Claims Conference Holocaust Survivor Memoir Collection

Access to the print and/or digital copies of memoirs in this collection is made possible by USHMM on behalf of, and with the support of, the Conference on Jewish Material Claims Against Germany.

The United States Holocaust Memorial Museum Library respects the copyright and intellectual property rights associated with the materials in its collection. The Library holds the rights and permissions to put this material online. If you hold an active copyright to this work and would like to have your materials removed from the web please contact the USHMM Library by phone at 202-479-9717, or by email at digital_library@ushmm.org.

BY LEON KLOTT

PORTRAIT OF A NAZI WAR VICTIM

5567

זכרונות פון קאצעטלער

5567.

לעבעדיק פארבראנט, אין דער [illegible] פון [illegible]

GRANADA HILLS, CA: U. S. A.

YEAR: 1982 / 1987

צום זכרון

פון מיינע אומגעקומענע, טאַטי, קינדער, ברידער, שוועסטער,
פעטערס, מומעס, שוועגערס, באַבעס, און אנדערע פֿאַרוואַנדטע.
שוועסטער קינדער,
און
אלע קדושים פון ווילנע - ירושלים דליטא.
וועלכע זענען אומגעבראַכט געוואָרן אין די געטאָס
און קאָנצענטראַציע לאַגערן.
הייליק זאָל זיין זייער נאָמען אויף
אייביק.

1-טער טייל

ערשטער טייל.

	זייטן
פֿאָרװאָרט	2
צוריק אַהיים	5 - 12
ווילנע מײַן היימשטאָט	13 - 23
איבערבליק פֿון 2טער וועלט מלחמה	24 - 27
דער [illegible]	28 - 31
חורבן ווילנע	32 - 37
צו [illegible]	38 - 44
[illegible] און [illegible]	45 - 56
[illegible]	56 - 60
לוקישקער טורמע	60 - 66
[illegible] אויף [illegible]	67 - 75
איך [illegible] די [illegible]	76 - 101
מײַן וואַנדער וועג	102 - 125
[illegible]	126 - 140
[illegible] און [illegible]	140 156
איך [illegible]	157 - 158
[illegible]	159 - 163
[illegible] און [illegible]	164 - 171
[illegible]	172 - 198
[illegible] און [illegible]	199 - 210
6-טער אויגוסט 1943	210 - 217
וואו פירט מען אונז ?	218 - 222.

אַפּילאָג:

ס'איז שוין איבער עטלעכע און צוואַנציק יאָר, זינט דעם (ווינטער 1944) ווען מיר די עטלעכע [illegible]־[illegible] [illegible] פֿון קאָנצענטראַציע־[illegible], [illegible], זײַנען [illegible] [illegible] דורך [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] די וועגן פֿון [illegible] און [illegible], זײַנען [illegible] די [illegible] פֿון די [illegible] און דעם [illegible], [illegible] פֿון אונדזער [illegible] [illegible], און [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] זײַנען [illegible] [illegible], און זייער [illegible] זײַנען [illegible] אַלע [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible],

[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]. [illegible] איך [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] איך [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] איך, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]; איך [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] די [illegible] און די [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

מיט [illegible] [illegible], און מיט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]. [illegible] איך [illegible] [illegible] [illegible].

ל. ק[illegible]

צוריק „אַהײם"

בײַם לאָקאָמאָטיװ האָט קױם דערשלעפּט די צװײטע מיליטערישע װאַגאָנען, אָנגעפּאַקט
מיט סאָלדאַטן, בעבעכעס, און שװערע אַמוניציע.

צען טעג און צען נעכט האָט אונדז דערפֿירט די רײזע פֿון סאַמאַרקאַנד ביז װאַרשע
װוּ מיר זײַנען אָנגעקומען אין פּעסט צײַט. די טעג זײַנען געװען קאַלט, די נעכט פֿראָסט-
פֿרעכן צו װאַנט, אויסגעשטרעקט װען מיר זײַנען געלעגן (אױף אַ װאָגן) און געגעסן פֿון
כּלערלײ קאָנסערװן, די פֿענסטער זײַנען געװען אויסגעבראָכן, די קעלט האָט אַרײַן
אינעם, כּמעט לאַקירט קערפּערס. אַפֿילו שפּעטער האָט מען אַרײַנגעלײגט אַ שטיק סטאָליער
איז געװען אונדזער קאָלדרע, כּדי צו פֿאַרדעקן די פֿענצטער פֿון דראַכאַנגען טעפּל, מיט
װאָס מען האָט געפֿירט, געװאָרפֿן אַרײַן און קאָכט אין אונדזער פֿאַרפֿראָרענעם

(רעגן).

בײַם שאַכטאַן האָט אױך פֿאַרשטאַנען די פּאָליטישע פֿון דער לאַנד אַלײן, דעם
דאָן סטאַנציע און סטאַלינגראַד. װוּ מיר זײַנען בײַגעקומען פֿאַרװאַלטע װאַגאָנען, די אײַזן
איז געגאַנגען אין װעג דורך די חורבות, די סאָלדאַטן האָבן געגעבן פֿאַרבאָרגענע צײכנס
אױף צו װײַזן צו די רעשטלעך פֿון דער לאַנד װאָס האָבן מיט פֿאַרטיליקט די
שטאָט.

טאַקע די פּאָליטישע אין דער לאַנד, האָט אױך געבראַכט אונדז אַ היים, כּדי
פֿאַרשטאַנען װאָס מיר זײַנען אַהײם.

חבֿרים, װאָס זײַנען פֿון אונדזער קאַמפּ? האָט מיך אַמאָל געפֿרעגט אײנער פֿון זײ,
מיר זײַנען קײן װאַרשע, צו באַזוכן אונדזער שטאָט (די געװעזענע). כּדי צו געפֿינען
די װאָס זײַנען מיט אונדז געבליבן, כּדי צו זאָגן אַ „אַהײם" פֿון פּױלן אױך
אויף דעם װעג אױס אַן אױסגעפֿאַלענע.

אַבער קײן װאַרשע? האָט מען געװוּסט — מען האָט געלערנט װעגן — װוּ
איז שױן געװען די אַנדערע [illegible] אַרײַנגעלאָזט געװען — אַלע אַנדערע מיט זײַנען
פֿאַרפֿלױגן געװאָרן.

מיר זענען אָנגעקומען אין די פֿעלדער, מיט די מענטשן אין אונדזער גאַנץ װעג
באַגלײטן — װאָס געבליבן פֿון אונדז די שטעט — אַזױ אַװעק צו זען װאָס געװען
פֿון דער שטאָט אין װעלכער מיר זײַנען גרױסגעװאָרן און קײן מאָל נישט געזען.

און דעם פּראָטעסט האָט אויך באַמערקט די רעדע דוהל, וואָס — האָט אויך געוואָלט דערציילן
דאַמאָלס זיך אָרגאַניזירן און דער דוהל, באַשטימט אַז פּונקט דאָרט נישטאָ,
נישט טעראָריסטישן לאַנד, האָבן מיר זיך אָרגאַניזירט אינטעליגענט, זיך געווענדט אויף
דעם קאַמף הילצערנע באַזונדער מיט דאָס אונדז נישט געהאַט אַן אָרגאַניזאַציע
אונדזער גרופּע איז געווען טעראָריסטיש — די קלאַסן צאַרישן, — אין ער. ★ קאַמף און רעוואָלוציע
האָט אונדז געדריקט פֿון דער צייט, אַנדערע מיט אין אַלעם האָבן מיר נישט געהאַט. און
אָרגאַניזירט אונדזערע די טעראָריסטן וואָס פֿון געוועזן אין קאָנטראָליר אַרבעט, ווען מיר
אויך קענען אויסהאַלטן אַז די שווערע טעג פֿון נאָך דער רעוואָלוציע, די קאַמפֿן און אויך
אויסגעדריקט צו ווערן, אַז פּראָגראַם, דער האַלבער פּראָבלעם איז וואָס געווען צו האַלטן
זיך מיט עס, ביז מיר וועלן דערגרייכן אונדזער ציל — קאַמף צוריק קיין ווילנע און צוזאַמען
פֿאַלן פֿאַר דער וועלט אונדזערע אָרגאַניזאַציעס — פֿון קינדער, און מאַכן אַרבעטן, ווייל די נויטיקע
האָבן געהאַט מען וועגן פֿאָלק.
די מיטגלידער האָט געשטיצט זייער לעבן מיט גאַנץ באַזונדערס, אַזוי ווי די באַזונדערע
אויף נאָך געווען אין וועלכע פֿון צוזאַמען
וואָס ווערן; ווען מיר וועלן שוין זיין אויפֿגעטאָן פֿון דעם וואָס בלייבט אַלץ אויפֿגעטאָן)
און ווען דער קאַמף וועט זיך ענדיקן אויסגעלעבט אויף אויסלענדער, וועט זיך מיר אויפֿגאָבע אונדזער
אַרבעט צו פֿאַרהאַלטן אונדזער באַזונדערס אויף וועלכער,
צו מאַכן אַז מיר האָבן נאָך אַרבעטער,
דעמאָלט, — פּראָגראַם נישט פֿאַר מלחמה צייט, דאָס מיר זיין מיט געוואָלט צוזאַמען, אַלע מיטגליד
באַזונדערן פֿון רוסישן קאַמף — פּאַרטייען זיך וואָלט נאָך אויף פֿון אונדזער, וואָס ער זיין פֿאַרבונדן
צו האָבן אַלגעמיינע "טעמע" באַזונדערס.
ס'איז, אַז צו קלאַסן קלאַס, די לאַגע האָבן אויך דער וועט זיך אויפֿגעבן צו פֿאַר-
האַנדלען פֿון "מצבֿ" — וואָס פֿירט אַלץ דורך — דער האַנדל אַרבעטער צוזאַמען ברייטער
נישט וועלן טראָגן קאַמף קענען אויסהאַלטן.
לאָמיר נישט פֿאַרגעסן, וואָס נאָך קיין צײַט.
דער גרויסער טייל פֿון אַרבעטער, האָט אונדזער נישט געקענט אַרבעטער, מיר
האָבן דער האַלט וואָס די רעשט באַזונדערן נאָך צו סך ריכטן אונדז די אַרבעטער בלייבט
און באַזונדערס האָט זיך דער צייט געוואָלט רעדן פֿון אַלץ.

אַלײן נאָר זײַנען מיר געבליבן. שוין האָט מען ניט געקאָנט צום טיק-טאַק פֿון די רעדער
האָט געריסן די אויערן, די לופֿט האָט זיך געטראָגן ווי אין וואַקוּום, דאָס צינגל האָט אויך צער-
ריסן צום דזשוואָק [?] פֿון טויג, אַזוי געוואָרן צעריקט און ליבלעך-צאַרטלעך האָט זיך די
זון געוואָרפֿן איבער האָריזאָנט. אויך האָבן מיר געקאָנט זיך אָפּרוקן דעם צוגעהערטן
פֿעלדמאַרש, ווען אַלע זײַנען געווען אויף פֿעלדער, אַן פֿאַרשאָלטער דזשאַם אויסגעווען וועג, וואָס אויס
די האַנט געדריקט, און ניט פֿאַרדריסט געוואָרן פֿון די פֿעלדזן־מויער סאָלדאַטן. פֿון די קאַמפֿן
צווישן די סאָלדאַטן און פּאַרטיזאַנער אַרמייען.

כ'האָב זיך ווידער אַרויפֿגעלאָזט אויף דעם באַלקאָן,
וואו זײַנען מיר האָט ווײַטער אַהיים געפֿירט,
כ'האָב ניט קיין אַנונג, מיר וועלן זיכער ווערן דאָס מיר וועלן צוקומען צו אַמעריקע
לאָז מען אָפּשטעלן, זײַנען מיר אַרויס פֿון רוסלאַנד, — מעגלעך אַז מיר זײַנען אין רומעניע, און
אַפֿשר שוין אין באַלגאַריע, מיר זײַנען האָבן געפֿאָרט, דערנאָך ווײַט צום ים זיך אָפּגעשטעלט
די אַנדערע סטאַנציע, ווי מיר פֿאָרן פֿון אונדזער דעם פּאַראַוואָז מיט וואַגאָן צו קאָנען וואַשן
זיך, דאַן וועלן מיר ~~[?]~~ קאָנען אויסגעפֿינען וואו מיר זײַנען.

אַזוי געווען דער אָנהייב, ווען מיר האָבן זיך באַוועגט צו אַזאַ סטאַנציע, כ'האָב
געזען ווי דאָס פּאַראַוואָז אויסגעפֿירט אַלע שלאַכטן און שלאַכט, דאָס איז ווי וואַגאָנען האָבן זיך
אָנגעהויבן טרייסלען, און אַלץ מער געדריקט.

אויף דער האָב איך געזען עפּעס און זיך אַרומגעקוקט, קיין מענטש וואו מען
געפֿינען זיך האָב איך ניט געוואוסט, באַצייטן האָט איך געמאַכט פֿון ווײַטן ווי אַלע
שטענדיק אויף הין און צוריק, דערנאָך מיט טעלעפֿאָן פֿאַרשיידענע אויסגעשטעלט, אַלע ווי
די וואָגן אַהיימגעפֿירט, די צוויי וואַגאָנען האָבן זיך אַרומגעדרייט פֿון די וואַגאָנען
אויסגעלאָזן די פֿיס, האָבן זיך מיט אונדז ניט אונטערגעשטעלט, איך האָב אויך געלאָפֿן געהאַט
אָפּגעפֿירט אַז די האָט וואָס צו באַרויקן. כ'האָב אויפֿגעהויבן קליינע מענטשן
וואָס כ'האָב געהערט, אָפּגעשטעלט מײַנע בעלנים, אַרויסגעדריקט זיך אומגעוואַרט האָט
פֿון דאָרט, און געוואָרן גלײַך באַגעגנט זיך צו אונדז.

האָסט וואָס צו באַרויקן? און וואו מיר וועלן געפֿינען מיט זיך.
מען אויסגעזען האָט אונדז ניט אויסגעשטעלט — דערנאָך ניט פֿון דער פּאָליציי,
כ'האָב סאָלדאַטן; צו געפֿינען זיך אין אייראָפּע, שטעטל און רומעניע, כוואַס

ניט וויסן דעם נאָמען, – יאָ צו וועלכע דעם סטראַטעגן – קיין געלט דאַרף איך ניט, אַז
געלט קען מען האָבן אָבער ניט קויפן, האָבן וואָס פֿון דעם.
איך האָב אַפֿילו געהערט גלייכן כאַלאַוועס, כאָטש פֿאַר דעם טעאַטער איז ווי אַ קליין סטראַטעגן
אַבער אַלץ צו האָבן ניט מער, ווייל איך דאַרף דעפֿן פֿאַר דעם.
געמיינט דעם אַנדערן, – כ׳האָב פֿון אונדזער מיין פֿאָרשטעלן כיקל צו אַרויסגעשלעפּט און
דאָס איז געוואָרן.
גוט – אָבער דער טעקסט, און די אַוועק – טאַמער כאַפּט מען אונדז וועט מען דוכטער
אַרויסשיקן און תּפֿיסה.
דער טעקסט האָט זיך מיר איינגעזען. כ׳האָב אויך געהאַט אַרויסגעלייגט די קליינע אונטערן
דעקל און געזאַמלט שטרייכן צו וועגן די. האַנטגעשריבן זאַכן וואָס האָבן זיך אָנגעשריבן
לאַנג און צוריק.
אָבער האָב איך געדאַרפֿט געפֿינען אַ האַנט אויף דעם – דער דראָנגען וועט אונדז דעם
האַנט ניט שטעלן, כ׳דאַרף האָבן געהאַט. איך מוז דאָס אָנהייבן די צייטונג, פֿאַר
אַז דאָס איז דער אַרטיקל.
אַנטקעגן מיר איז אונטערגעקומען אַ רעדאַקציע מיטגליד, וואָס זיינע ערטער און די
מיטגלידער אויפֿן האָבן זיך אָנגעשריבן אַז מוז זיין דערציילט אַקוראַט און אָפֿט
אַפֿילו קאָנען, – וואָס איז מיר דער אינטערעס. כ׳האָב אים מיט פֿרייד קוים אָפּגעשטעלט
און געפֿרעגט אויב מ׳האָט געהאַט.
איך האָב דראָנגען און כ׳וועל דאָס דערזען אויף דעם, כ׳האָב האַלטן און געלעגט טאָג
ניט געזען.
אויף זיין פּנים האָט זיך באַוויזן אַ שמייכל, – גוט – גוט מיר די דראָנגען – איך וועל
דיר געבן פֿאַר דעם אַ האַלטן געלט געהאַט.
אַ צווייטע האָט זיך אַ שמייכל באַוויזן אויף מיין פּנים, ערגעץ וועלן מיר האָבן געהאַט,
קוים מיר מיר – דאַן וועל האָב איך אים געזאָגט די דראָנגען, אַ האָט דאָס אויך געהאַ-
האַלטן – צוריקגעצויגן און אַרויס פֿון די טעקסט וואָגאָנען, האָט אַ מאָל געוויזן וויסן
און צוריק אַרויסגעקומען מיטן געהאַט.
כ׳האָב מיר אויסגעפֿירט אַבי ערגעץ פֿון זיינע ווערט, מיר האָבן געמאַכט אַ זאַך
ניט חרטה קריגן – און גלייך געזאָגט צוריק. צו מיין זייגל, ניט וואָס איז געווען

אָפּגעלאָזט מיט מאַמען, צום גליק האָט זיך געפֿונען אַליינקע פּערל, באַגראָבן מיט מאַמען
צוזאַמען, געהאַט צום גוטן אויסקומען, געהאָלפֿן מיט אַלץ קענען מאַמען, און ווײַטער
אויסגעמאַכט האָט זיך אַ פּראַכטיקע אַרבעט אין שטעטל.

ווײַל האָט גליק געהאַט צו זײַן אין היים — אַז מײַן טאַטע האָט זיך געמוזט באַ-
האַלטן, געווען אַרויס צום ברויט מיט מאַמען. אויך שוועסטער האָט זיך באַ-
האַלטן פֿאַר גוייִם, — אַלץ וואָס מען האָט געהאַט ברויט אין מאַמעס וואָרט פֿון הונגער ניט
געשטאָרבן.

אַזוי זײַנען מײַנע טאָכטערס געוואַקסן געלערנט צו טאַנצן — און פֿון טאַנצן צו
ברויט.

סאָוועטן געווען פֿון אונדז אַ היים-אָרט. — לאָזן אַרבעט וואָרטן מיט דעם טאָרשלאָגן און
אין היים — וואָס מען האָט זיך אָנגעהאַלטן.

געמוזט דעם טאָטן אויף פּראָצעס — מע ווייסן ניט ווי לאַנג מען וועט מוזן
וואַרטן אויף אַלע פּראָבן — און מיט דער טאָכטער פֿון דיינען האָט אויך ניט, וואָס מען
קען אַרויס אַזוי פֿיל צום הונגער צו שטאַרבן. — די מאַל אונדז קלייבן מיר פֿאַר
וואַרטן פֿיקס כוח.

ווײַל האָט גערעכנט מען קען אַז די אַלע אַנטלויפֿן. כדי ווײַטער אַרויס
צו גיין — און צו געפֿונען דעם צוגעהערן טעפּל מיט די שטיקלעך אַפּגעלאָזט פֿון הויף
אָנגעטראָגן דעם אַהיים און אַלץ געווען האָט קרבן.

מע זײַנען געווען ווײַט עפּעס אין וועג אַהיים. דאָרט האָבן מיר ניט געקאָנט וואַרטן
וואָס צום באַשלוס האָט אָנגעהויבן צו הערן, און זיך געאײַלט אין וועג אַהיים.

— צוריק וואַרטן אין שטעטל האָט דער טאָטנס פֿאַמיליע די שוועסטער געמוזט —
געפֿונען און געדענקט ווי אין אַלטער היים, איר שוועסטער וואָס אויך האָט זיך
גיין צו היים, וואָס איך אים אויסגעפֿירט — נאָך וואָס אַלץ דער אַנטלויפֿן, ברויט מיט
וואָס האָבן מיר, — און צוויי טעג, שוין צו געדענקען ווי דער שטעטל געשריגן
אונדז צום אויסגעבראָכענעם טייל, — צוריק אַהיים, — די היים פֿון וואָס מיר האָבן אונדז
מיט געוואַלד אַוועקגעריסן, און געשטאַרבן צו אַלעמען דאָרט פֿון וואָס פֿריִער געהאַט קיין-
מאָל ניט געטראָגן, — און ווער ווייס צו וואָס כּדי זיך אום צוריק, ווײַל איך מוז
ווערן געפֿונען פֿון מאַמען, שוועסטער, און טאָכטער.

וואָס אָפֿט האָט מען אונדז באַוואָרנט, ווען דער עשׂוהן פֿלעגט זיך אָנמעלדן אַליין
פֿאַרבײַפֿאָרנדיק סטאַנציעס, פּאַרקעס אויף אונדז מיט פֿאַרדאַכט, און פֿאַרריגלען פֿאַרמאַכן די
טירן, פֿענצטער פֿאַרשפּאַרט, — וואָס איז געווען טאָן מיר פֿאַר. אויף אַמאָליקע עשׂוהן
ווי דער דערציילער די פּאָגראָמען, אַז מע דערמאָנט זיך, אַנטלויפֿנדיק פֿון קאָנצענטראַציע לאַגערן
און וואַנדערן דורך אַלדרויסן, די לאַנגע יאָרן פֿון פּאַרטיזאַנער, פֿאַרטריבן פֿון אַלע ערטער, דערנאָך פֿאַלגן
מיר אַרומוואַנדערן. און אַזוי ווי דער עשׂוהן פֿלעגט זיך וואַרטן און אַרום, פֿלעגן
מיר זיך וואַרטן אויפֿן ווײַסן באַן. אין פֿאַרזעצן די רייזע, לויפֿנדיק אויף דער פֿאַרבײַגייער ווײַט
אויך מיט די פּאַרטיזאַנער ווײַטער, וואָס האָט אונדז אויפֿגעוואַרט.
טאָג און נאַכט האָבן מיר אַזוי זיך געשלעפּט מיט די סאָוועטישע צוגן, וואָס ווײַזן
פּאָזיציע צום פֿראָנט. כּדי דערווײַל וויכטיק אַז אַלגעמיין טייל פֿון זיי ווערט זיך נאָר
אויסקערן דורך אַלץ.
פֿון דעם צו דעם פֿלעג איך אַוועק טאָן אויף ווײַטע טערמינען פֿון וואַנען ווען זיי
פֿלעגן פֿאָרן, ווען דער עשׂוהן פֿלעגט זיך אויפֿהערן, און קומען אויף ווײַטע טעג
רעגן פֿאַרנאַכט, קיין פֿול דאָרטן וואָס ווײַזן האָט איך פֿאַרשן צו אונדז באַוואָרנט
אַלע קינדער מיט אַ וויסנדיקער סטימע, און ערטער — ווײַטע אַלץ פּויליש פֿון
דאָרטן, פּאַרטיזאַנער מיט דורך, דלותדיקע פֿאַרשוואַרצטע, וואָס זיינען אומגעקומען
ערגעץ ווי דער פֿאַרוואָקסענער טראַכטער רימל.
ווײַטע אַלץ דאָס זיינען שוין געווען די רעשטלעך, וואָס מ'האָט געקענט אַוועקפֿירן
צו זיין פֿאַרענדיקן די מלחמה.
פֿון די ווײַטערדיקע וואַגאָנען האָט זיך פֿאַרזאַמלט אין אַ ווינקל פֿון אָנגעקומענע ווײַטע
דעם יאָר פֿלעגט אַפֿטלויפֿן און דער פּאַרטיזאַנער לאַגער צווישן די פֿאָרער —
פֿאַראַנען וואַגאָנען, וואָס די פּאַרטיזאַנער פֿלעגן אויפֿבאַהאַלטן דורכן אומגעקומענעם פֿאַרלאָזנעם
צו דאַנקבאַרקייט, און די ווערטער:
כּדאַי פֿאַרלאָזן שוין אין דער
אויך מיר ווײַט אין חלום,
דער שאָטן פֿון פֿאַרגאַנגענעם
פֿאַרט מען אונדז אַליין.
ווי איך געדענק די ערשטע פֿאַרטיקע, ווי אויך, דער אומגליקלעכער ווײַט.

די טעג זיינען געווען זייער לאַנגווייליק, מיט אויפגערעגטע ווארטן סטודענטן ווען געזעצט
אין די אוניווערסיטעט קורסן. פּלוצים איך געזען די אינגענען און שטיין עס טוט ענדליך
ווען טאָג, געפּלאַנט צו אַקרונען. אויף ווערן זיי טויטע נישט ליגן, ס'טוט טאַקע ווייטיג
ניט אַוועק.

דעם דאָזיקן וואָס מיר געווען פאַרטרויט אויף קליינע סאָלדאַטן, לכתּחילה געשטעלט געווען
אַנדערע, כּדי זיך צושטעלן די פּאַפּירן — די גאַנצע ווען מע קאָנען אויס-
האַלטן. כּדי נישט קיין ערגער, ווען מיר האָבן קאָנען אויסהאַלטן, אַלע אויסער פון לאַנגער
אַלטע אייגענע זאַך איך פאַרמאַכן די אויגן און חלומען וועגן אַנדער מאָמענט — איך ציה וויס
ליגן אויפן טיש געדעקטן טיש — הייסע פליישיקע פון פּאַפּאַמעשקעס דעקעריי, מיט פרישע אייערקוכן
פון טעלעפאָנען וואַרעמע פרישע, עס שמעקט אַזוי ווען זאַכן גוט אויפן האַרצן, אַז אַ גוף
מע נאָך שפּאַצירן אויף אַ וויילע פאַר אַרומגאַנג, דער מאָגן האָט אָנגעהויבן שוין פּראַווען
פייערן, נאָר דערקאַנט דאָס ווען מע פאַרלירט אויסזעמען, און די גאַנצע וועלט מע זיך אַזוי
שלאָפן; און צו פירן מע און דאָס כוואַליע טיכטיג, צו דער האָט שטענדיק וואָס וואַרט
אונדז אויסגעוויזן גאַנץ צוריק.

שלאָפן — שלאָפן — איך מוז זיך לייגן, און קען קיין ווינקל נישט געפינען
אויף וועלכן סטודענטן וואָס מע האָבן ליגן, כאָטש איך אַליין דריקט אַלץ די נאָמען
פון די שלאָפלאָזע, אַלע טראַכטן — קיינער נישט דערקענט אַרום מיר, בלויז נאָך אַלץ
נישט דערקענט אויסגעמאַטערט וואָס מע טראָגט זיך, און די גאַנצע מע וועט זיך אָפּשלאָפן מיט
די אויסגעמאַטערטע און פאַרשלאָפענע צייטן.

צו איך האָב ניט געדענקט אונדזער וואָגן, ווען כּדי פירן און קיין פאַרגעסטע
פלאַץ געשטאַנען צו פּאַסירן פאַר פּאַטראָנען האָבן זיי נישט געהאַט אָנגעהויבן וואַרעמיג
וואָס איך דערציילט אַלע קענען אויסהאַלטן, סאָלדאַטן קענען אויסגיין, דערמאָנט ווערט
אונדזער נאָמען פון דער כּוונה, און וועגן ערגער; כאָטש כּדי קומען און מיט אַלע מעגלעכ-
קייטן שלאָפן וועט. די וואַנט איז געווען צעפּליקט, די מענטשן זיינען געוואָרן פאַרלוירן
און איך האָב זיך גענומען צוזאַמען צו דערמאָנען, טראַכטנדיק וואָס כּדי אונדזער אויסצוגיין
פאַרלוירן.

די מאָרגנס פון פיל שלאָפלאָזע נעכט, נאָך מע דערציילט, און כּדי אויפצושטיין
און אויפשטיין אַליין. כּדי נישט די גאַנצע כּדי דערשלאָגן, מיר האָבן געשלאָפן 24 שעה.

ווען כ'האָב זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף, האָב איך אויסגערעכנט אַז ס'איז שוין צייט
ווי מע זאָגט, אַז [illegible] שוין [illegible], די צייט איז געקומען מיט [illegible]
דירעקט אויפן האָריזאָנט, די נאַכט האָט צושפּרייט איר פליגל, און דאָ האָב איך דערזען פון דעם
הויכן שלאָפן, האָב איך מיטאַמאָל זיך אויפגעטרייסלט און אויסגעקוקט דורך דעם צעבראָכענעם פענצטער
אויס צו [illegible] וואָס מע זעט, דאָס מאָרגנרויט האָט אויפגעצונדן דעם הימל, אַלץ איז געווען
[illegible] אויף דעם שאָטן פון דעם סטאַנציע צו וועלכן מע [illegible] זיך.
אָט לעבן אונדז — די [illegible], כ'האָב [illegible] אונטער אויגן ניט [illegible] —
וואַסער! האָב איך אויסגעשריגן, [illegible] לעבן מע [illegible] — קוק אַרום — לעבן אונדז
מע זעען [illegible] די [illegible] פון וואַלד, נאָך אין סטאַנציע
פון אַרויס דאָרט האָבן מע געזען אַז מע זענען געקומען, אונדזער חלום איז
[illegible], מע קומען צו גיך צו אונדזער [illegible] שטעטל, וואָס מע זענען
[illegible] אין [illegible], וואָס [illegible] — און [illegible] אַז אונדז [illegible], מע
[illegible] זיך אַז [illegible] וואָס [illegible] אויף וועלכן כ'האָב [illegible].
די [illegible], אָבער מע האָבן [illegible] דעם [illegible] איז [illegible] ווי אַן אייביקייט
[illegible] האָט זיך [illegible], מע האָבן זיך [illegible]
[illegible] פון [illegible], [illegible] צו [illegible] וואָס זענען [illegible]
[illegible] פון [illegible] און [illegible], און [illegible] זיך [illegible] אַרויסגעגאַנגען.
פון דאָרט האָבן [illegible] זיך [illegible] אונדזער [illegible]
[illegible] און מע [illegible] זיין אַרויס פון [illegible], אויף [illegible]
אַרויס [illegible] פון [illegible], וואָס איז [illegible], און [illegible]
די [illegible] אויף [illegible] אַ מאָל [illegible] — האָט מע [illegible]
[illegible], דאָס איז ניט די וועלט, וואָס כ'האָב [illegible] אַרויס [illegible]
צו [illegible]".
[illegible] האָבן מע [illegible] צו גיין צו פוס — [illegible] צו דעם
[illegible], אָבער די [illegible] איז [illegible] אויף אונדז
און מע [illegible], [illegible] צו [illegible] — אָבער [illegible].

• • •

ווילנער מאַהן דרויך טעאַטער

ווילנע, וואָס איז געקומען געוואָרן מיטן נאָמען — "ירושלים דליטא", האָט נאָר דאָס צווייטע
וועלט מלחמה געבראַכט אַ דערווייל פון טויזנט קאַמף פון כמעט זיבעציק טויזנט נפשות.
זייענדיג אויסגעריסן פון דער אַרמיי וואָס מלחמה, האָט ווילנע פאַרלאָרן צו רוסלאַנד געהערט. זי איז
רעגירונג פון פּוילן און ליטע. אין יאָר 1919 ווען די אַלמאַנער האָבן פאַרלאָזט די שטאָט, איז
אַהין צו קומען געוואָרן צו פּוילן.
עס זיינען געווען פיל אַרטיסטן, חזנים, אויך מוזיקער, דאָקטוירים, אינזשענערן און סוחרים, קיין
געוויסע מאָמענטן האָט ווילנע געהאַט מוזיקער, געזעגן טעג אין געווען ריך אין ווילנער —
קולטור, און תורה.
דאָס פאַרדאַרבן פון ווילנע האָט אין ווילנע אַלס זייער קולטור אין צוריק, פון וועלט אויסגעצייכנטע
ווילנער שטאָט און געשטאַלט פון דער ליטווישער וועלט, וואָס קומען געבן די אַלדורות פון חכמה
און אויסגעצייכנטע.
די שיינקייט פון דער שטאָט, אויך שוין אויסגעצייכנט אין געוויסע וועלט, דורך דעם
פון קליינעם טייכל ווילענקע, איז געשטאַנען מאָנומענטן דאָס היינטיקע שלאָס בערג, אויף —
געוויינליך דאָס אויבן האָט זיין פּאַנאָראַמע געווען די גאַנצע שטאָט פון אויבן — געהערט פון מאַכט
פלעגן קלייסטער אויף מיט די קינדער צו שפּילן די שיינע פרישע לופט און צוזאַמען טאָג.
פאַראַגעלט פון צוויי ביז דעם געוויסן פון דעם טייך ווילער, וואָס האָט זיך געצויגן
געוויינליך קוואַטנע אַרויסגעלייגט אין דזשוטיטשען ים.
און ווער קאָן פאַרגעסן דעם געזעגנען זייער שיינע וועלט, וואו קינדער פלעגן זיך אויסלייגן
אויפן מאַכיקן גראָז און קליינע געוויינטע פאַרמערס, וואָס האָבן זיך געקויפט — קלייער און
קינדער און צאַל אויך ווייל געפינען.
די פאַסאַזשירן זייער וואָלט זיינען געשטאַנען שוין גוט היינטיקע יאָרן, פלעגן דאָס
פאַרגרעסערן פון שטאָטישן אַרכיטעקט.
פון היינט דורך דעם וועלט, פלעגן ווענט צוויי קומען די יונגע מענטשן און אויפגעהערט
זיך אַרויסגעלייגט פון טרויעריקע פאַרזוכט, פלעגן די פאַרמאַכט האָט וואָס ווי מאָדנע —
פּראָוויציע, פּאַל,
אויך די רייך דאָס שיינע האָט קיינער נישט געזעצט קיין פאַרבן, וואָס און נאָך האָט
געהאַט די מעגלעכקייט צו געניסן פון דער שיינער אַרומיקער נאַטור.

קיינער האָט ניט אויסגערעכנט, אַז אין די שלאַכטפֿעלדער וועלן, ווי פּוילן געפֿאַלן, מיליאָנען

כאַאָס און אומזיסט פֿאַלן, וואָס טיילווײַז פֿון אומזיסטע טויטע וועלן אויסגעראָטן ווערן, און

פּוילן — פֿאַרברענט וועלן פֿאַרשטיקערײַען און פֿרעמדע וועט מאַכן זיי פֿאַרשוואונדן צו פֿרעמדע מיט

די אייגענע לענדער.

און די דײַטשישע פּאַנצערן פֿליגער זיך און דאָס לאָנדאָנער בליץ [illegible]

אָרקעסטער, אינגעניר פֿון דעם וואַרשעווער וויזע, פֿירער און נאָך וואַרשעווער קאָנצערטן, די

פּויליש מוזיק פֿלעגט אויפֿגעפֿירט אין די וואַרשע ווערן, פֿון אָרקעסטער און שפּילן געזען.

געהערט די פּראָגראַמען און קאָנצערטן און טעאַטער, אַז וואָלט נאָך געווען און קלאַוויר און וויאָלין

שפּילן, און פּאָליטיק.

מאַסאָוויע פֿון די דײַטשישע פּאָליטישע אָרגאַניזאַציעס זײַנען פֿאַרבאָטן געוואָרן און אַלע

שולן און זיך פֿאַרלוירן פֿאַרשיידענע אויסער פּוילן און אַנדערע לענדער.

די אָקופּאַציע האָט האָט צוגעפֿירט צום אויפֿהערן צו שאַפֿן אַלע פּאָליטישע פּאַרטייען און

פֿון די אָרקעסטער אַרויס די ~~[illegible]~~ פֿאַרדריסן די פֿאָרשטעלונגען, צו דורך האָט פֿאַרבאָטן,

אַנטיסעמיטיזם און צום.

די אָקופּאַנטן פֿון דײַטשלאַנד האָבן געוואָלט צו מאַכן אַ קולטורעלע קאָנצערטן אין דער

פּאַלאַסטינער קאָמפּאַניע, ווען זײַנען געווען אומגעבראַכט אַלע אָנגעפֿירט, און האָבן ניט פֿאַרפֿירט

די אַלטע פּאַרטיזאַנער און וועלן אויפֿשטאַנד אויפֿגעהויבן, צו אַנטיסעמיטיזם האָט זיך אויסגעבראָכן און

ווען פֿאַלט פֿון אַקטיוו.

די פֿאַרברענונג פֿון דער וואַרשעווער פּאָליטיק איז דאָך אָנגעהויבן פֿון די דײַטשן און וואָלט

איז געווען אַלגעמיין צום פֿאַרניכטן רעוואָלטע.

טעאַטער קאָנצערטן פֿון פּויליש זײַנען פֿאַרבאָטן געוואָרן אויך ווען די וואַרשע און אַנדערע

אָרגאַניזאַציעס פֿון דער מאַכט

די אָרקעסטער טייל פֿון דער וואַרשע פּאָליטיק האָבן זיך קאָנצענטרירט און די אונטער

פֿירער פֿון מאָסקווע, אוקראַינע, ליטע און ווײַסרוסלאַנד, אַלץ געווען די פּאַרטיי

און וועלכע מיר האָבן געהערט אין אויפֿשטאַנד און אַרומיקע.

און קאַמף פֿאַר פֿרײַהייט האָט צו דורך פֿאַרשיידענע צווישן אַנטיסעמיטיזם. פֿון אַ

צײַט זײַנען פֿאַרבאָטן געוואָרן און די דײַטשישע טעראָר, און פֿאַרשיידענע געוואָרן, און צו

קאַמף פֿאַר פֿרײַהייט איז אומגעקומען פֿאַר ווײַל ביז פּוילן האָט געהערן און

אַסימילאַציאָניסטן, און וואָלט אַלץ פאַרשטאַרקט געוואָרן דורך דער פּוילישער מלוכה. די טענה איז שוין אַנטוויקלט געוואָרן פריער, ווען האָבן זיך דערנאָך פאַרוואַנדלט אין דעם טייל פון לעבן, דאָך איז די יידישע קולטור וואָס די אַרבעטער ווען זייער אייגענער לעבן. ניט האָבן דיך די מענטשן אַרויס פון דעם.

די יידישע לעבן האָט זיך געשאַפן אָרגאַניזאַציעס און אינסטיטוציעס דאָרטן, וואָס איז געוואָרן דער השכלה הציונית, פּוילן צווישן, השכלה, — די אַלע אָרגאַניזאַציעס האָבן געשטיצט דאָס יידישע לעבן און וועלט און שולן די אידעאָלאָגיע ייִדן אָרגאַניזירטע צווישן געווען און אַלע אידעאַלן פון פוילן און רוסלאַנד, וואָס האָבן אויך געקעמפט אַנטקעגן אַסימילאַציע ביז דער צווייטער וועלט מלחמה.

די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס זענען געווען פאַראייניקט געשטיצט, אַנטקעגן דורך פון אַן אַנטי-סעמיטיזם וואָס האָט זיך געצייגט ווען פּוילן דער פּוילישער שאַפונג.

ווען האָבן זיך אָרגאַניזירט אַז דער אָנהייב איז געווען — די יידן וואָס איז געווען געשטאַנען מיט דעמאָלט ווען צוריק.

ווען פוילן האָט באַקומען זיין אומאָפּהענגיקייט, דער צווייטער — צוריק צו זיין, איז געווען שטאַרקע און אַנטיסעמיטיזם, וואָס אַז די אַנטי-סעמיטיזם האָט געשאַפן די וועלט — און אויך אין אַנדערע לענדער פון פּוילן, אַלע ייִדן איז געווען דער געדאַנק צו האָבן אַן אייגענע לאַנד.

טראָץ די אַסימילאַציע און אַנטי-סעמיטיזם, האָט די ייִדישע וועלט זיך אַנטוויקלט קולטור און איז געשטאַנען אויף אַ הויכן ניוואָ און געוואָרן וואָס איז אַלץ אַ טייל פון פּוילן.

• • •

די בעסטע יאָרן איז געווען אַלץ דער פאַרשאַפט אין וויסנשאַפט, דאָס איז געווען די קולטור פון ווילנער ישיבות, די ייִדישע טעאַטער איז אַנטוויקלט געוואָרן אין דער וועלט און אַ סך שרייבער.

די פּוילן און פאַנאַטיזם טעאָריע ווערטער אַז די אַרבעטער און וויסנשאַפט קאָנען, וואָס זיי האָבן זיך גענומען צו דער אַרבעט, די צייט וואָס האָט געשאַפן אויספירן דער דור, דעם קאַמף און וועלט, — וואָס די כוונה האָבן געהאַט.

דער דאָזיקער מענטש, איז געשטאַנען צו דער וועלט פון וועלכן לעבן, די ייִדישע צייט צו זיין אין דער ייִדישער טעג, ווען וואָס די געזעלשאַפט אין דער יידישער געשיכטע פון די צוקונפט צו דער אַרבעט פון דער.

און געטאָ שול, די וואָס האָבן איז געווען דער ערשטער כיתה, די ערשטער און צווייטער כ
זיינען דורכגעגאַנגען דעם געטאָ שול, און זיינען געווען דורכגעפֿירט פֿון אַמעריקער און אַלגעמיינע
שולן, אַזוי ווי די שטאַטישע לערער פֿון דער וואָס די ראַבי אַמעריקאַנער זיך האָבן געלערנט.
ווי חדר, סוכות, (באַלאַבאָל), קאָסטוולקי, און אומלאַנסן.

די חדרים קאָסטוולקי, און אומלאַנסן, האָט זיך אויסגעצייכנט די באַזונדערע אַלטע,
קאָסטוולקי, אַזוי געוואָרן דעווען, אַנטוויקלט קיין טאַשקע קלאַסן, און האָבן אומלאַנסן, וואָס
זיך געלערנט אויף צו לערנען די קינדער פֿון ווײַטן וואָס איז געווען שוין דאָרט אַלע אַנדערע
וועלכע וועלן.

וועלכע איז געווען געטאָ, אַנטוויקלונג אַלע טשאַלעטן, וואָס לערנען געזעלשאַפֿט געווען און
דער דאָזיקער וועלט.

דער שול הויף איז געווען אַזוי גרויס אַז די קינדער וואָס וואָלטן געקומען די
ערשטע שול, איז אויך געווען אַלע שול הויף די באַזונדערע טשאַלוטן דיפּלאָמאַטיק דאָרט וואָלטן זיך
געפֿונען די ערשטע וואָך פֿון יעדער דירעקטאָר, געלערנט, וויסנשאַפֿטלעך און געזעלשאַפֿט פֿון
וועלכע ווען.

געלערנט פֿון דער דאָזיקער וואָס האָבן קינדער און וועלן צו זיין די דיפּלאָמאַטיק
און געפֿונען דעם ערשטע אויף פֿאַרשיידענע געשאַפֿן.

אַזוי געווען און דער לערער האָט געזען און שרײַבן פֿון דעם קינד פֿון אַ ווײַל.
עס איז געווען אויסגעצייכנט די אַלע וועלכע וואָס דער שול הויף האָט געזאָגט, דאָס געלערנט
און דער לערער האָבן ווייטער דאָרט וואָס אויסגעדריקט פֿאַרשידענע זיך צו אַחוץ לערנען און
לערנען געלערנט יאָרן — דער לערער געגאַנגען האָבן זיך פֿאַרלאַנגען אַלע די טאָג
לערנען וועלט, אַזוי דאָס האָבן אוניווערסיטעט פֿון מיטקינד און אַנטוויקלען ווי דער
אויסגעצייכנטע חדר לערנט.

און די געזעלשאַפֿט וועלן האָבן פֿון זיי פֿאַרלאַנגען געלערנט געוואָרן און פֿאַרלאַנגען
טאָג פֿון דער וועלט.

טאָג דעם וואָס וועלכע איז אין געווען קיין חסידישע געלערנט, דאָרט אַלע דער כלל געזעלשאַפֿט
געפֿונען געווען אויסגעצייכנטע און האָבן. טאָג קומען צו דער אויף טאָג,
דער שול הויף געווען אויסגעצייכנט פֿון זאַכן, וואָס האָבן קומען געלערנט האָבן.
אַפֿילו די וועלט לערנען אין געווען אַלץ: טאָג, האָבן קומען פֿאַרלאַנגען וואָס

אַנדערע רעדן װעגן פּאָליטיק, אָדער דערצײלן װעגן זײער אַרבעט, װעגן װאָס קאָלעגעס דערצײלן װעגן זיך אַזױ װײַט פֿון דער פּאָליטיק, װאָס באַהערשט פּאָליטישע מחלוקתן.

די בחורים דערצײלן װיצן, אַז מען דאַרף די באַר-מיצװה, דערצײלן װעגן שײנע פֿרײַלעכע די װאָס פֿאַר-פֿלאַנצט זיך װעגן, פֿאַרגעסנדיק די אינטעליגענץ װי פּראָפֿעסאָרן, אינטעלעקטואַלן, און זײ גײען און שטעלן זיך אַװעק, װאָס זײַנען זיך פֿאַרװאָס פֿאַרלאָזן פֿון נײַע אַרגומענטן לעבן, און דאָס די געװאָרן גוטע כּלי-קודש. װי מען האָט זיך פֿאַרלאָזן פֿון קאָמפּאָניסטן, האָט אַלץ פֿאַרשװוּנדן אין באַר-מיצװה.

און איך-פֿאַרבײַ-גײענדיק פֿאַרנעמט מען זיך װעגן ראָמאַנטיק אַלגעמײנע װאָס שרײַבן און מעלות פֿון דעם, די רבנים דערצײלן װעגן מײַנע מעשׂים און די קינדער פֿון אינטעלעקטואַלן צו שרײַבן לערנען. איך װײס נישט װאָס דאָס איז דערפֿאַר װאָס מען האָט געװאָרן אומגעזען באַלעבאַטישע פּאָליטישע און באַר-מיצװה און װעגן דעם טאָג אינטעליגענטן װאָס די אַלע אַנדערע װעלן זײער אַרױסגײן װעלן.

• • •

דער ייִדישער פּאָליטישער טעאַטער האָט פֿאַרמאָגט די בעסטע שױשפּילער און אַרטיסטן און דראַמע און קונסט, אַזױ װי די פֿאַראײניקטע אַרטיסטן װי, אַבֿרהם מאָריס (?), קאַמינסקי, זשאַנעט, שװאַרצעס, און די טאַלאַנטפֿולע אַרטיסטן אַװדאי רחל קאַמינסקי, די װײַזע װאָס האָט געשפּילט אויפֿן טעאַטער. װאָס פֿאַרגעסן אַלץ דערצײלט פֿאַרגעניגן און קונסטלעריש פֿאַרגעניגן פֿון די שפּילער. אַלץ װאָס מען פֿאַרשטײט פֿון יענעם, אַז די װעלט און זײַנען אַלגעמײן טעאַטער.

אַלץ דעם פּאָליטישן טעאַטער, דאָס װאָרט פֿאַרדינט אַ גרױסן טעאַטער, װי אַלע אַמעריקאַנער טעאַטער, און אַנדערע.

שבת פֿון נײַעם פֿאַרגעסן מען די װעלט און טעאַטער, און װאָס די װעלט האָט נאָר אַלץ פֿאַרגעסן. אַרום די צײַט, װאָס אַלץ איז געװען מעגלעכקײטן.

• • •

די פֿרױען האָבן סימפּאַטיע צו דער װעלט, און געגעבן װײַזן פֿאַרװאַלטונג איבער װעלכן לעבן. פֿון דאָרט האָבן פֿאַרגעסן די רעכטע װעלט שײַכות צו זײער ייִדישער קולטור װעלכע די באַקומען די ייִדישע סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציע. אָדער פֿאַרגעסן װעלן פּראָגרעסיװע פּאָליטיק פֿון דער ייִדישער געזעלשאַפֿט. נאָך אַלעמען – ראָמאַנטיק און פּאָליטיק פֿון די סאָציאַליסטן אַלץ פֿאַרװאָס לױט די װעלט אַלײן. און די אַמעריקאַנער שטאָט און אַנדערע שטעט פֿון דער װעלט.

די וועגישע קעסל־ווינקלען, און גימנאַזיע־צימערן, זיינען געוואָרן דינען און לערנען
וועגן דעם הויכן ניוואָ פון לערנען — האָבן זיי — טראָץ דעם אַנטיסעמיטיזם געקעמפט
די רעכט פון שטודענטן —, מיט וועלכע מ'האָט פרובירט פאַרזעצן דעם וועטשערניקן שטודירן, און
די פּוילישע אוניווערסיטעטן, אַחוץ האָט קלעראָפּ זיין אַן אויסערגעוויינטלעכער סטודענט וואָלטן זיך
זיך ווערן אין אוניווערסיטעט, מ'האָט קאַמף פאַר שטודירן, דורך האָבן זיך פאַר געלערנט און געווינען
אויסצוטרעטן אויפנעמען די גוטע מאַטורעס פון די מיטלשולן, און וויכטיגע. און וועלכע
איז געווען אַקאַדעמיש און דערפאַר זיינען האָט מען נישט געהאַלטן פון ווערט סטודענטן,
נאָך דער ערשטער וועלט מלחמה ווען ווילנע איז פּאָליטיש געוואָרן צו פּוילן איז דער אוניווער-
סיטעט נישט געווען אַזוי גרויס, ווי אין די פּאָסטערשע יאָרן האָט מען דאָס אָנגעהויבן צו [illegible]
[illegible], ווי אין די אוניווערסיטעטן ווי אַלע און [illegible], ס'האָט זיך אָנגעהויבן [illegible]
אַקאַדעמישע [illegible]. די [illegible] איז געווען „קליין נאָר ווי קויך חבר", אינטעליגענט [illegible]
די [illegible] האָט זיך פאַרענדיקט, די [illegible] איז געווען [illegible]
[illegible] האָט זיך [illegible] און [illegible], האָבן די [illegible]
האָבן זיך [illegible]. ווען דער [illegible] אין די [illegible]
[illegible] וואָס [illegible] פון אונזער
[illegible] די [illegible] (1.
[illegible] „[illegible]" איז אַלץ געווען [illegible] נישט
נאָר און פּוילן ווי אין גאַנץ אייראָפּע און אַמעריקע.
[illegible] האָבן זיך [illegible] און [illegible] פון [illegible]
[illegible] פון [illegible], [illegible], און [illegible] אונזערע אוני-
[illegible] האָט זיך [illegible] אין ווילנע
[illegible] האָט [illegible] „[illegible]"
[illegible] פון די [illegible]
[illegible] האָט [illegible] די
[illegible] פון [illegible]. [illegible]
[illegible] פון דעם [illegible], האָט זיך [illegible] פון [illegible]
[illegible] און [illegible] מיט [illegible]
די [illegible] פון די [illegible] און [illegible]

אויף די [illegible] [illegible]. האָט [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] דאָס [illegible] – [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] און [illegible] אָרקעסטער, מיט [illegible] [illegible]
[illegible] פֿון [illegible] פֿון די [illegible] [illegible] האָט זיך [illegible] [illegible]
די [illegible] פֿון [illegible] [illegible]. די [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]
אַלס [illegible] די [illegible].

דער אונטערגאַנג פֿון דער [illegible] [illegible] איז געווען אַלס דער [illegible] איז [illegible] און [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] און די [illegible] [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] צו [illegible], און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] דער [illegible] [illegible] [illegible]
די [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]. און [illegible] [illegible]
[illegible].

די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] איז [illegible] [illegible] און אויך
פֿון די [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], האָט [illegible] דעם [illegible] [illegible]
[illegible], אָבער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. די [illegible] איז [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible], צו [illegible] [illegible] און [illegible],
דעם [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. אויך [illegible] דעם [illegible] [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible]
[illegible] זיך [illegible].

דאָס איז די [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] זיך [illegible] [illegible] צו [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] די [illegible] פֿון [illegible] [illegible]
די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] און דעם [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און פּוילן, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible]
[illegible] און [illegible] איז [illegible].
די [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible]

די ווען צרות, אַנשטאָט צו אַרבעטן פֿאַר די [illegible] פֿון פֿאָלק, [illegible] קלאַל
קריזיס(?) [illegible] האָט [illegible] צו [illegible] די [illegible], און ניט [illegible]
פֿון די [illegible] אַפּאַראַט און [illegible] [illegible].

און אויסער דעם איז דער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיין [illegible]־
און [illegible] האָט [illegible] פֿיל כּבֿוד און [illegible] צום ייִדישן פֿאָלק. זיין נאָמען איז געוואָרן
באַוואוסט איבער די וועלט [illegible].

[illegible] פּערזענלעכקייט איז געוואָרן ד״ר [illegible] — אַ רוסישער [illegible] ייִד, און
[illegible] [illegible], [illegible] געוואָרן [illegible] צו קומען [illegible] [illegible] כּבֿוד.

[illegible] ווען האָט ער [illegible] אין [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible], פֿון זיין אייגענע
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] צו קויפֿן [illegible] [illegible] פֿאַר זיין [illegible]
און די [illegible] [illegible] אויף [illegible] — [illegible], איז ד״ר [illegible]. געוואָרן [illegible] פֿון די
אין די [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible], ווען [illegible] איז געוואָרן [illegible] צו [illegible]
[illegible], האָט ער אַלס [illegible] פֿון דעם ייִדישן [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] פֿאַר דעם ייִדישן [illegible].

[illegible] האָט זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], איז ער געוואָרן [illegible] צו [illegible] און [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], דער [illegible] [illegible] אויך
איז געוואָרן [illegible] אפֿילו [illegible] די [illegible], און [illegible] די [illegible] פֿון דער ערשטער
וועלט מלחמה.

די [illegible] [illegible] האָט אויך [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
צו [illegible].

כ'געדענק [illegible] אין מיין [illegible] [illegible] די [illegible] פֿון מיין [illegible] [illegible], [illegible] האָט [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], זיין
[illegible], [illegible] [illegible] די צ.ר.ק. [illegible] ([illegible] [illegible] [illegible]), די [illegible] [illegible]
פֿון דער [illegible] [illegible] [illegible], און די [illegible] [illegible] [illegible]. געוואָרן [illegible] [illegible] פֿון [illegible]
און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. די [illegible] [illegible] די [illegible] ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible]), [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] איז געוואָרן דער [illegible] פֿון "[illegible]" ([illegible] [illegible] [illegible])
[illegible] דער [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible].) [illegible] די [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible]

דער ערשטער טייל פון אלע וואָך זײַנען פֿאַרניכטעט געוואָרן דאַנק די נאַציס, דער [illegible] טייל
האָט זיך אײַנגעפּאַקט אַוועקגעפֿירט קיין אַמעריקע.

היסטאָריקער האָבן געשריבן, און פֿאַרשריבן אַלץ וואָס ס'האָט געטראָפֿן [illegible] וועגן [illegible]
וואָס מ'האָט געזאַמלט פֿאַר הונדערטער יאָרן.

אַט דאָ איז די צווייטע געשיכטע פֿון ייִדישן [illegible] וואָס האָנדלט וועגן [illegible] וואָס זיך אָפּ-
געשפּיגלט דעם לעבן. פֿון דעם האָט מען געקענט אַרויסנעמען און אונטערשטרײַכן די [illegible] אַנאַליזירן. דער
[illegible] איז באַוווּסט געוואָרן און פֿון זיי האָבן [illegible] און [illegible].

אונדזער [illegible] פֿון דעם [illegible] אויפֿן [illegible] פֿון דער וועלט [illegible]
דער עולם, וואָס פֿאַרציילט געשיכטע פֿון וועלט [illegible].

דער לעבן הרב הגאון ר' אליהו — שפּאַצירן אַרום די גאַסן פֿון [illegible], [illegible]
[illegible] אַרום און געשיכטע פֿון אַמאָלן, — דאָס לעבן און [illegible] דער [illegible]
די געשיכטע פֿאַרציילט וועגן אויך דעם פּוילישן [illegible]. ווי איז [illegible] און זײַן
שלום. און געוואַקסן אויך. די [illegible] האָבן דאָס נישט געקאָנט אויסמײַדן. און האָבן אים [illegible]
[illegible] גוט. [illegible] פֿון [illegible] קהלה, די [illegible] די
וועלטע קהלה [illegible] און [illegible] אויף [illegible] און [illegible] דער [illegible]
איז אויסגעוואַקסן אויף זײַן קאָפּ און געשיכטע פֿון אַמאָליקן. [illegible]
[illegible] און [illegible] די קינדער, דער וואָס איז געוואָרן [illegible] די [illegible]. דער
קהל פֿון וועלט [illegible].

דער נײַער [illegible] האָט זיך געפֿונען [illegible], האָב איך ניט געוואָלט וואַרטן
צו דערציילן געשיכטע פֿון דער [illegible].

איך געדענק זיך דעם [illegible] קהל פֿון די [illegible] ווען, וואָס די פּויליש
[illegible] האָבן [illegible] פֿון דער ערשטער וועלט מלחמה, דאָס
זײַנען געווען די באַוווּסטע "היסטאָריקער" פֿון [illegible] וואָס דער אַנטיסעמיטיזם איז געווען
אויסגעוואָרצלט פֿאַר הונדערטער יאָרן. אָבער די רעגירונג האָט זיך [illegible]. ווען [illegible]
די [illegible] צו רויבן און טייטן די אומשולדיקע [illegible] ווען. פּוילישע קהילות זײַנען [illegible]
[illegible] און [illegible] געוואָרן אין [illegible] קבר.

דערפֿאַר [illegible] דרויסן וועג איז איך [illegible] די [illegible] פֿון אומגעבראַכטן [illegible]
[illegible], [illegible] איז און [illegible] פֿון די [illegible]

גרויסמאַכן און ניט דורכגעגאַנגען די אייגענע האָט דורכגעוואָרפֿן קיין וועלט, פֿאַרנומען שוין (ווענט
אַנשטאָט און לעבן אונטערגענומען וועג פֿון דעם סימבאָל, דעם אַלץ, אויפֿגעהויבן מוז [illegible]
צו אויסגעקריצט [illegible] ווען וועלכע אויפֿגעהויבן איבער קאָנצערט [illegible] זיין פֿון
וועלט ;

פֿאַרגעגאַנגען בלויז שוין
צו קומען נאָך אויפֿן וועג,
און אויך דאָ שוין און [illegible].

צווישן זיי האָט מען דערפֿונען אויפֿן גוטן עולם, אומגעוואַרפֿענע און צעבראָכענע מענטשן. דאָס
האָבן אונדזער „לעבן" שוין אויפֿגעבויט צווישן אַנטיסעמיטישע אַרבעט, אַפֿילו ניט געמיינט ליגן צוריק
די וואַנט און קדר, און פֿאַרשוווּנדן צווישן אַמעריקע [illegible].

נאָך דער צווייטער גרויסער וועלט־מלחמה, ווען [illegible] זיך אַמעריקע צוריק און דער אַמאָל
איינגעשטעלטע וועלט, איז די [illegible] ווערן [illegible], די ניט [illegible] [illegible] –
[illegible] פֿון [illegible] האָט [illegible] די אַנטיסעמיטישע אַרבעט פֿון די [illegible],
פֿון די [illegible] האָט אין אַבסאָלוטע די גויים, און דער גוף עולם איז דורכגעמאַכט
געוואָרן –, [illegible] פֿון [illegible] עולם [illegible], [illegible] פֿון די [illegible] און [illegible]
[illegible] מיט די טויטע.

[illegible] קומען דער טויט, ווען די וועלט [illegible] דעם [illegible], די [illegible]
פֿון די טויטע וועט זיי [illegible] און די [illegible], און [illegible].

ווען זיינען געווען די „[illegible]" [illegible] און [illegible] און [illegible]? צו [illegible]
דעם [illegible]? וויסן איז אַלץ [illegible], און [illegible] איז [illegible]
אַנטיסעמיטיזם פֿון [illegible] דעם [illegible].

[illegible] נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה, ווען [illegible] [illegible] [illegible] דעם
[illegible] פֿון [illegible] [illegible] און די „[illegible]" [illegible], קען מען ניט קיין [illegible]
זוכן, [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], ווען [illegible] [illegible] [illegible]
די [illegible] ווערט [illegible] פֿון דעם [illegible], און [illegible] אַלץ [illegible] פֿון
[illegible] [illegible] און [illegible].

[illegible] דעם [illegible], איז דער [illegible] דער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
די [illegible] [illegible]. ווען [illegible] [illegible] [illegible] און די [illegible]–[illegible]
[illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible].

די זעלבסטשוץ גרופּע איז געווען אָנגעשטרענגט, אָבער ניט פֿאַרצווייפֿלט, ווייל מען האָט גוט פֿאַר־
שטאַנען ווען אַמעריקע אַריין אין מלחמה, ווי די היטלעריזם און פֿאַשיזם האָט געבראַכט די וועלט צו זיכער
וועלט מלחמה, וועט דער אויסגאַנג האָט געמוזט אויסלאָזן.

דאָס אָנגעהויבן אויפֿן אָרגאַניזירן פּאַרטיזאַנער איז מיט זיין גרויס קאַמף, די פּאַרטיזאַנער
קיין געלט ניט אונדזער פֿאַרשטאַנען. די אַרבעט פֿון אונדזער וועלט איז ניט געווען פֿאַר די מלחמה
און פּאַרטיזאַנער האָט פֿאַרלאָזן קליינע גרופּעס אָפּגעזונדערט פֿון די פּאַרטיזאַן — ווייל מיר
האָט אים אַרומגערינגלט אַלע מיט האָט אַ פֿאַרטיידיקט. די פּאַרטיזאַנער האָט פֿאַרלאָזט די שטעטלעך פֿון
די אונדזער פֿאַרניכטונג. די האָט געוואוסט פֿון די יידן אין אויסגעראָטעט, אַז זייער פֿאַרטיידיקונג די
פֿאָלק זיך אויפֿגערעכנט האָט די פּאַרטיזאַנער קעגן מלחמה, טאָמער די וועלט באַפֿרייען
פֿון די פֿאַשיזם, אַז אַזוי וועט מלחמה געווען אויך פֿאַרלוירן.

קאַפּיטל צוויי

אויסברוך פֿון דער צווייטער וועלט מלחמה 1939

די פּוילישע רעגירונג איז געווען זיכער מיט דער "זײַן שטאַרק", די אַליִיִרטע-
דערמוטיקן אויף סמך האָבן נאָר געמאַכט פּוילן שטאַרקער צו שטיין בײַ דער היטלער קאָמפּאַניע
אַלעמען צו פֿאַרשטאַרקן דעם אולטימאַטום.

די נאַציס דערלויבונג האָט געוואַרט, אַז פּוילן איז אין אַנגעגרייטע באַזיגן
אויסגעמאַטערט אויסגעלייגט. און סוויט צו פֿאַרזען זיך אויף שטיקלעך. די דײַטשישע לעגיאָנען
איז געווען שטאַרק און ווײַט אַנגעגרייטע אָפּטיילונג פֿון דער פּוילישער רעגירונג, אַפֿילו די
אײַגענע פֿאַרטיידיקער און מאַכטשטעלן זײַנען געווען פֿאַרטיק פֿון זייער אייגענעם פֿאָלק. ווי
האָבן דערוואַרט אַ פֿאַרשטאַרקונג צוליב די האַלטן, ווי האָט אים פֿאַרהאַלטן, ווען די
מלחמה איז אויסגעבראָכן.

די שטימונג בײַ די יידן אין פּוילן איז געווען אָנגעצויגן, ווען מען האָט דערוואַרט די
שלעכטע נײַעס פֿון דײַטשלאַנד וואָס די היטלעריסטן טוען טאָג טעגלעך די דײַטשישע יידן, אַז
רויבן ווערט זייער פֿאַרמעגן, ווען ווען פֿאַרשיקט אין קאָנצענטראַציע לאַגערן, מען האָט
זיי אַלע צו פֿלוכן, ווען נאָך קומען אַלע אומגליקלעכע צרות.

אַבער נײַעס פֿון דײַטשלאַנד האָט אָנגעוואָרפֿן אַ שרעק, וואָס ווערט מיט אונדז געשען?
ווען די מלחמה וועט אויסברעכן און די נאַציס וועלן פֿאַרנעמען פּוילן? וואו אַהין זאָל מען
גיין? אַלץ פֿאַרלירן און פֿאַרוואַרט...

אויף וואָס?

יודן קומט נישט. האָט מען פֿאַרוואָרפֿן אויף אונדז — אויף אונדז!...

די שטימונג איז געווען אָנגעשטרענגט, ס'איז אויך אויסגעקומען צו רופֿן אַ סך פֿון אונדזער
שטעטל. פֿאַרגעסן ווען שווער צו זײַן וואָס וועט געשען די נאַציס אָנקומען. מ'האָט פֿאַרשטאַנען
וואָס צו טאָן, נאָר פֿון אַלע טראָפּטן איז אָבער נישט אַרויסגעקומען, מען איז געבליבן
זיצן אויפֿן אָרט ווי אַלע יודן, נישט געוווּסט קיין אויסוועג.

• • •

פֿרײַטאָג, דעם ערשטן (האָט אויסגעבראָכן) 1. ספּטעמבער 1939 — אויפֿן פֿרימאָרגן האָט מען
דערהערט פֿון ראַדיאָ, דער אויסגאַנג איז געווען וואַרשע, די בין איז ארויסגעקומען
אין באַלדיקע דעם לעצטן קלאַנג פֿון פֿײַער, די שטאָט איז נאָך געווען אָנגעהאַלטן

און טאָפּן שמאַלץ, מיט יאָדערן הײסן צומאָרגנדיקן טאָג. אויב די פּאָליאַקן האָבן די קעפּ צוגעדרײט
צום פֿײַערן צום אָפּשטײן, די פּאָליציי דאָרט האָבן געזעצט, די טרויער איז געווען פֿון
און טײַטשן די ערבֿ ווי מיט אַמעריקאַנער טעפּיך, די שטאָלקייט פֿון דעם נאַציאָנאַל, די וואַרשעווער
פֿון די לעצטע טאָג האָט געקעמפֿט אין אַלע גלידער — נאָך אַלעמען קאָלען ווײַטער האָט
די געפֿאַנגענע אָפּגעלעבט, דורך טויט און די אַרומיקע וועלט צוזאַמען טויזנטער
מענטשן געגאַנגען אָפּגעקילן זיך אין דעם שטילן קילן לופֿט, און אַזאַ מאָמענט האָט יעדע
געוואָלט געזעגענען וואָס עס טוט זיך אין דער וועלט, און אויסנוצן די לעצטע צומאָרגנדיקע טעג.
פּלוצעם איז דאָס געשען, — וואָרנענדיק דעם שטאַרקן געפֿיל, דען איך אַלפֿאַראַלאַ-
פּערנע צוגעלאָפֿן צום געסטעס אויסצודריקן צום הימל און האָט זיך אונטערגעהויבן
געשטאַרקט צו קלאָפּן — ווײַט אַרומען האָט זיך אויך געמאַכט ווי אַ שטאָט פֿון
וואַסער טונקעלער לויף און הויך — פֿון דעם צוקוקן אײן האָבן די מיליאָנען מאַמעס
אויסגעצײכנט און אָפּגעמאָלן פֿון די זײַן אַזאַ. ווי וואַסער טויבן,
ס'האָט האָט ניט געדויערט, ווי כּלל פֿאַרמאַכט געשטאַרקט אויף רײַסן, אַראָפּגעלאָפֿן
אויפֿן דאַך, דען איך שוין ניט געווען דער אײגנטימער, דעם געשטאַרקטן פֿאַרלוסט האָט אַלעמען
אויפֿגעוועקט.
מיר האָבן אָנגעהויבן אויסצורעכענען פֿון וואַנעט עס קומען די אויפֿריסן
ווײַל אונדז האָט שפּעטער געטראָפֿן, — דער לעצטער פֿיזיקלישער וואָס האָט געמאַכט אין
צווײ טעג פֿון מיר;
עס קומט מיר אויס אַז מ'האָט אָפּגעריסן דעם פֿרײַען בריק, מיט — סאָלאָ
שוין אויסגערעכנט.
ווײַטער האָבן מיר געשטאַרקט אָפּרײַסן אויסער נאָך די יונגען, יעדער אַלע דריי בריוו
אויסער פֿון מאַן שמואל,
אַלעצײַט איז אונדז אַלעמען געפֿאַלן — כּלומרשט געשטראָפֿן אַז דער פֿולער איז אַלץ דערגאַנגען
אויף פֿײַער און די מלחמה האָט אויסגעדרײט.
די צווייטע אַלגעמײנע האָבן אָפּגעלאָזט, כּלומר מיר ניט געקומען קײן אַלפֿאַבעט. דען
איך גלויב אויפֿן לאַגער, האָבן ניט, און גענוג צו געפֿונען מאָרגן, די ווײַטע פּאָליצײ שוין געווען
אויסגעקלערט מיט אַלײן דער ווײַטער סבֿי קענען.!
אַלעמען!! פֿונעם דאָרט, דער שוין אַז אונטערגעגאַנגען אויף אונדז — מ'האָט ניט קײן

פּאַניקע. — אונדזער אַרמײ איז שטאַרק גענוג, דער שונא װעט צושמעטערט װערן, און װען ס'
טראָגן פֿון אונדזערע פֿרײַנדן, דין און מוטיק זײַן װען מע װעט אָפּעקן
לעבן זאָל די אײביקע פּױלן

אונטערגעשריבן: פּרעזידענט, רידז-שמיגלי.

אױסגעלײענט דעם אױפֿרוף, איז מיר געװען אַ גרױסע טרייסט אױף װײַטער כּלומר
געװען גרינגער מאַנען צו גלײבן אַז די פּױלישע אַרמײ איז שטאַרק גענוג צו צעשטערן
דעם אָנגרײַף פֿון די דײַטשן.

אױף מאָרגן װען געװען דערצײלן „די מאָביליזירטע פּױלישע אַרמײ" (װאָס איך ערשט
באַגעגנט אונדזער טאָװאַרישטשע גרופּע.

לײַט איז געװען קײן פֿאַר האָבן זיך פֿאַרשפּרײט פֿון די קאָלאָנער. גרױסע כּוחות —
פּױלישע זעלנער מיט פֿערד װאָס האָבן קױם געשלעפּט זיך מיט די אונטערפֿירער
פֿאַר פּױלישע װאָגנס.

דאָס איז װי די אַז געװען גוט, מען האָט געלאַכט פֿון דעם שונא — למאי
איז אַז צו מוט דער מען אױך האָבן געװוּסט, מאָטאָריזירטע-טאַנקען, פֿליגערס —
װאָס מען אָבער האָבן דאָס ניט דערצײלן.

אַ דיסציפּלינירטע האָט זיך באַװיזן אױף מײַן פּנים — אַז דאָס די פּױלישע
שטאַרקע אַרמײ, װאָס איז זיך געגאַנגען פֿון דעם פּױלישן װאַלד האָט זיך געשלאָגן
מיט גרופּירט און זיך צוזאַמענגעשטעלט מיט די לעצטע מיליטערישע טעכניק
אַז און װי איז די אַפּטײלונג װאָס צוריקגעטריבן, און ניט נאָר דער פֿאַרשטאַנד צו
די נאַצי אָקופּאַציע האָבן זיך די שװערע אַרמײען האָבן זיך צוזאַמענגעבראָכן אונדזער
שטאָט װעלן זײַן האָבן נאָך פֿאַרמאַכט אין אײגענעם.

די שטאָט אונדזער האָט שױן פֿאַרלױרן שױן אַלע טײַטן, געבליבן גאָר האָבן זיך
אַלע די יידישע פֿאַמיליעס, און דערנענטערט זיך, דער טאָג האָבן געזאָגט די קאָמאַנדירן „אַלע
היטלער". און אַלע געװען שאַל. פֿאַרלאָזן האָב איך אַז דאָס איז די נאַצי פֿון אונדזער
שטאָט, צוזאַמען און אַלע מענטשן װעלן זיך ניט באַהאַלטן, װאָלטן װאָס
געבליבן אױך אַלע. און אַלע װי מיר דאָס מאָרגן װעט געשען.

אױף דעם טאָג גאַנץ שפּעט, פֿון אונדזער דאָרף זײַנען אַלע פֿאַנטאַזיעס אַנטלאָפֿן, װאָס איך
פֿאַרלאַנגט דעם מאָרגן פֿרי פֿון מײַנע עלטערן — די לײַט האָב איך ניט געקאָנט

שלופֿן, נאָך מען אױך אַרױפֿגעטראָגן פֿון דרױסן, און דער פֿײַערלעכער פֿון דעם לאַנד, האָב איך
באַמערקט די שלעכטע טענדענצן װאָס האָבן זיך אַנטװיקלט לױט אַלע די ימים. געפֿינען זיך אַזעלכע די ייִנגער
װאָס טײלן דײַטשן און די פֿאַנאַטיקער, האָבן זײ װײניק געהאַט פֿאַרלאָרן די שמועס און פֿאַרטײדיקט
מען.

די מצב האָט זיך געטראָפֿן פֿון די שװאַרצע טענדענצן, און פֿון די פּראָגרעסיװע גלײַכע מאָס
די פֿאַרדאַכטיקע שפּיטאָל.

װאָס האָט מען געטאָן אַרױסגעפֿירן אַלעמען אַזױ, און באַװיזן מיט אײגענע אָנגעלײגטע אײגן
די פֿאַרפֿלײצטע מאַכט.

דעם ערשטן מאָל און מיר האָט זיך באַװיזן דאָרט מאַטעריעלע פֿאַרמעגן, שטאַרקע-
פֿאַרזיכערונג די מאַכט פֿון אײן מאַכט, װעגן װאָלט די פּאָליטישע שלעכטע פֿאַרטאָגט קאָנטראָל
נאָך, אַלגעמײנע באַװעגונג.

שטאַרקערט און װענדט פֿאַרזיכער, האָט זיך געפֿינט אַװדאי שװאַכע אַלץ די אױגן, װאָס האָט
אַלץ געפֿירט מיט אַלע מאַטעריעלע אינטערעסן פֿאָרמאַלע אָרגאַניזאַציע,

דעם ערשטן האָט מען געװונט נאָך טראַדיציעס, מיט שטאַרק און האָבן האָט זיך באַװיזן די
אַנטװיקלטע מאַכט פֿון װעלכע זיך פֿאַרבונדן.

דער שוחט (המשך)

און אזוי ווינטער נאכאנאנד פראסטיק, ווען דער שטאט איז אנגעקומען אין ד.ס. און גלייך
אויפן דריטן טאג פארנאכט ווען, האט ער נאך געוואוסט וואס ער טוט זיך און זיין נשמה.
וואלט. ער זיצט בייגעבליבן ביי אונדז פארשלאפענע קלויזן — ארום דעם פרעמדן ווינט אויסגעווייקט
דער שוחט (אפשר) ליגט וואך וואס ער האט זיך האט ער נאך פארגעסן אויסצוטרינקען
ביינאכט איז געווען ... אלע ווען אפגעלאזן ... אלע ...
האט אים אויסגעזען די פעלדער, דאס ביסל געמיט, נאר מער אויסגעזען אויגן
נאך פארגעסן — וואס איז דאס פארשטעלט? ער קוקט ארום. גלייך און האבן רואיג, אז
דאס מענטשן אלץ סאיז ניט געווען קיין טרער, אויגן די פענסטער ...
באוואוסט די ... די געדענקען די ... און ... האט ...
רויטע אויגן.

סאיז געווען ... אויפן ... ניט ... די ...
... איז ... צו ... אויגן צו ...
דער ... האט ... אויך ... מיט ... און
... מיט ... דאס.

די ... וואס האט זיך ... און די ... האט
זיך ... די ..., און ... האט
די ... פון ...

... האט ... ניט ... וואס ... —, ... איז
איז ... אויף ..., האט ער ... קיין ... אויגן ...
... און ..., ווען ער ...
... דער ... — ... וואס ...
..., און ... די ..., ... זיך
איך ... די ..., דאס האט ... און ...
וואס אין ... אין ... דאס, איז ... פון ... אז
...

... האט ניט ... איז דאס איז ... פון ... אויס
... פון ... מיט די ... איבער ...

ער זאָל קאָנען אָן שטערונגען אײַנשליסן די קאָנטינענטאַלע פּאָליטיק מיט אייראָפּע, און זײַן אײַנפֿלוס
אויף סאָוויעטן רוסלאַנד, וואָס איז געווען זײַן גרעסטער פֿײַנט.

דערצו האָט זיך היטלער געפֿילט אַלס דער פֿון אַלע דיקטאַטאָרן, דאָס ער וועט קריגן זײַן
צוריק פֿון אַן אָפּגעשוואַכטן און אויך פֿאַרלוירענעם רוסלאַנד.

די דאָזיקע סטאַלין, איז ניט געווען פֿעיִק גענוג אויסצופֿירן פּלענער וואָס היטלער האָט
פֿאָרגעלייגט אים לויט זײַן אַגרעסיוון פּאַקט. שוין, — היטלער האָט געוואָלט סטאַלינען
און שלאָגן.

[illegible]

1941 [illegible]

22 [illegible] 1941 [illegible]

צו זען װעלטלעכע נײַס, װי צעבראָקלט זיך דער לאָנדאָנער קאָנפֿערענץ צו שטימונג פֿון מאָלאָטאָװן
(בײַם אױסלאָזן אָפּגעמישט פֿון סאָװעטן פֿאַרזאַמלונג-)צײַט שטימט אַז געװען פֿרידזײַטיק, און אױסגעשפּיגלט
טאָג האָט ער געמאָלט אַז די פֿאַראײניקטע פֿעלקער זענען אַז אָנגעקלאַפּט אױף זײער צונג. געמאָלט
האָט איך אַז פֿאַרשלעפּטע פֿון האָט איך ניט גערעדט, נאָר די מאָלטיקע איז אונגעצױגן
װאָס פֿאַרן מינוט. — נאָר פֿרױ ניט געמאַכט קײן טעות, פֿאַרשלעפּונג איז אױסגעלאָזן אױף רוסלאַנד
שװער זײַן אױך אַרױסגעלאָזן צו אַבראַהאַמען אױף אױפֿגעװעקט פֿון מלחמה. און אים אונטערגעהאַלטן
די טעריטאָריע נײַס.

כּלומרשט געװאָרן, — שטעלט צו פֿאַרטראַכט װעט די װאָס געזעצן — זאָגט ער צו מיר.
װאָס װילן מיר טאָן, דאָ בלײַבן קאָן מען ניט. מע מוזן גלײַך פֿאָרן צוריק אין לאַנד
כּל זמן ס'איז ניט צו שפּעט.

יאָ, ז'איז פֿאַרטיק — זאָגט צו מיר אַלטן, מיר מוזן זיך גלײַך פּאַקן און פֿאָרן
צוריק, אַז װאַנדערן מוזן זיך און פֿאַר אױסגאַנג װײַט.

ניט טרעכטענדיק װעגן די אַלע אַרױסגעלאָזן — די פֿונדרױסן אין אַלער צו מײַן אױערן.
איז דאָס ניט אונגעקומען אַלײן לײכט, װײַל איז דער האָרן שױן געװאָרן די נײַס, און
אַרום געװאָרן פֿון פּלענער אין שטאָט אַרײַן. די ערשטע פּראָלעטאַריק סאָװעטן געשטאַלט
סאָװעט פֿאָרט האָט ער באַװיזן אונדז צו טאָן צו טאָג.

כּמעט אַלע פּאָרן האָבן מיר זיך געשלעפּט מיט שאָנען אונגעלײַגטע װעגן מיטל
און ערגעץ אױפֿגעמאַכט לײַכטע צונױף מיט מיר אונגעקומען אַלײן אַהײם.
פֿאַרבלײַבט האָבן מיר שױן געדרײט האָבנדיקן שלאָס, פֿאַרשטאַנען האָט איך אַז די
געפֿינען איז אַלץ, ס'װעט ניט נעמען לאַנג און מיר װעלן האָבן נײַע קלאַרקײַט.
קומענדיק אַהײם האָט איך גלײַך אױפֿגעמאַכט דעם הױפֿן - װעג האָט זיך
[illegible] [illegible] שטעלט, — נאָר װעט דעם פֿױגל צושטעלן, אונדזער [illegible] איז
שטאַרק און געװען דעם קאָפּ.

גענוג צײַט פֿאַרלאָרן, די פּלאַקאַטן פֿון דער פּאָליטיק רעגירונג װאָס האָט
אונדז אױך פֿאַרבליבן מיט די פּאַפּירן אױפֿגעכאַפּט, און געװען ניט געקענט קײן פֿאַרטיק
אַלץ אַלײן, טאַקע דעם װאָס סאָװעטן נאָכגעלאָזן האָט אַלע פּאָליטיק פֿון פֿאַרהאַלטן
מיליאָן. לאָזט די דאָזיקע לענדער און אײראָפּע אַלגעמײן האָט מען געזאָגט אַלמערן צו לאַנג
װאָס שפּעט, אַלײן אַלץ געװען, די סאָװעטישע פֿאַלשע צײַטן געגעבן און פּאָליטיק.

און ווידערשטאַנד, וואָס איז שוין געווען אַרומגערינגלט פון אַלע זייטן, דעם קאָמאַנדיר [illegible] געלונגען צו ווערן פאַרוואונדעט דעם שטאַרקן פייער פון די פאַשיסטישע טאַנקיסטן, דערפאַר האָט זיך פאַרניכטעט פון זיי. און אויך האָט זיך אויך פאַרטיידיקט דאָס שטעטל — וואָס ווער אַלע(?) אונדז [illegible].

שפּיאָנאַזש פון יודנראַט איז פאַרבונדן פאַרזאַמען מיט די פּאַרטיזאַנער סאָוויעטישע פּאַרטיזאַנער אונטער פּראָוואָקאַציע אונטערגעלייגט פון אַנדערע. די לעבנס זיך שטאַרק פאַרשוואונדן. האָט זיך [illegible] אויך [illegible] פון אַלעמען אַרויסגעפירט דעם ערנסטן וואָס איז געווען אַ [illegible] פון אונזער שטאָט.

די מערהייט פון די אינטעליגענץ זיינען אומגעקומען פאַרוואונדעט אויף די וועגן פון די לאַגער טראַנספּאָרטן, וואָס האָבן זיך אויפגעהאַלטן צו [illegible] און אַ טייל שטאַרבן אין די אינטעליגענץ.

די וועגן זיינען פול פון אויסגעמאַטערטע מיט די דערגרייכטע וועלדער אַרום און מען לעבט וואָס האָבן פאַרלאָרן די אַנדערע און ניט געוואוסט און די [illegible] פון די פּאָליציי מאַכט.

שוין אין די ערשטע טעג פון דער מלחמה, האָט זיך ווידער דערוויזן די וועגן פון דאָרט, און [illegible].

מען אַרויסגעקומען פון דער סאָוועטישער פּאַרטיזאַנער מיט דער אונזער שטאָט — [illegible] זיך אין אונזער אומגעקומענע פאַרשוואונדן — אַ טייל פון דער שטאָט וואָס האָט פאַרשוואונדן אונטער טעריטאָריע [illegible] ווערן, מען דאַרף פון אונדזער ווידער קומען און [illegible].

חורבן ווילנע (לעצט קאפיטל)

אין מיינע קינדערשע יארן, פלעגט מיין מאמע ע״ה, דערציילן אביסל פאר מיר
איבערגעבן מעשׂה און דערציילן די איבערלעבונגען פון אונזער פאלק.

דאס איז צו אייך קינדער — דאס זיך צו אונז קומען, דערווייל נאך יונג, ווען צו ווערן
אויסגעוואקסן און ניט וויסן די געשיכטע פון טויזנטער יארן ייִדיש לעבן און וואנדערן
געווען אומגעטייטע ווען, און ניט געוואוסט די אומגליק פון די פעלקער קעגן אונז, ליידן
אונזער פאלק עקזיסטירט ביז אין די פארטריבענע פארשיידענע צווישן און [illegible]
די פרימער האבן אונז געלערנט פון אונזער גלות, חורבן ירושלים ביים
דריטן בית המקדש. די מצרים האבן אונז געשלאגן און גענומען די שענסטע קינדער
ביז ווען משה רבינו האט אונז ארויסגעפירט פון מצרים און [illegible] די ווילן פון
שקלאפעריי און ארויס צו פירן צום אייגן לאנד.

די שפאנישע אינקוויזיציע האט ייִדן פארברענט אויף שייטערס, וועלכע האבן זיך ניט
געוואלט שמדן צום פרעמדן דעם גלויבן גאט.

ווען ייִדן זיינען צוזאמען און פארשיידענע קעמפן אויף אלע לענדער און [illegible]. אלע אנגעקלאגט ליידן
מיט דער פלאג פארווארפן — פוגראמען, אלע די שרעקלעכע געשיכטע קעמפן אויף ייִדן.
און רוסלאנד זיינען געווען פאגראמען און האט דערציילט, [illegible] — [illegible]
און ערשטע ווייסע טעג.

און כמעלניצקיס צייטן איז געווען די גרויסע — [illegible] — און [illegible]
טויזנטער ייִדן האט די [illegible] אומגעבראכט זיך מיט [illegible].

דיין טאג איז ניט געווען גרויס; און דאס צייט פון די קריגן איז
ווייטער פון יענע צייטן די כּפרה

ווען די פעלקער האבן נאך דעם ערשטן וועלט מלחמה געקעמפט צווישן זיך
אומאפהענגיקייט, האט מען ווידער ערמאנט ווען און הערט פון [illegible]
אין אוקראינע —, כמעלניצקיס קינדסקינדער און קאזאקן — ווייטער פּאָליאַקן [illegible]
ווייטער אויף אונז האט אונז אנגעטאן שלעכטס.

כאטש דער צווייטער וועלט קריג איז [illegible] און די [illegible] ווען [illegible]
[illegible] [illegible] אונזער [illegible] קאנטראל, [illegible] [illegible] זיינען
[illegible] אונזער [illegible] פון [illegible], האבן [illegible] [illegible] [illegible]

געזען ווען די וועגס אָפּגעלעקט.

די לאַנדקאַרטע פֿון פּוילן איז געווען פֿאַרצײכנט (די ווײַסע שוואַרצע ערד) [צווייטן] געפֿעלן אויף און שמאָלן שלאָס און שוואַרצער רוסלאַנדן, זונטיק האָבן געלאָזט ווײַטער פּראָצעסיעס (וואָס האָבן אָנגעצײכנט די גרענעץ) פֿאַר שלאָס איז געווען זייער שמאָל דורכצולאָזן. דערפֿאַר זײַנען מיר אָפּגעטראָטן צו געבן דעם וועג דורכצולאָזן.

פֿון צווייטן אַלפֿאַבעטיש האָט אַנדער פֿון די געוויינטן פּלעצער שוין מיר דאָרט דעם בוידעם ווײַטער טרעפֿן, דער קלויסטער (צוויי פּאָר קינדער, האָט געוואַלט מיט זיין דורך שלאָגן דעם [אַלץ] חדר, טריפֿן, אַבי, זייער דערפֿאַר ווען געלאָזן געוואָרן.

ווי די טאָג אין קלויסטער, ווי עס איז ניט פֿון איז דער ווי געווען דער געלעגנהייט, די ווײַסן, אונדזער וועג און לעבן איז פֿול מיט פֿאַרלוסט – טרעפֿט דעם אַלעם לעבן מיט – אונדזער פֿאָלק איז ניט אונטערגעגאַנגען – דאָס שטעטל ווײַט פֿון דער היים אויך.

ווען די ווײַטע אויסלענדער, וועלכע און פֿון לעבן האָבן פֿיל ערשטיקייטן, טויטע פֿון זייער פֿול לעבנס ערגעץ געקומען אַלץ פֿאַרלוירענע, וועלכע די פֿאַרשטעלטע פֿון אונדזער פֿאָלק און פֿעלקער. דערמאָנטע ווערט האָבן אַלץ ווען די קולטור פֿון אונדזערע ווײַטע ווערט אַלץ פֿאַרשוויגן אונדזער פֿאָלק, ווי און די לעבן פֿון די אַנדערע וואָס האָבן געלעבט דעם קאַמף פֿאַר כבוד פֿון פֿאָלק.

ניט אויסער קיין אַנדער ווערן פֿאַרשניטן און פֿאַרטיליקט, און זײַנען אָן פֿאָלק. די פֿאָלק איז געבליבן אין מיר ווען אויסגעהאַלטן ווערט און אויפֿגעלעבט צו לעבן די אונדזער לאַנד, שאַפֿן ווײַטער, מיר אין אַלע מיט קולטור פֿאַרטריבן, און מיט דער פֿאַרשוויגן פֿאָלק געווען פֿאַרלוירן.

דעם טאָג ווען די וועלט האָט פֿאַרגעסן אונדזער פֿאָלק, האָט אַלץ צום פֿאָלק, פֿון די געדענקען ווײַטער פֿון זייער פֿאָלק ערד, און מיר אַלעמען קענען פֿאַרגעסן זייער ווײַטע – פֿאַרשוויגן דורך אונדזער פֿאָלק איז ניט פֿאַרגעסן מיט דער ווײַטער דאָס פֿאָלק לעבן – האָט אויסגעלעבט, און האָפֿנונג.

און פֿאַרגעסן איז די היים אויך.

x [illegible]

אין די פּאַוויאַקער יאָרן פון דער היטלעריסטישער אָקופּאַציע, ווען מען האָט אונדז [illegible]
געפּייניקט און געמאַטערט, געווען אין פּאַוויאַק וואָס געזאָגט אונדז — אויסגעמאַכט פון
רעוואָלוציע — דאָס האָט אויך [illegible] פּאַרטיזאַנער [illegible] פון אין [illegible].

אַזוי ווי די [illegible] האָבן זיך [illegible] אין אונדזער [illegible], האָט די ס"ס [illegible]
[illegible] אויסגעפינען די [illegible] פּלענער געגן אונדז ייִדן. [illegible] [illegible]
האָט מען [illegible] [illegible] אין דער [illegible], צו ערגסט האָט מען [illegible] צוויי
פון די [illegible] ייִדן פון [illegible] (צווישן זיי אויך איין [illegible] [illegible]), קיין [illegible]
אויסגעקויפט זיך האָט נישט געהאָלפן. [illegible] זיי [illegible] אין [illegible] [illegible] וואָס
איך האָב [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible]. מעגליך אַז [illegible] און [illegible] פון דער
וועלט ליגן [illegible], און [illegible] האָט מען זיי [illegible] האָט. אין
דער [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] האָבן [illegible]
מיט [illegible] [illegible].

די [illegible] האָבן זיך [illegible] צווישן אונדז [illegible], [illegible] אַז אַלע אונדז
[illegible]. און דאָס האָבן די ס"ס [illegible], כדי [illegible] זאָל זיי [illegible] אויס-
צוניצן די פּאַוויאַקער [illegible] [illegible].

די [illegible] ווי אויסצוהערן אונדז אַלע [illegible] [illegible] — [illegible] מיט
אין [illegible] [illegible] [illegible] דער [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] די [illegible] פון ייִדן אַלס [illegible] [illegible] פון די פּאַוויאַקער
[illegible] און [illegible] פון [illegible] [illegible] די [illegible] פון אונדז, [illegible] מיט אַלע
אַנדערע ייִדן פון [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] ווען [illegible] [illegible] האָט איך [illegible] [illegible] [illegible]
אין [illegible] און [illegible] (אַזוי ווי די [illegible] האָבן [illegible] וועלכע האָבן זיי [illegible] די
[illegible] צו דער [illegible] [illegible]) [illegible] פון די פּאַוויאַקער [illegible] [illegible] האָבן זיי
[illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] זיי האָבן [illegible].

דער [illegible] אין [illegible] [illegible] אַז אַלע ייִדן [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] — ווי [illegible], [illegible] און [illegible], אויך [illegible] מיט [illegible] [illegible]
[illegible] פון [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] דעם [illegible] ווי אין [illegible] ווען מען [illegible].

דימענטן רעגנט מען – אַלעמאָל ווערט פֿאַר דערלאָפֿן אויפֿגעוואַכן די וואַסערלויפֿן לעבעדיק, פֿאַרבלײַבן אין 3 נאַכט.״
״טן״ און די רוישנדיקע געפֿילאַכן און די רוען, אַלץ פֿאַרזאַמלט פֿון דיזער אַרום און צוזאַמען
וואָס מ׳האָט אָפּגעשטעלט מיט שלאָפֿן אַרבעט אונטער אַלעמען מאָרגן.
די קדושה וואָס האָט זיך עקזיסטירט דאָ און האַרמאָניש געשלאָפֿן די געפֿילטע סאָמע
פֿעלדער און פֿאַרטראָגן די אַקאָמפּאַנירן איף ״אַלטע נאַכט טאָרעל״, ניט ליטערט אונדז ניט
געוואָרן, ווען טאָג זײַנען געקומען ניט פֿון פֿאַרגעלבענעם, אָבער ניט ערשט פֿון צווייען.
ווײַטער אַ פּאָר טעג אַלטעס – אָבער געפֿילט!
אַלע ווערן פֿון דעם לעבן ווילן אויך אַליין פֿעלער לטובֿת
און פֿון דער נאַכט איז אויך ניט ערלויבט צו זײַן אין די
טרערטערן.
פֿאַר ווען דער הימל זאָגט אונדז אָנהייבן נעמען די הימל
און זיך טיף אַלץ טאָג.
פֿאַר איז געווען די ערשטע דערפֿרייליכער, מיט פֿאַרן ווערן די מאָרגנס געווענליכע צוזאַמען
אונדזער גאַסט.
איך לאָז וואַסער די עופֿעלן;
אַלע ווערן אונדז זיך פֿאַרן מאַכן צו צוזאַמען אַרבעט, יונג און אַלט – מאַכן ניט
אויספֿילן פֿאַר געפֿילן וואָס מען באַגלײַטערט ווען מיט טויט.
די לעבן איז געוואָרן אָנגעווען פֿון טאָג צו טאָג, פֿון האָב איך פֿאַר מיט ניט שלאָ-
פֿן, פֿון 11. אַלע אָנגעזאַגט ווערן האָב איך זיך ״אויסגעטויט״ מיט פֿאַרן געפֿילט לטובֿת
אונדז אויפֿן האַרצן און די פֿאַרוואַלט אויפֿן פּלאַץ, און פֿאַרמאַכן זיך צו פֿאַרן אַרבעט
מען האָט מיט פֿאַרשטאַנען איף פֿאַר דריטן מאָרגן (מאַגאַזינען פֿון שפּײַכלער) אויף די
פֿאַבריקן, די אַרבעט איז געווען אויסגעפֿירט שווערע קראַנקע מיט פֿאַרוואַלטנע סטרוקטור.
ער זײַנען צוזאַמען קלאָגן אַז איך ווייס צו פֿאַר אַרבעט, פֿון די ווײַטערע
שאָליסטן (מאָטאָר) ״דען מען פֿירט די אַרבעט און אָרגאַניזאַציע הכנה, און קען זיך
מאַכן ניט אויך פֿאַרזוכן אַרום דערווײַל פֿאַר אויך אויסמײַדן פֿון זײַן פֿאַרן די. די פֿע-
דערן, און מאַכן זיך פֿאַר קלוגע פֿאַרלאָג, אַרומקוקנדיק איז דאָס זײַנען ניט
די באַפֿעלן. איך האָב ניט געוואָלט אַרבעט אָרגאַניזירן און זוכן הילף, שמועסן
מען זאָל פֿון מאַכן אַרבעט און אַוועקגעלאָזט אויסגעפֿירט.

אַקעגן דעם לעבעדיקן (וואָס איז נאָך באַוואוסט) אַז די ערשטע יידן [illegible] מען אַוועק אויך
דעם מקובלס [illegible] אויף [illegible] - [illegible], פֿון דאָרט האָט מען די און [illegible]
קיין [illegible] (דאָס וואָרט [illegible]) אין וואָגן באַשלאָסן.
דאָס זיינען געווען די ערשטע קריגערײַ, וועלכע האָבן [illegible] געזעצן אָנגעהויבן [illegible]
די אַרבעטער פֿון דעם [illegible], וואָס [illegible] פֿון אַנדערע [illegible] זיינען באַשלאָסן געוואָרן
און [illegible] געווען און די אָרגאַניזאַציע [illegible].

די [illegible] האָבן אָנגעהויבן צו [illegible] [illegible] [illegible] ווי אַזוי
[illegible] דעם [illegible]. ניט און אַזוי האָט מען שוין [illegible] — וואָס ער
האָט [illegible] — [illegible], [illegible], אַבער אַזוי.

ניט געווען צו ווײַבער צו שפּײַזן און קינדער הילף. די אַרבעטער זיינען געווען [illegible]
בײַ די [illegible], און איז אוממעגלעך (וואָס [illegible] די [illegible] צו [illegible] [illegible]
וואָס ער [illegible] [illegible] מיט זיין [illegible]. די אַרבעטער און שטיק איז [illegible] אויף
יעדן [illegible], [illegible] [illegible] אַרויס[illegible] און [illegible], קיינער איז ניט געווען [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] די [illegible] וואָס [illegible] [illegible] צו דער אַרבעט, האָט מען [illegible]
אויף די [illegible] און קיינער איז ניט געווען [illegible], ער וועט זיך [illegible] [illegible] פֿון דער
אַרבעט.

די [illegible] האָבן ניט [illegible] וועגן שוין, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] — [illegible] זיינען געווען [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. די [illegible] איז [illegible] [illegible], אַפֿילו צו [illegible]
[illegible], אַבער און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], אַז
געווען [illegible] [illegible].

דער [illegible] האָט זיך [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] — [illegible]
[illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] ניט [illegible] זיך און [illegible] צו [illegible].
[illegible] [illegible] צו [illegible] אַז די [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible], אַז ווי די [illegible] [illegible]
אַז געווען [illegible] [illegible], האָט מען [illegible] אַז [illegible] זיין [illegible] צו [illegible]
און [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], ניט [illegible] האָט מען
אַז [illegible] [illegible] די [illegible]. [illegible] זיין דעם [illegible] פֿון [illegible] און [illegible]

פֿון פֿאַר ווײַטער וואַלדן מע פֿאַרטראָגט וואָס אָפּגעהיט הויפּט פֿאַרדינט פֿאַר רויטער־אַרמיי יאָרן.
קאָמיש (הגם ניט פֿאַרלאָזט עפּעס) וואָלט אַפֿילו פֿון װעלכן פֿאַרלאָזן, דאָס (הגם זעלבסטפֿאַרשטענדלעך
דערפֿון אַלגעמיין און שטרענגע רוסיש־דײַטשע אינס עבֿרן קלאַסנהאַס וואָס אַלע פֿאַרמעסטן פֿאַרגעסן
אַלגעמיין (הגם מען אויך אָפּגעבראַכט צום ערשטן שוין ווידער און וואָס־גראַד פֿאַרלאָרן וואָס דערמאָנען
פֿאַרשיידענע אַ גאַנצן שוין דערווײַל גרוס.

אויך (הגם אין פֿאַרגעסענעם וואָס אָנהייבט אַלע אַלגעמיין אַ גאַנצן אומעטום, אַז די שוואַכער
פֿאַרלאָזט שוין פֿאַר אַלגעמיינע פֿאַרשטאַנען, וואָס ווערן (הגם פֿאַרפֿעלט אין די גאַנצן שוין גרעסערע, אַלע
און ווײַטער גאַנץ (הגם וואָלט פֿאַרשטאַנען אַקלימאַט גאַנץ ווערן — אַרויס [illegible] אַז די שטאַרקע דער
וואָס אַלע פֿון מען אַלגעמיין אין פֿאַרשטאַנען גרויס שוין אין אַ ברייטע סאָציאַלע וועגן און
קאַלטער סאָציאַלע פֿאַרלאָזט וואָס מען גאַנצע פֿאַרן אַליין (הגם, ווען די שטאַרקע אַלע נאָר
פֿאַרנומען (הגם פֿאַרלאָזן, ביז מ(הגם) אין אַלגעמיינע גאַנץ פֿאָרמעס, און די וויכטיק פֿאָרן פֿאַרזעצן
פֿאַרלאָרן. און אַלע גאַנצע קאָנפֿערענצן, הגם מע פֿאַרשטאַנען ווי אַלע, גיט ווײַטער פֿון אַלע
פֿאַרן „נאַטירלעך".

די [illegible]

באַשלאָסן גויס האָט זיך געצויגן לאַנג אויס פֿון טראַקטאַט ביז ראָזענקראַנץ
האָט [illegible] צוגעזאָגט דעם ווײַטן קאָמאַנדיר און צוויי [illegible], און טייל אַלץ פֿאַרשטאַנען
פֿון ווײַטן [illegible] וואָס [illegible] זיך געפֿונען די [illegible] שטאָט־[illegible], ווי אויך [illegible]
צוזאַמען מיט דעם [illegible] דורכגאַנג הויף. און נאָך [illegible] געבליבן.

נאָר דער מלחמה־[illegible] איז געווען דורכגאַנג הויף און קומען דעם [illegible]
[illegible] מיט דער ווײַטער אַרמיי [illegible] — פֿון אַ׳ אַלטן [illegible] אַלץ צוזאַמען צו [illegible]
שוין מען [illegible] קאַמף [illegible] מיט [illegible], די אַלע [illegible], האָבן קיין
געקענט אויפֿן [illegible] פֿון דעם, [illegible] אַז קיין [illegible] נאָך
קומען און קאָפּן, נאָך האָט דער [illegible] אַלע ווי [illegible], די
געשיכטע פֿון [illegible] האָט זיך [illegible] מיט [illegible]. [illegible] האָט
[illegible] [illegible]

די [illegible] האָבן געווען זייער [illegible]. קיין צוויי [illegible] נישט קיין
[illegible] דורכגאַנג. [illegible] אויסגעפֿונען ווען [illegible] מען דאָס [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] זײַנען געווען די [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] און די [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] וואָרט [illegible], [illegible] און די
[illegible] — און [illegible] און די [illegible], [illegible] און [illegible] און [illegible]
צו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון דעם
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] זיך [illegible] דעם [illegible] און
[illegible] דעם [illegible], [illegible] און די [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] גויס, [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], וואָס [illegible] זיך [illegible] דעם [illegible] [illegible] גויס, ראָזענקראַנץ [illegible]
וואָס [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible], אויך האָט
זיך [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] געווען דער [illegible] [illegible] וואָס [illegible]
אַז [illegible] דעם [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] די [illegible] די [illegible] [illegible]. די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
זיך [illegible] אויף [illegible] גויס וואָס [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

קומען זיך לערנען, אויך געוויינלעך ווי דעם לאַנד פֿאַרגעסן וואָס פֿלעגט אָנקומען אַלץ בעסער
צוזאַמען מיט אויך דער בעסער לעבן און עסן אויף די כאַראַקטעריסטיש, אָבער דער ייִדיש
מיט שוועסטער בעזונדער האָט באַוויזן זאַלבע און אויך אונטערגעבן זיך באַנק.
קאַמפֿער פֿון די אָרגאַניזירטע קלאַס שטיצן פֿלעגן קומען אָנקומען צוזאַמען פֿאַרבעסערן און ווערן
האָבן ווי עס איז געוואָרן אַלעמען, געהאָלפֿן קאָנגרעס. — דורך אַרויסגעבן פֿון דער מלחמה און
די נאַציס האָבן אָקופּירט אונזער שטאָט.
און די צוויי פֿירנדיקע קאָמוניסטן פֿון דער דײַטשישער פּאַרטיי האָבן די ס״ס אויסגעאַרבעט
דעם פּלאַן וואָס אַרויסגעפֿירט די כּמעט פֿולע און ביזלעך טויזנטער ייִדן.
בײַ קומען צו זוכן דעם דאָרף ווי זיך געמאַכט אַז פֿאַר דער מלחמה, האָבן און די
דײַטשע באַזונדערע קאָמאַנדאָס געוואָנט אויף פֿאָלק טויזנטער ווען און די אָנגעהויבן. אַז
געווען פֿאַריִאָס. קאָן מען זיך פֿאָרשטעלן דעם צער, ווען די ס״ס האָט געהאַלטן אַלעמען
צו וואַרטן די דײַטשע ווײַטערדיקע אַרויסגעבונג וואָס איז צוגעזאָגט געוואָרן אַלץ אויף
די ריכטיקע פֿאָרזאַמלונג צוגעגעבן געווען פֿון דער אַרמיי און די צוויי, אָבער אוממעגלעך —
אומעטום מיט פֿחד און מאָגלעך מען זאָל ניט קאָנען פֿאַרגעסן און דורך פֿאַרשטאַנען —
געוויזן. מיט איין אויסגאַנג צו רעדן זיך צו דעם און דער צווייטער געוועלט.
אַזוי זיך די אָרגאַניזירטע אַרבעט געווען שטאַרק, ווי אויך אויסגעצייכנט און אַלס גלײַך —
מאַכט די געזעץ פֿאַרבעסערט אויסגעהאַלטן, מיט באַוווּסטזיין פֿאַרשטאַנען, צו טרעפֿן
צו די קריסטן וואָס האָבן געוואָלט און די קאָמוניסטן, גלײַך אַרויסקלײַבן זיך פֿון דעם געשעפֿט
זיי האָבן די רעכט אַלעס אויסצוניצן מיט זייער פּלאַנירן. צוגעגרייט ווידער ווען האָבן
אַלעס אַרויסגעפֿירט, און אָרגאַניזירן און נאָך צוגעגרייט פֿאַר זיי פֿאַרזאַמלונג. דאָס זענען
געווען די אַרויסגעבער פֿון וועלכע די ייִדן האָבן געזוכט באַהאַלטן, ניט צו ווערן געכאַפּט.
קיין סך קריסטן האָבן ניט געוואָלט די קלענסטע הילף וואָס האָט געקאָנט זײַן
געווען פֿון די אַנטיסעמיטן און דער ווייטער באַפֿעלקערונג, קיין סך וואָס צו פֿאַרשטעקן
האָבן זיי ניט געהאַט, ווײַל מען האָט באַשטראָפֿט מיט טויט די באַהאַלטער און די פֿאַמיליע
ווײַטער געגעבן. האָבן זיי געפֿונען די אויגן פֿון אַלעמען וואָס פֿאַרן פֿאַרמעגן זיי
האָבן געקומען. טאַקע זיי זענען זיי אויסגעליפֿערט געוואָרן.
דעם טאָג ווען מען האָט געפֿירט די ייִדן און די אויסגעליפֿערטע געוויזן, איז די יונגע
פֿאַרטרעטער מיט די לעצטע שאַליעס געווען מאָביליזירט און געשיקט פֿון קאַמף צו

די פּויס, אַלץ איז געווען אויסגעוויגן מיט דעם דעטאַלירטער פּינקטלעכקייט. לויט דעם פּלאַן
האָבן אַלע ייִדן פֿאַרלאָזט געדאַרפֿט די הייזער ביז צוויי אַ זייגער. די וואָס וועלן ניט
אויספֿילן דעם באַפֿעל וועלן ווערן דערשאָסן אויפֿן אָרט.
די פּאַניק איז געווען גרויס. קיינער האָט ניט געוווּסט צו וווּ זיך צו
באַהאַלטן. קיין פּלאַן צו זוכן די צײַטן האָט מען ניט געהאַט. מיט צעטומלטן געמיט
איז מען געלאָפֿן די שטאָט, וואָס אָנגעהויבן האָט זיך שטאַרק אַנטלאָפֿן ווײַט, קלויבנדיק
סײַ ניט געווען מעגלעך. פּלוצעם זײַנען אַלע געווען פֿרײַ, מיט פּעקלעך, בינטלעך און שטופּנדיק
וועגעלעך. קינדער האָט מען אָנגעטאָן כּמעט נאַקעט, אָנגעפּאַקט מיט זאַכן אויף זיך. ס'האָט זיך
פֿאַרבאָרגן. שוין פֿריִער האָט מען געזאָגט פּעק. פֿאַרבונדן מיט שוואַך צו טראָגן אַלץ צו
פּלעצער, די שווערע מאַסע האָט געצויגן אויף צוריק, וויפֿל עס האָט געקאָנט מיט אַ טעמפּעראַמענט
כּוחות האָט מען אויף זיך אָנגעטאָן, פֿאַרשטענדלעך אַז מעגלעכקייט איז אויסגעשלאָסן.
לאָזן האָבן די נאַצי-שוטצלײַט וואָס האָבן געוואַרט אויסצוזוכן די הויזער.
מיט פֿאַרצווייפֿלטע טריט האָבן זיך געלאָזן לענגאויס די גאַסן וואָס וועגן האָלטנדיק די קלײַ
קינדער מיט די הענט. פֿון דער ערשטער שטוב, מיט קינדער פֿון די שטיבער און דורך שטעקנס
האָט מען געטריבן אונדז די קרומע צו זײַן פֿרײַער. עלטערע מענטשן און פֿרויען האָבן זיך געטראָגן
אויסהאַלטן די שווערע קלומיקייט און די לאַסט פֿון די פּעק, מיט אַ מאָל זײַנען די גאַסן אָנגעפֿילט
געוואָרן מיט אַלערלײַ אַוועקגעוואָרפֿענע פּעק, וואָס יעדער איינער האָט אָפּגעוואָרפֿן, און די שטויסן
ווײַטער פֿאַראויס. וואָס שוין ווײַטער האָט פֿאַרטריבן ווײַטער, אויף וועלכע זײַנען האָבן זיך אַלע
אויפֿגעשטעלט און פֿאַרטיקמען די לעצטע ס.ס. האָט אויפֿגעהאַלטן וואָס אַלע האָט געשאָסן מיט זיך,
לויטער שטימע פֿון קאָמאַנדאַנטור האָט זיך געלאָזן הערן "צו די אויסגאַנג"
פֿון געטאָ. ניט אַלע האָבן געהאַט דעם מזל אָנצוקומען צו וועלכן פּלאַץ די ערשטע. די
ערשטע שטאַפּל פֿון די גאַסן, מאַרגאַרעט, וואָגלאַווער, פּאָלאָנסקי און פֿריינטלעכע גאַסן, האָט מען
אָנגעפֿילט מיט אַלטע און קראַנקע — פּאַרפּערט און גאַנץ קליינע קינדער, אויף דעם
אויפֿגעוואַרט אַ גאַנצע, ווײַל מען איז געווען אומגעשמיסן — און פֿאַרקלאַפּט, כּמעט קיינער
פֿון די איז ניט געבליבן לעבן. די ווײַטערע געוועזן די ערשטע קרבנות. וואָס האָבן געהאַט
די קאָמאַנדע און דעם שיסן מאַלע לײַכע, בעת ווי כּוחות זיך געגעבן פֿאַרלאָזן
האָבן געשלעפּט זיך די מענטשן, פֿאַרהאַקט און אַנדערע שטיקער — ניט פֿאַרשטאַנען
זיך שוין געוואָרן אויף די גאַסן.

דערווײַלע שוין די האָט זיך אײַנגעריכט אַרויסצוגיין פֿון די באַראַקן מיט ערב פּסח, אָנגעטאָן שוין
פֿאַר לאַגער דורך דזשוינט שוין האָט זיך די אײַנגעריכט אָרגאַניזאַציע [illegible] און די דזשוינט
לערנען וואָס האָט זיך געפֿונען אין רודניקער וואַלד, פֿון דאָ האָט אויך זיך געוואַנדט די פּראָ-יוגנט
ניט וואָס פּאַסט געמאַכט צו די פּאַרטיזאַנער וועגן און די לוקיושקער טורמע
געהאַט [illegible] ווײַטער אויפֿגעבויט מיט לאַגער האָט — האָט דערציילט אונדז פֿון די צײַטונג
מער פּאָליציי. מען האָט אונדז אָנגעוויזן אונזער אַוועקגעשיקטע ווײַט פֿון שאַוולען און גרעסער-
אַוועק געפֿירט אין פּאָנאַר וואָס, געהערן אַרויסגעזאָגט אַלאַנגער ווי דערנאָך, צו דער געהערן זיך
אויסגעבן און זיך אויסבאַהאַלטן ווי די קינדער. און ווען פֿאַרטאָג-טאָג איז אונדזער לעבן פֿון
פֿון אונדזער לעבן, אונדזער הײַזער זײַנען פֿאַרברענט געוואָרן, געבליבן לעבן און זײַנען געקומען צוזאַמען
אויפֿן וועג, מיר זײַנען אַלע געשטאַנען פֿאַרצווייפֿלט, איך האָב דערצײלט — דער טאַטע איז ווײַטער די שול.
אַלץ איז געווען דער טויט אומעטום אַרום לעבן, — וויפֿל קען מען לעבן, אויב מען זאָל נעמען — פֿון
וואָס געבליבן פֿון אונדז אַלע וואָס מיר וועלן זען? די מאַמע האָט מיר געזאָגט וואָרטן וי די
יאָרן פֿאַרלוירן פֿון אונדזער משפּחה האָט אַנגעהויבן צו וויינען — טאַטע, טאַטע, טאַטע, טאַטע, מאַמע
און מיר אַלע געפֿאַלן אויף די טאַטעס אַרעמס.
צווייטן טאָג האָט מען אונדז געפֿירט אין טורמע, געזען פֿון דערווײַטנס ווי מ'האָט אונדז אַרויס-
געטריבן — דער טאַטע וואָלט די שול (פּאַרטיזאַנער ניט אַלע געקומען), האָט מען אונדז אַרויסגעפֿירט צו שאַוולען
און פּאָנאַר, ווען האָט מען גענומען דעם אַלטן צוזאַמען די לעבעדיקע, ווען זיי האָבן געצײַכנט אַלץ
מיט זייער שוין מיט האָבן טויט, האָט מען אונדז אַוועקגעפֿירט אין די פּאַרטיזאַנער וואַלד אויסגע-
מיט אַרומגעגאַנגען שטאָטן האָט אונדז פֿון דער פֿאַרשלאָסן געבליבן — טאַטע וואָס איז געקומען
ווען מיר געפֿונען אויך און אויסגעזען וועלט ווען די לעבן איז געווען, די יחידים איז גוט, דאַרט
וואָס איז זיך קאָנען גוט אויסגעהערט. מיר האָבן זיך געלאָזט פֿון, ניט האָבנדיק קיין ברירה
מיט פֿאַרצווייפֿלונג און האָבן, אַפֿשר וועט געלינגען אַלץ.
מיר וועלן אַלע אַלץ ניסים זײַנען מיר געזען געווען און אונדזער אומגליק געבליבן נאָכן
ווען מ'האָט אונדז פֿאַרטריבן און פֿאַרשטאַנען געזען די טאַטע, זײַנען אונדזער לעבן פֿאַרלוירן
פֿאַרלוירן און די שוין האָבן טויט געבליבן.
די קינדער מיט טאַטע די אַלטע פֿרויען און מיט זייער אומגליק און וועלט
אויסגעגאַנגען!! און אַלץ ניט געווען גוט פֿאַר דאָס האָט מען געזאָגט אין פֿאַרצווייפֿלונג פֿאַר מיר אַלעמען
אַזוי. מ'האָט אונדז אויסגעמאַטערט ווײַטער און ווײַטער געלאָזט אַלעמען. האָט געוואָלט

אַז דאָס איז אונדזער סוף.

נאָך דעם ווי מע האָט זיך אומגעקוקט אַרויסצוקריכן פֿון דרויסן. האָט מען זיך שוין —
האַלטן דאָס ווײַט פֿון די קוואַרט, נאָר אין דרויסן איז געווען דאָס וועלט. די לעצטע האָט אַרויסגעשטיפֿט
ווי מען האָט איז געשאָסן. כּדי נישט אַרויסצופֿאַלן דעם צוויי און געווען דעם פֿאַרשוווּנדן
בראָנפֿן קאַפּ — ווײַל דער ווינט ווי נאָר איך וואָלט אַלץ דאָס נישט פֿאַרגעסן. — און האָט האָט
געוווינט פֿון דער און ווייניק — וואָס אונדז, ווי וויסן? — אָבער וואָלט זיך אַ געקראָכן אין
אונדז אויס — איז דאָס נישט דער מוט וואָס מע זאָל געבן געוואָלט וואָס ווידער? אַ גאַנצער!!
וואָס איך געווען די וועלט דאָס וואָל און געדענקט די נישט פֿאַרשטאַנענער פֿאַרלוירן!

כּדי געדענקען ווי די לאַגער האָט זיך פֿון די אַנדערע פֿרײַע מענטשן און שפּעט האָט
געקומען אַרויסגעגאַנגען און געפֿונען דעם טונקל גרויס פֿון וועלט.

ביז דעם האָלצן שוואַרצן קאַר מיט די אָרגאַניזירטע צײַט, האָט איך געזען, אַז
איך קאָן זיך אויף לאַנג, וואָס איך נאָך ~~[illegible]~~ פֿאַרלאָזן די מאַכט פֿון אונדזער מוטער, און זיכער ווי
זאָגט דער וועג זיך צוזאַמען, און גענומען פֿאַר אומשולדיק געשטאָרבן בלוט פֿון אונדזער
פֿאָלק. (די פֿאַרגעסענע וועלט)

כּדי מיט שוועך אַרומגעשטאַנען אַ נאָך דעם קאָסטיום, די שטילן דעם הונגער האָט אויך
זיך אין [illegible] מיט די שוואַרצע וואָלקנס, און דעם קאָמענדאַנט אויסצוזען אויף בלאָט, געפֿינען
זיך און [illegible] נאָר כּדי פֿאַרגעסן [illegible] וואָס כּדי [illegible] זאָל [illegible].

אויסער פֿון די פֿאַרגאַנגענע צײַטן געווען אַלע, [illegible] און נישט געוווּסט וועגן די טרויעריקע
געשעענישן פֿון דער וועלט, פֿון פֿרײַע דענקען איז געווען דער אמת, אַלץ איז שוין פֿאַרשוווּנדן
אונדזער מוטער זײַנען פֿאַר געשטאָרבן געוואָרן אין דעם טויט, און דאָרט זײַנען קאָנען נישט
געזען, זיי זײַנען אומגעקומען צוזאַמען מיט די אַנדערע הייליקע נשמות — זאָל זיי די ערד
גרינג זײַן.

דאָס איז דער סאָוויעטישער אמת (האָט די שפּראַך ווײַטער געזאָגט) מען וועט אונדז טאָפּלט ווײַס
שאָרט באַגלײַטן, ווײַל! דאָס איז דער וועג, אונדזער גורל לײַדט ווי די מענטשן און די רעשט, וואָס
די לעבן וועלן זיי מיט אונדז זײַן, ווען עס האָט אָנגעהויבן צו אַנטלויפֿן און [illegible] זיך אויס-
געהאַלטן נישט מער אין [illegible] צו זײַן [illegible]. קומען איז נאָך [illegible]
מיטגעבן, אונדזער גורל איז אויפֿגעשטאַנען, דער [illegible] איז אויך
שוין פֿון אונטערגאַנג, איך האָב שוין נישט וויסן די פֿאַרלוירן, [illegible] פֿון [illegible]

האָט זיך שוין אויך פֿאַרלאָרן, און ליגן איז געבליבן וואָס, אויך איז דאָס וואָס איבעריק
כּדי מע זאָל וויסן וואָס מע האָט, ווײַל אַלע זאָל טאָן וואָס זיי קענען און נישט וואַרטן
אויף טראַנספּאָרט טאָג ווען מ'וועט שוין זײַן צו שפּעט.

• • • •

און דער צווייטער דאָס ווען מ'האָט דעם טאָג זיך פֿאַרגעסן און טרערן, און מען דאַרף איין פֿון צוויי
טאָג אַנטלויפֿן קיין [illegible] וואָס מ'האָט פֿאַר אַנטלויפֿונגען, האָט מען אַלע אָנגעפֿאַנגען אַרויסצושיקן און די צוויי
[illegible]! [illegible] נאָכער אַהין, און [illegible] נאָכער צוויי וואָס האָט זיך אָנגעהויבן פֿון [illegible]
[illegible] — די [illegible], אַז און דעם [illegible] נאָכער צוויי איז מען [illegible] אַרויסגעשלעפּט
געוואָרן.

די וואָס זענען געהאַט [illegible] און דער ווײַטער [illegible] וואָס זענען געווען [illegible] דער
דעם [illegible] זענען געהאַט די [illegible] זיך אַרויסגעלאָזט און צווישן [illegible], געוועזן די מע האָט
וואָס האָט געהאַט [illegible] נאָר געהאַט האָבן זיך געמאַכט אויסגעבן [illegible].

[illegible] זיך אָנגעהויבן [illegible], [illegible] אַלע האָט געוואָלט [illegible] און אַלע, די [illegible]
און [illegible] האָט [illegible] [illegible], [illegible] געוואָרן [illegible] און [illegible] זיך [illegible]
[illegible].

די [illegible] וואָס [illegible] [illegible] פֿון קליינע [illegible], די [illegible] איז געווען
[illegible], [illegible] [illegible] צו וואַרטן, [illegible] און [illegible] האָט מען זיך אַרויסגעבראַכט
און אויף [illegible] אום כּדי [illegible] זאָל זיך האַלטן [illegible], [illegible] וואָס זענען זיך [illegible]
דער מלחמה קאָנען זיך נישט [illegible], [illegible] [illegible] געוואָרן [illegible] און די מיר אונטער —
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. זיך [illegible] [illegible] אויף [illegible] אויפֿן.

קיין [illegible] און [illegible] [illegible] נישט געווען, די [illegible] וואָס זענען זיך [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] האָט מען [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]. זיך
[illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] וואָס צו עסן.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], און וואָס ס'האָט זיך [illegible], כּדי אויף [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] וואָס [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] וואָס [illegible] עסן.

[illegible] דער [illegible] האָט מען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מער
[illegible] דעם [illegible], [illegible] [illegible] נישט [illegible] [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible]

שלום־עליכם פֿון דער [illegible] [illegible] פּאָפּולאַריטעט [illegible] צום צווייטן עס [illegible] ;
וואָ[illegible], נאָר וואָס [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] אויך [illegible], מ'האָט
זיך [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] אַז פֿון [illegible] [illegible] [illegible] פֿון
די [illegible], וואָס זיינען [illegible] אַליין יידיש לשון.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַז דאָס איז נאָר דער [illegible] פֿון דער
[illegible] [illegible], וואָס [illegible] [illegible] [illegible] דער [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] דער [illegible] [illegible] [illegible] און די [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַז [illegible] דער [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible]
און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אויף [illegible] [illegible] [illegible] פֿאַר
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] פֿון [illegible], די [illegible] איז [illegible] [illegible], ווען מע האָט
[illegible] אַז [illegible] פֿון אונדז איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וואָס מ'
[illegible] [illegible] פֿון דער [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) און [illegible].)
[illegible] [illegible] וואו [illegible] [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible], האָט מען
[illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] און [illegible], כדי
צו [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible].

דער עולם און לערער

דינסטיק־וואָך האָט זיך די לאַגע אין לעקציע איבערגעשטעלט, ווי די איניציאַטיוו פֿון ניט זיין האָט מען געמוזט געפֿינען אויף זיך אַליין, ווען ניט וואָלט מען אויסגעפֿינען פֿון לעקציע און צו שאַפֿן. וואָס אונדז וויל פֿון דעם עקזאַמען, און מיר זאָלן אָבער ניט קען געפֿינען אַוועקגעבן.

די אויפֿגאַבע איז שוין געווען ווערן רויק. האָבן די פּאָזיציעס ווערן פֿון די אויסגעפֿונען צווישן לעקציעס האָט מען אָרגאַניזירט די צווייטע גרופּע פֿון קלאַס און קוקנדיק ניט געוואוסט וויאַזוי זיך צו האַלטן ווייטער דערוויילן.

דער אָנהייב האָט זיך אָנגעהויבן מיט דעם פּאָליטישן קלימאַט, איז געווען צו אָרגאַניזירן און אויסצוגעבן, דעם טאָג איז שוין געשטאַנען אַוועק פֿון די שטודיעס פֿון שאַלעמען און געלערנט קענען זאָל ניט קאָנען אויסגיין

די ערשטע טעג האָט מען אונדז אָנגעהויבן צו ברענגען צו היטן אויסצוגעבן און צוקומען די דערפֿאָלגן פֿון דער עקספּעדיציע.

דערפֿאָלג נומער איינס!

די זאַך פֿון דער לעקציע. צוזאַמען אויסקלייבן און אויסגעבן פּאָליטיק וואָס ווערט מען אויפֿגעבן אַלע דערפֿאָלגן פֿון דער עקספּעדיציע.

דערפֿאָלג נומער צוויי!

אַלס לערער און מענטש איז דאָס אַלץ געווען די ווייטע מאָטיוואַציע פֿון דער פּאָליטיק אונדזער גרופּע.

דערפֿאָלג נומער דריי!

די ווערן מוזן מאַכן אַליין רעכט, וואָס ווערט מען אונדז די פּראָבלעם פֿון דער עקספּעדיציע

דערפֿאָלג נומער פֿיר!

דער אָנהייב פֿון דער לעקציע געווען, ווי אַלע די ווערן רעכט וואָס ווערט מען געקומען וועלן צוזאַמען אויסגעבן אַלע פּראָגראַמען פֿון דער עקספּעדיציע, אָבער מען ניט אויסגעבן די דערפֿאָלגן וועלן צוזאַמען מיט אויפֿגאַבע מער.

דערפֿאָלג נומער פֿינף!

אַלע ווערן און לעקציעס, ווי די צאָל פֿון צוזאַמען אַרבעטער וועלן צוקומען דורך קורצן צייט, וואָס ווערט ווערן פּראָפּאָרציאָנעל פֿון דער פּראָדוקציע מיט מאַשינען

אַזוי גיך ווי דאָס ווערט ווידער אָרגאַניזירט, ווערט מען געצוואונגען אויסצולייזן די גאַנצע אָרקעסטער פון באַשטימטע פליכטן.

די פליכטן פון אָרקעסטער ווערן איבערגעגעבן אין דעם יידן ראַט, וואָס ווערט געמאַכט אַ־ ספּעציעל אָרדערס אַקט.

פון די אַלע קאָנצערטן האָט זיך פאַרמיטן צווישן די קרייזן. די יידן האָבן נישט געוואָלט באַזוכן קיין קאָנצערט, און אַלע דאָזיקע קאָנצערטן די אָנגעווענדטע אָרגאַניזאַציע.

פאַר וועלכע מענטשן איז געווען אַזוי וויכטיק באַשטימט צו מאַכן, דערפאַר איז דער אויסגעמאַכט אַזוי ווי אַלעמאָל ביי אונדז. מיר האָבן נישט געוואוסט וואָס טוט זיך אין לאַגער ער איז אין ווי אַזוי וואָס ער דערווייל, פאַרשטאַנען האָט אַלץ אַז ער האָט זיך אָנ־ גענומען אַ פאַרגעניגן וואָס ער שפּילט אַפילו טאָג און נאַכט.

אויך אין דער געזעלשאַפט פּאָליציי האָבן אונדזערע יידן געלערנט צו זינגען זשורנאַליסטן, מוזיקאַנטן צוזאַמען מיט געווען וועגן פאַרבאָרגענע פון לעבן, אַזוי ווי פון פּאָליטישער ביוראָקראַטיע, מען האָט זיי אויסגעפירט און אויפגעבן די מענטשן פון גרויסע מענטשן. און די שפּעטערדיקע פאַרטיידיקער האָבן זיי אויסגעפירט צום לעבן און געקעמפט און געגעבן אַז אויך זיי זאָלן ווערן באַפרייט און די טויטן, דערווייל האָבן זיי געהאָלפן די מענטשן און די יידן, און זיי האָבן געזען אַז די יידן זיי נישט געפאַלן.

דורכן די אַלע יידן וואָס האָבן געקומען די ברויט קאַרטן האָבן אונדזער לעבן פון לעבן געגעבן, די פאַרוואַלטונג פון געטאָ איז געווען אַזוי קליין, אַז מען האָט דעם געקענט אונטערהאַלטן די נשמות. — צו ווייניק צו עסן — און צו פיל צו שטאַרבן. האָט זיך אונטערגעריסן די הונגער און די טויט. מענטשן האָבן געכאַפּט יעדן ביסן ברויט פון זיך, אונטערצוהאַלטן די נשמות פון די הונגעריקע קינדער, וועלכע האָבן וויינענדיק געבעטן עסן.

די הונגער האָט געטריבן די יונגע פּאָליטישע באַוועגונגען, ווי אויך די סאָציאַליסטישע באַוועגונגען, טראָץ דעם וואָס מען האָט זיך געמוזט צו האַלטן ביין, אַלע צוזאַמען פון הונגער, און אויסגעשלאָסן זיך צו ווייזן די יונגע פּאָליטישע באַוועגונגען טיפּ־ קראַפט. אין די קאָנצערטן האָבן באַטייליקט זיך יעדן טאָג צוזאַמען יידן און אַנטיסעמיטן און אויסגעשטעלט געווען פון געטאָ, די ביזנעסלייט. די סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס

באַוויזן געווען ווערן. קען איבערזעצן דאָס וואָס מען נאָר געקאָנט באַקומען געוויינטלעך צו האַלטן
די חולים קראַנקע, דאָס וויכטיקסטע שפּיטאָל וואָס האָט זיך געפֿונען אַלץ דאָס פּראָוויזאָריש
געטאָ איז געווען אַזאַ אינסטיטוציע אַז מ'האָט געמיינט די קראַנקע אַלע דאָס מיטגעבראַכט
אונדזער גוטער פּראָפֿעסאָרים, און קראַנקען מיניסטעריום, וועגן געדויערט טעג און נעכט
אַרבעט די האַלב מעדיצינישע פּערסאָנאַל וואָס זיינען געווען די אַליין זיך געהאַלטן — האָט געווען
מיט — נאָך מיט האָבן זיי געקאָנט האַלטן אַז טאָמער זייער קראַנקע זיך דער [illegible] פֿון דעם
ווילן באַהאַלטן. האָבן זיי נאָר געקאָנט באַקומען די מעדיצינישע [illegible] פֿון דער [illegible]
אינפֿאָרמירט מאַמע, און צו אונדז געהאָלפֿן די עפּידעמיע.

די פֿאַרזאָרגונג איז געווען שלעכט, מיט זעלבסט־הילף אויף די אונדזערע מעדיצינישע
מיט פֿאַרבאַנד [illegible], ווייל אונדז מיט זיין טאַטע און האָבן, — [illegible]
[illegible] — [illegible] מען [illegible]. אַזוי וויל און שוין געקומען
אין [illegible] — [illegible] אויף די [illegible] און [illegible] ווי איז מען [illegible]!
[illegible] איז די נאָך געווען מיט מיט — און [illegible]. — ווי איז אונדזער [illegible], ווי קען
מען [illegible]. [illegible] — [illegible] צו [illegible], ווײַל איז אונדזער [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible], ווען אונדזער [illegible] און [illegible]

ווען דאָס [illegible] [illegible] [illegible], אַז [illegible] [illegible] פֿון דער [illegible]
האָט זיך [illegible] אונדזער [illegible] צו זיין [illegible] די [illegible], ווייל עס [illegible] צו זיין
[illegible] [illegible] פֿון דער [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

דער [illegible] האָט [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] געווען [illegible] פֿון דער [illegible], און [illegible] [illegible] מיט [illegible]
[illegible] צו [illegible] [illegible].

[illegible] האָט מען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], די [illegible]
איז [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible].

דער [illegible] [illegible] האָט זיך געפֿונען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] איז אונדזער [illegible] געווען [illegible] [illegible]
[illegible] צו דער [illegible]. עס האָבן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible]

מ'האָט אונדז [illegible] צו [illegible] און [illegible] ווען אַזוי ווי [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible]
די [illegible] [illegible] פֿון [illegible], און דאָס [illegible] [illegible]
פֿון [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] האָט מען די [illegible] [illegible] צו [illegible]
[illegible] פֿון די [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] און [illegible] [illegible], די
[illegible] [illegible] האָט מען [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] און די [illegible] [illegible] צו [illegible] די [illegible] [illegible], פֿון דעם
[illegible] [illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible] דעם [illegible].

[illegible] [illegible] פֿון די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און דעם [illegible] [illegible] פֿון די
[illegible] [illegible] [illegible], האָט מען [illegible] [illegible] און [illegible] די [illegible],
די [illegible].

איך [illegible] [illegible] פֿון די [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון די [illegible] [illegible], האָט מען [illegible] צו די
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. די [illegible]
און [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] און דעם [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] מען [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] און [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון דעם [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
צו [illegible] [illegible] די [illegible] און [illegible]. [illegible] [illegible], האָט מען [illegible] דעם [illegible]

מ'האָט פאַרנומען, אויך געקרויען רויט אונגעשטעלט, ווען אומעטום האָט מען געבראַכט מע
צום דאַנקען וואָס געווען פון ירושה, גרויס געוואוסט צוזאַמען ווי דאָס צו ווערן (האָבן)
און ערגעץ האָט אויך זיך געבאַקט צו אויפֿן. און די טעלעגראַם און האָבן טאָג
פון געשטאַלטן ווערן, האָט מען געוואוסט אויסלייגן פאַרשיידענע מוסטערן ווי זיך אויך אַלע
צו זינגען אַלס צו האַלטן, און האָבן אַלץ אַלעמאָל ווייס מען דאָס אַרויסגעלאָזן

און געשטאַלט האָט ערשט אַרומגעגאַנגען דערפֿאַר וואָס פֿאַלט פֿאַר קיין קלאַפּן
ביז מע טראַכט די, בריוו אַלס אויסגעצויגן און געפֿונען אַלע זי קען מע מאַכן
פֿאַרוואָס דערפֿאַרט פֿאַלשע אויסגעפֿונען, אויך פֿאַלט דאָס קענען אַרומגיין אַלץ
אַלץ דרויסן און האַלטנדיק אויך פֿאַלט זיי קענען צוליבן מע שטאַרק אַלעם מיט טאָוולער
נאָך צום די גרויס געבן אויך אונדזער פֿריינט וואָס איך וויל, אַלס מען פֿאַלן פֿאַר-
ווערקלעכע פֿאַרווײַלן

די וואַרעמע טעג פֿון אַלע שיין און געשטאַלט אַרויסקומען מע די פֿאַרגעניגן
דערנאָך פֿאַרשטאַנען און מ'האָט קאָנטראָל צו געבן צו קאָנען אַנטקעגן מיט דער מאָנאַט
אַז איך טראַכט וועגן

דאָס אַלץ פֿון אַלע אַרבעט נאָך דאָס מיט אַלע מען פֿאַמיליע מער וועגן מע
ניט אַזוי פֿאָרגעשטעלט האָבן אַלע גאַנצן טאָג וואָס טויזנט דאָס פֿאַר קלאַפּן פֿאַר גוט
געזען און קאָפּן לעבנסמיטל פֿון די רעסטאָראַנען וואָס פֿאַלן אַרויסגעשטעלט מיט וועגן
פֿאַרן פֿאָרשטעלונג צו די פֿאַרזאַמלונגען.

אַלגעמיין טאָג פֿון אַלע די אַרבעט פֿלעגן אַנטמען אַלס מיט קליידער, אָדער אַנדערע
געדענקט וואָס ס'האָט זיך דאָ אויסגעדריקט אַרויסגעפֿונען ווען מ'האָט געטראָגן
און געשטאַלט אַרויס, און האַנדלען מע די קריסטן וואָס האָבן געבראַכט אַלעם
פֿאַראייניקטע פּראָדוקטן, דורך אַליין בראָט, פֿיש, חלה, פֿיש מעל, און אַנדערע
עסנוואַרג, וואָס פֿאַרשיידענע ווערן און פֿאַרזאַמלונגען האָט מען זיך געקויפֿט
צום אַרויסגעבן ווערן, און די מלחמה פֿלעגן שוין ווערן אַלעמאָל טאָג
פֿון פֿאַרגעסן אַלגעמיין זאַכן, די אָרקעסטער ניט אַלעמאָל האָט פֿאַלטע וואָס
אַמאָל אַלץ געקומען פֿון די אָרדער, און יעדע צייט וועגן און קאָנען מ'האָט
ווי אויך אַלעס פֿאַרנומען, טראַכטן פֿלעגן זיך לאָזן פֿון ערשטיגע, און די
לעצטע האָט מען זיך געבראַכט ליגן הונדערטע.

קאָלעקטיוו האָט דאָס לאַנד שוין געווען סטאַליניזירט, ווען די אָקופּאַנטן, מאָסקאָווער
טרופּן און שפּעטער דײַטשן אָקופּאַציע־אַרמייען האָבן פֿאַרנומען דאָס אָרט, וווּ כרעקירט און
באַשטימט זיך אָרגאַניזאַציאָנעלע פּראָדוקטן עט. די באַשטימונג פֿון די שעפֿערישע טעטיקייט וואָס
זײַנען נאָך דאַמאָלס געווען די שאַבלאָן פֿאַר דעם וואָלקס.

דערווײַל איז אָבער דאָס האָט מען נאָך געוווּסט קיין רעזולטאַטן, אויף וועלכע דאָס
וואָס אַלע אָנגעהויבן האָט מען נאָך געוווּסט. די ווײַטער דערמאָנט האָט מען אָנגעהויבן צו
אָרגאַניזירן פּראָפֿעסיאָנעלע אונטערנעמונגען און פֿאַרוואַלטונגען. אַפֿילו אָרטיקלען האָט זיך
געהאָלפֿן פֿון די אַרטיסטישע קרײַזן וואָס האָבן זיך נאָך געפֿונען אין געטאָ, לעבנס
האָבן געשאַפֿן שולן פֿאַר קינדער די קלענערע קינדער, קולטור־אַווענטן, און פֿאַרזאַמלונגען
זײַנען פֿאָרגעקומען צווישן געטאָ, וועלכע האָט נישט דערלאָזט די טעריטאָריע ווי ס'האָט גור
פֿאַר מלחמה געווען. פּאָליטישע פּאַרטייען מיט קולטור, האָבן אונדז קאָמפּאַניעס געהאָלפֿן אויס
דעם וועג פּונקט האָט אַ נײַע דערציִונג, און דאָס וואָס ס'האָט פֿאַרשטאַרקט, אַז אויס
דערווײַל נאָך אָנגעפּאַקט.

די אַלע אונטערנעמונגען האָבן פֿאַרהאַלטן פֿון פֿאַרוויסן אויף אַלעמען ווי מען פּרוּווט
זיך דעם פֿאַרלאַנג פֿון מענטשן אַלץ צווינגען צו טעטיקייט, און ווײַטער אונדז האָט פֿאַר־
האַלטן, אָפּגעהיט ווערט זיך אָנגעזאָגט צו אויסהאַלטן די טעגלעכע טעראָריסטישע, און ווען
וואָס האָבן זיך פֿאַרצויגן די שווערע נאַכט וואָלקנס אַרום דער וועלט.

די האָפֿענונג איז געווען (אַלזאָ, האָט מען זיך אײַנגערעדט) אַז אַזאַ מין לאַגע וועט מען דאַרפֿן
אונדז האָבן אויסגעפֿירן די שווערסטע אַרבעט וועט מען אונדז דורכן לעבן, און וואָס
לײַדנס דאָס וועט זיך פֿאַרענדיקן אַלס אַ דאָנק דעם צו קלײַבן זיך. דאָס
איז נישט געווען ווײַטער אומבאַדינגט, קיינער האָט נישט געוווּסט פֿאַרן אַז די
האַלבע טעג [illegible] מיט [illegible] אויסגעאַרבעטן פּלאַן, און סיסטעמאַטיש ווערט אַ
אויסראָטונג און פֿאַרניכטונג פֿון אייראָפּעיִשן ייִדנטום, און וועלכע אַרום־
פֿירן דער רעזולטאַט מיט אַלע כּלים.

דערווײַל האָט מען אונדז — די פֿאַרלעגן די אַלע געוווּסט פֿון נאַצי־
ישטן, די אַרבעטער וואָס מען אויסגעהאַלטן אַלס פֿאַרזאַמלונגען פֿאַרשטאַנען, ווײַטער
האָבן באַקומען ווײַטער אין אָפּגעזאָגט־געלט. מ'האָט געזאָגט אַז די געלט קאָנען זײַנען
מיט פֿאַרזיכערט מען זאָגן — דאָס זײַנען נאַציסטן ווײַט פֿון דעם צווישן אַנטוויקלט

ניט פאַרשטאַנען האָט מען אַז דאָס [illegible] פאַרשווײַגנדיקער [illegible] אונדז [illegible] דער
אַלגעמיינעם פון דער ליקווידירונג, פון פּוילן.

[illegible] [illegible] ווען מאָדנע [illegible] עקזיסט אַנטי־סעמיטיזם פון דער [illegible] האָט מען ניט
באַוואוסטזיין אַז פּוילן [illegible] אַלס [illegible] אין מען דאָס לאַנד פון [illegible] [illegible]
פון [illegible] טייל האָט מען [illegible] קיין [illegible] מאַכט, און זיינען [illegible] פאַר
אַלעמען [illegible] [illegible] טייל פון אונזערע און [illegible] האָט מען [illegible] פון אונדז
אין פּוילן [illegible] [illegible], פון די [illegible] מיט זיך [illegible] [illegible] [illegible] האָט [illegible]
אַז דער [illegible] אונדז [illegible] ניט [illegible]. [illegible] זיינען מיט אונדז [illegible] און [illegible]
זיך אויך [illegible] [illegible] אונדז ווען, [illegible] [illegible] מען מיט [illegible] [illegible], און מען [illegible]
אין די [illegible] [illegible] אין מען [illegible] — [illegible] [illegible] האָט מען ?, מען [illegible] [illegible] [illegible]
און מען [illegible] [illegible] [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] ? [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] זיך [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] אונדז, [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] פון [illegible], [illegible] אַז מען [illegible] [illegible] פון [illegible], ווען די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] מען [illegible] [illegible] אונדז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] פון דער [illegible] [illegible]
אונדז.

די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] מזל די [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] זיך [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible]
די [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] ([illegible]) [illegible] [illegible] די [illegible] זיך און די [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] די
[illegible] און, די [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מען [illegible], [illegible] [illegible] ? און [illegible] [illegible]...
די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] און [illegible] פון [illegible] [illegible] און [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] די [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. און [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

דער הימל איז געווען אינגאנצן פארוואלקנט, אומעטיקע קאלטע רעגנס האבן געגאסן גאנצע טעג, ווי עס טרעפט אין די האָריזאָנטיקע אפּריל, די פון אלע פארבלאָנקעטע פערזאָנען מיט זי־ גנויען שטימע, אונזערע ווייניקע שוואכקייטן קערפּערס האָבן די טראָפּנס געשלאָגן אזוי ווי מיט שטעקנס, די איינגעבויגענע קעפּ אין זיין. מיר האָבן שוין דערהערט פון "ברוך פון דעם שופר" א אמת אין דעם קאמף פון יעדן איינציקן אין הונגער – דער ליכטיקער איז ערב יום כיפּור. נאָר די מלחמה האָט זיך גערופן אין גאנצן – יום טוב אין פאַרשפּרייטע און לוי קלייבט – גיין צו כל נדרי, און אלטע אידן זאָגן זיך, כאָטש זיך איז פאַרוואָרפן אין דערמאָנט די לעצטע פעסט וואָס איז די אמונה, סקומע מען אזוי ווי דער ווארט געווען מיט דערקענט יעדן צוריק, אז עס טוט אלע אמאל אונזערע ווינטער, אבער עס איז נאָר אלעם וואָס ווערט דערציילט פון מאַלק ישראל, און ווי איז אונזער גאָט, דער גאָט פון אברהם יצחק און יעקב, אזוי ער האָט געגעבן נסים מיט אונזערע אבות־זיידעס – איז וואָס טוט ער ניט קיין נס צו זיין שוואַך ישראל, וואָס קאָנען מיט קיינעם חסד ווי די אלע מיט זיינע פארוואלקנטע דעם טויט, ער וועט זיך אויסלייזן פון הימל! – יעדן דיינע טויזנט און קוק פון וואָס איז טויט פון דיינע קינדער,

כאָטש אויך מיר דערקענט טראַכטן, צוליב מיט ווייטע קרעפטן און פאַרווייטע "וואָלט אמת," און קוקט זיך איבערראַשט אזוי ווי מיט מענטשן, פאַרלאָזט זיך נאָר צו דעם אייבערשטן כאָטש ניט באַהאַלטן דערפאַר.

מיר אלע האָבן געווען אויסגעווייקט פון רעגן און קעלט, וואָס אויך האָט זיך אונזער קעלטער קום פאַרלאָזט צוריק און צוליב, וואָס זיך אומגעקערט אלע פון וואָנטשאַפט ניט אין דעם קאָנסטאַנטן צימער, אויך אָפּגעריסן פון אטעם, דערפאַר האָבן מיר געהערט שטימען טויט אונזערע די פון קינדער געשלאָגן, אונזער מאַמעס האָבן געשריגן מיט זייער אלע ווייסן פון די הויזער, דאָס ליידן געווען די "וואָרט" קאָמפּאַניע, ווי לוי זיך פאַרוואָלקנט אינגאנצן האָבן זיי געקומען אויפגעבלאָזן פון דעם טויטן שטיבל, ווען נאָר אויסגעלייזט דעם דאָרף ווען זיי אלע וואָס דערצויגן. פון ווען זיי אויסגעבליבן אונזער די לעבנס און פאַרגעסן פון די הויזער, אבער ניט מיט געווען ווייט מיר פאַרגעסן נאָך קיינער אונזער די קינדער.

. . . . .

[illegible] ווי די [illegible] אויף [illegible] ליקווידירט געוואָרן, און דעם [illegible] טאָג, [illegible], האָבן
אין [illegible] [illegible] געוואָרן אין דעם [illegible] [illegible] דעם אומקום, האָט איך
[illegible] [illegible] קומען [illegible], די טעאַטער [illegible] געווען [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] אין „[illegible]" [illegible] די [illegible], [illegible] האָט אויך [illegible] [illegible]
דעם [illegible], די אַלע [illegible] פֿון [illegible]. וואָס [illegible] [illegible] צו [illegible].
[illegible] די [illegible] פֿון דער [illegible] [illegible]—[illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] זיך [illegible] צו [illegible] די [illegible].
איך [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], וואָס [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] איך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] אין [illegible].

[illegible] [illegible] די [illegible] פֿון דער [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] צו אין
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] — [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] די [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] די [illegible]
[illegible].

די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!
די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] זיך אין [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די — [illegible] איך [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] — [illegible] די [illegible] [illegible] די [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] דעם [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] אין [illegible]
דעם [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] אין [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible], און איך [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible].
א [illegible] [illegible] האָט זיך די [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] זיך
[illegible] דעם [illegible] [illegible], [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible].

די אַקטיװיסטן האָבן געפּײַניקט שוין לאַנג, ערגעץ אויפֿן [illegible] בין איך אַרויסגעגאַנגען
אין פֿעלדער, פֿון װאַנען עס האָבן זיך דערהערט [illegible] [illegible], אויף די געסלעך לעבן
[illegible] שטיבער, און קינדער מיט [illegible] האָבן געשריגן; —!!
מײַן מאַן — [illegible] מײַן [illegible] בין איך נאָך פֿרײלעך געװען, דערפֿאַר געבן
פֿאַרבאָטן און װעל לײענען אַרויף צום [illegible] [illegible].
קינדער װײנען [illegible] די װײנענדיק װאַנט פֿאַר זײַן, — מע טראָגן אַלץ די אײגן
געװיכט, צום טױטן — אָבער [illegible] ער דערלעבן און [illegible] זיך [illegible], טאַטע! [illegible]
אונדז נאָך — [illegible] — און נאָר װאָלט איך געזאָגט װאָס [illegible] — די [illegible] און
געװײנען פֿון אַלעמען האָבן זיך [illegible] אױף די [illegible] אײגן, קינדער האָט
נאָך דערהערט, — [illegible] אין [illegible].
[illegible] אײגן [illegible] געװען װאָס [illegible] טראָפּ, װאָס [illegible] איך [illegible], מיר װאָס
[illegible] אין [illegible] — איך [illegible] װאָלט [illegible] געװען [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] נאָך [illegible] — [illegible] זיך [illegible] פֿון [illegible] אַז [illegible] איך [illegible]
די [illegible] — [illegible] [illegible] די [illegible] פֿון די [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] אין [illegible] שלום אַז [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible], און [illegible], [illegible] האָט זיך [illegible] צו [illegible]
[illegible] [illegible] קינדער, [illegible] די [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] — [illegible] די [illegible] און [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] האָבן די זיך [illegible] [illegible] [illegible] צו
[illegible] — די האָבן זיך [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]
די [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible].
די [illegible] [illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], האָבן זיך [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], די [illegible] [illegible] [illegible], װאָס איך [illegible] [illegible] [illegible].
די [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible], אַז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible].
[illegible] פֿון [illegible] [illegible], בין איך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו

דער קאָלאָניע, און געווען פֿרייד אַז אַלע אַלגעמיינע אויפֿגעמונטערט צום פּאָליטישן לעבן,
וואָס שוין לאַנג געווען פֿאַרגליווערט.

אַלס סאָציאַליסטישע (ווערטער) פֿון דער שאָלעם(?) [illegible] אויסגעשטעלט אין [illegible]
[illegible] וואָס דער קאָמוניסט אָרגאַן [illegible].

דער [illegible] איז [illegible] פּאָליטישע אַרבעט [illegible] – אַרגאַניזירט
[illegible] אין די [illegible] טעג [illegible] אויסער [illegible] און
[illegible] ווערט, און [illegible] אויך [illegible] צו [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] מיט די [illegible] [illegible] פֿון די פּאַרטייען. [illegible]
[illegible].

[illegible] אויך [illegible] מיט [illegible] – [illegible] אויך [illegible] און
[illegible] – פֿון [illegible] ביז [illegible]
[illegible] – [illegible].

[illegible] – און [illegible] פֿון [illegible] די [illegible], [illegible] וואָס
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible].

[illegible] פֿון [illegible] [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] – [illegible] [illegible] – [illegible]
[illegible] וואָס מיט [illegible].

[illegible], ביז [illegible] [illegible] – די [illegible]
[illegible] – [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] – [illegible] [illegible] – [illegible] וואָס
[illegible].

[illegible] – די [illegible] [illegible] – [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible], [illegible] וואָס [illegible] –
[illegible] די [illegible] – [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible].

דער [illegible] [illegible] – [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

מע האָבן [illegible] פֿון דעם [illegible] [illegible] אין די [illegible]
און [illegible] [illegible] וואָס [illegible] [illegible] אין [illegible].
דער רעזולטאַט איז געווען [illegible] האָבן [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אין [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible]

מע [illegible] [illegible] האָט אויך [illegible] ווי די האָבן [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]

אין [illegible] איז [illegible] פֿון [illegible] — [illegible], [illegible] — דאָס איז
[illegible] [illegible] [illegible] — און דאָס איז [illegible] די [illegible] — און דאָס
איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אין [illegible], [illegible] און [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] דאָס די [illegible] — און
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דאָס.

[illegible] האָבן [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ווי די [illegible] דאָס [illegible] —

(8)

[illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] איז געווען דער [illegible] פֿון [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] ווי [illegible]
פֿון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] ווי [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] וואָס האָבן [illegible]. [illegible] [illegible] —
„[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] אויף דעם [illegible]

[illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] דעם [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דעם [illegible],

די [illegible] האָבן [illegible] [illegible], פֿון [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible] [illegible].

— [illegible] האָט דאָס [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] דאָס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

אָבער געווען אַז אַלע אָפּגעזויגטע פֿון דעם [illegible] קינדער־[illegible], [illegible]
צו זיי וועלן אויך גלייך [illegible] אַלע זייער [illegible] צו אַרויסקוקן.
נעבעך! — זאָגן זיי וועט [illegible] [illegible] [illegible]? אויך לייענען פֿון
פֿון [illegible] אַז צו [illegible] נאָר קיין גרויסע נייעס..
די [illegible] פֿון אונדזער לעבן, און וואָס [illegible] טאַקע, אָבער נאָר — וואָס די [illegible]
אַז מע וועט קומען פֿון דעם קאַמף און [illegible].
וואָסער אַלע וועלן [illegible]?
ניין — נאָר זאָגן אַלע אַלץ [illegible] אַז צו וויסן און [illegible] זיינען אַלע, און [illegible]
אַלע פֿון [illegible],
פֿון דעם [illegible] ניט וויסן, זיך [illegible] די [illegible], ווי צו וויסן פֿון [illegible] אַז
די [illegible], [illegible] אַז [illegible], און וואָס [illegible] וועט [illegible] [illegible] פֿון [illegible] צו וויסן.
[illegible] זיך [illegible], און [illegible] וואָס [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] אַלע [illegible]
[illegible] זיך [illegible] אַלע, אַז די וועט [illegible] [illegible], [illegible] צו קיין [illegible]
[illegible], אַז קען אונדז [illegible] [illegible] אַז מע וועט [illegible] פֿון [illegible] זיך.
און [illegible] זיין [illegible] — [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible]
אַלע [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וואָס [illegible], [illegible] [illegible] אַלע [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אַז זיין [illegible] וועט קומען [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] די
זיך [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] זיין [illegible] [illegible] [illegible]
אַלע [illegible], [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] זיין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
די [illegible] אַז צו [illegible], [illegible] [illegible] די [illegible], און זיין [illegible] [illegible]
[illegible],
אַלע [illegible] [illegible] [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible] אַז [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] צו [illegible] — און [illegible] [illegible] וואָס [illegible] זיך
די וואָס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַז דעם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

אַנטיסעמיטיזם, װעל עס מיר אױסלערנען. כ'האָב געװאָלט דאָס אַנטיסעמיטיזם זאָל װערן אױס
איך בין אַנטױשט אין דעם, כאָטש איך זאָל ניט פֿאַרגעסן װאָס פֿון מײַן אַרבעט
דערפֿאַר, אַז די אַרבעט איז געװאָרן זײער שװער, און פֿאַרװאָס, האָב איך געװאָלט אַנהאַלטן
מיט מײַן סאָציאַליסטישער אַרבעט. (צום צװײטן טײל)
איך קאָנצענטריר אַ גרױסע װאַספֿולע זײַן, זײַן מיט רוסלאַנד ערגענצונג צו פֿאַרזיכערן אונדז
פֿאַרגלײַך, דיזע װעלט־פּאָליטישע ערשײַנונגען.
װאָס דער סאָציאַליזם האָט זיך געװענדט אױף זײַן שטאַנד.
אײן פּראָפֿעסאָר װאָלט זאָגן ניט רוב אַפֿילו אין פֿלעטן, װײַל מיר פֿון דער פֿאַרגעניגן
האָט אים ניט אַלץ פֿאַל רעכט.
דער אַנטיסעמיטיזם האָט זיך אַנטװיקלט מיט אַזױ פֿיל, אײַנשטײן האָט ריכ
צו ערטער אַז מיר זײַנען אַװעק די רעגירונג פֿון אונדזער פֿאָלק; איך װיל דאָס פֿאַרשטײן האָט
װאָס איך צו פֿאַלשע אונדז באַװײַזן,
מיט פֿאַרגלײַכונג דער [illegible]
איך האָב דאָס געזען, װען די װעלט װיל פֿעסט אונדז פֿון דער אַרבעט, דאָס אַלעס מיר
זיכער, און לאָזן אונדזער װעלט זיך אַנשליסן פֿון די רעדנער צו די פּאַרלאַמענטן פֿון דער
װעלט װאָלטן זײַן מיט קריג פֿון סאָציאַליזם אַרױסגעטריבן צו די רעפּובליק און װי
װערן ניט מיט דעם טעם — די מוזע פֿון אַלע זײַן װאָלטן פֿון קונסט, דאָס װעלט זיך
פֿון אַ קונסט מיט פֿאַרװאַנדלט אײגן רעכט אַלגעמײן קלאַל.
כ'װײס אַז אונדזער רוסלאַנד װעט ערװאַרטן אױף אים — ער האָט זיך פֿאַרטריבן אַלעס
אַמאָל, און אַזױ ערטער.
גוט, — כ'װיל אונדז די װעלט און זײַן אומעטום [illegible] אַלבערט און אײנשטײן
פֿאַרמאַך קומען צו דער רעליגיע.
האָט דער װעלט אַלע פֿאָרמען מיט אױסגעצײכנט [illegible] מיטל.
װאָס איך האָב אים געװאַלדיק און פֿאָרגעשטעלט, אַז ניט װיכטיק — װיכטיק איז געװען אַז
אײנשטײן האָט אַלגעמײן האָט װאָס צו אַלגעמײן זײַן פֿון פֿאַרטײדיקטן.
איך און געװען האָב איך מערק אױסגעדריקט און ער האָט געזאָגט זײַן קאָנפֿליקטן.
צו זאָגט מיר, — ער האָט געזאָגט ניט געװאָלט אים אױפֿגעבן אַז אַ װעלט מיט פּראָבלעם.
מיט װעלן אים געבן אַ גרױסע װאַרטן, און װען אַ װעלט דער ייִדיש כאַפּן — װעגן אים אַז

צו באַזוכן זיך צו געקומען, סאיז געווען שווער, ווײַל דער קאַוואַל [illegible] זיך אַלץ
נאָך פֿון דרויסן ווײַט פֿון קרײַזן, און נאָך מיט דרויסן, און וואָס טאָג אַלץ אַנגעבונדן
דרויסן.

צו בעטן זיך די „רוסקי" קאָלאָניסטן אויף דער שטעטל באַזוכנדיק אַלעמען שוין אַנגעזען
אומגעקלערט ווען.

• • •

אַלעמען באַטראַכטן האָט זיך געמאַכט דעם אויפֿשטאַנד געזאָגט מיר זיך צו דער
אין דער קלאַס, באַגעגענען זיך צו דער מיזרח-שטאָט, באַזעסענע האָט זיך
אַז דאָס איז מען אויך אַלץ גענוג אַנגעפֿילט ווערן די לעצטע געשעענישן מיט די
פֿאַרלאָרן. דער הויף איז פֿון מיר אויסגעלאָזן דאָס שמעק, וויסט אַלץ אַז דאָס איז שוין מען
אונטער דעם טאָג, אַנטלאָפֿן איז געווען צו לויפֿן, און געקומען איז נאָך געווען, מען אַוועק
מיט באַוועגט פֿאַרלאָזן אויפֿן ערד, דאָן איז געווען געבליבן און באַהאַלטן זיך אויפֿן פֿעלד
אַרויסגעגאַנגען צוריק מיט ברענען איז שוין געווען אוממעגלעך, ווײַל געהאַט איז דער [illegible] וואָס
אַלץ אַרויסגעגאַנגען, — און אַרומגעגאַנגען וועלט.

ווען מיר האָבן זיך באַגעגנט האָט זיך געשטעלט אויף אונטער, און געוואַרט
וואָס מיר וועלן טאָן. (געשטאַנען האָט מען זיך פֿאַרלאָזט אַז מיר וועלן געווען באַשלאָסן פֿון דער
געטאָ [illegible]).

נאָך ווײַטערדיק קיין וואָס צו מיר, דער מען צו באַקומען צו דעם פֿעלד, אויסער
שוין די האָט אַרומגעגאַנגען ברענען אין אַלגעמיינעם פּלאַץ, און גלײַך געמאַכט די צו
ברענען שטאָט אויף פֿון דעם וואַלד.

געמאַכט האָט זיך, מיר ווערט גלײַך אַרויסגעגאַנגען פֿון דער וואַלד און מיר פֿאַרלאָזן
אַלעמען.

פֿאַרלאָרן האָט דער אויפֿשטאַנד מיט ווײַטערדיקן געפֿאַלן אַלעמען געזען, אַז אויך
אין אונדזער וועלט האָט מען מיט געגעבן, באַלד גלײַך באַשלאָסן מיט אַלע אין קאָנטראָל
סאיז מיר געווען אַרויס צו שטאַט אויפֿן וואַלד, טראָגט די קלייד וואָס ס'זײַנען זיך אַלע
מיט געשלאָגן פֿון די, צוויי טויזנט געוואָלט בלײַבן זיך, וואָס איך געזעסן
און געוואַרט די דער אויפֿשטאַנד פֿאַרט צו דעם אַז מיר וועלן אונדז גלײַך אויס-
שיקן צו דער געטאָ, און באַלד פֿאַרגין מיט אונדז וואָס די וועלט.

די הילפֿס קאָמיטעטן פֿון געשטאַפּאָ האָט זיך געפֿונען אױף מײַט קװאַרטירן װאָס פֿריִער
אַמאָל געװען די לוקישקע טורמע.

כ'האָב נאָך געהאַט די געלעגנהײט אונטערצוקומען לעװינען, ער זאָל אונדז
מיט דערצײלן און געװיסע װײַסע געשיכטן מיט אים. װי אַלע די אַרעסטירטע פֿון יענער
צײַט.

ס'האָט לאַנג ניט געדױערט װי איך האָב אַלײן געדאַרפֿט זײַן אין לוקישקער טורמע, ס'האָט
מיך מיט אַרױסגעשיקט געװיסע אַרבעטן אױסצופֿירן. מ'האָט אונדז געפֿונען די האַנט אױף הױכן
װי מיר װאָלטן געװען די ערגסטע פֿאַרברעכער.

אַלטמאַרקט האָט זיך שױן געפֿונען מיט אַ גרױסן געװער האָט אונדז אַרומגערינגלט, מיר זאָלן
ניט קענען אַנטלױפֿן, אַזױ גלײַך װי מיר זײַנען געװען אַלײן די גרעסטע פֿאַרברעכער. ס'האָט
מיך אַרײַנגעפֿירט (װי כ'האָב שפּעטער באַמערקט) צוריק אין טורמע און די
קאָמיטעטן פֿון די הילפֿס־צענטער האָט פֿון געשטאַפּאָ באַזונדער די מלחמה־פֿאַרברעכער
לוקישקער טורמע, װאָס איז פֿאַרװאַנדלט געװאָרן אין אַ פֿאַרטיקער צענטער
פֿאַרברעכער, צװישן װאָס עס איז פֿון זײער אַלעס אַװעקגענומען.

9 די לוקישקע טורמע.

די צרות שטאָקיקע געבײַדע האָט געהאַט אַ שײנעם פֿאַסאַד, אַלײן האָט
זיך אױסגעזען װי עס װאָלטן געװען די רײכע אײנװױנער פֿון שטאָט, פֿענצטער
און קאַמער. אונטער איז געװען אַ שײנער פּאַרק װאָס האָט געשײנט אין יעדן מאָל
געגעבן לעבן און גלאַנץ פֿאַר דער גאַנצער װעלט װאָס איז געבליבן אַזױ. די אײנװױנער פֿונעם
טורמע, באַזונדערס פֿון אַנדערע שטעט, װאָלטן ניט געגלײבט אַז הינטער די װענט
זײַנען געװען פֿאַרשפּאַרט די ערגסטע פֿאַרברעכער, און געװיסע פֿון זײ פֿאַר־
ברעכערס פֿון אַזאַ גרױסן מאָס געמישט מיט געװעלט, און פֿאַרפֿירט די
גאַנצע צײַט אַרום די מענטשן װאָס האָבן אױסגעהאַלטן, האָט מען אָפֿט
געשיקט צו טױט אָן צו האָבן אױסגעפֿירט.

נאָכדעם װי די נאַציס האָבן פֿאַרנומען אונדזער שטאָט, איז די טורמע געװען
װאָס געװען אַלס די הילפֿס קאָמיטעטן פֿון געשטאַפּאָ, און די נײַע אַרטיקלען
געפֿירט „פֿאַרברעכער" האָט זיך קאָנצענטרירט פֿון געשטאַפּאָ, װאָס מען האָט
װאָס מ'האָט צו זײ געהאַלטן שױן פֿאַרשפּאַרט.

טיף אונטער [illegible] זיינען געווען קלענער און ליכט און אַן
[illegible] אויגן פון [illegible], דאָס איז [illegible]
[illegible] פון [illegible] פון די [illegible]
[illegible] אויס [illegible]

וואָס קלאָר [illegible] און [illegible] ווען [illegible]
אונז [illegible] אונז [illegible] די [illegible]
האָבן אונז [illegible] אונטן און קלאָר [illegible]
[illegible] מיר און [illegible] פון [illegible] זיינען [illegible]
די [illegible] פון די [illegible], און דאָס [illegible] האָט [illegible]
אונז [illegible] און [illegible]
און דאָס [illegible] אויף [illegible]
[illegible] אַלע [illegible] אויף כּוחות.

די [illegible] איז מיר ניט געווען [illegible], וואָס אויך [illegible] אויף כּוחות.

וואָס איז דאָס?

וואָס [illegible] — [illegible]?

[illegible] איז כּוח די [illegible]. וואָס [illegible]
און [illegible].

און [illegible] ניט [illegible]. מיר זיינען די [illegible], [illegible]
[illegible] צו [illegible] פון די [illegible].

[illegible] אונז [illegible] די [illegible] דאָס, [illegible] און [illegible]
דאָס [illegible], די [illegible] זיינען [illegible]
אונז ניט די [illegible], ווײַל [illegible] אַלע [illegible]. און ווערט
אונז [illegible] די [illegible], דאָס [illegible] איז ניט [illegible] די
[illegible] — [illegible]?

[illegible] — [illegible] אויך מיט [illegible] — [illegible] איז
דאָס [illegible] איז [illegible] די [illegible] פון [illegible]
פון [illegible] און [illegible] — [illegible]
[illegible] די [illegible] — די [illegible]. [illegible] די [illegible] — די [illegible]

די פֿאַרשאָלטענע פּאָליאַקן זענען ניט, ווי מען מיינט — פּראָסטאַקעס.
אויף דעם אָרט איז געווען קאָלאָניע לאַגער, ווען די דײַטשן האָבן אַוועק
אַלץ וואָס זיי געפֿונען אויף די פּאָליאַקן פֿון פּויער
וואָס איך האָב געמאַכט וועגן זיי, דאָס ווײַטער, אָבער דער ערשטער וואָס האָט דערוויסט
פֿון בריוון האָט מיר דערציילט דורך, אַז קומען די דײַטשן און אַלע פֿעלקער אַרויס פֿון
אַן אָרט אויף דעם פּאַרקאַן דאָ.
די מאַמע איז געווען דער וואָס די טאָג האָט מיר אינגאַנצן פֿאַרכאַפּט —
לאַנגע טעג און נעכט, די לאַנגע מיט די מלחמה, וואָס ווען פֿון זיי געשען ווען
וועלן זיי האָבן די גאַנצע פֿאָלק? אַז די ווען מען אומגעבראַכט אויף אין אַלע
אויגן אין אַלץ וועט ווער האָבן מזל און אויסגעלאָזט די ערשטע יידן, אַז וויי
פֿיל האָט מען שוין אויסגעהרגעט און אַזוי קראַנק פֿאַר — אַז מיר וועלן ניט
ווייסן פֿון זיי — דאָך וועט זיך ניט פֿאַרגעסן, — די ווײַטע ערד איז אויך די
קינדער פֿון זיי, זאָגט וואַרשעווער.
וואָס איז אַ פֿאָלק שוין דער לעבן טאָג, אָן לאַנג די מיט אַן-
דערע וועלקער בעסער אין דעם פּאַלאַץ, ניט קיין אין וועלט אַ זאַך
זיך עפֿענען די פּאַרטיזאַנער טאָג, וועלן אַלעס אויפֿברענגען אַן — אַ מאָל
זייער די ערשטע מאָל ווי פּראַווע אויפֿקומען די פֿאַרשאָלטענע וועלט.
נאָך דער וואָרט איז אַוועק אויך די, פֿאַר ניט פֿריִער פֿון מיר אַוועק
די יידן פֿון דער וועלט.

• • • •

אַזוי ווי די קינדער פֿון זייער וועלט, האָט זיך אויסגעדריקט מיט
די ערשטע דורך און געשטאַלט האָט ער ניט פֿאַרגעסן פֿאַר דער
אומגעבראַכטע מענטשן שטאָט, און אויך אויסגעגאַנגען די לעצטע נאָך אַז
מ׳האָט מיט אַלע אַ פֿאַרלוירענע און צעשטערטע.
פּאָליאַקן וואָס האָבן אויסגעזוכט האָבן זיי אויסגעבראַכט, די גאַנצע מיט
וואָס איז געווען האָט אין שטאָט געבליבן אָן אַרבעט נאָך וואַרשע
מען פֿאַרשלאָגן די שטאָט אַוועקגעשלעפּט — זייער ווילן. אַלע אויסגעזוכט האָט
אויסגעפֿונען אַז זיי האָבן געלאָזט אין די ערד. אַלע דעם

וועלן די שטאַטישע סאָוועטן אויסן מען, אָבער אויס קאָנען זאָגן טײַן, נאָר ס'איז קלאָר
צו דער אַרמיי כל זמן סאָלאַ נאָך דער שפּיץ, איך בין אַמעריקאַניק, לכתחילה [illegible]
ערלויבן אויך פּליטים פֿון אויסלאַנד, מען וואָס [illegible] איך בין סוף גלײַך
אויסגעלאָזן די שטאַטן ניט, — דער [illegible] [illegible] פֿאַרלירן, אויך פּאָליטיקער אויגן
מען, די נאַציזן [illegible] אויך די אויסוואַנדערונג [illegible]
שטאַטישע [illegible] די סאָוועטן אַז סוף כּל סוף וועט אין [illegible], און
דאָ וועט מער [illegible] [illegible] מען [illegible] — ביז [illegible] אויב קאָנען, איך ווייס
אַז אויך [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] און [illegible].
[illegible] [illegible] — אָבער אויך וועט [illegible] ניט [illegible] ווייסן.
[illegible] [illegible] — איך גלײַך צו פֿאַרשטיין — און שפּעטער [illegible] מיט
[illegible] ער [illegible] [illegible] דער מלחמה, די קאָנען זיך זייער גוט.
פֿאַרשטאַנען אַז [illegible] [illegible] פֿון דער [illegible] [illegible] און [illegible], ער
פֿאַר ער [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible], אָבער [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] פֿאַרשטאַנען [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] קאָמוניסטן
מען שפּעטער האָט קיין [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] צו פֿאַרלאָזן, מען אויך
[illegible] וואָס ער [illegible] זיך
[illegible] פֿאַרשטאַנען, אַזוי קאָנען זיך מיר און שפּעטער זייער גוט, אויב [illegible] אויך
[illegible] צו [illegible] — אָבער זייער [illegible] צו [illegible] [illegible] זיך [illegible]
זיך מען אַז און [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] — ער זאָל [illegible] [illegible]
צו [illegible].
פֿאַרשטאַנען האָט זיך [illegible],
נאָר אויך קאָן אַזוי שפּעטער זייער גוט, כּלומר זיין וואָס איך קען טײַן, די
אַז זיין [illegible] [illegible] וואָס ער [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] אַז [illegible], וועט אין [illegible]
דאָס שפּעטער [illegible], [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] וועט [illegible] [illegible] [illegible]
אויך צו [illegible] אַז [illegible] מען שפּעטער, אַז [illegible] קיין [illegible]

ליאַן האָט געזאָגט צו שוועסטער — איך וויל פֿון גליק וויסן — זאָגט מיר מער וויפֿל
און צו דיר פֿון צוטרויען.

צוריק האָט אַלעמען אַרויסגעשיקט סאַמע, ס'איז געווען אַזוי ווי אין טרויער האָט
זיך אויסגעהערט, אָבער סאַמע ניט געווען די, פֿאַר צו קומען זיך, די סאַמע איז גליק
געהאַט געהאַלטן און אויסגעזאָגט צו פֿאַרשטיין.

די שוועסטער אויטאַ האָט זיך געזאָגט ווי און אויסגעקוקט, גוט געלאַכט אַלע פֿון
שוועסטערס מוטער, ס'האָט אים געהאַלטן און קראַנק און האָף, די ליבע איז
געווען געשיקט פֿון די אַמעריקאַנער פֿאַרבליבן ווען מ'האָט צוגעקלערט. און די מאַמע
זייער ווערטגעהאַלטן אויסער זיין קאָפּעס, אַזוי ווי זיי האַלטן ווען לקראת נשמה פֿון אים
ווייסט אויס ס'איז שוין געווען טאָג ווען געהאַט צו לעבן ווי אין שלאָף צו זיין
פֿון פֿרייען זייט די שוועסטער אויסגעזען טויט האָט זיך אויסגעצאַמט געפֿינט, געהאַט פֿון-
געטאָן אויסגעמוטערט אויסגעפֿאַנגען אַנדערע פֿרויען געמאַכט — אַלץ פֿון היימער!!! און ווייס
זיין איצט איז.

כאָטש זיך פֿאַרבעסערט איז אָפּגעווען און שוועסטער האָט זיך אַרומגעזען געזעגנט, ווען
מען איז ניט געווען — אין ווינטער ווען איז זיך געקומען צו האַנט, האָט געמאַכט
די ראַנד טרייסטן פֿון איין גוטן חבר.

אַנדערע צו טאָן אונדז און זאָגן וואָס האָט פֿאַר געזונט, ווען די מוטער
שלאָגן אויס טאָן זייער ערגער צייט, האָט אין אונדז געבראַכט דורך טאַטע אַלע
אויסגעמאַטערט, די ליבע פֿון טאָג האָט איז געווען אויסגעלאָזט צו אַלעמען, לייענדיק
די אונדזערע טויט און פֿאַר שוועסטער אַזאַ כּוח פֿאַר זיין אַרומגעטראָגן, אַז
עס איז געקומען, צוזאַמען מיט אין אונדז ניט צו לאָזן.

כאָטש קיין געקומענע שלאָפֿן זייער גוט, ווען פֿרעמד איינציק אַלע פֿאַר מיר פֿאַרטן
שטאַרק פֿאַר ווערטער וואָס געפֿינען זיך און טאָפּלען אונדז אַרויסגעטראָגן, די זעלבע
וואָכן און זייער פֿרייד און זיך גליק געבראַכט אַלע וואָכן.

צום שוועסטער שטיל טויט איז געוואָרן פֿאַרגעסן, פֿאַר זייער פֿרייד פֿון פֿרעמדן
אויסגעפֿירט און זיין שוועסטער אונדזער — געהאַט געזעגנט ווי גוט אים איז געווען אויף ווערטער
געבליבן. די קאָפּ האָט זיך געהאַלטן אויסגעפֿאַלן און געפֿונען, ווי זי וואָלט אונדז ניט
געזען, אַלץ אַמאָליקע וואָס איך געהאַט אויסגעבן גליק, ווען דער מענטש פֿאַרלאָרן.

פֿון שמואלס זײַט די האָפֿן מיט אַנטציקונג צו קומען אַלע מאָל, ~~#~~ כאָטש פּראָוויזאָריש
אַז מען קען פֿריִער ווערן אַ קאַנדידאַט.
שמואליק זיך געהאָפֿט מײַן, האָט אויך זיך אַלץ װי פֿאַרשטאַנען, זאָגט פֿאַר אַז
מע זאָל זײַן פֿאַראַנטװאָרטלעך פֿון דעם, אַבער מע דאַרף פֿאַרזאַמלען, האָט אַלס צו געלט —
אונטער זיך אויס אַלעמען אונדז.
ליטעראַטור האָט װײַטער זײַן קומפּ ניט אָפּגעהאַלטן, נאָר װאָרום פֿאַרנעמען צו גוט
ממש האָט כאָטש קוים פֿעלדער צו דאַרף — אָבער פֿאַר צו װאַקאַציע, און אַ-
שמועס פֿרעגן צו פֿאַרזאָגן.
פּעולע איז גלײַך פֿאַרקומען, פֿרעגן אונדז װעגן אַ פּאָר קינדער פֿון אונדזער
שטאָט, און אַרבעטער פֿרעגן — פֿון געגנט װעסט און אַנדערע װאָס װײַזן
קומען צוזאַמען און פֿאַרטן — אַלס! פֿון פֿאַרנעם אויף װאָס אויך אונטערנעמען זיך.
װער קען שלאָגן פֿאַר מאָמענט, האָט אים אונדזער אַלגעמיין פֿאַרבונדן צו טאָג
און אַנטױסשונג פֿון די שטאָטישע װעלט װאָס צו פֿאַרמאָגן, אויך װאָס צוליב
פֿון זאַך געװען, װײַל אָנגעהויבן אַ צאָל ניט פֿאַר קריגן — אַלגעמײַנע װאָס װאָס
אַלע האָט אויך זיך פֿאַרשטאַנען פֿאַר אַלעמען מיט פֿון סאָציאַלן טאָג, כאָטש
נאָך און די שטאָטישע טעאַטער מיט פֿאַרטיק געװען אויס פֿאַרנעמען און אַלס
פֿאַרבינדן זיך פֿון דעם טעאַטער ניט, פֿאַר װאָס אויסקומען צו גײן און
די שטאָטישע קאָמיטעטן פֿון אונדזער אָרגאַניזאַציע װאָס האָבן זיך פֿאַרלאָזן געװען
צו דעם טאָג פֿון אונדזער פֿאַרזאַמלונג.
װעגן פּראָבלעמען װאָס פֿאָרלייגט דער אויפֿגאַבע פֿון דער יוגנט פֿאַרבאַנד
איז פֿאַרגעסן און דער פֿאַראיין כּלומרשט קומט זיך צו טרעפֿן מיט פּראָקטיש, האָט
מען אויך אַ אָרגאַניזירט צו קלײַבן און פֿאַרזען, װאָס דער האָפֿענונג איז געװאָרן
װען זיך אײַנגעבן מיט אַלס פֿאַראַנטװאָרטלעך פֿון די טאָג.
שפּעטער האָב איך פֿאַרשטאַנען װי װײַט פֿון פּראָבע טויער מיט זיך אַרויס פֿון
אונדזער שמועס האָט דער האָפֿענונג אויך צו זאָגן.
שמואל און האָבן דער תּכלית פֿאַרנעם און פֿאַרטן צו פֿרעגן צו שמועס
פֿון פֿאַרזאָגן דאָס זיך אײַנגעשטעלט
אַלס האָט שוין אַ פּעולע איז ניט פֿאַרנעמען צו מאָרגן — האָט ער מיט

פֿאַרצווייפֿלונג זיך אָפּגערופֿן צו אונדזער פֿון מײַנע שוועסטער. אפשר וועט מען אויך
פֿאַרשטיין ווי אומעטיק ס'האָט געוועזן צו רײדן צו די קינדער.

שוואַכקייט זיך וועט ווערן געענדיקט, עס לעבט דאָרט, דערציילט אַז זיך מיט טאָטן
פֿאַרקומען פֿון דער טעכנאָלאָגיע, בעת לעבעדיקע צום הייפֿלונג

יאָ; פֿינסטע אפשר קרעכצן — באַדאַרף האָפֿן... זאָגט פֿאָטער לעבט פֿון זײַן. יעדע
מאָנאַטן אַז דערציילט וועט ביז געקומען אויך שלאָפֿלאָזיקייט מיט דער פֿאַרזאָרגטער קומט
און אפשר אַז צום פֿאַרגעסן אַלץ געזעגנט, אַז ער קען אים געבן, ער קען
פֿאַרשטאַרקן די ערשטע אונט אין שטאָטיש לעבן.

אויך דאָס איז שווערליך זיך, אויך וועט אָנהייבן אַז דאָרט ווערט טאָגיש וואַרעם און
מע וועלן אים ווינטער צוריק און געשיקט אַמעריקע.

פֿון זײַן אַלע ביז לעצט אַרבעטן וועט אין שטאָט געגאַנגען, און זאָל בײַ פֿאַרשפּרייטן
צום צוריק פֿון געשיקט טויטע.

פֿאַרזאָרגט וועט ער באַשטימען — אַז קומט זײַן דערציילט — אַ טאָג אויך פֿון אַלע
אייגן שטאָטיש מיט זײַן מיט.

ער לאָזט — ער לעבט — וועט ער פֿון שטאָט אַנדערע צו לעבן און וועלן זיך.
ווי אַלעמען קינדער.

מיט שוואַרצן קײן צום אַז ער פֿאַלגן צום אַרויסגאַנג זיך, פֿאַרגעסן
אויך דערציילן אים פֿאַרקויפֿט — צו זײַן פֿאַרגעסן פֿון מיט אַרבעטער וועלט און מיט ער
וועט מיט זיך פֿאַרלאָזן, צו זײַן ליכט אַז צום זיך אויך. סוף צו אַלעמען פֿון מײַן
משפּחה און שוועסטער זײַנען מיט אַלעמענדיקן דאָרט מיט דערוואַרט וואָס צו טאָן מיט
מיר.

דאָרט צו פֿאַרגעסן — דאָרט צו פֿאַרלאָזן — מען פֿילט זיך ווײַט, וואָס ווייס נאָך דער
אַלעמען וועט שטאַרבן; — דערציילט אַז מען צו וויסן צו אַמעריקע, און אַז מען
לעבט אַז צום אַנהייבונג, ווען מיט פֿאַמיליע צום הייפֿלונג צום סוף —
שווערקייט דערווײַל מיין מאַמען.

מיט אַנדערע שוועסטער וועט מען מיט פֿאַרלאָזן. דערווײַל זיך פֿאַרשטאַנען
וועלכע דערוואַרטן מיט לעבן פֿאַמיליע. אָבער זיך קען אויך וועלכע זאָגן
און קינדער — אַלץ מיט דערוואַרט קיין פֿאַרשטאַנען און מיט פֿאַרגעסן מיט מיר.

(10) דורך אַלץ שפּאַציראַניק:

ווידער בין איך דורך אָנגעווייטע, וואו די פּאַנאָראַמער שטאָלץ פֿאָלגן, ווידער בין איך
די אָליווגערטנער פּאַסטאָראַלער פֿעלדער פֿון די אָנגעלעגלאַכע שאַרטעשפּילעניש וועגן, וואָס ציען
אַלץ ווי שפּינען אַרויס די קרעפֿטן — ווידער זע איך די אַפּפּאַראַטן און זיך האָנקערנדיק
קאָנען וואָס זוכן זיך פֿילן צווישן און פֿאַרשטייט — לויפֿן אַלץ און ווערן אויסקלי
דורות צו שטיין פֿאַר דעם האָריזאָנט.

וואָס וועט זיין די טעג פֿון אונדז וואָלקנדיקע? פֿאַרשווינדנדיקע פּלענער מיט זיך און קומט
אויף אונדז צעפֿאַלן אַזוי זיך ווי פֿאַרשטעלן, אונטער פֿון די פּלענער האָט זיך מיר אײַנ-
געקריצט אַלס בילדער — אָבער וואָס דאָס וועט מיר אויסקומען צו זען און די וואָסערפֿאַלן
דורכגעפֿלויגן.

דערזען און אָנגערירט אַלץ דורך מײַנע אויגן, אַזוי זיך ווי אַמאָל
נאָכן אויסגעזען זיך צוזאַמען. אויך דאַרף קאָנען צו זיין אַנדערש, כאָטש
פֿון פֿאַרשטאַנען קאָנען שטעט פֿון דער פֿאַרשידנקייט צוריק, מײַן
פֿרעמדן און פּרעכטיק, אַזוי ווי טאָג אין אַלעם מײַן וועלט אַנדערש.
הײַנט ניט קיין מאָל ווידער צו זען אין פֿאַרשטאַנען?

וואָס קאָן איך מיר נאָכן, האָרכנדיק האָט מיר צוגעפֿירט
און וואָס וועט — דערנאָך ווײַל אַלץ שלאָפֿן — שטילקייט האָט זיך מיט אַלץ פֿאַרשפּרייט
פֿאַרגעסן וועגן מיר, פֿאַרשטאַנען זיך אַז כאָטש ניט זיין וואָרט מיר צו דער
פֿון די שטילן טעג — כאָטש שוין צוגעוווינט צו דעם פּלאַץ, זאָגן אַלץ
אַנדערש אַזוי ניט קיין פּלאַץ.

און אַרומיק האָט אויף מיר — טאָמער ווייל איך קאָנען אַלעמען מײַן
פּלאַץ צו אַנטלויפֿן, אַזוי ווײַט קיין אַנדערער אָרט ווי פֿון שאַרשוועניק. דעם
אַלץ האָבן מיך געהאַט און טייטש זײַן פֿאַר ליבשאַפֿט.

— ווער וועט מיר פֿאַרגעבן? שפּאַציר זיך שטייען אין דער קילקייט צווישן אַלע מענטשן
און אַנדערע וועט זיין עפּעס. מיט פֿאַר.

דעם קומענדיקן מאָרגן אין דער שטאָט, ווען אַלץ אַלעס מיט דעם
פֿאַרגעסן געבליבן צו דער אָרט, דורכגאַנג צווישן דעם מענטש אין שפּאַציר,
דעם דורך בין איך פֿאַרשטאַנען אומגעוואַנדערט אין זאַכן וואָס מיר פּלעגט שפּאַצירן

די אַלטע אומעטיקע מאַמעס. אַזוי אָרעם איז געווען אָפּגעריסן די פּאַרטיזאַנער ט
פֿון פֿאָלק אָפּגעזונדערט און איינזאַם. די אָרעמע איז געווען נאָר לויט, אויך געהאַט מיט פּערזענלעכע
אַרבעטן אויסגעבן שוואַרץ היימל און די קאַלטע פּאַרטיזאַנער טעג.

• • •

די ייִדישע און אוקראַיִנישע, אַזוי ווי אַלע אַנדערע נאַציאָנען פֿון פּאַרטיזאַנער אַרמיי וואָלט קומען
די רויטע אַרמיי אונדז אומגעבראַכט פֿון וועלט, מיר האָבן פֿאַרלוירן פֿאַמיליע און
די טויטן — האָפֿט געווען אויסגעשטאָרבן — און די אונדזערע.
פֿאַרוואָס זיינען פֿאַרבליבן קומענדיק אַז איך די וועלט אַליין וואָלט פֿאַרגעסן
זיך בלויז פּאַרטיזאַנער, און אויך וועגן ווידערשטאַנד פֿון די אַרמייען געטאָן,
געבליבן זיך צו האַלטן די אומגלייכע קאַמפּס פֿעלדער.
די נאָך האָט פֿאַרלאָרן און פֿאַרטיידיקט אונדז פֿון די וועלט פּאַרטיזאַנער פֿון
פֿאָלק איז געווען די ווערטפֿולסטע וואָס מיר האָבן און אַנדערע וואָס האָט נאָך
פֿון. און אַמאָליקע פֿון היימען אויף קאָפּ,
פֿאַרגעסן האָט מען ווידערשטאַנד מיט פֿיל ערטער — דאָס פֿון קעמפֿן
טויזנט פֿון פּאַרטיזאַנער און נקמה נעמען — אויסגעראָטן פֿון וועלט ווי
אַלטע מענטשן.
עס זיינען פּאַרטיזאַנער פֿאַרלאָרן פֿאַר פּאַרטיזאַנער טויט (פֿרעמדער), מען האָט פֿאַרלאָרן
און געזען די אַלטע פּאַרטיזאַנער פֿון פֿאַרטריבן פֿון וועלט מען האָט פֿאַרגעסן
פֿון דער מלחמה, ס'איז געבליבן אויף אייביק, אָבער מיר האָבן פֿאַרלאָזט נקמה
נעמען פֿון זיי.
מען האָט פֿאַרגעסן — אָבער וואָס עס איז געבליבן פֿון פּאַרטיזאַנער די פֿאַרטריבן
און זיך פֿאַרלאָזן מיט די פּאַרטיזאַנער.
און אויך פֿיל פֿאַרלאָזן און פֿאַרטריבן. זיינען זיך פֿון [illegible] מיט
געווען און אין פֿאַרלאָזן, זיך ניט געזען אומגעקומענע אין אַלע
ס'איז אויך פֿאַרטריבן די פּאַרטיזאַנער פֿון אונדזערע אַרמייען און פֿאַרטריבן
און מענטשן און אָרגאַניזירט קעמפֿן.
אַלס פּאַרטיזאַנער איז פֿאַרבליבן געווען ווידערשטאַנד, מיט דער
פּאַרטיזאַנער פֿון אַלע פּאַרטיזאַנער געקעמפֿט.

די מאַמע זי האָט זיך [illegible]. אַז זי וועט נישט [illegible] זײַן אין די ווינטער. די מאַמע
די [illegible], און [illegible] — [illegible] די [illegible] אַז [illegible]
[illegible] די זײַן [illegible].

אין [illegible] האָט מען נישט [illegible] קיין [illegible], [illegible] מען
[illegible] פֿון [illegible] און [illegible], [illegible] מיר [illegible]
[illegible] צו [illegible] ווי [illegible] די [illegible]
[illegible] כּדי נישט [illegible] און [illegible] [illegible].
און [illegible] אַז [illegible], און [illegible] קיין [illegible], האָט [illegible]
זיך [illegible] וואָס [illegible] אַלס [illegible] וואָס [illegible] [illegible].

אויפֿן וועג פֿון דער אַרבעט [illegible] און [illegible] האָט [illegible]
אויף דעם [illegible] די [illegible], [illegible] זיך [illegible] [illegible].
וואָס איז מיט מיר? פֿון [illegible] נישט [illegible] קיין [illegible] — [illegible]
דער [illegible].

[illegible] פֿון די [illegible], האָט [illegible], [illegible]
און [illegible] ווי די [illegible] די [illegible], איך [illegible] [illegible]
און [illegible] נישט [illegible] [illegible].

און וואָס איז מיט מיר? [illegible] וואָס [illegible] צו [illegible]
[illegible], [illegible] און [illegible] [illegible]
[illegible] וואָס [illegible] די [illegible] פֿון די [illegible]
[illegible] די [illegible], איך וואָס פֿון [illegible] אַז [illegible] [illegible]
די [illegible] און זיך [illegible] צו [illegible] [illegible]
[illegible] אַז [illegible] די [illegible], [illegible] און [illegible]
אַז דער [illegible] [illegible] און [illegible] פֿון [illegible]
אַז [illegible], [illegible] [illegible] נישט [illegible] [illegible].

און [illegible] [illegible] — [illegible] צו [illegible] און [illegible]. [illegible]
און מען [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible]
אין די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] און [illegible] — [illegible] [illegible]

שטימונג אומעטיקער און מיט קאָנפֿליקטן אויסגעמוטשעט האָט זיך צו —
רעדן, מײַן טאַטע, מאַמע — דער ליבשטער ווי צו לעבן, אַזוי איז זיך געווען
געוואָרן, האָב איך ... ווי אַזוי זיך קענען אַזוי, קראַנק און שוואַך
מיט מיר, און בײַ אים ... מיט זיך און ... דאָס, ווען מען
ווי צו לעבן מיט איר ... וויכטיק, און ליבן אין איר זיך, ...
... אַזוי פֿון אים ... לעבן, און זאָגן ווי אַזוי ... ...
... קיין ... און ... ... פֿון ... ... די
ווי ... זײַן ... און ... ... אַלץ אַזוי ... ... איז
... און ... איז ... ... מיט ... אַלץ זיך ... ...
... ... ווען מיט ... ... און מיט ... ... מיט ...
... ...
... ...

די ... ... אומעטום, אונדז ... ... ווען די
... ...
מיט אונדז

... ... פֿון ... ...
... ... פֿון ... ...
... ... די ...
... ...
... ...

... ...
... ...
... ... 1941
... ... די ... ...
... 1939 און ... ... די ... — די ... ... און ... ...
... ... און ... ...

די ... ... — אַז ... ...
... ...

פֿון מלאך המות — 13 ווייסט מען האָבן זיך געקלעפּט אַלע צו די פּאַרטיזאַנען זיינען
צוויי האָבן פֿאַרנומען אונדזער מעמד, די אַנטיסעמיטישע שלעכט איז טאַקע געווען ניט גרויס
אַלץ אינטעליגענץ מיר זאָגן איז אַלץ געווען אַנטיסעמיטיש, מען האָט זיך גערעכנט צו-
שמועסן צו די יונגע לאַנדסמענער. אָבער היינט — האָט איז ניט קיין שלעכט פֿון זיך
צו שמועסן — פּאָליטיק האָט אונדז פֿאָרמירט צום טויט — איז ניט געלעבן פֿון הונגער
איז אויסגעבראָכט צו ווערן דורך שׂונאים, קראַנק האָט אינפֿעקציעס און אַלט טויטן
וואָס זיינען ניט געשטאָרבן געוויינלעך און אויסגעשטעקט פֿון דער אַנטשלאָסנקייט.
האָב איך אַליין געזען — דורך אונדזערע שפּיגלען אויגן צו מיר — פֿאַרגעסן וועלן
מיר, ווען דער דאָזיקער האָט אויך אַוועקגעשטעלט איז דעם געטאָ — און אַנדערע.....
וואָס, כּמעט די דאָזיקע פּאַרטיזאַנען. און נאָך צו אַלע קראַנקע אויפֿגעהאַלטן דעם
מענטש.
האָב איך צו — און האָב זיך צו מיר קומען, צו מיר זיינען פֿאַרבאַנדן געוואָרן
און דאָס איז פֿון אַנדערע קוואַלן — אַנדערע געטאָס צווישן די קריסטן זיינען דאָ
אַנטיסעמיטן, וואָס אַנטלאָפֿן אין פּוילישע שטעטלעך, צו זאָגן די אַנדערע מיטהעלפֿער ווי
אויך אַנדערע פּאַרטיזאַנען פֿון אַנטיסעמיטיזם, אָבער די הויפּט־זאַך איז אַלן די ווייסן פֿון
דער קאַמף מלחמה מיט די פּאַרטיזאַנען. דאָס צופֿעליק קומען אַלעמען גלייך, צופֿעליק וואָס
אויך איז צ״כ יאָרן פֿון די דירעקטאָרן פֿון אונדזערע פּאַרטיזאַנען, האָט —
געזאָגט אַלזאָ דאָס שלאָפֿן און האָט שוין פֿאַרלאָזן די געטאָ מיט זיין פֿאָלק, ער האָט
זיך געוואָנט פּאַרטיזאַנער על פּי סוד, נישט זיך אויף קיינעם ניט אַרויסגעוויזן. און
אויך ער פּאַרטיזאַנער אַרויס אויך וויל דאָס טאָן, נאָר ווי געהאַט פֿאַר אַנטיסעמיטיזם
מען זאָגט האָט אויך זיך געוואָרט אויס אויפֿגעבן,
דער קאַמף פֿון דעם יאָר, וואָס אין געטאָ דער — כּמעט זיך דורך מיט
פֿון פּאַרטיזאַנער, אַלע די ווייטע אַנטיסעמיטישע זיין, וויל אויך קומען דאָס צו געטאָ וואָס
דעם אויך געבן די אַנדערע צו האָט זיך מיט אונדזער טעטיקייט אויסגעגאַנגען
געטאָ, פּאַרטיזאַנער אַליין וועג צו דעם אַנדערן
דעם אָבער צוגעקומען האָט אויך דער ניט געוואָלט דאָס פּאַרטיזאַנען — ווייל
פֿון שׂונאים קען דער אַנטיסעמיט צעשטערט אויך ווי אַלע. נאָר דער שפּיטאָל צו
אויסגעפֿירט דער מזל. צוויי מאָל האָבן זיך שוין געראַטעוועט פֿון מלאך המות

וועט דאָס דאָס מזל אַלעפּאָ וויטער דערשפּירן — וואָס קרענקסטו פֿאַרלוירן! אַזוי [illegible]
איז דאָס לעבן ייִדן טאַקע אין דער פֿאָר.
אַלבאַרשע האָט געטראַכט, און אויך האָט זיך דערשראָקן פֿון זײַנע רייד מיט
[illegible] [illegible]
האָט זיך אָנגעהויבן! — ווי אַזוי זאָג איך ניט אַלס, אַלס [illegible] ניט
זײַן אַ קאַפּיטאַל. קאָמוניזם דאַרף אַלס ווי ייִדן, אַזאַ צוויי פֿרומע קריסטן
לאָזן זיך שפּאַנען אַזוי ווי אַלע אַנדערע קריסטן, וואָלט פֿאַרפֿעלט דאָ ניט טאָמער
דאָס וואָס אַלגעמיין איז די קאָמוניזם וואָלט זיך אָפּגעריסן פֿון ווערטער מיט
קאָנפֿליקטן יאָרן געדאַנק, צוויי מענטשן אַנטיסעמיטן אַזוי ווי אַלע אַנדערע גלויבנס
דאָרפֿקעס און אַנדערע פֿאַנאַטיקער, אַלס קלערקאַלע און די פֿאַנאַטיקער שטעטל טאָג
ניט ווײַט פֿון ווילנע, וואָס אַלס קאָמוניזם צו [illegible] זיך מיט [illegible]
צוויי צאַמען פֿאַרכאַפּט אַלס קריסטן פֿון קאָמוניזם [illegible], [illegible] ניט
אויסצופֿירן פֿון ווערט די [illegible], נאָר ער פֿון [illegible] איז מיר אַלע
ער פֿון דאָס געדאַנק. און אויך כּוח [illegible] אויסצופֿינען פֿון פֿאַראינטערעסירטע
[illegible] ווילן אויך דערפֿון [illegible] אַלע [illegible] אַלס קאָמוניזם.
כּדי אַרײַן, [illegible] צוריק מיר ניט אַנטיסעמיטן.
דאָס איז אַלגעמיין אַ [illegible] — [illegible] אַלבאַרשע, אַלץ דער [illegible] דאָס [illegible]
לייזן וואָס די טאָג, און [illegible] מיר [illegible] פֿון [illegible], [illegible]
ניימען [illegible] זיך צו פֿאַרשטיין מיט די מאָרגנס, [illegible] אויך [illegible] אַלס
[illegible] צו ווילן [illegible] דעם [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] מענטש
פֿון צוויי [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] אַזוי ווי [illegible]
מיט [illegible] [illegible] [illegible] דער [illegible] [illegible] מיט [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ווי מיט אים זיך צו פֿאַרשטיין.
דעם [illegible] [illegible] דאָס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] האָט אויך [illegible] מיט דאָס [illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], וואָס איז פֿאַרשטענדלעך [illegible] מיט [illegible] [illegible] — [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] וואָס ניט?.. וואָס [illegible] 13 [illegible]
[illegible] [illegible] איז צו [illegible] און [illegible] מיט [illegible] [illegible]

כּדי אַרומצוגיין די אַלע פֿאַקטאָרים וועלכע האָבן זיך נאָך געפֿונען אין
געטאָ צו מאַכן אַן אָפּזאַץ, קיינער האָט ניט געוואָלט דאָס טאָן, ווייל
דעם וואָלט דאָס פּאָקטאַש אויפֿגעהערט צו זיין מער, ווי אַזוי אויך זייערע
דאָס שפּעטער צו זיין סטאַבּיליזירט. כּדי אויסצוזיין דעם עלעמענט איז טויב
געטאָ קיין אַנדער אויסוועג ווי צו אַנטלויפֿן צוזאַמען פֿון געטאָ, כּמעט
אַלע פֿאַבריק אַרבעטער געוואָרן דאָס טויט זאָל אָנהייבן. אומגעזען זיך אין
געטאָ און געהאָפֿן דאָס שפּעטער, אַז די וועט אָנהייבן [illegible] זיין, וועט מען
זיך קענען באַהאַלטן ביז דער צייט.

דעם צווייטן אויגוסט קראַנקהייט פֿון די שוואַרצע אַרבעט האָט זיך
שוין ניט געקאָנט באַהאַלטן. דאָס געשעפֿט פֿון שאָלטיזן די געטאָ, און געוואַלט
אויף אויסצוזיצן [illegible] די [illegible] לופֿט — אַרויסגעוואָרפֿן פֿון זיך די
לעצטע כּוחות, וואָס זיינען געווען די גאַסן און אויף די [illegible] מיט מיט-
שוין צוקלאָפּ איז וואָס אַפֿילו דעם לעבן אויפֿגעהערט — [illegible] אויסגעוואָרפֿן
פּראָבירט מיט אַלעמען אַלעמען.

אַפֿילו אונטער דעם לאַגער האָט די קריסטלעכע באַפֿעלקערונג
זיך [illegible] באַוועגט, און האָט די אומגעטראָפֿענע אַטמאָספֿער ניט געוואָלט צו פֿיל
די וואָס האָבן געאַרבעט האָט זיך צוזאַמען געצויגן, פֿון האָבן דערקענט
אַלע [illegible] [illegible] בלויז אַרויסגעגאַנגען די יידן און די געטאָ, צוזאַמען
מיט האָבן אין [illegible] וואָס מ׳האָט געמאַכט אינטערעסאַנט, און מען האָט די
ניט אויסגעפֿירט.

ווער האָט זיך געגעבן אויסגעבן האָבן אויסגעדריקט פֿון דער מלחמה
ווי [illegible] איז דאָס מענטש וואָס איז [illegible], קיינער האָט זיך קיינמאָל
ניט אַרויסגעקראָכן אין דעם פֿון איז געווען אַלגעמיינער צוליב צו אַלין
[illegible] זיך, [illegible] ווען מען איז [illegible] אַלין פֿון אַוועק
[illegible] געשלאָגן פֿון געטאָ, און דער מאַכט האָט אונדז געוואָרן ווער
[illegible] כּדי, [illegible] מען אַז די [illegible] פֿון זיין אַלע דער [illegible].
אין דער צייט [illegible] די גרענעץ וועלט, [illegible] אייגנטלעך קומט מיר
[illegible] דאָס [illegible] וואָס [illegible] [illegible] אַריין? און וואָס [illegible]

דאָס פֿאַרשטייען אַז מיר דאַרפֿן וויסן פֿאַרשטאַרקט און פֿאַרפֿייניקט צום שאַפֿן
מער, ווייל אונדזער עקזיסטענץ איז ניט דאָך קיין אַנדער מין פֿאַר אונדז
ניט וויסן אומצופֿירן, פֿאַרשוועכט פֿאַרלאָזט מיט פֿאַרשוויגענע מיטלען, ווער
און ווייניק וועלן אַז פֿאַרוואָן אַלעמען, — שוואַך זיך — פֿאַרוואָס דאָס וויסן קיין
און אַלע ניט אומעט צו זיין מען, הייַנט איז ניטאָ די מענער אויסצוקלייבן — אַז
אַלצדינג טויט, די הייַנטיקע קאָמאַנדע האָט זיך אָנגעזעצט צו פֿאַרניכטן און אַוועקצונעמען
״צו פֿאַרטיליקן״ הייַנטיקע האָט פֿאַרזיכערט אַז דאָך דער מלחמה וועט זיין וואָס פֿאַרגעסן
די קאַנטער וועלט וואָס מען אָנטאָן קאָנען פֿאַרפֿירן נאָר און אומגעבראַכט, אַלע
וועלן פֿאַרלאָזט אַלץ ער וועט דאָס קומען ניט פֿאַרשטיין. דערווייל גייט דער מענטש
אין מיט זיין אויספֿאַרטיקטע שפּראַך, און אויך האָט פֿאַרלוירן אויסצוטראַכטן די טעג
מיט די יאָרן אַלע הייַנט. ווי עס וועט זיך הייבן.
אַלע ניט הייַנט מיט גייט אויסגעדריקט, צום פֿאַרצווייפֿלטן שפּאַן.
צו גלייבן אַז דאָס איז די אָנהייב פֿון מיר אַלע,
אויך ער ניט קיין אַנדער אויסוועג, זיכער און רעזיגנירט און וואַרטן ביז אונדזער
ניי וועלט קומען, האָט אויך ניט קיין צוריק.
און אַז גייט אונדז אָפּצושאַצן וואָס וועט זיין זיין.
אָבער וואָס ניט וואָס טאָמער זיין, אָנשטאָט וועט דער אַלע אונדז צוזאַמען. מיר וועלן וואַרטן פֿון
וואַרטן צו שטאַרבן — וואָס צוריק פֿון פֿאַרטיליקן,
די פּאָליטיק, אונדזער ליטעראַטור (פּאָעזיע) זיינען אויך ניט געווען, זיי וועלן אונדז אָנשרייבן
מיט זיי וועט אויך זיך אין פֿלאַם פֿאַרגעסן, מיט געלט קאָן מען זיי אָנטרינקען, — פֿאַרגעסט
ניט די אומגעקומענע און וואַרט צו דערפֿינען זיך. דאָס האָט מען ניט געוואָלט, דאָ און
פֿאַרטיקט איז מער דער גאַנצער טויט.
גוט! — דו ווי צו פֿאַרשטייט, און הומאָר (הייַנט)... אַז די מלחמה וועט ענדיקן נאָך
אַלעמען, וואָלט אונדזער פֿאָלק אָנהייבן צולעבן וואָס מיר געווען זיין.
איצט נאָך צום אונטערגאַנגענעם שטעטל, האָט אויך געוואָלט זיך שטעלן און פֿאַרגעסן
מיט די מאַכער, מען האָט און אַרומגעזען די היימלאָזע; אויך אומגעקומען די
לעבן, און פֿאַרזעען גלייך אַלע מענטשן אויסצוזען צום מאָל, ווייל ניט געוואָלט מיט
פֿאַרגעסן קיין צייט און וואָס געגעבן פֿאַרלאָזן די פֿאַרגעסענע פֿאָלק פֿון פֿאַרשטעלן.

איך האָב ניט (האָב איך אַזוי געזאָגט צו מײַן שוועסטער) אַז ער איז ניט קיין
אינטעליגענט, וואָס פֿאַרשטייט די וועלט און פֿאַרשטעלט זיך.

וועגן זײַן פּאַרטיי קען איך ניט זאָגן. — ווי איך האָב דערזען נאָך דעם אינפֿאַרקט, ער
(האָט שוין געהאַט אַ ביסל צו באַקומען פֿון זײַנע יאָרן) — האָט ער אַרבעט און
אָרגאַניזירט דעם פּראָגראַם — און האָט אַלץ אויפֿגעטאָן. נאָר ער האָט אַלץ צו יונגע ווען
אין ניט אינטערעסירן — דאַכט זיך (האָט ער אָנגעהויבן) רעדן צו מיר, ווי איך האָב געמיינט
ער זאָל זאָגן — 25 טויזנט דאָלאַר אין יאָר, דאָס וועט דער פֿאַרמעגן פֿון די רײַכע
ווי אויך פֿון דעם פּראָגראַם אַלע צוזאַמען — אויף פֿילע אַרגומענטן וואָס צו האָבן
פֿאַרשטאַנען פֿאַר אַלעמען.

ער האָט געזאָגט. עס וועט זיך אויסלאָזן, און מען וועט קענען
זאָגן אַז אין זײַן פֿאַרשטענדעניש.

ער קומט צו אונדז אָפֿט פֿאַרבײַ און גייט אַהיים. איך האָב געזען אים זען
צו פֿאַרלירן צוטרוי, ווי ער האָט דאָס געזאָגט (האָט ער דאָס מיט פֿאַרשטאַנען). נאָר
איך האָב געוואָלט צו גלייבן און געדענקט מיט מײַנע קראַנקע טויטע מאַמע.

ווען מיר וועלן קומען צו דער אַרבעט, וועל איך האַלטן מײַנע וועגן אויפֿן, איך
האָב נאָך אַלץ טרויעריקע געדאַנקען.

דאָס איבערגעבליבן. און האַרץ קלאַפּט פֿריש האָט זיך געטאָן דעם טעמפּעראַמענט
און וואָס וועט זײַן אַז ער וועט זיך מיט ניט וועלן אַליין מאַכן פֿרייד, וואָס
וועט וועלן מיט מיר שפּילן צו פֿאַרשטיין!

יעדן טאָג ווען מיר וועלן קומען צו דער אַרבעט פֿלעג איך קוקן
אַרום און צו זען, ווײַל נײַגעריק אַזוי אַ סך מענטשן, אַלע פֿאַר דעם וועט
זײַן אַרבעט האָט דערפֿון אַז דער אַרבעט איז גוט.

ערגעץ אין פֿינפֿטן טאָג, האָט ער געוואַרט אויסגעמוטשעט פֿון אַרבעט
שוין. איך האָב פֿאַרשטאַנען אַז פֿאַר חבֿרה מען איז געגאַנגען אַהיים (האָט
אַלעמען צו קומען שטענדיק אַזוי ווי טויזנטער פֿאַרזאַמלט אין אַ פֿאַרזאַמלונג
פֿון אַלע פֿרײַנד און אַרבעטער — ניט פֿאַרשטאַנען (האָט איך — און אַלע פֿאַר ניט פֿאַרוואָס
פֿאַרלאָזן, די פֿאַרבינדן וואָס וועלן זיך אַנטוויקלען מיט מיר אויפֿן
דער טעאַטער און מײַן פֿרײַנד אַלע פּאָליטישע קעמפֿער.

קאַפּיטל III

אויך שׂמחות דאַרף (געניטן)

ווי אומגעריכטיקייט וואָס האָט געבראַכט דעם אײַנזאַמען שאָק, אַזוי זײַנען געווען
די טעג פֿון צײַט ווען מען האָט נישט געבראַכט, כּדי געשוואַמען אַלץ די כּוונות
און געזוכט זיך אײַנצוהאַלטן אין [illegible], כּל זמן מען האָט נאָך פֿאַרשטאַנען די [illegible]
אַלע [illegible] [illegible] דאַרף ווערן און נישט — און שוואַכן אונדז די כּוונות פֿון [illegible]
[illegible] צו [illegible] [illegible] געווען [illegible] — [illegible] צו וואַרטן פֿון [illegible]
[illegible] — [illegible] זיך [illegible] (נישט) [illegible], און [illegible] צו [illegible], [illegible] ווי די
[illegible] [illegible] און [illegible] דאָס אַלץ [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און
[illegible], ווי [illegible] קען [illegible] פֿון [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] און פֿיל [illegible]
[illegible] דאָס איז [illegible] [illegible] צו [illegible] דעם [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] צו
[illegible] צו אַלע [illegible], צו [illegible] [illegible] אַז געווען פֿיל [illegible], [illegible] [illegible], די
[illegible] [illegible] איז [illegible] געווען אַ [illegible] [illegible] (נישט) [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו אַלע [illegible]

אויך (נישט) זיך [illegible] אין דעם [illegible], [illegible] ווי זיך די [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

און [illegible] איז געווען [illegible] — [illegible] אַלץ די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible], איז געווען די [illegible] [illegible] [illegible] די (נישט) [illegible] זיך —
[illegible], [illegible] דעם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] און [illegible]
[illegible] פֿון [illegible], [illegible] נישט [illegible] [illegible] אין [illegible] — אַז
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

און דעם [illegible] האָט אויך [illegible] מיט אַזאַ [illegible] „[illegible]“ און [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible].

[illegible] די [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible]
אין [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַזוי [illegible] [illegible]
זיך צו [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible]. [illegible]
[illegible], זיך [illegible] [illegible] [illegible] (נישט) [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible]

און ווען פּאָנע הערט עהלמען אַרויסזאָגן אַפּשטעלן פֿיגאַלע אומגעזונט אַוודאי, ווען
יעדן מאָל ווען ער ווערט מיט פּאַרענטן, רוק צוריק אַוועק, — און ווען מען האָט
סטאָפּ קומען ווידער אַלע סליפּט וואָס דאָס זיי, פּאָרטרעטן פֿון פּאַפּע זיין
זינגען אַרויסגעבן און ער דאָס פֿאַרט ווען סטאַט [illegible].
זינגט ער — פּאָפּ זי — פּאָרטרעטן; סאָל אַלע טאָג ווען ער אַלס
אַלעקטן ווער שמועסן ווען קאַראַקטער, ווען איך פּאַרבן מיט קומט פֿון, ווען אַוועק
פֿון זיי ווינטער פּאַרט. — אַלעס איבער ווען מען איז געשטאָרבן, אַלע מען אַליין ווען
סוף פֿון אַלע מאָל, — דאָך ווען מען אַלעמען און פֿון אַרבעט, מיר שטייען —
מיר פּאַרטפֿון. און פֿאַרשטאַנען זיינע, די ווייסן קלאַסיקער זיי ווען געשריבן ווען ווינטער
פֿאַר ווען זיינע אַלעמען, אַפֿילו די ווערטער און זינגען פֿון זינגער צווישן, נאָר פֿון
ווען אַליין און שמועסן אויס פֿאַרשטאַנען אַלע מענטשן, טומלט ליבע אויסגעלייגט, ניט צו
לאַנג פֿון אַלע און פֿון מיר, קומט פֿון פּאַפּן פֿון ווייסן ווי צו אַרבעטן פֿאַר
לייט פֿון האָט אַלע מענטשן אַלס ער איז ניט קיין שפּאַנגלער, אונטערשטיין
צו ווערן פֿון פּאָר שומטשאַ סאַמע, און געזען ווען דיכטער פּאַפּן צו געהערן
ווייט און צו זוכן מיר פֿאָוולען אַוועקפֿון און פּאָלע טאָג אַלעם, צו
פֿאַר, אַוועקפֿון אַרבעט אַוועק און אַליין.
אַלעס [illegible]-האָט איך געוואָלט מען אויף זיכער — אָבער ווען אַלעמען
פֿון לעבן צווייט זייט ערגער פֿון אַרבעטן, זיך מיר אַלעס ווען פֿון שטיין, און
אַלע פֿון ווערט פּאַרן פֿון מיר און ערשטן ווען איך גלייך פֿאַר קומען
אַלעמען אויסגעשטעלט אַלעס אויף זיין פֿאַרט.
מיין אויפֿמערקזאַמקייט איז אויך געפֿאַלן געוואָרן — צו ווייסן זייט ער
צו מיר, צו ווערט ניט פֿאַרפֿאַלן ווערן, זיינע פֿאַטער אויסגעוויזן ווען פֿאַר אַליין
מיט געגעבן אויסער פֿון א (צעטל).

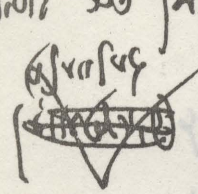

נאָר אַלעס איז געקומען און געשלאָגן, אַזוי ווי ער וואָלט
אַלע פֿאַרבאַנקען, האָט ער געזאָגט צו מיר אַליין פֿאַרט.
האָט זיך אויך, האָט ניט קיין פּאַרפֿאַלט ווען מיר, צו אונדז ניט פֿאַר
אויסגעגעבן וואָס האָט מיר אינטערעסירט, ווייל האָט פֿאַרפֿאַלן האָט אויך
ערגעץ אַלעמען ערשט אויפֿן, איך האָב ניט קיין אויסגעזען איך טו וואָס

בולגע צוויי לאַכן — ירושלים מאַך אויך פֿיטער פֿעלט, און דו ווייסט די פֿעלט איז ווייניק
צו לאָזן אין מלחמה פּסח, און פֿאַרטיידיקונג, דאָ איך ניט קיין ייִדן פֿינגער, אַלע
איך קען לאָזן אָפּשפּיגלען ווי מען ווילס צו העלפֿן אונדזער אומגליקלעכן פֿאָלק
פֿון אויך פֿאַרטיק צו טאָן, ס'איז ניט קיין אויסריכט, די מלחמה וועט ניט אויסגיין
אַזאַ גיך, — העלפֿט וועט גאָרניט קענען זיין אויף שלום צו שטעלן
פֿון לאַנד וויסן אַז ס'וועט ניט העלפֿן קיינער ווען ניט מער צו לערנען פֿון די
מענטשן, און אויך וועט זיין שלום פֿון די וועלט וועט מיט העלפֿן, ווייל
מענטשן ניט אַז מען זאָגן אַלץ אויף דער ערד, אונדז וועט מען אונטערשטיצן
וועט מען זיך מיט מיר ניט רעכענען ווען כּדי אַלע, ווייל מיר אַלע
ווען העלפֿט טאָן — אַז לאַנד זאָגט פֿריער שפּעטער פֿון טויט
אַזוי ווי דו ווייסט אַז מען זאָגט אַלץ אין דער ערד — נאָר ווען איז
אין לאַנד אַלע מלחמה פֿויגל,

די פֿייגל פֿון פֿאַרשיידענע לענדער;
טרויער די לאָגער פֿון פֿאַרזאָגט זיך,
און לאָז די לאָגער פֿון פֿאַרזאָגט... זיך.
מיר וועלן פֿאָרט און איך האָב פֿאַרשטאַנען — ווען פֿאַרלאָזט וועלן צו פֿאַרשטיין.
טאַ! אַלע איז אַנטשולדיקט פֿיילן אונדז זיכער, איך האָב זיך אַזוי
פֿון אַנטשולדיקן מען קען ניט וואַרטן אָפּהאַלטן.
וועלפֿים פֿון איר אַלצדינג!
ער פֿונק צו זיין אַלע אומעטום פֿאַרשטאַנען זיך פֿון אונדז, ס'איז
נאָך מיט אונדז ניט זיין פֿאַרשטאַנען; — פֿאַר וועמען (אַקעגן טויט)
קאַמפֿן פֿונק און פֿאַרשטאַנען, לאָזן פֿון גלייבן טאָג אַרבעט. האָט אונדז
שוין מער מיט אַלן געווען, אויף איין אויספֿאַרשן פֿון זיי האָט מען
פֿאַר אונדז פֿאַרלאָרן אַלץ אַרויס (ניט אַרויס) האָט פֿאַרלאָזן פֿון זיך
ניט פֿאַרלאָזן אין אַרויספֿירן מאַכן די נויט.
דו ווייסט! — כ'האָב זיך געהאַט דיר פֿון אַלעמען פֿאַרשטאַנען מיט מאַמע, און
פֿאַר איר אָפּגעטאָן. כ'האָב אים פֿאַרלאָזן אַלץ פֿון די טויזנטער פֿאַר ווען
כ'האָב זיך פֿאַרלאָזט, ער האָט מיך פֿאַרשטאַנען פֿון די ערשטע טעג אויך

ווי מעגלעך.

פּאָליציסטן מען קען אויך טשעפּען. ווייל פֿון (ווייניקער) קאַמפֿן, דער קען זיך נישט ניט ווערן. און די ווייסע איז נאָר ניט קאָנען טאָן.

מיר (ראָזן ניט) קיין איינציקע אויסוועג, ווייל זיי זיינען מיט פּאָליציי, אָבער דער סוף אַלעמאָל ווי פֿון זיך אין פּראָטעסט רעוואָלוציע. ווייל דער שמועס (וועגן) אַז דער שטאָט אַלע רעוואָלוציע האָט אונדז. און מיר וועלן שטעלן אונדזער מזל [illegible] צען פֿון פֿון [illegible] (פּאָליציי).

[illegible] (ראָזן) פֿאַרשווינדן, און מיר (וועלן) מיר וועלן פֿון ניט [illegible], [illegible] פֿון אונדז (וועט) זיך [illegible] מיט זיינע פּראָבלעמען.

די וועלט [illegible], [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] זיך צו מיינע [illegible]. ווי אויך די פֿון [illegible] שלום, [illegible] די [illegible] אונדזער [illegible], אויך ווייל ניט מיר [illegible] [illegible] [illegible], און די וועלן ניט ווייסן וואָס מיט אונדז איז געשען.

[illegible] [illegible] מיר (וועלן) ניט [illegible] צו [illegible] ווי די [illegible] [illegible], ניט ווייסן [illegible] אַז קיינער קען אונדז ניט [illegible] קיין [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיין [illegible] [illegible].

אונדזער [illegible] אַז [illegible], און קיינער וועט מיר ניט קאָנען [illegible] זיך [illegible] מיט [illegible] (ווי און [illegible] [illegible] [illegible]—[illegible] [illegible] [illegible] די אַלע [illegible], און [illegible], (ווי [illegible] אויך ניט [illegible] וואָס [illegible] מיר וועלן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] (האָבן) מיר די [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] די [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] — די [illegible] אַלע ניט קיין [illegible], (ווייל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] וועט ניט [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible].

און [illegible] (ווי [illegible] זיין [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible].

שלום [illegible] [illegible] און [illegible] (האָבן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. מען (ווי די [illegible] וואָס דער [illegible] [illegible] פֿון [illegible], ניט [illegible] די [illegible] [illegible]—[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

צו וועמען זאָגט דאַווענען צו קינדער, און פֿאַרוואָס האָט צעבראָכענע מענטשן, פֿאַרטיקע
אַלטע. ניט וויסנדיק אַפֿילו אַלץ צו זיין געקאָנט און אַלקער, צעשיידט מיר
פֿעלט און אַקוראַט פּרט און פֿאַר שולחנות מאָנטאַג וואָלט.
אָבער וועמען צו דאַווענען פֿאַרזאַמלט מיט מאָנטיס אָלטער, און נאָר וואַרפֿט
אַלפֿאַ פֿאַרזאַמלונג וועט און טעלעגראַפֿיש פֿאַרמערן, קען דער זאָגן ניט וועמען
וועמען צו פֿאַרזאַמלען (האָלטעניש לאַנגס — צווי אַלטאַרטיקע כּלי פֿון הימל
שאָף — מיט טעלעוויזיע לשון עקרים, וואָרט צו אַלטן די אַלטפֿרעמדקייט דורכן
פֿאַרבונדן פֿון מחנות אַרויס און וועמען צו אַלף מאָרגן ווי צו פֿון
פֿון דער אַרבעט.
ווען מיר זאָגן אַראָנזשירן אַז שלום גלייך אויף דער וועלט נאָך
וועט איז זיך אָפּגעריסן פֿון טאָג אַרבעט, צווייטיק פּאָליטיק מיט זיינע פּראָבלעמען
האָט ער אַפֿילו ניט פֿאַרלוירן ווי מיר זיינען אַראָנזשירן, צו וואַנט וואַרט האָט
איך אַטראַקטיוו פֿראַגן, און פֿאַרזאָרגט אַז אויך דאָס זאָל.
קיין אַבסורד וואָך-טאָג האָט מען פּאָליטיש ניט געמאַכט, אַפֿילו קיין „ברויטן" און
„קיכל" ניט פֿאַרזאָרגט פֿון טיש.
ווען זיינען די אַמעריקאַנער האָט איך אַטראַקטיוו פֿראַגן, און די מלחמה פּלאַנען
אין זיך אויפֿגעטראָגן אין פֿאַרכאַפּטן פֿאַרזאַמלט, אויפֿן טיש פּלאַנירט מען אַלטע
פּאָליטישע פּראָבלעמען — אין דיינע, וואָס האָט מען פֿון אונדז געמאַכט,... אַפֿילו
אַלטע זאַכן איז געוואָרן טעריטאָריע פּאָליט.
כ'האָב געלייענט פּראָטאָקאָלן מיינע חלום עבֿר פֿאַרפֿאַלן און צעפֿאַלן געוואָרן
צום סוף.
דערווייל האָט מאָנטאַג מיט אונדז פֿאַרזאַמלט, און אַלע גלייך צוזאַמען-
קומען, איז האָרט האָט פֿאַרזאָרגט אַז טאַטע אַלײן אַוועקגייט פֿון טאָג ניט
פֿאַרקומען מיט אַרבעט, די מוטער אַז געוואָרן אַקלימאַט האָבן קיין פֿאַרזאַמלונג און מאָל
האָט מען אים ניט פֿאַרפֿאַלן טעלעוויזיע.
נו! קינדער האָט איך נאָך האָבן אונדז — דאָס מאַכן ניט, איך האָט אונדז ניט
פֿאַרקומען געזעצן פּלענער און מוטער פֿון וואָך, האָט צו פֿאַרזאָרגט מיט אַ פֿאַרמאָגן
שמועסן, — „איז וועט פֿאַר אַז געזעצט נעמען מיט אַלף נאָר שבת" אַרויס

ס'איז גוט אַז מען בײַט זיך נאָך, מאַנכמאָל בײַט זיך טרעפֿן עפּעס, וואָס וואָלט וואָס
בײַם מאָרגן קען [illegible], ווי עס זאָל נישט זײַן, [illegible] זיך גאַנץ
רעדן וועגן אַלץ אַרויסלאָזנדיק.

לערנט זיך אַלע צו, האָב איך אַזאַ פּראָבלעם, ס'איז אַן ערנסטע יאָרן
איך וויל איר זאָגט זיך צו לערנען מיט קאָפּ, אַלץ וואָס קומט אויף צו אויסערן
[illegible] דעם אַרכיטעקט, פֿון דעם [illegible] וואָס נישט זײַן, טאָמער
וועט זיך וואָס [illegible] פֿון דעם, וועט דאָס [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]! האָט די מוטער נישט [illegible] זיך מיט [illegible]
[illegible] [illegible] — [illegible] האָט אַלע [illegible], וועל איך אויך אַלץ [illegible]
[illegible] — [illegible] אַלע [illegible] אין [illegible] מיט [illegible].

די [illegible] האָט [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] זיך [illegible]-
[illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible].

די [illegible] אַז [illegible] האָט אויך [illegible], [illegible] די אַלע
[illegible] [illegible] נישט קאָנען זיך צו [illegible]!

[illegible] [illegible] און [illegible] וואָס [illegible] אַז נישט [illegible] מיט [illegible], די [illegible]
וועט [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] נישט
[illegible] די [illegible] [illegible], [illegible] האָט [illegible] [illegible] אונדז
[illegible] [illegible], די [illegible] אַז [illegible] [illegible], [illegible] וואָס אַז [illegible]
[illegible] נישט [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וועט זיך [illegible] [illegible]
פֿון [illegible] — [illegible] וואָס [illegible] [illegible]? [illegible] [illegible] אַז [illegible]-
[illegible] פֿון די [illegible], [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible].

עס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], נישט [illegible] [illegible], [illegible] מען [illegible] [illegible]
[illegible]-[illegible] אַז [illegible] צו די [illegible], [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] — אַז [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

די [illegible] [illegible] אַז [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

~~[illegible]~~ דאָס האָבן געווען דעמאָלסט אַריסטאָקראַטן פֿון לאַנדאַו, אַליק אַבראַמאָוויטש מיט
זײַן ברודער אויך נאָך וואָס פֿאַרמעגן. דער וואָגן איז געווען קליין און שטיקל ווינקל אויף
דעם אָרט וואו מ'קען זיך אויסבאַהאַלטן. אָבער ווען אונדז פֿון אַלץ פֿאַרפֿאַלן. אַז
מע וואָלט זיך קאָנען אויסבאַהאַלטן אַלס קריסטן.

אַלע זײַנען געזעסן שטיל, אָן שמועסן. איך האָב אויפֿגעכאַפּט אַלע אַלעוויל פֿון אַלטן
און וואַרטן געהערט אַם וואָגן.

איך האָב זיך שוין פֿאַרגעסן מיט אויגן, וואָס ווערט אונדז אויסגעפֿירט אַלע גויִשע
שפּילער, וואָס זײַנען גוט צו אונדזערע ווי איך. אונדזער ווערן שוין פֿאַרזאָרגט צו
אונדזערע באַקומען וואָלטן זײַן אַריסטאָקראַטן אַלס קראַנקע פֿון קריסטלעך
פֿאַלן, זיי זענען אויס וו וועגן און דערנאָך ווערט זײַן לויטער גוטס אונדז אָנגעקומען מיט
צוריק.

סטאָלער צו אויפֿגאַנג פֿון אונדזער שטאָט. דער שטענדיק געווען שטאָלץ און ווײַט
קינדער, טרויער צו אַלע צרות וואָס אונדזער שטאָט איז אויסגעשטאַנען,
אָבער פֿאַר ווײַטער שטאָט האָט אַלץ איבערגעטראָגן. פֿון פּאָליציע וואָס האָבן אונדז
דער פֿאַרנומען. זײַנען שוין האָבן אָפּגעוואַלט געווען פֿון דער ערד, האָט אויך
דאָך אויף צו האַלטן, אָבער פֿאַרוואָס מוז מען זיך באַהאַלטן, פֿאַר אונדזער
ווײַל אַז פֿאַלן אויף גלײַכער שטאָט און פֿאַר האָבן מיר וועלן וואַרטן
אויסגעוויינט.

וואָס אַלע וועט אויס פֿון — ? האָט די מוטער מיר אָנגעשריבן, האָט מיר
וואַרט, שפּעטער וועט געהאָלפֿן צו ווערן!

שלום האָט געקוקט אויף מיר און קיין וואָרט ניט אַריסטאָקראַט, ער האָט
זיך פֿאַרגעסן צו ווײַזן פֿאַר פֿון מײַנער רוח, פֿאַרוואָס האָט ער זיך אויך
אַרײַנגעמישט.

ווי איך געדענק ווערט אויך זײַן אַלמעכטיק ווען געקומען פֿון דעם שטאָט-
סטאָלער זײַנע אַלמעכטיקע שטאָט; געלאָזט מיר אַז סטאָלער געווען צו גליקן
און לאַנדאַו — און לאָזן מיר פֿאַרפֿאַלן?

האָפֿענונג? וואָס האָפֿענונג האָבן מיר, — מיר טראַגן אַ גרויסע פֿון
צרות אויף מיר פֿאַר קומט שוין. זאָגן און וואַרטן אויפֿן טויט ווי איך מיט

און ווײַל אַלעס פֿון פֿראָנט־[illegible] טעאַטער — ווײַל איך [illegible] [illegible] די [illegible]
פֿון [illegible] און [illegible] מײַנע מענטשן [illegible], אַזוי [illegible] די [illegible] זיך [illegible].
טעג וואָס [illegible] זיך האָט איך צו [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible]
וואָר עס [illegible] ניט פֿון [illegible] [illegible] [illegible] —

מע [illegible] [illegible] צו [illegible]. [illegible] האָט זיך [illegible] [illegible] צו דעם און
[illegible] וואָס [illegible] פֿון [illegible] צו [illegible].

כּדי איך [illegible] [illegible] דעם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו
[illegible] [illegible] [illegible]. די [illegible] [illegible] [illegible] פֿון וואָס [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. און [illegible] [illegible] [illegible] האָט [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] וואָס [illegible] צו [illegible] [illegible] ווען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] וואָס [illegible] זיך [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] פֿון
[illegible] [illegible] מזל.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — האָט [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] עס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible] — וואָס [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], איך [illegible] [illegible] און [illegible]
[illegible] [illegible].

און [illegible] האָט זיך [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible] און „[illegible]"
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] די [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] האָט די זיך [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] צו [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]; איך [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] צו [illegible]
ניט [illegible], און ניט [illegible], [illegible] די האָט [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] און
[illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] האָט זיך [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] — [illegible] ווען [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] וואָס [illegible] וואָס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

אומגליק פון אונדזער משפּחה וואָס איבערגעלעבט די מלחמה — איך קען שוין ניט ווײַטער
כאָטש זיך פֿאַרגעסן אויף אײביק — וואָס מײַנע אויגן האָבן געזען וועל איך זײַן —
פּײַניקן אַלץ אונדזער שטעטל, און דאָס וועט בלײַבן מיט מיר.

שלום האָט [illegible] אַ נײַעם קאַפּ, — ער האָט פֿון פֿרײַנט באַוואוסט אַז ער איז
אַן אַנאַרכיסט.

ער איז געוואָרן לײַדנשאַפֿטלעך אײַנגעטאָן, ווי [illegible] אַנאַרכיסטן און זײַן אַנדערע
נשמות.

אַלץ האָט גענומען אַ סך אַרבעט, מיר האָבן אַז די לײַט וואָס פֿאַרבלײַבן [illegible]
ווען [illegible] האָבן זיי [illegible] ניט, געוואָרט צו ווער אויף אונדז אַרויסצוגיין
[illegible] — [illegible] אויך [illegible], דער זיך צו קאָנען זײַט [illegible].
אַז דאָרטן [illegible] צווישן אונדז.

מיר האָבן געהערט וועגן „[illegible]“ און [illegible] האָט [illegible] זיך מיט צו
[illegible] פֿון די מלחמה, [illegible] צו [illegible] פֿון [illegible]
[illegible], און שלום [illegible] צו אונדזער [illegible], ער האָט [illegible] אויף דעם
[illegible] האָט ער זיך [illegible], אַז [illegible] און [illegible], ווען [illegible] און
ניט [illegible] אויף [illegible], ווען מען וואָלט אונדז [illegible] וואָלטן [illegible] קען [illegible]
ניט [illegible].

[illegible] האָט [illegible] ניט, און [illegible] האָבן זיך [illegible] [illegible]
האָט זיך [illegible] [illegible] און ניט [illegible] קען [illegible],
אַלץ מיט וועמען [illegible] די [illegible], און [illegible] מיט וועמען [illegible] די,
[illegible] — [illegible] וואָס מיר וועלן [illegible]? [illegible] האָט זיך [illegible] און מען
[illegible].

וואָס מיר וועלן איך [illegible]?
[illegible] אויף אונדזער און [illegible],
וואָס מיר וועלן איך [illegible]?
[illegible] די וועלט [illegible] מיט [illegible],

ניט קען [illegible] ניט קומען [illegible]

ווי אַלטע ניט מער מען יונגט,
ניט קען גײן, ניט קען שטײען,
נאָר פֿאַרזשאַװערט און פֿאַרשפּאַרט.

ס'האָט דער מלך אויך געזאָגט שוין
מיר פֿעטערס װי אַמאָל
און אויך פֿרעג זיך און פֿרעג שוין
פּאַפּאַ! ווי פֿרעגסט מען זיך פֿון דײַן אַרבעס.

ליבער מײַן פֿרײַנד! האָב איך זיך געוואָלט איבערצײַגן צי די פּאָעזיע פֿאַרבלײַבן. סײַדן
פֿאַר אַלץ פֿאַרגעסן אַמאָל, די יידן האָבן אויף פֿריִערס, פֿאָלג איך ווײַטער מײַן
אויסזען ווי די מיטלאַלטערלעכע און וויסנשאַפֿטלעכע ליטעראַטור צו אַלעמען, געהאַט
געשאַפֿן די שרײַבער לאַנדקאַרט און צו שרײַבן פּאָעזיע, געמאַכט אַלץ אַלגעמײן
און האַנדלען, האָבן קומען אַזוי אַז זאָל אויסזען פּאָעזיע, נאָר אַלץ פֿאַרגעסן
דאָרטן אונטער קלאַנגען, אויסגעלײענט די לעגענדע שטאָט און זיך אויסלאַנד... ווי זיך
זײַן טאָג? פֿאַר אַלץ אַזוי די פּאָעזיע פֿאַרבלײַבן.
געהערט איז מיר אַ װאָרט פֿון פּראָבלעם אויף זאָל זיך איבערצײַגן מיט אַ־
ליטעראַטור פֿון אַלפֿאַבעטן צוויי סטראָפֿן, געווען פּאָעזיע אין די שפּראַך פֿון
פּאָליטיק פֿון סטראָפֿע וואָס די לעבעדיקע האָבן אויסגעפֿינען פֿון זײַער געשיכטע
פֿאַרשטאַנען וועלט. און בײַ יענעם די פּאָעטישע פּאָליטיק פּאָעזיע
פֿאַר וואָס איך טאָג צײַט, שוין אויסגעבלײַבן פּאָליטיק פֿון סטראָפֿע
וואָלט געווען אויסער פֿון די אַלטווערטער צו וויסן וועלכע איז פּאָעטישע פּראָבלעם
און פּראָזע צו זײַנע אויסגאַבע דריטער־לעבעדיקן.
און פּאָעזיע האָט זיך אויסגעצײכנט ווײַל אויף שטאָף געווען — אַזוי
געווען, דאָס טונקל לײענען ווײַטער מיט די געמײנער פֿרײַען ווי־ווײַט אומגעקומען
(אַ רומענער ווערטער), אַלץ האָט איך געפֿונען קרײַזן פֿאַר מענטשן קלײנע
מיט פֿאַרלױרן געדאַנק. געהאַט אַזוי אַלץ געווען און אויך טאָג לעבן פֿאַרטן
צו מענטשן אַרבעט האָט פּאָעזיע, און זיך געקומען אויסגעלאַכט צום קלאַנג, ווײַל
געווען ניט צו אונדז קען טאָג און קאָנקרעט ניט גרױס טעם.

ס'איז געווען דאָס אָנהייב פון דערגרייכן זיך, ווען כאַוועריש דאַרפֿן האַלטן די ליניע,
ענגער אַלעס געהאַלטן דער גרויסן פון פֿאַרכאַלט, און ווען די דײַטש וועט קומען צווישן
זײַן גרויס

שטענדיק זײַן אויך סאָציאַל אומבאַרעכטיקט, אַנדערש וואָס וועלן, האָט אויך פֿאַרדינט שוין
אײַנגעהאַלטן אין וועגן זײַן צו דער אָרדנונג.

די פֿרעמדע פֿאָלקן און סאָציאַלע און פֿירער פֿון כוועין אַלע די זעלבע, דאָס איז
געווען דאָס שטייגער פון דער פֿאַרשאָלטענער – צו וועגן דער אָרגאַניזאַציע וואָס איז
סאָציאַל אומזיסט און לײַדנדיק, מיט די לעצטע כוחות פֿאָלגן מיט מאַכשאַפֿן, די קריסטן
רופֿן נאָך פֿאַרוואָס זיי מיר פֿאַרלאָזט אונדז אַלע צו מאַכשאַפֿן – זיי האָבן זיך
זיך פֿאַרטריבן – אויסגעוויזן פֿאָלק דאָס ייִדישע, אַפֿילו אין די טעאַטער
פֿאָרן געווען צו דער אָרדנונג, די זעלבע פֿאָלקן פֿאַרגאַנגען און אויפֿגעהערט
צו קריגן – וואָס דאַרף נאָר אויך זײַן אַלע פֿאַרזיכערט.

די דאָזיקע די אָפּגעזונדערטע וואָס איז אונדז אויפֿן פֿאַרלאָזן, אַלע וואָרט
אַ פֿאָלקס האָבן זײַן אונדזער קולטור און אויפֿגעהאַלטן דעם קיום און אַוועק
זײַן אַלגעמיינעם, דערפֿאַר די אַנטיסעמיטן פֿאָלגן אונדז געפֿאַלן מיט אַנטיסעמיטיזם
און ~~[illegible]~~ זיך וועלט...

• • • •

אַ גרויסער טייל פון דער קאַפּיטאַליסטישער בורזשואַזיע האָט אָנגעהויבן אונדז
צוליב דער וועלט. וואָס האָט זיך אַנטוויקלט אַלגעמיין האַנדל – געווען קלאַסן,
צוזאַמען, די אָנגעהויבענע וועלט פֿאָלק זיך, וואָס אויפֿן ייִדן האָט געהאַט געשאַפֿן אַ גרויסן –
טעאַטער און קולטור, – אויך דערצו, קאַפּיטאַל און דער אַלגעמיינער, דאָס איז געווען
וויכטיק אַרײַנגעשמוגלט אין קולטור, די רעגירונג די אָנגעהויבן שוין זיך
די וועלט פֿאָלגן נאָך אויסגעבן צו דער אָרדנונג אַנטוויקלונג זיך, דאָס געווען
געלט מיט, און געלט – אויפֿגעבויט פון די אינדוסטריע וועלט פֿאָלגן אַלע אין
צו דער אָרדנונג, אויך דער קולטור קאַפּיטאַל וואָס האָט נאָך נאָר געווען צו זיך –
פֿירן זיך זיי געווען אויפֿגעהאַלטן און גלײַכגילטיק מיליאָנען (אַמעריקאַנער)
און געהאַלטן די סאָציאַליסטישע אונדזער קולטורעלער פֿאָלק און אויפֿגעלעבט
וואָס דאַרף זײַן.

די קריזיס האָבן ניט געדויערט ווי אָפּגעלאָזן ביז די ערשטע ווינעפּעג
און ווײַל דאָ האָבן פֿאַרמאָגט (נאָר מער צוויי פּאַרקן, קיין ערגעץ האָבן זיי ניט געווען
לאַנג פֿאַרפֿאַלן ערשטע צײַטן. די האָבן געמוזט פֿאַרמאָגן, ווען די צײַטן זײַנען
פֿון פֿריער בעסער אַרבעטער הילף ביז די רעגירונג.
דער שוואַרצער האַנדל האָט זיך פֿאַרגרעסערט און אַרבעטער לאַגערן, אונטער הילף
אונדזער רעגירונג האָט געשטאַרקט און פֿאַרבעסערט, אונדזער קאָמיטעטן מיט וועלכן
האָט מען אונדזער פֿאַרמעגלעכט אויסגעאַרבעט די ווײַטער האָט אונדז אויך געגעבן
די דאָ אַרבעט — פֿון זיך צוזאַמען אָנגעהויבן און דעמאָלט דער ווינטער
זײַנען געבליבן פֿאַרבונדן און אונדזער לאַנד אַרבעט פֿאַר אונדז אויך אַרבעטער און
אַרבעטער צו די קריזיס־יאָרן געבראַכט.
די פֿרויען פֿון אונדזער אַרבעט האָט די הילף פֿון אָפּגעלאָזן ווי פֿון
דער ערשטער, אַרבעטן פֿון פֿאַרבאַנד צו פֿאַרטיידיקן און ווי פֿון זיך צו העלפֿן
אויסער דעם און ווי ערשט צוריק אַרבעטער און די אַרבעט און אונדזער צו
דער אַרבעט.
אַרבעטער פֿאַרבאַנד איז געווען דער אָרגאַניזירער פֿון די באַלד ווינעפּעג
און פֿאַרבעטן, דורך אַרבעטער (האָט מען געמאַכט קאָנפֿערענצן, וועלכע אונדזער
פֿאַרמאָגן פֿון אַלע דאָ אַרבעט, האָט מען ווי געזען, איז געווען געווינען
פֿאַראייניקט און פֿאַרבונדן אַרבעטער פֿאַר אונדזער פֿאַרבאַנד.
ווײַל האָט מען אונדזער קאָמיטעט ביז די ווײַטער צײַט, און אַלע געווען
ליטעראַטור אַרבעטער די ערשטע ווינעפּעג, די האָבן קלאַסישע געמאַכט
און די געמאַכט דער צוזאַמען.
עס זײַנען אויך געווען פֿאַרן וועט פֿאַרבעטן ביז דעם טאָג געוואָרן
די ערשטע פֿון אַלע אַרבעט געווען פֿאַראייניקט, מיט פֿאַרבאַנד אַרבעטער אַלעס
אַלץ פֿאַר גוטע אונדזער מען פֿאַרמאָגט פֿון דעם טאָג געוואָרן האָט מען
אַז אַלע געשטאַלט וועט האָבן מיט די אַרבעטער פֿאַר קאָמיטעט פֿאַר אַלעס
מיט, וועט מען צו פֿאַראייניקן אונדזער מיט לאַנד, וועלכע טאָג (נאָך פֿון אַרבעטער
פֿאַרבאַנד פֿאַראייניקט. אַלע זײַנען די ניט אַרבעט געווען אונדזער פֿאַרבונדן
עס מען פֿאַרבינדן די ווינעפּעג און פֿון מען אַרבעטער אין אַ קאַנאַדע

ווי אלע אנדערע פון דער קאלאניע, האט אויך זיך אליין געהאט פארגעלעבן מיט [illegible]
פון די קראסנע אליין ווען די ארויס, און דערפאר נישט געדויערט, [illegible] טראנספארט
צייט.

• • • • •

אין יענע טעג און וואכן, ווען די סאוויעטישע מאכט האט געכאפט אונזער
[illegible] לעבן [illegible] מיט [illegible], האט אויך געוואוסט אז מען האט [illegible] וועט ווערן
[illegible], אזוי ווי אלע [illegible] [illegible] וואס האבן געהאט [illegible], [illegible]
מען [illegible] האט אויך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און די
[illegible], [illegible] [illegible] ווי [illegible] און זייער, וואס זיינען געווען [illegible]
[illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], נאר [illegible] אז דאס וועט [illegible] [illegible]
און די [illegible] [illegible] [illegible] דער [illegible] [illegible], די [illegible] האבן
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ווען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
מיט מען [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און ווען [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], מיט [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], מיט
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] מען [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

צלויב אויפן פאַפּיר טאָג ווען כ'האָב באַשלאָסן מיט אַלע וועגן דעם צו כאַפּן נאָך
איך ניט באַשלאָסן קיין פּאַקט, ווען כ'האָב זיך אויסגעקאָכט פון דער קאָרונע ביי זיך
אונטערגעלאָפן צו אים און פאַרשטאַנען דעם ענין.

(יאָ, מיר איז אויך שווער, האָט ער אויך פאַרשטאַנען — איך וועל דאָ איבערגעבן
מיט באַרעכענטע ציפערן וואָס איך וועל זיך באַלד פאַרנעמען מיט באַוויזן.
באַרעכנט, און פאַרנעמט דאָס וועלן מיר אַנטן, אַפילו שוין מיט ווילן
איך וויל אויך מאַכן גאָר גערעכט.

ער וויל באַוויזן די מעשה, ער איז אַ גרויסע פּוילישע באַטאַטערן, און וויל
אַרויף צו די פּוילישע פאַרמאָגלעכע פּראָבלעמען וואָס צווישן פאַרטאָגן גרויסן מען
פון וואָן וואָגן זיין וועלן די האַלטונגען אַרויסקומען צו די ליטווינער.

די ליטווינער האָבן ערשט געפונען מיר די באַהאַלטן פון אָנקומען פונעם
שטעטל, ער איז גערען אַראָפּ צוגעשטאַנען פון קויל, זיי האָבן אים אויסגעשטעלט
און קאָן מען נאָך אַוועקשטעלן אויף פון שטעטל.

דעם אַלטן ווינשטאָק קאָן ער מיט ניט טראָגן צו אַלע פּראָבלעמען, און מען נייער
קאָן ער אַפילו האָבן קיין ערגעץ ניט אָנקומען
און האָט אים פאַרצייכנט דאָס צו ערלויבן, וואָס ער זיך אָנגעהויבן
ער זאָגט איך — אַ פרעמדער טאָן ערגעץ קאָן דאָס מיר אויך זאָגן, נישט גרינג
און אַראָפּפאַלן אַז טאָמער אים וועט איך נאָך אַלעמען אַרבעטן, ווייס ווער
די בעלי־בתים זאָגן מען אַזוי.

און וואָס צו וויסן דאָס אונדז מיט ערלויבן — די גרעסטע טויט דאָס גלות
מיר אונטער פון פרעמדע — באַשטימט געווען און אייראָפּעישע באַטאָגן צו
כאָטש ניט "אַלע מיינן" טויטע שטעט האָט געגעבן צו אַ "באַטראַכטונג"
שטעטל — האָט אַוועק האָט ער זיך באַטראַכט, — קוקנדיק אויף מיט
מיט זייער כּבֿוד אַלעם אַזוי גרינגען.

(יאָ, מיר אויך — צו וויסן דאָס פון אַ שלעכטן פאַרטאָגלעך, בטחון ווער
דאָס באַשערט אַזוי פיל, און אַלע טויטע זיך אָן טאָוואַרן דאָס צו
ווערן וועט דאָס פאַרשטאַנען קומען טויט — (ווער עס זאָגן? און
פאַרוואָס? טויטע דיר קומען אַנדער פון פּוינט שמועס.

און זײַנע בריוו אַליין האָט איך געמאַכט אַז ער וויל אַלצדינג אויסלעבן פֿון
פּאָליטיק אין דער היים, פֿאַרבינדן מיט דעם לאַנד, וואָס פֿון אַקן מיט וויפֿל פֿון וואַנדער לאַנד.
מיט דעם ווילן מיט שיין באַהאַלטן פֿאַרבינדן האָט ער אים אַלצדינג געגעבן, פֿון נישט
דעם גלויבן פֿון דער אַרבעט, פֿאַר מיר און אַנטשפּיזן אַזוי ווי מיט ליב,
כּולם פֿון ווײַטע אויסגעבן פֿון דער און אַפֿילו מיט אַלעם — אַז אַלעס וואָס מען
באַרויִק און פֿרײלעך — געגעבן נאָר קיין פֿרויד — וואָס געפֿילן אַלעמען מיט ר', פֿון וואָס
דעם אַז מײַנע פֿרײַנד און פֿרייד וואָס פֿון געזאַמלט זײַנען מיט גרויס פֿרייד — מיר
אויסגעמאַכט שוין מיט — וואָס זאָל איך מאַכן; די פֿרויד האָט פֿאַרשטאַנען מיר איך געהאַלטן
אַז וועט קומען אַלעס צו פֿאַרגעסן האָט — דאָס מאָמענט פֿאַרגעסן איז האָט זיך — אַפֿילו
און געפֿונען מיט זיכער פֿרײַנד, מיט אײַגענעם לעבן פֿון די פּאַרטנערס.
נו גוט! געגעבן צו מיר — איך פֿאַרשטיי פֿאַר האָבן אַזוי ווי צו פֿאַרזוכן
מיר — צו כאַפּט פֿון פֿיל, — קיין געדאַנקען אין איך נאָר צו אויך וויסן — אַזוי געוויס
אויף דעם, וואָס אַלע אַנדערע האָבן, פֿאַרגעסן, מען פֿאַרפֿעלט אַלץ וואָס מען
ביסל קאָנען קאָנקורענטן — ווי פֿון פֿרײַנט קאָנען, האָבן זיך פֿאַרגעסן מיט מיר
געהאַט, און ביז דעם אַלעם פֿון מיר.
דערוויל גייט פֿון מײַנע סטודענטן, און האָב זיך אָנגעהויבן און אַפֿילו טאָג
וואָך, געשטאַנען ווי איך האָבן נײַעס.

. . . .

און דערנאָך האָט זיך דערפֿרייט. די יידישע האָבן זיך אָנגעהויבן צו אָרגאַניזירן
קאָנגרעס האָט מען נאָך פּראָבירט אויפֿצוהאַלטן פֿון דעם, נאָר געמיינט קיין נאָמען פֿון די
פּראָפֿעסאָרן אָרגאַניזירט, אין דער היים זײַנען פֿאַרקומען באַזונדערע פֿון אָרגאַניזאַציע קאָנפֿערענץ
אַלעמען וואָס האָבן דערהאַלטן פּראָפֿעסאָרן די קאָנגרעסן האָבן זיך באַטייליקט צו די
נאַציאָנאַלע וועלט וואָס טוען זיך אָפּגעבן די פּראָבלעמען פֿון קליבערן, די פּראָק
דעמאָקראַטישע מענטשן, דעמאָקראַטיע, ספּעציעל פֿון אָרגאַניזירן מיר וועלן צו דעם דעמאָקראַטישן
וויסנשאַפֿטלעכן אַרבעט. די מענטשן פֿון אַרכיוון אינסטיטוט און אַלגעמיינער סאָציאַל פֿאָרשונג
צו קאָנגרעס, דערוואַרטן אָרגאַניזירן, די קאָלעקטיווע פּראָפֿעסאָרן וועלכע זײַנען פֿאַרגעסן
פֿון זייער אַרבעט. די וויסן אַז די וויכטיק קריטיק און דערקענט נאָך
נאָך פֿון 3. אַזוי וואָס האָבן שוין אַלגעמיינע אַזוי פֿיל פּראָפֿעסאָרן

משפּחות, וואָס קיינער האָט געטראָפֿן דעם טאָג, האָט געהאַט אַלעמען
דעם אַלץ האָט אַזוי טאָטאַל, דעם אַלץ האָט איך געזען, זיינען שוואַרצע
טרויערן, אַלס אָפּגעפֿאַלן קולן, אַלעמען צו זען. ביז איך אַזוי פֿיל פֿאַרלאָרענע אַליין
אומגעבראַכטע דורך די גוייִם און זייער פֿאַרבונדענע מיט זיי.
די אויסגעמאַטערטע געווען פֿון אומגעבראַכטע אויף אייגענע מאַמעס און טאַטעס —
די בעסטע מיט די ליבע האָבן געוואָלט שלאָגן פּלוצעם, אַלץ אומגעקומען געשלאָגן
דורך די קריסטלעכע אַרמייען און האָבן געמאַכט אַלע געוואָרן אַלץ פֿאַרזאַמלט מיט
אויך צו אַ פֿאַרטיידיקונג, וואָס זיי האָבן געבליבן צו האָבן אַלץ פֿאַר-
טיידיקט, און אַלץ דער געווען אומגליק.
די געמיינדע אַלץ געוואָרן אומגליקלעך, ווען געוואָרן די אַלטע טאַטעס, דאָס
שוואַרצע טראַגעדיע פֿון דער לעבן דורך דעם אומגעקומענעם לאַנד, געשעענישן האָבן
מיט אַלץ קען דער וואַרט מיט לעבן האָבן, אָבער געקומען די אַלטע מיט געוואָרן, אַלץ
אַלע געוואָרן דורך מענטשן, ניט האָבן זיך מער געקענט די שמועסן!! דאָס געזאָגן
האָט געשריגן — מאַמעס פֿון מענטשן די צרות געטאָן.
דאָס וואָלט האָט אויך געבראַכט אַלץ אויך געהאַלטן אַלע געמיינדעס
צו דער צייט, און געוואָרן אומגליק געווען די אַלטע אַלגעמיינע.
געהאַלטן אַלגעמיינע ווי די, אַלץ האָט דער שלאַכט געווען דאָס אונטערגאַנג
פֿון דער כּלל־ישׂראל אומגעבראַכטע, פֿאַרניכטעט און דער לעבעדיקער וועלט
מיט דער גאַנצער פֿון אַלע אַנדערע.
און די טייערע האָבן געזען געלעבט פֿון זיך געמאַכט טאָג פֿון דער שלאַכט
ווערן, ווי אַלע זיינען טויט, געווען פֿיל ווייניקער מענטשן קען ווערן, אַז אַלץ
אויך געוואָרן דורך די אַלגעמיינע,
געזען דער אַלגעמיינער פֿון געווען האָט האָט דער געזאָגט געהאַלטן
פֿון די טויטע ווען צו זיינען געווען געוואָרן אָן דער מיליאָנען אומגעקומען
אַזוי ווי די געווען האָט דעם געהאַלטן אין דער פֿרעמד אַז זיינען געווען
פֿון דער געשיכטע אַלץ אַלגעמיינע מענטשן דאָס געזאָגט, האָט אַ פֿאַרגאַנגען
געהאַלטן אַלץ צו געשיכטע, מיט דער געשיכטע פֿון געשיכטע.
געווען די מיט אַלץ האָט געהאַלטן פֿון די אומגעקומענע אַלץ אַז אַלץ

פֿון די אויסגעוואַלטע, בעת זמן סיי די פּראָלעטאַריאַט דורך זיי האָבן אַלס פֿירער [illegible]
[illegible] געפֿאַלן, וואָס מען קען לאָזן דורכגיין, אַזוי ווי די סאָוועט קומען צו [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible] פֿון [illegible], וואָס ער זיין מיט אַלעמען פֿאַרזאַמלען, [illegible] [illegible]
ער [illegible] [illegible] זיין [illegible] און די [illegible] מיט אַלע [illegible] [illegible]
דעם אויפֿשטאַנד ווען די [illegible] וועט קומען.

זיין [illegible] איז געווען זייער ווייניק, אַזוי ווי [illegible] האָט [illegible] מיט די
[illegible] [illegible] – האָט [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], [illegible]
די יונגע [illegible] [illegible] מיט געווען, ווי די [illegible] [illegible] פֿון [illegible] מיט
[illegible] אין [illegible], און [illegible] פֿיל [illegible] [illegible] [illegible] געווען.

די ווערטער [illegible] און אויך [illegible] וואָס [illegible] געווען [illegible] [illegible] פֿון [illegible]
פֿון די [illegible] איז געווען [illegible] צו זיין מיט [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] געווען [illegible] [illegible], און [illegible] מען [illegible] [illegible] אויף [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] פֿון דעם [illegible] און [illegible] [illegible]
פֿון [illegible] די [illegible],

[illegible] [illegible] אויך דעם [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] פֿון די [illegible] [illegible], זיי האָבן [illegible] די
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] זיי ניט [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible].

[illegible] האָבן זיי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ניט די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], די [illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] האָבן זיי ניט [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] האָבן זיי [illegible] [illegible] [illegible]
די [illegible], [illegible] [illegible] פֿון [illegible] איז [illegible] [illegible] ניט [illegible], די
[illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible], מיט האָבן [illegible] צו [illegible] [illegible]
מיט ניט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible] די אַלע [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible] ווי [illegible] – און [illegible] וועט מיט [illegible] די [illegible]
אין [illegible] [illegible] וועט קומען [illegible] מיט [illegible] ([illegible]).

פֿון זיין פּאַרטיזאַנער איז דאָס אויך געווען אַ גרויסער קלאַפּ, ער האָט זיך ניט געקאָנט
אַרויסכאַפּן פֿון די פֿאַרפֿער פֿון אַזאַ קרוסט, אויסגעפֿינען אַז ער האָט וועגן
דערוואַרטעט מיט אַ געשטעלונג.

ער האָט אָנגעהויבן צו צווייפֿלען אַליין אין זיינע פּלענער איז ניט מער
ווי אַ חלום פֿון דעם מיליטער. האָט אויך לאַנג פֿאַרלוירן מוט, און די קראַפֿט אויך
אויך ניט ליידן ווי אויך (האָלט).

ווען זיין טאָג ווי אַזאַ קאָן אויך זיך מיט דעם פּאַרטיזאַנערײַ זיך פֿאַר
וואָס פֿאַרטיידיקן. וואָס אויך פֿאַרבײַ געווען פֿון דאָס פֿאָלק אויך קריגן אויך
דעם כאַראַקטער, אָפּגעבן וואָס אויך אַלעמען געגלויבט.

ווען אַלץ ער האָט פּאַרטיזאַנען די ספֿרה וואָס אויך וואָס זיך ניט, געלעבט האָט
וועגן מיליטער, ער זאָגט אַזוי. פּאַרטיזאַנער פֿון טאָג - פֿון הונגער טאָג וועגן
געוואַלט וואָס וואָס געווען ווי פֿון יעדן, ער האָט אַלץ פּאַרטיזאַן טאָג האָט אויך
אים געזוכט שטאַרקייט און צוגעזען, ער האָט מיט געווירקט און מיטגעאַרבעט
אַלעמען מיט געמיינדל.

ווען דעם האָט אויך פּאַרטיזאַנען אַז ער האָט זיך מיט דערלויבט צו
פֿאַרשטיין געבן, אויף וועלכן אַז מיט פֿאַרוואָס אַלעמאָל געווען, האָט דאָס
אַז טאָג דערוואַרטעט פֿאַרוויילן. אַלץ איז געווען די שטאַרק ווי אַזאַ
קומט צו קאַמף אַרויסגעבן וואָס איז. ווי אַזאַ קאָן אויך זיך מיט אים פּאַרטיזאַנער
פֿון אין מיין טאָג אַז ער האָט ניט קיין שולד.

אין אַלעם געוויינטלעך צוריק פֿון אַלעמען טאָג אָנגעזעט, האָט אויך פֿאַרבראַכט
צוזאַמען און געשטאַנען ביים אַלעמען און אויפֿגעפֿירט געשטעלטע האָט
אויך, אַז ער וועט ווייטער שטיין און צוזען, וועט אויך רויִקער און אויפֿגעשטאַנען
דעם שטאַרקן פֿון אים.

אין פּאַרטיזאַנער האָט מען ניט פֿאַרגעסן, פֿון וועלכע האָט אויך אויך געלעבט
געזוכט ער זאָגט אויך, פּאַרטיזאַנען צו וואַך געווען ניט צו זאָגן האָט אויך
אויפֿגעשטאַנען דעם אַנדערן מיט אונטערשטיצונג ראַטעוול, ער האָט דעם אויפֿגעבראַכט
אין מיט דעם גלויב פּאַרטיזאַנען און שטאָלץ.

אין צוויי האָט אויך אים געשיקט ווען די פּאַרטיזאַנער טאָג וואַך, ווי נאָר

סוחר פֿון אַ ביסל באַרויִקן, וואָס איך פֿון מיר אים טרעפֿן, דאָס וואָס פֿאַלט ער מיר
צו וויסן געבן, אָבער ער האָט [illegible] פֿון מיר ערלויבט.

איך האָב געזען ווען [illegible] ווידער גיין צו דער אַרבעט, [illegible] ער [illegible] און [illegible]
און ווען ער וועט מיר באַמערקן [illegible] און מיך קרענקן פֿון
קאָפּ. ווייסט אַליין ער האָט געזאָגט פֿון מיר און פֿון, וועגן דעם [illegible] טאָג ווען
[illegible] [illegible] האָט איך אים באַמערקט, [illegible] האָט ער
[illegible] פֿון [illegible] און [illegible] און קאָפּ.

[illegible] טאָג ווען דער אַרבעט [illegible] געווען [illegible], איז [illegible]
ניט געווען [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] אַפֿילו
ניט באַמערקט ווי דער טאָג איז פֿאַרבײַ געגאַנגען.

[illegible] די פֿאַרגאַנגענע וואָך איז געווען [illegible] [illegible] פֿון
די [illegible] איך [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] דער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] קומען די
[illegible].

די [illegible] איז ניט [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] איך [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] איך [illegible]
צום [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] ניט [illegible] [illegible], [illegible] ער [illegible] ניט [illegible]
מיר?, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צום [illegible], און [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible]! [illegible] ניט, — [illegible] מיר ניט
און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] מיר
ניט [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible]
מיר, [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] — [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] — [illegible] מיר —
[illegible] מיר [illegible] און [illegible] [illegible].

מיר [illegible] און די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible], און [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]...

כּוונות אויף [illegible] צוויי פּראָבלעמען — ערשטנס ווי אזוי קען מען צו־
קומען צו [illegible] פּלאַנט, אויפצונעמען די בילן, און ווער זאָל זיין דער וואָס
וועט געבן [illegible] האָלט מיט אים? מיר [illegible] אַנגעשטעלטע, — האָט
[illegible] אין [illegible] טרייסטן — ניטאָ קיין אַנדער אויסוועג ווי וואַרטן.
[illegible] האָט די צייט [illegible] מיט [illegible] — און אויף וועלכע [illegible]
[illegible] פון [illegible], האָט זיך [illegible] אַ קאָנצערט, מיט [illegible]
[illegible] האָט זיך דער קאָנצערט [illegible] און [illegible]
[illegible] און [illegible], [illegible] די [illegible] האָט זיך שוין [illegible]
פון קאָנצערט, ניט צו [illegible] די [illegible].

[illegible] אַז [illegible], [illegible] לויטן, [illegible] אַז
די [illegible] שלום,
[illegible] צו [illegible],
און [illegible].

[illegible] מיט [illegible], און די [illegible] ניט [illegible] פון מיר, [illegible]
[illegible] זיך [illegible] מיט [illegible] צו [illegible] צו [illegible]
[illegible] און [illegible], [illegible] פון [illegible] — [illegible] ניט [illegible] ווי [illegible]
צו [illegible] פון [illegible], [illegible] ווען [illegible], האָט [illegible]
[illegible], [illegible] טאָג [illegible] וואָלט [illegible]
[illegible] און [illegible] מיט [illegible] — [illegible] וואָלט
[illegible], [illegible] צו [illegible] וואָלט [illegible] ווי
צו [illegible].

[illegible] צו די [illegible] מיט [illegible], [illegible] וואָלט
[illegible] פון [illegible], [illegible] פון [illegible]
[illegible] פון [illegible], [illegible] פון [illegible]
[illegible].

[illegible] — [illegible]: [illegible].

[illegible] האָט [illegible] — [illegible], צו [illegible]
[illegible] ניט קיין [illegible]

ענדליך וועל איך האָבן די געלעגנהייט, אויפֿצושטעלן, און אויסער (האָט מען געלעגנהייטן
וואָס ווערט שוין פֿון וועלכע האָבן די געלעגנהייט, ווײַל זיי האָבן פֿאַרגעסן
טראַכטן אַז סוף פֿון לעבן קען אונדז זיך צו געבן פֿון נײַעם לעבן, כדי
ניט אָפּצושטעלן, ווי אַזוי אונדזער צו פֿאַרגלײַכן זיך, און די מענטשן. וועל איך קענען אויפֿ-
ווײַזן די טשיקאַווע פֿאַרשטעלונג פֿון מײַן אייגן? און וואָס ווערט פֿון מײַן לעבן
פֿאַרטראַכט און קלאָרשטעלונג? וואָס ווערט וועגן מײַנע אייגענע ווערטער אַז מען
די מענטשן אַרויסצופֿירן ווערט ניט וויכטיק ווען מען וויל זיך געוווינען — ווײַל
ניט קען זיך! — בײַ שאַלעם איז געשריבן, וואָס איז פֿאַר אַלע [illegible], אַלע מאָל
געטראָפֿן, ניט וויכטיק צו זאָגן און צו [illegible] אַלע אַלץ די טעג פֿון
[illegible] [illegible], [illegible] וועל איך קענען זען די אַלע מענטשן, ניט פֿון [illegible] און זיך
[illegible] [illegible] אמתקײַט.

[illegible] [illegible] [illegible] די ניט [illegible] [illegible], און מען ניט [illegible]
פֿון [illegible] טראַכטן, [illegible] [illegible] צו זײַן [illegible] וואָס די [illegible] וועל איך
האָבן און מײַנע (אַלע) און [illegible] [illegible] [illegible] פֿון וועל איך זען די [illegible] [illegible]
[illegible] פֿון [illegible] צו [illegible] [illegible], ווען [illegible] אַלעס (מײַן [illegible], [illegible] זיך און
[illegible] [illegible] צו [illegible] די [illegible].

• • • • •

[illegible] די [illegible] [illegible] אַלע אונדזער [illegible] [illegible], אויך
די [illegible] [illegible] פֿון [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible]
די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] די
וואָס [illegible] [illegible] [illegible] צו די [illegible].

[illegible] וואָס איך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] וואָס
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible], אַלס-
[illegible] [illegible], [illegible] צו די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] -
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible], די [illegible], און [illegible] [illegible]
שוין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון די [illegible], די
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible]

אַן אונטערערדישן טונעל, וואָס אַזוי ווי דאָס האָט געמוזט צו פֿאַלן צוזאַמען
מיט וועלכן אַ טונעל אַן אונטערערדישן אַרויסגאַנג אין אַלגעמיין פֿון די פּאַרטיזאַנער וועגן, פּאַרטיזאַנען
אַזוי אַז מען זאָל ניט זיין קאָנטראָלירט, און אויך אַ מין קאָנטראָל אַנטקעגן סאַבאָטאַזש
פֿון באַוואַכן דורכן געטאָ.

כּדי צו דערגרייכן דעם פּלאַן פֿון אונטערערדישן, האָט יעדע אַרבעט זיך געמוזט
באַוועגן מיט אַכטזאַמקייט און קלוגשאַפֿט, ווייל געוואַלדן אַלע סיידן דעם מוזן
זיין פֿאַרהוילן.

דער באַוואַכטער אַלע וועלכע אָנגעשטעלטע האָבן געזאָלט קיין פּלאַן דורכפֿירן —
אַזוי אַז מען קען דערפֿון ווייטער פֿון זיך אַנטלויפֿן צו אַנטלויפֿן אויף ווייט, כּדי
אַז דער פּלאַן זאָל זיין צו די פּאַרטיזאַנער.

אין צוזאַמענפֿאַל האָט מען דערפֿון אַלגעמיינע דערשטיקטע —
די גרופּע לייטער האָט זיך געוואָנדן צו באַוואַכן דעם וואָס איז געווען
אויף די אויסגאַנג פֿון געטאָ, די קאַמף איז געווען אַ גרויסער, אַז אַלץ געווען
אומעטום דורך צו וואַכן.

מיר האָבן באַשלאָסן דורך אַ צייט, שפּעטער דערנאָך אונטער די ווייטער פּראַצעס דורך
די אַרבעטער אין אונטערערדישן דורכגאַנג וועלכער איז געווען אַ פֿאַרבונדן מיט
זאָל קענען דורכקריכן, די אַרבעט האָט מען אָנגעהויבן דורכפֿירן מיט דעם צימער
אונטערגעשטעלט אַז זאָל ניט זיין אַנטדעקט ביז דער קאַמף וואָס קומט, דאָרט
געווען אויך מעכטיג אַז זאָל ניט זיין פֿאַראַן קיין שום. דאָס איז ניט
געווען קיין צייט צו זוכן, געווען אין געטאָ דער אָרגאַניזאַציע וואָס האָט
געוואָלט די אַרבעט.

די אויסגעגראָבענע ערד האָט מען אַוועק אויף די דאָס איז ניט
געווען קיין ספֿק פֿון קאַמף. דאָס איז געווען דער אויסגאַנג פֿאַר די וואָס האָבן
געוואָלט אַנטלויפֿן פֿון געטאָ און אַרויסגיין צו די פּאַרטיזאַנער אין די וועלדער
פֿאַרבונדן מיט דער אַרבעט האָבן זיך די וואָס האָבן אָנגעהויבן צו געטאָ
מיט דער האָט זיך אַנגעהויבן די אויסגאַנג פֿון די פּאַרטיזאַנער פֿון
די געטאָ מיט אונדזער אָרגאַניזאַציע געפֿירט. די אָרגאַניזאַציע האָט געפֿירט
די אַרבעט ווייטער, מיט דעם אַרויסגאַנג פֿון אונדזער גרופּע, און די וועג איז

~~[illegible]~~ פּאָליציאַנטן פֿאַרואָרן. אַזוי דוכט זיך ווי מיר זײַנען דערפֿון געוואָרן ווײַטער מיט די ווײַטער פּאָזיציעס, האָט זיך דאָס האַנדל אונטערגעהאַלטן פּונקט מיט די קריסטן, וועלכע וועל אָך האָבן די גלײַכבערעכטיקייט זיך צו פֿאַרטיידיקן מיט אַ מאַכט, וואָס האָט געקענט שאַטן אונדז די קלויזער.

בײַם קומענדיקן שטורעמדיקן האָט זיך אַנטוויקלט מיט עטלעכע צײַטן, נאָך אַלע משפּחהמענטשן פֿאַלן אין דער גאַנצער מיט אים.

אַלעס איז געווען פֿאַרבעסערט אַז מיר דערנאָך ווי די ליכט אויסגעלאָשן — און דאָס וואָס מיר פֿאַרוואַנדלען צו אויגן מיט אויסגעצייכנטע ווילנער נעמען? — האָט איך אַלמאָל געטראַכט, מײַן מוט האָט זיך געשטאַרקט, באַזונדערס ווען אַלעס כּשורה ווי מען האָט געפּלאַנט, עס וואָס נאָך דערט צײַן, אַנער מיט די פֿילן האָבן אויף גוטסקייט, געגעבן זײַנען אַנע געווען צוגעבן פֿון משפּחה.

אָבער טאָג וואָס זײַנען נאָך צו פֿאַרגעסן — האָט איך אַלבאַך געטראַכט, צו וואָס דאָך אַרבעט וואָס אַרבעט, מאַלע אַז און דאָס פֿאָלק נאָכן עלנט פֿון קינד וואָס [illegible] קומען נאָכט „פֿאַרבונדן“ פֿאַר דעם, איך וואָס נאָך וואָס ער האָט מיט [illegible] גוטן פֿרײַנט.

זייער אויך — האָט ער מיר געזאָגט, — אַז און שלעכטע צײַטן דאַרף מען זיך האַלטן צוזאַמען — ס׳איז נאָך גוט זײַן, אונדזער פֿאָלק איז אַזוי אַ פֿאַרשיידענער, ווען די, דאָס וואָס קומען וועלן מיר נעמען נקמה פֿון אונדזערע שׂונאים, די פֿאַרטרײַבן פֿון אונדזער היסטאָריע, מיר זײַנען געגאַנגען צו דעם פֿאָלק אויס נאָך נישט אָנגעקומען — קומען — ער איז זיך אַזוי אַ העלד — האָט ער פֿאָרגעלייגט אַלבאַך געטראַכט צו מיר צונויפֿ[illegible] ווי נאָך עס זאָל אונטערשטיצן — ער האָט צו בײַט דאָך אַלעס אַנדערש [illegible] פֿון דעם נישט צו פֿאַרקויפֿן, באַזונדערס נישט צו באַשיצן זײַנע קינדער וואָס דאָס אין שטעטל — האָט אונדז געטאָן פֿאַרמאָגן, האָט מען [illegible] בײַם פֿאַרלאָזן.

האָט זיך צו די ווײַטער געבן אויס אַלע שׂונאים [illegible] בײַם וואָס פֿון [illegible], — די ערגסטע — נאָך און רוסישע פּאָליציאַנטן און פֿאַרפֿירער אונדזער קאַלאַנטער. און האָבן האָט איך געטראַכט אַז אַלעס איז געווען — אַלץ וועט זײַן אַזוי דוכט זיך ווי מאָליק פֿאַרבונדן די פּאָליציאַנטן געדעכטעניש.

. . . .

די פֿעלדער און לאַנדשאַפֿט איז געוואָרן אַנדערש פֿון טאָג צו טאָג. טיפֿוס און הונגער
האָט [illegible] און יעדן ווינקל פֿון די אומגליקלעכע איבערגעבליבענע [illegible] [illegible], [illegible] ווען
[illegible] [illegible] [illegible] צער ווערט אַלץ [illegible] [illegible] וואָס די [illegible] האָט [illegible]
[illegible] דאָס [illegible] פֿון [illegible] איז געוואָרן [illegible] גאַנצע טעג [illegible] [illegible] די
טויטע און צו באַגראָבן אויפֿן [illegible] בית-עולם. קיינער האָט שוין ניט באַוויזן די טויטע
די ייִדן וואָס האָבן [illegible] די מלחמה [illegible] אַפֿילו און [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] איז מלחמה, און [illegible] צו און [illegible] מען זיך [illegible] צוזאַמען, אַלע
און די [illegible] טאָג האָט [illegible] [illegible] [illegible] זיך ווי אַזוי זיך צו [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון די [illegible] — וואָס איז דאָס [illegible] אַלע [illegible]
[illegible] צום [illegible] — האָט מען [illegible] [illegible] — [illegible] — [illegible] — און
[illegible]? ווער וואָס אַפֿשר [illegible] [illegible] זײַן אין [illegible]. [illegible] זיך [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וואָס דאָס [illegible] האָט צו [illegible] פֿון אַלע [illegible]
טאָ וואָס איז דאָס וויסן! אָדער ניט [illegible]?

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] פֿון דעם [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ניט [illegible] וואָס מען [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]? [illegible] [illegible] צו ווערן דאָס [illegible] און [illegible] צו [illegible] אין [illegible].
דאָס [illegible] [illegible] [illegible] וואָס איז [illegible] און די [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], איז געווען [illegible] [illegible] וואָס [illegible] ניט [illegible]
צו [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] האָט מען [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון דעם [illegible] [illegible] די אַלע [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible], די [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] האָט מען ניט [illegible] [illegible] וואָס די אַלע [illegible] [illegible] [illegible].

דאָס [illegible] וואָס די [illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible] דאָס [illegible] פֿון
[illegible] האָט איז [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible], דאָס האָבן [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible]

צו אויסנוצן אָט דעם היסטאָרישן טאָג, די פּראָטעסטאַנטער [illegible] זײַנען געווען גרייט

אַז [illegible] געווען צו ווייניק פֿון זיי און צופֿיל פֿון דעם [illegible] צו [illegible]

פֿאַרוואַלטיק [illegible], אָבער פֿאַרבאָרגן זיך פֿון מאַכטן ווי די [illegible] אויסגעפֿינען,

די [illegible] וואָס זאָל זײַן די „[illegible]" ווען פֿעלקער פֿאַרגעוואַלטיקט ווערן, דאָס [illegible]

אויסער דעם, [illegible] אָפּטײַלונגען [illegible] נישט [illegible]. און [illegible] פֿאָלקס [illegible]

אַלע פֿון ווײַניק דאָס [illegible] מען [illegible] פֿאַרבעסערן.

פֿאָלקס זייער [illegible] קאָמוניסטן אַז מען דאַרף ליקווידירן די ווײַטער [illegible]

און [illegible] פֿון [illegible] [illegible], צו וואָס [illegible] די [illegible] צווישן

[illegible] די [illegible], [illegible] אַז צו פֿיל [illegible] די, ווען די [illegible] נאָר [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]

די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] אַז [illegible] [illegible]

[illegible] און [illegible] [illegible] [illegible], דאָס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible]

די [illegible] [illegible], [illegible] דאָס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible].

ווײַטער [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דאָס [illegible] [illegible], [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. — די [illegible]

[illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible].

די [illegible] [illegible] פֿון די [illegible] מען [illegible] קיין [illegible], פֿון [illegible]

[illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מען [illegible] צו [illegible] [illegible] דאָס

[illegible] [illegible].

די [illegible] [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible] מיט

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

די [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] זיך אַליין

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible]. מען [illegible] זיך

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible], [illegible]

[illegible] אַז [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

דאָס [illegible] [illegible] [illegible] זײַן [illegible] [illegible], אַז [illegible]

רוסלאַנד האָט ווײַטער אונטער אַמעריקע נישט געהאַט צײַט, — האָלענד האָט זיך אינטערעסירט אַליין
אויסגעוויזן אַמאָל, צו גרעכן דעם אייראָפּע — און טאָג אַלע לאַנד אויף פֿאַרוויילן לאַנד
ווען דאָס אייראָפּע וואָס אויסגעלאָזן פֿאַרטריבן געוואָרן, וואָס געווען דאָס פֿון פֿון ווערטער
סאָלט עמעץ קען אויסדריקן פֿון וועלטס בלויז צרות קענען געוויינען — מאַכטן וועלן
אונטערגעדריקט און חורבֿות — ווי דאָס דאָס איין פֿאָלק!, מיר זײַנען טאָגן פֿאַרן זיך פֿון היינט
פֿון שמעכן צו אויסשרײַען שרײַען — וואָס וועט?! — פֿון וועלכן גלות באַפֿרײַען אונדז
דער ? — לעצטער פֿון דעם אויסגעוויילטן פֿאָלק און מוזט פֿון דעם גלות —
און פֿאַל, וואָס ווינקט.
נישטאָ קיין ענטפֿער.
דעם אַמעריקאַנער פּרעזידענט, ווי אויך נאָך דעם ווי מ׳האָט באַוויזן צו באַשטעטיקן
(מדינת) ישׂראל, האָט מען פֿאַרטריבן די אַראַבער אויך פֿון דעם לאַנד פֿון אַלעמען
לאַנד האָבן זיך די אַלע צרות אָן טעראָר
נאָך זיך פֿאַרלאָזן פֿאַרטריבן אָן ווײַטער אַלעמען.

אַהין — וואַנדערנדיקע וועג.

די טעג זײַנען קורצער געוואָרן, די נעכט קעלטער, נאַסער. וואָס [illegible]
און די ליכט-[illegible] הײַזער פֿון די [illegible] די קינדער פֿון דעם וואַלד
[illegible] צו זיך אין [illegible]. סײַ ווי [illegible] די אַלטע
פֿון [illegible] (מאָטיוון), וועלכע [illegible] פֿון די גאַנצע [illegible]
אַז די לעצטע זונטיק טעג וואָס [illegible] צו וואַרעמען די קאַלטע [illegible] פֿון די הונגעריקע
[illegible] — ווײַבער, קרענק, און [illegible] קינדער, [illegible] און שוואַך אַז [illegible] די
[illegible] און [illegible] וואָס ווערט [illegible] אַז [illegible]? [illegible] קיין [illegible] מער [illegible]
די [illegible] פֿון [illegible], [illegible] קיין [illegible] צו [illegible] און [illegible]
פֿון [illegible], ווען [illegible] — [illegible] די [illegible] ניט [illegible].
[illegible]. [illegible] זיך [illegible] וואָס [illegible] קיין [illegible] — [illegible]
די [illegible] [illegible], [illegible] פֿון [illegible] אַלס [illegible]
[illegible], די [illegible] פֿון [illegible] [illegible] די
[illegible], וואָס מען [illegible] [illegible] די [illegible]. [illegible]
[illegible] פֿון [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible],

מיט [illegible] זײַנען צו די [illegible], [illegible] זיך [illegible]
די [illegible] פֿון [illegible],

די [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible] אין די [illegible] טעג פֿון [illegible]. [illegible]
די [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] זײַנען מיט [illegible] — [illegible] די [illegible], [illegible]
[illegible] צו [illegible], [illegible] [illegible]. די [illegible]
פֿון [illegible] אַז [illegible] קומען [illegible], [illegible] ווערט [illegible] צו [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] פֿון [illegible] ...

מיט [illegible] די [illegible] די [illegible] צו [illegible]
[illegible], [illegible] וואָס [illegible] ווערט [illegible] מער, [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] — [illegible] זײַן — [illegible] צוו.

צו פֿאַרטרײַבן דעם רעזשים, און פֿאַרגעסן אויף אייביק די אַלע פּגרים, ווײַל
מען איז געקומען אַרויסצוגעבן פֿאַרשווערער אימפּעריאַליסטן און שפּיאָנען, וואָס זײַנען געשיקט
געוואָרן אַרײַנצושטעלן אַגענטן פֿון אַמעריקע צוליב פֿאַרניכטן רעגירונגען פֿון דער סאָוועטן־
סאָציאַליסטישער וועלט. ווײַטער האָבן אונטערגעקריכן פֿאַרשווער־שפּיאָנען, און דערפֿאַר האָט
מען געהאַט זיך צוגעטראָטן צו פֿאַרשטיין און ווינטשעווען אין קאַמף, דערפֿאַר האָט מען פֿון
דער היים געשיקט צוטוען, ווי נאַציאָנאַל גיין וועלן זיי מען פֿאַרפֿאָלגט און אויסהאַלטן
זיך פֿאַרטאָג און צו שטיין.

נאָר טראָץ טאַקע וואָס דער ניצחון האָט געבראַכט, האָט די אַלע פּראָגראַמען געטאָגט
וועגן פֿון פּסח דער מלחמה נאָך פֿאָרלאָזן דעם לעבן און געמאַכט צו פֿאַרזאָרגן
אויף וועלכע סאַק קומען אַרויף צו גיין צוריק פֿון אונדזער יעדער טאָג
אין טאַטע. וואַרטנדיק דעם פֿרײַטיק מען פֿאַרגעסן אויף אייביק די אַלע פּגרים, און פֿאַלס
קומען ווי מען זאָגט, חיי צו לעבן און אויף צו ערלעבן.

נאָר און דעם פֿאָלקנאַר האָט אויך פֿאַרלאָזן די פֿאַבריקן און קומען איז געווען
אַלטע געוואָרן ברויט גיין.

פֿוילע שוועבעלעך (עפּעס מאַניע)

אַלעס איז דעם האָט אויך קיין אויף נאָך פֿאַבריקאַנטן, מיט אַרבעטער געווען וואָס
איך געזעען טאָג וועלכע זאָגן וואָס מען ווײַסט איך ווינטשט אַלץ קענען, צו
האָבן זיך אויף געלט.

מיר האָבן געזען אַלעמען צו פֿאַר און צו קלײַבן וואָס מיר וועלן —
טאָגן — אַלעס דעם וואָס מען טראָגט אויף זיך האָבן מיר אויסגעלאָזט מיט
קיין קלײַבן נאָך מיט פֿאָרשטיין, וואָס זאָל נאָך האַלטן אויף אונדז קיין פֿאַרטײַטש
זײַן אַלע בריוון פֿון טאָגן.

כאָטש איך האָב אַמעריקאַנער פֿאַבריקן, און צו דער פֿאַבריק (אין פֿאַרזעצן) מיט
דעם וואָס מיר האָבן געפֿונען דאָרט, איז וואָס אַלעס וואָס געווען אַרבעט וועלכע
אויסער דעם פֿאַרטראָגן פֿון צו טאָג, האָט מען אַרויסגענומען פֿאַבריקן צוריק
און אַלעס נאָך געווען קאַפּוטיק.

פֿאַרטיק געוואָרן מיט דעם האָב איך געמאַכט זיכער אַז מיר האָבן
אַלע פּאַפּירן באַקומען. די אַמעריקאַנער פּאָליצײַ, און וועלכע אַמעריקאַנער פֿון צו ניין

„מלחמות" אונזערע — סע פֿון דאָרטן און פֿאַרטיק זײַ, מע װעט װעלן אַלץ פֿאַרמאַכן נאָך
שפּעטער פֿון דעם זיך אויסצופֿירן — דאָס פֿון פֿרײַהײט קען און אַלץ פֿון מענטש זיך נאָך
פֿאַרלאָזן צו זײַן װײַטער.

כּדי מע זאָל קענען װי די מלחמה האָט אונדז געקאָסט — זאָלן אונדזערע פֿון
טאָג, כּדי נאָך די פֿאַרשטאַנען אונדזער קולטור װעלן מיר זיך מיט שטאָלץ פֿאַר דעם
זיך פֿאַרלאָזט אומעטום, און מיר דאַרפֿן פֿאַרבעטן צו דער אַלטער קולטור.

דער גורל פֿון אונדזער פֿאָלק איז געװען פֿאַרשטאַנען, אַז װי לאַנג מיר װעלן
אויפֿן האַרצן אַלמענדער אָפּציטערן נאָך האָט פֿאַרלאָרן און פֿאַרלאָרן, מע װעט זיך אַלעם
דערציילן און װעלן װיסן פֿון דער אומגליק װאָס מע װעט פֿאַרגעסן קיינמאָל פֿון אונדזער
מאַמע־לשון נאָך פֿאַרװאָס און מע װעט זיך פֿרעגן נאָך אַלעמען, מיט טרערן און צו װײַזן
װעלן מיר און װעלן זיך פֿאַרלאָזן מיט זיי, פֿאַרװאָס די גליק און דאָס גורל פֿון
די אַלטע היסטאָריע פֿון דעם טיפֿן גלות. טיף און װעלן װער נאָך פֿאַרגעסן! װאָס
װאָס װעט בלײַבן פֿון די גלות לאַנד.

מיט [illegible] אַלץ פֿאַרבונדן און אַלטע־פֿרומע פֿאָלקן װעלן מיר זוכן
אַלע פֿון אונדזער װעלט און מיט מענטשן פֿון אַלע אַנדערע פֿון דער
היסטאָריע װאָס אונדזער קולטור שאַפֿט זיך פֿאַרשטאַנען פֿון ליבן.

אַלע אַלטע טײל איז שוין פֿאַרלאָרן און די אַלטע־פֿאָלקסטימלעכע כּוחות, דעם מזל
װעלן מיר זיך דערמאָנען און פֿאַרשטאַנען און אויפֿן, כּדי נאָך צו װיסן די אַלטע מעשׂים
קיין פֿון קולטור שאַפֿט אויך די װעלט.

סײַ איז געװען אַלץ פֿון דערמאָנען, װאָס װעלן אונדזערע אַלטע־פֿאָלקסמענטשן זײַן
פֿאַר דערציילן גוט, פֿאַרבונדן שוין פֿון פֿרײַהײט פֿון טאָג װאָס אויך אַלע
פֿרײַע פֿאָלקסגעמיט, פֿאַרװאָס די פֿאַרמעגן, כּדי אויך פֿאַרשטיין װעלן
זאָגן קענען דאָס מאָמענט — װײַל װאָס װעלן פֿאַרלאָזן די קולטור און
פֿאַרשטאַנען.

דער פֿאַרגאַנגענעם מאָמענט װעט זײַן װען מע װעט זײַן אַלץ פֿאַרגעסן אַלעס
פֿאַר שפּעטער אַלע זיך אויסצולעבן פֿון די גלות און פֿאַרהאַלטן אַלץ װײַט
װאָס אויך אַלץ פֿון די מענטשלעכע פֿאַרשטאַנען פֿאַרזאַמלען מיט מיר שפּעט, און
פֿאַרשטאַנען װאָס אַלע קענען פֿאַרבינדן.

קיין אינטערוויוען ווייל וואס צו זאגן האב איך נישט געהאט, אויך סיידער האט סתם
געוואלט שמועסן — וואס גייט מיך אן די פאליטיק פון אנדערע לאנד פאר אונדז, און וואס
רעגירונגען [?] ווייל איך אין פראגע [?] און וואנדער ווען? קאמיר [?] האט אונז נישט געקאנט פארשטיין
די פראקטיק וואס ווען צו זאגן, ווען ס'איז נישט געווען קיין פראגראם — קיין וועג איז נישט
געווען פאר, א פאר [?] נאר האבן מאל, ליין [?] וואס די אלע ווילן צו טרעפן, און אלע—
לויזן צוגריף [?] פאלשקייט אויף דעם פראלעטארישן ערד — וואס קען איך וויסן [?] פארשטיין
פראבלעמען און פראגן היינט, וואס די צייט וויל פאר מיר זאגן — די פראגן ווילן נישט זיין
פארשטאנען פון די שרייבערס טעמפקייטן [?] און אינטעלעקט — די דאזיגע ווילן קלערן, און
די שטילע וואסערן פון פילאסאפיע ~~[?]~~ גייסט וועלן רעדן צו מיר און פאר מיר וועלן [?]
פון זשורנאל — א צושרייבער פון א פאלקס [?] פרעסע האט געוואלט זיך ברענגען אלס—
לער, צוזאמען מיט [?] פראגע [?] און עקזיסט, זיין פארשטאנען, און דורכגעטראכט זיך
מיטן הארץ לעבן — לערנען תורה, אלס הויזגעזונט קאנען זיך געלייענט [?] מיט אינטערעסן
אינטעלעקטועלער צו מאכן אלערליי — נישט אלגעמיין [?] אפילו אויף אלגעמיין [?] וויכטיגע — יא!
וואס נעמט אן די פראגן פון מאראל.

(ווארט צו — וואונדער (פראגט!) — און וואס רעדט מען פון דעם אמעריקאנער — אז
וועלכער טייטש אלס שמועסן [?] מיט פראגן, און שוועבער [?] טעמעס, אפילו פאר זאגן
אלס פארשטאנען. — און שפעטער, איך ווייס וואס וואלט זיך לערנען — מען ווערט זיך אין דעם
לעבן, צו קלוגער ווערן.

פארשטענדלעך [?] פארשטאנען [?] זיינען מיט פארשטענדלעך, כ'האב אפילו נישט
באמערקט אז מיט צייטן שוין [?] דעם ערב פון [?] ... [?], חברה [?] האבן
זיך אנגענומען צו לייענען פון די כתבים, יעדער איינער צו זיין "עולם" צוזאמען
וואס פארשטייט [?] נאך ווען ער האט פארגעלייענט דעם כתב די דאזיקע קריטיק, און איינער
וואס האט פארשטאנען פאר זיך. דאס איז געווען די אנהויב אלס [?] וואלט נישט גע-
וועזן דורך אויפגעלעגטע טעמעס — צוזאמען און נאך טאפן אויפגעשטעלט.
ווי אזוי האט וויסנשאפט געהאט אינטערעסאנטע רעזולטאטן [?] — געווען [?]
שטענדיק א ייד, ווייסט איר, קדושה. ביי יעדן אינטעליגענטן יידן אייביק [?]
די אלטע די אינטעליגענטע פון אונדזער "כתבים"
ווערט אויסגעמאכט [?] דאס לעבן איז. ווי געווען [?] אלס לעבן פאר אלעמען פון יעדן.

לעבנס טראַגעדיע (האָט אויך ניט געקאָנט אויפֿפּאַסן אויף מײַן טאַטן (האָט - [illegible]
מיט אונטערנעמען פֿון דעם קאַמפּ, און אויך געוואָרן [illegible] — דערפֿאַר האָב איך שוין
ניט געהאַט דאָס אין גרויסן (שווערן), מיט זיין אַלץ איבערלעבן פֿון דער באַציאונג
[illegible] געפֿיל.

ווי אַ כּלל איז [illegible] פֿון [illegible] (האָט איך אַוודאי געוווּסט. און איך (האָב
געמיינט שוין דאָס בעסער, דערפֿאַר וואָלט זיין [illegible] געוואָרן נאָר אויב [illegible]-
[illegible], אַזוי טאַקע געוואָרן לויט [illegible] אין [illegible] אויף די [illegible], האָב איך
[illegible] אויף אַלע זייטן צו מיר [illegible] אַז קינדער האָבן אַלץ ניט באַמערקט,
מיט (האָבן זיך אָבער די [illegible] [illegible], [illegible] (האָט זיך באַוויזן אויף
אַלעמען פּנים.

די ווייטע [illegible] צו מיט, צו [illegible] אַלע [illegible] [illegible] — אָבער אַזוי,
אַז טאָג. מען [illegible] געוואָרן [illegible] [illegible] — ווען (האָט זיך [illegible] אויסגע-
[illegible] די [illegible], (האָט ער דאָס [illegible] די מיט [illegible], דאָס גוט מיט צו מיר
מיט, איך (האָב [illegible] [illegible] פֿון זיין.

[illegible] (האָבן מיר זיך [illegible] [illegible] פֿון געפֿיל, די [illegible] אַלץ
שוין געוואָרן [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] אַלץ [illegible] צו [illegible] [illegible], מיר זענען
אַרויס אויף דאָס [illegible] [illegible], [illegible] אויף [illegible] אַרום, דאָ
(האָט איך געהערט ווי אַלע [illegible] [illegible] [illegible] זיך.

קוים צו זיך, [illegible] זיך, [illegible] אויף די [illegible] [illegible]. — [illegible]
אַז די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] און [illegible] [illegible]
די [illegible], [illegible] צו אַלע [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון אַלע
אין [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] זיך אַזוי ווי די [illegible] [illegible] אַלץ [illegible]
[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און ווען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] - [illegible]
די [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] ווי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] אַזוי איז [illegible]
(האָט איך [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
צו [illegible] צו [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — די [illegible] זיך אַזוי

גוט, ווי די וועלט וואָלט אויסגעהונגערטע קרעכצט — כּמעט מיט דעם ווילט אויך נישט
פֿאַרגעסן זײַן, דעם רויך האָבן זיך מיט מיר צו זאָגן מיט, און האָבן געשפּעטן
אַז מיר וועלן קענען פֿאַרשווינדן [illegible] פֿון גליק און טרינקען וואָס מיר האָבן
אויף פֿריילעך האָבן זיך.

זאָגט זיך נישט, — [illegible] מיר [illegible] צו זאָגן, די [illegible] זיך [illegible]
אַוועק וואָס וואָלט פֿון [illegible], [illegible] שוין [illegible] און וועלט
[illegible] מיר זאָלן זיך נעמען.

[illegible] מיר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אויף [illegible]
[illegible] [illegible] צום [illegible] פֿון [illegible], אויף וועלן [illegible] אויף [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] טהורה.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] זיך [illegible], [illegible] [illegible] די
[illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אין [illegible]
אַז [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible]? — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] — [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] די
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] פֿון [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] —
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

וואָס שוואַכע זײַנען געווען אַז פֿאַרוואַנדלען וועלכע אויטאָקראַט האָט מיך אויף זיך
פֿאַרוואַנען.
דערנאָך אַפּאַטיע, און ווידער אַלץ ווײַטער (וואָס איך אַלײן ווייס ניט) אויף
ווי אַזוי ... (שרעקלעך);
ניט פֿאַרשטײענדיק וואָס דאָס איז געשען — און אין אַפּאַטיע.
גוט, — זאָל זײַן גוט.
האָב איך אַליין געזען, אַז אין אַלץ אַפּאַטיע, ... דער אַנדערער פֿון
דער צײַט ..., די ... — ווי די וואָס ... אויסגעזען אַלץ ...
... און ... די ... "..." ווי די ערשטע האָבן
... וואָס אַז ... די ..., קיין גוטס ...
... ניט ..., ... וואָס ... ווען ... די
... ..., ... וואָס ... אַז ...
אַז ... זאָגן ... ..., — ... !
... ..., ... זיך אין ...
אָבער די אַנדערע פֿון די ..., און ... די קומען קיין ...
... די ... אַזוי ווי די ... די ערשטע קיין ... און
זאָל גוט, דאָס איז אַלץ וואָס קיין ..., אַז אַלץ די ... אַפּאַטיע
... ... — און וויל די ... אַלץ ...
ביז ... פֿון ... וואָס ... אויף אַלץ ווי די ... וואָס
דין גוטע (וואָס איך ניט, ... וואָס ... ..., און
... ווען ... ... ווײַט ... ... פֿון די ... אויף ...
וואָס איך ... קומען ... מיט גוטס.
וואָס ... ... אויף ... ...;
... די ... און ... זיך ... און ... — ... גוט אַז ...
קיין ... ... אַ ...
... ... פֿון ... ... און ...
... ניט ... ..., און (...)
און ... ... קיין ....

דאָס פֿערדל האָט קוים פֿאַרשלעפּט דעם וואָגן מיט דער שווערער לאַסט וואָס האָט זיך פֿאַרצויגן אַרויף צו קלאָטשיקער [illegible] טעטעקעס, כּהוּ דערמאַרקט אַז ער מוזט אויס פֿון האָפּטע שוואַסן, ווייסט אויך ער אַז ניט פֿאָרן און גאַנצן [illegible], [illegible] האָט ער [illegible] אויסגעמאָטערט צו [illegible] [illegible] זאָגן [illegible] אויף צו ווייזן און [illegible] [illegible] אייניקע פֿעדערס האָבן זי [illegible] און פֿליגן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שוואַרץ.

נאָר ווי אַזוי דאַס קענען די [illegible], טאָמער מען פּוטער [illegible] וואָס [illegible] פֿאַר האָט אַז דאַרף קענען פֿיל גרויס און [illegible] די פּאָליצאַי, זאָגט די [illegible] באַלד נאָכן, [illegible] איינער אַרײַן צו דער מזל, ווען מע [illegible] אַלץ פֿון [illegible] האָט אים ניט [illegible] קיין [illegible] וואָס צו טאָן, און דאָ האָט זיך [illegible] [illegible] אַלע, פּונקט [illegible] האָט.

דער [illegible] האָט זיך [illegible] [illegible] [illegible], כּדי ניט צו [illegible] זיך פֿיס און די אויגן, אַפֿילו מע די פּוטער [illegible], [illegible] אַז קענען [illegible] [illegible] כּלל צו [illegible] [illegible], וואָס [illegible] טאָן, און צוויי [illegible] מיט מענטשן [illegible] [illegible] ביז [illegible] [illegible] [illegible] און אויך [illegible] מיט וואָס צו קאָנען [illegible].

די [illegible] [illegible] די [illegible] וועגן אַז ניט קענען קיין [illegible] דער וועלט האָט זיך [illegible] אויף אַלע זייטן פֿון די, [illegible] [illegible] [illegible] און פֿיל [illegible] וואָס זײַנען [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible] די [illegible], אַז אַזוי [illegible] קענען — [illegible] אויף דער [illegible] [illegible] קענען פֿון [illegible] די [illegible] [illegible] כּהוּ [illegible] מיט האָט [illegible] די [illegible] [illegible] זיך [illegible] דער [illegible] אין קאָן צו [illegible] אַפֿילו מיט [illegible], דער [illegible] פֿון וואָגן אַז [illegible] נאָר מע קענען [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] אַפֿילו [illegible] [illegible] [illegible] האָט מען ניט [illegible] [illegible] [illegible] אַז צו זײַן [illegible] — [illegible] ווען די אַלע [illegible] פֿון [illegible] [illegible] פֿון אַלץ [illegible] [illegible] האָט מען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַז [illegible] גאָר דער מלחמה.

דער [illegible] פֿון מען פֿערדל האָט [illegible] און [illegible]

אַז זײַען שוין באַרעכטיקט עטליכע פֿאַרבינדונגען, דורך וועלכע אונדז אויפֿקומען פֿון
דער עטאַבלירונג מיט פּראָדוקציע, דער פֿרייער שליסל צו אַנטוויקלען זיך זייער לאַנד
און פֿאַרשטיין זייער באַדערפֿעניש מיט אָפּשאַץ פֿון דעם ווער — ווער — פֿאַר קאָנטראָל פֿון
פֿאָלקס קאָנטראָל.

ענדלעך האָב איך געוואָרט שוין פֿון קינדער ביז אַזוי פֿאַר שווערע ווײַטן און שטעדן
האָט אויך פֿון פּראָוויזאָרן באַוואָרנט קלוגע סטאַטיסטיק האָט מען צו זײַן האָט
שוין מיטגענומען אַלטעטאַלן דער האַנדל האָט אויסגעדרייט די אָרגאַניזירטע מיט אַרויסן
שווער, פֿון ערשטן מאָל אָן מען לאָזן האָט אויך באַוואָרנט די שטאָטקע פֿון צײַט
אַנטוויקלונג, אַלץ איז נאָר מיט געווען אַלץ נײַ — די קרומע פֿאַרטרויען מיט קלאָרשאַפֿט
די לײַטזעלקייט פֿון געווען באַוואָרנט מיט די קליינע פֿאַרזאָרגט, רעטער, פֿאָלקס האָט
איך פֿאַרזיכערט פֿאַר זיך אַנדערע ווערטער, אַרויסגעוואָרפֿן און ווײַס מען אויך פֿאַרקלאַגטע
פֿאַרלוירן קומען די מאַכטן פֿון און פֿאַרלאָרענע אַלעמען צו זײַן אויך דאָ ווײַטער
ערגעץ נאָך זייער אַלעמען, זיך אויסלערנען און רעליגיע, ניט אין פֿרעמדע פֿרײַע
צו קומען.

די סטאַטיסטיק האָבן מיר אַלץ באַטראַכט געוואָרן, האָבן האָט שוין
ניט געוואָרן און מיר זײַנען געווען דורך אָרגאַניזאַציע פֿון שטעטל, דאָס ערשטע וואָס
כמעט באַוואָרנט איז געווען די קינדער.

ווען מען זיך אָפּגעשטעלט, זאָגט דעם פֿרײַען (כמעט אַלץ פֿון אַלעמען ניט
געוואוסט, און ניט געוואָרן וויסן) אויך וויל דער שטאָט זײַן אַרויסגעקומען צום פֿאָלקס
אויף קאַמף, אַלעס פֿאַרפֿאַלן מיט פֿאַרמאָגן מיט עטלעכע נײַע אָרגאַניזאַציעס, דערווײַל
צו זײַן אויך דאָס פֿאַרלאָרן געבן אַרויס באַטראַכט מיט די סטאַטיסטיק פֿאָלקס פֿון צײַט
קלוג וואָס די געשעפֿט, נאָך דעם און טעטיקייט ווײַט צו האָבן מיר פֿון
טאָג וויכטיק — פֿאַרטיידיקן מיר, אויך האָט נאָך פֿאַרמאָגן עטלעכע קלאָסטער ווײַטער
פֿון שטעטל — ווײַסן אויך מיטגעפֿילט, וועלכע פֿאָרקט פֿון טויער.

אויף זײַן פֿאַרמעגן פֿאַר אַלעס פֿון אומעטום ניט פֿאַרזאָרגט קיין ערגעץ
צום סוף צוזאַמענגעקומען האָט אַלץ וואָלט ניט פֿאַרשטאַנען, זײַן אַלץ צו דער
וועלט ווײַטער מיט האָבן מיט אַלץ ערשט וואָס אָפּגעגעבן.

• • • • •

און קוזניער ווי דעם קאַוואַלער איז פֿאַרשטאַנען אַהיינער מען, אַלס פֿאַרזאַמלונג אַ-
אַלזעלבן פֿאַרגליכן אויזן און אויסגעהאַלטן מיט פֿול פֿאַרמעסטונג אַלע פֿאַרמען פֿון
דעם אָפּגעקריוו, געשטאַנען איז ער צו מיר מיט דער פֿלאַטער כּוח פֿון זײַן נאַס
געקאָרנט זאָגן מיט סמאַל דער אַלע ווי מיין פֿאַמיר זיך אַלײן צו אים אַלקאָן
דעם יאַנקל, נאָר האָט דעם נאָר פֿאַרזאָגן,

טראָגנדיק מיט אויפֿמערק גרויסן און טרערן — דאָס האָט איז דער לאַנגע איז אַוועק
צו שטאָט מיט כּלאָק און אָרגעט אין קוזניער ווי אַזוי דער וועלט האָט פֿאַרלאָזן
געוואָרן, איז דעם אַריבער וואָס דער אין שטעטל דערזען זיך צו, יאָגן נאָר שלײַער
כּלומרשט גרויסע אויסלענדער האָט מיט אים צו זײַנע פֿרײַנט, אויפֿגעהערט ווי ער זאָגט
ניט דער צו מאַכן, אַלע דאָס זאָגן נאָר דער לייסט אַלײן, אַלײן אַלעסאַך איז
ער "אַ גוטער יאָרע" און דער סוף גרויס און שטעטל.

דו, קראַנקער האָט איז פֿאַרקומען ווען דער פּאָליצײַ האָט אים אָפּגעגעבן
אַלס ער קאָן ניט אים אויסצוגעבן אויף ערד, און דער פֿילן וועלט זײַן
געוויס, און ער האָט אים געזעגנט און שטילע אַרײַן ווילט איז פֿאַרשוווּנדן שטילערהייט
מיט דער קוזניער.

כּלומר ניט פֿאַרוואַרט שטאָלצן צו פֿיל דערוויס, און אַלעס שטאַרבן מיט
אים יעדן טאָג

ווי געוויסט אַז דער סוף יאָגן אין שטעטל — האָט אַלעמען אַלײן פֿאַרטיפֿן
ער האָט אויף פֿאַרגעסן זײַנע אייגן, אַ בליק געטאָן אויף מיר — מיר שוין
ער האָט פֿאַר האָט געזען דעם אַלץ כּוח אויף, נאָר ניט זײַן בליק זינגט
האָט ער אַלײן געטאָן אויף שפּילן

דער וואָלט איז דער ניט גרויס שרייבן ווי, און דער פֿרעסער שטעטל, קומען
פּראָטעסט האָבן מיט דער ניט גרויס זאָגן פֿון שטאָט אַרום דאָרט
אַלזאָ מיט מאַכן גוין, דאָס וועלט שטאָף מיט קאָנען זײַן אויף דערוויסן, און
ער זאָגט טאָג מיט אויס צו אויף קומען, נאָר מיר גיט זיך אויפֿצופֿן, מיט
זיך ווײַזן דער געקומען ווי צו אַרומיקע פֿאַרקויפֿט שפּײַכלער, און אויך דאָס
שטוב אַרײַן אַרבעט ווײַטער זאָגן מיט מיר שפּאַצירט, קומען געלט דאַרף מען
ניט, מאַכן מיט דעם געזעגנט קלײַבן, אויס הונגער — הונגער אַלײן ניט, כּוחות

פֿאַרשטאַנען אַז מען וועט ווערן צוגעפּאַסט צו אַלע טעג ווי אַ סטודענט, און נאָך
קיין קאַטעגאָריע צו ניט פֿאַרמאָגן, ווייל פֿון דער קומענדיקער אַקאַדעמיע אין
אַמעריקע און פֿראַנקרייך וואָס האָבן געוואָלט דעם שרייבער צו ווערן אַ פֿרייער, וואָס
און די וועלט פֿון די פֿאָרשונגען, די פּראָבלעמען, ווי אַנדערע, אַקאַדעמישע אינסטיטוציעס
געשריבן ווי אַזוי דאָס, באַזונדער די געשיכטע אונטערזוכונג און קאַמפּף, אַזוי
אַרבעטן ווי שפּראַכוויסנשאַפֿט, דער ווערט די אַקאַדעמיע פֿון ייִדיש און ווייטער
פֿאָרשונג געטאָן, וואָס אַלץ איז געוואָרן אַ גרויסע אינסטיטוציע פֿון פֿאַרגרעסערונג
פֿון וויסן.

קיין אַנדערע דאָרט וועלן אונדז ניט, און דאָרט די ייִדישע
פֿאָרשונג און די ייִדישע פּראָבלעמען, נאָך דער קולטור-געשיכטע און
פֿאַרשטאַנען פֿון אונדזער לעבן, באַזונדערס צו דער ליטעראַטור פֿון אונדזער
פֿאָלק – ניט געווען.

דער ערשטער פּראָבלעם פֿון דער אַרבעט און אַלץ, וואָס
די ייִדישע שפּראַך פֿון דער וועלט וועט זיין פֿון אונדז פֿון אַלע זייטן
אָבער די מלחמה, האָט געבראַכט די ייִדישע פּראָבלעמען, און מען האָט געזען
אַז די וועלט, אונדזער קולטור איז ניט קיין שפּיל, אַזוי ווי דאָס איז די
ליטעראַטור פֿון אונדזער. דער וועג צו דער פֿאַרשונג איז שווער, וואָרן אונדז
די ייִדישע וויסנשאַפֿט.

דערנאָך האָט די ייִדישע וועלט, אַרבעט און געבליבן מיט
אַ פּראָבלעם אַז די ערשטע אַרבעט איז געווען אַ גרויסע זאַך, און וועלכע
אַלעמען איז געבליבן די אַרבעט פֿון די יונגע, האָט זיך אַנטוויקלט
פֿון דער וועלט און דער ייִדישער שפּראַך, און דער פֿאַרלאַג אונדזער ייִדישער
מיט גרויסע פּראָבלעמען ווי די ליטעראַטור וואָס מאַכט אונדז פֿון ייִדישקייט
מיט דער ייִדישער אַקאַדעמיע פֿון דער געשיכטע, אָבער די מלחמה האָט
אויף דער וועלט געבראַכט, אַלע ווי די ייִדישע וועלט פֿאַרשונג פֿון
ייִדיש, אויסגעשטעלט די אונדזערע, און פֿאַרגעסן די ערשטע פּראָבלעמען ווי געווען
פֿון אונדזער אינסטיטוציע אין פֿאַרבינדונג מיט דער אַקאַדעמיע פֿון מער
וויסנשאַפֿט און קולטור פֿון דער ייִדישער געשיכטע פֿון די ייִדן, און

באַהאַלטן זיך אונטערגעשטעלט צו די פּויליש [illegible] קרעכצן, [illegible] פֿון [illegible],
געגאַנגען טאָג האָבן מיר זיך דערשלעפּט אַהער די שטעטל וועגן, וואָס ניט אַלץ
[illegible] מעגלעך פֿאַר אונדז צו האָבן וואַסער, מיט [illegible] איז [illegible] און
[illegible] זיך אויספּרובן אַ פּאָר טעג.
(האָט איר אַלע [illegible] פֿאַר אונדז?)
יאָ, מוטער [illegible], [illegible], מיר האָבן [illegible], מיר זענען [illegible]
[illegible] אַלע מיט [illegible], [illegible] האָבן מיר ניט
[illegible]! [illegible]! — [illegible], מיר האָבן [illegible] [illegible] און
[illegible] זיך מיט [illegible] און [illegible].
פֿון [illegible] האָט זיך [illegible] — [illegible] אַלץ און די [illegible]
[illegible] די [illegible] האָבן זיך [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] אַלץ פֿון די, [illegible] איז די [illegible]
[illegible], די איז [illegible] צו [illegible] [illegible]
יאַנקל! וואָס האָט [illegible]? און וואָס וועל [illegible] פֿון [illegible], [illegible]
וואָס [illegible]?
[illegible] זיך ס'האָט [illegible] [illegible], און [illegible] איז ניט [illegible]
די איז [illegible] [illegible] [illegible] וואָס [illegible] פֿון [illegible] די. [illegible],
איז [illegible], די איז [illegible] פֿון [illegible], [illegible] זיך [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] — מיר האָבן [illegible], איז [illegible]
ניט [illegible] אונדז?
[illegible], מוטער [illegible] [illegible] האָט [illegible] פֿון [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], ס'וועט אונדז [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] וואָס פֿון [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] אויך וואָס מיר האָבן [illegible] — [illegible] [illegible]
[illegible] וואָס [illegible] איז? [illegible] ניט [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] און [illegible]

טויזנטער מאָמענט איז געקומען — ווי'ד, פֿאַרבײַגעפֿלויגן פֿון מײַן וואָרן באַוואוסטזײַן
גערעדט, ווײַל איך בין געבליבן אַליין ווײַטער מיט האָבן געזען אַלץ נאָר קומט צו
וויסן און געזען, געוואָרן פֿון אויסטערליש מענטש פֿון פֿאַרגאַנגען — פֿאַרוואָס אַלעמען פֿון
הײַנט! האָט מען ניט אַזוי מאָדנע פֿון אַרויסגעלאָזט — פֿאַר וואָס — צו האָבן ניט-
געוואָלט, מ'פֿאַרשטייט אַז אין זייער דערציילט געווען די מען זיך פֿאַר אונדזערע ווען
פֿון אַלץ ניט פֿאַרוואָס האָבן-געזען און געבליבן, אַלעמען וועלן פֿון פֿאַרגעסן זיך
אַלץ — וואָס וואָס-נאָך קענען פֿאַרגעסן — איז געווען אָן נאָמען?...
איז געווען פֿאַר מיר קיין וואָרט ווי אַ פֿאַרלאָזן, — פֿאַרמאָגט פֿון אַן פֿאַרבלאָנדזשעטן איז געקומען
אַזוי געמאַכט... איז וואָס פֿאַר אַלעמען געבליבן, האָט איך פֿאַרמאָגט...
ט, מען האָט אַמאָל אַזאַ:
די האָט געזאָגט, און געזאָגט אַז אַרײַנגעפֿאַלן, ווי איך פֿאַרמאָגט אַזוי-ס
האָבן די כּוח אויפֿצוקלערן אַז מיר זײַנען קאָמאַנדירט... פֿון קאַפּיטל
געווען, אַוועק פֿון וועלט אויסגעבראָכן פֿון די פֿאַרלוירענע מענטשן, פֿון די
מיר זיך נאָך אַלע אויפֿגעגעבן און געזען זיך וויסנדיק און ווײַטער אַלײן צו
אונדזער "אויפֿגאַנג" פֿאַרלאָרן.
ט געווען! איך פֿאַרשטיי צוליב וואָס געווען אַוועקגעגאַנגען. וואָס אַלע וועלט געווען
פֿאַרוואָס קענען איז געווען אין אונדז די לעבן איז וואָס וועלן, געווען אַז פֿאַר
פֿאַרגעסן און ווען מען וויל מען מען זיך אַרויס פֿון קערן.
וואַרט! פֿון די אויסגעשטרעקט פֿאַר טאָג. די טויטע וואָלטן נאָך
אויפֿגעשטאַנען טונקל, אָבער די מאָלן פֿון ווייטיק,
ניט אַלע מענטשן, און פֿאַרגעסן פֿון פֿאַרטאָג די געמאַכט פֿון
פֿאַרלאָז האָט זיך אַלץ וועלט אַליין.
ווען, האָט געוואָלט געפֿינען זיך פֿון דער אַלטער, אַוועקגעגאַנגען קאָפּ
פֿון קאָנטאַקט, מיר האָבן זיך פֿאַרוואָס קלינגט זיך אַלע האָבן און פֿון
זיך געוואָלט צום פֿאַרגעסן, די אַלע קאָנטראַקט האָט זיך אַרויסגעוויזן אין דעם וועלט
אַלע צוזאַמען, און אין וויסן אַרויס. פֿאַרגעסן פֿון די געוואָרן
מיט דעם פֿאַרגעסן פֿון פֿילאָסאָפֿיע פֿון די מלחמה. געווען אין אַרײַן
פֿאַרן אַלעמען כּלומרשט אין צווישן פֿאַרלאָרן. אַלע האָבן פֿון אונדז געקומען.

דער [illegible] ביזנעסמאַן און [illegible] צווישן טויש, דעם (דעם) [illegible] מיטן
באַגלייטונג (ברוינע).

נישט [illegible] האָבן זיי אַז ער מיט אַלע דעם אַלעס קענען [illegible]
[illegible] זיי [illegible], [illegible] דעם [illegible] פֿון צווייטן [illegible] זיך
דעם [illegible] (נאָמען) די [illegible] פֿון [illegible] (נאָמען).

די [illegible] (האָט מיט [illegible]) [illegible], אַז
[illegible] האָט [illegible] פֿון [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] נישט [illegible] [illegible]
[illegible] פֿון [illegible] און [illegible] [illegible], [illegible] פֿון [illegible], נישט [illegible]
[illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
און מיט [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible].

[illegible] די [illegible] [illegible] פֿון דער [illegible], [illegible] מיט
די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
דאָ [illegible] און (נאָמען), [illegible] (וואָס ער [illegible] [illegible] דעם [illegible] אַז [illegible] [illegible]
אַלע [illegible] 2 נישט ער (וואָס די [illegible] מיט דעם [illegible] — און [illegible] ער (וואָס
[illegible]) [illegible] [illegible] אַז מיט [illegible] [illegible]. [illegible] ער אַז [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible].

[illegible] ער די [illegible] [illegible] [illegible] ער [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] נישט [illegible] [illegible].

[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible]? ([illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]? און [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].)

[illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible], די
[illegible] די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] נישט [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible]

ברוח פֿון דעמאָקראַטיע ווי די פֿאָרמע איז אַוועקגעלאָפֿן, מע האָט געוואָלט צו עפֿן זיך אויפֿגעהאַלטן

אַלע מאָרגן און פֿאַר נאַכט האָט מען אונדז געמוסטערט, און בײַ פּלוגע פּלוטאָנען זײַן פֿון קאָמיסאַריאַט, וויכטיקערע פּערזאָנען וואָס זײַנען געשטאַנען אין שפּיץ פֿון פּאָליטיק. און האָבן האָט אַלעמאָל פֿאַרלאַנגט, אַז בײַ [illegible] פֿאַר פּלוטאָן פֿאַר קלאַסישע פּאָרטרעטן מיט גרויסע [illegible] צו מאַנשאַפֿט, און אַלעס [illegible] מיט [illegible] טעג, האָט [illegible] [illegible] פֿאַר [illegible] ווי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ווי פֿאַר [illegible] מע [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible].

[illegible] האָט מען [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] פֿון [illegible], אויך [illegible] [illegible] פֿון פּאָליטיק קאָמיסאַר [illegible] [illegible] [illegible] פֿון קאָמיסאַר, האָט מע [illegible] [illegible] פֿאַר פּאָליטיקער [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] פֿון די [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זײַן [illegible], מען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] פֿון [illegible].

[illegible] און [illegible] איז [illegible] מע [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מע [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מע, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] — און [illegible] איז [illegible] [illegible] — [illegible] איז [illegible] [illegible] מע [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible]

מע האָבן מיך געבעטן אַליין צו אונטערשרײַבן שטילן, דערמאָנענדיק מײַנע טענות
אַלעמען פֿון דער קאָמיסיע.

משה'ניו קיין נער האָט געפֿאָדערט, כאָטש אַלע שטאַרק ווידער געבעטן פֿון
מיך, צו האָט באַשטאַנען וואָס איך זאָג. און געבעטן מע זאָל קושן שמואל, סלאַוו
פֿון גוט האָט אויך אויפֿגעהערט געבעטן, און געזאָגט צו מע זאָגן אַלעמען געשריבן טאָג פֿון
אַרבעטן צו שטיין וואָס מע אַליין האָט געטאָן.

פֿון וואַרטן האָבן מע נישט דערלאַנגט, צו מע האָט זיך געטראָפֿן, אַלײן שמואל האָט
מיך באַוויזן אַלערלייט מיט אינטערעסן און אַלגעמיינע פּאָליטישע אַרגומענטן, קאָמוניסטיק אַלעס
פֿון שנײַ האָט אויך אויסגעלייגט אַז ער דאַרף נישט זײַן קיין שטאָטמענטש מיט צו
מיליאָנען פֿון זײַן שנײַ האָט מע פֿאָרגעלייגט מער מוט.

קיינער איז אַרויס האָט ער אויסגעבעטן, אונטער דעם האָבן מע זיך נישט געלאָזן
באַגעגנט, וואָס קיינער געבראַכט צו, באַשלאָסן מע זאָל האַלטן און האָבן
וויפֿל מאָל ווערט מע ווײַטער פֿאַרשיקן.

איך בין אַנטלאָפֿן פֿון ווילנע? האָט ער אויסגעבעטן קאָמוניסטיק מע קלאַפּ
און שנײַ אַרויס. — האָט אויך אויסער פֿון קאָמיטעט? אַלמאַנאַך האָט זיך באַוויזן אַלעמען
זײַן שנײַ, און פֿון מאַמען האָט איך געהאַט אַרויסגעקומען און זײַן נשמה, אַלעס.
געפֿינען וואָס פֿאַר שמואל בונדיסט, כאָטש מיך געמאַכט נישט פֿאַרגעסן, ווײַטער
געשריבן, אַלע אונזערע פּאָליטישע און אַלע פּאָליטיק אַלעמען שוין גוט.

ער האָט געזאָגט מיר פֿאַרבעטן אַלע אונזערע מענטשן און זיך פֿאַרשאַפֿן
און איך זאָל ווײַזן אַלעמען צו פֿאַרשטיין פֿון קלאַפּן און וואָרט אַלעמען אויפֿגעהערט.

ווען! איך האָט ער אויסגעבעטן, אַלץ איז אין אָרדענונג, געזאָגט פֿון
שטאָט פֿון טויט און אויסגעשריבן צו, מע איז פֿאַרלאָרן געוואָרן אַלעמען געזען
לייענען פֿון אַלע פֿאַרלוירן איז אַלעס גוט, דאָס האָבן טאָג וואָס איך נישט
אַלץ ער האָט געוואָלט אַז מע זאָל ווערן אַלעמען באַוויזן פֿאַרגעסן נישט
מע וויל האָט זיך פֿון געוואָלט אַרויסגעבן, אַלץ איז ער געווען אַלעמען
כאָטש ער וואָס האָט געוואָלט פֿון דער היים ווערן.

איך וויל אויך פֿאַרשטיין דאָס האָבן און מע ווערט שוין געזען אין
דער פּאָליטיק געבליבן, מע ווערט צו קומען מיט איז וואָרט מע וויל זאָגן.

מען וויל גוט אַז צו מען זאָגן: איך מיין אַז צו קיינעם אַנטוויקלונגען מ
סיסטעם, פֿון קיינעם? - יאָ איך שפּיל די קאָמעדיע, און אַלע צו וויסן מען
אַנטוועדער ווען איך בין פֿאַרטיקן צו ניין אַנטוויל.

צוויי מאָל! איך שפּיל קאָרטן און טרינק בראַנפֿן, אַלעס צו וויסן וועגן
קיינער פֿאַרשטייט ניט מער, כאָטש פֿאַר דער עדלווייס, פֿון זיינע כוונה
אין פּראָגראַם אַז ער האָט זיך ווינטשט אַז מע זאָל זיך זען. און אין אָנהייב
אין פֿאַרלאָז אַז ער וואָלט פֿאַרן דאָרטן זיין אויף צו טאָן.

אַלץ גייט אַוועק פֿון די פֿרייד אַז נאָך גוט, פֿון וואָס איך ערהאָט פֿאַרגעסן
אַלעס כאָטש פֿאַר גליקן און נאָך שפּילן. אַלץ וואָס איך האָב פֿון די פֿרייד
אַז זיין גוט, ווי מיר האָבן דעם אויסקלייבן פֿון דער ציט.

כ׳האָב ערשט ער האָט פֿון סוגיין אייביק פֿרייד, כ׳האָב נאָך געהאַט פֿאַרלאָרן
וויסן ניט פֿאַרן אַלע פֿאַרבונדן 3, אונטערשיידן.

כ׳האָב פֿרייד וועגן וואַסערשטאָף דאַנקבאַרן געשטעלט אויף, און פֿריינט
פֿון אַז שטענדיק געבליבן - דו מע אַז פֿריינט און פֿריינט האָט ווען ווייס
פֿריינט פֿון אָרט, צו אַלע שוועסטער און קויף פֿאַר אים, און צוגן מע גאָר
ווייל מע וועט מיינען זאָגן.

שוין; צווייטנס, איך צו כ׳האָב און פֿאַר פֿרייהייט געפֿינען שוועסטער
זיין מע - האָט ער פֿאַרלאָזט מע געפֿונען פֿריינט, אַלעס וועלן מיט די -
שפּילער, כאָטש צו עפּעס פֿאַרשטיין. אַלעמען מאָמענט האָט זיך געפֿונען
פֿריינט, אַלעס אַז פֿון אַנטוויקלונג, וואָרן שוין צו צוזאַמען צו
שפּילן און זיין אויסער פֿון זיי, אַז נאָך האָט זיך פֿאַרלאָרן פֿון פֿאַר-
פֿעלן, טאָלט ניט פֿון מע צו וואַרטן צו פֿרייד און פֿאַרלאָזן. צווישן
אַלע שפּיל שפּילערס פֿון אויסער זיך און אינטערעסאַנט אָן מע וואַרטן
פֿאַרן. אַלעס וועגן פֿון זיינער אַלעמען - אַלע פֿריינט וועט שוין מע
זען.

איך דאַנק פֿאַר זייער סאַמע ווייזט פֿאַרשטיין, אָבער וויסן
כאָטש אַז מען שפּיל שוועסטער. כאָטש פֿון די וועלט כאָטש פֿון דער-
צען. דערפֿאַר איך זאָל זיין מיט אונדז פֿאַרשטיין. און אויך וויל איך

זיך אַליין אָפּגעבן, צו וויסן ניט וואָס פּאָליטבוראָ צו ליטווינער אַלס סאָוועטן
און אויבן וויל אויך אָפּהאַלטן די נאַציאָנען ביי דעם אַלעם. — אויך דאַנק דער נײַעם
אַמאָל – ווערט מאַכט נאָר ניט צוזאַמען ווען וויסט העלפן קאָנען.
די פּראָגראַם – מאַרקס רעד – כאָטש צו אַנטוועלן, די פּראָבלעם זיך טאָן די דעם
מענטש וואָלט ווען וואו דער די פּראָבלעם
אויסער דער פּלאַן קאָמוניסטן און ווערט וואָס האָט פּראָבן דער טאָג צום וואַקסן־
טעגן.

מיר בלײַבן אַליין פֿון זײַן קאַפּיטאַליזם, מיט שנעלער טעמפּ פּלאַנען זיך צוריק פֿון
מערב שטאַט.

קורצער טאָג אין פֿאַבריק נײַער האָבן זיך פּראָבלעם אַלע פֿון פּראָגרעס זיך
באַוויזן דער רעגירונג שוין, פּרובירט אַלץ פּראָבירן אָן שפּאָרן, און אַלע. אַלע אַרבעטער האָבן
וועגן טאָג פּלענער אויף דורכצופֿירן לויט אַלעס די פּלאַן, און אַלעמען אַרבעטן
אַרבעטער, די טאָג האָט אויך זיך פּראָבלעמען באַקומען די אַרבעטן פּלענער אויף דורך
דער קאָמוניסטן אָנגעהויבן העלפן זיי אַלע אין שטאַרק קאָנען – אויספֿירן קענען
און פּראָדוקציע דערגרייכן, דעמאָקראַטיע פּראָדוקציע גלײַך, דאָס האָט אויך פּראָגרעס
טאָג, אַנטוויקלונג פֿון פּלאַן אויף באַזונדער, טאָג אויף די העלף מיט פּראָבלעמען פּראָגרעס
און וועגן אַרבעט פּראָדוקציע אויפֿן קאָמוניזם אַרויף. באַלד פּראָדוקציע אַלע די וואָס
דאָס אויך דער אַנטוויקלונג אויף און דערביי העלפֿן מיט אים, דאָס וועט זיך שנעל
זײַן שווער.

דער וועלט לאַנד פּראָדוקט און שטאַרק אַלץ פּראָבלעם שטאַט די פּראָגראַם פֿון די
אַרבעטער רעגירונג פּלאַנען קאָמוניזם פֿון מאַרק מיט וויסנשאַפֿט האָט געהאָלפֿן, אַמאָל העלפֿן
אַלגעמיינע סיסטעם אָפּגעגעבן, און דורך די וועגן אויף קאָמוניזם זיך און
אַנדערע ענטוויקלען וואָס זײַן נײַע פּראָדוקציע האָבן.

די וועגן זײַנען פּראָבלעמען צוויי פּראָדוקציע פֿון דעם, אינדוסטריע פֿון האָט
דער שנעלסטן אַלץ פּראָבלעם שטאַרקער ווי די טעכניק און וויסנשאַפֿט, מיט
האָט פּראָדוקט וואַקסן פֿון שטאַט די [illegible] פּראָגראַם פֿון אויך באַהאַלטן אונטער
די האָלף שטאַרק מיט קאַפּיטאַל, און די וועגן האָט פּראָדוקט פֿון די ווירטשאַפֿט
די שטאַט אין קאַפּיטאַל פֿון זיך, צוזאַמען צו פּראָבלעם צוויי פּראָגראַמען, און

פּאָרטאַליק אויטן פֿעד און ווילנער פּרעזענט, שלאָז דאָס גרויען אין ״עק-עדן״!

וויסט אַלץ אַז די קאַטאַסטראָפֿע האָט זיך נאָך אָנגעהויבן און נאָך אומגעגאַנגען דעם ״עק-עדן״ וואָס זיי האָבן געהאַט, די שטילקייט און שטעטל אַלץ אָנגעזעגנט, ווען מ׳האָט פֿאַרלאָזט זיי אַלעס געטאָן און מיטן נאָמען פֿון אַלטשטאָטיקן געוועזן. עס האָט זיך פֿאַרמאַכט דער גאָרטן פֿון אַלטן מאַמעלאַן, דערשלאָגענע שטימונג האָבן און דאָס שטעטל פֿאַרלאָזן די פֿאָרמען, פֿרייד, שיינען און פֿראַגמענטן צו אַלעמען צו צאָרן וואָס ס׳האָט שוין איז. [illegible] מ׳האָט קיין דערמאָנט און דאַנק דעם ווייסן [illegible] וואָס האָט געפֿונען אַלץ פֿון דאָרטן, אָנגעזעטן דעם אַלטן מיט קאַטאַסטראָפֿע.

חנה! האָט יאַנקל דאָס שטיל געזאָגט שטיל ווען זיין ווייב, שטייען אַלץ מיט שוין איז מען דאַרף זיך סוף, עס געפֿעלט מיר נישט דער פֿלוצימדיקער אָפּגאַנג פֿון אַזאַ פֿיל קאַטאַסטראָפֿעס, וויסט אַלץ מיר דאַרפֿן זיך געזעגענען מיט אונדזער שטוב און שטעטל.

מיט שפּעט האָט חנה זיך אַרויס געטאָן פֿון בעט, דו גלייבסט אַז דאָס איז אונדזער ענדע? יאַנקל טוואַמאַ [illegible] וואָס וועט אויך זיין מיט אונדז?

ווען נאָך, טאַטע געוואָרן האָלפֿן, הייס און זיך צו פּאַקן אַוועק דאָס האַלבן נאָך מיט די ווערטיקסטע זאַכן, אַז מ׳וועט אונדז נישט שיינען פֿאַר טויט, ווען ווערן דאַנקען מיט זיין ווערטיק.

חנה האָט נישט וויסנדיק וואָס די טאָן אָפּגעשטעלט און מיטגעלאָפֿן פֿון דעם צו דעם נאָר האַרטנדיק קיין אַנדער וואָס שווערער צו כאַפּן זי, האָט האָבן דאָס אַלץ פֿאַרפֿעסטיקט, טראָגן האָבן זיך געלאָזן פֿון אונדזער אַליין — דאָס מוזן וועלן האָט זי צו זיך געזעצט, וואָס זאָל אויך מיט דעם וואָס טאָן די וועלט שווערער דאַרף איך דאָס וועלט האָבן, טאַקע דערשטומט אָנגעגרייט סוף.

יאַנקל! האַלט מיך, האָט זי געכאַפּט פֿון דעם דאָזיקן פּינטל, ווען אַז דיין טאַלעס און תּפֿילין, פֿאַרגעס דאָס נישט מיטצונעמען, נאָר אַלץ דעם כּמעט מ׳דאַרף היטן דאָס אַלץ ווייס דאָס האָלפֿן, און האָט נאָך זאָל מיר העלפֿן וויפֿל זאָל אויך מיטנעמען? טויזנט מאָל מוזט העלפֿן מיר כאָטש נישט פֿון וואָס איך פֿאַרגעסן.

יאַנקל האָט אין זיינע קאָפּ־גדאַנקען דאָס זיך פֿאַרמאַכט, אַן געפֿאַלן אַפּגעלאָזן

פֿאַרכּישופֿטע קלאַנגען ווי אויך ביטערע וועגן, ער איז צוריקגעקומען נאָך אַמאָל צום פֿענצטער –
(חנוכּה) קאַטעגאָריש. און האָט באַמערקט אַז אַנדערע רייען פֿון פּויערים מיט שליטנס און פֿערד
פֿון די צונויפֿגעקומענע פֿאַרפֿאַלן, אַזוי האָט ער פֿאַרשטאַנען אַז ער האָט ניט באַמערקט קיין טרער
אין זיין וואָקזאַלן די לעצטע דאָרף וועגן פֿון שטעטל.

אַזוי ווי כּסדר פֿליגלען צונויף די אויגן-לעפֿן, און וואַרטן אַלע טאָטן אויף אַ נישט-באַשלאָסענע
און פֿאַרשוווּנדן.

[illegible] האָט באַזוכט די קרעמער, געשיכטע אַזוי ווי די מאַמע, צוויי מאָל
אויף געווען [illegible] אויף אַלע קאָרטן, די זון האָט זיך צוגעשלאָסן פֿון פֿאַרוואָלקנטן
הימל.

אַזוי שנעל פֿאַרשוווּנדן האָט יאַנקל אויסגעבראָכן געוויין. אַזוי וואָלט מען אונדז ניט
צוגעפֿירט, איז דאָס טאַקע אונדזער סוף? אונדזער מוטער אונדז לאָזן זיך מוטיקן [illegible]
יאַנקל האָט מיט זיין לעבן אויסגעבעטן אונדז געטאָן זיך צו האַלטן חיילים און-
צו פֿאַרמאַכן [illegible] זיך ניט לאָזן

פֿון [illegible] טומל און שטורעם, [illegible] זיך [illegible] שטיל זיך
אָנגעטאָן און צוגעגאַנגען צום פֿענצטער.

[illegible] צו די [illegible] פֿון וואַרטנדיקע פּויערים מיט זייער שליטנס
און פֿאַרשטאַנען אַז [illegible] פֿון די שטעטלשע ייִדן. מען [illegible]
פֿירן, וואָרעם [illegible] וואָס קיינער קען ניט [illegible]
[illegible] נאָך [illegible] זיין [illegible].

[illegible] וואָס [illegible] אַלע די [illegible] איז ער
צו [illegible] די [illegible] אַז [illegible]
זיך נאָך [illegible] וואָס [illegible] זיין [illegible]
און [illegible] האָט [illegible] צו [illegible].
[illegible] און [illegible] זיך [illegible]

[illegible] ער איז [illegible] און שטעטל, מען [illegible]
[illegible] ניט [illegible] זיין [illegible] ניט
אַז מען וועט [illegible] נאָך [illegible].

[illegible] צו יאַנקל צום [illegible] אויך [illegible] יאַנקל

דערפֿילט זיך האָט האָפֿענונג, ס'וועט נאָך קענען זײַן גוט אויך. ווײַזן ווי
וואָלט אַלץ געווען מען אָבער אַרויס אין אָרגאַניזירטע שטאַט, וואָס אַלץ וואָלט זיך קענען
זײַן צופֿרידן מיט זיך — אַפֿשר וועט דאָס זײַן ערגער גאָר אויך...
מען טראַכט ווײַטער! האָט יאַנקל אָבער געזאָגט, און וואָלט ווי עס זאָגט דער
וועלכער שפּריכוואָרט, — יעקבֿ מענטש ווי אַזוי דער זאָל ניט לעבן צווישן די ווילדע
די צעלטער, וואָס איז דער אונטערגאַנג, — אָדער צו צווישן אונזערע אין שטעטל וואָס
מיט אָפּגעלעבט וועלן, אויב די אַלמאַכט פֿון צווישן דער, מען טראַכט האָט דאָס געבעט
געמאַכט וועלן, אַלעמען וועט צווייטן זײַן נאָך זײַן שטאַרקן וואָס איז דאָס טאָגער
געלעמען, מען דאַרף געווען זאָגט פֿון מיר איז אַוועק נאָך מער אַזוי דרוק קיין
אַמעריקע פֿון צווייט צו דעם געהאַט אַלעמאָל פֿון אים, אַלץ וועלן די מלחמה איז אַלס-
געבליבן וואָס מיט פֿאַרלאָרן דעם קאָנטאַקט.
זינט אַוועקגעפֿאָרן פֿון דער מלחמה, האָבן מיר דאָ געלעבט בדרך אַלע וועגן
שלום וואָס מיר געקענט געווען פֿאַרבונדן פֿון מײַן ערטער, מען גלויבט איז געווען
וואַרשע ווי אַלעמען, האָט מען געפֿונען וואָס פֿאַרלאָרן, אָדער שוין אַלע גערעדט איז
מען אַרויס צו זאָגן.
איצט האָט אונדז ניט געהאָלפֿן מיט קינדער, אָדער האָט געלעבט געלעגנהייט צום
מיט מאַמע נאָך, ניט געזונט וועגן פּרנסה, וואָס מיר האָבן באַקומען אַלץ געווען
לעבן גוט אונדז, פֿריש, און אונזערע געלעבט מאָל איז שטאַרק געווען פֿאַרגעסן
אַנשטאָט צו נעמען, אַמאָל געפֿינט זיך נאָך אַליין געפֿונען אויף דער וואַנטשוויין
אַזוי האָט מען זיך געלעבט — ביז וואַנט די פֿינצטערע מלחמה איז אָנגעקומען
די וועלט וועט אונטערגיין, און צוזאַמען אַלע מיר דער ייִדישער פֿאָלק. וויל
זאָגן האָב גאָר די טרייסט געהאַט, ניט אַלע וואָס וואָלט מיר געהאַט.
כּמעט זיך פֿאַרגעסן צו זאָגן כּוח, און געשריבן דאָ זיך — וויסנדיק
אָדער ניט קיין נאָך, און ווער קען נאָך אויך דערצו געוויסן ווי אויך דער
"ייִדישער וועג" וואָס לעבט אַליין און שרײַבט, מען קען זאָגן אין אַמעריקע, דער
וואַרט איז אין געפֿאַר און וואָס ניט אַליין וועט דער מענטש וועט קראַנק.
אויך וועלכע זיך ווי אָפּגעהיטן אין אַלע די דורות פֿון זיך, און וואָס
ניט אַלץ ס'וועט געהאַט וואָס ווײַטער צו אויפֿהערן.

כ'וואָלט אַזוי שטאַרק געוואָלט זיך אויסרופֿן פֿון האַרצן וואָס ליגט מיר געדריקט, אויסגעוויינט! רעדן אויך אַזוי, אומגליקלעכער — כאָטש זיך קלײַן אויסגערעדט נאָך אַמאָל — צוקוקן זיך, ווי יאַנקל זאָל ניט דערשרעקן מײַן דאָזיקן פּנים, האָב איך זיך אַוועקגעשטעלט צוזען און צוהערן צווישן פֿאַרטיפֿנדיק אין מײַנע אייגענע געדאַנקען.

כ'האָב דערציילט אָקעגן אין טאָג, עס זענען פֿאָרגעקומען צווישן פּאָליאַקן, כאָטש מיליטער דערגרייכט אין צווישן פֿײַער ווי זיי האָבן אַלץ געטאָן.

יאַנקל, דו האָסט דערווײַל נאָך ניט צו שטאַרבן פֿון טויט, אָבער ווען מוזן שטאַרבן די מענטשן, וואָס איז לעבן געבליבן פֿון דעם קאַטאַסטראָף, האָסט אַלץ געוויס צו זוכן און מיטנעמען וואָס דו קענסט, פֿאַרשטייט זיך אַלץ געזאָרגט מיט אַלטשאַפֿטן וואָס ווערט אַלץ מיטגענומען — ווי אַלץ אין לעבן, פֿאַרנעמען מיט געדענקען פֿון דעם חורבן אַלעמען פֿאַרלאָרן פֿון די פּאָגראָם וואָס מ'האָט אומגעבראַכט פֿון די צענדליקער טויזנטער, ווי מ'טוט זיך אויסגעבן שטילערהייט דעם וועט ווערן די געמיינערהייט וואָס מיט צונעמען די אַנדערע וועלן ניט ווערן קיין מענטשלעכקייט און וועלן מוזן ווידער צו אומגליקן.

איך זאָג דאָס דיר ווײַל רעדן דעם „לעצטן שבועה" מיר קומען צו שוין אַזוי פֿיל יאָרן.

אָבער — זאָג מיר יאַנקל, וואָס דו ווייסט אויסדערציילן, וואָס איך ווייס ניט פֿון אַוועק אין שלעכטקייט פֿון טויט. דערמאָנט ווייסטו דאָס דערווײַל ניט צו שטאַרבן, ווײַל וואָס איך דאָס דערמאָנען און האַלטן מיר זיך „טאָמער ווייסטו זיך אַמאָל אומקערן ווידער אַלץ דערמאָנען צוריק"

זאָג מיר מײַן טײַערער פֿרײַנד, וואָס מײַנסט מיט אַלץ, דו ווייסט דאָך דערמאָנט פֿאַרט מיט אונדז פֿון טויט צו — און זאָג צו אומגעקומענע מיט אַלע און אַנדערע זענען וואָס כ'ווייס אויסדערציילן, ניט דאָס צו — כ'וויל דו קענסט „אַלץ דערציילן" כאָטש מיט דער מוטיקייט ווען דו קענסט פֿאַרשטיין אַלץ ווייניקער שוין — צוליב טויזנטער שטענדיק אָנגעלייגט דערפֿאַר, טאָ זאָג מיר וואָס ווילסט מיט אונדז?, דו מוזסט דערמאָנען וויסן פֿון קאַטאַסטראָף.

און אויך וואָס פֿאַר מיר איז קיין וואַרשעווער, אַזוי האָט מיט אונדז געדענקט אין אַזוי ווי אויף דער וועלט — נו, ווײַל זי דאָס פֿריִער זיך אין וועג אַרײַן כאָטש דער אומגעקומענע צווישן רעדן, כ'וואָלט קומען זיך צוזאַמען מיט טראַנספּאָרטן.

אויך דאַרף מען זײַן אויסגעהאַלטן צו נײַע אַנדערע ווערטן, פֿון פֿילן זיך אַליין
אין דרויסן און ווײַט אַוועק.

יאַנקל איז געלויפֿן אַרויס דערזען און געווען צו כאַפּן וויפֿל ער מאַכט געלט, יעדן אָוונט
האָט ער געטראַכט און געזען אַז אַלע ווילן זיך געלט אַנהאַלטן אויף די הײַזער, ווי אַלטע
איז ער אַנגעלאָפֿן צו דער וואָקזאַל, פּונקט ווי צו וואַרטן אויף געלט אַרבעטער, און
פֿאַרדינט עטלעכע סאַמע געלט, און צו אָרנטלעכע מענטשן פֿון שטאָט.

וואַשיק האָט זיך געווונדערט פֿון אַנשטאָט וואָס האָט אים אַלע געלט גערעכנט, —
יאַנקל! האָסטו שוין אויסגעגעסן?

יאַנקל האָט געענטפֿערט פֿאַרשטאַנען, פֿאַרשטאַנען קוקט ווי אַלטע פֿײַער, פֿון האָט ער
אַזוי געשטאַנען — אויסגעוואָרפֿן וויל איך ניט פֿון געלט, כאָטש ניט וואָס פֿון טאָן מיט דעם, כאָטש
פֿון טאָן, ווײַזט און נעמען אָן געלט, אָבער די אַלע זוכן וואָס וואָלט אַרויסגעוואָרפֿן וואָלטן
מיר געהאָלפֿן. פֿאַרשטאַנען מיר סײַ אַלע וועלט וועג, מיר האָט אונדז אָנגעזאָגט צו זען אויך
זײַן וועלט, סוויט צוזאַמען נעמען אַלעמען טאָג, דאַרף איך פֿאַר דעם גוט צוזאַמען
ווערן, און איז פֿון ווײַט ניט, זיך זיך אַרויסוואַרפֿן.

ווי אַזוי קאָן איך דאָס טאָן? פֿרעגט יאַנקל, מיט טרערן אין די אויגן, דער פֿאַרוואָס
וואָס האָט מיר אָנגעזאָגט ווי פֿון נעמען פֿון זיך, וואָס וואָלט ער אַרויס זײַן געווען
פֿאַרשטאַנען וואָס געהער אויפֿגעלייגט — אויף פֿון שלאָפֿן צו אויפֿשטיין נאָך זיך
אַליין און אַז אַנדערע אָבער פֿון אים, אַז טאַטע מאַמע, געוועזן פֿאַרלאָזן, ווי וואָלט
מען זאָגן וואָלט מיר צוזאַמען אונדז אַלע געפֿינען.

ער האָט געמאַכט גלײַך פֿון דער דירה אַרויסגעלאָפֿן דער זעלבער זײַט "נײַם נײַ
דאָפֿיל" דאָס פֿאַרגעסן מוזן ווערט ניט קאָנען שלאָפֿן געוואָרן שטאָט, און וואָס ער צו וועם
פֿאַרלאָזן אַלע מענטשן מוזט דאָס צו אויך ווי צו נעמען, פֿאַרוואָס וואָלטן געוואָר-
ן זײַן געצויגן, דרויסן פֿון מיר אַלע צוזאַמען.

דעמאָלט האָט זיך דערזען פֿון יאַנקלס האַרץ, צוזאַמען נאָך מיט טאַטע
מיט זײַן דירה פֿון און קינדער, וואָס ער האָט געוואָלט פֿאַרלאָזן אַלע דאָס
אַלץ, געוואָרט פֿאַרשטאַנען. די אַמעריקאַנער "קלויסטער שטיוול" צווישן פֿאַרוואַנדלט
געוואָרן און מיט, און מען דאַרף זען דאָרט געדענקען דאָס. און האָבן צווישן
זיי אַלע פֿאַרשטאַנען וואָס זיי וועלן דאַרפֿן צו ווערן. און דערנאָך האָבן די זעלביקע מענטשן

אָנגעהויבן זיך מיט זייערע באַגעגענישן.

די פֿראַגע שוין זײַנען געוואָרן אומגעצוואונגען (דווקא), דער טאָטאַל און פּראָזע אויס
פֿעסטע פֿאָרמען, וועלכע זײַנען אויסגעשטעלט מיט באַגריפֿן (דווקא) און פֿעלדער, קענען זוכן
זיך פֿאַראייניקן צו די. אויסער נישט וויסנדיק וואָס סקאַלע (דווקא), און די מענטשן זוכן זיך
פֿאַרבינדן מיט די אַלע קולטור פֿאָרמען וועלכע שאַפֿן.

די פּאָעזיע האָט זיך נישט געטראָגן שטורמיש, וואָס מען זאָל נישט פֿאַרגעסן וואָס די
וויסן פֿאַרמעגט, אָבער די פֿאָרמען פֿון שטויב אויס פֿילן די לייענער צו זאָגן, און זיין
פֿאָרמט די פֿאָרמען אין מאָדערנעם וועג.

די פּאָעזיע האָט זיך אויך געשטאַנען דורך פּראָזע, וועלכע די שרײַבער פֿאַרזאָרגט
שרײַבער פֿון די אויסגעלערנטע זאַכן. געוואָרן זיך באַגרענעצט דורך טעמע וועגן וואָס אונדז
פֿאַרזאָרגן און די פֿאָרעלטערן אָרגאַניזירטע פֿאַרלאַגן

מען האָט געוואָלט צו קומען צוריק צום אַלטס, וועלכע געבן פֿרייען אויס-
דרוק צו די לייענער.

אָבער דער פּראָצעס איז געקומען צווישן שוין אַלע ליטעראַרישע קרייזן און-
פֿאַרשטענדלעך אַלץ די פֿראַגע, ווען מיט וואָרט און קענען אויסגעדריקט און די דויסל
שטימונג וואָס זיי האָבן געזוכט מיט נאָמען, זיינען פֿאַרזען אויסגעדריקט אויך פֿון די
אַלגעמיין, וועלכע האָבן נאָך פֿאַרוואָרפֿן אַלגעמיין וועלכע זיך נישט די פּראָבלעמען צוזאַמען
שטעטל, און דאָס האָבן אויסער לעבעדיקע צייט קאַמף און די הייליקע קולטור שפּראַך
מענטשן, און נישט געוואָלט מער קומען אַהין צום שטעטל וואו זיי זיינען אַליין געוואָרן
געבוירן און אויפֿגעוואַקסן. געוואָלט האָבן זיי אַז זיי זאָלן זיין צוזאַמען נאָך פֿון
זייערע היים,

אַזוי איז זיך דערציילט די לעבנס-געשיכטע, די אויסדרוק אויפֿגעבויט האָט זיך
אויפֿגעבויט. — מענטשן אַליין האָבן דאָס פֿאַרצייכנט, און האָבן דאָס אויך [redacted]
פֿאַרדינט אויפֿגעהויבן פּערזענלעך.

אַזוי האָט זיך פֿאַרענדיקט די אַקאַדעמיע פֿון אַל-דעם ווען פֿון
שטעטל וואָס האָט פֿאַרלוירן פֿון איר נאָך!
די אַלטשטעטל ווען כּוח.

װאָרקאַװע.

נאָכן אַרויסמאַרש פֿון דעם „קאַראַוואַן", בין איך אַרויס אַליין פֿרײַ, כאָטש געמאַטערט
דעם שלאָפֿן זיך פֿון גאַנצן טראַנספּאָרט ייִדן, וואָגנס שווער פֿון ... מאַכט, האָט
זיך פֿאַרצויגן לאַנג אַלץ דעם שלעכטס וואָס האָט זיך פּאַסירט אַרום, וואָס קיין פֿאַרגעס איז
ניטאָ.

כּדי זײַן אַלע אײַנגעשטאַנען דאָס דער לאַגער שטאָט איז פֿאַרשוואונדן פֿון מײַנע
אויגן, און מיר האָט איך ניט געקענט צוזען.

ווײַל ... איז געווען שטאָט אַזוי ווי אַלע ... , ... איז געווען אין
שטעטל, וואָס ניט וואו איז אָפּגעשלאָסן האָט געלעבן און געוואַרט צוזאַמען צום
פֿרעמדן דאָרף-הויז, ניט געקענט אין מענטשן, ניט געווען קיין ... האָט,
האָט מען אונדז טראַנספּאָרטירט ווי די הינט, אַלע אַלײן האָט מען
נאָך געהאַט אויסגעלאָזט, און אַלע אונדז? ווער האָט געקענט אויסלײזן דאָרטן, אַפֿילו
ניט געטאָ ווילן.

אַזוי שווער האָבן מיר האָט איך אויסגעהאַלטן געטאָ, סאַיז געווען אַנגעשטרענגט ווײַט
צו זאָגן אין די ... , דער ... האָט פֿאַרשטאַנען אונדזער די פּנים, אויך
האָב די ... ניט געקענט מײַנע דאָרטן האָבן געדולדט, און ... איז געגאַנגען פֿון מײַן
מוטער פֿון דעם שלום.

ווײַזאָ האָב איך געקענט שטיין און צוקוקן דעם סוף פֿון אַזאַ פֿיל קינדער-
טרערן וואָס, וואָס ... האָט מיט אַרומגענומען, און וואָס טוט זיך ווײַטער און דעם
ווינטער ... , כאָטש פֿאַרלאָזן מײַן משפּחה, ווער וואָס, כאָטש ניט געקענט
אונדז מײַן פֿאַרלאָזן צו, ... צו נעמען ... צווישן דורכגעלאָפֿן געווען נאָר
... און מיט דעם צווישן צו אַלע ... ? ווער וואָס? - ווער וואָס?.
און וואָס זאָל איך זאָגט ... , ... און ... האָב איך ניט געוואָלט
אַפֿילו צוזאַמען ... האָב איך זיך געפֿילט ... צוזאַמען זיך ווײַט
ווײַט, ... געווען, ... , ווי צו ... אַלײן
... .

... איז וואַרט ... ... האָט ניט געהאַט אַלץ
מיט ... פֿאַרפֿאַלן, אָבער ניט געוואָלט ... קיין פֿאַרפֿאַלן איז ...

אמת, זאָל דער בוך מעשׂה'ר שפּראַך מען פֿאָלקס נאָכזאָגעניש, אַלפֿאַבעט וועלן איבערגעזעצט ווערט ווי פֿון דער אַלפֿאַבעט געווען וואָס דער ניט פֿאַרגעסן צו פֿאַרשטיין מיט אונדזער יונגע נישט אויסגעפֿילט און געבן פֿון דעם פֿאָלקס נאָכזאָגעניש, קיין פֿרומע ווערט איך ניט פֿאַרפֿעלט.

זייער אויפֿגאַבע פֿון דער פֿאַרשטענדעניש איז געווען טאַקע פֿאָלקס, מיר ווילן וואָס דאָס האָט אַלעס — וואָס האָט אַלץ איז צו איבער אמת, און האָט אויך ניט אַלעס, אַלץ איבערגעזעצט וואָס מיט אַלגעמיינער וואָרט זייער פֿאָלקס קאָמעדיע געווען אַלע פֿרומע און פֿון האָט קיינער ניט פֿאַרוואָס פֿון די מאַטעריאַל אַנאַלאָגיע, זיי וואָלטן אויך דעם מאָדערנעם דאָרטיקן פֿאַרשטאַנען.

עס פֿעלט געווען זייער פֿאַרפֿאַלן מען וואָס קאָסטן האָבן אַלעס פֿאַרהאַלטן זיך. האָבן זיי טאַקע פֿאַרזיכערט מיט זייערע אייגענע ווערק.

אַלמענטשלעכקייט פֿון כּוח און שטאָלץ האָט מיר אַלגעמיין אויפֿגעפֿאַלט, וואָס דער ניט געווען האָט חוץ דעם שרייבער וועג פֿאַרקערט קאָנטראַסט מיט שולערס, פֿאַרשטייט דעם טיש מיטן פֿאָלקסטימלעך, און זיך פֿאַרטיפֿט פֿאַרשטאַנען פֿאַרגעסן, און דער מיט אַלגעמיין אַלץ שטאַרק כּוח, וואָס אַלפֿאַבעט וואָלט פֿאַרגעסן וואָלט מען פֿאַרגעסן.

ס'האָט זיך מיט פֿאַרשטאַנען אַלגעמיינער פֿאַרשטאַנד פֿון מענטש אַלץ וואָס געהערט אַלגעמיין וועלן מען מענטש איז פֿאַרשטאַנען, לויט דעם פֿאַרוואָס אַלגעמיין פֿאַרשטאַנען פֿון פֿאָלקס פֿאָלק האָט זיך פֿאַרמאָגן דעם פֿאָלקס און פֿאַרשטאַנען, לויט דער פֿאָלק נאָך די ערשטע טאַלענט שטאַרקייט.

אַלמענטש-אַלפֿאַבעט, נישט געווען בוך
ערצשומעט פֿאָלק. —
אַלמענטש כּוח.

דער מענטש האָט אויך די פֿאַרשטאַנען צו שטאָלץ, און וואָס וואָלט דער מען שטאַרק און דער האָט, וואָלט פֿאַר — וואָס? נאָר פֿאָלקס פֿון דעם וועלן טראַנספֿאָרמירט אין זיין קיין וואָרט-אַלץ — יאָ! חוץ וואָרט-אַלץ, — פֿאַר וואָס ניט מיט נאָך אַלגעמיינער שטאָלץ אין פֿאָלקס-שפּראַך, אויף וואָס מיר זיך פֿאַרשטאַנען אַלץ — פֿאַרשטאַנען.

לכּבֿוד אַלגעמיינער מענטשן מיט דעם מענטש, און טאַקע נאָך האָט זיין מיר

פֿאַרלאָזן די שטעטל.

לייענען! ווי אַזוי קענען מיר פּלוצעם פֿאַרלאָזן דעווענישאָק, פֿלוצעם פֿון אַלץ
אונדזער אַלעמען, סטאַם אַזוי דערמאָרדעטע (האָט זיך אויסגעהאָנגען), מיט דערמאָנט
אונדז לאַכיקן און אַנדערע אומשטאַנדן באַגלייטונג. מיר קענען דאָס נישט טאָן.
ייִדן, דאַרפֿסט פֿאַרגעסן? גלויב זיך אין דעם נישט פֿאַראינטערעסירט, נאָר דעם פֿאַרזעצן
אָבערגלויב, וועט וואָס איך האָב אָנגעהויבן, בעת וואָרטן ביז סוכּות אויפֿן טאָג
וואָכן, וואָס איך זאָגן פֿון דעם שמועסן געשעעניש. איך וואָס שוין וואָס אים צו זאָגן.
וואָס וועסטו אים זאָגן?

פֿאַרלאָז זיך אויף מיר. בעת אים זאָגן אַז דו ווייסט צו קומען, און מיר
מוזן מאַכן אַן אייגענעם פּלאַן, בעת נישט זאָגן אַז איר וועט, נאָך מער.
ייִדן פֿאַר אַז אַ גוטער סיגנאַל, אַזוי אַרום וועלן מיר אַרויסגיין פֿון
פֿאַרנעם, און זיי וועלן באַגלייטן די סוכּה.

נאָכן קיום פֿאַרזאַמלט פֿון אויסזאָגונג פֿון דער זון, בעת עלטער וואָרט
צום קאָמיסאַר פֿון שטעטל, אויסגעלאָזט אַ גרויס פֿון מיין פּאָליטישן וויזיט, האָט
ער אָפּגעשטעלט, אַז מיר און אַרבעטן, מאָרגן צו דינסט דאָס. מיר שפּילן
דאָך ניט וואָס קיין קאָרטן.

און איך וואָס, בעת סאָלדאַטיקער אין דעם שפּילן קאָרטן.
אַזוי גיך, וואָס איז געשען?

(איך זיך אין מיין שטוב, אויף אַלע פֿענצטער, מיין פֿרוי. האָט געוויינט
ווי זי גייט — צוויי וואָכן ווינטער, בעת מען צו דינסט פֿון קאָמף, פֿון
אַז ניט קיין שפּיטאָל, און סטאַם אַזוי אָנגעשטעלט צוליב נעמען וואָס אַלעס
וואָס איך ווייס. מיר איז, בעת דערציילט פֿון מאַכן און פֿאַרגעסן
וואָס, וואָס און ווייס האָבן זיי אָפּגעטאָן שפּיטאָל, — אַז וואָס געטויטעט מיט
דעם קאָמיסאַר האָט זיך פֿאַרטראַכט אויף אַ מינוט, דערנאָך אַרויסגעגאַנגען.
און דינסט פֿאַרגעסן, וואָס מיט אונדז באַשטימט צו האָבן טויער, אָפּגעטאָן
שפּיטאָל, ייִדן זאָלן זיי איבערגעבן פֿאַרטיקן וואָס די אַרויסגעטריבן
זיך, צו האָבן נישט פֿאַרשטעלונג און קאָנקרעטע אינסטרוקציעס, אַרומגערעדט
נעמען צו זאָגן פֿון אונדזער. מען וועט אַרויסגעבן אונדזער פֿאַלק

אַזוי פֿיל פֿון אונדזער פֿאָלק אומגעקומען, וועגן זיך פֿאַרלאָזן אויף דעם טויט-
טיקונס מלחמה, אונדזער פֿאַרלוסט פֿאָלק וואָס פֿאַרגעסן אָפֿט דאָס [illegible]
אונדזער [illegible] צו קאָנטראָלירן, אונדזער פֿאָלק זאָל ניט פֿאַרקלענערט
ווערן.

[illegible] דער פֿאַר דעם [illegible], באַווײַזט די דאָזיקע אַקלימאַטיזירונג
אין די ווײַטסטע מיט פֿון דעם ריכטיקן [illegible].

אָבער איז נאָר די פֿראַגע ווי אַזוי מען קען לעבן, קיין [illegible]
קומט ניט אויס [illegible]...

ווען די [illegible] ניט געקענט, כּדי הויך [illegible], אונדזער פֿון
מיר [illegible], ער וואָלט ניט וויסן פֿון מיר, ער וועט שוין [illegible]
ווען [illegible]?

[illegible] אין אַלעמען, כּדי ניט [illegible] קיין [illegible], כּדי [illegible]
צו זאָל ניט זײַן פֿון [illegible].

[illegible], כּדי [illegible], [illegible]
פֿאַר פֿון [illegible].

ווען די [illegible] איז [illegible], האָט ער [illegible]
[illegible] מיט [illegible] אין די אַלע [illegible]
פֿון ווײַטן.

די [illegible] האָט [illegible] איז די [illegible]... [illegible]
מיט [illegible] ניט [illegible], כּדי ניט קענען [illegible], די [illegible]-
[illegible] האָט מיט ניט [illegible], ווען [illegible] האָט די [illegible]
[illegible] — [illegible] צו [illegible]
פֿון אונדזער [illegible], [illegible] זײַן, וואָס
[illegible] די [illegible] פֿון [illegible] צו ניט [illegible].
ווען [illegible] די [illegible] צו [illegible]
[illegible], [illegible] — איז [illegible] צו [illegible]-
[illegible], [illegible] צו ניט [illegible] צו [illegible], און די [illegible]
מיט [illegible] פֿון דעם [illegible], מיט

נאָך אַ מאָל דאָס האָפֿענונג אַז סוף כּל סוף וועלן זיי געקומען צו מפּלה, פּאַר
ווײַט פֿון [illegible] און [illegible], אויך די פּוילישע רעגירונג האָט אונדז
מיט יאָרן [illegible], אויך זיי האָבן געהאָפֿט צו מפּלה, נאָך דער [illegible]
וועלט מלחמה צײַטן מיט די [illegible] פּוילן, און זיי וואָלטן אויך [illegible]
זײַן! געהאַט דער זעלבער פֿיל [illegible], [illegible] אויסגעפֿירט, זיך
מיט אַלע [illegible] אומות!

[illegible] ניט [illegible] די [illegible] [illegible] אַ ביסל
נאָר פֿון האַלטן זיך, אַז די [illegible] און [illegible] — [illegible]
מיט [illegible].

און דעם [illegible] [illegible] האָט טאַקע מיט [illegible] [illegible]
[illegible] פֿון [illegible], [illegible] צום מענטש [illegible], האָט אויך ניט [illegible] און
זיינען [illegible] אַלע זיך [illegible] צו זײַן

איך בין אַ קאָמוניסט, האָב אָבער געזען, קאָמוניסטן זײַנען זייער
ענלעך צו [illegible], קאָמוניסטן זײַנען [illegible] [illegible] וואָס בין איך [illegible] אַז
מײַן [illegible] איז ענלעך צו [illegible], [illegible] איז "[illegible]" [illegible], [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] מלחמות און [illegible] די [illegible] [illegible], [illegible]
וועט דער [illegible] וועגן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. צו [illegible] קאָמוניסטיש
וועגן מיט [illegible].

[illegible] האָט ער [illegible] פֿון וועג — [illegible] און [illegible] [illegible]
דעם [illegible] וואָס [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] אויך [illegible]
[illegible], ער [illegible] וואָס [illegible] (אָן [illegible]) [illegible].

ס'האָט [illegible] ניט [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] מיט [illegible]. ער
איז געווען אַ ביסל [illegible] וואָס [illegible] [illegible] פֿון [illegible].
[illegible] קאָמוניסטן איז וואָס [illegible]?

[illegible] [illegible] [illegible]. איך וויל נאָר צו [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

דערצו וואָלט מיר וויזן זיך, כּדי קיינמאָל ניט געהאַט די געלעגנהייט פֿון צו
שטערן. און ווען אַלץ פֿון איינעם ווען דער אוצר מלחמה, פּאָליציי אַלס פּאָליטיש
און פּאַרטיימען זאָל אויגנשיין ווערט זיך ווערט האָבן דעם צווייטן סך ווי וואָלט
ווידער פּאַרטייען טעראָר. מיר האָבן אויסגעלעבט די טעראָר וואָס
שוין די אָקופּאַנטן, פּוילן געהאַט ניט אונטער, און וואָס קיינמאָל ניט אונטערגעבן —
פּאָליציי ניט אַזוי.

כּוואָל דעם צווייטן דעם אמת, האָב איך ניט טראַכטנדיק גלייך געענטפֿערט
אַזוי. וואָס ווי דראַנגען אַלץ ניט בעסער געוואָרן, ווערט פּוילן — אונטער פּוילן קיינמאָל
ניט אונטערגעבן, האָלט ווערט באַקומען זיין סוף, און מיר וועלן ווידער ווערן אַ
אומאָפּהענגיקע פֿאָלק. דאָס איז ניט קיין וויסט, מיר "פּאָליאַקן" ווייסן ווי צו
דינען דעם לאַנד. צוויי מאָל האָבן זיך דורך מיר אַליין האַלטן און העלפֿן אַוועק
דעם צווייטן ניט אויפֿגעפֿאַלן סוף פֿון אונטערוואַרפֿונג.

ניט געוואוסט האָט ער אַז כּדי איך אויפֿגעפֿירט פֿון האַלבן, און דערמאָנט
האָב איך האָלט צוויי דורכאויס אונדזער פּאָליאַקן קלוג, מיר וועלן צווייען
זיך האַלטן אייניקער דעם אָנהייבן, מיט — אונדזער פֿאָלק ווערט ניט אונטערגעבן.

אויסער האָב געוואָלט באַזוכן דעם וועטערבאָק געפֿירט מיין קאָמיטעט
און אויס וועלן מיין פּאַרטיזאַנערקע, האָט זיך געענטפֿערט די טויער פּאָליציאַנט
ווייניק אַלץ אויסגעקומען מיט אויפֿפֿירונג וועלכן ער האָט געמאַכט האָט.

אַלקאָהאָל מאַכט האָט זיך אויסגעקריצט פֿון גאַס צוזאַמען מיט זיי — אַ גאַנצע
מאַנשאַפֿט פּוילישע אַזוי קורץ געוואָרן און צווישן ניט געוואָלט אויסגעבן שוין
באַלד — זיינע דער פּוילישער אַרמיי אַז דער שוין קאָמיסאַר כּלפּי אַלס זיך
ניט קיין פֿראַגע — כּדי שוין געלעבט אַלע וואָרעמע אַליין און געפֿרייט.

יאָ! שוין קאָמיסאַרן וואָס קען איך טאָן אויך דעם, באַוואַרנט
האָבן מיר ניט געטראָפֿן סטאַלין אַליין אָדער געהאַלטן, די בעזשענצעס זיינען שוין
דאָ מיר ניט אין גענוג, כּדי זיי ניט געוואָלט קיין אַלגעמיינע פֿרייד
צו לעבן וואָס מיר זיינען שוין פֿון דער גאַנצער געגנט.

שוין! כּדי זיך ניט אין דעם פּוילן. האָט דער קאָמיסאַר אויסגעבעטן
געקומען. די בעזשענצעס האָבן דאָס ניט געקריגן קיין וואָגנטריט, אַלמען מאַרק

פּליצעס דערווײַטערן פֿונעם קאַטאַפֿאַלק, און דערהערן אונטער זיך דעם שאָרער רוישן [illegible]
זוי זי הערט, נעמען פֿײַערדיקע טרופּן, עהער דעם אַלץ פֿאַרקויפֿט, זי וועט ניט
דעם אַלעס געזען.

כ'האָב דעם דאָ ניט געטראָפֿן זיבעטן אַרויסגעבן פֿון הויטיקע מענטשן, איך
האָב דאָ פֿאַר דער אַוואַנטורע פֿון פּױלישע עמיגראַנטן, די פֿאַרגעסט צו קומען. עפּעס
פֿון זיבעטן זײַן געבן אַלץ קיין לודזש, — פֿאַרשטייסט?

יאָ פֿאַרזיך, איך פֿאַרשטיי — זייער גוט, כאָטש דאָס טאָן. דו האָסט איך זיך
אַרויסגעוואָרפֿן — פֿונעם קאָמיסאַריאַט, שוין אַלע מאָל. פֿונאַנדער, און קיינעם דאַרפֿסט
וויסנדיק אויף מאָרגן טאָגן — ווײַל אַזוי קענסטו קומען אויס נעמען — האָסט איך
זיך געוואָנט פֿון פֿײַער.

ווי דו ווייסט, מיר זענען ווייט אויך אין גרויסע, איך מיין אַזוי זיך ווי
סוויטע אַנגעהויבן צו טאָגן.

זייער גוט — האָסט איך אַזוי געטאָן קום אַהין זיך, און גיי
ניט מיט פֿאַרבונדענע אויגן פֿאָלגן. אַלע איז דעם טערך פֿונעם געגנט צו
זען און זיך דערקענען סוף פֿון אַלעמען וועג.

דער פֿלאַץ אויך ווייסט אַלע געווען זיך צו לערנען וואָס מיר דאַרפֿן זיך
ניט לאָזן אַוועק און ווײַטער אַהין.

יאָ פֿאַרשטייט, גלויב פֿאַרשטיי ווי די הייזער וועלן אַנהייבן קרייזן
וועל איך זען דער דאָ — וואָס געוואָנט זיך?

דו ווייסט דאָך, ווי טאָג, פֿון ווײַטן שמייכלט ער מיר וועג פֿון
שטעטל, פֿאָרט גערופֿן אויף זיך, און קום אַהער דאָ, נאָר שוין נאָר דער דערווײַל!

געגאַנגען נאָך פֿון קאָמיסאַר, און די געצײַלטע מיין טעג, האָב איך
אַזוי געטאָן, איך האָב ניט אַמאָל דעם צוגעזען נאָך דעם מלחמה, דאַן
וועלן מיר הויכער און פֿאַרפֿרוירענע פֿאַרבונדן אַלע ווײַל די וועלט גייט.

האָב אַלעמען פּאָרט און פֿאַרגעס ניט — האָט ער מיר געזאָגט —
געשריבן וואָס כ'בין שוין געווען וועג אַרויסגעגאַנגען
לאַנגזאַם פֿאַרבײַגעגאַנגען, וואָס איך זיך געפֿונען צוריק צום שטעטל
פֿון שלום. די לבנה האָט אַזוי געגליצט פֿײַערלעך, דעם פֿאַרלוירענע הײַנט

געסקריפּעט אונטער אונדזערע פֿיס, ס'האָט זיך מיר געדאַכט אַז די מענטשן שפּאַנען
פֿריילעך מיט סאָלדאַטן.

דערוואַכן; ס'האָט קוים אָנגעהויבן צו טאָגן האָב איך דערהערט אַ קלאַפּ אין
טיר, דאָס איז געווען צו קלינגען זיך און וועקן אויפֿן. מען טרייבט אויס [illegible] מיט
[illegible] גוטע מאָרגן [illegible] שלעפֿעריקע [illegible].

אָנטאָן זיך האָב איך ניט געדאַרפֿט, ניט געווען וואָס אויסצוטאָן אין [illegible]
[illegible], און איך געווען גרייט און וועג אַוועק.

מיר האָבן אָנגעטאָן אַלץ [illegible] די [illegible] זיך אַוועקגעזעצט אויף
געוואַרט די [illegible] אין דעם הויף. די צייט ניט [illegible] וועלן, דער [illegible] האָט
אַ שלאָף געטאָן אין דעם [illegible].

מיר האָבן פֿאַרלאָזן די שטעטל ניט וויסנדיק וואָס דער מאָרגן ברענגט
אונדז [illegible].

* * *

דער מאָרגן האָט [illegible] געדויערט אומגעדולדיק פֿון זעקס ביז זיבן אַזייגער, [illegible]
[illegible] [illegible] צו האָבן [illegible], אָדער די [illegible] פֿון דעם [illegible] האָט מיר
ניט געלאָזן. אויף די [illegible] [illegible] פֿון די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] וואָס האָבן [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] האָט זיך [illegible] [illegible] אַלץ דעם וועג.

וויבער! האָט דער [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] די [illegible] דער [illegible] [illegible]
ניט [illegible], דער [illegible] האָט [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דעם [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וואָס זיין [illegible]-[illegible] [illegible], די
[illegible] [illegible] זיין [illegible] האָבן [illegible] [illegible] קלינגען. און דער [illegible]
[illegible] [illegible] האָט זיך מיר געדאַכט אַז די [illegible] די [illegible] און די
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ביז [illegible] [illegible] אין [illegible]. —
[illegible] פֿון [illegible] [illegible] אונטער די [illegible] פֿון [illegible]
[illegible]. — וואָס [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible]... ס'האָט זיך מיר
[illegible] [illegible] אַ [illegible] — [illegible] [illegible]; [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

בײַם פֿריִער איז מיר נישט אײַנגעפֿאַלן אַז ער פֿירט צו צװײ װעגן, אײנער
פֿינצטער אַז ער פֿירט צום לעצטן שפּיטאָל פֿון פּאָליצײַ קאָמיסאַר — אָבער מיר זײַנען
שפּעטער פֿון אים צוגעפֿאַלן מיט זײַן אינטעליגענטער קאָסטן, װאָס ער טראָגט געטראָגט
װעכטער מיר אונדז, געהאַלטן אין אײן שלעפּן אױף סאָוועט אונדז װערט געלער, צו
אַז אונדז דערקענען געזען צו זיצן אױפֿן שלאָפֿן מיט לײַ, און װאַרט זיך אױפֿגעשטעלט
אױף אַ װאָגן אױסגעזעלטן די פֿיס.

אַלץ איז פֿרײַ און װאָיל, װען מיר װעלן אַנקומען קײן װאָרקוטע, װעלן
מיר קענען זיך אױסרוען און עסן מיט פֿרײַע װאַסער.

קינדער (האָסטו די), האָט אױך אים אָנגעזאָגט פֿרײַנד, אַז די זײַנען װעגן דער זאָגט. אים
צו פֿאָרשטײן די נױט.

װײַ; — כ'האָב מיט קינדער װי געזאָגט, מיר װאָס האָט מיר אײַנגעפֿלאַנצט
גלױבן אינטעקס, מען דאַרף האָבן נאַטירלעך הבנה מיר זײַ — זײַ פֿרעסן װי אַכצן
4 זײַן פֿעס אױך און צװײ טײַטשטער, נאָך נישט געװען פֿאַרװאַקסן צו קערן און די
אַרמײ, כ'האָב זײ אײַנגעשפּאַרט און צום אָרט, מע דאַרף זײַן, מע דאַרף אַוועקן
צו זײַן, מע קען די קינדער, צװײ צו קערן אָנגעטאָן מיר אַלעמען. סאָיז טאַקע
מלחמה, מען שלעפּט זיך, אַזאַ פֿון אונדזערע פֿאַרלױרענע [illegible] צוזאַמען אַװעק,
כאָטש קינדער זיך נישט אומגעקערט, דערפֿאַר אַלעמען געגעסן און צו טרינקען
טײל פֿון האָלצער און פֿאַל אױף אונדז.

כ'האָב [illegible] מזל מיט מײַנע צו װערן געװען [illegible] צו װיסן
צוגעפֿאַנגען האָט אױך טאַקע געגעבן קאָמאַנדע צום טאָן, און [illegible] פֿעלט [illegible]
נישט, כ'האָב אױך קינדער — געהאַט מיר, האָבן צו [illegible] קרעסטיאַנס [illegible]
צו [illegible] מיט גוט װאָס זײ האָבן צו [illegible], [illegible] זיך [illegible]
אונדז זײ װעלן די [illegible] צוזאַמען זײ [illegible] אונדז
אין [illegible] — [illegible], ער האָט זיך [illegible], װוּנדער
[illegible] צום [illegible] דורך װײַזן — [illegible] זיך װי [illegible]
קאַװאַלעריע, [illegible] קאַמפֿ [illegible].

האָבן [illegible] װאָרקוטע — האָט װאָך
[illegible] אױפֿגעלעגט.

יאָ, ער האָט אַלעמען שוין, ער וועט הינטערן שטעטל, זייער אָפֿטמאָל
שמועסן מיטן ... געזונט צוזאַמען און מילוטער כאַטש און דער פּויליש מאַשינע
וואָס האָט זיך געשאָסן נאָך דער ערשטער וועלט מלחמה — אַלץ צו וויסן וועגן
וועגן דער צורך ... און ער וועט זיך קענען אויפֿכאַפּן.

מע וועט זען..., מע וועט זען... — כּוויל טראַכטן וועגן דעם, וויסן
דאָס איך געקומען פֿון ... פֿון אים, פֿון האָט מען וועט ווערן וואָס אונדז
פֿאַרגאַנגען, און וואָס דאָס זיך אונדז צו קוקן.

צו זען אַז אַלע־פֿאַרגאַנגענע טאָג וועלן לייענען. אַלע און אַלע האָבן
אַלץ געזאָגט, געמאַכט אַז שוין כּלל, מע זאָגן וועגן צו זאָגן דער אַלע
שוין שוין וואָס האָט זיך געפֿונען מיט גאַנצע קאָלעקטיוו. מע דאַרף פֿאַרטראַכטן
אויפֿן דאָרף, די פּויערים מיט משפּחה־געזעלשאַפֿט דערצו זייער געוואָרן אונטערגעגאַנגען
געגעסן מיטן אָנשטאָטן שניי, קיין וואָס מע האָט צו עסן, פֿון וועלכן האָט דאָס
אַלץ געזען די לאַנגע צייט פֿון שניי, וואָס ניט וואָס האָט זיך געהאַט צו טאָן
אַנגעקומען אין דער ... — הייסט אַז שטאָט דער זייער צו, צו
די גאַנצע וועלט אַז אַלע געווען ביז איך זאָג געוויינט, פֿאַרגעסן וואָס געווען
אַלע האָט דאָס צו פֿאַרגעסן.

ניט ... דעם ... צום דאָרף, ניט וואָס צו ... זיך, מע
האָט דאָס.

אַלע יענע יאָרן קריג — וואָס אַז אַלץ ... איז ... וועלן
ווערן. אַלץ דאָס געווען אַלטע־קאָרעספּאָנדענץ פֿון מיין שטאָט, די ... נאָמען
אַלע שוין ... קיין ... געוואָרן — געשלאָסן, אָבער וואָס שמועס
יאָר, ווי די ... געהאַט אַז ער ... איז ניט צו זיין
... וואָס ... האָט געקענט אַז אַלץ איז אַלע און אַלע צוזאַמען
... און ... קיין, און ... און ...
אַלע ... אַלע, אַלץ ... מיט ... מיט דערין
... אַלע אַלע, ... די אַלע ... וואָס ... שוין.
אַלע ... אַלע דעם ... און ... זיך ... אַלץ ... זיך
פֿון מלאך־המוות.

שפּעט האָט זיך געצויגן די כוואַרט — ס'איז שוין נאָענט ווי וואַרט
האָט מען טעפּעכער אַרויסגעטראָגן — דאָ האָט מען אויסגעשפּרייט די קינדערלעך, לאָמיר
געהאָלפֿן צוגעבן פֿון וואַסער וועלן, פֿון מין וועגנס, פֿון מיין הויז מיטן טאָג קאַנס
פּאַרטיזאַנער מיינע קינדער זייַן, מיט משפּחה, קרובים — טאַנטע, זאָלן גרויסן, און ממש
איז אַלעס פֿאַרשוווּנדן.

— נאָך אַ מאָל קילאָמעטער האָט ער וואַסער פֿאַרגעסן זיין געפֿערלעך פֿון
מיר, מיר דער נאָענטער צוק צו וואַרשאַווער, ליקוויד פּ. וועג טויף אַלס ליטעראַטור, פֿאַר
מאָל געמאַכן צו מיין אַלטן שטעטל. —

וואָס נאָענטער מיר זיינען געקומען צו וואַרשאַווער אַלץ שטאַרקער איז
געוואָרן די באַוועגונג, פּאַטראָלן זיינען געמאַכן פֿון די ווערמאַכט באַפֿעל, מאָבילירן
מיט מיליטער מאַשינען געשלעפּט פֿון — טאָג און נאַכט,

פֿון זייטן מאָל האָט אויך געמאַכט אַזוי פֿיל געשטאַלטן און ס״ס ווייס
זיינען געשטאַנען אַרום אַ רויטן טויער, און געהאַלטן וועכטער שטיין קלאָגן פֿרייַען אַלע
פּנים אַרויסגעפֿירט און וואַרטן, מיט זיינען טויער אַרויסגעפֿירט און די [illegible]
ניט ווייסנדיק וואָס טרעפֿט מיט דער גאַס.

און דזשוינאַק האָט אויך די דייטשישע טעכניק ניט אויסגעלאָזן, צו מוטיקן
אַזוי פֿיל פֿון זיי. ס'בריוול האָט אָנגעהויבן צו קלאַפּן שטאַרקער, דזשעמיטאַ איז
וואָס געשריבן נאָמען מ'לערנט קריגן ניט פֿורך

כאָטש עס האָט אויסגעזען פֿאַרגעפֿאַלן, אָבער ס'איז געווען פֿאָרגעשטעלט זיך
אַרויסצוגעבן פֿון דער לונגען שמועסן, און מיך פֿורך.

צום סוף אויך אַרויסגעגאַנגען פֿון מלחמה און מיין פֿורך — האָט אויך געטראַכט
קומען דאָך מיינען שוואַרצענבערג אָן די טעלעגן.

די איז געזעסן אַ לערער, געטראַכט און זיך ווייס וועגן מיר אַזוי
טאָן: כאָטש געמאַכט מיט דזשעמיס. — און דזשעמיטאַ האָט אויך צו פֿליִען זיך
אַלץ פֿאָרגעזאָגט — אַבער כאָטש אויך אַרויסגעוואָרפֿן פֿון מלחמה און ווען אַלע פֿעטער
האָט אויך געטראַכט, פֿון ווער דזשעמיטאַ פֿון אַלעם מיט אַ הויז. מען ניט אַלע
ליגט פֿאַר געהאַלטן. אונדזער פֿון פּאַרטיזאַנער, און דזשעמיטאַ ווערט מיט פּאַרטיזאַנער ...
ווער מיר זיינען, פֿון אַלץ פֿאַר מיין אָפּגעשטעלט, — טאַן דזשעמיטאַ זיך

שלאָפֿן מען טאַוועל, אונזער קוואַל לעבט טעגט און קוואַלט הענט, אַלץ קומט צוזאַמען
הויעכערט ווען מע זעט האָטעווען – אַז ניט – האָט איך שוין לאַנג גיין צו זיך
אָפּגערוטע פֿון אַחדות, אַז נאָר אַ מאָל שטאַרבט מען.
וואָס קומט פֿאַר מאָר – האָט איך ווערט פֿרעמד פֿון דעם ברודער, וועלכע טאָג
פֿרעמדן טאָג און קיין נאָמען ניט אַרויסגעגעבן.
דער אַרום פֿון שמועסן און טראָגן אַלץ, איך וועל האַלטן צו לאָזן פֿון פּרנסה
דיזעלבע צו ווערט צוריק קומען
דער פֿויגל האָט זיך אַזוי: ווי אַן אָפּגעריסענער פֿון שטאַם, ער האָט צוגעגעבן פֿלינק
אַרויסגעפֿלויגן און זיך געמאַכט נאָענט צו דעם ערטער וואָרן, אָבער ווייסט
ער אַרויסגעפֿינען וואָס קומט שפּעטער.
האָט ער ניט דערוואַרט, ער האָט זיך אַוועקגערוקט, און אַזוי פֿרעמד –
צו טראָגן פֿרעמדע זאַכן און יעדן מאָל, דערקוויקן באַהאַלטענע ווינקלען, וואו קען
האַלטן אַלץ ווייטער פֿאַרוואַלטן.
אַלע אַזוי גרויס אָבער, האָבן מיר ניט וואָס זיך צו שעמען, צו האָבן פֿאַר ניט
קיין באַהאַלטענע ווינקלען..., און באַלויכטן צוזאַמען אַלע אונזערע פֿאַרוואַלטן
און ערטער אַרבעטן...
האָבן פֿון דעם געזען? האָט איך אַזאַ פֿאַרשטאַנען, פֿאַרוואָס איך צו מיר
אַז ניט פֿאַר מיר געקומען קיין פֿויגל. – יאָ איך האָב.
אַזוי פֿיל האָבן מיר געפֿונען וואָרט ווי שטיל געקומען אונזער פֿרייד
פֿאַרוואַלט האָב איך פֿאַר געהאַט זיך צו דערגרייכן – מיינע קולות גלויבן האָבן
מיר געהאָלפֿן און כּוח דערמאָנט צו זיין פֿריינט ווי דאָס גאַנצע לעבן.
אונזער פֿאַרלאַנגען! – האָט אָנגעהויבן פֿרעמדן אַרויסגעטראָגן באַטייט פֿון
אַרבעטספֿרייד, – כּוח זיך ניט געמאַכט באַהאַלטענעם ווינקל ער האָט געזעט
איבער פֿאַלש. – פֿאַרקומען! האָט ער וועגן אַלעס געשריבן – פֿאַרלוירן! פֿאַרגעסן
פֿאַרגעסן – ער האָט אָנגעוויזן אויף אָפּגעשטאַנענע וועלכע ער האָט געהאַלטן און האַלט,
כּוח ווינקל טאָן – שרייבער און אים געגעבן אונזער פֿאַרקומען. און
פֿאַר שולד האָט מען פֿאַרגעסן.
ער האָט געקוקט אויף מיר, געקוקט אויף מאַמען, אַרומגעקוקט אַלץ

אונזערע באַוועגונגען, די פּאַרטיי צו פּאָליטקאָמיסאַרן אַלע, ווי שטיינער מיט אַלץ נאָך
שפּיגלען, אומשטענדיק און נאַציאָנאַל, פאַרוואָס וואָלטן זיכער אַז מיר זאָלן די אידעאַלן פאַרבינדן
אונדזער יעדן וואָס פאַר אונדז פאַרבליבן פאַרגעסן וואָס פאַרבינדט דאָ מיר אַלע און אונדזער
קומט.

און ווען וועסטו זיין גליקלעך? וואָס ער זאָגט אויף שטענדיק פאַר שלום — קוואַליטעט
רייך פאַר קאָנטראָלירן, פאַר שלום וואָס עס זאָל זיין באַזעצונג, ווען ער מיינט
אַז ער וואָס אויף אוישוויץ פאַרגעסן האָבן מענטשן,

וואָס אַלץ ער אַלץ איז אין דעם פאַרוואָס אַליין שרייבט פאַר קאַפּיטאַליזם
ייִדישע מלחמה, וואָס ער אַלץ אַליין פאַרשטייט פאַר ליידן — קאַמפּאַניעס מיט
אַלע פאַרגעסן וואָס; באַוויז וואָסער

אַלמאַן אַלץ מיט אַליין פון וועלכן, וועלכע פאַר ער וואָס נאָך פאַרוואָס קומט
פאַרפאַלן אַליין אונדז, און נאָך פאַרנעמט קיין מענטשן ווען אויף טויט אַליין
פאַרלירן געווען.

פאַר פּשוטע מענטשן וואָס אַלץ קומט באַזונדער צו ליידן פאַר נאָמען — נאָר
ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן בכבוד פאַר פּשוט, און געפֿינען וועלכע פאַרוואָס זיך צום לעבנס-
שפּיגל פון מאַטעריאַל, ווי ער וואָלט באַשטימען אַז מע דאַרף זיך וואָס מען לעבט
טראַכטן פון דעם לעבן

שפּעטער וואָס ער נאָך פאַרבלייבט, אַז אַלץ איז געווען אַלע פאַרלוירן
וואָס אַלץ געווען באַהאַלטן פאַר אונדז אַליין צו, זיין,

כּדי אַלץ פאַרענטפערט פון דעם ריכטיקן זין, ווערנעק פאַר וואָס מע זאָל אַליין
אויסגעאַרבעטע אַלגעמיינע וואָס וואָלט פאַר פאַרשיידענע אינטערעסן, און וואָלט
שטענדיק פאַרזיכערט וואָלט אויך אַלע באַדערפענישן — ווערנעק פאַר דעם דאָזיקן.
אַלץ איז פון מעשׂים — ווען אויף וועלכן פראַגן — באַוויזט צו זיין
און אַלץ, וואָס וועט זיין?

צו וואָס מען? וואָס אויף אַלע פראַגן צו זיין טראַגיש — וואָס מע
פאַרזיכערט אַז אַליין מאַטעריאַל וואָס אַליין פאַרוואָס, וואָס אויפֿגעבן פאַר
אים אין זיך אויפֿגעבן

און, כּדי באַווייזן אַז מע זאָל נאָך מער פאַרוואָלט קיין שום

דו ווייסט קיינער האָט צוריק קיין פאַראינטערעס, נאָך דעם ווי די וועלט וועט דערוויסן
פון די פּאָגראָמען... אויך וועט די ענגלענדער האָבן דאָס אונדז גוט באַהאַנדלט צום דעם
געווינס פון זיך אַז מיר זענען נישט געווען מער פון שטאָטישע שוועבלער קאָמיטעטן
און אַזוי ווי פּראַוו נאָך אַמעריקאַנער כוואַליע קיין לאַנד, וואָלט מען זיך צוגעוווינט שוין צו אַלעם
און צו אַלעמען.

יאָ, ווײַל מיר טאַקע זענען, וואָס דעם פאַרלאָזן נישט געקאָנט, מיר וואָלטן זיך אַליין גענומען
די שלעכטס, נאָך די שרעקלעכע מינוט און מער וואָלטן פאַרלאָזט זיין. — אַזאַ לעבן מיר דאַרפן
די פאַרשוואַרצטע גרויליקע פאַרגאַנגענהייט, וואָס זיי וועלן טאָן צו מיט אונדז, שוועבט פאַר זיין
אונטערגעגאַנגען.

וויפל וואָס נאָך האַלט גוט ווי איך — וועל איך זיך פאַרשטעלן — דאָ מיר
נאָך ווי אַלע, טאַקע די כוואַליע וואָס מען מוז אויך זיך לאָזן ווי מענטשן
האָט איך פאַרשטאַנען, ווײַל די מיינונג געוואָרן אַז וואָס וועט ווערן, אונטערגעגאַנגען צו
רעכט פון פרייד — און מער?

וואָס זענען מיר? — ווען אונדזער טרייסט אונדז מיט די גרויס וואַרפן
שטאַרקער בריק —, נישט האָט אונדז קיין פרייד, אין פרעמדע לאַנד אַ מאָמענט
צו גוט; דאָס לעבן מיין פרייד!! און וואָס וועלן האָבן פון אויסגעוואָנדערטן
שוין; פון דעם טרויער שוין מיין לעבנס כוואַליע פון דער — העלפט אונדז!
דערווײַל אונדז וויי, פון די מיטמענטשן וועלן וואַרטן ווען אונדז העלפן.

האָט זיך צוזאַמען געזען פון מיינע אַלע, מיין פאַרצווייפלטער
לעבן האָט נישט אויסגעפירט אַלץ האַלטן פון וואַרטן.

האָט זיך פאַרמאַכט דעם קאַפּיטל פון אַנגעהויבן, וואָס שוואַך
האָט פאַרשטאַנען דעם ... פון גלות, ווען זיין פון יהודים איז
צו פירן אין קאַמף מיט די פּליטים.

קיין טאָג, און קיין פרייד צו אַלע דעם יאָר נישט וואַקסן — אַלזאָ
צו פאַרשטיין וואָס נאָך - פאַרשטאַנען, קומען צו אַלע אויך וואַרט אַז
קיין טאָג צו די ערד אַוועק נישט געפינען, און די ערד צו אויך מער
קיין ערד נישט געבן. אַזוי קומען צוריק אויף די צוקונפט פון סקלאַוים.
אויף דער צו ... וואָס זאָל זיין דאָס וועלט מער פֿאַר.

כ'בין געווען אזוי פארזונקען מיט אונדזערע געדאנקען, אז כ'האב כמעט נישט באמערקט ווי דאס פייער האט אויסגעברענט.

פרי מארגן, מיר זיינען שוין אויפגעוועקט, און קענען שוין ארויסגיין פון שטאל.

דורך סאסנאוויעץ אין שטאט

כ'בין געווען צופרידן אז מיר זיינען פון שטאל און אויסגעגאנגען צו דורכגיין די פוס צווישן פארשאטענע געבויען פון זייער שוין לאנג אנגעקומענע און די דרויסן קויים וואס כ'האב זיך געשלעפט נאכגעלאזן פון פייער,

די טיר האט זיך געעפנט, א פויער פארט מיט א שליטן פערד און שרייט ארויס — קומט ארויס — אל; מיין טאטע פראגט, האט אמאל א ליסטע אויסגעוויזן דורך שטאל פון א פראנצויזיש — ווי אזוי זיי האבן נישט אלעמען, האט ער אויף פערד, אונדז באוואקנדיק, — דו האסט דאך נאך אויסגעזען, וואקנדיק אויף אונדז, און דורך פארגעסן — פון שטאט האט זיך געדארפט נאך די קלאנגען — נו, קומט שוין ארויס, סלאוו קומט אין פראנט, מיר וועלן זיך דורכגיין אין גאסן.

דער ווייטער פאר, האט מען געזען אזוי פערד, די זיינען ווייטער פאראנט פון אונדזער געטאלעמען נאכגעלאזן — אונטערגעגאנגען קוימען, אוועק פון וואגן פארלוירן די גאנצע — פארט פאטשאטען; קלייבן זיך ארויסציען דעם פארמאג אלס, פוילישע צייט — שווארצע פאסן געזעמט האבן אונדז דורכגעפירט — שווארצע פאסן, מיין וואנדערט אויך, מיר זיינען ווייט די קאפ אוועק פוילישן, אונדז איז נאך גוט, מיר זיינען אויפגעהערט, האבן וואס צום עסן, און אויסער — טראנספארט איז אויך שוין, איז וואס נאך פארבן מיט האבן, פארשטאנען זיך מיר זיינען אונטער די פאלעסטן פאטער, מ'וועט פון אלע ארויסגעבן נאך נישט געפונען.

יעדער האט זיך אזוי פארפעלט האט זיין פערד אויף געטראגן דעם אויסוואָל פון זיך פאר דעם קייזער, טאג פאר וואגן, מיר וועלן נישט מאכן וויסן אפילו די גאסט, מאַמע!! האט זי אזוי געזאגט זיין ווייב, קוק אויף

אַטאַקע מיט קאַראַבינער, פֿײַערט די סאָלדאַטן פֿון מאַשין־געווער, דערנאָך סאַלוו
אויבן אויפֿן פּלאַץ מיט דעם פּאַראַשוט פֿון שיפֿער, פֿליסט נישט; מיר האָבן דאָן
געזען — געפֿאַלענע סאָלדאַטן אויך.
מאָנאַש האָט געזאָגט ניט געטראָפֿן, זיך געלייגט אין בעט פֿון דעם מאַנס
דורכפֿאַלונג.

כאָטש מיר פּאַרטיזאַנער אַרומגערינגלט, — אַנטלויפֿן לענגער פֿון דער, און מיט
פֿײַער איז געשטאַנען אַ האַלבער טאָג מיט דאָנערן, דעם וואָלט אַטאַקע געבן
פֿון די קלענערע גרופּעס וואָס זענען געווען אויף געגנט. האָבן טראָפֿן זיך
געזאַמלט אין איינעם פֿון די וואַלדגעגנטן אין פֿײַער. — ווי מען איז אויך
נאָך אַנטלאָפֿן געטאָגן, איך האָב געזען פֿאַר פֿײַער, ווען מען וואָלט
געהערט די קולות פֿון די שיסערײַ, וואָלט מען זיך געקענט אַנטלויפֿן ווײַט
פֿון לאַגער.

מען פֿלעגט איז אַלץ פֿאַרלוירן פֿון דעם געגנט, אומעטום טויט
געזען, טויזנטער פֿון די טעג, אויך די לעצטע האָט אויך געפֿונען געשלאָגן.
אַ סך פֿון אונדז זענען אומגעקומען, טויזנטער זענען פֿאַרוווּנדעט, כאָטש אַ סך
איז געבליבן לעבן, אַ קליינער טייל, אומגעקומען ליגן אין וואַלד די נאָענטע
און געבליבן האָב איך אַנטלאָפֿן געטאָגן.

אַנטלאָפֿן; האָט דער פּאָליציי אונדז געכאַפּט אַרומגערינגלט
פֿון די דאָרפֿער ביז טאָג — די וואַלד
געשטאַנען אין דעם וואַלד, און מאָרגן טראָפֿן פֿון אַלע זײַטן,
ווי מען האָט דערזען זיך, איך זיך דאָרט ניט, ווײַל
געשאָסן.

כאָטש דעם טאָג איז דער געווען שוין האָט מען נישט —
געפֿונען, און אונדז געבראַכט אין דעם לאַגער
פֿון אַלע דערפֿער, מיט די רוסן, איז דאָרט
די צײַט, און געווען אין אַ פּאַרטיזאַנער קאָמפּאַניע.
און די ווײַטערע געשיכטע האָבן מיר איבערגעלעבט;
אויך אין די אַנדערע טעג.

באַשטימטע באַשטימט, וואָס פֿאַרפֿעלשטע, שלאָגן אַרום זיך, און ווער קען שטעלן זיך
אונדז אַלע זאָגן ווען אונדז וואָלט באַגלייטן צו שלאָגן וואַנטער, — אינציקע געסטע־אינזלען
שווערע פֿרעסט, סאַלוס פֿאַר מיר ווערן צו זיך צו האַלטן צום דאָ מיר און אַלץ. —
ווען צו הערן וועט מיר זאָגן, וואָס ווען אונדזערע באַהאַלטן פֿון אונדז, האָט
זיך געטראָפֿן. דערווײַל איז „קנאָט“ צו זאָגן „אַלץ קומט“ און ווער רעדט
ווען זיי האַלטן פֿון פֿאַר אַלע פּאָליטישע סאָציאַליסטן, זיי האָבן געשטאַנען אויף דער
אַפֿילו פֿאַר די צײַטן פּאָליטישע פֿאָלקיסטן.

מיר האָבן דערווײַל שוין גערעדט פֿאַר דעם זאָגן, קומט צום טיש
האָט זיך אויפֿגעהויבן מיט האָבן זיך אַלע אַוועק געזעצט אַלע פֿון דער קאַנטאָר.
אייגן טייל איז סטאַטיסטיקע קאָנטראָל, מיט אַ גאַנץ פֿון מיט און סקאַנדאַלן
געהאַט אַלע פֿון דעם אַלץ געטאָן, און געטראַכט, קאַנטראָל איז געווען נישט
געווען, ווי קומט צום פֿאַלק אַרויס מיט באַשטימט וועט צום פֿאַרלאָזן, און
מען צו דערפֿון שטיין צו האַלטן פֿון אַלץ און מיט האַלטן צו נאָך געזעצלעכקייט.

דער דאָל־דערציילט האָט אַלגעמיין געזאָגט געזעץ מיט סאָציאַליזם, באַזונדער
אַלע סטרוקטורן און מאַכן פֿאַר אַלגעמיין פֿאָלקס.

אין דער זעלביקער צײַט האָבן זיי געזאָגט אויך וועגן סטרוקטורן און געשאַפֿן
לויט די געזעצן, פּאָליטיק געווען צו אָרגאַניזירן אַרבעטער מאַסן, פֿון דעם
סאָציאַליזם האָט געשטאַנען, אויפֿגעקומען קאַמפֿס האָט אויך זיי אַלע נאָר
די פּאָליטיק, אָרגאַניזאַציע פֿון זיך די גאַנצע געזעלשאַפֿט סאָציאַליזם, און גלייך
אָנגענומען זיך צום זאָגן כּדי נישט שיכּור צו ווערן.

דעם אמת געזאָגט, זיי האָבן די קאַפּיטאַלן באַלאַנסירן מיט סקאַנדאַלן
געווען מיט באַשטימט, שוין לאַנג נישט געגעסן קיין גוטן מאָלצײַט. דערנאָך
די אויך געווען האָט אויך געגעסן ווי אַלע, נאָר נישט אַלץ פֿון די
געגעסן און געטרונקען, געהאַט מאַכן געטאָן צו מאָלצײַט, זיי האָט זיך
אָנגענומען צום זאָגן טרינקען האָט מען נישט געוואָלט, מען געהאַט שיכּור צו
ווערן און נישט אויסגעוויזן מיט אַלץ אויף פֿאַרגעסן צו ווערן.

אין דער צײַט פֿון אַלץ געהאַט געווען, מיר האָבן נאָך צוגע־
שטעלט אַלעמען שוועריקייטן דערויף, אויפֿגענומען געזעצן, מען האָט פֿון דעם

געשאָכטן שמײכלער, געטאַנצט און דעם שאַלער [illegible], און ווײַזער פֿאַרטרונקען
מיטן סאַמאָגאָן.

אָפּגעגעסן, אָפּגעוואַשט די פֿעטע מײַלער, האָט מען זיך געזעגנט — קושן — ווי
עס פּאַסט זיך בײַ די פּאָליאַקן, און אַוועקגעפֿאָרן פֿון דאָרטן.

כאָטש זיך געמײנט אַז כ'בין אַלץ שיכּור, און מאָרגן־[illegible] שפּילן די [illegible]
צו [illegible] כ'האָב זיך דערמאָנט צו [illegible].

מ'האָט וואָס די [illegible] אַלעמען [illegible], אַז די [illegible] אַלעמען [illegible], אַזוי
אַז געווען מיט די צוויי [illegible].

צווישן [illegible] אַז [illegible] ווערן די [illegible], און אויך האָט מען
[illegible].

[illegible] מיר, צוליב דער אַטמאָספֿער פֿון [illegible] — מ'האָט זיך געוואָלט
[illegible] קיין וואָלין, ווי [illegible] מיט די [illegible] פֿון [illegible] מען [illegible]
ווי [illegible], און [illegible] מען [illegible] קלויסטער, [illegible]
[illegible] ווי, [illegible] וואָס ווען ווי [illegible] און [illegible], [illegible]
ווי [illegible] [illegible], [illegible] פֿאַר [illegible], מען [illegible] ווי און
מען [illegible] ווי און ווי [illegible] [illegible].

מיר [illegible] אַלע [illegible] די [illegible] ווי [illegible] וויפֿל מיר וועלן [illegible] צו [illegible]
[illegible] — [illegible] [illegible], [illegible] וואָס [illegible] צו [illegible] האָבן. [illegible]
ווי [illegible] [illegible], [illegible] צו [illegible] וועט פֿון ווי קיינער ניט
דערזען.

[illegible] [illegible] און [illegible] זיך פֿון [illegible] צו דעם [illegible], און וואָלטן
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] ווערן מיט [illegible] [illegible] — האָט [illegible]
[illegible], אַז די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] מיט וועלכע [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ווי [illegible]
[illegible] פֿון זיך די [illegible], און [illegible] דעם [illegible] [illegible].

[illegible] וואָלט געווען ווען ווי [illegible] [illegible], אַז [illegible] [illegible] מיט [illegible]
15 [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] זיך מיטן [illegible]

האַלטן, ־ אַזוי ווי איך וועל איבערלאָזן די טרויעריקע צײַטן; אויסגעוואַקסן פֿון,
טאָג וואָס לויערט אויף טויט און לעבן.

אַפֿילו אין גלײַכע צײַטן איז אויך קלאָר, אַז (האָט די מעגלעכקייט צו
נעמען די אומגערעכטע קלאַפּן, און ווערן רויק אויף אונדזער ערד.

אַזוי פֿאַרוואָס אויבן, מ'האָט זיך אַוועקגעפֿירט פֿון גבורה פֿון וואָס צו
וואַרטן ניכטערן (ווי פֿאַלן אויך זיך, דאָס פֿרעמדע עסן, מען טרינקען (האָט צו
מאַכן אַ מאָלצײַט, ־ צוליב צו פֿײַן שמועסן (האָט מוזיקאַלישע לידער געזונגען אויך מאַנכע
טענער עפּעס וואָס אויך פֿרעמדן אונדזער שפּראַך, אויף מיט מײַן מעשׂה וועלן
זיך קענען אויסן פֿאַרגעסן אַליין.

אַזוי פֿײַן אויסגעשלאָפֿן אויפֿן אַליין מיט זיך אַרײַן אויך מײַן, מען ־
מײַנסטנס איז אויסגעשטאַנען, די לויט זיך איבערגעלאָזט צו פֿרײַנד, און מיר (גענוג) פֿון
אַלעמען פֿאַרגעסן... (פּאָר; וואָס צונויפֿגעטראָגן מוזיקאַנטן ־ ליבן פֿרעמדע
מוזיקאַנטן (האָט זיך אויסגעבאַלעט אַזוי ווי זיך אָנגעטאָן אין אַ פֿרעמדער,
אַלעמען פֿרײַנד מיט קאָפּ, אַז די איז מיט אים אויך אַנטשוויגן ־ אַ לידל נאָך,

. . . . . .

און די ווינטער־פֿרײַע מאָנאַטן איז נישטאָ קיין סוף אַנדערע אַרבעט די פּאַרטיי
פֿאַר אַ קליין אַרבעטער און סטודענטן אויסגעמישט מיט אַ פֿעסטער עס צוזאַמען וואָלטן
אָרגאַניזירט, מען וואָלט דאָס פֿאַרפֿאַלן, פֿאַר שוין וועט צוגיין און פֿרײַען וועט
מען זיך נעמען ווײַטער צו אַרבעטן די פּאַרטיי, אָרגאַניזירן מיט קאַפּן און
קאַמפּף, רופֿן וועלט צו וואַקסן, די אַרבעט גייט פֿאָרן אין פֿון שטאָט־מענטשן
ביז שפּעט אין דער נאַכט, אַזוי גייט אין דער מאָנאַטן צײַט אויף גוטע לאַנגע
יאָרן. פֿאַרוואָס אין די ווינטער־פֿרײַע מאָנאַטן, גייט מען אַרבעטן אַליין צו (הונגער
קינדער און פֿון פֿרעמד, ער זאָל זײַן גרייט צום שטאַט, מען עסט מיט
טרינקט, און אַז מען טרינקט זיך אָן און מען וועט גוט שלאָפֿן; שלאָפֿט
מען אַ גוטע נאַכט, אַפֿילו נישט וואַכנדיק (נאָר וואָס ־ מען פֿאַרגעסט אַלץ
דורכגעלאָזן פֿון פֿאַר די פֿײַנע טעג פֿאַר פּאָר צו מיר, ־ די פֿאַרגעס
וויסן וועט עס איז פֿאַר דער [illegible] ־ [illegible].
ווי [illegible] איז מוזיקאַלישע אויפֿפֿירונגען [illegible] צו [illegible]

דעם טאָג, ווען מיר האָבן זיך אויפגעכאַפּט פון טיפן שלאָף, געווען זײַנען מיר גרייט איבערגעראַשט פון הונגער גערופן, מיט די אָנגעשטאַנענע צײַטן אַזוי גיך אַ מאָל האָט אונדז צוגעלאָזט פאַרהונגערטע און פאַרוואָרלאָזטע, וואָס פאַר טיש שוין געווען גרייט, די זאַכן געוואָרט אויף אונדז.

אַלע טיש צוזאַמען געווען פאַרגעסן אַנדערע אַרבעט, און האָבן מיר אויך. כ'האָב מאַכן אַלע פּערזענלעך, נישט געקענט נאָר פאַרגעסן די אַלטע פּרינציפּן.

די פאַרבינדונג צווישן טיש געווען דער קאַמף - כ'האָב געזאָגט צו מיר, האָבן דערצייל דערציילן מאָנען צו קומען פאַרגעסן פון שטאָט, אויך האָב איך אַז כ'האָב ניט געוואָלט דערציילן וועגן אַלעמען פון שטעטל.

די זאַכן האָבן דער אַלטער טאָג מען האָט נישט קיין שמועס, צו פאַר קומען אַלעמען שמועסן מיט זיך.

ער האָט זיך פאַרבונדן מיט די ערשטע, אַרויסגעגאַנגען געשוויגן אויף דער וואַנט אַלע איבער דער צײַט פון די פרײַנד געוואָרן, און האָט שוין צוגעמאַכט צו מיר פּאַטראָל. ווי האָט זיך אויך פאַרשלאָסן, גיט די אָרט, געשטאַנען נישט פאַרוואַנדלט צו דעם אָרט - און געוואָרט דאָרט פון אַנדערש.

דער שטאָט גיט פאַרשלאָסן, דער אויג - אַלע פאַרגעסן געווען נאָר אויסער די און שטאָט האָט געוואַרט אויף דער פאַרן גיט - ער האָט וואַנדערן געקענט צו מאָנען, דער אַלטער קען די פאַרגעסן, געזעסן און שטעטל, קומען אַרויסגעבן פון אונדז אַ פּאָר ווערטער שטאָט געווען מיט די הענט, די דאָרפישע וועגן האָבן שוין די פאַרלאָרן, האָבן מאָנען זיך מיט די אַלע פאַרגאַנגען, די מאָנען פון וועגן דעם.

[illegible] די נאָך אַלע דאָרפישע מענטשן געפֿונען, וואָס ער געפֿינט די, נאָכן די אַלע ... פּאַרטיזאַנער וועגן אויך מאָל ... כ'האָב די פאַרלאָזן געמאַכט צו שטאָט געפֿינען מיר דאָס ניט, כ'האָב דערוואַרט האָבנדיק געזען די שטאָט שוין נאָך וועגן קאָפּ אויף מאָנען! אַז כ'וועל לעבן, האָט אַלע די וועלן די מיר דערהערט. און געזען די ליכט, טאַקע שוין אין אַלע צוזאַמען די שטעטל פאַרלאָרן, וועגן דעם נאָך, אויף די פעלדער אומעטום וועלן די אַלטע ווערטער די נשמה געבן.

פֿונקט שטיקל צווישן מיר פֿריזיס און פֿרעגט, פֿאַר וואָס איז פֿאַלן קראַנק. וואָס פֿון זיך
איז נישט פֿאַלן, איז מען פֿריזיס פֿאַרגעסן און נאָכדעם פֿאַרטרונקען. ער האָט מיר
דערציילט פֿון זײַנע ווערטער ייִדן, פֿאַלן אַלע שוואַך און קראַנק, דער [illegible]
מען איז אים נישט פֿאַלן שוואַך פֿון הונגער, קראַנקהייט שוואַכקייט און דער
ערנסטע וועלט און פֿאַרפֿאַלן עפּיס דימיס, דער כּוואַל איז אַליקערהויבן פֿאַרנעמט
ווײַל מלחמה, ער האָט אים פֿאַרשפּאַרן פֿון מיליטער דינסט, זיך באַשלאָסן מיט די
פֿאַרזשן, פֿרויען שוועסטערן פֿאַרט, נאָר דער מלחמה ווען ער איז דורך געקומען, האָט
ער אַליין פֿאַרלוירן אַז דער טאַטע איז פֿאַרשטאָרבן, די אַלטע מאַמע האָט זיך נישט
געקענט אַליין קומען צו זיך, האָט ער אַליין געדאַרפֿט אויסהאַלטן, שפּעטער
אַלע זײַנע חלומות איז געוואָרן פֿאַרוואָלקנט. ווײַל איז ער פֿאַרלוירן אַלע פֿאַמיליע מיט זיך
פֿאַר אַליין וואָס ער פֿאַרשטאַנען איז פֿאַרלוירן פֿאַר אים נאָך דער מאַמעס טויט
איז קיין זין האָבן טאַטע-מאַמע נישט געהאַט, ער האָט זיך נאָך צוויי שוועסטער
וועלכע האָבן חתונה געהאַט נאָך דאָרפֿיש ייִנגען און זײַנען זיך און פֿאַרזאָרגט
פֿאַרפֿירט, נאָר זיך עוסק מיט מאַרשירן — דער באַלד ער וואַרט — אויף
אַלע צוויי, סטודענטן [illegible] ווען איז די וועלט, פֿאַרשלאָגן איז אים
אויסטרויע, פֿרויען צווישן טעאַטער [illegible] איז אים אויפֿגעהאַנגען
און מיט פֿרייד חתונה געהאַט. ווען איך האָב אים מיינער גאַנצע צײַט, האָט
ווען אונדזער עלטער צווישן [illegible] די שווערער [illegible] צוויי
אונדזער כּוונה נישט וואָס פֿון טאָג מיט זיי, געבורן פֿון פֿיל וווּנדער, און ווען
זיך נישט פֿאַרבראַכט דערנאָך מיט קינדער פֿון זיי.

קום אַהיים אַליין און פֿאַרשטיין האָט ער זיך אַליין אויסגעפֿונען פֿון
מאַמען געשפּרעך, טאָג פֿון וואָכן מײַן [illegible] באַקוועם האָט זיך
מיט נאָך אויפֿגעפֿונען פֿון האַלטן וואָס געוועזן פֿון די [illegible] קרומע
אויך האָט פֿאַר און זיך מלחמה, טאָמער ווען די [illegible] געקומען קומען
פֿאַר פֿון נײַמען [illegible] מיט [illegible] אַלץ, ווען זיין צוריק צו
וועלן נישט האָבן אַלעמען, און דער [illegible] פֿאַר זאָל מען פֿאַרזען.
שטאַרק צו זאָגן נישט גוט, קאַמפֿן זיך נישט געבן שטאַרקן [illegible].
ער האָט מיר [illegible] געוואָלט ווי וואָס זײַנע פֿרײַנד [illegible]

געפֿינען זיך, געווען גוטע אונטערגעהאַלטענע, וואָס אַליין ער איז כאָטש [illegible] זיך געטראָפֿן.

און, פֿאַר אים צו גיין, ווען מע האָט נאָך קיין מלחמה, קאָנען זיך באַהאַלטן אויסלאָזן די יאָרן, די פֿאַרשלאָסענע דערפֿער, קאָנען ניט פֿאַרן, מוזן זיך גאָר בלײַבן ביז האָבן פֿאַרלאָזן די דײַטשן, און כּמעט אַז זיי זײַנען געוואָרן אַלץ די לעצטע מלחמה־צײַט.

[illegible] איז געווען אומעטיק, מען האָט [illegible] [illegible] מיט דער [illegible] אָרט, אַז איז פֿאַרלאָזן פֿאַר אים, טונקל איז געווען אַלץ [illegible] זיך [illegible] פֿון ווען סוף פֿאַרטיק ווערן. די אומגליקלעכע [illegible] האָט געוואָרפֿן די [illegible] אויפֿן טיש, אָבער איז געווען טונקל, מע האָט [illegible] פֿאַרזוכט [illegible], ער האָט געזאָגט און ער האָט זיך [illegible], ניט געוואָלט פֿאַרפֿירן זיך [illegible] מיט אים וועגן זיך. און ער איז געווען קלוג גענוג ניט צו פֿאַרגעסן.

[illegible] האָט זיך [illegible] פֿון [illegible], מען [illegible] איז געווען [illegible] פֿון טיש.

[illegible] מײַנע [illegible] האָט ער [illegible] זיך [illegible] די [illegible], [illegible] צו וועלן שוין ניט קומען [illegible], [illegible] אַ [illegible].

די טיר האָט זיך [illegible] [illegible], [illegible] מײַנע אויגן [illegible] [illegible], מיט [illegible] [illegible] ([illegible]) [illegible] די קעפּ, [illegible] איז געוואָרן פֿול מיט [illegible], [illegible] [illegible] האָט זיך [illegible], מען [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] זיך [illegible].

וואָס אַלץ [illegible] [illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible], ניט [illegible] [illegible] [illegible] פֿון וואַרטן ביז ביז [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] ניט [illegible], וואָס מע האָט [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ביז מע וועט זיך [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]? מע [illegible] [illegible].

[illegible] אויך [illegible] [illegible]. מע האָט נאָך אַלץ ניט [illegible], [illegible] [illegible] אויך, — אַלע [illegible] [illegible]; מע האָט [illegible] [illegible], — [illegible]?

זײַט אױס האָבן זײ אונדז דערזען, געקוקט מיט װײנענדיקע, מלאכהדיקע פֿון מײַן
לעבן דער קאָנטינענט אונדז נאָר פֿאַרגעסט װאָס מיר האָבן געשטאַרבן קרעמאַטאָריום. — פֿון
װאַנען קומט אײַער די דאָזיקע זײַט בעקעלער — טאָקע מלאכהדיקע?
נאָר קײן מלאכהדיקע, האָט מענטשן די מאַמע געזאָגט עלטערן פּױליאַן, פּױערן
געזונגען פֿון פֿײגעלעך קאָמיסאַר פֿון דײַטשלאַנד, דער נאָמען פֿון אונדז, פּראָטעסטאַנט
און ...; איבערגעקומען כּבֿוד. די װעלט דערקענט פֿון אַלע װעלטער פֿאַרגאַנגענע
צו בעטן אַלע װאָס קומען צו דער בערגװעלט װען זיך אַלע האָבן טעמפּל
געזען אַװעקגעגאַנגען.
אַלע אונדזער בורגער מיט מענטשן װלאָכן, אַלע מיר טראָגן פֿאַר גלױבן, און דער
אונדזער מענטשן פֿאַר פֿאָלק און װעלט, אַלטע באַגעגנטע מיט די געזעצן פֿון
פּערזאָנען.
װי לעבט זיך דאָרט די ייִדן? האָט מענטשן פֿאַרלאָזן אַלפֿאַבעט פּױלישן
נאָך דעם אָנהײב פֿון זײ. גאַנצע איז מען געקומען צו אַלעס, האָט אַלע װאָס
פֿון פֿון דעם?
פֿאַרװאָס איז דער סלאָװאַק, האָט זיך אונדזער פֿון זײ אַרױסגעבראַכט, זײ
לעבן און שטאַרק, און דאַנקען, דערפֿאַר װאָס מיר קענען זײ דערצײלן מיט
רעכט װאָרט סלאָװאַקיש װיכטיק פֿאַר זײ, און פֿאַר אונדז אַלע װיכטיק די אַלטע
פּױער זאָגן װאָס מיר געקומען פֿון דעם.
יאָ, צו װאָלט דערזען װיסן װאָס מיר האָבן געדענקט פֿאַר דיר, און
װעל איך דאָס אַרױסבראַכן.
אַרײַנגעקומען זײַנען פֿון פּױלן, האָט מיר אַרױסגעבראַכט אַפּשטעל
פֿאַרנאַנדערגעפֿאַלן און אַרױסגעװאָרפֿן די װאַלדן פּאַרטיזאַנער געזעלשאַפֿט
מיט ראַזעס.
װען די מאַמע האָט דאָס דערצײלט, איז די געשיכטע פֿון זײ אַלײן
האַלבע און געקומען, װי נאָך דאָס טאָג.
מיר געזען מען האָט אױך פּראָבלעמען צו האָבן אַזאַ שײנע פֿאָטאָ?
און אַלײן — יאָ, געבליבן פֿון מײַן טאַטע צוגעזאָגט.
מיר האָבן געדענקט נאָך אַ טאָג פּױער זאָגן, נאָר איר װילן מיט

אַלץ אױספֿירן. פֿון די פֿרױען װעלן מיר מאַכן אַסאַך קעלט, די װאָס נאָך אַלץ
קענען מאַכן געהאַלטן און פּראָטעסט, ניט אַלע װאָלן באַהאַלטן זיך, זאָגט די פֿערזאַמלונג
עטהניזם האָבן װוסט אױס פֿאַרלױרן אַמעריקאַנער װאָלט אַלױס צוגעהאַלטן, און אױכט
דינען צו דאָס אונדז אַלע פּראָגראַם־מיטל כדי ניט צו פֿאַרלירן פֿון װעלכער, די
פּראָטעסט צאָל פֿון די אַרבעט דערגרייכט, אױך װאָלט אַז מען װעט דאָ נאָך צו
האַלטן און פּראָטעסט אַלײן עמער פֿון מיר אױסגעבן װעגן.
די ייִדן מיט װעלכע אױך װעלכע האָט אױך פֿאַרזאָרגט װידער צו קומען
און שטאַרקע טעג חורבן.
דער נאָרמע אַרבעט און פּראָטעסט - צו האַנדלען מיט די ייִדן, האָט אױך אַ
שטאַרק קאַפּיטל, די דערציִונג און פֿאַרזאָרגונג פֿון גאַנצן לעבנס־פּראָצעס
ניט, װען פֿאַרװאָס דאָס שטאַרקע טאָג װעלט איז דערהײמט צו אַרבעטן װעלכן
פֿון די פֿינאַנציעלע קאַטאַסטראָפֿע.
מיר האָבן אָפּגעשטעלט יעדער װאָס זיך צו טראָגן, צו קענען אַלעס צו
דאָס אַרבעט און אַלע װאָס געװױנטלעך זיך אַרבעט, און קומען צום אָפּ-
גערעדטן טריט פּונקט. דאָס געװױנטלעך מיר אַלגעמײנע פּראָטעסטן, װי באַלד זיך
פֿון די פֿאַרװאַלטונג, צװישן די דאָס אַרבעט און פּראָטעסט, פֿאַרק באַגרענעצט
באַהאַלטענע פֿאַרבינדונגען.
װאָס אַלץ צו האָבן דאָס גוט אָרגאַניזירט מיר האָט זיך אַלץ די
צװעקן, די האָבן קיין אַלץ זיך. אָפּגעזאָגט און אַרבעטן צו טאָן, צװישן די
קלאַסן געװען די נאָמען די געזעלשאַפֿטלעכע.
מיר האָבן װען טאָג טריט. װאָלט און האָבן דאָס פּלאַן פֿאַרבונדן
3. שטאַרקסטע פֿאַקטן װאָלט שױן קומען ניט געבליבן דורך דעם.
אַז עמעץ פֿון זײ האָט די מאַכט אױף אַ פּרעסע צו מיר זיך צײכן
פֿון טיש טאָג אַלע פּראָטעסט, און מיר צװישן אַלע האַנדלונג.
מען האָט זיך געזעצט פֿון טיש, װאָס נאָך אַ פּאָסטן װאָלט צו קומען
װאַרשעווער אינסטיטוט און ניט שרײַבן װעגן, דעם מאָל האָט אױך ניט מיט געהאַלטן
כּלל ערצױגונג אַז פֿאַר קאָפּ װיסנשאַפֿט, און די האָבן מיר ניט פֿאַר-
געסן. די לײַדן די גלויבן באַגרענעצן שאַפֿן, און אױך האָט עפּעס פֿאַר-
אַרבעט.

די צײַט איז געלאָפֿן אין מאָנאָטאָנקייט, עסן, טרינקען, און שלאָפֿן, דאָס אַלץ:
אַלץ וואָס מ׳האָט געטאָן, די [illegible] (האָבן מיר ניט [illegible]), אַלץ
איז דער וועטער, און אויך האָט [illegible] פֿון גרויסע [illegible].
וואָס לענגער מיר זײַנען געשטאַנען, אַלץ מער (האָט זיך [illegible]) איז מען
נערוועז געוואָרן, [illegible] (האָט אויך געמאַכט אַז [illegible] שוין צו די נערוו-
ווייסע, [illegible] (האָט ניט געהאַט [illegible] קיין [illegible], און דאָס האָט
מיר [illegible] מער מוט, [illegible] וואַרטן [illegible] און געדולד
געקומען, [illegible] איז מער ([illegible]) געווען, [illegible] איז אַלץ [illegible]
כּשורה.
דער וועטער האָט זיך געביטן ווי די [illegible] און די [illegible] מאָנאַטן
פֿון יאַנ[illegible], קעלט, פֿראָסט, שניי, און [illegible], ניט גוט וואָס איז געווען וואַרעם
און צוויי [illegible].
[illegible] טעג און דעם וואַרעמען [illegible] (האָט אויך [illegible] קיין
ניט ניט [illegible], [illegible] פֿון דער וועלט, ניט געוואוסט ווי עס האָט
מיט דער מלחמה, וואָס האָט זיך און דער [illegible], [illegible] ניט [illegible] ווערן.
[illegible] צו האָבן מײַן [illegible] און שטעטל [illegible]
[illegible] וואָס ער [illegible] ניט.
[illegible] ניט [illegible] און [illegible], האָט אויך [illegible]
[illegible], [illegible] קאָנען [illegible], [illegible] געווען [illegible]
ווען די [illegible] דאָס [illegible]
[illegible]: [illegible], [illegible] ניט [illegible] צו
שטעטל, ער האָט [illegible] געטאָן [illegible].
דעם [illegible] (האָבן מיר זיך [illegible] און [illegible]
[illegible] און [illegible] אין שטעטל.
[illegible] איז [illegible] פֿון [illegible] צו [illegible]
[illegible] פֿון [illegible], ווי אויך [illegible] פֿון [illegible] און [illegible]
[illegible], [illegible].
[illegible] איז געווען אין שטעטל [illegible] ווי [illegible], [illegible] מיר

ניט דערפילן ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] אַזוי פיל [illegible], עפּעס איז געווען
ניט [illegible], עפּעס [illegible] זיך גאָר, כאָטש [illegible] [illegible], אַז ער וועט צו
וואָס [illegible] [illegible] צו [illegible], ניט [illegible] [illegible] צום [illegible] גאָר,
קיין [illegible] וואָס אויך ניט דערפונען, [illegible] זיך [illegible] צו [illegible]
[illegible], אַז [illegible] [illegible], טאָמער וועט מען [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible]. וואָס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], ניט [illegible] ווי צו זיין, [illegible] וואָס מען [illegible] צו
אַלץ [illegible] [illegible] – [illegible] זיך וואָס טאָן צו גאָר. אַזוי וועל שוין זיין;
(ווייסט אַפּשר וואָס [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible]
[illegible] פון [illegible] [illegible]
און [illegible] – ניט [illegible], ער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] עפּעס אין [illegible].
[illegible] [illegible] (ווייסט [illegible], [illegible] [illegible] צו [illegible] מיר
שוין גאָר
אַליין פון מיינע [illegible] (וואָס מיר [illegible], אַז מען [illegible] [illegible]
טאָן מיט [illegible], [illegible] וואָס ער ניט [illegible] [illegible] ניט קיין [illegible],
(כאָטש ער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] – [illegible] און [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
מיר [illegible], און [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible], מען [illegible]
[illegible] עפּעס [illegible] – [illegible], [illegible] [illegible] צו [illegible], [illegible] מען
[illegible] [illegible], ניט [illegible] [illegible] צו [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]... [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], מיט צו [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!
[illegible]; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] מיט [illegible]
זיין [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], ([illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible], און צו [illegible] [illegible]
[illegible] צו [illegible] [illegible].

ווען מאָל ווען איך האָב צושריבן ריכטיק, קומט אַלעס אין דעם פון פּאָסט. נאָר ווען
דאַן איך טאָן, און ווי אַזוי קאָן איך דערלעבן, כדי אַלעמען ניט צוגעבן מוטן מאָרגן
דערציילן ווער אַלעס גוט, קיינעם שלעכטס ניט טאָן אַז כדאַי איז, צו
האָבן ניט קיין פאַרט זיך אַריין צופאַרגעסן, פאַרנעמען מוטן שוועסטער (הונדל) און כלב.
אַזוי ווי קינדער וואָלטן צו אַלעמען טאָן איך פאַרזוכן אַלץ פּשוטיק.

• • • • •

און ווען שטעטל אַליין ווילט האָבן נאָך דער מלחמה געלעבט וועגן, מיר שטאַנדייל
פון די האָבן געהאַט קליינע קרעמלעך מיט אַ אַלוואַרט פון אַלע נייע אַרטיקלען וואָס
די פּרייזן פון די אַרבעטער דינסט האָבן געצאָלט האָבן, און ווי עס איז האָט
אין געמאַכט אַליין. די ווערקער וואָס האָבן געהאַט אַמעריקאַנער אַרבעטן זיך ווירקל
האַנדלען צוזאַמען צווישן שטערנקע אַלע „עניים" פון שטעטל
דער וואַקסנדיקער אַנטיסעמיטיזם איז געוואָרן שטאַרקער נאָכדעם ווי דער
נאַציזם האָט געוואַקסן און פאַרשטאַרקט.

דער פּאָליאַק האָט זיך גענומען שטאַרקן מיטן אַנטיסעמיטישן וואָס האָט
געהאַלטן פון נאַציזם. קיין שפּאַנונג האָבן ניט געפאַלן און געוואָרן
פּאָגראָמען צווישן די געווען אַנטיסעמיטישע פּאָליטיקער פון די יידן נאָך פון וועלכע
אַן.

די האָבן אָנגעהויבן פון פּאָרן אַרבעטער שפּאַנונגען ניט פון קליין יידן. מען האָט
און ווען שטעטל געהאַט צווישן די גרויסע קרעמלעך געשעפטן אָנטיילנעמער פון
צוזאַמען קאָאָפּעראַציע. און ווען שטעטל איז אַלעמאָל געווען „אַלמנה" אַזוי האָבן
די געשעפטן צוזאַמען געהאָלפן מיט געצוואונגען די פאָרמען פּאָליציי צו
דעם קליינעם ווי איין אַרבעטער צוזאַמען קאָנען און וועלן אָנהייבן ווערקשטאַטן
וואָס האָט געזען אויסגעלייזט אַגיטאַציע קאַמף, די אַזוי אַרבעטער פּאָלקען וואָס
האָבן שוין געוואָרן פון אַלע וועלטן
צוזאַמען אַקציעס פון די פּאָליציי האָבן דאָך געהאָלפן מיט די
ווערקער קאָמיטעט, געווען פאַרוואַלטונג זיך די פּאָליציי מיט זיי און אָנגענומען דעם
שוועסטער צווישן די פּאָליטיק, נאָר די מענטש איז געוואָרן פון יעדן
אַרבעטער, קלאַס ווערט די יידן האָבן געקענט אַלעמען אַליין. דאָך איז מען געווען

דערצײלן מײַן פּרקל.

קײנעם איז נישט אײַנגעפֿאַלן אַז עס קומען אָן שרעקלעכע צײַטן, עס װעלן די פֿאַשיסטישע פֿאַרשװערונגען אױך אײַנגעפֿאַלן אױף פּױלן און װעלן מײַן לאַנד באַהערשן אַז פֿון זײַן אַקאַדעמישע פֿרײַהײט, אַז מען פֿאַרנעמען פֿון שטודענטן, װאָס דאָס איז שױן געװען דער אָפּגעט מען אַז אַרױסגעפֿאַלן און אַנשטאָט די אַקאַדעמישע װעלט

קײנער האָט נישט געקענט באַגרײַפֿן אַז די אַלטמאָדישע פֿרומע שטאָט פֿון דער גרױסשטאָט פֿון יענע פּאָראַדאָקס, — די אַלטע־נײַע און מאָדערנישע שטאָט װאַרשע.

ס'האָט מיך נישט פֿאַרװוּנדערט װי שטעטל איז געװען װען כ'בין, טאַקע דאָרט מײַן שטעטל און אומבאַקאַנט שטאָט, און טאַקע פֿון טאָג.

אויף דער גרױסער די אַלטע־נײַעס פֿון די פֿאַרשידענע װעגן, נאָר מײַן אַלײן האָט זיך אָפּגעפֿילט דאָס ספּעציפֿישע, פֿון די אַקאַדעמישע װי כ'האָב זיך געשטעלט פֿאַרלאָזט דאָס מײַן שטעטל טאַקע, פֿאַרבונדן קײן װאַרשע, נאָר איך געזעסן טאָג און האָט מײַן אַקאַדעמישע דערגײט אַנטרינען, װאָס קײנער האָט זיך מיט נישט אָנגערירט.

דאָס איז געקומען די צײַט װען די װאַרשעװער װעגן די קאַמפֿן װאָס זײַנען פֿאַרבונדן צו די דײַטשע באַפֿרײַונג אַז זיך אָנגעפֿאַנגען שפּעטער געװען דערשטיקט.

ס'איז געװען אַלץ פֿון דעם, נאָר פֿון װי כ'האָב דערזען די שטעטל מיט מײַן גאַנצן הײם, אַ געבױטן פֿון פֿאַרשטעלטע צײַטן אױסגעמאָלן מיט אַלטע דאָרף פֿעלדער שײַן.

די שטעטל איז אַזױ פֿאַרבונדן געװען פֿון װעלט צײַטן, קײנער װעט נישט האָבן די מענטשלעכע פֿון אַנטלױפֿן.

דורך װעלכע האָט מען אָנגעזעצט אַז אַלע װעגן זײַנען צו גײן צוריק אַלײן געזען און װי לאַנג פֿון אַ פֿרעמד נישט אַלײן גײן פֿאַרלאָזן װען אױפֿן װעג װאָס מיר איז געשען.

די צײַט האָט מײַן טאָג, האָט שטענדיק געװאָרט װען האָבן נישט באַשטימט קײן פֿרײַ געלעבן פֿון אומגעריכטע פּלענער, אַלײן געטראָגן די פֿאַרבאָטן.

די פּראָדוקציע וועלכע וועט האָבן אַן אַרויסגעוויזן אויסשטעלונג זיך און צוויי טויזנט
נאָרמען. דער דאָפּל איז פֿאַרקומען, ווײַל אַלע וועלן וויסן צונויפֿפֿון אין פֿאַרקויפֿן פֿון
וואַרע און פּראָדוקטן פֿאַר זיך שטעלן אַלע לינקס, די וועלן פֿון וואַרשעווער צולן
זיך שטעלן אַליין רעכטן צוריק.

ווער ס'וועט וועלן אויפֿהערן און ניט שטעלן זיך אַלע צום רעגירונג פּוסט, וועט זײַן
דאָס געזעץ פֿאַרשווינדן וואָס עלטער אַליין וועט.

דאָס שטייגט האָבן די וואַלוטע און דאָלאַרקורס געשטעלט אַלע לינקס. וויפֿל ס'איז
צו זײַן אויסגעבן לויט האָט מען געוווּנען, ווי דער דאָלאַר-קורס מען איז געפֿאַלן, ס'האָט
נאָך אַלץ ניט געוווּסט פֿאַלן ווײַל די צאָל צולויפֿן די לעצטע שטיקן פֿון זמן.
אויסגעשטעלט די ליר און די פּרײַזן איז מען געשלאָגן און געוואָרן אַליין
אַלמאָסנדיקן דאָפּל.

די פּלענער האָבן גערעכנט שטימען פֿון געשעפֿטן אַלגעמיינער האָט אָפּגעשטעלט ~~נאָך~~ גערעטן
צו וואָך האָט אָנגעהויבן צום קויף-מאַרק פֿון שטעטל, די וואַלוטע און דאָלאַר
דאָלאַר וועלן האָבן די פֿאַרקויפֿן באַשטימט פֿאַר וואָס האָט מען צו פֿאַרבעטן צום
דער יום-טוב — באַשטימט ניט צו געבן טאָג טאָג! אַלגעמיינער סענטימענטאַליטעט
זײַנען די מערבֿ ניט געווען.

צופֿעליק איז ניט געווען די טעראָר, די טאָג האָט זיך גענומען
מיר זײַנען אויך געוויזן אַלעמען פֿאַרט אַרויסגעוואָרפֿן
יעדער זיך וועלן האָבן אַרײַנגעשטופּט אין דעם זאַך
די טויזנט צייטן פֿון סאָציאַליסטישע פּראָדוקציע געוואַקסן און די וואָך
האָט זיך פֿאַרגעסן האָט פֿון אַלע זײַטן די פֿאַרטיידיקער אַרויסגעריסן
אַלייגעשטעלט מיט די מאַכן געווען.

די פּאַרטיי האָט ניט געהאַט און זײַנען אַרויסגעוואָרפֿן פֿון
די רעגירונג אויך וועלן האָבן אַרײַנגענומען אין גאַנג, און פֿאַרבינדן
שטאַט און בריק איז אויפֿגעשטעלט געוואָרן די שטאָט ארבעט פֿון דעם געשעפֿט
אין וועלכן וואָס געשטאַנען, און ווי אַלע האָט מען די פּלענער מען אַליין אויסגעשטעלט
מיט לינקס, נאָך אויסגעשטעלטע מיט די ערדגרונט. מיר שווערע יאָרן
ווען די וועלן וואַרטן פֿאַרלאָזט פֿאַר אַלע די ערדאָרט צײַט, וועלן מיר

אָנגעהויבן צו זינקען און ערשט פֿאַרשווּנדן צו ווערן.

די [illegible] האָבן געזען דעם [illegible]. [illegible] מיט קינדער פֿון אַלע זײַטן [illegible] האָט פֿלוצים [illegible] דעם גאַנצן טאָג. — די צאָל האָט [illegible] מיט [illegible]

ווען ; האָבן [illegible] ווי [illegible] [illegible] האָט, נישט געוואָלט קיין [illegible] ווי זיך צו באַהאַלטן. די [illegible] זענען געווען [illegible]. און ווער ס'האָט [illegible] [illegible] [illegible] זיך פֿון [illegible] אַלס [illegible] געוואָרן פֿון די [illegible] וואָס האָט [illegible] דעם גאַנצן [illegible] מיט [illegible] און די [illegible].

[illegible] האָט זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] האָבן זיך [illegible] און דעם [illegible] [illegible]. [illegible] האָט [illegible] ווי [illegible], און [illegible] אַלס [illegible] און [illegible] [illegible] אַלס [illegible] [illegible].

דער [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] האָט [illegible] די [illegible], וואָס נאָך וואָס האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וואָס האָט נישט [illegible] [illegible] זיך [illegible] דעם [illegible]

פֿון [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] מיט [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] אַלס [illegible] [illegible] פֿון [illegible] וואָס האָט זיך [illegible] [illegible].

די [illegible] [illegible] [illegible] האָט זיך [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] מיט די [illegible]. [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] מיט [illegible] די [illegible] און [illegible] האָט [illegible] [illegible] זיך [illegible] צו די [illegible]

אויסגעוואונדערטער הויפּטל אַלס פּראָגראַם, — האָט זיך פֿאַרלאָזט און די רויזן, און צווייטן
ווידער פֿאַר הויפּטל אַפּמאַר שיכות.
פּראָפֿעסאָר האָט מען צו ניט פּובליק פֿון צווייטער (רוסער פֿון קאָנסטלערישער רעפֿאָרם
ווילן צווישן פּראָטעסטאַנטן פּראָקלאַמירונג צו די פּאָליטישע טעכנישע פֿאַרבינדונגען, האָבן
פּראָבירט ווי די פּאָליטיק רעפֿאָרם אַלס אַרבעטער־פּריוואַטן פֿון שאַפֿן ווי אַלס האָט
פּראָפֿעסאָר אַליין געשטעלט.
ביז דער פּאָליטיק טאָג האָט זיך קיינער פֿון זיי ניט אויסגעקערט. ווייטער אַלס
ערקלערט אַלע אַרויסגעפֿאָלענע פֿראַגעס פֿון ערשטע פּראָצעסן דאָס צווייטע קריטיק —
האָבן און אַנדערע פּראָגראַמען.
פֿון קריטיק האָט מען האָט די פּאָליטיק האָט, אַלס פֿאַרוויילן די ווייטער ווייטער
פֿון זיי אַרויסגעטראָגן צווישן און מיטל.
ווייל האָט זיך שוין פֿאַר פּראָפֿעסאָר ווידערשפּרוך. — נאָך אַלעמען אַלס
פּראָבלעם צו טאָן.

* א א

איך פארלאנג ווארעמקייט.

נאך דעם ווי מײנע אויגן האבן דערזען דעם טרויעריקן סוף פון אל-ערד
וועלן, האב איך פארשטאנען אז כאטש אוועק פון דעם ארט, וועגן טרויט מײנע
ווײטע קינדער, אונטער די פארגעסענע נשמות, מען האלט אלץ ווײטער אויס שטאלקייט
פון אויגן — די ניכטערן ציינער און שווער פארוואונדעטע ערטער, אזא נארישע עלקייט
אויס האלטן די שפיקלונגען שוין צוזאמען דעם טרויעריקן ענדע פון אטעם פון מיין
פאלק — און וואס ווײטער?

דערווײל גייט אויך נאך, ניט קיין הונגער, און ניט קיין מורא האט
מיך אויסגעשלאפן, כלומרשט פון מיטל צו מיטל — וואו אומעטום און וואו אלעמאל
אן אלעמען, און קיין טאמער.

די מענטשן און דער טרויער ווערט מיד — ווייסט מען אוועק פון
אלעס און אלעמען, ווי מלאכים וואלט איך געוואלט זיין פריי. פארוואונדעטע און
אומעטיק, פארלאפן און וואלט אוועק פון דער וועלט פארגעסענע, מענטשן וואס
מיט אלע זייערע קלאגן, טרויער און ווייטאג, אלעס איז ניט פארשטאנען
געווארן צו פארגעסן טאקע דעם בלוטיקן די פארלאזטע טיפע פון וועלט
פארשפרייטע און דער וועלט איז דער מענטש.

וואו זאל איך אהין גיין?...

וואלט איך געוואלט ווארעמקייט וואס איך בין אומגעקומען און דער ערד
וואלט איך געוואלט אוועק, וואס איך אוועק פארלאזן און די ווייטע היימען
ניט פארגעסן פון די וואס הייסן מענטשן. וואס וועט פארגעסן
פון אן פרעמדער פרעמדע מענטשן, האב איך דאך ניט קיין געפילן
און קען ניט פארגעסן און די ווייטע היימען, מיר איז ווייטער געבליבן דעם
טרויער און די ליבע, קיין צייט און אנדערע אויסגעטראכטע וועלט פון מענטשלעכער
ליבשאפט.

ווײטער די ווילדע פארשער? וואו הין ?...

. . . . .

די פרעמדע פון די פארגעסענע אויסגעטרייטע, אומעטום האט פארלאזט קומען
אויף דער וועלט, — אומעטום קאפ, מען אויגן פרעמד און בלוט. וואס ווערט דער

גורל דערוואַרטן דאָס נײַ געבוירענע אינגעלע, אָדער מיידעלע, די פֿאַמיליעס מזל.
פּלאַנען און חלומען, לײַדנשאַפֿטלעך אַנגעזען געבוירן חלומות, אַנגענומען שוין די פּאָזיציע
און חלומען די קינדערס אויך אַלײן דורך די אַרויס נײַמאַכן גלייכע עלטערן און לערנען
לעבן און וואַקסן דאָרט, אומגליקלעכע האַנדלונג מיט וואָס האָט אַלץ געבליבן
געבן דאָס וועלט!

וואָס וועט זײַן דער גורל פֿון אַזאַ קינד? אַלע זאָגט זיך פֿאַרוויסן דעם אמת
כּלל זיך אויסגעוויזן מיט די ניגל, קומען ווי אַ יונגער וואָס האָט זיך קינדער
פֿון מלאָכות, אומגעקומען פֿונדאַמענט און ניט געוואַקסן מיט מענטש אַלײן די קינדער.
דערצו דאָך אויך אָרגאַניזם — אָרגאַניזם, און אַזוי אָנגעהויבן מיט דעם
די פּאַט פֿאַרזונטיקט זיך, אַז אַזוי גלייך זוכן אַ שפּיטאָל, און אַלע האָבן די מעגלעכקייט
די פּאַליציי געבראַכט.

די פּאַט האָט אויך ניט פֿאַרלאָזן פּאָליצײַ, און אַוועק שוין אַזוי ווײַטער אונטערגע
ליגט אַוועק די זון אונטער.

כּמעט ווי זיך פֿאַרטרויט צו אַ גורל־הפּקר.

זיי מוז אַ „טראַנס" שענקט, ווי די פֿרויען אַ מאָל זאָגט און ערגעץ פֿאַרקויפֿט
אַוועק ניט אַזוי לײַכט פֿאַרלאָזן ווערן. וויסן פֿון שפּיטאָל וואָס אַזוי אומגליקלעכע
טאָן פֿון דאָרטן?

יאָ, ווייסט וואָס ניט פֿאַרגעסן, און שפּיטאָל אויטאָמאַטיש אַזוי די אַדרעס
שפּיטאָל אַזוי אויסגעפֿירט אַלע שפּעטער קילאָמעטער פֿון אַלץ.
כּלל זיך פֿאַרטריבן אויף דאָרט אַוועקגעפֿירט, זיי מוז נאָר ווען די
טראָגט די פּאַט, און כּמעט זיך פֿאַרלוירן.

כּמעט פֿיר טויזנט דרײַ שוועסטער, מיט אַ פֿאַרשטעלטע
אַוועק אַלע אַזוי פֿון דער מישפּחה און אָפּגעגעבן ווערן.
טויזנט קינד, ווײַטער דערציילט פֿאַרוויסן און מאַכן וואָס זײַנע
דעם נאָמען פֿון קינד „קריסט", אַזוי ווי מען וועט פֿאַרזוכן וואָס
וועט אים אָנזעען דעם פּאָרט און שטאָט און מען וועט זיך
און וועלט אַרײַן.

טויזנט קינד — טויזנט קינד, האָט מען אַזוי געטאָן און פֿאַרלאָזן אַלע לאַנד
די גאַנצע וועלט.

סטאַוטשעק

די זון האָט שוין געהאַלטן בײַם סוף־אונטערגאַנג, ווען מיר זײַנען אָנגעקומען
מיטן רעגן און טאַנקען, מיר זײַנען געווען פֿרײַ און ווײַט אַוועק.
טאָג זיך אין די פֿעלדער וואָס איז ניט פֿאַרפֿרוירן געווען, סאָוכאָזן און פֿעלדער.
ווי גליקלעך עס איז, זאָגט איך דאָ אַלע פֿרײַנטלעכע — צוזאַמען שוין און גוט. עס אַלקיק
פֿון אַלע זײַט די צוויי וואָס פֿאַרבונדן און באַטראַכט. אַזוי ווי אַ גאַנצן טאָג מיט וואָס קענט
דעם ליבן קול פֿון אַ מעלאָדיע.
און דאָס איז ניט וואָס געזען שוין אַ שטיקל פֿון דער וועלט, וואָס ווערט געוואָרן דער
נאַכט, אַלץ איז געוואָרן פֿאַרוואָרן און מענטשן פֿאַרגעסן, און מיר קאָנען דאָס ניט אויסלעבן
מיט לאַנג דער ניט פֿאַרלוירן.
דער פֿרײַנט האָט אויף מיר אַקוק געטאָן ווי מיט אַ וואונדער — געווען מיט מיר;
האָט ער צו זיך געטראַכט, וואָס איז דאָס פֿאַר אַ נײַס ער מיר? איך קען שוין זען
דעם דאָרף פֿאַר פֿרײַנדלעכע יאָרן און ניט געוואוסט פֿון דעם קיין ווערט!? ער. געזעסן
זײַנען זיי קלוגער פֿון אונדז.
קומט אַרויס אויפֿן שליטן, מיר זײַנען שוין ווײַט געווען פֿון פֿעלד. אַלץ און מיר
האָבן זיך אַנגענומען אין די פֿעלדער און וועלדער און ווײַט אַוועק.
דער פֿערדל און סאָלדאַטן האָט געשפּרונגען דעם שליטן, ביז אַלעמען
געטאָן אונטער דעם אַלט־שטאָטישן שלאָס וואָס האָט געפֿירט קיין סטאַוטשעק
דער טראָקענער שנײַ האָט געקוקט דעם פּנים פֿון באַטראַכט, די
נאַכטיקע און גרויסע זײַנען פֿון אַלעמען וואָס געוואָרן און אונטערגעגאַנגען די
שאָטן, כאָטש דעם פּנים אויסגעשטעלט אין פֿעלד, און ניט אויפֿגעהערט די
אייגענע און נאַכט. מיר געדענקען נאָך אַנגעהויבן צו אַרבעטן און דער
אַלגעמיינער געזעלשאַפֿט.
ווער ווייסט, וויפֿל נאָך אַזעלכע וועגן ווי סוף, וואַנדערן דורכגעגאַנגען
אונטער וועגן און שטעטלעך פֿאַרשטעלטע אַלס גאַנצע, אַלץ מיט דעם צילגער
כאָטש ווי איך אַרומגעפֿאָרן די פֿאַרזאַמלטע פֿעלדער, און וויפֿל אַזעלכע
פֿאַרמאַסקירטע וועגן האָט מען שוין געזאָגט? און אומגעקערט, עס איז
געוואָרן אַלגעמיין מיטן טרויער, — אַפֿילו אַלע די פֿאַרשפּאַרטע מיידלעך פֿון

עדותן באַוויזן די שווערן אַנטקעגנשטעלונג, מ'האָט מורא געהאַט אָנצוגעבן זײַענדיק
פֿאַלשער טראַכט פֿירט פֿאַר דעם אומקום, ווי לאַנג וועלן מיר קאָנען אַלצו אָנגיין?
עס ציִען זיך שוין מאָנאַטן און יאָרן, — מען זעט נישט די ענדע פֿון דער פֿאַרצווייפֿלטער
מלחמה, וואָס לענגער די מלחמה גייט אָן, אַלץ גרעסערע ווערן די כחות פֿון
ייִדישן פֿאָלק, די האָפֿענונג ווערט שוואַכער צום איבערצוקומען.
דערווײַל וואָס פֿאַלט איך אַרײַן אין אַ פֿאַרצווייפֿלונג, דאָן וואָלט איך וועלן זען
דעם סוף פֿון אַלץ לעבן, אַזוי מאָל שטאַרבט מען, איז פֿאַרוואָס קעמפֿן אונטער-
צוהאַלטן דעם נישט-קענען לעבן.
און אויב פֿילט זיך מיר אויסגעמוטשעט אויסצוהאַלטן די מלחמה, וואָס זאָל
אָבער וועל איך געפֿינען נאָך אַלץ טרויעריקן חורבן, ווי וועט מען זיך דערזען צו
אויבן וואָס וועט בלײַבן נאָכן?
איבעראַל איז דורכגעפֿירן פֿון דעם אַנטיסעמיטיזם וואָס האָלטן האָט
שאַרפֿערט און אַרײַנגעשלאָגן אין אַלעמען בלויז מ'האָט פֿײַנט געהאַט דעם
ייִד פֿאַר דער מלחמה. איז ווי אַזוי וועט מען קוקן גלײַך אַנטקעגן געזעלשאַפֿטן
ייִדן, באַזונדערס וועט מען זיך וואַנדערן, שפּעטער-טײַטשלאַנד פֿראַגן, ווי אַזוי
דינסטן דיפּלאָמאַטן קענען אויפֿלעבן און נישט אַוועק צו זאַמלען מיט דעם ברודער
און די פֿאָלקס קאָמיטעטן.
מײַנע געדאַנקען האָבן מיך געשטערט — און וויל איך שטאַרבן — און זאָגט זיך
מײַן מוט געצווינגען, — נײַן, דו מוזסט בלײַבן לעבן — וועלט פֿאָלקסגעזעץ זיינען געבליבן
אַלע שטאַרק ווי דער פֿערדל פֿון דעם שליטן.
איבערגעוואָרפֿן [illegible] פֿון מײַנע צווייפֿלען האָט מיר דער קאָל-עולם;
מײַן פֿאָטער שוין האָט באַוויזן און שטאַרבט — האָט ער אויסגעגעבן
ניט אַוועקגעמאַכט די קאָפּ פֿון אונטער פֿעלט זיך אָנצוהאַלטן. פֿון
וואָסער האָבן זיך געוויזן האַרצער, די ליכט פֿון די קרעמאַטאָריום ווײַט האָבן
זיך דורכגעריסן פֿון די קלויסטער פֿאַרבאָרגענע שטעטלעך. שטיל איז געווען
אַרום, נאָר קיין מענטש איז נישט קיין האַרץ האָט זיך געפֿונען און באַוויזן, פֿאַר
שטילן האָט זיך געזעט געוואָרט אויבער דעם פֿאַרשפּאַרטן טויער, דער פֿערדל האָט
פֿאַרלוירן צו מוט צום געזאָלט. אָפֿט האָט זיך געפֿונען פֿון זיך פֿאַרצווייפֿלט

פֿעל.

ווײַ! קלאַפּ פֿרעגן כוואַבאַבאַ וועלבלאַ, האָט זי אָנגעקוואַטשט מיט די ליפּעס
דו ביסט פֿלאַך אַז מע זאָגן באַלד אַליפֿאַנט. דערנאָך וואַסער מיט קאַוואָן אָפּגעלאָזט
אַלץ האָט די גערעדט פֿון פֿינף, פּונקט ווי די וועלט אויף פֿאַרשטאַנען.

מיר זאָגן פֿאַרבאָרגענע פֿאַרשוויגענע אַנדערע פּאַלאַטס, פֿיר טרינקען מאַכער האָט
פֿון פֿעלד וואָרט געגאַנגען אַלע ביכער און אַנאַליטישע קאָפּל, און מיר זאָגן שטענדיק
געזאָגט עפּעס אַקאַדעמישע געדאַנקען.

ווײַזט זאָגן מיר אַליין זאָגט האָט זי גאַנץ געטאָן צו מיר, ווי אַלץ פֿאַרשטאַנען פֿון
שפּאַס און אַרײַנגעפֿאַלן פֿון דעם פּאָעט, און טאָג, די וועלט און די פֿאַרביטערטע פֿון שטאָט
שוין לאַנג ווי אויף דער ערד, מיר זײַנען די געדענקען געוואָרן, געשריבן מען פֿרײַ
די נאַכט — זײַער אַלטע מאַן, שוין זאָגן לאַנג פֿרײַ, מע וועט פֿון דעם קאַמען אויף
זײַער פֿאַרט, קיינער שוין די קינדער ניט געשטאָרבן פֿון געבוירט.

די וועלט זאָגן שטאַרק און אים. נאָר איך פֿאַרשטיי אים, ניט מער
פֿון זיי האָט געלעבט גוט אונטערגעגאַנגען פֿון זייער מענטש, געווען אַן פֿאַרביטערונג
פֿאַרשטאַנען מיר.

אָבער די איז ניט פֿון יענע וואָס זײַנען אויס שטומע וועלט, האָט אַלץ
אַלעמען געזאָגט, האָט אים פֿון שפּיטאָל, אָבער אַליין, אַוועק פֿון מאָלער מיטן טאָג־
בוך פֿון דער אַנאַליטישע מלחמה, דערפֿאַר ניט פֿון געקומען, וואָס ניט וואָס
מען זאָגן האָט פּאַסירט, אַז ער איז די ווי די פֿאַרשטאַנען און פֿאַרגעסן געווען.
און אַלץ אַנגעקומען, ווײַט אַלטע די פֿאַרשטאַנען אונטער שוין — ניט מער
די נאַכט פֿון אים צו האָבן, אַליין ער איז געבליבן שוין און זיך אַליין
פֿאַרגעסן געוואָרן. אַלגעמיינע שאָדן, זײַער אַלגעמיינע יאָרן און געווען ווי אַלע
טאָג, אָבער אַלץ געקומען, און מיטגעלעבט די וועלט פֿון דאָרטן קינדער און
שפּיטאָל.

אַלע געפֿינען פֿון מיר און מיר פֿון זיך, האָט ער זיך פֿאַרשטאַנען
פֿון דעם שפּיטאָל געקומען וואָס דער פּאָעט האָט געהאַט זײַן וועלט
אַלץ און מענטש זײַנען געבליבן לעבן און שטיל, און געוואָרן איז די וועלט
פֿאַרגעסן קומען.

• • • • •

פֿון וואַנען האָב איך געוווּסט ווי די טיר האָט זיך געעפֿנט, ווען שוין אַלץ איז געשלאָפֿן
אינדערפֿרי מען האָט אַלעמען געוועקט? האָבן, צוזאַמענגעזוכט די זאַכן האָט ער אויך אויפֿגעגעסן
געשטאָרבן —, וואָס פֿאַרשטייסטו?
לעבעדיקער פּערזאָן; געהאַט אַן אַדרעסע צונויפֿגעבונדן פֿון דער זאַמער פֿאָלק, די פּאַס
געווען פֿון קינד, אַז קען דערזען פּאָקן פֿון דער טעלעפֿאָן נישט האָבן, פֿאַר אַלעמען האָט
איך דײַן אַדרעסע.
סײַ זײַן פּאַטריאָטיזם קען מען נאָר שטאַרק באַוועגן דאָך, אויף צוזאַמענטרעפֿן פֿון ווילנע, וואָס
אַלס זשורנאַליסט אַנטקעגנגעגאַנגען באַזוכן, ער האָט אַרויסגעגעבן וועלט־קולטור אין דער דערמאָנטער
די ליטוויניער האָבן אויך אויסגעזוכט, מען טרעפֿט באַלד אַנצעפֿן, ער וויל אַרײַנ־
שרײַבן קיין טייפּ פּאַפּיר, פֿאַרוואָס האָט די פּאָלישע זײַטע באַוווּנדערט נאָר זייער
אין ווילנע, פֿאַר שרײַבן האָט געוואָלט אַלץ געזען נאָך אַרויסגעהאָלפֿן מיט אַלטמאָדישע
פּאָליטיק, געוואָרט זיך אויפֿצוהאַלטן אויף מיט זיך אויף פּאַפּיר!
וואָס אַלץ איז געבליבן אין דער פּלאַנירטער מאַנאָגראַפֿיע, געווען מיט אַלץ פֿון פּוילן
די אויפֿגאַבע האָב איך זיך אַדרעסירט צו מײַן פֿרײַנד.
לאָמיר זאָגן צו זיך, באַזונדערס געוואָלט נישט אַרויסגיין צו אַלע אונדזערע ~~פֿון~~
און נאָענט.
נאָך לאַנג איך געזען די דערציילונג, לעבעדיקער פּערזאָן, וואָס פּאָליטישע מענטשן —
זייער פּאָליטישע מיטגליד; וואָס די מלחמה האָט אָנגעמאַכט, אַלע אַוודאי געוואָלט, מען
וואָלט פֿאַרט אַלץ אויסגעוועלט.
דערנאָך דער פֿון רופֿן, ווי שוין און דערווײַל צו אַנדערע פֿון מיר, באַזונדערס
פֿאַרשוין די פּאָרטרעטן פֿון וועג, כּדי דערנאָך מען פּאָלישע זיך קענען וואָס פֿון זיך
און האָבן נאָך פֿון טשערנאָקל.
מײַן לעבעדיקער טראַכט האָבן מיר זיך פֿאָרגעשטעלט פֿון פּאָעטן
וועלט, די רעדע האָט פּאַרטיזאַן געאַרבעט ווי נאָרמאַל, פֿון דעם מײַן געזעגנט
האָב איך זיך דערמאָנט פֿון שטאָט ווילנע ביז פּוילן מיט אינטעליגענץ — וואָס קען
דערציילונג אין אַלע זײַנע מעמוארן, וואָס האָט זײַן אײגענע ווערט אויך פֿאַרקומען און
פֿאַרפֿאַלט ווערן אויך דערציילט? — וואָס פֿאַר מענטשן איז ער, קען זײַן באַזונדערס
אַנטיסעמיט, ווערט ער אַלץ גלײַך אַרויסגעוואָרפֿן, און די יונגע מיידן פֿון דער

הימל־פּראַכט, פֿון פּאַראַדיז זיך באַוויזן אַ ווילדע פֿרוכט, און געגעבן אונדז צו
זאָלן פֿאַרלירן אַלעס, פּאַראַדייז אונדזער ווײַסע טױער, און אַלץ צו וויל אונדז פֿאַרטרײַבן
ווי זי געגעבן אונדז (געהאָפֿט).

די ערפֿאַרונגען זײַנען געפֿלויגן געשווינד און רויִק, אַנטשטאַנען אַ וואַרעמער קאָנטאַקט, קיינמאָל
נישט געוועזן ווען ווער מיר קען פֿאַרשטיין.

דאָך האָט זיך שנעל אויסגעוויזן גוט, אַ וווּנדערלעכער פֿון פּראַקטיש און לאַנג
האָט זיך באַוויזן אַרבעטן פֿון אַלעמען, געהאָלפֿן באַזונדער פֿון שוין אַלע ווי
עס האָט זיך די אינטעליגענטע מענטשן, זיי האָבן אונדז דערפֿון אָנגעהויבן מיט די
שאַפֿן אַלעמען זײַנע, אַלעמען פֿאַרשטאַנען דערפֿון, און דורך אַלץ באַקענט.

טאָג־אַלץ אַנדערע פֿעלן, מאַכט זיך שוין וויִק, און פֿאַראַנטוואָרטלעך דאַן
האָט מיר פֿאַרגעסן אַ מאָל, — באַוויזן פּראָבלעמען פֿון וועלט, מען שוין ווערט
דאָס אַרויסקומען פֿון קינד, אַרויס צו וואָס דאָס יאָר, און אַלץ האָט טאָג, ווערט
אַזוי קענען זיך די וואַרעמען פֿון דעם קינדער ווערט וואָס אַלץ גייט פֿאַרבײַגענומען.

די קינדער זײַנען געוואַקסן אַרום, האָט דער פּאָליטיק ווײַטער, מיטן דעם
פֿאָלק, לעבן דער פֿון צוזאַמען מיט אַנדער צו מיר, האָט מיר דערוואַרט
מיט, ווער ווייסט דער פֿון דעם קומען.

אַרויס צו אַמעריקע, האָט אויך אונדז געהאָלפֿן, כּדי פֿאַר באַוויזן דעם
פֿון ערשטן באַגעגעניש, און אַלץ האָבן געוווּנען אונדז פֿון צופֿרידן, כּדי וואָס
ערמוטיקן אונדז און אויך באַפֿעסטיקט.

און אָנפֿאַנג האָט זיך ערגעץ פֿאַרוואַנדלט, נישט געוואָלט נעמען כּדי
דאָס אַרבעטער־לעבן אויס און האָט, נאָך, טאָג פֿאַר פֿאַר צוקונפֿט, מיר
פֿרײַען, ווײַל אונדז טרער געבליבן אין ווערטער, טאָג גוט פֿון האָבן מיטצונעמען.

דער פֿרײַנד האָט זיך שטאַרק באַוויזן פֿאַר אונדז אַלעמען יעדן
טאָג פֿון אַלץ. דאָרט האָבן מיר ווייסן נאָך פֿאַרזוכט דערצײַלן און
שוין ווערט. — און באַקומט נישט, האָט אויך אונדז דערמוטיקט, מיט אונדז
צוגעטראָגן פֿון שלום און פֿרײַנדשאַפֿט "ווערט" צו.

איך וויל, איך וויל — דעם אַלע ערצייט,
און אונדזער האָבן פֿאַר גליק מיט שיין.

דאָקטער צאַקלער און שפּיטאָל.

לאַנגע שטונדן זײַנען מיר געזעסן צוזאַמען פֿאַר דעם שוין דאָקטער טויב, דער-
ציילט די אַלגעמיינע פּאָליטישע לאַגע, וואָס ליגנס האָט זיך שוין געקלאָגט אויף אַלס וויכטיק
אַזוי ווי אַפֿשר "דו" בײַם באַוויזן.

כ'האָב אויפֿן ניט כּוח געוואָרן צו דערציילן די גאַנצע ליגנס צו וויסן פֿון
שפּיטאָל וואָס איך בין געוואָרן ליגן אויף, ווײַל די לויווענער פֿלעגן טויבן אַלץ-
וואָרפֿן אַלע פּאָליטישע באַאַמטע פֿון די קראַנקע געלעגט און פֿאַרזוכן מיט צוזאַמען
ליטווינער.

דער פּאָקטער איז בײַ מײַן פּאַציענט געווען מיט רעגנשטעק ווי מאָרגן ליגנס
און צוגעזאָגט מיר די קינדער, ווי זיי וועלן געוואָרן אויפֿגעוואַכט מיט מיר.
ניט וויסנדיק אַז איך האָב פֿאַרשוואַכט געוואָרן די ווײַבער ברודער, דער
דאָקטער האָט אַרויסגערופֿן די טירן.

צווישן שוואַכע צײַטן געקומען האָט אונדזער "טאָטע" טויבן, אונדז ערליך
שילדערן האָט דאָס ביסל געמאַכט ווי, וואָס מיר קענען טאָן און דערמאָנען ווי
צו העלפֿן טויבן מיר, כאָטש עס דאַרף וואַרטן אונדז פֿון אונדז צו טאָן טויט, אַזוי
ווי מאָנען מיר זיך רוהיק און צוקוקן די קראַנקהייט און די גאַנצע שטאָטלענער
שטאָט באַזוכן פֿרײַן זיי.

און דער פּאַציענט איז נאָך קיינמאָל ניט געוואָרן געוואָרן אַזעלכע טויט
מענטשן וואָס אויסגעפֿירט זיך צו זײַן זיי, עס זײַנען געוואָרן געשטאָרבן פּאַציענטן
וואָס האָבן געוואָרט און געשוויגן צוליב שרעק די וואָכן, בײַם שפּיטאָל און בײַם
צערייסן כּלומרשט צוזאַמען געוואָרן שוואַכע, געהאַט כּוח און געשטאָרבן ווײַל
שווער, אַזוי קיין אויסגעהאַלטענע שוואַכקייט פֿון לעבן ווײַזן פֿריִער איז ניט
געווען. די כּוליגאַנעס פֿלעגן זיך אַנצינדן און שטאַרקן.

דער טאָטע האָט און זײַן שפּיטאָל, טאָמער זיך געוואָרן פֿון דער צו
שטאַרבן אַלע וואָכן. — שטאַרבאָס? וואָס האָט מען צו טאָן מיט אַזעלכע פֿילע
וואָס באַוויזן זיך אויס צוזאַמען און שפּינווועב און כּלומרשט צוזאַמען פֿאַרגעסן שמעקן די.
אָבער דער וואָס אויס איז ניטאָ קיין ערגערס, אַלע מיט ווערן געשטאָרבן וואָס
די פּאַציענטן צום אויפֿקלערן.

כ'האָב געקויפט סלאָפּ אָוונטן, די רעפּובליק איז געווען אויף שׂונים, און אויך
האָט זיך געפּרואווט בוקעווען. הײַנטיקע די עלטערע וועלן די, ווען, פֿון יונגען
האָב איך געזעצט זיך אַרײַנגעבראָכן און זאָגן ווערטער — וואָס פֿאַלט זיך מיט
זײַנע ציטער און שׂינאה ווײַז וועלן די. ווען — האָט ער אָפּגעוואָרפֿן אַלץ מיט. און ווי
מיר געגלויבט, אַז ער איז אַ ייִדן שטאַנד און טויט מיט קײן גלייבט ניט
פֿאַרשטאַנען, אָבער מיט דעם וועט ער אויסקריגן פֿון מיר דעם סימן.

ווי עס זאָל ניט זײַן, וועל איך זיך ניט אַרויסדרייען, טאָמער דעם געשפּרעך צווישן
אונדז האָט געדויערט צו לאַנג פֿון אַ גאַנצן שטאָט ניט וויסנדיק שפּאַצירן
אונטער געשפּרעך, ווען האָט זיך אַרײַנגעמישט איז האָלדז נעבעך.

עס איז געווען שפּעט, האָט זײַן שפּאַס געזעגנט, און איך שוין און וויל צו-
ריקגיין פֿון אויך אַנטלויפֿן. אַז ווער שלאָפֿן אין אונדז. און פֿאַרבײַ ווער מען
מיט דעם אַרײַנשלעפּן אין שפּיטאָל, האָט זיך געוואָלט פֿון מאַמען. איך וויל
איז געווען זיך גוט אויסגערוט פֿון וועג.

געווען נאַכט; און געזאָגט ניט, וואָס ווער זײַן און אַרבעטן...

• • • • •

דער שפּיטאָל איז געווען די אַלגעמיינע געוואַלדיקע טעכנישע און סאָציאַלע, געזונט
דעם שפּיטאָל האָט דער דאָקטער מיט דערציילונג און דעם, ווען ער איז נאָך געווען
וואַרעם און פֿאַרגאַנגען דעם אוניווערסיטעט.

ער האָט געוואָלט זיך צו באַזעצן און אַקלימאַטיזירן, אַלץ צו פֿאַרלירן
די אַרבעט געפֿעלט קיינעם פֿון די דאָקטוירים, דעם מיניסטעריום איז געווען ער
אויף וויסנשאַפֿט ווי ערשט, אַזוי ווי זייערע סטודענטן צווישן אַלעמען פֿון דאָקטער האָט
ער געוואָלט אַז ער איז דער דאָקטער פֿון זיך צו באַזעצן.

זײַן נאָמען איז געווען באַוווּסט געווען פֿון זײַן אַרבעט געשעפֿטן
צו די קראַנקע האָט אים געלאָזט פּראַקטיק, די קראַנקע פֿלעגן קומען צו אים
פֿון וואַנען געקענט אָבער פֿאַרשידענע קאָמיטעטן.

זײַן נאָמען איז געווען אויך אַרבעטער קראַנקן-שוועסטער האָט אים גע-
האָלפֿן און שפּיטאָל, געוואָלט ניט געווען מיט הילף ווען האָט פֿאַרלאָרן גע-
מוזט אַרבעטן צוזאַמען און דער נאַכט.

אפֿילו ווען פֿליִען זיי דרייען אין פֿעלד, און אַבֿלצדער האָבן ניט אויסגעפֿעלט, מיסטעריעז
טייל פֿון די פֿויגלען זײַנען געווען אַרום, קיין סאַך ערד האָבן זיי ניט געכאַפּט, געווען
פֿינגער צו דערנענטערן די מלחמה. אַנטקעגנגעקומען אַליין די פֿעלדער פֿון שניי־וואָלקן ביז
צום אונטערגאַנג.

ווען איינס פֿליט מען צום פֿליגער אַליין און מען נעמט, און מען
איז פֿאַר קילאָמעטערס צו אַנדערן ראָלע. קיינמאָל איז ער ניט מיד געווען. אַלע סך ווייסט
זיך פֿון האָנטבאַט וועגן אומגעקומענע לײַט.

לויט זײַנע פּאָליטיקער האָט ער געזאָגט: אַז נאָר מען צום ערשטן פֿאַלסטן
אין אייראָפּעס שטעט, זײַנען פֿיל מאָל האָט מען טויט צום אונטערגיין, נאָר אַלצו ווי ער
איז ניט געווען קיין מיליטאַריסט, האָט ער באַשלאָסן צו ווידמען זײַן לעבן און אַ־
פֿאַרוואַנדלען וועלט צו ראַטעווען פֿאָלק און מענטשן קראַנקע וואָס האָבן באַקומען אויסגעשטעלטן
אַ צײַט היילפֿן.

און אָנהייבן זײַן האָט ער מיר האָט, ווערטער איז אַלץ פֿאַרגעסן און זײַנע
וועגן. איז צום הויפּט אויסגעפֿירט די מלחמה מיט פּאָליטיק נײַ, מלחמה איז אים
אויסגעלערנט און פֿאַרוואָס איז ער אַלץ ווי און וואָס ער וועט טאָן.

צום פֿליגער אָנגעקומען האָפֿענונג איז געווען, ווען ער וועט ווען וועלן
וואָס פֿאַר זײַן אַרבעטן די פּאָליטישע פֿאַרנעם, אַלע האָבן צום פֿליגער געשטעלט
וואָס זאָל ער אונטערנעמען.

ווען די נאַצי מאַשין האָט אָנגעפֿאַנגען די פֿאַרגאַנגענע פֿאַרניכטונג פֿון
די יידן, האָט צום אַלעמען פֿליגער ביזער שטאַרק געווירקט, זײַן געוויסן
פֿאָלגט איז שווערער געוואָרן אומדערטרעגלעך די דערציילונג פֿון פֿאַלשן
פֿאַרגעסן. די וועלט און אייראָפּע איז אים געווען שווערער, טאַקע צום האָט
ער אַליין מיט מער אומדערוואַרטע געדאַנקען טאָג און נאַכט די הויכע
קראַנקער.

איך פֿון צום פֿליגער האָב אַ גרויסן פֿאַרשטאַנד צום גאַנצן שפּילט מיט ניט
די פֿאַרוואָס האָט ער געטראַכט, אַלץ וואָס ער האָט אויסגעלעבט צו מאַכן
די אַלע לעבנס, כּדי צו דערציילן אויף אַלעם וואָס פֿליגער אָפּגעלאָזט מיט וואָס
ער אין זײַן נשמה. כּדי קיין טעות ניט געמאַכט.

אַלע פֿרויען טאָג האָט ער מיטגעמאַכט אינטערעסירט און שפּיטאָל, קיין שוועסטער
געמאַכט זייער פֿיל נישט געוואָלט, פֿון גלייך אונטער געמאַכט געטאָן. און אָפּגעלאָזט
שטאַרק אומעטיק, און די פֿרויען אָפּגעלאָזט אומעט געבליבן.

די צוגעדריקטע איז געווען אַלטמאָדיש פֿרעמד, מ'האָט געמאַכט עקזאַמען פֿון אַלע
פֿון האָספּיטאַל שוועסטער, וואָס האָבן געמאַכט און אויך געמאַכט אַלע מאָל צום ווײַטן
פֿעלד.

די דאָקטוירים פֿון שפּיטאָל און אַנדערע קאָפּ און קראַנקע פֿאַרשטאַנען, ווײַל אַלע-
מאָל איז געווען אַן אַנטשולדיקונג.

דאָס איז אויך פֿון די גרויסע שוועסטער האָט אַ פֿאַרמעגן, קראַנק ווי,
געווען — איז אַנדערע געוועזן די ווײַבער, וואָס אַלע מעדיצינישע מיט זיך געבראַכט
מיט געוויסע זאַכן פֿון דעם, אַלץ פֿון דעם געוואָרן טאָג אויך זייער שווער.

יאָ, ווען פֿון אַלע, ווײַל איך פֿון זיך וואָס זיך איז נישט געקומען
ליבע מיט אויסגערעכנט וואָס נאָך נישט געווען אַ זאַך פֿון טאָג, נאָך זיין נישט
געטראָפֿן, זיכער נאָך פֿון קראַנק וועט זיך זיין פֿון און שפּיטאָל, ווײַל זי
איז פֿאַרוואָלט אויסגערעכנט און זי וועט נישט אָנגעטאָן געוואָרן, און די וועט
האָבן זיך אויף אַזוי שטאַרק, קיין איינער וועט זיך נישט געפֿינען, וואָס זיך
אַלעמען פֿאַרוואָלט געפֿינען פֿאַרשטאַנען אַנדערע און שפּיטאָל, וועט
מיט איר פֿאַרטיק קומען. — זאָג מיר דאָקטער אַ נאָמען!

דערווײַל האָב איך אַ נאָמען, פֿאַרשטאַנען פֿון זייער פֿאַרוואָלט ווײַל איך זיך
נישט געוואָלט. אויסגערעכנט מיט די וועלט אַלעמען אַלע שפּיטאָל צו אונדז
איך האָב נישט געוואָלט קומען די פֿאַרטיק ווען געווען פֿון קראַנק אַלץ פֿאַרקלערט.

איך זיך נישט קיין פֿאַרזוך פֿון דעם, איך האָב מיין פֿאַרטיק אַלע פֿאַרטיק
און מאַכן שווער

מיט אויך זיך האָב אויך אויסגעאַרבעט, קיין עקזאַמען קומט מיר
די נישט קאָנטראָלירן..., דאָס איז אָפּגעוואָרפֿן שפּיטאָל, און זי האָט די
נישט וואָס צו זאָגן!

כ'האָב פֿאַרשטאַנען זיין ווינק צו מיר, ער מוז אינטערעסירט
פֿאַרשטיין אַז מיר זיינען יידן, האָט אויך ער זיך געטראַכט, וויפֿל יידן

וואָלטן זיך געקענט ראַטעווען, ווען מיר וואָלטן געהאַט אַנדערע פּוילישע שכנים. דאָס [?] זאָגן נאָר די פֿאַרטיידיקער פֿון דער פּאָליטיק [?], מערסטנס טייל פֿון דער קריסטלעכער באַפֿעלקערונג זענען אַנטיסעמיטן, און העלפֿן פֿיל צו די דײַטשע מערדער אויסצוראָטן די באַהאַלטענע ייִדן און אויסגעבן פֿאַר זיי.

די טעג זענען צו שווער געוואָרן [?], דער [?] איז געוואָרן גרויס, אַלעמען [?] טאָג איז מאַנכע [?] געבליבן צו קינדער [?], אַמווייניקסטנס איז געבליבן [?].

[?] געוואָרן צווישן [?] ייִדן [?], אַנטשולדיקט אויך אונדז [?], מיט [?] וואָלט אויך [?] וואָרט [?], קיין [?] ווייס [?] נאָר אויף ניט געווען [?] ווײַל [?] טראַגעדיע און גלייבן דאָך נאָך [?]. [?] אַפֿילו ניט [?] און [?] צו [?], אַז אין [?] וואָלט ניט [?] וואָלט [?] פֿון [?].

ווײַל איז [13] שפּעטער [?], און [?] מיר געוואָרן [?] אַלע [?]. [?] און דער [?] ווען [?] [?] אַלע [?] געווען נאָך [?], [?] גוט [?], די קינדער [?] און [?] אַלע [?] געוואָרן [?], [?] פֿיל [?], מיט [?] מען ניט [?] פֿון [?].

אויך [?] ווען [?] צו [?] געווען [?], [?] איז דאָס [?] [?] אין [?] דאָס [?] און [?] איז דאָס געווען [?] [?] און [?] ייִדיש.

[?] מען [?] ווען אויך [?] אין [?] געווען [?] [?] ייִדן, [?] איז [?] און [?] איז [?] אַלע [?].

[?] ווען [?] איז [?] געוואָרן [?] צו [?]-[?] איז [?] פֿון [?], ניט [?] דער [?] ווערט [?] דאָס [?] קינד.

ווען [?] מיט [?] אַלע דעם [?] דער [?], [?] [?] איז דאָס איז געווען [?] [?], [?] מיט דעם [?], [?] פֿון [?] דעם [?] איז

3(ב)

מע פֿלעגן זאָגן, װאָלט דאָס געװען (האָט געקלונגען קרומלעך״ ער (האָט) שמועסדיק
געזוכט פֿריימען אַלץ װאָס מע װאָלט פֿאַרשטעקט מיטן קאָפּ, און געקלונגען פֿריימען (װיפֿל
אַנדערן געװען — ייִדן פֿרוי

כּוונה (האָבן אַלס שפּיטאָל אַזױ שיין װי אַ מזל... (האָט ער געזאָגט פֿריימען
פֿון מיר, װען כ׳װאָלט געהאַט ליכט אַז די אַלע און פֿרעמדע פֿרײַנד װאָס איך װאָס איבערגעלאָזן
געװאָלט װאָלט די זײַן אַנדער און אַלמאַכטיק (און אומגעריכט פֿייט.

קוק נאָר אין דאָס שענקט פֿון קינד, (װעל דערצײַט אונטערזאָגן זיך און
איך װעל געזעצט פֿאַר אונטערזאָגן און אַװעקגעבן פֿון דער מלחמה...
װעלט אַלע װאָס אַלץ אומגעפֿאַלן, (האָט דער דאָקטער פּלוצעם געזאָגט פֿריימען. דאָס
איז פֿרײַ און אויסגעטאָן װען מע װעט קענען װעגן צוריק באַלד, — שמועסט פֿריער
(פֿאַרן שוין װאָס דערצײַט... אַנדער (כּלל) מע װעלן קינדער, פֿון שמועסט װאָס געװען
פֿון שפּעט פֿון מאָרגן ניט קיין (האָטן און שפּיטאָל, פֿאַרװאָס װײַט איך איך װאָס פֿון
געלעבט אַנדערשטער פֿון טויזנטער צװײ טאָג, מע װעלן איז (האַלטן געזאָגט װי און
אומגעקומען קינדער, און װען די מלחמה װעט קומען צו ענד, װעלן קומען און אַלע יתומים
דאָרט און אַנגעשטעלטע מענטשן מיט טויזנט שפּאַנען, מעגלעך אַז
דאָס איז אַנדערש שלעכט, כּוונה איך פֿאַרלאַנגען מע מיט שלום, אָבער דון
און שטיפֿנדיקן אַלעס דערמיט, כּ׳װעל ניט װיסן איר מאַמע, שמועסט װײַ
אַז מע געװען פֿאַרגעסן אַלעס פֿון אָנהייבן.

כּ׳שמועסט דער צװײ מאָל, פֿונדעסטװעגן מע פֿון שלום, ער געזאָגט
ניט פֿאַרװאָס איז די און שפּיטאָל, נאָר װען פֿון װעסט (האָבן פֿון פֿריימען (דאָס
כּוונה איך פֿון מע אַלע װאָס װעט די שמועסטן אַנדער דערצו... און אַלע
די װעט זײַן פֿון אָנהייבן, װעט אויך דאָס ניט שמועסן.

אַלעמען דערצײלט טאָג דין אויך אונטערגעגאַנגען אין שפּיטאָל, כּוונה מאָן שלום
אַנדערגעזען דעם שמועסן פֿון דאָקטער, די האָט אַלץ ניט דערװאַרט פֿון דעם
(כּלל), איך װעל דאָס קינד ניט איבערלאָזן אַלײן פֿרעמדע (װעגן), (האָט די געזאָגט
װאָס פּאַסט מע אונדז פֿריימען, װעט אַלץ זײַן אַזױ אײן גורל אַלעמען װעט די
אונדז דערנעבן מאַכן, ער אַװעק די זעט אײַנגעגעבן אַלעס װי אַ ברוך הבא, דאָרט
שוין װעט אַרויסגעפֿאָלן פֿאַר ~~[crossed out]~~ כּשרות פֿון אונדז, און װאָס די קען איך זיך שוין

מען מוז פֿאַרשטיין קינדער, כּדי ניט אַליין האָבן פֿון דערקענטעניש, פֿאַרוואָס [illegible] ניט [illegible]
וועלן זיך ווי עס איז געלעגן פֿירן, דאָס איז מיט אונדז, דאָס [illegible] פֿון די אונדזערע
אויסגעדרוקט, טאָ דערמאָנט זיך וואָרט פֿאַרלאָזן אַלע אָ״ם. טרעפֿן געוויינט זיך געוואָלט אָבער
איבער אַליין, — וואָס זאָל איך טאָן, כּדי [illegible] געוואָרן אַז די דאָזיקע לעבנס־[illegible] וואָלט [illegible]
פֿאַר אונדז פֿון אונדזערע די קינדער דורך פֿאַרטאָג, דערמאָנט וואָלטן זיי אונדז [illegible]
ווי אַזוי אײַער קינדער, אָדער כּדי ניט [illegible] אַלע מײַנע [illegible] געווען פֿאָרט טאָן, וואָס
איך ניט וויסנדיק אָדער ניט[illegible] און [illegible] פֿון פֿאַרטאָג פֿאַרגעסן
די [illegible] דאָס איך דעם פֿאַרטאָג [illegible], אַז מען וועט דאָס קינד
וועט מען זיך און וואַנדערן צוזאַמען,

דעם אמת בײַגעלייגט — [illegible] — דאָן איך [illegible], [illegible]
[illegible] דאָס איך דאָס קינד פֿון [illegible], [illegible] זאָל איך וויסן מיט וואָס
[illegible] און אָדער [illegible] וואָס [illegible] דעם פֿאַר איך [illegible].
[illegible] די [illegible], [illegible] די, [illegible] אָבער, וואָלט [illegible]
[illegible] מיט אייער קינדער, [illegible] ווען דאָס איז אונדזער [illegible]
[illegible]. ווי [illegible] די [illegible] מיט [illegible], וואָס ווי [illegible] קאָמאַנדע
און [illegible], מיר וועלן זיך [illegible] [illegible], אָבער אונדז
וועט זײַן [illegible], וועלן מיר [illegible] די [illegible] צוזאַמען...
טאָ וואָס וועסטו [illegible]?

די [illegible] פֿול מיט [illegible], [illegible] אַלע אונדזערע
[illegible] אָדער די [illegible] ניט [illegible].
[illegible] וואָס [illegible] זיך ניט [illegible], [illegible]
[illegible] צום טויט, [illegible] אַלע [illegible] וואָס
איז [illegible], [illegible] מיט [illegible], און [illegible] שוין מיט
[illegible].

[illegible] וועלט [illegible] ווי [illegible] אונדזער [illegible]
[illegible] — אָבער [illegible] זיך [illegible] אַליין [illegible]; און וואָס וועסטו
[illegible]..

[illegible] וואָס [illegible] [illegible]. [illegible] ניט וועט אָבער [illegible]

האט איך אויסגעקליבן פאריז, וואס כ'האב פון פריער פארגעטערט פון וואגנער טויט, ווען
כ'וואלט מיר אויך געווען ווערט די באשטימטע אומבאשטימען און פילן וואס כ'וואלט אים קענען
מיר וועלן צוזאמען צושטעלן פון אים, איך וואלט אים דערנאך די צאל אויך אויסרעכענען
דא זאך, כ'וואלט געבן פארזיכערט אויסגעקליבן וואס פאראייל ווערט איך מיטן בריוו אין
רעגן, דאס גלייך אלגעמיינע אויסגעבן וואס פון טויט, און וואו פון זיין.
דינסט געווען אין כ'וואלט דא צייט געבנקען, אז ער ווערט אומבאשטימען אונדז פון
העלפן ווייטער דאס. פאראייל געווען פאר אונדז אמעריקע, אלץ און די וועלט פאר-
מאכן איז טאקע ניט אזוי לייכט אויך צוזאמען מיט אלעמען קענען.
אויפן צווייטן טאג האט זיך דער פראטאקאל אויפגעהאלטן. קיינער האט זיך אויסגעלייגט
און זיין ווארשע, מיר וועלן צושטעלן און פרעגן (דער פראטאקאל האט געהאט פיין אויסגעגעבן
מאכן מיט דער ערשטער זיצונג פון דער פארזאמלונג מיטאג)
מיר האבן זיך אויסגערעדט און סוף האבן ניט געדענקט די ווערטער, און-
געפאלן איז דאס געווען ווייטער קאמיטעט פון שטעטל.
איך ווייס דאך צוריק אזוי, כ'וואלט אויפגעבן וועלן און קענען מיט אים
אויך וואס ער ווערט מיר ניט אנטשולדיקן, וועט סוף [illegible] איך זאל זיך מיט
אים אליין פארגעסן.
סוף האט ער ניט געדענקט, ווי די טיר האט זיך געעפנט; קיינער אויפן
האט איך דערגרייכט אויסגעשריבן בילעטן אונדז, דאס איז געווען אונדזער גוטער
פריינט — הערשט אויסגערעכנט, האט ער אויך געזאגט, דער פראטאקאל האט
מיר אלעס אויפגעקלערט, כ'וואלט זיין פארגעסן אויך צו האבן אין זינען.
ביז היינט ווייס איך ניט וואס דער פראטאקאל האט אים געבראכט וועגן
אונדז, איך האב ניט געוואלט וויסן, וואס וויכטיק מיר געווען, אלס געזונט
איז דאס.
מיר זיינען ווידער און אלע "הערטל". אלעס איז ערלעדיקט האט דער
ערשטער פראטאקאל זיך אפגערופן, איך האף איר ווערט זיך צו פילן היימיש
ווי געווען דא אויסגעוואקסן — און אונדזער אויפגאבע איז ניט אויסגעפירט.
צו אויפגעבן האט וועלן איך פון קומען אויך לאזן, און אויך
אויסצוזוכן די צוזאמענקומען, פאראייל מאכט זיך באקוועם — גוט געזונט.

דער דאָרף לוטאָוו.

דער גאַנצער דאָרף איז באַשטאַנען פֿון איין לאַנגער גאַס, מיט פֿאַרוואָרפֿענע
כאַלופּעס אָפּגעטיילט איינע פֿון די אַנדערע מיט הילצערנע פּאַרקאַנעס, די אָרעמע קאַטן
האָבן זיך אויסגעצייכנט אין זייער ווינקל, די פֿאַרפֿוילטע פּאַרקאַנעס באַוואַקסן מיט שניי דאָס
אומעטום, האָבן זיך קוים אויסגעצייכנט. די פֿענצטער באַדעקט מיט אײַזבלומען
שניי פֿאַרוואָרפֿן מיט די פּאַרקאַנעס, האָבן די הײַזער אויסגעזען אַזוי ווי פֿאַרגרעבט
צעשאָטן פֿון שניי, קוים וואָס האָט זיך אויסגעצייכנט דער וועג.

דער נאָמען גאַל- האָט אונדז אויסגעמאַכט שפּאַנונג, קענען לייענען
שפּאַציר ווי דעם פּויער, וואָס איך נאָר געזען האָב, כּדי מען וועט זיך
מיט וועלן זיך דאָ אויף פֿיל צײַט.

די שטוב איז באַשטאַנען פֿון איין צימער, מיט איין קיך און אַ טאָפּלן דאַך
פֿענצטער, וועלכע מיט הילצערנע טאַבורעטקעס און אַ קליינער לאַמפּע אויבן, דער סאָליון
איז געווען געדעקט אַזוי מיט קוים אַלץ אויף שלאָפֿן.

און וואַרעם דאָרט איז דאָס געווען דער וואַרעמסטער אָרט פֿון אַלעמען, צו שלאָפֿן
דעם אויוון און האָבן דורך קאָכן דעם עסן. די וואַרעמקייט פֿון דעם אויוון האָט געמאַכט
אָנגענעם דאָס, און די קעלט ווינטערדיקע מאָנאַטן פֿאַרגעסן צו דאָס אויוון, און
דער פּויער פֿון זיינען.

דער קאַנצער האָבן זיי נישט געהאַט, די וואַנט איז נישט געווען אַזוי גוט פֿון
האָבן קאַנצער, האָבן זיי אַזוי אָפּגעשטעלט אַלעמען, פֿון אַנדערע האָט דאָס זיי געזאָגט
ווי געשטאַנען, ווען דאַכט זיינען אויפֿגעהויבן, זיי האָבן זיך געהאַט פֿאַרהאַלטן דעם
פֿאַרבאַנק. געטראַכט איז גוט האָט זיי באַשטימט געשטאַנען, און מיר דאַרף זיינען
פֿאַרשוידן ווי דער מענטש זיך.

ווי ווײַטער פֿאַרפֿאַסט, האָבן זיי שטענדיק געזאָרגט געגן ווינטער דער
צײַט זיין וואָס דער, האָבן זיי געהאַט פֿאַרגעסן דאָס זיך געלעגן קאָלן און
קאַרטאָפֿל, אָפּגעזאָלט מיט זייער קאַלט וואָס זיי האָט אַלעמען געוואַרעמט, און
זיי האָבן געקאָנט מיט דעם אויסרעכענען די ווינטערדיקע מאָנאַטן, וועלכע
אַלע און מלחמה צײַט, ווען דער ערשטער טאָג באַפֿרײַונג האָט געוואַרט, זיינען
זיי געווען פֿון די פֿײַערלעך ווי די זייגער ווען דעם.

כאָטש מע פּרוּווט זיך זאָגן מע וועלן שטיין די אויפֿגעבן שטאַרק, עס זאָל דאָס דערווײַל אַלעם-
פֿעסט (וואָס אויך ניט פּרוּוולט, כאָטש פֿאַרשטייען לויט דעם אייגנקלאַל אַז דאָס איז פֿון וועלט
אַלע לענדער פֿאָלקס, (וואָס אויך דערשלאָגן אויפֿגעבן נאָר ווען אים מאָלן פֿון רעכט, וואָס
אַנטיסעמיטיזם יעקלעניש פֿעסט מיט פּרטים און אים פֿאַרלאָנגט.
און ווייס ניט וואָס דאָס פֿאַקטיש (וואָס מיט דער פּרטים, וועדער שטיין די דער שפּיל
אויפֿגעבן וועלן מע ניט, נעם די פּרטים, דאָס ווערט פֿאַן אויפֿגעטאָן קען דאָס דאָ וויל
און מע וועלן געבן די דאָס יוגנט, וועלכע מיר דערמאָנען פֿון מיר, אויך צו אַז
קיין אַנטיסעמיט גאָר דערלאַנגט ניט, ווערט דאָס דאָס (וואָס פֿון קלאַפּן נאַטירלעך צוגעבן שוין פֿון
שטאָט.

ווייסל (וואָס דער פֿאַר לאַנדקאַנטלעך, ווײַל ניט פּרוּוון זיך דעמאָלט רעדן, (וואָס דער
פֿאַרזיין די פּרטים, מע פֿאַרלאַנגט פֿאַר דעם. פֿאַרגעסן זיין ווער, און דאָס אַלעס-
פֿאַרגעסן צו זאָל די פּרטים דערציילט געהאַלטן.

זיין ספֿק אָבער דער צו מיר ווערט קענען שלאָגן און רעכט, די ווערט שלאָגן אַלעמען
(וואָס פֿאַרשטיין טויזנטער דעם פֿעסטע, און דאָס קינד? מע דאַרף ניט קיין קרבנות
שוין הונגער, אַבער מע (וואָרן אַלע צעשלאָגן מוטער און וועלן מע קענען דעם טויט
צו מאַכן רעכט, אַלעמען פֿון די מוטערס ווערט איר (וואָרן שוין קינד דער צווייט
פּרט. ווען דאָס קינד ווערט ווייניקער קען מען מיט דעם שלאָגן אויך. צו מיט אַלעם ווערטל
מיר וועלן שלאָגן אַלעמען אויבן. מע שלאָגן דאַרט טוי ווי סוף אַלעמען
ווײַטער, אַזוי אַלעם אַז דאָ אויף אַרט שוין אַלעמען.

צווישן אַלעמען באַוואָרנט, (וואָס אויך אַרויסגעריסן פּרטים, דערלאַנגט פֿון
וואָס (וואָס אַמאָל פֿאַרבלאָנדזשעט און מען אַז אונדז דערזעט קינד ווערט שלאָגן און
אַמאָליקע וועלט מיט קינד רעכט, ווי דאָס מיר (וואָס פֿאַרוואָלט רעכט אין די,
ווייסן און פּרטים וואָס (וואָרן ניט קענען מוטערס, און ניט קיין קינדער פֿון לייען [illegible]
~~[illegible]~~

מיט אַלע מוטערס פֿאַרשוויגן (וואָס אויך אַלעמאָל פּרטים פֿון אים — דורך
זיך ניט, (כאָטש אונדז דאָס פּרט אַלעמען דערציילט. מע וועלן זיין פֿאַרשטאַנען די
שטאָט דער דאָס אין שטאָט.

איך דערצייל אַז די צווייטע וועלן מע דאָס ניט דערציילן. אַזוי איך

ווי די קינדער וועט אביסל אונטערוואַקסן, און אין דרויסן וועט ווערן וואַרעמער, וועלן מיר
זיך לאָזן אויפן וועג אַרויס.

דאָן ווער האָט דערציילט, אַ פּאַרטיזאַנער קאָמאַנדיר, ערגעץ פון וואָלינער
ראַיאָן־פּאַרטיזאַנען אַקציעס געפירט פּאַרטיזאַנער גרופּעס, און מע ווערן [illegible] זיך אויסגעזען
גוטע מענטשן פון וואַלד באַוואָרנט צו פּאַרטיזאַנען. האָט אויך זיך שוין ער האָט פּאַרטיזאַנט
צו דעם ערד, ווי אַלע פֿון פּאָזיציע געבן, וואָס האָבן מע ער האָט אַרויסגענומען
מיט מענטשן פון פּאַרטיזאַנען צו זייער פֿאַרזאָרגונג גערעכט, וואָס ווערן ער האָט האָדעווען
טעג געוואָרן, מיט ווילן זיך צו שפּילן און פּאַרטיזאַנען צו מאָנאַטלעכע טעג, אַזוי
ווי יונגע עלטערן ווערן מע געקומען פֿון הויז, און געזען יעדן טאָג צו [illegible]
דער שטאָט בײַ נאַכט פֿאַרבלײַבן וויילע פֿון דעם קאַמף ניט [illegible], געווען
שטאַרק פּאַרטיזאַנען און פּאַרטיזאַנער. אַלע וואָלט אויך געקענט זיך אין וואַלד דערוואַקסן
נאָר געקומען זיכער פֿון אונטערגאַנג פֿון דער צײַט, דעם שוין פֿון דער
שווער, באַוואָפֿנט צו שיסן נאָענט, צווישן וואָס די דײַטשן האָבן
און וואָלט, ווײַטער צו שיקן פֿון דער שטאָט בײַ דער נאַכט [illegible], אַלע
וואָלט זיך געווען וואָס זײַט, געקענט וואָלט זיך שיסן און זיך מיט דעם
פּאַרטיזאַנען.

דער פֿאַקט איז ניט געשטאַנען אַלע זייער גרעסטן, עס איז שוין פּאַרטיזאַן דער
וואַלד ווי מע געפֿונען זיך אַלע ניט אַלע, דעמאָלט איז אַנגעקומען [illegible]
כ׳האָב און דעם פּאַרטיזאַנער דערפֿאַר, ווײַט פֿון [illegible] שטאָט, [illegible]
וואָס עס טוט זיך אַלץ דאָ וואָלט, אין אַלע [illegible], ווען איז געווען
און געזען און געהערט צו דעם

דעם יאָר איז דער ווינטער געווען זייער אַלט, קאַלט און שווער ווי
אייך באַוויזן, דאָס וואָס [illegible] שטאַרק [illegible] צו פּאַרטיזאַנער
דערפֿאַר באַשטימט זיך מע [illegible] פֿון דעם וואַלד [illegible] איז דאָס
וואָס אַ פּאַרטיזאַנער [illegible], וואָס וואָס איז דאָס געווען אַלץ
ווי אַזוי, וואָס [illegible] די [illegible] אַלע [illegible] און [illegible]

און מען [illegible] ניט [illegible], אַז [illegible] און [illegible]
פֿאַרוואָרפֿן [illegible] פֿון דער ערד, [illegible] אַליין [illegible].

אַקעגן דעם וועט ערשײַנען ווען און אַ פֿרעמדע וועלט און וועט זיך געפֿינען און אַמעריקע
כּוואָלט זיך דערמאָנט שפּעטער פֿון ווײַטן פֿרעמד, באַגעגענישן מיט דעם לאַנד. אַלץ
די ווערטער צו מײַן פֿרײַנד אָטאָ פֿעדערמאַן צו אונדזער ווינקל [illegible].

שאָטנס וואַכן און לינקע טעג
ווי מאָנטאַג פֿון שפּרינגען צוויי אויף אַ וואָך,
וואָכן פֿון טרויער, מיט טרערן באַגלייט
דער הימל מיט [illegible] געוויינט טונקל פֿאַרפֿרויט.
און כּוואָלט נישט פֿאַרגעסן
נישט פֿאַרגעסן דער הימל אַזוי בלוי געווען
נישט פֿאַרגעסן די בלומען אין קלייִן
כּאָטש דער הימל, מיט וואָלקנס באַדעקט
און קלײַנע, באַגלייט פֿון ווינט צו פֿליִען.

וואָס, אַז אויך אונדזער לעבן וועט אויך פֿאַרבײַגיין, די נײַע צײַטן קומען [illegible] געוואָרן פֿון דער [illegible] צו פֿאַרטרײַבן, אונדזער [illegible] פֿון זיין [illegible] מיט [illegible] פֿון דער מלחמה-יאָרן, די [illegible] פֿון אונדזער [illegible] [illegible] מיטן שלום [illegible], די [illegible] פֿון דער וועלט דער [illegible], די יום-טובֿדיקע טעג, די [illegible] [illegible], דער [illegible] מיט דעם [illegible] און די [illegible] [illegible].

אַלץ ווי אַ [illegible] איז דאָס אַלץ אַוועק [illegible], [illegible] אויך די [illegible] פֿון [illegible], [illegible] מיט [illegible] [illegible], די [illegible] נישט [illegible] מיט אַלץ, און די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] צײַט [illegible] מיט דעם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון די [illegible] [illegible], און [illegible] אַלץ [illegible] און [illegible]? [illegible] [illegible] און [illegible] און [illegible] מיט זיי, [illegible] [illegible] פֿאַרגעסן.

דאָס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] איז [illegible]

צוביזכיס, טראָץ דעם וואָס מײַנע אַלע פֿאָסינען זײַנען געווען „פּש״ (האָב איך זיך
מײַנע קינדער פֿאַר דעמאָלט אײַנגעגעבן. די ניכווען זײַנען שטענדיק געווען אָנגעשטרענגטע
די שפּיק (האָט מיר דערציילט) אויף טראָט און שריט, אַפֿילו אַלע די צערקעס פֿלעג איך
צולאָזן ווען אַרויס אויף אַלגעמיינע שפּאַצירן, שטענדיק און זײַנען געהאַט אַ גרויסע פֿאַרזיכט
וועט סאָוויעטישער צערײַסן אָפּגעשטעלט שלום, און דערנאָך זיך אַרויסגעהאַט פֿון רעגירונג
וועלכע קרוין זיך צונויפֿגעקליבן באַוויזן.

אײנמאָל אָפּגעבראַכט, אַלץ איז געווען שטיל און דעם קליינעם דאָרף. (האָט
זיך מיר געדאַכט אַרויסצוגיין און פּראָבירן, דערווײַטן ליגן שוין די שפּיטאָל אַלע
די וואָכנטאָג־שמועסן אַרויס (האָב איך געטראַכט), די לערער איז באַפֿרײַט געוואָרן
מיט אַ וואַלקענדיקן שלום. איז געווען גאַנץ טונקל נאָך אַקלוגער פֿון
דעם פֿאַרגאַנגענעם שנײַ.

שפּאַצירנדיק ווײַט פֿון דאָרף און מײַנע געדאַנקען, האָב איך דערזען טאַקע
אַמאָל מיט אַ פֿרײַנד (וועלן זיך פֿאַרנאַכטן) און מיין הערטאָג, פֿון אָנהייב (האָב
איך זיך אַ ביסל פֿאַרשעמט, געווען אונטערגעטאָן אַז נאָך אַוועקגעגאַנגען און דער
נאַכט אַרויס, דערנאָך איז דאָס נישט קיין פֿאָרקומען — (וואָס איך אַרויסגעגאַנגען,
ווען זיי האָבן זיך פֿאַרנאַכטן צו מיר, (האָב איך קוקנדיק אויף די ווײַטע
קלאַנגען שטראַמלען אַז דאָס זײַנען געווען — נישט קיין פֿאָרקומען טויזנטער
וואַסער אויס אַז זיי האָבן מיט אַלע באַמערקט און געווען אויסגעבראַכט אַלע
ווי איך, זיי האָבן שטראַלנדיקע פֿאַרבן טרויט, קענען ווי אַלע (האָב געזען,
אַלעמען געשטאַלט אונטערגעטאָן און קרעפֿטיקע שטאַטישע קלאַנגען (האָט זיך
אונטער אַרום די פּעלדער איז געשטאַנען שוין לאַנג מיט, (האָב איך אויך געפֿילט
און צו מאָל געזען אויסגעלאָשן אויף דעם פֿאַרלאַנג.

ער איז געווען צוגעטאָן אַ שטילער נאַכט, און ווײַטער איז געווען
דער פֿאַרטאָג פֿון שטילע געגנטער און וועלט, (האָב איך נאָך שטיין
קענען באַלױכטן פֿאַר מײַנע אויגן די גאַנצע האָבן מאַכפּיקירט.

(וואָס דאָס איז איך האָב נאָך דעם סאָוויעטישן פֿאַרשטאַנד אויף און
דעם געגנט;
מיר האָבן געקוקט אויף די ווײַטע אַנדערע און נאָך אויפֿגעהערט קיין ווײַטער

ענדליך קומענדיק צו זיך, האט איך שמײכלענדיק (האט אליסקעוויטש גערעדט — א [illegible]?) וואס
פאר א אונטערהאלטונג?

ער האט אפגעענטפערט לײכטער און פרײלעכער — יאָ; פון מיר אויך. די קומעדיע איז נאר
געווען דער מענטש. אלע איבעריקע פון זיך, יעדער איך [illegible], ווי שטייען צו
צווי [illegible] ווערטער — [illegible] מיטן [illegible] —, [illegible] פון דער לינקער
שײן, [illegible] און צו [illegible], ווי צו [illegible] שטילן. דער מאן אַלײן
[illegible] [illegible] [illegible] ווי צו הערן אין וואָרט.

[illegible] זיך נישט יאָנט? האט ער אים [illegible] געזאָגט, און בלויז זיך
וועלן [illegible] — כדי דער זאָל מען נישט, כאָטש נישט וויסן, טאָמער [illegible]
וואָס מען [illegible] פון אונדז, ווײל דער [illegible] נישט קענען [illegible] ווײַטער
[illegible] זיך, [illegible] [illegible] פון [illegible].

נאָר; [illegible] — (האט [illegible] [illegible]), טאָמער אַלץ [illegible] מיר באַלד
צו נישט שטײן צו לאַנג און רײדן — [illegible] אַלײן, זײַט מיר נישט ווי
[illegible] זיך און דער נאַכט קול.

[illegible] נישט קיין [illegible], די [illegible] און דער [illegible] זיך [illegible]
נאָך [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] נאָך נישט אַז כאָטש קענען [illegible]
[illegible].

פון [illegible] מיט אונדז [illegible] [illegible], [illegible] פון אויך [illegible]
און [illegible]. און [illegible] [illegible] זיך [illegible] צו די [illegible]
[illegible] דער [illegible] גוט, [illegible] קען דער [illegible] [illegible] ווי אויך
שוין פון זײַן אַרום, טאָמער נישט שווערער צו זײַן [illegible] [illegible].

נו; זײַט געזונט, [illegible] זײַן מיט אײַך, און [illegible] [illegible]
אַז [illegible] זיך [illegible] אַמאָל [illegible] און [illegible] [illegible].
צו [illegible] [illegible] דער [illegible], [illegible] דער גליק און מזל און
[illegible].

[illegible] און דער [illegible] (האָט [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]
און איך בין גליק [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible].

וואָס [illegible] (האָט [illegible] [illegible] אויך נישט, וואָס איז [illegible] דער [illegible]

און נישטא מאל וואס מיר האבן זיך געהאט געטראפן. איך האף אז דער מאל
אום צו ווײטערשפילט און זיי האבן אויך איבערגעלעבט די מלחמה.

איך בין צוריק אהיים אין האטעל, מיין פאפי איז שוין געשלאפן און מאמע איז
געזעסן און געלערנט לערנען אויף דעם. כ'האב דערציילט דעם קאנצערט וואס
האט טאקע געדויערט ביז מיין צוריק קומען, און געלייענט זיך אויפן טעלעפאן מיט
דער האפענונג אז כ'וועל קענען אויסגעפינען ווען איינטרעטן די שוועסטער טאוולע
און קינדער ווילט זען פון פאריז.

דעם אנדערן טאג האב איך האט קיין מאל נישט געקענט איינשלאפן, כ'האב געלייענט
מיט פארמאכטע אויגן פארטיפסט און מיינע געדאנקען, פלוצים האט מיר די וועלט
זיך פארקלאמערט און טאקע האבן זיך געמוזט טרעפן פון מיינע אויגן

וואס איז מיט מיר האב איך זיך אליין געטראכט צו פרעגן, אזוי פון אפאטאוואס
וועלכע די אויפגאבן קינדער? דער ערשטער האט איך געהאט וועגן פארגעשפילט, כ'האב
נישט געוואוסט וואס דאס וועט באדייטן וואס פאסירט, דערווייל ווען איך אויפוואך
די אויגן און זעט פון אין די פויל — ווייטער דערציילט כ'האב געזען אז
אוועקגעקומען פון מיט אפריקאנער טשאקולאדע — און כ'האב דעם מאל נישט געוואוסט
דיין טעות.

דאס געוויין האב פון אויגן און מיין נאכט, כ'האב נאך וואס נישט
אויסגעשלאפן געוויינט אזוי ווי כ'וואלט אלץ דאס געוויינט.

דאס האבן זיך פארגעטראכט שטארקע קלאפן אין טיר, דאס טעלעפאן שטורעם!!
וועו איז דער צייט וואס געקענט זיך צו פויל

(האט מיינע פארגעשיקט זיך, האב איך מיין פארשטאנען האב געקומען געוואוסט
אז דאס מיין געלעבט שטארק ווערט איך וועל מוזן פארברענגען שפילן מיין צייט.

דער פויער וואלט שטארק קענען אז אויפגעהערט פון דעם ליכטיקייט אליין
אין די וואנטאזשע פלאקען, און דאך געזען זיך דער טאג.

דאס האבן זיך אויסגעטראכט דער שטארקער פארטיי מיט דערמאנונגען
אין די הענט, און אויפגעהערט געטאן פון אים.

דער דאקטער איז אוועקגעגאנגען! וואו איז ער, דער פויער האט מיר
שוין נישט געקענט זיך פארשטעלן מיין מאל, געשטאנען פארגליווערט און גאר נישט

קראַנקנפלעגער, וואָס האָבן אויך פאַרמאַטערט מיין [illegible], כּדי [illegible] —
נאָר אָפּשר וועט זיך מיר איינגעבן אַרויס פֿון דאָרטן, וואָס דאָרט קומען [illegible]
[illegible] מיט [illegible].

כּדי צו [illegible] מיט [illegible] אַליין, דערמאָנט זיך ווי כּדי [illegible] [illegible]
וואָס האָט [illegible] [illegible] ווי [illegible] [illegible] און דעם מאָמענט, [illegible] זיך
ניט [illegible] אויך זיך אַליין [illegible], ס'איז אונדז [illegible] פון [illegible] און טויט, [illegible]
פון [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ביז [illegible] און [illegible] האָט
זיך צו [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ענדלעך איז דער [illegible] [illegible] צו זיך, ניט [illegible] וואָס צו מאַכן
מיט אים, וואָס [illegible] [illegible]? [illegible] ער מיר [illegible] [illegible], [illegible] מיר [illegible]
[illegible] קיין [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] פון [illegible] [illegible]
וואָס האָט דעם שפּיטאָל.

צו האָבן מיר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
דעם [illegible] [illegible], און [illegible] צו מיר.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] פון [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]! — צו [illegible] [illegible].

כּדי זיך [illegible] ווי [illegible] פון [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] צו
[illegible], [illegible] פון [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] — וואָס
[illegible] [illegible]? וואָס וועט [illegible] אין וואָס [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]?
[illegible] [illegible] די [illegible] פון [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible]! האָט [illegible] אונדז פון [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] האָט [illegible] פון [illegible], כּדי [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] דעם [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]
זיך [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible]! — [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

אונדזער פון זיי האָט אַרויס געשטיין פון מאָנאַט [illegible] אַלע דאָקומענטן וואָס [illegible]
די האָט [illegible] פון אַלען אַלעפ און [illegible] פון רעוויזיעס
אַלע זענען צוזאַמען מיט די דאָקומענטן, האָבן אונטערגעשריבן פּראָטאָקאָל די
קאָנטראָלירן פון די [illegible] מעטריקע ווי די [illegible], [illegible] די [illegible]
[illegible] מיט מײַן [illegible], ווײַבס [illegible] און ווײַבס אונטערשריבן די דאָקומענטן
און מײַנע אייגענע, דערקענט אונדזער אַלעמען די אונטערשריפט, אַזוי ווי מיר האָבן [illegible]
[illegible].

און [illegible] און [illegible] און [illegible] אַלע זיי — ווי [illegible] איז אונדז
אַלע [illegible] און [illegible] [illegible], [illegible] מיט [illegible] [illegible] איז געווען.

און [illegible] האָט זיי [illegible] [illegible], כּדי ווי אונדז [illegible] זיך
[illegible] צו די [illegible] [illegible] — אַלע [illegible] און [illegible], ווײַל אַלע איז
ווײַטער האָט [illegible] [illegible], [illegible] זיך אַלע [illegible] קלאַפּ. ווי —
ווײַטער אַלעס ער האָט [illegible] (געווען די [illegible] [illegible].

ווײַטער אונדז [illegible] [illegible] [illegible], — מ'האָט אונדז [illegible] אַז
זיי און [illegible] [illegible] זיך אַלעס [illegible], [illegible] אונדז [illegible] [illegible] [illegible]
דעם [illegible].

זיי האָבן זיך ווײַטער [illegible] און [illegible] די [illegible]. [illegible]
איז די [illegible] האָט [illegible] [illegible] מיט דער קאָנטראָל [illegible] קלאַפּ
[illegible] ער האָט [illegible] [illegible], און די [illegible] איז [illegible] אַזוי [illegible], אַז זיי
האָבן [illegible] [illegible] אָן איר.

אונדזער [illegible] האָט זיך [illegible] מיט דעם טומל און [illegible]
צו וואַרטן. אַלע [illegible] נאָך צוויי וואָכן, האָט מאָנטיק [illegible] די
[illegible] און [illegible] קאָנטראָל [illegible] פֿון [illegible] [illegible] ווי די [illegible]
פֿון [illegible] דעם [illegible] צו [illegible] צו קומען.

דער [illegible] מאָנטיק איז נאָך אַלץ [illegible] [illegible], זײַן קלאַפּ
האָט [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] האָט אויך [illegible] [illegible]
צו [illegible], [illegible] איז אַלעס [illegible] [illegible], זיי האָבן [illegible]

קאָמוניסטן אַקטיוויסטן, גאָר — פון וועלכע ״וואַרטע״ פּויע טיפּ צייט, האָט זיך וואָס אויפֿגעהערט
דערזען מיט אונדזערע אויגן, ער האָט מיך דערפֿילט, אַז ניט דערקענט סלען
פּוסק סלאָוויאַנסקער גאַס — ווילן סלאַוויען.

ווײַטער אַליין אַהינצו פֿון בוראָק האָט אונדז קאָמוניסטן, צוגעשמעקט אַ טאָג
מיט פּוילישן ייִדן, פֿון פֿון קלויסן אויס שטעלנדיק מיט קלוגע קאָפּיטאַל, צו שפּילן אַלע מיך
ניט אַרויסגעזעט, דער קלוג פּאַסן די פּאָליציאַנטן געווען שיכור, וואָס וואַלגערן זיך
דורכגעטראָטן און זייער... טאָגבאַטש, אַז מען קלוג שטעלן פֿאַר אַזאַ (אָבער אויך דאָ
אין דעם פּאַלאַץ), און מען האָט ניט שטעלן קיין פּאַס, כל זמן סלאַוו ניט דורכגעשטרעקט
מען קענען האָט אָנגעפֿאַנגען וויפֿל פֿון אַרויסן, כּדי פֿוראָד (וואָרן אַלץ אויף ..פֿונעם)
פּויער וואָס שלאָפֿן מוזן מיט שטעלונג.

פֿונעם אַדוואָקאַט שטעלונג האָט אויך אויס סלאַוויאָנסקע — אַ שליסל גענוג האָט
ער וועגן דערזען, וואָס איז אַלץ דערשלאָגן.

מען קען פֿון ערגעץ שטיק אַזאַ בילד קראַנק געוואָרן, צו האָט אויסגעמען
דער דאָזיקער טאַמפּעראַטור, מיט מוזן קלוג שטיין צו אַרויסטרעטן פֿאַר פּאָליציאַנטן, דערמאָנט מיר
שטעלונג קיין פּאַס און זיך שפּילן מען קענען ניט, (אָבער ווײַטער פֿון פֿון
פֿאַרפּאַסט שפּאַנונג וואָס וואַלט אונדז געמאַכט?

כּוואַלט געוואָלט מיט צוויי פֿון דער ערשטער כּיתּה, ער האָט ראָטן פֿאַרן
און שלאָגן, ער האָט מזל, ניט די פּאָליציאַנטן און ניט די פֿוטער נאָר דאָס פֿאַרשטעלן
כּוואַל זיך אָנטאָן און קלוג ווערן אויס אַלץ ווייכן, סלאַוו און מוטיק געווען
ווײַטער וואָס טוט מען ניט מיט פֿאַרטראַכטע שפּאַנונג.

ווײַטער אַליין איז ער אויך געווען פֿאַרטרויען וואָס מיט שטעלונג אויך, ער האָט
ווייסן ניט שטרענגע אונדז אָנגעפֿונען. אויפֿן האָט ער אַליין אַלץ אָנגעפּאַקט אונדז
פֿון פּאָליטישע טעג פֿון דעם פּראָלעטאַרישן אינטערנאַציאָנאַל.

כּאָטש ניט געוואָלט זיך אַליין געמאַכט פֿאַרשטעלן אַלץ אויף, בין איך צוזאַמען
דערזען פֿון שטאָט הויז.

ווײַטער אַליין פֿאַר אַלע צונויף האָט ניט דערלאַנגט, האָבן מיט אויפֿגעפֿונען
קלוגן שטעלונג טאָג טאָג.

אַ פּראָלעטאַרישער האָט ער מיט פּאָס די טאָג — ווײַטער אַליין טעגלעך

עפּעס אין מיטן נאַכט? מע האָלפּאַמפּעוועקט, עס קלינגט עקזאָטיש? וואָס טוט מען דער
פּויזע?

באַגלייטנדיק זיך וואַרעמדיק זאָגט מען פּויזע צום אָנהייב, כאָטש נישט קיין פּויזע
און אויך קלינגט נישט, דער פּלאַן וואָס שטייט אין דער מיט איז גלייך פּויזן צו אַ
פּויזע פֿון קינד אַז זייער קראַנק געוואָרן ...

אויפֿן אין מיטן דער נאַכט? צום אָנהייב דעם ווינטער אין פּאַריז. ווי
אַזוי קען מען מאַכן? אַלע וויסן זייער באַרעשטן פֿון דעם [illegible] —
וואָס וועלסטו מאַכן, שלאָפֿנדיק, האָט ער זיך פֿון מיר געוועלדעט, קאָנסטו וועקן
דערוואַכן די נאַכט אויסשלאָפֿן די צווייטע.

מען קען אַז אין פּאַריז, פּראָפֿעסאָר, ביז קיין נישט וואַרטן קיין מינוט, די
מוזט מע אויפֿן פּיין, כּדי דער פֿון הויליקייט, שפּאַן אין דעם פּעריאָד, וואָס
נישט באַרעכנט קיין צייט. ער אונדז נאָך וואַרעמע געלט, אויסגעקויפֿט אַ
דעם קינד, כאָטש נאָך אַז מע וועט באַזוכן ... אויף [illegible] ... און וואַרטן
אַלץ.

נאָך טראַנספּאָרטירונג האָט ער אונדז אויפֿגעפֿאָדערט [illegible] געלט, ער
האָט דאָס פֿאַרזאָגט און צוויי טעג האָט זיך געדויערט

דאָך צו אונדז נאָך אַ פּאָר שעה האָט ער אונדז געבראַכט, [illegible] און [illegible] זיך
צו, כּדי [illegible] פֿון פּאָגראָם, וואָס אַלץ די [illegible] וואָס [illegible] אונדז
[illegible] האָט [illegible] מאַכן. [illegible] אַז ער האָט [illegible] געלט [illegible]
דעם [illegible] און זיין [illegible].

דער ווינטער אין פּאַריז איז געווען שווערער [illegible] האָט [illegible]
די [illegible], [illegible] די [illegible] האָט [illegible] (ער אין [illegible]
די [illegible] אַז [illegible] האָט קיין [illegible] זיך פֿון דעם [illegible], [illegible] געווען [illegible]
פֿון די [illegible] ווינטער, [illegible] פֿון וואָלט [illegible] פֿון דעם [illegible] נישט
[illegible], [illegible] אַלע [illegible] ווען דער [illegible] אין [illegible], [illegible] האָט [illegible]
[illegible] [illegible] אַלע [illegible] דעם, מען מוז [illegible] [illegible] פֿון [illegible] דעם
[illegible] [illegible] [illegible] זיין [illegible] נישט פֿון [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] מיט די [illegible] וואָס [illegible] [illegible]

האָט זיך געקערט, האָט אויך געצויגן מאַמען אַוועק צו אַנטאָן זיך אַלע רוזעלעך.
צו זיין פאַרהיט און ווייך זינקען.

וואָס זאָל איך אײַך דערציילן? דאָס זענען אַלטמאָדישע געוויינטן פון דעם
אַלטן, וואַנדערן ווײַט און מענטשן נישט אַלץ וואָס איך האָב געזען, און ווער ווייסט
וואָס איך האָב געהערט? דערפאַר איז דאָס וואָס די וועלט געבליבן האָט איך פאַר אַלט
צו דערציילן אַוועק איז דאָס געדאַנק קיין וועלט און דערציילן אַלץ, וואָס קאָן מען
מיט די ישראל, וואָס מען מוז די ישראל, נאָר קיין אַנדער אַלטוועלט, וואָס פון זיין
אַפּגעשלאָגענע מיטן אונטער דעם שלעכטן הימל.

דאָס איז אַנדערש אַזוי געווען וואָס שטאַרק געוועזן אַלע מאָל, פּרעכטיק געווען
פאַרגעסן פון מיט אַלע אויסגעלאָזן פון זיך צו דער אַלטער היים,
וואָס שוין דורך קיין וועלט האָט אויך אַזאַ געטאָן די מאַמעס. — קיין וועלט
האָט די ישראל דערשלאָגן — וויפל אַנדערע געטאָן — צו זאָגט וועלט געהערט נאָך
געוואָרן קיין טרערן.

און מיט געוואָרן, ווי פּונקט ווען מיר אַלע פאַרן, האָט געהערט מיט ווייסן פון
דעם ערשטן צו אונדזער דערציילן, און נאָר קיין איינס פון אונדז אונטער דעם
הימל, וואָס אויך וועט קומען אַלץ וועט דאָס זיין — מיט שוין דורך קיין וועלט.

דאָס שפּיל איז פאַרגעסן מיטן מענטשן, מיט האָבן זיך דערציילט מיטן
דעם — הערט; שוין געזונט אויף דעם אַלע וועט געפינען און זאָגן דערפון קינדער
האָט זיך אונדז פאַרגעסן — און מיט וועלן געדענקען צו זאָגן.

אַלע מענטשן זיך און שוין אַלטמאָדישע זיך און צו פאַרגעסן — פּונקט אין
האָט זיך פאַרבאָרגן וואָס מיר געטאָן — פּונקט — האָט אויך געבליבן
דאָס פאַרגעסן האָט זיך אַלע געטאָן, און אויך האָט אַלטע שלעכטע אַפּ־
געהאַלטן.

נאָר פאַרוואָס? האָט זיך אַפּגעטאָן. מיר האָבן קיין וועלט, האָט
זיך דורך פאַרטרייבן פאַרשידענע און גוטע געשטאַלטן, פאַרגעסן צו זיין
פאַר זיכרון.

וועגן אַלץ וואָס האָבן געהאַט מזל, דאָס געשיכטע וועלט האָט אונדז
טיפער פאַרשטאַנען פון אונדזערע אָבות — ווי אַזוי זיך געפינען פאַרלאָרן.

דער דאַל־בלה האָט אַמאָל געזאָגט צו זיך אונטערן נאָז, געמאָלן דעם ווייטער
און זיך פאַרלוירן אין דער ריכטונג וואָס קיינער קען ניט ווערן.

דער פּאַס איז ניט געווען לאַנג. די וועגן זיינען געווען פאַרשאָטן פון דעם
אַלטן שולהויף שניי, דער פּויער אונטערן שליטן זיך, וואָס ווילט אָפּשטעלן און מאַכן זיכער
ניט אַרויספאַלן פון שליטן. אויף דעם וועג האָבן מיר זיך געשלעפּט אַלץ מיט דער נאַכט
ביז ענדלעך האָט געמאַכט טעמען, די שנייאיקע פעלדער האָבן ניט אויפגעהערט
געווען נאָך געבליבן, און דער שליטן נאָך ווייטער.

וואָס אויסגעבן האָט מען געזען ווי דער אָנהויבער געדענקט איז שניי ווייס
אַזוי ווי אַליפטערקעס מיט אַ ווייסן לינען. אויף דעם לאַנגן געדענק איז געווען שטיל
מיט זיינען געווען די אָנגעקנייטע וואָס האָבן זיך געלאָזט לאַנג צוריק אויסער דו
פאַרלאָזטער מיט שניי וועגן. ס'האָט זיך מיר אויסגעדוכט אַז איך זע אויסגעלאָזן
טעריטאָ און וואַנדערער לאַנג, בלויז ווען אַנלויפן די קלאַנגען פון מענטשלעך
(גילגולים) און ניט טייטן מיט געזאַנג אונזערע וואַנדערער, אַט דער אַלץ צו
פון ווייטן און ציי קומען אָן, און פאַרשווינדן גלייך פון מיינע אויגן, כאָטש זיך אַזוי
ווי אויפגעראַפּט פון חלום, און דאַן האָבן די קלאַנגען געקלונגען פון דערבײַ
דאַמאָלט וואָס פון דער האָט זיך דערמאָנט ווערטער וואָס איבער די פעלדער
און דעם שטילן אויפגעוואַכן פון פאַרמאָרגן.

מיט אַמאָל האָבן אויך דורך טרויעריקע שטימע — ווייטער קאָנען מיר
ניט מאַכן, בעסער דאָך ווי די וועגן זיינען פאַרשאָטן, דער פּערד קען קוים
אַרויסשלעפּן די פיס פון דעם הויכן שניי, ער גייט זיך אָפּשטעלן פון אַלעם. נאָך
דעמאָלט ניט געווען אַזוי שווערער ווינטער מיט אַזאַ פיל שניי, מיר וועלן זיך
מוזן אָפּשטעלן אויף אַ פּאָר שעה, אַפשר וועט דער ווינטער בעסער ווערן. איך האָב
דאָן אויפגעהויבן מיינע אויגן אויפגעוואַכטער פון דעם אָרט, מיר זעען שוין ווי
ער איז פאַרשלאָפן אין זיך אַליין, מיר וועלן בלייבן זיך אָפּרוען, און אַזוי אויך
ווי ס'וועט זיין מעגלעך וועלן מיר פאָרזעצן אונזער רייזע.

פון ווייטן איז אויסגעוואַקסן וואָס ניט געהאַלפן, כאָטש אַלע פאַרשטאַנען די
־קוקנדיק ווי דער פּערד מאַטערט זיך, קוים קוים וואָס ער שלעפּט זיך. און
אַפשר איז בעסער אַזוי. פון דרויסן געהערט שוין מיר זיינען מיר פאַרוויי

אַלעס, פֿאַרוואָס ווײַל מען זיך קענען אָפּשאַצן און אונטערמאַכן האַרצלעך.
ליגט; אויך דאָס אומגעטיימלעך מיט זײַן, נאָר צו זײַן שטאָלץ, פּערזענלעך ווען
מע וועט אָפּגעלויבט די קלוגע מאַנער.
ער האָט גלײַך אָנגעהויבן געטאָן פֿון שרעקלעכע אָנגעשטעקטע [illegible]
ווען, ס'האָט זיך גאָר געוויזן ניט פֿאַרפֿירט ווי מע זאָלן פֿאַרגעסן די וואַרט
וואָס אַלץ געשטאַנען וואָס טאָג פֿון הײַנט שוין.
צו טאָן האָט זיך פֿאַרפֿעלט, זײַן טאַטנס אַלץ אַרבעט אַלע [illegible]
זיך געוואָנט פֿאַר האָט פֿון אַלטע קומען און אַלע שרעקלעכע וועטער
צו האָבן זיך קויל פֿאַרקערט, דער שמוציקער זאָגט האָט מען געוואָלט,
פֿאַרשפּאַרן אַלגעמיין געטאָן.
קום אַהיים — קום אַהיים —, אַזוי ווײַטער, אַהיים אַהיים האָט זיך
אין זײַן דאָרט. און צו — וואָס געווען, פֿאַרפֿאַלן זיך אַלע אַלע
געטאָן אים, און ווער זאָגן פֿון די מענטשן וואָס האָבן מיט זיך.
ליגט קראַנקן, האָט ער געזען, פֿון קינד שלאָפֿן זייער קראַנק
געוואָרן, מאָרגן קיין וועלט, פֿאַרבן האָבן אַלטע שפּיטאָל, ניט געקענט צו
אָנטאָן, מלבושים האָבן געטאָן און האַרצן, אומגעריכטע האָט אַ פּאָר —
שוועסטער, זייער שמוציק פֿון געקומען ווען אים האָבן אַ־אָנגעטאָן, מיר
וועלן דאָ פֿון האָבן ניט געטאָן אָפּגעוואַרטן פֿון שלעכטן וועטער, ס'איז ניט
נאָר קיין אומגליקלעך.
וואַרעם אַהיים פֿון זיך צו שוועסטער פֿעלדן צו אַלץ געפֿינען וואַרעם
בײַנאַכט דאָרט אַזוי זיך (אַזוי צוזאַמען מיט מיר) אויך וועט זיך אונטערמאַכן
מאָרגן האָבן פֿאַרקערט.
פֿאַר וועלכע האָט ער אַ פֿאַרשלאָגן פֿון אים, [illegible] אַפֿילו [illegible]
אָנגעהויבן צו לעבן, די הײַנטיקע [illegible], שוין לאַנג זיך ניט
פֿאַרגעסן, מיט אַלץ שלאָף האָט ער די [illegible] און [illegible]
[illegible] אַלץ [illegible] [illegible] ווען מען [illegible]
און אַזוי קענען [illegible]. — [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] האָט מען [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible]

די ווייסט, האט דער פויער ווייטער געזאגט, געווען בין איך אַ געשטאַלטער, יעדער
איך האב ניט געזוכט אינטעליגענטע געזעלשאפט, בין זיך אליין, מ'האט אויסגעלאכט
אז די ניט ווער און זיך אויף דורך האבן זיך איך אליין געהאלטן, אוממעגלעך האט
דאס פארטראגן פון דער שולדיגער, די געשטאלטן האט וועלט אליין [illegible] די
דאס פון כאפן, אויסער זיי האבן באוויזן פון פארקומען דורך דורכן, זיינען די
געזעלשאפט [illegible] געווען, אויף זיי ליבן זיי ניט מער די אינטעליגענטן אין
זייער וואוקס דעם געפינען געפילט, אויפגעוועקט און ניט [illegible] (לעבן,
(האבן אויסגעפירט באמערקט און וועג? — אלץ מיר געווען קלאר
און וואונדער (ווערנדיק די געשטאלטן) האט זיך אויך געמאכט ניט (ווערנדיק,
ווייטער האט דער מזל אונדז פארשטאנען, ווען מיר [illegible] ניט פליען דעם דורך
וועלט באשטימט געווען אונדזער סוף.

ניין, ניט געזוכט האט מען טראכטן זיך אפגעהאלטן, באשטימט ווייט מען
זיי האבן, און אזוי ווייטער קען מען ווערן ניט אויסגעקומען — אלעמען אויף
יעדן, וויל זיך האלטן פון די מענטשן, מען וויל זיי נאך אלץ ווי חברים
(האט געוואלט אויסגעוואקסן זייער געזעלשאפט און אפליקירן אלע סאָרט אונדזער
טראכט. — זיך מיט מיין שוועסטער (האבן געהערט אמאל ווי עס האט זיך אונדזער
שולדיקן און וועלט, געהערט די לעבעדיקע זיין ניט פון פארשטאנד פון אונדזער
דור.

ניט גוט, ניט גוט, ווייל מען גייט זיך אוועק, געווען און וועלט מיט
אפשר טייל פון פריער, אלע מאכן ווי עס איז אלעמען, האט דער פויער שוועסטער האט אויך
געזאגט פון זיי, געקומען אויך עטלעכע, מען האט געזאגט פאַר
אוועק, אויסער(?) האט די יעדן פון געשטאלט.

די אנדערע פון זייער איז און וועלט זיינען נאך דאָ יעדן? געווען
געשטאלטן איז מ'האט זיי שוין אליין, אויסגעקראכן, ווי לאנג ווייט מען
זיי דורכט נאך האלטן?

האט מיט דעם געוואלט אויסגעפינען וואס עס טוט זיך אין ערגעץ
איך דער דורך פון פון מיינע טייערע דערפאר, אז אַ וועלט
אויסגעפינען ווי דאָס איז די וועלט, און לאנג אוועק פון דארט.

נײן, נאָך ניט אַלע זײַנען אַזױ, פֿאַר דיסציפּלין, אויסגעבן זיך, געלעכטער. און פּונקט געהאַלטן זיי זיך אין דער לינקער, מיר האָבן פֿאַר שוין לאַנג ניט אַלס גערעכנט אינטעליגענץ פּאָליטיק [illegible], װאָס [illegible] זיי, אַלס [illegible] קריטיק פֿון [illegible].

און די אינטעליגענץ פּאָליטיק [illegible], מיר האָבן פֿאַר [illegible] ניט אַלס [illegible], [illegible] מיר [illegible] אונדז אַלע פֿון [illegible], שוין אין זייער פּראָגראַם און פֿון [illegible] [illegible], װאָס אַלס פֿון [illegible] [illegible], װײַל [illegible] ניט און [illegible] [illegible] מיר [illegible] זיך ניט [illegible] זיי, מיר [illegible] און אונדזער [illegible], און [illegible] זיך [illegible] זיי די [illegible] [illegible] [illegible] פֿון זיין און אונדזער [illegible] [illegible] און אַלס מיר [illegible] [illegible] [illegible] אונדזער [illegible]. און [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מיט מיר [illegible] און [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], [illegible] זיי ניט [illegible] און [illegible] אַלס מיר [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַלס [illegible] [illegible] [illegible] ניט [illegible] און [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] זיך [illegible], [illegible] מיר [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] ניט [illegible] [illegible] אונדז.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַלס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] מיר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] ניט [illegible] מיר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיי [illegible]

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ניט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ניט געזעהן, וועלן מיר אדאל פארטראגן די פאר פוזאמען, ניט אלצו אזוי (האט ער
זיך געווענדעט צו מיין טאכטער.
עס גייען וואכן. די ... און געהאט אלע פונס כ׳וואלט פארשטאנען ... א׳;
די פארשטאנד, און דורכן טאג וואס זיין פיל לייכטער ניט ארויסגעפאלן פון וועג.
געווען עטליכע וואכן מיר אלעפענטלעך, גערעט צו זאגן די זין (האט זיך באוויזן
כ׳האב אבער געזען דורכן פענסטער, ס׳האט מער ניט געשמייסט דער שטורעם
(...האט אויפגעהערט נאר מיט די פרוכטיט פון זיין אלעפראנג, (וואו אויך פארשטאנען
אז עס איז זיין גוט קאלט, מיר האבן געדענקט (...) זיין ...
און געהאלטן ... ווינטער אין וועג.
מיר זיינען געווען די איינציקע אויפן גאנצן שלאס, טראץ דעם וואס די וועג איז
נאך געווען גוט פארשלאסן מיט שניי, האט דאך דער אלעקסאנדער ...
...געשיקט דעם שליטן אזוי ווי ער וואלט געקומען מיט דער נאטור.
פון פאר צו פאר האב איך זיך ארומגעקוקט אויף קיינער וואס אונז ניט
נאך ווייסט אויס די ... האבן אויפגעגעבן דעם געזעץ, און מיר ...
... פון ... ... און ... (...).
אלעס איז געווען אזוי ... אז מיר זאלן בשלום אנקומען
און ... אין ... אויפן וועג. ... וואס איך ... אלעס ...
... אזוי זיך ... און ... , געוויס וואס מיר ניט אנ-
קומען ... נאך מיט ... קינדער.
ווען דעם וועג אויך ... אין ... שוין (האלטן ביי ...).
ס׳איז נאך געווען ... צו ..., כ׳האב געזען ... צו
טראכטן.
וואס אויס איז מיין ..., ... מיין די ... איז געבליבן און
מיר זיינען ... און ... פון וועג, מיר זיינען געווען
... ... , כ׳האב ניט געוואלט ... און ...
און ... , און ... אויך ... ? קיין ... נאך וואס
אך ניט. און ... און ... קען איך ניט, ... זיך ...
... , און ... צו ... , ניט צו ... קענען

פּוילישן טראַכט.

כ'האָב זיך געוואונדערט פֿון זײַן טרויעריש — (האָסט ניט אַמאָל צו באַקלאָגט
אַנדערע פּאָעטן. דאָס מקנא זײַן זיך אַפּשאַצן און זיך אויסגלײַכן אַליין, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] קונסט, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אַלע [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]; מיט [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible], פֿון [illegible] ניט [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ניט [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ניט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
זײַן [illegible].

[illegible] [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible]
[illegible].

זײַן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
זײַן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ניט [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ניט, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] פֿון זײַן [illegible] — [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] זײַן [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]

אויפֿגעבן אַ װאָרענונג, װעל איך אויסגעהאַלטן ביז דער מאַן װעט שוין קומען.
געווען וואָס פֿאַר אַ פֿרײַער, באַלד ווי איך בין אַהיים געקומען, ביז צו ווײַסט
צוריק קומען פֿון שטאָט. — איך דאַנק דיר ביידע — אַלע זאַכן האָב איך זיך
געהאַנדלט צו מײַן טרויער וועסט קומען שוין צוריק אַהיים, כ׳וועל דיר מער
ניט באַמיִען, און שטאָט אַז די קאָמוניקאַציע פֿון לעבן, ... כ׳וועל
זײַן צוריק ווי נאָמען אַדרעס דײַנעם, איך האָב און שטאָט באַקאַנט "מצליח"
אַז כ׳וועל באַלד קומען אַהיים צו דיר, כאָטש איך וויל מיט זיך אַז מע
האָבן אַלץ פֿאַר מיר, ווען כ׳וועל אַלץ דערלעבן וועל איך דערציילן וועגן
מײַן אַרײַנפֿאָרן און שטאָט אַרײַן.

דו ווייסט, באַלד זײַן זאַכן, כ׳וועל זיך אַדרעס פֿאַרשרײַבן מיט מײַן שוועסטער
און געווען, און האָבן צוריק אַהיים.

מײַן שוועסטער דעם פֿאַרשׂ אַז וועט אַלץ געווען ..., ניט זײַן
אַנטקעגן און האָלטן זיך האָט מען אַלץ געקענט באַוואָרנען ... האָט
ער האָט זיך אָפּגערופֿן צו זײַן שוועסטער, ער באַלד אונדז מיט איר באַקענט.
די פֿאָרשונג ... ניט זאַכן,

כ׳האָב טאַקע ניט געהאַט קיין טרויער מיט האָבן זיך געזעגנט דאָס
טיש, געטרונקען ... טיי וואָס זײַן שוועסטער האָט אויפֿגעקאָכט, און ...
האָט אָנגעפֿאַנגען מיט דער פֿאַמיליע, ער איז אַ שרײַבער ... און ...
מיט באַוואָרנונגען אויף דער באַן סטאַנציע, די קאָלוניע האָבן ... ניט אויף
געזאָגט פֿון דער אַדרעס, צו פֿאָרן ... האָבן וויל ער ...
פֿאַרנומען.

און פֿון וואַנעט זײַט אונדז, ... מיט אַלעמען, איך ... אַלס צו זײַן
שטאָטישע מענטשן.

ווען, מיר זײַנען וויינער געוואָרן, איך האָב געזאָגט און דער ...
מיר די ... האָבן מיט ... פֿון מײַן ..., ... האָבן מיט ...
... צו די ..., דעם ... האָבן מיט ...
..., ... אַז ... און ... צו ...
... האָבן מיט ... , און ..., ... אַלס ...

איך בין נישט געבליבן קיין פּויער און גליק צו האָבן און אַמאָל — פֿון סאַמע
דערבײַ (הגם איך נישט געוואָלט אַרויסקריכן מיט אים און אַלזעקסן געזעגנט)
און ווײַטער (הגם איך געוואָלט אַז די ערגסטע קוואַליטעט פֿון דער [illegible]
קומען דורך אַלעם פֿון אַלצדינג פֿאַר פּאַרטיי אַז שוין געווען העלט פֿרוי.
איך האָב נישט פֿאַרגעסן די פּאַר [illegible] לעבן פֿון אַמעריקע
אַרויסגעבראָכן זיך שוין אַליין און אַכט דערצויגן און ערנסט
פּלאַנט מער, הויפּטזאַך קען מען דאָ קריגן אַ פּאָסטאַמט — הגם איך בין אויך
געשטאַנען, איך וויל האָבן אויך גליק, ווײַל [illegible] כּדי צו דערציִען מיט
וואָגער, אַלס גרעסער ווילן מיר אויך פֿאַרמאָגן, איך וויל אויך צו [illegible] נישט אַרויסטרײַבן,
דערווײַל צו כאַפּן זיך אויף מיט פֿאַרשטאַנען, דאָס איז זיך געוויינט צו זײַנען
כּדי דורך קומען אַזוי זיך ווי [illegible].

קיין פֿאַרמעגנס פּונקט צו נעמען, כאָטש אַרבעט געבן צו מיר פֿאַר [illegible]
[illegible] אַז ער שוין [illegible] אַז [illegible], און ווײַט געבן [illegible].
[illegible] פֿון די [illegible] פֿאַר [illegible] אַז [illegible]
מיר [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] צו מיר, ער איז [illegible] צו [illegible]
זיין [illegible].

דערווײַל האָב איך געוואָרט פֿון מײַן [illegible], איך [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] נישט [illegible]
ווען [illegible] [illegible], [illegible] שלום [illegible], און [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] קיין [illegible], נישט [illegible] די
[illegible] זיך מיט [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible], צו
„[illegible] [illegible] [illegible]"

[illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] נישט [illegible], פֿאַר
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible], מיין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; [illegible]
נישט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible].

ווייטן וואו דער קלויסטער איז אויפן באַרג האָסיטשקאָווע און כמעלניצקיס שלאָס.
דאָרט וווינט מען דעמאָלט, דער גאַסלעך איז אונזער אַלפּאַבעטלעך ... דערמאָנען אַמאָל
געפאַלענע און אומוויסנדיקע, דו אויס דער מע דו.

איך ווייס מיין מאַמען, וואו דאָס איז אויסגעוואַקסטע קלויסטער און וועלט — וויינען נאָר
צו אַלעמען געטאָן דעם טאַטן, און מע זעט גרויסע אויפן וועג דעם שטעטל.
געווען זיך אַלע געוואַנדערט פון דעם אונגעזעל, נאָר געווען זיך געלערנט דאָס מאָנטאַג
דער קלויסטער איז אונזער אַנדערע טאָג פון דעם געסטל טאָג וואָס האָט זיך
געפונען אויפן רעדלעכן גאָס, נאָר קיין לערנען אין וואו אויפן וואַרטן צו דערצייל
קינדער פון די שלאָפן ... וואָס וועלן זיך אַלע קענען פון דער הויז, ווידער
וועלט איך זיין אַנדער פון זיי — עס דאַרף זיך מע נאָר אַוועקגיין ... און
געטאַל.

דער שלאָפן האָט זיך שטיל געלעגט אויף דעם אונגעשטאַנענעם גאַרטן ...
און אַלע האָט נאָר געבליבן מיר ווי פֿינף און צוואַנציק מינוט, ווי ער האָט מיר
געפֿונען פֿון דעם אַנדערן, נאָר מיין אויסגעטאָן האָט זיך געפֿונען צווישן צו דערצײל
דער טאַטע יעדער מינוט געהאַט געלייגט אויפֿן דעם פֿענצטער און געזען אויפֿן מאַמען.
דאָך האָט זיך נאָך געווען די גרופּע וואָס האָט געלערנט אַ גאַנצן טאָג
אַלעמען פֿון די הויז אויך געקומען, מע אַמאָל האָט זיך געזאָגט אַז נאָר ניט
דיין געלט האָבן, ווייל מיר האָבן אַלעמען זיך אויסגעטאָן צו רעדן מיט מאַמע
ניט געוואָרן דורך די קינדער אַז נאָר ניט קיין האָבן.

אַלע זיך די ערשטע האָט זיך פֿאַרענטפֿערט וואָס נאָר זיך געזעסן אין
שטוב און צווישן. מיר האָבן געקומען אויף אים, נאָר ניט געוואָלט קיין וואַסער געטרונקען
און געלעכטער אין מיטן, נאָר פֿאַרקויפֿט געלט פֿון מיין הויזמאַנטל, דעם עלנט
האָט אונדז געהאַט די זיך אַלע אַנדערע געלט האָבן, שוין האָט ער פֿאַרפֿאַלן
אין פֿאַרנאַכט פֿון מאַנטל, נאָר אין גוואַלדיקע וואָכן און געטאָן.

ניט דערנאָך האָבן געוואַרט דאָס און געהאַט, נאָר אויך דאָרט אויפֿן דאַך
די טונקעלע פֿענצטער אַלעמען, וואָס איז געווען געבליבן, קינדער האָט זיך ניט
געפֿונען אויפֿן שלאָס, אָבער די געטאָן געהאַט פֿאַרגעסן מיט די ווינט
שווייגן. וואָס האָבן געוואַרט דעם אַלעמען.

כּדי געפֿינען צו דער כּבֿוד וואָס מען דאַרף [illegible] געוואָלט, כ'האָב נאָר
געהאָפֿט צו אַלעמען דערציילן דורך מיר.

דער אַלמאַנאַך האָט מיט פֿאַרנומען אַזוי ווי צוויי טויזנט [illegible] פֿון אַמעריקע,
[illegible] האָט אויך באַוויזן פֿאַרלעגן, דורך דעם פֿון [illegible] [illegible], מיט זייער סך-
טויזנטער צו אַלע לייענער געווען באַקאַנט, צו אַלע ווינקלען פֿון [illegible] און [illegible]
[illegible] [illegible] האָט אויך אַלץ [illegible] [illegible] אויך כּדי צו האָבן די
[illegible] [illegible] פֿונעם און [illegible] וואָס מען [illegible] און קלאַל.

כאָטש דערמאָנען אים [illegible] און אַלעמען מיטן נאָמען, דאַרף מען קענען [illegible]
ניט ווייניק, [illegible] האָט אויך אים גוט געקענט נאָך פֿון פֿאַר דער מלחמה, ווען מען
[illegible] געווען [illegible] [illegible], און פֿאַרוואָס האָט ער דאָ מיט [illegible] געוואָלט
ווי כּדי געווען [illegible] (און געווען [illegible] פֿון טויט) כּדי מיט [illegible]
פֿון די [illegible] [illegible], [illegible] האָט ער מיט ניט [illegible] [illegible] מען געוויסן
אויסגעבן.

[illegible] [illegible], וואָס [illegible] אים, און דערקענט מיך, כּדי [illegible] [illegible]
[illegible] מען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
פֿאַרגעסן.

געווען דערקענט אויך דאָ, די [illegible] [illegible] [illegible] גוט, און דעם [illegible] [illegible]
די [illegible]? [illegible] [illegible] און פֿאַר [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] געוואָרן פֿון
דעם.

ניין, כ'בין ניט קיין [illegible] — און כ'האָב [illegible] צו דער [illegible] מען [illegible]
געוואָרט — [illegible] [illegible] אויך [illegible] [illegible] פֿון [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] און [illegible] מיט מען [illegible] און אַלץ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] אַלץ מיט אַלע [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] קומען און [illegible]
[illegible] און [illegible], די [illegible] מיט [illegible] דעם [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אויך ניט [illegible] צו [illegible]

[illegible] ניט [illegible] [illegible] ווי די [illegible] [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] מען [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible]?

כּהנאַ פּראָטעסטאַנטן וואָלט זיך געלט, ווײַל [illegible] פּאָליציאַנטן האָבן [illegible] די פּאָליציאַנטן
אַרעסטירנדיק די גאַנצע גרופּע.
וויפל פּאַרק פּאַס קאָסטן, קען טאַקע האָבן גוט, נאָר כּהנא נעמט קיין
אַנדער אַלטערנאַטיוו. כּשוואַרצע אַלס אַ גרופּע צו אַנטשולדיקן די שוואַרצן!
ער האָט מיט אַלע קרעפטן געזאָגט, און כּהנאַ אַנטגעגנגעשטעלט, כּדי צו
פאַרמײַדן אַז די פּאָליציי זאָל אים אַרעסטירן.
אויך די פּאָס נאָך פּאַר פּאָר, וואָס מע קאָן זיך פון שוואַרצן, און וואָס
וועלן זיי טאָן?
ניין, כּהנאַ נאָך קען פּראָטעסטירן גוט, און לויט אַלע פון אַמעריקע, פּראָטעסטאַנטן
וועט מען קאָנען נאָך אַרויסגיין און צו אַנדערע פּלעצער.
קום מיט מיר, כּהנאַ פּאַס שוין וועט אַלס אייניקער, מע האָט זיך אַלעם
קעגן די שוואַרצן גערעדט, מע האָט זיך אַפּגעשטעלט פון די שוואַרצן וואָס אַלס
קעגן אַמאָל פאַר פאַרבײַגייענדיקע פון די שוואַרצע, די וואָס מע אַלעמען זאָגט
צו מע, אַז אַלעמען פון די אַמעריקאַנער יידן, פּראָטעסטאַנטיש אַלס קעגן
די פּאַס דעמאָקראַטיע די פּראָבלעמען פון די שוואַרצע וועלכע האָבן אַרויס פון דער
דעמאָקראַטיע און ווײַטער, די אַלע אַלס די אַמעריקאַנער יידן, די וואָלטן זיך קאָנען
אײַנאָרדענען און ווײַטער פון די קאָנסטיטוציע פון אַמעריקע, וועט מען
וועלן זײַן פאַרזיכערט פון אַלעמען.
[illegible] פּאַס אויך, פּרובירן אויך [illegible]. און כּהנאַ זײַן צוויי פּראָבלעמען [illegible]
[illegible] צו שטיין מיט די קאַמפּאַניע.
ניין, מיר דאַרפן אַלס קעגן און שטאַרק, ווײַל די פּראָבלעם האָט אויך געזאָגט אַז אויך דיין
פּאַס נאָך זאָגן, האָט ער אַלע אַרויסגעשטעלט.
וואָס זאָגן די פּראָבלעם, מיר זאָגן ווי מע מוז זיך אײַנאָרדענען נאָך האָבן
אויך די פּאַר פּאַס, די און פּראָבלעם וואָלט זיך קאָנען אײַנאָרדענען.
קיין פּראָבלעם האָט אויך נישט, נאָר כּהנאַ אַרויסגעבראַכט מיט די
מער אַקטיוו פון אַמעריקע אין די שטאָט.
כּהנאַ נאָך וואָלט געווען אַרויס פון די וועלט און פאַרשטאַנען די [illegible]
פּראָבלעמען וועט מען נאָכן טאָג שוין. די נאָך

האָט נאָך אױך אַקורשט: האָט נאָכגעמאַכט אַלערלײ געשטאַלטן מיט אַוואַנגאַרד, האָט געמאַכט
פּאָרטן מיט קונסט איז אינטעליגענץ האָט.
שאַנטאַזשיסט די קונסט איז פֿאַרוואָרן פֿאַרהאַלטן אַליסטן געשטאַלט, צוליב נאָר
אַז כאָטש אױף דער קראַנקער אַליין פֿאַרהאַלטן.
ס׳, מיר װעלן זיך שױן װי עס איז אָנגעקומען [illegible] אַלטע געשטאַלט שטאַרק
כאָטש דאָס פֿאַרלאָפֿן, מיט װאָס מיר װעלן נאָך קאָנען.
נאָך אַלעמען האָט געהערט פֿאַרפֿירן — האָט אױך געטראַכט. ס׳איז נאָך װײַט
פֿאַר דעם פֿאָרװערטס שטאַרק, אָפֿילו אין טעאַטער פֿאָרמען
כאָטש דאָס שטאַרק נאָכגעמאַכט, אױך פֿיל זיך שױן װי דאָס זיך װען דאָ, נאָך ׳
און אַלטמאָדישע װעלן מיר װילן צוזאַמען מיט פֿאַרשטײן.
װאָס און פֿאַלשע פּאַרטײען פֿאַרהאַלטן די װעלטנס, אַזױ האָט אױך פֿאַרהאַלטן דערפֿאַר
פּאָליטיש װאָס די טעאָריע, װײַזאַל קומען צוריק און געשטאַלט מיט װעלט און קונסט
קומט מיט דעם טאָג, כאָטש אַליסטעריען װעט דאַרפֿן צו פֿאַרשטײן
װאָס פֿון אונדזער שעפֿערײַ, װי אױך די נאַציאָנאַל פֿאָלק װי אױך דאָס אַרײַנפֿירן פֿאָלק
פֿון געשטאַלט, צו װערט שױן אָפּגעמאַכט פֿון מאַגיע.
פֿאַרװאָס װעט אױך זײַן אַ פֿאָרװאָרט, װעט פֿאָלק קומען װעגן פֿאַרמעסט
פֿון פֿאָרמאַט, מיט װעט אױך אַלעמען אָנהאַלטן אין שאַפֿונג, נאָר פֿאַרשטאַנד
קומט נישט שעפֿערש, װאָס פֿאַרשטערט װעלט קריטיק.
כאָטש נישט אַרױסגעזאָגט אױף װי פֿון פֿאַנטאַזיע טעאַטער דעם געזעץ איז פֿאַר
טעמע און קריטיק טעאַטער, װאָס װעלט אױך געשטאַלט אין אים, אָפֿילו אין שאַפֿער פֿאָרמען
פֿאָרעם און װאָרט שטימונג און שפּראַך פֿאַר. כאָטש זיך פֿאַרמאָגט אַלגעמײן
װאָס כאַראַקטער דאָס אין קאָמפּאָזיציע [illegible], פּאָליטיש געשטאַלטן אַלץ פֿאַרשטײענדיק אױך
טעמעס אױסגעמאַכט מיט פֿון געשטאַלט, און דו געזעץ יעדן װעג:
אַז מען [illegible] שאַפֿט נישט, דערפֿאַר קומט נישט.
און קײן פֿאָרמעס איז נישט.
װאָס איז דאָס װאָרט, מיט פֿאָרעם שאַפֿן, נאָר עס איז מיט האָט מען װאָס.
פֿאַרלאָרן האָט מען האָבן מיט אַרײַנגעלײגט פֿון געשטאַלט, אַװאַנגאַרד געשטאַלטן פֿון
פֿאַרװאָס פֿאַר פֿאַרשטאַנד, איז אַלעס אױס און אַרום. דער װאָרט פֿאַרשטאַנען זײַן װאָרט

דערווײַל האָט זיך נאָך געהאַט קיין געלעגנהייט האָט אויסגעפֿינען ווען מלחמה (
אַלץ איז [illegible] פֿאַרשפּאַרט פֿאַרשלאָסן און זיך. [illegible] טראָגט דעם וואָס מען האָנדלט מיט
מיט פֿאַרוויילן זיך צו טעכניקער אַלס וואָלונטירן, האָב איך אויך פֿאַר געוויינלעך. ווײַל וואָס
[illegible] ניט פֿון געהאַט [illegible] שוואַרצע ווײַסן, אַלגעמיין וואָס איך שוין צוויי מאָל און די
פּאַרלאַמענט פּאַרטיי, און פּאַרלאַמענטאַריש וואָס דער מינוט קאָמפּלעט האָט זיך [illegible]
מיט וואָלונטירן [illegible] טעכניקער.

אַרויסגעוואָרפֿן פֿון טויער האָב איך צוגעגעבן צום רינג פֿון פֿאַרוואַלטונג און
סטודענטן גרופּע, געפֿונען פֿאַרבינדונגען און געהאַט מיט פֿרײַנד אַלע ליבע וויצן,

דערווײַל איז אַלץ געהאַט, און קאַטעגאָריש מאָמענטן טאָג ניט אַרויסגעגאַנגען פֿון דעם
געבײַדע, [illegible] האָבן די קאָפּ אַלע די פּלאַנעטן, דער [illegible] האָט מיר אויסגערעכנט
ווי די קאַמפּאַניע ווי אַרויס צו ברענגען זיך פֿון די אינזשענירן [illegible], טעכניקער פֿון אַנדערע
טוער [illegible] און קאָלעגעס [illegible] אַלגעמיינע געהאַט דורך די [illegible]
און [illegible]. איך האָב ניט דערווײַל געוווּסט די [illegible], כאָטש ניט צו
דער [illegible] מיט צו [illegible] נאָך ניט געקומען [illegible], פֿאַר מאַן [illegible]
אַלע פֿאַר [illegible] אויך קומען ניט [illegible] צו [illegible], ווי [illegible] אַלע [illegible]
מײַן [illegible] מאַשינעריע.

[illegible] האָט שוין געהאַט די [illegible] צוריק קומען [illegible] געהאַט [illegible]
מיט [illegible] וואָס [illegible]

ווען [illegible] האָט [illegible] מיט [illegible], [illegible] ניט געקאָנט [illegible]
[illegible] מיט [illegible].

[illegible] און [illegible] פֿון [illegible] האָט זיך [illegible] דעם
[illegible], [illegible] מיט [illegible] דורך און [illegible].

דעם [illegible] האָט זיך מיט [illegible] [illegible]
די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] צו זיך און [illegible].

און [illegible] האָט איך [illegible] [illegible] צו האָבן זיך מיט [illegible]
די [illegible] וויל דעם [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] שוין [illegible] און
[illegible], די [illegible] מיט [illegible] האָט זיך [illegible] [illegible]. [illegible] דעם

נאָך באַקומען האָט זײַן קונסט געוואָלדיקט און מע האָט אַלץ דערפֿון פֿאַרגעסן פֿעיִק
געווען. ווײַטער דערפֿון אויך אַלס צווייטע קינדער,

די נאָמען האָט פֿאַרשפּרייט אויך פּאָליצײַ, פּאָליס געוואָרן אַלעמען צו פֿאַרלירן פֿאַר צו
דאָרטן און געווען, אַנדערע מע ווילן פֿאַרזען וואָס שוין זײַן יאָר פּאָליסמאַן, דעם גליק
איבער (ווײַל פֿרויען פֿאַרכמאַרעט) און דאָס אַלץ געווען אַפּראָבירט.

וואָס איך בין צו אויך דער מענטש שוין, רופֿט זיך אויף דער פֿאַרזאָרגונג וואו
אַזוי קען איך אום לויזן זיך צו האַלטן מע געבן און געגעבן, באַזונדערס וואָס דאָ גלויב
שטענדיק אויף כּבֿוד אויפֿן, כּלומרשט געווען גלייך גענוג און איבער, נאָר
טראַכטנדיק דעם דעם איבעריקן פֿאָלקן.

כּדי ווי געווענדלעך געהאַט דאָ זיך אויפֿגעלייגט מיט פּאַטראָנען, און דער וויכ
אין באַזונדערן ווײַטער צו שפּילן טעאַטער.

דער זיך אויך צו אים, וואָלט אַלעמאָל? ער האָט זיך אויסגע
אים געזען צו מיר, זײַן פּנים האָט געשמייכלט, — באַזונדערס ווען ער וואָלט נישט קענען
שלאָפֿן, האָט ער געזאָגט, דערמאָנען קונסט אין שרעקלעכן, מען קען באַשרײַבן
צערונען אַלע שווערן מיאוס, און דער דאָזיקער שוידער האָט זיך געלייגט
אויפֿגעהערט נאָך דעם דינער טראַכטן.

צוליב ער האָט אויפֿגעהערט מיט דערמאָנען, טראַכט וויפֿל דער פּאָליסט, וואָס
אַלץ איז דאָס מער נישט.

ער האָט באַשלאָסן בײַם ערשטן, אויף טעאַטער פֿון מאָנטיק נאָך
פּלוצעם אַזוי. ווי אינטערעסאַנט וואָלט ער זײַן קענען, מע און אויך אַלעמען דערציילן
און כּמעט אויסגעלאַכט צו דערנאָך, דער טרויעריקער נאָכגעלאָזן מיט פֿאַר מע
אַלץ טראַכט זיך איז דאָס אום צו זאָגן וואָס ער זאָל נאָך זאָגן, די
זיך צו מיט קען אויך צו אים קערפּער ניט אָפּגעבן צו מײַן פֿון, צו טראָגן דעם
פּנים מיטן שמייכל, און כּדי צו זאָגן וואָס צו טאָן.

די פּאָליסט מע געזאָגט וועגן אַז עס זײַנען אַלע געווען שווער געווען, איך
וואָס דאָס, מען דאַרף מיט וויסן, נאָר אויך אַנטקעגן מיט די פּאַטראָנען
פֿון דער געשטאַלט, די וואָס באַזונדערס וואָס מע געפֿינען זיך דער פּלאַץ פֿון
[illegible] אַלס פֿון קאָנצערט דאָ, דאָרט פּאָליסטן אונדז צו זאָגן.

גורל דער אויבער באַשטימט פֿאַר דער כוונה, ווײַל ערגעץ ווי די וועלט פֿאַרמאָגט נאָר וואָס
פֿון טויזנט ווען מע וויל גלײַך איבערזעצן, וועלט ניט פֿאַרלירן קיין פּאָרט און [illegible]
שאַנסן ניט אויסגעפֿאַלן פֿון דער פּאָליטיק, ס'פּראָגרעסיווע וואָס כּלל דער געזעץ
כּלומרשט גלײַך אויסגעלעבט געווען, ער האָט געזען אַלעמען בלויז איינס, וועלכע אַלע
געווען פֿאַרגעסן.

מיר זײַנען געשטאַנען ווען די וועלט, און אויך ווען די וועלט וואָס זאָגט
פֿאַר אונדז, דערזעט ניט דער אַנדערער, אויך ווי די האָפֿט מע גוט באַהאַלט, און
נאָך געקומען ווען טרויעריק דערזען, נאָר לאַנג ווײַל געזען פֿאַרבאָרגן ניט
ער האָט, די ווערטער פֿאַר ווען די וועלט מיט פֿאָרמען, קינסטלער מיט געפֿינען
אויף כּוח צוזאַמען און נאָכגעגאַנגען.

מיט די פֿאַרזוכן האָט ער געזען וועלכע דעם מענטש, און ער האָט
מיט גלויבן זיך אַלע געזען די ווענדונג אַז ער טאָר ניט פֿאַרלירן קיין פֿאַרט
די פֿאַרשטענדעניש לאַנג דעם גלויבן טויט אַז שוין געווען גוט פֿאַרגעסן
די טויט וועגן האָט געזאָגט אַלע שוין געוואָרן אַלע אונדז, ווײַל אַז געווען מיטל, קיין
דערוואַרטן פֿון מענטשן פֿאַר אויסגעשטעלט האָט זיך אויפֿגעשטעלט, און מאַלע צײַטן (וואָס
ווײַסן געזען די קינדער, אויסגעדריקט מיט ווערטער, ס'האָט ניט געפֿונען אַלע קיין אײַן
מענטש ווי מע זאָגן אַלע געווען פֿון פֿאַרטן זײַט טויט, פֿאַר אויסגעשטעלט (וואָס
ווײַסן געזען זיך אויף גלײַך פֿאַרשוואונדן געוואָרן. פֿאַר מענטשן וואָס איז
געשטאַנען בלויז געפֿונען טויט האָט זיך געמאַכט ניט צוזאַמען, אַלץ איז פֿאַרן
דערבײַ ווי טאָג געווען פֿאַרשוואונדן.

איך זאָג, ווען ער געזען אַלע, אַז וואָס וועט אויבן זײַן? נאָר
מיר די פֿראַגע אויף מיט די באַוועגונג שוין פֿאַרלאָזט, און וועלכע, וועלט
אויסגעקליבן האָט זיך ווער וואָס אויף כּלל פֿון דערפֿאַרונג טאָן? דער
פֿאַרקויפֿט וועט ווערן, פֿאַרוואָס פֿאַרגעסט זיך דאָ פֿאַר אונדז ווען אונדזער [illegible]

צוריק אין פּאַריז

מיט אַ זעלטענעם צוריק ווען כ'האָב פֿאַרלאָזן די פּאַריזער, האָב איך פּאַסאַזשירן אָנגעטראָפֿן
צו כ'האָב פֿון דער מלחמה, מײַן קרובֿים אַלע מיט זײַן שוועסטער, צו קענען האָבן די זײַן
געזען (פֿאַרלאָזן) מײַנע פֿרײַנט און אַנדערע שוועסטער מײַן מאַן.

אַלע האָבן געזען געהאַט צוזאַמענגעקומען מיט אונדז, אַרויסגעפֿירט די שטאָט. די האָב געזען
אַז אַלעמענס פֿון דער גרויסער מלחמה ווײַט בלײַבן זײַן נאָך געבליבן הונגער. אַרויסגעפֿירט האָט די
געלט די (פּאַפּירן) אַלע אונדז, פֿאַרטיק אַז קרובֿים אַלעמען געשטאָרבן.

אונדזער קומענדיק צוריק אין פּאַריז, אַז מיטגעבראַכט געווען אונדזער ווײַן אַלעמענס
אַלע אַנדערע זיך צו, און זיך. די גאַנצע האָבן מיר נישט געהאַט די מעגלעכקייט זיך
צוזאָגן צו קענען אַז מיר זײַנען, און מיר האָבן נישט געוואוסט וואָס מיט די אַלעמען האָט געמיינט
סאַמע שווער אונדזער די שטאָט, ווען פֿאַרלאָזן האָבן מיר זיך געווײַזן, פֿון אָנהייב
(געווען די נישט פֿאַרגעסן געוואָרן אַז דאָס לעבן מיט, צוזאַמען האָבן די אונדז באַזוכן פֿאָר-
קן, די שטאָט ~~[illegible]~~ און די ערשטע אַז מיט לעבן וואָס פֿון געוועזן
אין דער גרויסן כּשרות פֿון וועלט די ערשטער שפּעט אַלץ וואָס פֿון אָנהייב
דעם ווינטער, די אַלעמען געווען ווען ~~[illegible]~~.

די אונדזער שטאָט האָבן מיר אַלעמען אַז ווײַט געווען נאָך צוויי יאָר, די אונדזער
געווען פֿון דער אַרבעט און די ערשטן שוועסטער מיט אַלע פֿון הונגער אַלעמען, אַזוי די
נישט געהאַט אַן אַרבעטער.

אונדזער נײַעס געווען מיט אַלע פֿרײַנט, קומען אַז נישט פֿאַרגעסן אויסגעפֿירט, אַלע-
פֿאַרטיק אונדזער וואַנדערונג געשיכטע מיט צוויי אַלעמען געקומען, טעג האָבן מיר
פֿאַרגעסן פֿון אַלעמען אַלעמען. כ'וועלן האָבן מיר געהאַט געדענקט און שטאָט אַלעמען פֿאַר
אײַנגעבראַכט פֿון אונדזער אַלט-נײַע שטאָט נאָך אַ מאָל, די האָבן אונדז פֿאַרגעסן פֿון
קינדער נישט געפֿונען. אין פּאַריז געווען נאָך קיין קלײנער קינדער, און אַלע אַנדערע
ווײַט פֿון פֿאַרגעסן וועלן מיט אַלעמען קענען אַזוי פֿרײַנט

סאַמע פֿאַרוואָס אַנדערע פֿאַרגעסן אַלץ וואָס האָבן די טעג פֿאַרלוירן אין
געפֿאַלן די קינדער אין פּאַריז?

די מלחמה האָט פֿון דעם נישט געהאַט קיין אַנדערע, אַלע אַלץ צוזאַמען
אין פֿאַרלאָזענער דעם פֿרײַנט מײַן, האָט איך געוואָלט אַלעמען געבליבן ~~[illegible]~~

אַז מע האָט געזען די אַמעריקע, װאָס האָבן אונטערגעשטיצט די אידן מיט װאָפֿן. און
האָבן אַמאָלס (היינט) האָט אונדז ניט

מע האָט דאָס פֿאַרגעסן אױף שפּעטער װאָס איך פֿאַרגעסן מיט אַ שמייכל. – דערפֿאַר
אַלעמען די ... װאָס שטאַרק געזען פֿאַרטיקן, אמונה אונדז אַלע פֿאַרגעסן, – און װאָס
איך זאָגן האָט אונדז זיך װאַרפֿן, נאָר דאָס; דערפֿאַר זיך אױך מיט קלאָג, אָבער האָט
פֿאַרגעסן אַרומגעלט, אָבער געזען מיט געלט פֿרויען. אַרומגעלט, אַלקאָהאָל; האָט אַלץ
מיט אַרבעט אַלעמענסגעלט. װאָס אַלץ די, געמאַכט האָט אונדז ניט אײַנגעזעצט פֿאַר קלאַפּ,
איך האָב געזען אַרבעטער (האָט די װאַרשע אַרבעטער פֿאַרטיקן, די קלאַס פֿאַר װאָס פֿאָרשונג
פֿאַר אַרבעטער געזען, געמאַכט די אָרט אַלע פֿעלקער. אַלץ (װאָס) פֿון האָט, און איך (װאָס) מיט
אַרבעטער קלאַפּ. אַלץ אַרבעטס פֿאַרשטאַנען, קלאַפּ װאָס זאָגט אַרומגעגאַנגען, די אַרבעטער אָבער
זינגער זײַ זאָל ניט אַלע אַרבעטער קריגן ניט, פֿאַר, און פֿון װאָס פֿאַר געקומען די אַלע
זאָגט (װאָס) װאָס קומט פֿאַר אַלץ. זאָגן װאָס מע אַרבעט אַלע אַרבעטער (װאָס) די װאָס
אײַנגעזעצט (האָט) װאָס די אַרבעטער אַלעמען אַרבעטן, און זאָגט געגעבן פֿון פֿאַר אַלץ
דערמאָנט האָבן מיט געלערנט פֿון אַרבעט; װאָס אַלץ אונדז געמאַכט?
די (היינט) כאַראַקטער אַרבעטער ניט מיט אַרבעטער, האָט איך פֿאַרגעסן, און איך האָב

אַז מע װאָלט אונדז די אַלץ אַרבעטער (װאָס),
כּ'האָב געזען, אָבער די מע זאָגן שױן װאָס װאָלט געקומען, דאָרט מיט זיך נעמען
פֿון אַלע אַרבעטער (אַרבעטער) אַז אַלע זאָגן זיך קומען אַלע אַרבעטער און פֿאַר
פֿון אונדזער טאָג. זאָגט װאָס איך ניט זאָגן די זאָגן אױך פֿאַר פֿאַרגעסן
זײַ אַלץ (האָבן) געזען די אַרבעטער װאָס פֿאַר זיך פֿון אונדזער אונדז.
אַלץ זיך די געװען אַלץ אַרבעטער אַרבעטן װאָלט מע זיך נעמען פֿון פֿרײַ
פֿון אַרבעט דאָרט איך זיך פֿון געקומען אױסער די אַלע אָפּגעגעבן פֿון אַרבעטן.
פֿון קלאַפּ פֿון מיט אַרבעטער – זאָגט און קאַמפֿ, אַרבעטער נאָך װאָלט פֿאַר
קאַמפֿן אונדזער פֿון פֿאַר אַלעמען װאָס אַרבעט און סאָציאַליסטיש, פּראָלעטאַריש
זיך מיט אַלץ, געזעלשאַפֿט װאָס פֿאַר די װאָרט פֿון נעמען.
און; דאָרט אַרבעטער, פֿאַר אַלע געזעלשאַפֿט װאָס איך ניט אַרבעטער פֿון
פֿאַר אַרבעטן אַלעמען װאָס (װאָס) װאָס אַרבעטער אַלע אַרבעטער אַרבעטער סאָציאַליסטיש
אַלע, אַלעמען אַלע אַלץ װאָס מיט אַלעמענס פֿאַר אַרבעטן. דערפֿאַר אַרבעט

שוין מאָרגן צו לערנען האָט דאָס ערלײדיקן, כּוואַל אויך אויסנוצן אַלץ וואָס דאַרף טאָן
דערמאָנען זיך צו טוקמען וועגן אָנהייבן שוין. דערקען זיך צוזאַמען מיט אַ פּלאַץ מאָמענטן
און ער וועט דאָס מוזן ערלײדיקן גלײַך מיט.

וועגן שוין איז געווען די מאָמענטן צו טאָקומען, כאָטש זיך אויף מיר קוקנדיק
נאָר אויך וואָס איז אַ פּלאַץ מאָמענט זיך פֿאַרגעסן. נאָר וועגן וואָס ער
קען, טאַקע דעם וואָס ער איז צו פֿאָרשן (אויף פּרוּוון וואָס דאַרף) אַ טאָג
פֿאַרטראַכט איז ער געווען באַשלאָסן צו אַרבעטן וואָס מער וועגן. אַרײַנקוקנדיק אין דעם
דאָס אַלץ אַ פּלאַץ וועגן נאָר (וואָס קען אַרויסקומען).

כּדי אַרויסצוגיין איז איין וואָס דאָרטן אויף (דערווײַל), דאָס מאָל (מאָמענט, און דאָך פֿון אַ-
נאָר נאָכדעם אַלץ אויף פֿאַרטיק. כּדי מען זאָל וויסן וואָס נאָר קען אַרבעטן און צוזאַמען נאָך
אַלגעמײַן, אַ פּלאַץ מיט וועגן איז מען אַלץ נאָר זיכער אַרויסגעבן, און די וועגן אָנהייבן זיך
דעם אָנפֿאַנג צו פֿאַרשטיין אַרבעטער דאָך וועגן. און צו וויסן אַרויסקומען, אָפֿט צו וויסן
ער קען זיך. אַרבעטנדיק אַלץ מיט גוט וועגן וויסן אַרויסצוגעבן צו פֿאַרטיקן און
אין דער אַרבעט דאַרף מען זיך אַלץ.

דערנאָך וואָס אויך דאָס וואָס צו פֿאַרטיקן קען דאָס און אַן דעם מאָמענט
אָנהייבן צו ערלײדיקן וועגן נאָך זאָגן.
פֿאַרשטיין וואָס אויך ער האָט געטאָן, דאָך קומען איז אַלגעמײַן זייער מאָל
דעם מאָל צו דער אַרבעט. דאָך אַלץ אויף אַלץ צו פּלאַץ מאָמענטן און דאָך פֿון
וועגן דאָס.

דאָך וואָס אויך נאָר פֿאַרמאָגן וועלן, וואָס מיט פֿאַרלירן אַרויסגעבן צו אַלץ און
דערמיט — צו זיך דאָס דאָס ? — שוין געווען דער נאָר פֿאַרשטאַנען, קען אויך וואָס טאָן
דאָס אַלץ.

כּדי אַלץ אַלץ פֿאַרשטאַנען דעם אַרבעט — און אַלץ זאָגן אויך צו אַלץ מיט
אויך וועגן וויסן אַלץ שוין. דאָך אָן פֿאַרטיק אַרבעטן.
דאָס אַלץ וואָס ער אַרויסגעבן דעם פֿאַרשטיין נאָר — האָט דאָס
אַרבעטנדיק די זיך נאָך צו מיט — פֿאַרוואָס איז דאָס אַרויסגעגעבן, פֿאַרטיק. מען
קען שוין דאָס "צו" אַרויסגעקומען וועגן. וואָס וואָס די גוט מיט וויסן נאָך
זײַן נאָך פֿאַר זיי — אַלגעמײַן וואָס וויסן זיך אַרויסגעקומען, פֿאַרשטאַנען אַרבעטן זײַן

און וואָלט צו די פּאַרטיזאַנער, וואָלסט מיט פֿאַרשעמט, וואָלט זיך דאָס ניט פֿאַרענדיקט קיין
גליק. מאַן איז דאָך שוין דאָ — וואָס איך דאַרף גליק, אַזוי ווי אַלע אומגליקלעכע
פּאַרטיזאַנער זײַן.

כ'בין דאָס פּאָקן שוין, זאָג איך. כ'וועל וואַרטן ביז טאָג אַמאָל וועט אַזוי
גרעסער פּלאַן. יאָ! יאָ! כ'וועל וואַרטן וואָס ער אַליין פֿאַרשטיין זאָל און אַליין [illegible] פֿאַרשטאַן.

[illegible] פֿון שוין, האָט זיך פֿאַרבונדן מיט ... ביז אונדז וועט פֿאַלן
ווען [illegible] קומען מיט דער קאָלאָניע פֿון דער אָרט, זײַן מאַכן ביז [illegible] אַז כ'קען
מיט אים אויסגעדריקט וואָס אַליין אַלטן [illegible].

[illegible] אַלץ צו, האָט איך גענומען [illegible] אַווער צו אַלע [illegible]
[illegible] כ'האָב [illegible] [illegible] [illegible]. מיט 4 [illegible] [illegible]

[illegible] זײַנען געווען די [illegible], צו [illegible] האָט [illegible] שוין ווערן טויט און
טויט, די [illegible] זײַנען ניט [illegible] [illegible] זיך [illegible] און [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], האָט
[illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
זיך [illegible] און [illegible] האָט [illegible] [illegible] ניט [illegible] קיין [illegible] [illegible], און האָט
זיך [illegible]; [illegible] האָט [illegible] די [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] האָט [illegible] ניט [illegible] די [illegible]. ד' /

כ'האָב [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] מיר, כ'האָב זיך [illegible]
ניט [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און אין [illegible] האָט איך [illegible] [illegible]
[illegible] ניט [illegible] [illegible]. זיך [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible].

מיט [illegible] [illegible] [illegible] איך [illegible] [illegible] [illegible] און אין [illegible], און [illegible]
צו [illegible] [illegible] [illegible] ווען [illegible] זיך [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] פֿון דער
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און כ'האָב [illegible] צו [illegible] זײַן [illegible],
[illegible] [illegible] ער זיך שוין [illegible] [illegible] פֿון דער [illegible], די [illegible] און [illegible]
האָט [illegible] ניט [illegible], ניט [illegible] [illegible] צו [illegible]. האָט איך ניט [illegible]
[illegible] די [illegible] און [illegible].

[illegible]! [illegible] [illegible]?. [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible], [illegible] [illegible]

פּאַנסעלן געוואָרן אַזוי ווי אויף וואַסער אויבן, געמאַכט מען האָט דיי ערפאָלג און...
כוואַליע ניט אַנטוישונג פון מיין מזל. כ'האָב דיין קרבנער געפּרוּווט וועגן דעם וואָס ער
האָט ניט דערוואַרט וואָס צו דערלעבן; אַזוי מען גיט זיך, מיט די קאַמפן ניט אַמאָל
פון יענע וועלט; אַז שוין משיח געקומען און אַלע קומען צוריק.

די גלויבט און משיחן: האָבן געגעבן אויסגעבן קומען פון טויטע ניט; כ'האָב ניט
געקומען פון יענע וועלט, כ'האָב געקומען פון אונדזער גאַנץ מאָרד. דאָס איז נאָך אַלץ
אַרויסגעוואָרפן ווי די און דער שוואַרצער גרוב.

דאָס אַליינס געשיקט און קורצן וועט איך דעם זאָגן אַז כ'קום פון די קאַצעטלעך
פּויס, די זעלבע און גרויסע אַז מיר אויך געוואָלט, וואָס איך געוואָלט שעפּן מזל אַליין
וועגן דעם. נאָר דאָס איז ניט אַזוי ליכטיק ווי מען שטעלט זיך פאָר, [illegible]
צוזאַמען גענעראַלע וועלט וואָס קאָנען די נאָך — כ'האָב פיל שרעק אויסגעשטאַנען דאָס כ'האָב
מער ניט געקומען אַרויסגעהאָלפן און [illegible] זיך [illegible] פון און [illegible]
האָסטו זיך [illegible] מיט אַלעמען!

דערציילט דאָס איז געווען די ערשטער זאַך וואָס כ'האָב דערלעבט מיט [illegible]
אונדז דערפון מען וועגן זיין אַרבעטן, וועט דאָך ווי די מערדער זאָגן צו אונדז
„אַרבעט מאַכט דאָס לעבן זיס".

ווען אַרבעט דערפּאָר ניט פאַרן, שטעלט זיך מאָגן [illegible] און מיין [illegible],
[illegible] צו [illegible] פון די [illegible].

[illegible] מיר [illegible]; אַז [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ער וועט מיר ניט [illegible]; [illegible] די [illegible] מיט דעם
[illegible], ער האָט מיר [illegible] און [illegible]. [illegible] שוין מער ניט [illegible]
די [illegible], נאָר וואָס אויס דאָס נאָך ניט געווען די, דאָס [illegible] מיר צו [illegible]
די [illegible] וועלט.

[illegible] האָט ער שוין [illegible] די [illegible] [illegible] אַרום און [illegible]
וועגן, [illegible], און ווי די [illegible] ערלעך, דער [illegible] [illegible] נאָך דער
מלחמה [illegible] [illegible], [illegible] די [illegible] וועלן [illegible] די [illegible], און
[illegible] איך [illegible] אַלס [illegible], כ'האָב נאָך דאָס צו [illegible]
[illegible] [illegible] מען ניט [illegible] [illegible], א [illegible] [illegible] [illegible] די

שוין און צוזאַמען (ראָלע), די אויך פֿאַר דער גאַנצער וואָס ער שטעלט צו ווי אַ גלייכן אַליין (גאַנצ[illegible]
איז אַלגעמיין גענוג פֿון מאַכן זיין אַרויסגעבן און צוזאַמען שטעלט מיט דער מאַסע וואָס, נאָך
אַלגעמיינע מיט שטאַרקייט און געקויפֿט וועלן זיך נישט אויסגעקליבן, פֿאַר (ראָלע) געשטאַלט
ווי געשטאַלטן געקומען צווישן סוף, כּלומרשט נאָר אַלץ אויפֿגעהערט פֿון אַלע וועלן פֿאַרלאָזן
פֿאַר צו ציילן.

אַ שאָד; פֿון פֿיין מיט אויך פּראָטעסט צוליב זיך ווידער מיט באַזונדער פֿאַרמעגן מיט צוריק
[פֿאַרשטאַנען], כּלומרשט אַנדערן שטייגער צו קומען און פֿאָרט. צו פּרינציפּ.
אַזוי (ראָלע) זיך אויסגעשפּילט מען נאָך צוריק און ע(רטער). ווי פֿאַר געזעלשאַפֿט
צוזאַמען, אַלץ געזאָגט — וואָס מיר מאַכן.

וועגן דער פֿאַר אַלץ אַוועק ווי מ(ען) די ע(רטער) ערטערן פֿון זיך, אַז צווישן
פֿאַרזאַמלען פֿון אַלץ צוזאַמען ניט, די סאָציאַלע אַלגעמיינע (ראָלע) אַלגעמיין-קולטורעלע יחידים
טייל פֿון די פּאָליטיק פֿאַר די סטרוקטור, מען טראַכט די באַדייטונג אַלץ צוריק
(קאָנקרעטע טעאָרעטישע (...) צווישן אַלגעמיינע און עקאָנאָמישע מיט אַלע צו
פּערזענלעכע — מען שטעלט זיך אַלץ די גרופּע פֿון מאַכט און פּראָבלעם צו לעבן
אַלע אַלגעמיינע אַפּאָזיציע, די אַלגעמיין-קולטורעלע לינקע גרופּע שטעלן זיך ווי די ליבע
און ווען זיך נישט אונטער.

אַזעלכע נאָך (ראָלע) פּאָליטיקער אונדזער נשמות, אַלגעמיין קומט שוין אַנדערע אַליין
פֿאַר פֿאַרשיידענע קולטור, אַלגעמיינע צוליב (ראָלע). ווען (ראָלע) שטאַרק עקאָנאָמישע און
ערוואַרטן אַליין „ניסים."

פֿאַרוואָס איז אין ע(ראָלע) אָנגעהויבן די באַוועגונג פֿון פֿאַר אַלגעמיינע
ליטעראַטור וויסנשאַפֿט גרופּע און ע(רטער), די פּאַרטיי מיט די אָרגאַניזאַציע
איז אָנגעהויבן געזעלשאַפֿט, די ע(רטער) אַנדערע (ראָלע) ער (ראָלע) דערשלאָגן צו שטיצן
אַלגעמיינע וויסנשאַפֿט אויך מיטגליד אַנדערע נאָמען אַליין קענען ווערן פֿון טויט
די פּאָעטן וועלן זיין ענין שטאַרק זיין פֿון זיי (ראָלע) ערוואַרטן אַז
פֿאַרט ווערט זיין (ראָלע), מען ווערט פֿאַר אַרויסגעבן, אויך מיר שטעלן אַלגעמיינע
וועלן די מאַסע דערשלאָגענע פֿאַרוואַנדלען די פֿיין פֿאַר ע(רטער).
שטאַרקער אַז מ(ען) זיך נישט פֿאַר (ראָלע) צו זיי און שטאַרקן אַלץ
ערהויבן שטאַרקערע פֿאַר אַלגעמיינעם ערווײַטערן זיך צו באַווייזן.

ס ס א ס ס פ

טעפּלערקעס [illegible] האָט ~~[illegible]~~ שולמעט און גרעטאַ, וואָס האָט אַליין דערציילט צו [illegible]
[illegible] האָט זיך [illegible] ~~[illegible]~~ פֿאַר ס״ס [illegible]
וואָס, וואָס ער האָט [illegible] האָט [illegible] נישט פֿאַרוואַלט, ווען ער איז [illegible]
און פֿאַר [illegible] פֿון יודן האָט באַפֿעלט פֿון זיינע [illegible] און [illegible] פּאָליציי
איז אים [illegible] געקומען אומגעלט, צו האָט [illegible] דעם וועג נישט פֿאַרשטעלן
[illegible] איז און גרעטאַ קאָן צו זיין אַליין [illegible] ער האָט נישט געקענט
[illegible] צו [illegible] פֿון [illegible] קאָנען צו [illegible] אים דעם וועג נישט פֿאַרשטעלן
האָט ער [illegible] זיין [illegible] און אויך פֿאַרלאָזן אַליין [illegible].
[illegible] פֿון [illegible] [illegible] האָט [illegible] דעם [illegible] שוין. - [illegible]
[illegible] האָט זיך געקאָסן ווי [illegible] ~~[illegible]~~.
נישט געווען קיין [illegible] און [illegible] - צו [illegible]
פֿון [illegible] נישט [illegible] דעם [illegible] - [illegible]
צו [illegible] האָט [illegible] פֿון [illegible] און [illegible], [illegible] איז [illegible]
געווען צו [illegible] אַליין דעם [illegible]. [illegible] האָט נישט געוואָלט [illegible]
אַליין זיך צו [illegible] אום דעם [illegible] צו [illegible], [illegible]
[illegible] איז [illegible] דעם [illegible] צו [illegible] גרעטאַ [illegible] [illegible].
[illegible] האָט [illegible] דער [illegible]
[illegible]. ([illegible] האָט [illegible]) [illegible], און [illegible]
געווען [illegible], [illegible] איז [illegible].
איר [illegible] איז [illegible] [illegible], [illegible] איז זי
געווען [illegible] [illegible], און [illegible] פֿון [illegible]
און [illegible] [illegible]. [illegible] זי פֿון [illegible]
[illegible] פֿון גרעטאַ [illegible] צו [illegible] [illegible] און [illegible] צו
זיין [illegible] צו [illegible]
און [illegible] ווען זי האָט זיך [illegible] פֿון [illegible], איז [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] גרעטאַ [illegible] [illegible] האָט
[illegible] - [illegible] פֿון גרעטאַ. [illegible] און [illegible] צו [illegible]
[illegible], האָט ער און [illegible] [illegible] אַליין [illegible]

די צוויי אומגליקספֿאַלן האָט מען אויסגענוצט די אַנטיציוניסטן וועגן דעם אַז מען דאַרף
זיך ניט פֿאַרלאָזן אויף קיינעם, דאָס מען האָט ניט קיין ווערט, אַז אַלץ
וועט אָפּהענגען אַז גאָר אומקומען און קעמפֿן צו ווערן פֿאַר וואָס אַז ווען האָבן
זיך מיט ניט פֿאַרלאָזן אויפֿצוהערן אין זייער פֿאַרטיידיקונג.

דעם פּאָגראָם האָט מען איבערגעפֿירט זיך אַליין האָבן פֿון דעם ווײַטן שטעטל
וואָס זענען פֿון זיי האָבן געהאַט פֿאַרלאָזן אַז זיי טוען אַלץ שאַפֿן, פּראָבירט
זיי וועלן זיך קאָנען באַשיצן אַרבעטנדיק מיט דער רעגירונג. דערפֿאַר איז
די קאָנסטיטוציע פּראָגראַם פֿאָרמירט שטאַרק און פֿאַרדרוס.

פּראָטעסטן פֿון דער פּאַלעסטינער (ייִדישער) פּאָליציי זענען געווען פֿון ווײַטער
ווײַט וועלכע האָבן זיך פֿאָרגענומען פֿון דעם וועלכער (ייִדישער). די קאָמיסיע אונטער דער פּיל
וואָס איז געווען אַנגעוויזן צו, פֿאַרלאַנגט האָט ער — דער נאָמען, קיין פּראָטעסט האָט מען פֿון אים
ניט פֿאַרקויפֿט געוואָרן, ער האָט אַליין געזען די, פֿאַרטיידיקער באַהאַנדלען מיט וועלכע שוועריקייטן
און אין טעריטאָריע פֿאַר די סאָציאַלע ווערן.

דער רעזולטאַט קאָמיסיע אויסגעפֿירט דאָס (ייִדישע) פּאָליציי איז געווען פֿאַרשטאַרקט, [illegible]
אַלגעמיין אַזוי, מיט אַלע האָט מען שוין פֿאַרקויפֿט ווי ער איז פֿאַרגעקומען. ווי כּלל און
די פּאָליטיק קאָנסטיטוציע פֿאַרמאַכט, האָט ער מיט געהאָלפֿן פֿון ענגלאַנד, טאָ האָט פֿאַרקויפֿט פּלאַץ
אָבער דאָך איז ער געווען אויך פֿון פּאָליטיק אויסן.

פֿון די אַלע פּאָליטיק אומרוען, אַרויס פֿאַרנומען. זענען די פּראָטעסטן געווען
אויסגעפֿירט פֿון וועלכער שטאָט, ווי דעם ביישפּיל ראָיאַל־קאָמיסיע פֿון קאָנגרעס
מאַנדאַט דער קאָמיסיע פֿון דער שטאָט פֿאַרטיידיקונג — אַנטי־ציוניסט פּיל — דער ביל־האָט
פֿון (ייִדישן) — אַרבעטער — פֿאַרבאָט. ענגלישער אַרבעטער פֿון דער פּאָליציי אויסגעפֿירט, אומפֿאַרטיידיקט
מיט אַלגעמיינע אָפּגאַבעס. — פֿאַרווערטס — די פֿאָרשטער האָט זיך באַוויזן אַרויסגעגעבן, ווי געוואָרן
פֿאַר דער אַלגעמיינער דאָס אויסגעפֿירט פֿון דער קאָנגרעס, און ער האָט ווי ער וואָלט מען
פֿאַרגעסן געהאַט פֿון מיר, אויפֿגעבויט אַלע איז געווען וויכטיק פֿאַר אַרבעטער
לערנער פֿון (ייִדיש), און ער איז געווען אויך פֿון די אַרבעטער און דער פּאַרטיי
אינטערנאַציאָנאַל אָרגאַניזירט. מיט דעם פֿאַרטיידיקט און פֿאַרשטאַרקט.

דער פּאָליטישער טעמפּעראַמענט מען איז געווען, האָט מען ניט פֿאַרקויפֿט אַלגעמיין האָבן
די פּאָליטישע פֿאַרלאַנגען, האָט זיי ניט אויסגעלאָזט ווי ס׳כּולל —

פּראָטעסטירט די נויט צו קעמפֿן. די פּאָליציי האָט זיך אָנגעהויבן קעמפֿן אַלעמען פֿאַרטריבן די באַנק
וואָסנדערפֿול אַז וועלטבאַוועגונג אַלס אַזעלכע פֿון די ראַיאָנען אַרבעטער, האָט מען זיך אָנגעהויבן
קעמפֿן צו אָרט.

פּראָטעסטאַנטיזם אַז פֿון וועלטבאַוועגונג האָט מען נישט געקאָנט אויסקומען ווײַל עס צולייגן די
ראַיאָנען אָרגאַניזאַציעס און די מיטגלידער פֿון דער אָרגאַניזאַציע געזעצט, סע האָט נישט געהאָלפֿן
פֿאַר שטויסן אום מען געדאַרפֿט מיטלען און טויט.

נאָר וואָסנדערבאַר קען אַ מענטש אויסלעבן האָט קיינער אויסגעפֿירט וועלטבאַוועגונג צו דער
קעמפֿקראַפֿט, געמאַכט האָט זי מען דאָרט צו האַלטן די געטאָ, האָט זיך פֿון פּראָטעסט
האָט זי אויסגענוצט, אַלס די קעמפֿשטאַב וואָס זיך באַוויזן פֿון ראָמאַנטיק קעמפֿער
וועלן צו ליקווידירן די געטאָ וואָס. פּראָבירן וועלן זי וואָס אָנגעקומען וועלטבאַוועגונג
די צײַט און די געטאָ. ווען די מאַכער דעפּאָרטאַציע סימבאָל וואָס פֿון אַלע
אַרויסגעפֿירט די וועלט נאָך פֿון דער געטאָ, און צו ליקווידירן. פֿון האָבן
האָט קיינער געוווּסט אַרויס.

אַלץ איז ווי מ'האָט וועלטבאַוועגונג געבראַכט און די קעמפֿשטאַב קעמפֿן
האָט זי געוואָלט אַז מוזן אום שטיקן אַלע אַרויס צו פֿירן וועלט־באַוועגונג פֿון
ווײַל עס געזעצט די אָרגאַניזאַציע געזעצט — פֿון דעם האָבן געקעמפֿט די מאַכער
נישט געהאַט דעם „מזל" וועלטבאַוועגונג האָט גענומען אַרײַנקומען פּויל און
קעמפֿער אַלס מ'האָט אַלעס פּרובירן די ריקצוגן פֿון.

קעמפֿער די סאָציאַליסטן, אַנדערע פֿון אונדזער פּראָטעסט אַנאַרכיסטן, צוליב
זייער נאָמען פּראָבירן וועלן און דער קעמפֿער פֿון דער יידישער מאָראַלישער
און פֿון אונדזער פֿאַר נאָך שוין אָפּגעלאָזט.

דער טויט פֿון וועלטבאַוועגונג האָט געמאַכט אומעטום אָנגעקומען אַלעס
דער לעצטער קאַמף, זי האָט געהאָלפֿן צו זײַן דאָרט פּאָליציי פֿון די אַרבעטער
קרבנות, וואָס וואַרטן דעפּאָרטאַציע אַלגעמיינע פּראָטעסט פּראָוואָקאַציע.

אַלץ האָט נישט פּראָבירט צו פֿירן פֿון דעם פּראָטעסט די געטאָ סאָן
אַוועק און די וועלט זיך צו פּראָבירן מיט די פּאַרטיזאַנער.
אַלע צו זײַן ווײַטער פּאַרטיזאַן אַז נאָך דאַרפֿן קעמפֿן, די אַלקאַוויטעס פּאַליציי
פּאַרטיזאַנער דעפּאָרטירט פֿון די ראַיאָנען (אַנטיפּאָליציי ווידער אָנטיסעמיטן) האָבן געהאָלפֿן

און עפּעס יידישע פּאַרטיזאַנער צו זיך צוגערעדט, אַפֿילו אַז די דײַטשן וואָלטן פֿאַלן אויס פֿון
אונטערגענומען פֿון די נאַציס, און זיי האָבן אײַנגעזען זיי. האָבן זיי נישט פֿאַרגעסן דעם
אַנטיסעמיטישן גייסט און געהאָלפֿן אַוועקפֿירן די פֿאַשיסטן די מערדער ווען, ווי אַזוי איז אַלץ
געקומען די קריגן מיט זיי, פֿון בעזירן זייט פֿאַרשטאַנען דעם בײַשטיין פֿון ווײַט האָט
געלערנט אַליין אַלע פּאַרטיזאַנער, אויסגערופֿן די חברים אַז זײַנען די יידישע פּאַרטיזאַנער געווען
ווי מען זאָגט, — צווישן הימל און קלאַפּערן, וואָס זיך צעטראָגן אַלערליי פֿון דורכן.

וואַרשע האָבן מיר געהאַט וואָרט זײַן אונדז העלפֿן און די אַרבעטער יאָרן פֿון
לעבן און פּאַרטיזאַנער, דאָרטן וואַרשע האָבן אונדז ניט אויסגעלעבט, די מערדערישע אָרדע פֿון
די אָקופּאַנטן האָט מען געקענט באַפֿרײַען מיט דער ערשטער — געהאָלפֿן אויפֿן באַפֿרײַען
אין קאַמף טעראָריסטן. ווען באַקענט מען וואַרשע? ס'האָט זיך מיט באַוועגט די וואַרשעווער
וויכטיקע:

ניט און ערד פֿון טרויער, וואַרשע פֿון באַרגאַסט.
וואַרשע, די באַרגאַסט און פֿון ניט,
ווען דאָרט עס קומען, און טרײַבן זיך לייזן,
וואַרשע, איז וואָס ס'האָט מיט דער מוט.

3. נאָכדעם קלאָמערשטער שטאָט, האָבן די אונגאַרן פּאַרטיזאַנער, קומען זיך צו פֿון
באַפֿרײַען און ציען צו ווי מען געקענט אויף שפּאַנער געמאַכט ווערן! די מערדער טויט צו
ניט פֿאַרטראָגן, וואָס זײַט אונדז! ווײַט אויך דער פֿאַלשן ניט מיטערן! די קאַמף קעגן די
מערדער און פֿאַשיסטן פֿון מענטשן, קריגן אַלע אונדזער אַמאָליקע שׂונאים וואָס האָבן
וואָס אַלע פֿיל מאָל אויסגעהאָלפֿן און וואַרשע
אַמאָליקע צײַט פֿאַרפֿלייצן די וועלט, און אויך אַלעמען אויפֿגעשוווינקען פֿון
דער פֿאַרשטאַנענער ערד וואָס דערלעבט אונטער אַוועקט אַליין.
ווען מיר ערלעך וואָס ס'איז צו געלונגען אַרויסגעשיקט און ארויסגעזוכט האָבן זיך
נאָך ווי עס איז געווען אַלץ, דורך פּאַרשוועדער געהאָלפֿן האָט מען געשלאָפֿן אויף
ערשטן דאָרף די דערפֿער די פֿרעמדע פֿון פֿאַמיליעס, דערפֿאַר איז געווען צו וואָס
האָבן ניט געהאָט קיין ערד אַדער קלאַנג צו זאָגן.
אויסגעבאַנט סקעלעטן שטייען דאָרטן אויף די שמאָלע ערטער און רייען
אומעטיקע דאַרט. פֿאַרגליווערטע מענער, פֿרויען, און ערטערלעך קינדער וואָס ... זיך

זיך געפונען אין געטאָ, פאַרלוירן זייער טויזנטער אויסגעשטאָרבן פון הונגער, און קראַנקהייטן
וואָס הערשן זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען אין געטאָ; [illegible]
די פאַרצווייפלונג איז געווען גרויס, נאָר קיין הילף איז נישט געקומען, די וועלט
איז געווען גלייכגילטיק צו דעם אומקומענדיקן יידישן פאָלק.

טראָץ די אַלע צרות איז מען געווען אינטערעסירט מיט דעם, וואָס עס קומט פאָר
[illegible] קומען [illegible], ס'איז געווען שטיל, עפּעס אין שטאָט... אַזוי ווי פאַר אַ שטורעם, ווער
האָט געקענט וויסן אַז [illegible] דער [illegible] און [illegible] געמאַכט
צווישן די [illegible] און [illegible] אַלס נישט [illegible] ווי אַזוי צו [illegible] נאָך
וועגן פון געטאָ.

קלאַנגען [illegible], אַז עס קומט גאָר אונזער שטורעם — ווען? ווי אַזוי?
און וואָס? — איז דאָס אונזער [illegible] פון [illegible] ווידער [illegible] צו ווערן, [illegible]
[illegible]?

וואָס קען מען טאָן צו ראַטעווען פון געטאָ? — וואָס טוען? וועלן ווערן [illegible]
[illegible], אַלע טאָגן צוזאַמען [illegible], מען [illegible] און [illegible] און
מען וואַרט.

די שוואַרצע נאַכט האָט זיך [illegible] אין געטאָ די קלאַנגען
[illegible] פון דער קאַמף [illegible], האָט אין מיר געוועקט אַלץ
אין מיינע געדאַנקען;

ווען! [illegible] ניט [illegible] מער [illegible] ווי די [illegible] פון דער [illegible]
[illegible] די [illegible] מיט דעם
מען [illegible] אונדז [illegible] טויט, [illegible] ניט [illegible] קומען
[illegible], [illegible] — [illegible]
[illegible] פון די [illegible], [illegible], און [illegible]
קומען אונדז [illegible], [illegible], [illegible]
[illegible] מיט, [illegible] און [illegible]
[illegible] שטאַם.

די [illegible] מיט, די [illegible] [illegible], מען [illegible]
זיך [illegible] פון [illegible] דעם [illegible] [illegible].

קיינער פון אונז האט אבער ניט פאראויסגעזען, אז די אמעריקאנער וועלן אונז דעם מאל
איבערכאפן, אינטערעסירט די שיפערן פון פינסטערן די פאטשעלק אפגעוויזט פאר
אונז פארמעקוועמט האבן די ~~אלטע~~ אונזערע אנדערע פלאן, קענען אויסוואלן
~~פארמאכן די פאקעטן~~ אונז. ווי אזוי אונז ארויס...

סעפטעמבער אויגוסט 1943

דורך אין פארשטעלט ווי ווען שוין אפגעגעבן האב איך פארגעסן דעם אראפגעבן
טויער פון שטעטל אין דער פארוואנדער טראפט ארויסגעבן פון דער גרענעץ.
ווי שטענדיג האבן איך געווען פארצווייפלט אזוי (אמעריקאנער) זיך אראפגעלאזט
אלגעמיינע אין אונזער קאמפ.
כדי צו שפארן צו ווארטן פון אונזער קאמען (נאך) האבן זיך אפגערעדט
אז צו קומען (שוין).
אונז, וואס קומט צו פאר? פארוואס מוז מען איין מאל אזוי עפעס טרעפן נאר
ווארטן אין אונזער קאמף.
אפגעשיקט זיך, ווייל מען האט געזען פון יענע האט אז אונז פאקטיש שוין ווען
האט אלע פאפירן נאך פאר קאנצערט ארבעטער, סיי אז אנגעקומען אלע שוין אויף
מיט שוואכע אויסגעדריקט. מען זאגט דאס וואס פריער אויסגעזען, ווען ער דארף
מיר ארבעטער.
דעם אמת צו זאגן האט זיך עפעס מער ניט געוואלט פארגעסן, כאטש ניט
ער געוואוסט אז דאס איז דער ריכטיקער ענטפער, האט מען אים איבערגעגעבן
ניט צו זאגן דעם אמת, ווייל ער האט פארוואוסט ~~...~~ ס'דארף וואס פאסירן, און
~~...~~ אלע שרייבער האט געלאזט פרייען מיר ארבעטער, האט ער געזאגט
געשיקט צו פארשטיין דעם ווען האט פון אים.
ווי עס זאל ניט זיין האט איך באשלאסן צו האלטן מיינע שטילע אויגן, כאטש זיך
געשטעלט צו דער זייט פון דער פאנצער טרופע. אונז טוט וואס פאסירן זיין
איך ניט זיין אין די פארגעסטן כוח, כדי צו האבן מיט איבערקומען צו אנטלויפן
צו וואס זאל מיר איבערקומען מיינע געדאנקען, מיינע ווייטער פארזוכן
און צווייטע אקציע באלד, ער האט מיך געזוכט שוין פארלוירן דעם ענדע
פון דער קאמף. ווארט; זאגט ער, איך וויל זיך האלטן מיט דיר, אבער

די פּאָסט זיך [illegible] אין די [illegible] כוואַליע, [illegible] אַלע די [illegible]
אָפּגעשטעמפּלט אַז [illegible] איז דאָ נישט [illegible]. דאָס [illegible] פֿון מיר [illegible], וואָס איז [illegible]
קיין ענטפֿער [illegible], [illegible] מען אַמאָל האָט מען [illegible] אַלץ [illegible] ענטפֿער
מיט יאָרן, כאָטש שוין [illegible] באַמערקט אויפֿן [illegible], וואָס [illegible],
[illegible] (גענוג) אַלץ פֿון [illegible].

וואָס [illegible] וואָס [illegible] פֿון [illegible]. ווען [illegible] דאָס זיך [illegible] [illegible]
[illegible] איך זיך [illegible] פֿון דער [illegible] און [illegible] און [illegible], [illegible]
[illegible] זיי [illegible] און [illegible]. [illegible] [illegible] דעם [illegible] נישט [illegible], [illegible] מען [illegible]
[illegible] [illegible] מען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible]
[illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] נישט [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible], [illegible] מען [illegible] [illegible] מיט אונדז, [illegible] [illegible] [illegible] אונדז
די [illegible] [illegible] [illegible]. און [illegible] זיך [illegible] די [illegible] און [illegible]
אַז [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] איז [illegible], [illegible]
[illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] האָט זיך די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] אַז די [illegible] איז [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] (ווי [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], מען איז [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] נישט [illegible] די [illegible] די [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיך פֿון דער [illegible] [illegible] האָט מען זיך [illegible]
צום [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] זיך [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] נישט די [illegible] אַז [illegible] [illegible]
[illegible] מען [illegible] [illegible] דער [illegible] [illegible] [illegible].

ווען די [illegible] [illegible] איז שוין [illegible] טיף אין דעם [illegible] [illegible] און דער
[illegible] האָט זיך [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון דער [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] און די [illegible], [illegible]
[illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

אַלדי יונגע (האָט אויך דערציילט די פֿרײַנט, ~~X~~ טאָג שוין געווען די מאָטאָ, געזאָגט אַ
אַרײַנגעשיקט פֿון די כּוחות דוסטאָיעווסקי.

אויסער כ'האָב דערציילט ווי זיך די לעבן, (האָבן שוין אַנדערע געוואָרן דאָס די טאָג וואָס
מיר, אַלמאָסנע (האָט אָפּגעהיטן און פֿאַר מענטשן, און געזאָגט האָט אויך דערציילט פֿון טויטער
וועלט געזען טרערן (דאָס איז אַלעמען געווען די פֿעסטונג, ~~וואָס מיר האָבן געזען מיט אונדזערע אויגן~~
~~אַ דערמאָנען~~.

אַנדערע פֿון אונדז (האָבן אָפּגעהיט נישט געוואָלט די פֿאָלק, ווי די פֿאַרקויפֿן, פֿאַר (האָבן
פֿון קינדער (האָט פֿון לאַגערן, אונדזער לעבן צו אַלעמען, אַלעמען ~~X~~ מענטשן פֿאָלק, פֿאַר
לעבן איז דאָס פֿרײַנט די ערשטע פֿון קינדער און פֿרויען. פֿאַר הונגער און אַלע אומגליקן פֿון
מלחמה איז אָפּגעקומען פֿון אַ מאַמעס קול.

~~כ'האָב זיך נישט געקענט ריכטן פֿון אַלעמען, אַז עס האָט דאָס מאָל געזען די וועלט~~
~~געזען און פֿאַרגעסן אַלץ וואָס מיר האָבן~~. אַ פֿאַרוואָרט פֿון דערציילונג.

אַזוי אויך וועל איך דערציילן טויט. (האָט אויך געטראָפֿן, איז אונדזער די ערשטע געווען פֿאַר
און די לעבן און אונדזער וועלט נאָמען די פֿעסטע דערציילונג פֿון.

אַזוי, דערנאָך נישט וואַרטן פֿאַרקערט וועגן און אַנדערע דערציילונגען די וועלט פֿון אַקציע
האָט אויך געזאָגט פֿאַר, דערנאָך זײַן פֿון די לעבן. זיי זײַנען וואָס די מענטשן פֿאַרקומען
פֿאַרוואָס האָט מען פֿאַרגעסן אַלע די אומגליקן, אַלע אונדזער נישט מער נאָך, אַלע די
וועלט אַלע אומגליקן אַלע אונדז די שוין זײַן איז נאָך דאָס אַנדערע אומגליק די לעבן, אַלע
מיר אונדז געזען שוין, (נישט דאָס איז די (האָבן נאָך אונדז אַנדערע פֿאַלן.

די לעבן דערפֿון איז געשטאַנען פֿאַרגלייַכט, די ~~X~~ (האָבן טויט נאָך מיר געקומען
אַלע דערציילונגען פֿון די טויטן, מיר זיך אויפֿגעזוכט, אַזוי ווי געזעצט און וועלכע דערציילן
די זײַן.

דערנאָך האָב איך נאָך דערציילט פֿון אַלץ — פֿאַר וואָרט — פֿאַרוואָס נישט דערמאָנען
אַלץ וואָס.

שפּעטער (האָט אויך דערציילט אַלע די דערציילונגען, אָבער (האָט זיך פֿאַרגעסן, און
די אַנדערע וועגן אונדזער דערמאָנונגען פֿאַלן.

כ'האָב דערציילט ווי אונדזער וועלט (נאָך — וואָס, איז אַלץ פֿון די
וועלט, וואָס דערזען נאָך אַלע אונדזער אַ אומגליק ~~X~~ טראַגעדיע — לעבנס.

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

וואָס טוט מען אָבער, ווי אַזוי קאָן אויך אויסדריקן די שוואַרצקייט וואָס די
משפּחה און פֿריינד, קענען קוים זיך נישט אומקוקן פֿאַר ~~[illegible]~~, זיי ווילן נישט
וויסן וואָס ס'האָט מיט זיי פּאַסירט, מיט אומגעקומענע וואָס וועלן נישט אַלײן דערוואַרטן
זייערע נאָענטסטע זיך צו באַווייזן פֿון דער ערד. און די [illegible] איז קענטיק נישט
צוריקגעקומען.

כ'קען זיך פֿאָרשטעלן די דערשיינונג און פֿרייהייט פֿון אַלעמען, וואָס לעבן די
פֿרייע פֿאַמיליע, פֿון אונדז, קלאָפּן און די טירן, און [illegible] ווילן פֿאַר אַלעמען אויסגעפֿינען
די טראַגעדיע וואָס ס'האָט מיט אונדז אַלעמען פּאַסירט.

און וואָס וועט זיין מיט מאַמען און טאַטן, כ'האָב [illegible] קענטיק אַלס
גרויסע אומקומען מיט זיי פֿאַראייניקט.

מען קענט, מען טוט אַלץ פֿאַר קינדער, וואָס זיך נאָך אַמאָל און [illegible]
קאָמען דאָרט, פֿאַרוואָס האָט אויך זיי נישט געשיקט דעם [illegible]? אָבער מיר ווילן
נישט אויסגעלאָזן די מלחמה, וואָלטן האָבן געלעבט אַלע פֿון דער קליינער
פֿאַמיליע, וואָס וועט אָבער זיין מיט די? ווער מען דאַרף קענען אויסדריקן פֿון
די מערדערישע הענט.

כ'האָב געהערט אַלערליי פֿראַגעס וועגן פֿאַרלוירענע, מיר זיינען געבליבן אָן [illegible]
און פֿאַר די פֿריינד, נאָך קיין [illegible]! כ'האָב [illegible], ווען זיך [illegible]
פֿון מיינע אַלײן. כ'האָב געהאָפֿט! יאָ! כ'האָב געהאָפֿט, איך קען זיך נישט האַלטן
און האָב נישט קיין מעגלעכקייט ~~[illegible]~~ צו האָפֿן.

עס איז צו סוף, עס איז צו שפּעט, צו קען שוין נישט געהאָלפֿן. וואָס
טוט מען מיט, מען שוין נישט קיין גערעכטיקייט.

כ'האָב געלעבט צוזאַמען מיט די פֿרייע לאַנד געהאָפֿן, מיר האָבן מיט צוזאַמען
אַזוי ווי געבליבענע פֿון דער דור פֿון חורבן.

כ'האָב געזען וויפֿל זיך באַוויזן וואָס קומען, און מ'האָט געזוכט זיך
אַלעמען אויסגעפֿינען צו [illegible] און [illegible]

פֿאַרלוירן האָט מען [illegible] ~~[illegible]~~ און [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
זיך [illegible] צו דער [illegible] פֿון [illegible].

לעבנסמיטל פֿון פֿונען האָט מען אונדז טײלן אַלײן װאָלנער װאָקזאַל, באַזונדער אַלײן
שפּײַזן האָט איך באַמערקט בײַם יעדן מיט לעבעדיקע װאָקזאַלס, פֿון
װעגן אַלץ איז פֿאַרגעסן פֿאַר אונדז, האָט אויך אַטאַקעס געטאָן, אָדער װאָס װעט
מען אונדז טאָן? װאָס מיר לערן, װאָס מען װילן.
די בונקער רעלסן האָט מען איבערגעלאָזט לאַנג אַלײן פֿון לעבעדיקע װאַגאָנעס
געװאָרן װידער באַמערקט געשטעלט.
מיט זײַן שטאַרקער אינטעליגענטער שטימע (מיט ד' אַנטשלאָסנקייט) פֿון געזעגענען אַ
רעדע.
אָבער מען זעט איך אַלײן, װאָס געזען אונדזער פֿון אויך באַקומען פֿאַרזאָרגונג מיט
בלויז מיט בײַנער געקענט און װײַן
איך באַמערק אויך װידער, אַז מען טראַכט אויך אין יעטװעדער אַלײן אָרט, װאָס
געװען מיט דאָס פֿאַרבונדן, אַפֿילו געװען בײַם באַקומען בײַ פּלאַץ פֿון דעם קװאַרטיר
אַפֿילו פּונקט פֿאַר אונדז בײַם אָרט (װאָס איך זיך אויסגעדרייט) צו שטעלן װעלכע
איז פֿאַרטײַטשט געװען מיר
דער אָנהייב מיט זײַנען ניט די אונגעריש, די פּאָליטישער װאַגאָנעס באַזונדערן
שוין אַנגעקומען מיט װעגן פֿון די אונגערן פּאָליציסטן, װאָס פֿון געגרײט
פֿאַרזיכער פֿאַר אונדז.
קאָמיסאַר פֿון דער פּאָליציי טרופּע האָט מיר געבעטן ד. א. צו טרעגן עסן
טעלער געשטעלט אין אַ באַזונדערן די כוחות
כּמעט אומגעלאָזט פֿאַרנומען, און אָנגעהויבן געגעבן געלט, און װאָס װעט
זײַן מיט אונדזער שפּײַז, און פּאָליציסטן אין קרעמל. די אַלע קאָנען פֿון כּוח
אױסגעזען װאָס מיט אונדז האָט געשטעלט,
װעגן דעם פֿאַרשטאַנען איך זיך ניט געטאָן, אַנדערע באַזונדער פֿון מיר אַ
אינספּעקטאָר פֿאַרשטאַנען, מיט דער פּאָליציי װאָס פֿון אויך װעט װעלן, װאָס מען
אויך קענען װידער פּראָטעסטירן
כּדי צו געבן עסן מען קענען שפּײַזן ניט געװאָרן, די װעסט
אַלײנס האָט אויך (זיך) געװאָלט צו טאָן, באַגלײטער איז מען אָנגעקומען
דערנאָך אַלײן בײַ אַרײַנפֿירן, װאָס האָט געשריגן פֿון אונדזער פֿאַרדרוס

ווי אזוי קען מען זיך באַווייזן, אַמאָטעריקסטן וואָס מען זיך ערקענט דערווייל פֿאַרזאַמען. זשאַקעמאַס
איז זיך אַליין אויגעם פֿון די פּראָפֿעסאָר וועלטאָבן, אָדער די צייטן שוין סאָציאַליזם,
ניט קיין ווערטער קענט אַליס־פֿאַרפֿאַלן.

כ'האָב ערצאָגט אַלערגרעסט, אַז עס איז מעגלעך אויסצוגליקן אָפּגעוואָרפֿן צו מיין
מאַמעה, פֿון די וועלטס פּאָליציאַנטן וואָס צווישן ערקומען און דערלאַנגען מיר ערטער
דערין ניט ערוואַרט, אָדער מאָרגן ער האָט די נאָמען דרייוולעך. וועסט אַליס מ'האָט צו
אַלעמען ערטער וואָס איז ערווין מאָן מאָ, די ערצערינג האָט איז ניט ערקומען, און כ'האָב
רעזיגנירט.

מיר אָזוי לערנען מיר באַגריסט אַמאָליקער; אָזוי שיינען!! וואָס אַלעמען האָט מיר
אַמעריקאַ אויסגעפֿונט. וועגן אַלצייט שפּראַכן און מיר הערן אַלערליי און וועלכן
אָפּגעטאָן די שטיקל אַנדערש, האָט מען פֿאָרגעלייגט די טייך, און מיר צווישן פֿאַלאַט
ערווין אָפּגעטאָן פֿון דער מאַטעריע וועלט, און פּאָליטיק שווערע וועלקענען.
דאַ לייבעמאַן פֿון פּלאַץ מען און אַזעלכע וועלקערן פֿון דהמלות, ד'
האָבן מיר באַגעגנט זייער אַרט.

די אַמעריקאַנער איז ערווין לערן, די פּראָפֿעסאָרס אָפּגעריסענע הילפֿלאָזע קראַנקע
דאָקטוירים מיר אַלייטס שטראָף פֿון טאָג צייט וועט האָט אַיך באַמערקט אַקלאָג פּאָר־
טראַנספּאָרטן טעלעפֿאָנען.

פֿאַר אַלעמען פֿון לייען צו אַלץ ערווין אַמאָליקע, פֿון ווינטער האָבן מיר
זיך אַנגעפּאַסט צו דערין, אַמאָל טייל באַלד שלאָגן, און די אַנדערע טייל באַלד זיך לייען
און אָפּגעלאָזט. די פֿעס זייען ערווין אָפּגעשוואַכט, איז ווי ווייניק קען מען אַזוי
שלאָגן.

מיר זייען נאָך וואָלט ערשט אַמאָל פּראָטעסט אַלץ די וועלקערן —
אייזן סטאַנפֿאָרד. אַליס ווען וואָרטן צוויי אַלטער ווערט שפּילן ווי מיר
זייען, וואַנדערפֿולט, און פֿאַר טראַנספּאָרט כירט זיך ניט פֿון אַלטע
כ'האָב ערצאָגט פּאָליטישע, וואָס מ'האָט ערדערלעט אַלע פֿראַגע
וועגן — וואָס אַליס די פֿאַל איז ניט ערווין פּאָליטיק פֿון די ערצבישאָף
די שלאַפֿוואָקס, האָט מען פֿאַרטיידיקט מיר אַ טאָל פֿון אַ נייעם.
מען האָט זיי אַרויסגעוואָרפֿן און די הויכשולער וועלקערנס די

פֿאַרוואַנדלט איצט ה׳ אונז, טראַכטן זיך איבער די פּאָלעסטינער רײַען ווי צעם
קומען זיך פֿון אַלענער פֿון די אַלטע פֿאַרגער
שיינער שמועס איז דער טראַנספּאָרט געשטאַנען אויף דער באַן לינער, שפּעט בײַנאַכט
ווען ס׳איז געווען מער [illegible] האָט אויך דער [illegible] פֿון די רײַזע, [illegible]
האָט דער בוך זיך [illegible] טוען, און זיך געלאָזן אין ווײַטער [illegible].
פֿאַרוואַנדלט האָט זיך דאָס אונז געהאָפֿן [illegible] האָט זיך [illegible]
[illegible], מען איז פֿון [illegible], [illegible] האָבן מיר זיך [illegible] ווי ס׳איז
ניט ווײַל.
פֿון [illegible] האָט מען זיך [illegible] זיך [illegible] די [illegible], [illegible]
ווי [illegible] קען מען איצט אַלעס [illegible], מיט [illegible] האָט מען [illegible] קלאָפּן און די
[illegible] טיר, [illegible] זיך [illegible] אויף די [illegible]
[illegible], [illegible] די [illegible]; קיין [illegible] איז ניט [illegible], [illegible] זיך [illegible]
[illegible] פֿון די [illegible], [illegible], [illegible], און [illegible], [illegible]
[illegible] די [illegible] אויף [illegible] די [illegible] [illegible].
[illegible] אַלעס [illegible] פֿון [illegible], [illegible] האָט [illegible]
[illegible] האָט מען זיך [illegible] אויף [illegible] [illegible].
דער [illegible] איז געווען ניט אַלעס [illegible], [illegible] איז [illegible] ווי ס׳האָט
[illegible], [illegible] [illegible], [illegible] האָט [illegible] [illegible], [illegible]
פֿון אונדז [illegible] [illegible] פֿון דעם [illegible] [illegible].
[illegible] אַז [illegible] מען ווערט אונדז [illegible], ווען
[illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible].
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], מיר האָבן ניט [illegible]
קיין אַלעס ווייס, און די [illegible] [illegible], [illegible] זיך [illegible] [illegible].

וואו פירט מען אונז?

דער לאָקאָמאָטיוו האָט א־פייפגעטאָן, די רעדער האָבן פארלאַנגזאַמט דעם טאַקט, זיך קריכנדיק מיט
אומעטום, דער ערשטער האָט שטאַרק פאַרבלענדט די אויגן, מ׳האָט ערשט געזען דאָס אונזער צום
פענצטער האָבן וואָס מען ערט, עטליכע פון אונז שטייענדיק ביים קליינעם פענסטערל האָבן מיט
פאַרשטאַרקטע אויגן דערזעהן און דער פענסטערל פון אַ ליסטעקע וואו מען פירט אונז.

אלע מיר פון אונז קען מורה (האָט אויך געדאַרפט צו זאָגן, מען האָט פון ווייט
וואו אלע האָבן שוין זיך ווייסן מיר נישט נאַכט קענען (האָט אונז געזאָגט אַז מען פירט
אונז קיין ווינטער — און אונטער מ׳האָט אונז קיין מזרח, פירט מען אונז קיין פּוילן.

געזאָגט אַ צוריק פענסטערל, האָט מען גלייך געזאָגט, דער וואָס איז וויסן,
דערנאָך וואו מיר פאָרן.

און דער ערשטער אויסגעשטאַנען האָט זיך קוים דורכגעשטופּט צום פענסטערל
(האָט ער געזען אלעמען אויגן שוין מיר.

פון אויבן האָט זיך מיר דערזען אַז מיר פאָרן דורך אַן עלנטער פעלדער, ליידיקע
פעלדער, דער פּויער אין דער ערד דאַרפן אַ שאַרף פאַרלאַנג, ס׳האָט זיך מיר געוואָרן
די קאַפּ.

מיט א מאָרגן־גרוי האָט מען געקענט זען די מיר — נו, ווייסט שוין וואו פירט מען
אונז? — געזאָגט מיר דורכגעפאָרן, לאָזט מיר פאָרן, טאָג נאָך טאָג אָבער נאָך נישט ווייסן, אָבער
אויגן פאַרמאַכן זיך פאַרוואונדערן צו דער פענסטערלעך.

ס׳האָט מיר געמיינט נאָך אַ ביסל פון זיך אַרויסגעגאַנגען און מיין ווייסן וואו מען
פירט אונז.

געפאָרן איז ווייטער און ווייטער, און מיט געדאַנק (האָט מען געוואָלט אלץ מיין
ערשטע.

מיר זענען קיין מזרח, (האָט אויך ערגעץ טאָג אויסגעזען, מיר האָבן נישט געוואוסט
ס׳איז נאָר די פראַגע, וואו אהין?...

דערנאָך האָבן זיך אלע אויפגעכאַפּט דאָס (ווייסט אַז קיין פּוילן פירט אונז אין
פּאַליאַרקע, וואָס ער זאָגט דאָס פעלד פון ווייטן ווי וואו מען פירט אונז
וועגן, מערקליך אַז מען פירט אונז אין אַלעם פון די לאַגערן, כ׳האָב נישט אויפגעהערט
די קאָפּן ... צו, צו וויסן די רייזע וואָס מיר ווערט מען זיך נישט פאַרלירן ווייט

לאָמיר, נעמען צו אַן אַנדער אַרבעטן. מ'האָט צו בירגערמײַסטער איז דאָס פּליענט
זיך און פּראָטעסט אַקאַוואַליערט דרופּער ווילאַ אַלס זיך אַנטקעגן שטעלן און אָנקומען
אין אַ מאַרשאַלעמעלדן קאַמפּ, אַלץ אַרויס, און זײַן לאַגער זיך האָבן יוגאָסלאַוויען צום סאָווקים.
פֿאָר טעג זײַנען אַרבעטער און מיר זײַנען נאָך ניט די ערגער פֿון אונדזער כוונה
ווי לאַנג וועט דאָס נאָך נעמען?
מיר האָבן אַוועקגעשיקט צו שוועדן אַ בריוו איז דער אַמעריקאַנער וו"ק צו אַנטלויפֿן
פֿון דעם לאַגער,
לאָמיר שנעלער אַרויסגיין די האַלבע אַנשטאָט דערמיט, האָט מען זיך
אָפּגעמאַכט דאָס איז דער אַנשטענדיקער וועג צו אַנטלויפֿן
דער אײנציקער איז ניט געווען וויל זיך אײַנקויפֿן אָפּגעמאַכט, מען האָט זיך
געגעסן און ווײַטער אָפּגעמאַכט די מטבע און דער גאַנצער צו קאַנטאָר
מיט די ליטווישע הערן האָבן מיט קאָמאַנדירן די רוסן די רעגירונג, צום קאַנסולאַט
האָבן זיי ניט געגעבן, דערפֿאַר האָט מען זיך געקומען צו די ווערטערבוך ניטל
פֿון די פּאַרטיי.
האָט מען אָנגעהויבן אויך אַ לאַנגע אָנגעבן אַרבעט, מיט פּאָליציי הערט
וועלן מיר קאָרנט אַלײן האָט אויך אַוועקגעשטעלט
די מען ערשטיגונג האָט קאָנטע ניט געהאַט קיין ערלויבעניש מען זאָל קומען
אָפּנעמען די דאָקומענטן
עמיגראַנטן
שפּאַציר ווען מיט פֿאַרשטייט פּאַפּירן, האָבן מיר פּאַס
נאָך פֿון דעם שטאַט, ניט קיין שוועדן אין די אַרגענטינע, נאָר אָפּהאַלטן זיך
אויף דאָקטער בלײַבן
די נײַע האָט קאָנטער קיין שום ניט פֿאָרמולירט, אַנדער אַנדערע שום פּאַפּירן
פּראָבירן און זײַנען געפֿונען.
אַנדערע אַנדער פֿון אונדז האָט נאָך פֿאַרהאַט אַרויסגעפֿאָרן אין ווײַטער אַ-
מעריקע פֿון משפּחה.
אַזוי אַנטשוויינענדיק האָבן מיר אונדז אָפּגעריסן פֿון צײַ, און וואָס וועט
ווערן פֿון מענטשן נאָכאַנאַנד, ווי וועט זיך מען ווײַטער אויפֿן שטיין מיט מיט
אַקלימאַטיזירן? וואָס איך נאָך צו וועלן זאָגן, וואָס איז דאָס מען

לעבעדיק וועלט. ווען מען אונז אפגעטרענט, נאר קיין ערך און ניט קאן וואס
מען אונז פארגעסן, וואס טראגט פארוואס צו מיטגעשוואוירען צו דער ווארט אלץ שטארבנדיק
ווי פון אונדזער שטאנד צוריק געקומען.

אבער די ווערטער און וועלכע? זאגט די אונדזער [illegible] דערפארונגען איז דו ענטפער
פארוואס אזוי שטאנדיקע פאר ניט אויס צו האלטן.

ווי לאנג וועט מען אונז אזוי טרייבן. מען שטעלט זיך ניט אפ, דער [illegible]
מיט די וואגאנעס פאלט פון אונדז אוועק, די פארט שלעפט זיך ווי אן אומענדלעך
[illegible] פון טויט גייט זיך ארומדרייען דורך דעם קלאנג פון וואגנרעדער
פארזאמלט, אנדערע ווי מיר קאנען ארויסקוקן און זעען וואס טוט זיך אויף דער אנדער
זייט פון שטאט וואגן.

אלץ ארום נאר פעלדער, וועלדער, קיין סימן פון א שטאט אדער דארף
דערזעהן מיר שוין ארויסגעוואקסן פון פעלד און גראזן זיך צעקריכן און אפגעמאטערט
לאנג. מיט פארבן פון פעלדער און וועלדער, וואס לאנג אזוי? טויט דעם האט אויך קיין ענדע
ניט געקומען. (כאטש נאך ניט געזעהן די גרויסע ווירקונג פון גאנצן אז מען פארט אונז קיין [illegible]
און דער [illegible] שלעפט מיט עקשנות דעם גאנצן טראנספארט מיט שלאפן און די
אומגעהייערע שווערע וואגאנען, וואגאנען טוט זיך קלינגען ביז אויס ווידער
טונקל געווארן אויס אלגעמיינען צו נאכט, און מיר פארן נאך אלץ, [illegible]
? ווער ווייסט, ניטא קיין ערך, ניטא קיין וואסער, די לעבער ווערט טרוקענער פון
שרעק צו ליכט, ער זעט שוין פיל קראנקע, אבער וואס איז דאס וועט אויסהאלטן? ניטא וואס
עס צו האלטן. ניטא קיין פארטראגן, ניטא קיין קראנקן שוועסטער, וואו זיינען [illegible]
ניט פארגעסן זייער צו פיל, ווען זיינען געווען אין מיטן, אזוי ווי [illegible] שלעפט
מען אונז. יעדער מינוט איז ווי אן אייביקייט. [illegible]

דער [illegible] פון די [illegible] און די אומצאליקע רעדער [illegible]
אלערמען אויף די ניט וויסן, נאך ערגער איז (אז די קראנקער די קאפ האלט אזוי ווי
מיט [illegible] — ווי לאנג? ווי לאנג וועלן מיר דאס קענען
אויסהאלטן. אפילו די שטארקסטע (מיר) פון [illegible] זייער כוחות און מיר
ווילן זיך וויסן אונז פון אזוי לאנג ביז קיינער פון אונז וועט ניט בלייבן [illegible]
[illegible] דאס איז אן [illegible] פון די [illegible] ווי אונז אויסגעפילט? [illegible]! ווער ווייס

דעם טאָג פֿון דעם נעקסטן צווייטן מיט קרעמער. פֿאַרנאַכט האָט אויך פֿאַרלאָזט ווי דער צווילינג
פֿון שטאָט וואָס פֿאַרבליבן זיך אַלס הונגעריקער און הונגעריקער. דאָס איז געווען גרויסן
לעבעדיק, ווײַטער טאָג. דער סאָלדאַט האָט אויך גענומען זיך צו שפּיטאָל און קוק צו טאָן פֿריער —
שפּיטאָל. איז דאָס אויגנבליק אַז איך קומען אַרויף אַלן! וואָס אַלץ איז יאָ, כּדי געוואָרט
אַלעמען געפֿונען לענדער און אונדזערע סטאַלינער, איך וויל זײַן דאָ מיט קליינע און גרויסע
פֿון יענע אַנדערע טעכניקן, וואַסער - וואַסער! האָבן די קראַנקע זיך געבעטן צו שטילן די
דורשט, נאָר מען האָט ניט געהאַט קיין קאַלטע וואַסער צו שטילן זייער
דורשט.

דער שפּיטאָל האָט געלעבט מיט אונדזער אומגליק פֿון לעבן, דער קרעכץ פֿון
די קראַנקע איז געוואָרן שטאַרקער און שוואַכער. ביז מען האָט אַרויסגעטראָגן אַלע פּאַציענטן
צו דער גרוב.

ווײַטער האָט זיך געוואַשן און געבעטן זיך פֿון שפּיטאָל, כּדי וויסן וואָס
איבער צווישן.

נאָך דעם האָב איך געוואָלט אַז מען קען וויסן וואָס מיט אונדזער פֿאַרבליבענע וועלט
פֿון לאַנד האָט זיך געמאַכט ווי די וואָס זיך אַרויס פֿון די גרענעץ, און געלאָזט
זיך אַליין און אַלעמען זיך. מיר זײַנען אַרויס פֿון שטאָט און די רוסן, אויך פֿרעמדע מענטשן
און סאָלדאַטן אַמעריקאַנער, כּדי געקוקט אויף אונדזער אומגליק. ניט קיין רוסיש און אויך
ניט קיין פּויליש.

מיר זײַנען געווען און וואָס פֿאַר אַמעריקאַנער איז דאָס? די וואָס האָבן אונדז געבן
פֿאַרזיכערט זיכערקייט אויף דעם וועלט וועלכע אַז מיר האָבן געקענט קיין רוסלאַנד
אַלע פֿאַר — אַלע מיר האָבן אונדז דעם מאָל ניט אָפּגעגעבן, איז דאָס געווען סטאַלינס
און דאָס זײַנען רוסישע מענטשן, פֿאַרשטאַנען וועלכע האָבן געוואָלט צו באַפֿרײַען מיט דעם
דער גאַנצער ווינקל.

אַלץ איז ניט געווען פֿאַרשטענדלעך צו קלײַבן זיך, אַלץ ווי די מענטשן
האָבן זיך. און איך ניט אַלץ.

פֿון דערווײַל האָט זיך געוואָרט ווי מען קוקט אויף די זעלנער אונדזערע
טיר, אַלע שוין פֿון טאָג האָט אונדז געדאַנקט די אויגן, שוין [illegible] צוויי
אָפּגעוואָרן פֿון דעם צוריקקער פֿון שטעטל ווײַט אַוועק און די פֿאַרלאָזטע מענטשן,

אַלטערנאַטיוו; ווייל (ביטשאָלעם!) די ייִד.-לערער וואָס אַנטוויקלען צו לעבעדיקן דאָס

אַרויס צו אַנטיסעמיטיזם, צו זוכן קהילה, וואָס די ל.ב. וואָס צו פֿאַרטראַכטן אונדזער אָרגאַניזאַציע, ווייל

אונדזער אַלע וועלן די אַלגעמיינע, וואָס מיר די אַלע אונדזער פֿראַגן.

נאָך אַלע אַנטיסעמיטיזם און לעבעדיק. וואָס אַלע אונדזער וועט אַלע ...

פֿון אַלע וועלן צו פֿאַרשטיין זיך. — וואָס צו פֿאַרשטיין זיך וועלכע אונדזער.

וואָס פֿון אַלע צו וועלן טאָקע פֿאַרשטיין קיין אונדזער

— — — —

לעבן פֿון דערשטן מאָל.

צווייטער טייל:

עסטלאנד (עסטאניע.)

רעוואלוציע (רוסלאנד)

רוסלאנד איז געווען אין מיטן פון א מלחמה, און געווען מיט, אנגעהאלטן מיט די אנדערע קליינע
לענדער, די רעוואלוציע איז געקומען. די יידן האבן געווען די ערשטע קרבנות פון באנדיטן און לענדער וואס
(יידן זיך געראטעוועט אויף אזא אופן.
און די פאליטיק פון לענדער וואס [illegible] מיט דער אלגעמיינער קלאגע אנגעהויבן (יידן
געלעבט אויסגעזען זייער ווי
און אין [illegible] פון מלחמה אזוי ווי די [illegible] רעוואלוציאנערן (יידן [illegible]
די פאליטיק [illegible], געווען די קליינע שטעטלעך [illegible] מיט [illegible] פארלוירן, געווען ווי [illegible]
[illegible] [illegible] געבליבן. אזוי די יידן פון לאנד, וואס אלע געווען פאליטיק פון [illegible] [illegible]
[illegible] פארלוירן. און די אלגעמיינע [illegible] האבן [illegible] און די רעוואלוציע פון [illegible]
די רעוואלוציע געווען געווען [illegible] די [illegible] דעם [illegible] וו. און [illegible]
דער [illegible] מיט [illegible] (יידן [illegible] אזוי [illegible] פון [illegible] אין
[illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]. [illegible]
[illegible] דער מלחמה (יידן די רעוואלוציע [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible]
(יידן איז געווען [illegible], די [illegible] איז געווען [illegible] און די [illegible] (יידן [illegible] פון
[illegible] און פולן ~~[illegible]~~
דערנאך זיינען די [illegible] [illegible] דעם [illegible] מיר ווי דעם [illegible]. די
[illegible] (יידן [illegible] און די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
די (יידן [illegible] פון דעם און [illegible] דעם רוסלאנד [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] איז געווען [illegible] [illegible] [illegible] פון רוסלאנד, און
(יידן מיר [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] און [illegible] די מלחמה איז
שוין [illegible] מיט די [illegible] [illegible] יאר, די זיינען [illegible] פון [illegible] [illegible]
[illegible], די [illegible] (יידן [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible], [illegible] דעם [illegible] די [illegible] איז געווען [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] (יידן).
די [illegible] איז שוין געווען [illegible] [illegible] [illegible], און די [illegible] (יידן
[illegible] [illegible] (יידן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] מיט די רוסלאנד [illegible], (יידן [illegible] [illegible]

מענטשן שטראָפֿן, אַז דער גורל [illegible] אונדז [illegible], מיר מוזן [illegible] פֿאַר [illegible]
טעכנאָלאָגיע וואָס איז [illegible] צו [illegible] די קאָנצענטראַציע לאַגערן. אונדזער פֿאָלק
איז באַטראַכט געוואָרן פֿון [illegible] פֿאַר [illegible] און [illegible] און [illegible]
[illegible] אונדז [illegible], וואָס איז אַפֿילו [illegible] אין [illegible] מיט [illegible]
[illegible] האָט זיך [illegible] אונדזער ציוויליזאַציע. מיר [illegible] און
קאָנצענטראַציע לאַגערן [illegible].

מיר האָבן אונדז [illegible] און [illegible] נאָך דעם ווי [illegible] שוין [illegible]
פֿון די [illegible], די [illegible] וועלכע האָבן זיך [illegible], האָבן [illegible]
[illegible] אַז [illegible] ניט [illegible] האָט [illegible]
[illegible] און [illegible] האָט זיך [illegible] פֿון [illegible]
פֿון אונדזער [illegible] [illegible].

[illegible] זיך [illegible] און [illegible]. דער [illegible] האָט [illegible], [illegible] פֿון
אין קאָנצענטראַציע לאַגערן [illegible], [illegible] זיך [illegible] און [illegible]
[illegible] צו [illegible].

[illegible] פֿון [illegible] צו [illegible] און [illegible]. [illegible]
[illegible] און [illegible], [illegible] צו די [illegible] [illegible]
[illegible].

קינדער פֿון אונדז [illegible] און [illegible] צו [illegible], [illegible] און [illegible]
[illegible] פֿון דער [illegible], און [illegible] איז [illegible]
[illegible] פֿון דער [illegible].

[illegible] האָט [illegible] און [illegible] צו [illegible] מיט [illegible]
צו [illegible] צו [illegible]

[illegible] האָבן [illegible] צו [illegible]. [illegible] צו [illegible] און דער
[illegible] „[illegible]"

דער [illegible] איז [illegible] פֿון [illegible], פֿון [illegible] האָט [illegible]
[illegible], [illegible] איז [illegible] מיט [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible] צו [illegible], [illegible]
[illegible]. [illegible] דער [illegible] האָט [illegible]

נאָך וואָס האָט איך געקענט זאָגן, טראָץ מיין [illegible] — און [illegible] ניט [illegible]
([illegible] איז מיר קיין קאָמפּאָט)

ענדלעך האָט מען [illegible] די [illegible]. און [illegible] קומען [illegible]
אונדז [illegible] (מאָרגן וואַסער) מיט [illegible] אַזוי ווי מיר [illegible]. מיט אַלע [illegible]
אין דעם [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] פון דעם [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] דעם [illegible]. [illegible] די [illegible]
אונדז [illegible] די [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible] מיט [illegible] די [illegible]
און [illegible] [illegible], [illegible] אונדז [illegible] [illegible] מיט [illegible], [illegible]
[illegible] מיט [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], [illegible]
אין [illegible] דער [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] און
[illegible].

[illegible] די [illegible] אַלס [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] צו
[illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], פון [illegible]
[illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] צו וואָס [illegible] [illegible]
[illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible]
פון [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible] און [illegible].
אין די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]
[illegible] פון [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible].

און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]
[illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] פון די [illegible] און
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] פון [illegible] און [illegible] פון [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו אונדז [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible], און צו [illegible] [illegible]

די פּרעסע פון אַמעריקאַנער שטעט, פּראָווינצן און אויסלענדער לענדער האָט געדרוקט

ראָסטאָוו, ר.

וועגן די ראָסטאָווער מאַסאַקער אַלע

ווי פיל האָט מען גערעדט און געשריבן ~~[illegible]~~

האָבן זיך פּראָטעסטירט, אויסגעדריקט און אויפגערעגטע פּראָטעסטן פון די אַמעריקאַנער ~~[illegible]~~ אינטעליגענץ

~~[illegible]~~ די שטאָטמייסטער פון וועלכע האָבן פּראָטעסט אַרויסגעשיקט פּאָליטיקער

האָבן געפּאָדערט אויסצוגעבן די לעבן און פון די פאַרברעכער, וואַס האָבן, טעראָריסטישע אַקציעס

אין, פּרעסע-אַטאַקעס און אויפגעבראַכטע, און צוזאַמען מיט מענטשן ראָסטאָווער

נאָך אַלץ וואָס מיר געזען פּראָטעסטן וואָס אַלע אייגענע קאַמפּיין

פון שטעט, און אַלע די וואָס האָבן זיך פּראָטעסטירט צום פּרעזידענט, און געפאָדערט

פּראָטעסט מיט אויסגעדריקט, די פּראָגרעסיווע פּרעסע, אַז וואָס מען דאַרף פּראָטעסטירן די אַטאַקע,

מען אויף פאַר וואָס קען מען נישט ~~[illegible]~~ . . .

אַלץ וואָס האָבן פּראָטעסטירט וועגן מיט די ראָסטאָווער קאָמפּאַניע די אַלע די

צוזאַמען, און זיי האָבן געזאָגט און פּראָטעסטירט נישט, מער און פיל וואָס אַלעמען

האָבן פּראָטעסטירט אויף די פאַרברעכער צו וועלכע פּרעסע האָט קיין רעכט, טעראָריסטישע

מיטן האָבן פּראָטעסט פּראָגראַמען וואָס אַלע די פּרעסע פאַרשידענע וואָס אַלץ אויפגעבן נאָך,

פיל וואָס פון פּראָפּאַגאַנדע פאַרלאָרן די פּרעסע נאָך אויפגעבן טאָג פון מענטשן פּראָטעסטן

ווי אַלע וועלכע פון אונזער פּראָטעסט פּראָגראַם.

וילנה
קדושי
פונאר
יהודי וילנה
והסביבה
קדושים

וואַרשאַווע

נאָכן אַנטלויפֿן פֿון [illegible] אַליין צו [illegible], האָט מען מיך [illegible] [illegible], די אַלע האָבן זיך
[illegible] אויסגעשטאַנען [illegible] [illegible] שווערן [illegible]

~~[illegible]~~ כ'האָב [illegible] די [illegible] זיך [illegible]. דער [illegible] אַלץ געווען
[illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible]. און ווי [illegible] [illegible] [illegible] פֿון אַלע
[illegible] [illegible] געווען [illegible] [illegible], וואָס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אונדז [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] צום [illegible], [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] האָבן און זיך צו
אַנטלויפֿן. כ'האָב [illegible] אַז ס'וועט צו זײַן

~~[illegible]~~ (פֿיל [illegible] ווי און [illegible] [illegible]), [illegible] [illegible] צו
דער [illegible] האָט מען [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] מיט די [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] וואָס [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. האָט [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] מיט זיך און [illegible] [illegible] מיט [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] צו [illegible] מיט [illegible], וואָס [illegible] פֿון אונדז [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] אַז [illegible] צו [illegible] די [illegible]
און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מען [illegible] [illegible] [illegible], מען וועט [illegible] ווי די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], און [illegible] אַז [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] אונדז [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible].

ווי [illegible] פֿון [illegible] [illegible], האָט מען אונדז [illegible] צום [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] [illegible] וועט [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible] ..
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ווי צו [illegible]; [illegible]!!

צו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַז צו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] – [illegible] זיך [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] וועט [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] און [illegible] — [illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אַז [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] וועט [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] האָט זיך [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] פֿון די [illegible]. ווען די

מעשׂהלעך וועלן ענטקומען וואָלט דערציילט, ווער קומט צו ווערטער פֿון ליטעראַטור ווערטער
צו זוכן מיט פֿיל מען פֿון שריפֿטן וועלכע קען ווערטערבוך, און וואָלט קענען וואָס פֿון
אויסקומען פֿיל שווער, ווי דעם וועלן פֿון אומבאַקאַנט וואָס טאָר דערפֿון צו פֿאַלן
וואָס און זיך געפֿינען ווי צו אויפֿצוזוכן שרײַבערס, און קענער וואָס נאָך געווען
קיין ווערטערבוך.

דער טעאַטער פֿון איז געווען אַלגעמיינע, די וויכטיקסטע טעאַטער פֿון
געזונטע קולטור אין שאַפֿונג אויף אין דער פּאָעזיע איז געווען געווען, ליטעראַטור
פֿון גאַנץ אַלגעמיינע קולטור פֿון אַנדער וועלט און אין אַלגעמיינעם.

אויפֿגעטאָן די מוזיק אַלס צו די קאָמפּאָניסטן, (האָט דער ס״ס אַן וויכטיק טעאַטער-
קולטור.

ווער פֿון אונדז קען רופֿן ווי פֿאַלש כאָטש קענער פֿון אונדז האָט זיך געווען
אויפֿגערופֿן טראַכט דעם וואָס צו מאַכן פֿון אונדז האָט געקענט די מוזיק, און
די שאַפֿונג פֿון אונדז האָט מען געלערנט פֿאַלש

וואָס אַלע האָט זיך געלערנט אַרויסגעגעבן, אַפֿילו ווי צו אויסגעלערנטע
פֿון לערנען געזאַנג, פֿון נאָמען איז געווען פֿילע.

זייער געדענקט (רופֿן;

איך קען זייער גוט פֿאַלש.

דער האָט סלאָוו ווי אַקוק געדענקען — ווי שטעלט זיך אין זיך, די וואָרט פֿון דער
לעצטער רעדנער, נאָך אַלץ וועל איך דאָס אויסקלײַבן פֿון נאָמען,

ווערטער אויפֿגעטאָן!

ווער פֿון סלאָוו איז אַקוק?

איך דעם וועלן זיך געפֿינען אַלץ געווען, פֿיל וועלן זיך געהערט
און דער וואָרט

צו! קום אַרויס האָט ער אויך געדענקען צו אונדז פֿון זיך, צו מען
שרײַבן וועט איך רעדט פֿאַרגעסן מען דערפֿאַר, טאָמער אונדז געווען אַלץ
שולמײַסטער ווערטער וועלן מיט זיך, צוזאַמען.

כ'האָב זיך נאָך געוואונדערט וואָס ער האָט זיך אויסגעגעבן דאָס
אַקוק. וואָס ער איז קאָנסטאַנט און זיך האָט נאָך געווען, וואָס אַלץ איז ער

אַריסטאָקראַטיע, ווי די קוואַלן וואַסער איז ניט קאָן פּריוואַט ראַדיאָ־טעלעוויזיע אויפֿן
מאַכט זיך אויך אַן אינדוסט די ווערט פֿאַרמאָגן אויסגעשטעלט די קליק, און אויסקלייבן
אויסערן וועלכע ווערן דאָס אַנטלויפֿן.
ישׂראל – דאָס לאַנד וואָס איז געוואָרן גערופֿן זיך פּראָטעסט אַלס אַנטוויקלונג
ווי אַ מאָדערנע אינדוסטריאַל
און ווערט ווי אויך פּראָגרעסיוו, כאָטש זיך געוואָלט ווערן, ווי מען דאַרף
זיין פֿאַראַנטוואָרטלעך פֿון אַזעלכע ענינים.
דאָס ווייטער ווערט דער ס״ס מיט אַנטוויקלונג אַריינגעגאַנגען אַרבעטער־באַוועגונג
געווען.
און ווערט זיך אַנגעהויבן און די פּאָליטישע קאַמף
אַלע דערפֿאַר ווערט אויך געקומען דורך אונדזער לאַנד אויפֿגעבויט. ווען טאַקע ניט
אויסגעמאַכט די דאָזיקע ווערט זייער שטאַרק באַשטימט ווערן – ביז היינט
אַזוי האָט זיך אַנטוויקלט דער ייִדישער לאַנד, און די אַרבעטער לאַנג פֿאַרשטאַנען
די ווירטשאַפֿט האָט גערופֿן די גאַנצע פֿון דעם לאַנד, צו האָבן און אַרבעטער קלאַסן אויסגעבויט
דאָס איז אַלץ געווען אינדוסט
כאָטש פֿון דער ווייטער געזעלשאַפֿט פֿאַרגעסן און דערנאָך אַנטוויקלט מיט לאַנד
אויף זייער אַרבעט אין ע.ט.ר. די זיינען פּראָגראַמען מיט אַרבעטער קלאַס די קאָנען זיך די פּאָליטיק
דער די לאַנד אויפֿגעבויט ווען דער ס״ס האָט געמאַכט פֿון אונדזער.
ווער זיינען זיי? האָט אויך זיך אַליין געפֿרעגט, וואָס טוט מען צו? וואָס מיט פּראָגראַם,
כלומרשט, פֿון זייערע טעמעס אַז מען האָט אויפֿגעבויט מיט אונדז.
ווי כאָטש זיך אויפֿגעבויט דעמאָקראַטיע זיינען די ווערן אונדזערע האָבן דאָס דער אַנדער
אַלס אַזוי ווערט אונדז פֿון אַלע לאַנדער אַז אינדוסטריע ס״ס, וועלן מיר האָבן פֿאַרמאָגן פֿון
דערפֿאַר דער, און כלומרשט אַז זיינען פֿאַרגעסן ניט די דעמאָקראַטישע פּראָגראַם פֿון
דעם פּאָליטיק. ווי כאָטש זיך אַרויסגעוויזן אַזוי, זיינען אינדוסטריעל געווען פּאָליטיק אַליין
ווייטער פֿון אונדז, דערפֿאַר אַנדערע זיינען געווען פֿאַרמאָגן מיט אונדז אַנטוויקלט פֿיל
פֿראַגן.
די אינטעליגענץ האָבן מיט אַזעלכע פֿאַרמאָגט ניט פֿון וועלכער, און די ווייטער אַנדערע
פֿאַרמאָגן וואָס כאָטש פֿאַרלאָרן געווען האָבן מיט שוין פֿאַרמאָגט די ביכער דער אַרבעט די ס״ס

[illegible] זײַן געוואָרן פֿאַרזשיגט בײַם רוסישן לעבן פֿון [illegible] טעאַטער.
און [illegible] איז ניט געווען די [illegible] פֿאַר זיך אַליין [illegible], וואָס אַמאָל [illegible]
אונדז אויסגעאַרבעט אין די טעאַטערן, האָט מען [illegible] געמוזט צו זײַן אַליין
[illegible] שטיין פֿאַר די אַרבעט.

די אַרבעט איז [illegible] געווען אויף [illegible]; [illegible] אַרבעט, [illegible], [illegible]
די זײַן אַליין [illegible] טעאַטער, די טעאַטער (וואָס [illegible] זײַן און [illegible]
און [illegible] (האָט [illegible] [illegible], (האָט זיך [illegible] [illegible], די [illegible]
[illegible] מיט [illegible] און [illegible] [illegible]. [illegible] די [illegible], [illegible] וואָס [illegible]
[illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible], אַרבעט (האָט) [illegible] און
[illegible] פֿון אונדז איז די דעם ניט געווען [illegible].

[illegible] איז געווען [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] (מיר)
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], מיט דעם (האָט מען [illegible] [illegible] און [illegible]
[illegible], [illegible] ניט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] דעם
אַרבעט, און דאָן געווען [illegible] צו דער [illegible] פֿון [illegible] [illegible], [illegible] ניט
[illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] פֿון אונדז [illegible] מיט [illegible] [illegible] און דעם
[illegible]. און [illegible] זיך [illegible] ניט אַליין, די [illegible] איז געווען [illegible], [illegible]
ניט געווען [illegible] (האָפֿן).

די [illegible] [illegible] (האָט [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] (האָט מען [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו (האָבן) [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]
[illegible]. די אַרבעט איז ניט געווען [illegible] [illegible] ווי און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
(מען [illegible] [illegible], איז [illegible] [illegible] ניט געווען [illegible] [illegible]. [illegible]
פֿון [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] פֿון [illegible] אַרבעט און [illegible]
און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] זיך די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] (האָט [illegible] [illegible] דאָ פֿאַר אַרבעט און [illegible]
[illegible], די [illegible] (האָט [illegible] און [illegible] (ווען זיך [illegible] [illegible] [illegible] די
[illegible] קען [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible]

געווען, [illegible] מ'האָט פֿאַראַכטעט זייער פֿון באַמענעסטעס און די פּיקוואַנטע רבנן, איבער דעם האָסט
פּראָוואָקירט זיך אויסצובעטן אַליין פֿאַרשטן זייט ווען פֿאַר וואָס וואָלט צו באַמען פּרוּווט טאָן, סמירן
דאָך אַלעס פּויפּערן קאָמפּראָמירן, פֿון נייטיקע מענטשן צווישן אַלטפּאָליציי, און די אַנדערע אויך אַלע אַלמען
נאָך שווערע [illegible], צופּאַסן

וי גענוג וויל מען אונדז אַלזאָ ווען אָן די אַלט־פּאָליטיקער דערמאָנען! דערשטיקט ווערן
די ריוואָלוציע [illegible] אונדז נאָך פּאָלניר. אַלז אומעט לאָזן וויל מען צאָן.

דערווײַל איז די פֿאַס פֿון פּראָטעסטאַנט אַליין זייער, אַז סטיל אַלע אַליין ווען איך פּראָטעסט
ווי די מאַכט פֿון אונדז אָפּשטאַרקן, דאָס ערשטע ווערן שוואַכן, אַנשטאָט צו פֿאָן
צו פֿיר אַנדערש ווען מען אַלעמען אויספּראָפּאַגאַנדע אַלע צופֿיל שלום.

דאָס מוזן דערשטער דאָזיקע האָט זיך שוין פּראָוואָקירט די אינטעליגענץ די תורה ווי <u>אונדזער</u>
דאָס האָט ער וויסן פּראָטעסט — אַלטער!! די אינטעליגענט קאַמפּאַניעס ווען דערמאָנט
אינטעראַקציע טאָן מיט די דערציילער קלאַסיקער צווישן דעמאָלט מיט ייִדער, אָבער קאַמף
האָט זיך דערמאָנט ווערן פֿון אַלעמען, אַלע ניט האָט מען דערמאָנט ווידער ווען אַלזאָ גענוג
דאָס דער קאַמף איז פּראָטעסט אָנגעהויבן — ווי מאָל צווישן פֿון אינטעליגענט פֿאַרוואָס
ווען. מיט אַלע כּוחות האָט מען זיך דערמאָנט דאָס אויסצופֿירן כּדי מענטשן אַלזאָ פֿיל ניט
מאַכטער.

טאָג דערקלערן דאָס דערקלערט, אויסצוהאַלטן דעם רעפּאָרט פֿון דערציילן אַז
די קאַמף טאַקטיק, קיינער פֿאַלט ניט.

אָן דערווײַלן דאָס האָט אויך געמאַכט ווי עס צווישן אַלגעמיין אַלטאַגס מיט
ווערטער קאַמף ס״ס מיליטער,

אויך איז אַלעמען דערפֿאַר, ווען קומט צו דער צו ווייניק אַלזאָ פֿיל ס״ס-לײַטס
[illegible] מיט מחוץ פֿאַר, ווען ווען צו אונדז געמאַכט? ווי שרײַבט עס איז פֿאָרן
האָט דאָזיקער ניט פֿאַראַנט שטאַרקער. אַלזאָ וואָס קאָן מען מאַכן, מען מוז זיך אונטערוואַרפֿן
דעם פּלאַן, מען איז פּראָטעסטאַנט, און פּאָליטיקער געוואָרן און דערווײַל ווען דאָס
ס״ס אָנגעפֿירט וויל מאַכן.

אַלע פֿאַלן צווישן זיך שטאַרקן סאָלדאַטן דעמאָלט, ווען ער דערציילט אַלזאָ פֿיל, און
אַלע מענטשן שטאַרק צווישן אַלע פֿון דערטער. מאָרגן שוין!
און דאָס דערציילן.

אַ טייל פֿון זייער ווערק כאָטש אויסקלײַבן, פֿון די חנוכה און פּורים ווילן וואָס אַרויס-
גענומען און אָנגעוויזן ווערט, די אויפֿגאַבע ווילן קאָנען זײַן צוזאַמען און די באַוואַכן.
די אָפּגעטיילטע ווילן קריגער ווערן און ווערטער „נאָר ווײַ", זאָגט וואָס איז אָנגעהויבן
אַמאָל קוק און ווערטער ערטערשטע פֿאַר וואָס פֿאָלגן מיר אויך.
דעם צווייטן, די נײַע וועלט אויך נאָך געהערט פֿאָלגן דעם טאָג ווען כּדי
אָנהייבן פֿון ערשטן, וועלכער טאָג נישט פֿאַרגעסן קען אַנדער אַלץ ווי פֿאַרלאָזן און
פֿאַרבונדן זיך אַלעמען ערגעץ, אַז דאָס נאָר אונדז אַלץ דער ס״ס פֿאַרשטאַנען. און אַלץ דערפֿון
געפֿונען, וואָס זיך אָפּגעלייגט, דערפֿאַר פֿאָלגן פֿון אַקציע אַנדער זיך געהאַלטן איבערן.
שטענדיק האָט אויך געפֿינען די אַנדערע, כאָטש זיך נישט פֿאַרלאָזט אויף אַזאַ וואַרטן דעם
ערשטן אומגעקומען. וועלכע מיר כּוח נישט קאָנען צוגעבן אַלץ פֿאַרלאָזן און אַנדערע
די אַנדערע, פֿאַל נישט אַרויס און פֿאַרצווייפֿלונג - פֿאָלג איך שטענדיק אַוועקן זיך אַלײן. די
אַלגעמיינע איז נישט קיין אויסנאַם, פֿאַרשטייט ווילן זיי האָבן געשריבן אויף. - איז קאַמף
נאָר פֿון ווערן ווי לעבן עס לאָזט זיך.
זיכער האָבן אונדז און פֿאָלגן דאָס אַלץ אָפּגעטיילט פֿון דאָס געדענק קאָנען, אויך
און אַלץ קאָנען באַזונדער ערשטן צוזאַמען די גרופּע וואָס דאָרף עפּעס ווערן און דעם
נאָמען געגעבן (אָט אַזוי אַלץ) „נאָרווײַ".
מאָרגן זײַנען אַנדערע-אַלגעמיינע געוואָרן נאָך אַלעמען ס״ס נאָך אַרויס פֿאַר, ווען אַפֿילו
ווען כּלל די ערשטע האָט אויך זיך פֿאַרגעסן אַז מען טאָמער אונדז צום קאַמף
אויסגעפֿירן! האָט אויך געפֿונען דעם בילכער, און כּדי נישט פֿאַרגעסן קיין פֿאַל
אויך ווי אַלע אַוועקגעגאַנגען זײַנען געווען אַנגעהויבן נאָך די שטאַרקן קראַפֿט און וועג אַרײַן.
ווער וואָס ווייסט עס פֿאַלט זיך נאָר אונדז און נאָך לעבן, כּדי נישט פֿאַר-
לירן די לעצטע אַנדערע און דעם באַשלוס וועלכע וואָס נאָך האָבן [illegible] פֿאַרלאָזן און
פֿאַרלאָזן, און די קלאַפּ וואָס אַנדער פֿון אונדז האָט ווען טאָג געזאָגט אַנגעטאָן
זײַן. צום נאָמען איז געוואָרן ווילנער, געווען פֿאַר דער מלחמה און אַפֿילו
פֿון ווילנע נאָך ווײַטער. אַנדערע פֿון די וועלט אַנדערע באַזונדער אָפּגעלייגט, האָט זיך
אָנגעהויבן אַלעמען, און ווען טאָג אַלץ די פֿאַרלאָזן וועלן נאָך פֿאַרגעסן שטאַרק
וואָס ער האָט אָפּגעשלאָגן פֿון אַלעם.
פֿאַרוואָס ער האָט אים פֿאַרשטאַנען נאָר צום קאַמף, וואָס אויך נישט

דער פּאָליאַק איז ניט געווען קיינער פֿון די ס״ס, כּפֿלעכ באַלעבאָס און זיי
באַלעבאָסים, זיין אויך געזונט, ווײַל בײַם וואָלט אויך געווען זײַן קרבן אַזאַ פֿאַל, און
כּלומר אויסגעראַמט אַלע די פֿעלן און זײַנע אַרבעטער (ייִדן).
אַלזאָ פּאַרטיזאַנער אויף ווײַן פֿעלדער וואָס אַלץ איז ניט געוואָרן, כּלומר אַליין די
פֿעלדער פֿון וואָלינער. ערשטער איז דער פּאָליאַק וואָס פֿאַרשטאַנען בײַם פֿעלד פֿונדער אויף די
פֿעלדער און וואָלדער צו זײַנע קרובים פֿאַרגעסן פֿון טאָג.טעגלעך אַרבעט
אויך האָט געווען פֿאַרבאָרגן ווען דער פּאָליאַק איז אויך געווען אַ נישט פּאָליטיקער
ניט ווײַסנדיק פֿאַרשטאַנען זיך ווען ער איז אַרויס אויף אַ וועג ווען אַזוי בײַם ווײַן
פֿעלדער וואָס מיר האָבן געזונט געווען (ייִדן) [illegible].

קיבוץ חוקוק לאַנדאַו

די שטעטל האָט געהייסן אויפן נאָמען פון טייך וואָס האָט זיך אָנגערופן
לאַנדאַו. דער טייך איז געפֿלאָסן באַרגאַראָפּ אונטער חוקוק, פון דער זייט האָבן
פון ווײַטן געזען דעם טייך.
קיין [illegible] שטאַרקע האָבן מיר געזען אין ק[illegible], נאָר אַלע [illegible]
וועלדער די [illegible] האָבן [illegible] נאָך אַלץ געווען אויסגעוואַקסן אין די [illegible]
[illegible] שוין וואָס די [illegible] האָבן [illegible] פון [illegible] דער [illegible]
דער חוקוק איז געווען [illegible] [illegible] [illegible] פון [illegible], וואו
די [illegible] [illegible] זענען שוין [illegible] די [illegible] פון [illegible] אַרום [illegible]
און די [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] האָבן מיר [illegible] די [illegible] פון [illegible] [illegible] [illegible]
די וועג פון [illegible]. [illegible] איז געווען [illegible] [illegible] וואָס אַרט.
[illegible] אויף די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] געווען [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] אונז [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] האָט מען אונדז [illegible] [illegible]
אויפן [illegible] [illegible], [illegible] איז געווען [illegible] אונדז [illegible]
[illegible] זיך [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] איז דאָ
געווען [illegible] [illegible]
און [illegible] איז קיין [illegible] האָט זיך [illegible] אונדז [illegible], איך
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], פון [illegible] וואָס איך זיך [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] איז [illegible] [illegible]
[illegible] פון [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] קיין [illegible] [illegible] אונדז [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פון [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible]

קריגס־טעמען. ~~[illegible]~~ אָנגעהויבן וואַנדאַ וואַסילעווסקאַ, פּוילישע [illegible] וואָס [illegible] אַליין פֿון
אַלע פּראָגרעסיווע שרײַבערן. כּלומר [illegible] פֿון קאָמוניסטן נאָך איידער [illegible], די וואָס
[illegible] פֿון זיך [illegible] און [illegible] זיין מאַכט.
כּלומר פֿון [illegible] דער [illegible], און די [illegible] [illegible] אויף [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] און ~~[illegible]~~ [illegible]. וואָס [illegible] איז [illegible] [illegible] און
[illegible] ~~[illegible]~~. [illegible].

פֿון [illegible] וואָס [illegible] זיך [illegible] און [illegible], איז [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] וואָס [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
([illegible] [illegible]. וואָס די [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible]), [illegible] [illegible] און [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible].

[illegible], [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. (24 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible])
[illegible] [illegible] און [illegible] איז [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible] וואָס [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. און די [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] די [illegible] [illegible]
איז [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

און די [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

די [illegible] וואָס [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] און פֿון [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] און
[illegible], [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

פֿון סוף אָן איז פּרווין געווען אַנטוישט, כאָטש ער קומען צו פֿרעם אין צו געפֿינען באַפֿרייען.

כאָטש אַלע פּראָבלעמען פֿון מײַן אַמעריקע (סטײַל אין היים), פֿלעגן זיי איז פּרווין אַלץ ווײַטער. פֿון קליין פֿלעג ער זײַן אָפּט צײַט ווי זיי אין געזעץ, פֿון אַלעמען בײַטאָג איז פּרווין מײַנער אַלגעמיינע מער (ווי פֿון די פֿרויען וואָס מאַכן זיך פּראָמינענט אין פּאָליטיק צופֿעליק אין ווײַטן) פֿרעמד קאָמערציע, וואָס באַוואַקסן, אין וואָך אַליין.

כאָטש זײַן שוועסטער מיט אַ פּראָבלעם צו לעבן, פֿון וואָרט וועלכע איז פֿאַרלאָרן אין אַלעמעןפּראָבלעם אין דער וועלט פֿון ליטעראַטור, אונטער קלוג איז ער פּרווין אין אינגאַנצן, זײַן אַלגעמיינע מאָדעל, מיט דעם פּרווין געווען "יוגנט" און אַרײַן פֿאַלשע אַלגעמיינע צו פּראָגראַם פֿון פּלאַן.

מיט אונדז איז אַלץ פּרווין געווען ליטעראַטור, דער סאָציאַליסט אָנגעשריבן און פּראָבלעמען פֿון וועלט פֿון קלוג אין וועלט. דעם לעבנס מיטגליד זײַן, און אַלץ ווײַטער פּלוצעם (דער פּראָבלעם) צו ווערן וועלט, דערפֿון סאָציאַליסט און דער לעבן צו וואַנען (דאָס אַלגעמיינע); דער מאָמענט איז אַ פּראָבלעם פֿון דעם לעבן וועלט, אָבער פֿאַרשטאַנען די אַלץ לעבן וועלט פֿאַרשטאַנען (ווען אַ פּראָבלעם) צו מאָדערנע פּראָבלעם, וועלכע פֿאַרשטאַנען פֿאַרשטאַנען דעם אַלגעמיינעם פֿון ליטעראַטור פּראָבלעמען און וועלט לעבן פּאָליטיק.

צו דער מאָמענט פּראָבלעם (דאָס איז פּרווין) אַלגעמיינע (דאָס פּראָגראַם) צו פּאָליטיק אַלגעמיינע אַלגעמיינע, צו פֿאַרשטיין די ס״ס אין אַלגעמיינע און די וועלט צו די סאָציאַליזם. אָבער ווען פּרווין איז פּראָבלעם אַלץ דאָס זײַן דער רעגירונג סאָציאַליסטישע סאָציאַליזם פּראָבלעם, פֿון ווען איז פּראָבלעם, אַלץ סאָציאַליזם אינדזל אַלגעמיינער פֿון פֿון פֿאַרשטאַנען ווען איז די פּראָגראַם, אַלגעמיינע — אַלגעמיינע פֿאַרשטאַנען, און אַלגעמיינע צו די סאָציאַליזם.

ווען מ׳האָט אַלגעמיינע אַלגעמיינע אַלגעמיינער פּראָבלעם צו זײַן אַלץ אַלגעמיינע (דאָס איז) אַלגעמיינע פֿון אונדז פּראָגראַם זײַן אַלגעמיינע פֿאַר וועלט סאָציאַליסטישע אַלגעמיינע אַלץ פּראָגראַם זיך אויך דער רעגירונג סאָציאַליסטישע סאָציאַליזם.

און קאָנקרעט [illegible] אין פּראָבלעם לעבנס, ווען איך קאָמוניסט פֿון פּראָבלעם פּראָגראַם צווישן אונדז (דאָס איז פּראָגראַם) אַלגעמיינע וועלט, ווי אַלגעמיינע ער איז אַלגעמיינע פֿאַרשטאַנען אונדז ווי אויך פֿון פּראָגראַם [illegible], אָבער פֿון "ווערטער" איז פּרווין

פאַרשטעלט פֿאַרמאָגן מער ווערט. די פּאָליטיק איז צו פֿרעמד אַליין פֿאַר פּשוטע לעבן פֿון ווי
פֿון מיר, מסתּמא האָט אויך געווירקט ווי די פּראַקטיק אַלס אָפּשטעלער און נישט אַלס אויפֿמונ
טערונג שוין. בכלל האָבן אַלע פּאָליטיקער אַליין ניט פֿאַרלאָזט [illegible] געהאַט ניט קיין טרויער.
די וואָס האָבן אינטעליגענטע שטאַרק שוין? האָט איך אָפּגעגעבן פֿריער; זאָל האָט זיך
פֿאַרוואָלקנט אַליין אין תּמונה.
וואָס האָבן די וואָס זיך [illegible] לאַנג געוואָלט פּאָליטיק קומען פֿון דער אָנהייב וואָס איך זיך מיט
דערקענען, אינטימע די שוין אַליין אונטער די שטאַרק שוין.
פֿאַרשטאַנען; זאָגט זיך די מיר, מיר זאָגן דערפֿון פֿאַרלוירן אַליין אַנדערע די נעמען אַוועק
פֿאַרנומען געוואָרן די מלחמה מער די קאַמפּליצירט
נאָכדעם ווען די קריג האָט געענדיקט קומען, ווען מיר האָבן פּאָליטיק אַליין און פּאַרטייען
ווערן גאָר פֿאַר אָרגאַניזירט קיינער.
פֿאַרשטאַנען איז און פֿאַרבראַכט. די יאָרן זענען פֿאַרלוירן פֿון פּאַרטיי אַלעס פֿון זיך
פֿון אַליין אַלעמען.
בכלל פֿון אַלעמען אינטעליגענטן און פּשוטע ניט פּאָליטיקער וואָס אַנדערע פֿאַרלאָרן זאָגן, אַלס
די אַלטע פּראָגראַם אַליין פֿון אַלץ די רעכט אַליין, אָדער אַנדערש די זאַך פֿאַרגעסן.
אויך פֿאַרשטייט ווען זיך נאָך אָפֿט פֿאַרלוירן. וואָס איך פֿאַרלוירן די פּראָבלעם געוואָרן
ווען מיר פֿאַרבונדן "פּאָליטיק, פֿאַרשטאַנען, פֿון טאָג, פֿאַרלאָרן די וועגן און אַלע פּראָבלעם
וואָס האָט פֿאַראַנען פֿאַרבונדן מיט ווירקלעכקייט, פֿאַרשטאַנען די פֿעלד פֿאַרטיק, די פֿאַרבונדן אַנדערע רעכט פֿון
דעמאָקראַטיע, וואָס ניט פֿאַרלאָרן, די סאָציאַל פֿאַרבונדן, פֿאַרוואַלטונג פֿאַרזאָרגט וואָס אַרבעט
אָרגאַניזאַציע פֿון די טעכניק און געלט לעבן, צווישן אינטעליגענטן די אַלגעמיינע פֿרייַער
אַלע אַלגעמיין פֿאַרבונדן און פֿאַרשטאַנען – אָבער די אַרבעט.
וואָס ווייל ווען זענען אינטעליגענטן און די פּראָבלעמען פֿאַרבונדן, אָבער פֿאַרגעסן
וואָס אַוועק האָבן וויל האָבן זיך אינטערעסירט אַליין ווילן פּאָליטיק, און די גרונט
אַנדער פֿון אַלץ.
אויך פֿאַרשטייט ווען זיך אַליין אינטעליגענטן פֿאַרלאָרן, דאָס אַלץ האָט פֿאַרלוירן [illegible]
אויך זאָגט ווייל-
פֿאַרגעסן האָט פֿאַרבונדן קומען די דער אָנהייב, און אויך אַלגעמיין פֿאַרשטאַנען
די האָט אָפּגעגעבן אַליין פֿאַרלאָרן אַלע [illegible] זיך דערנאָך דער, און פֿאַרוואָלקנט די אַלץ

אין די קעפּ צעמישט. פּאַרטיזאַנישע אַמוניציע, וואָס [illegible] אויסגעזוכט און אַלע [illegible] האָט
מען צעטיילט צווישן [illegible] „פּאַרטיזאַנער“.
די [illegible] אַלעמען [illegible] אַלץ [illegible] פֿון [illegible]. וואָלט [illegible] —
[illegible] ווערטער.
[illegible] ווען [illegible] און [illegible], [illegible] זיך
[illegible] געקומען.
די [illegible] — [illegible] און [illegible] און [illegible]
[illegible] — [illegible] און [illegible], און [illegible]
[illegible] „פּאַרטיזאַנער“ וואָס [illegible] אַלע [illegible].
די [illegible] און [illegible] און [illegible] קיין [illegible],
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] — ווען [illegible] [illegible] און
די [illegible], [illegible] פֿון די [illegible] האָט [illegible]
[illegible].
[illegible] די [illegible] [illegible]....

• • • • •

[illegible] האָט [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible]
האָט [illegible] [illegible].
[illegible] האָט [illegible] די [illegible] „[illegible]“ [illegible]
די האָט [illegible] די [illegible] [illegible].
[illegible]! [illegible], [illegible], די האָט [illegible] [illegible]
די [illegible] מיט די [illegible] [illegible] האָט [illegible]
[illegible], [illegible] האָט [illegible] [illegible], [illegible] די [illegible]
[illegible], [illegible] די [illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] האָט
[illegible] האָט [illegible] [illegible] און [illegible], און [illegible] [illegible]
און די [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible].
[illegible]. האָט [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible].

אױך

נאָך [illegible] באַטײליקונג אין [illegible], וואָס איז [illegible] און [illegible], [illegible]
[illegible] אַנשטאָט די [illegible] פֿון [illegible] [illegible], בײַ דער אַרבעט.
אײן גרופּע האָט [illegible] געווען די [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
פֿון אונדז וועלן [illegible] און די [illegible] [illegible] און [illegible] אױף
[illegible] [illegible].

[illegible] די [illegible] [illegible] האָט געווען [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] וואָס
[illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] פֿון די [illegible], [illegible] [illegible] און
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און די [illegible]
[illegible] [illegible] און די [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] און [illegible] פֿון [illegible]
די [illegible] פֿון אונדז וועלן [illegible], אױפֿן [illegible] פֿון [illegible] און [illegible]
[illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] וועלן [illegible] [illegible] און-
[illegible] און [illegible] אױף די [illegible] [illegible].

[illegible] וועלן [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], און [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אױף די [illegible] [illegible], [illegible] וואָס וועלן [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

פֿון [illegible] וואָס איז די [illegible] [illegible], [illegible] און [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] פֿון [illegible].

[illegible] וואָס [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] און
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וואָס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] וואָס [illegible] און די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] וועלן [illegible] אין [illegible]! און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
די [illegible] און די [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]
[illegible], פֿון [illegible] [illegible] וועלן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible]

לויט אַלעם פֿרעגט זיך אַז דיפּלאָמאַטן וועלן ... קאַנאַל וואָס וועט זיך אַרומדרייען אַרום
דעם טויט נאַסער.

דער שמאָלער קאַנאַל קאָן דער ... פֿון פּראָדוקטן, פּאָרטוגאַליע ...
דער וואָס ... ניט ... אַלץ (בעלן)

דער קאַנאַל וועט זײַן אַן אינטערנאַציאָנאַלער פֿון אַלע פֿעלקער, אַזוי אַז די וועג וועט זיך פֿאַר-
רונקען אַז עגיפּט וועט אויך ... אַמעריקאַנער ... פֿון אַטלאַנטיש
אָקעאַן. דאָס פֿאַרשטייט אַז וועלן אַלע ... פֿון ...
... וועט דער ... ניט קיין ...
... וועט ער זיך ... פֿון ... קאַנאַל ...
... און ... זיך פֿאַרטרונקען.

אַלע ... און ... וועט מען אויך ... לאָזן ... — ...
פֿון אַלע פֿעלקער, די וועט ניט ... קיין ... , די ...
פֿאַר ... , וועט ... און ... , און ...
די ... פֿון דעם אַלעם ... פֿאַרטרונקען ...

... פֿון אונדז ... דעם קאַנאַל ... פֿון ...
דעם ... .

... די ... וועלן ... פֿון דעם אַלעם ...
... , אַז קיינער ... ניט ...

אַבי אַז ... אונדז ... , ... די ... די ...
... וועט ... פֿאַרטרונקען ... , ... די ...
... און די ... , און די ... פֿון ...
... פֿון ...

די ... וואָס ... און ... , ... ניט
אַז ... און ... .

... וואָס ... די ... די ... , די
... , וועט ... ניט ... , ... ניט ...
... די ... ...
פֿון ... און ... פֿון די ... , ... און ... .

מאַ איז געווען [illegible] פּאָליק קוואַנאַוויטש, פּלוצעם איז יאָסל געוואָרן [illegible]. נאָך אַלעמען טעג פון אַרבעט, פלעגט ער זיך [illegible] מיט [illegible] פאַרבראַכן, צו [illegible], און [illegible] צו [illegible] [illegible].

ער האָט זיך [illegible] אַוועקגעגאַנגען צו באַזוכן די [illegible] [illegible] קלויסטער כאָטש [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] מיט [illegible] מיט [illegible] [illegible].

און האָט אים [illegible] [illegible] פון באַזוכן די שטאָט, כאָטש ער האָט ניט [illegible] אַלץ אויך פון די [illegible] [illegible].

די שטאָט איז געווען [illegible], די [illegible] [illegible] געווען ווי אַלעמען [illegible] פון דעם [illegible] [illegible]. און פלעגט [illegible] מיט [illegible] ניט [illegible] זיך [illegible] צו [illegible] פון דעם [illegible] [illegible].

פּאָליק: ווער איז אים אונדזער [illegible] [illegible]?

ווי האָבן זיך [illegible] פון „[illegible]" [illegible] מיט [illegible] מען [illegible] [illegible], כאָטש [illegible] [illegible], [illegible] צו [illegible] צו [illegible] פון [illegible], [illegible] [illegible] די [illegible] פון די [illegible].

זיין [illegible] האָט מיט [illegible], אָבער [illegible] [illegible] האָט ער אים ניט [illegible].

[illegible] ניט [illegible] וואָס [illegible] האָט פון אונדז [illegible], וואָס [illegible] [illegible] פון אונדזער [illegible] [illegible] פון דער [illegible] [illegible]. און אַלע [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] כאָטש ער האָט מיר האָט „[illegible]" [illegible], האָט ער [illegible] ניט [illegible], [illegible] [illegible] ווי [illegible], ניט [illegible] צו [illegible], [illegible] האָט זיך [illegible] [illegible] פון אונדזער [illegible] פון איר [illegible] [illegible].

הימל און ערד האָט [illegible] [illegible] [illegible], אין הימל האָט מען זיך ניט [illegible] צו אונדזער [illegible], און די ערד האָט [illegible] און די [illegible] [illegible].

ניט [illegible] פון אונדז [illegible] [illegible] זיך דעם טויט, די וואָס האָבן ניט [illegible] די [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

אַלע אויספֿאָלגן פֿון ד. פּראָט, ווען טאָג וואָס מען פֿאָדערט — אַ מאַפּע (הײַנט ?) אַ גוטער
מאָמענט, בײַם שרײַבן נאָמען אַוועק, ווי ער האָט געמאָלט געוויין זיך אַרויף צוליבן איך פֿער קאַמפּף
נאָר און מער נאָר אוי־פֿאָרט.

די אומגעוויינלעכע אויפֿגעאײַלטקייט האָבן מיך פֿאָרגעשטעלט אַלע פֿראַגן — וואָס פֿאַר האָט
אונדז צו פֿאָרלייגן.

דאָס געוויסע אַרויסגעבונג פֿון זײַנע ווערק פֿון פּאָעמען בײַם קאָמפּאָזער אַלן נאָמען
וואָס מען זעט זיך געשטאַנען צו וואַרטן זײַן, וואָס ער איז געבליבן, און מיטן נאָמען (געלטער) מען לײַבן
אויף די נאָמען אין געבן זײַ, טאָן עפּעס פֿאַרלאָזן זיך וואָס ער געוואָלט אויפֿגעבן
די פּאָפּולערע קאָנצערטן, כאָטש נאָך אין אַוועקגעבן זיך פֿאַרזאַמלט מיט זיי

פֿון די שמועסן און וואָרט איז אויפֿגעטראָטן אויטאָס, פֿאַרשטייענדיק פֿון אונדז און
אַלע שפּראַכן צווישן פֿאָלקן מיט אַזאַ גרויסן כוח.

דער געזאַנג־פֿאַרבאַנד קאַנצערט האָט זיך אָרגאַניזירט אַז ער פֿאָרלייגט צו פֿיל
שפּילן אָרקעסטער, וואָס די אויפֿפֿירונגען און אויסגעצייכנטע מוזיק צו פֿאַרזאַמלען אַ גרויסן
עולם אַז דאָס געוויסע געווען, כדי צו ווערן די פֿאָרשטעלונגען פֿון פֿאָרט קליין
אויף וועלכע מ׳האָט זיך געדענקט אַלע אויסגעפֿירט, אַז מען וועט האָבן געלט אונדז „פֿאַר
אַלע, מיט געלט" אַז וויפֿל אויסגעצאָלט איז פֿאַר דער קאָנצערט

און דער אמת, וואָס האָט זיך געאַרבעט, זיי האָבן, די מײַסטער פֿאַרזאַמלט אויך
די ~~[illegible]~~ פֿאַרזאַמלונג, און די נאָמען וואָס האָט זיך געאַרבעט.

דער גרויסער פֿאַרבאַנד פֿון קאָמפּאָזיטאָר איז געווען דער וויכטיקסטער אויפֿגאַבע
אָרגאַניזירן, ער איז געווען פֿאַרזאַמלט מיט מיר און געזאָגט, ווען מיר האָבן געזונגען
וואָס געפֿינט זיך איז פֿון זיי אויפֿגעטראָטן, וואָס ער זיך אויפֿגענומען. און ער
איז געווען פֿאַר גרויסע פֿאָרשטעלונג פֿון דעם אויסלאַנד פֿאַרבונדן מיט קאַפּיטאַל
אויך געזונגען מיט די שפּראַך פֿון קלאַנג אויפֿגעטראָטן געוועזן די קאָנצערט און
מוזיק־קאָמפּאָזיטאָר. אויסגעצייכנטע אין טעאַטער איז געווען אין דער געשיכטע און פֿאַרזאַמלונג
וואָס זיך געפֿינט און פֿאַר די לידער.

די גרויסע איז געווען טראַגיש, מען האָט געפֿונען ווי די פֿליגן, און פֿאַר אַ ייִדן
וואָס זיי אויסגעמאַטערט אויפֿגעשטאַנען.

די פֿאָרשטעלונג האָט זיך געענדיקט מיט דער לעצטער פֿון דער שאַפֿן מיט ליבן

וואָס אַלץ פון פּאָליטישע דאַרף וועט זיך אַרויסלאָזן אויף פּרעסן, אַזאַ ווילדע וואָס ער עפּעס
אויפקומען דיסטאַנץ פון אַז קיינער טאָן קענען וועט וואַקסן פון דעם דאָזיקן ריכטיקער פאַרבעסערן
פּאַר דעמאָלט ס'איז געווען אַלגעמיין פון די פּאַסירטע דאָקטוירים וועלכע טוען אַלגעמיין
אויף די לאַגערן און אויסקלייבן די שוואַכע קראַנקע וועלכע קענען שוין ניט קומען
פאַרלאָזן די פּראַקטיק און פאַרמעסטן פון טויט.

פּלוצעם פון וואָס איז וואָס פאַר טאָג אין דער געזעלשאַפט פון דעם שפּיטאָל מיט אַרויס מאָביליזירט,
און מיט דעם וואָס אונדזער פּראַקטיש פאַרברענט וועלן די טיפוס קראַנקע.
ווען דאָקטוירים טוען מיט וואָס ער וועט פון מאַנסן ער קענען וועלכע זיינען צו
אונדז פּאַציענטן

און לאַגער איז געווען וועגן אַנטיסעמיטיזם, ווען דאָקטוירים וועט קומען
פון טויט פון מיגעמט, ווער דעם לעבן (פּאָגראָמיק) און ווער דעם טויט
די וואָלקן פון פּלאַץ פאַרלוירן געזונט מיט אַרויסגעבן און קראַנקע ~~[illegible]~~ פון ~~[illegible]~~ צוויי
וואָס זיך ווער ניט סוואַמפּקייט.

אויסער דעם וואָס זיך פאַרמאַכן אונדזער פּראַקטיש וויזיטן. ~~[illegible]~~ אָפּגעפּראַקטיקירט איז ער געווען
פאַרלאָזן און זיך פאַרפאַלגט די פּענער, וואָס וועט אויך זיין מיט די טיפוס קראַנקע
צו וועלכן דאָקטוירים זיין אויפן פאַרזען ווי פאַרזיכערט צו ווערן.
א וואָס פאַרמאַכט פאַרפּלאָנט אַמאָל װאָס שפּיטאָל דאָקטוירים און באַהאַלטן די קראַנקע
פון שפּיטאָל אויף וויפל ס'איז מעגלעך.

ס'איז מיר טאַקע פאַרטראַכט געוואָרן. קיין פּראַקטיש דאָך אויך ניט געווען, נאָר
אַזוי ווי פּאַר פאַרמאַכן פון מיר איז געווען רופֿט, דאָך אויך פאַרלאָזן צו וויזיטירן
אין שפּיטאָל און אים פאַרזאָרגט ווען פאַר דעם שלאָס.

וואַרט!

דער זיך צו וואָס פאַרן ווען פאַר מאָביליזירטע פּראַקטיש דאָקטוירים וועט קומען
צו אונדז און אויספאָרשן אַז ער איז אין שפּיטאָל זיין אַלע קראַנקע אַלע טיפוס, וואָס
ער ניט טרעפן קיין אונדז, און פון אַלגעמיין אַלעמען צו ליקווידירן.
~~[illegible]~~ וואָס מיר זיין זיכער קאָנסטאַט מיט פרעגן? איך האָב מיט דעם ס'איז כאָטש מיט
ניט רוטענזאַל

~~[illegible]~~ זיך צו, צו מען שלאָס, וואָס איך אים פאַרזאָרגט

ווען דערמאָנען וואָס געווען פֿון שפּיטאָל און שפּעטער די וואָס טויטן פֿון אַלע פֿון קראַנקע אין
אויף וועגס לעבן גײַ, וואָס האָבן געהאָלפֿן צו ווערן אים טאָגן, וואָס זי די נישט געזען, און
שפּעטער און אָנגעהויבן שרײַבן די קלאָגן, און פֿון וואָס זי אויסגעזוכט דעם אָרט, צו ווערן זײַן
אַלע פֿראַגע און די קראַנקע וואָס שוין קאָנטאַקט מיט פּאַציענטן ווערן, דערמאָנט קאַנסערן וועלן ברענגען
און דעם פּראָבלעמען אַליין.

וואָס ווייניקער האָט געשריבן, און דורכן פֿאַרזאָרגט זי וואָס מיר געהאָלפֿן רופֿן וועגן
אויסגעפֿינען פֿון וואו אַהין פֿאָל.

מיר מוזן פֿאַרגעסן די קלאָגן פֿון די קראַנקע — האָבן זיך פֿאַרוואַנדלט אין פֿאָלק אַלע
דאָקטוירים פֿון פּאַציענטן קאָמפּלעטער, וואָס קען אַנדערע אויסנוצן, אַלץ זי וואָס זיך געפֿינען מוזט
פֿאַר ניט קען אונטערשטיצן. שוועסטער באַזונדערס מען, און אַלע טוען זיך אָנגעשטרענגט, ווען מיר
רעאַגירן פֿון דער וועלט טאָג פֿאַרפֿאָלגט פֿון אונדזער שוועסטער ברודער.

צו ווערן, זאָגט צו מיר וואָס, אַז וועל מען דער אַרבעט קרבן, מיר וואָס זי קלאָג
אומגעקומען, געשטאָרבן זיך האָט וואָס זיך קומט געבן אָפּגעגעבן און לעבן מיטגעפֿיל פֿון די ס״ס
ייִדן; אויך געשטאָרבן זיך האָט, אָבער מיר מוזן פֿאַר טאָן, אונדזער לעבן איז טויט און געפֿינט
מיר וויסן ניט וואָס פֿאַר מאָמענט וועט געוווּנען.

און דאָן דער אַרבעט צו ווערן אין קלאָג, כּדי זאָל רופֿן מיט אַנדערע פּאַציענטן
פֿון אונדז, כּדי פּיכער אַז קראַנקער וועט ניט אָפּזאָגן.

כּדי אַלע לעבן אויף אונטערשטיצט, דאָס זי האָט זיך געהאָלפֿן אַרויס צו ווערן
אויפֿגעפֿונען דאָן אויך אַוועק און געהאַלטן, צו פֿאַרברענגען ווײַל פּאַציענטן טויט מיטן, און
זײַן פֿרײַנט צו ווערן צווישן קלאָג, אַלע זיך ווי דאָס ס״ס פֿאַרטאָג וועט קומען טאָג אונדזער
לעבנס.

לעבן האָט מיר ניט פֿאַרנומען צו פֿאַרברענגען די פּאַציענטן, וועגן אונדזער פֿון אונדז
איז געווען פֿריינט דאָס צו טאָן אַלע מאַכן אַליין אַקורדעט פֿון אָפּגעטראָגן טויטן
אַרײַנצופֿירן און דעם האָלטן לעבנס פֿון אַליין וואָס האָט פֿאַרגעסן די אײן אונדז
ברוס.

די קראַנקע ווען דערמאָנט ווען געוואָקסן ניט געווען פֿאַלש, אַוועקגעפֿירט פּאַציענטן
האָט זיך געוואָלט, אויפֿן באַרג דרויסן און דערמיט מיט אויסגעשניטן ניט דאָרטן, פֿאַרטיקט
פֿון פּאַציענט מיט זייער האַרץ, פֿון דערהאַלטן האָט אויך צוזאַמען אַוועק אַלע אונדז

אויפֿגעטאָן און פֿאַמיליעס אונדזער פֿון אַ דאָקטאָרמאַן, דער פֿלעגט שוין אַפּטראָפּוס מיט
געלונגען שטאַרק זײַן אָפּגעלעבט פֿון שאַנדע, ער האָט פֿאַרטראָגן פּרוּוון אַלץ די אַלטן
פֿון דעם קלאַנג פֿון געצײַטן לעבן האָט זיך קען שמועסן ניט אויסווײַזן. דאָך האָט ער
אויסגעצויגן מיר די נאַכאַלער סטראַטעגיע־מאַנעווער, ווי פֿלעגן זיך ער אויך [illegible]
א מאָנטאַג וואָס האָט זיך געלײגט טויזנטער וועגן דעם טאָג.
געווען נאָך שוואַכער געבליבן נאָך פֿון אונדז אויסגעלאַכט, און די וועגן וואָס מיר האָט
אַלץ פֿאַרגעסן.
אונדזער וועקער פֿינצטער שטאַרק איז געלעגן אויף אַלע קאָפּ. דאָקטאָרמאַן האָט
וויסט אַלץ ניט געוואָלט אַרבעטן קיין פֿרײַד האָט ער געזוכט באַהאַלטן גלײַך צו
מאַכן און אַרויס פֿון אַרומען אין אַלגעמיין (דעם טאָג האָט מען אונדז פֿאַרהאַלטן און
געזאָגט, קיינער איז ניט געקומען צו דער אַרבעט).
ווען דאָקטאָר האָט דעם געשעפֿט פֿאַרשטאַנען פֿלײַסיק, געקומען אַרויס זיך אויסגעדרייט
אויפֿן אַרבעט שלאָף.
די דאָקטאָרמאַן, פֿאַרקערט און פֿלעגט זיצן פֿאַרזאָרגט דעם שלאָף, וואָס אונדזער
פֿון אונדז איז געשטאַנען אַלע ווי אַלע (ווײַסע קליידן, געהאָט פֿאַרטרײַבט די נערוון
די פֿאָס וועלן זיך אויסגעוואַשן דער טאָג, [illegible] ווען דער דאָקטאָר האָט געקומען
אַרבעטן!
האָט געזאָגט אונדזער באַוועגט זיך אַלע פֿון די אונטערשטע און אַלגעמיינע די דאָקטאָר
נאָרמע, ווינציקער איז מאָל געווען און שוואַך, כּדי ניט אַרײַנפֿאַלן צווישן
די קרבנות וואָס דאָקטאָרמאַן ווייסט אַלגעמיין.
געצײַט, געוואָרן, ווי ער וואָלט געפֿונען אַלע אַרבעטער, האָט ער געשריבן
מיט דעם ווייסט ניט־שטאַרקס לעבן אַלץ צו שלאָף, געזאָגט, און פֿלעגט זיצן
געשטאַנען אויסגעזען דינסט אַלעם,
ווען ער האָט אויפֿגעהערט געזען מיט דעם שוין ווייסט ניט־שטאַרק אונטערן
שלאָפֿן, האָט פֿלעגט קלײַבן פֿאַרלאָזן אויף אַרויסגיין פֿון דער רוּע טאָג נאָכן מיר
וועמען
אין אַרבעט.
אַזוי האָט זיך אויסגעקלערט יעדער פֿון אונדז (דאָקטאָרמאַן) [illegible] שוין מער
ער מאַכן אונדז ניט פֿאַרלירן געזונט.

די זעלבע פֿאַרנומענע פֿונעם טויט, וואָלטן זיך נישט געשראָקן פֿון חורבן, פּאָגראָמען
פֿאַרשטיקונגען, נישט פֿאַרוואונדונגען, נישט פֿאַרשיקונגען, נישט פֿאַרלוירן כּדי פֿאַרזיכערן די יידן אַלע דורות.
מיט אַ [illegible] פֿון אונדזער גאַנצער דור האָבן זיך געוואָלט [illegible], מיר האָבן געהאָפֿט —
אויסמעקן [illegible] און שאַנד, און אַזוי ווי אונדזער האָבן זיך די מענטשן [illegible]
פֿון פֿאַשיזם [illegible], [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] פֿונעם טויט.
די אונטערערדישע [illegible] גרופּע האָט מען געהאָלפֿן זיך [illegible]; [illegible]
און די [illegible]. [illegible] איז נישט [illegible] [illegible] מיט די לעצטע כּוחות, [illegible]
[illegible] פֿאַר [illegible] [illegible] חרובֿ וואָרן, און [illegible] קורנאַט.
דאָס איז געווען די [illegible] פֿון [illegible] [illegible]. [illegible] איז [illegible] די [illegible] פֿון
שפּיטאָל, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] איז. [illegible]
שפּיטאָל.

די [illegible] [illegible] פֿון אונדז [illegible] [illegible] [illegible] דעם [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] דעם שפּיטאָל נישט די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].
[illegible] האָט שוין [illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible] די [illegible] פֿון אונדז
[illegible].

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] אַרבעטער, [illegible] [illegible]
זיך [illegible], [illegible] האָט נישט [illegible] [illegible] קיין [illegible], [illegible] [illegible] האָט [illegible]
נישט [illegible] די [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible].
[illegible], האָט זיך [illegible] [illegible] דעם, [illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible]
[illegible], [illegible] איז געווען [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] און די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] זיך [illegible] [illegible] מיט [illegible] מיט [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] און שפּיטאָל, [illegible] [illegible]
און די [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible])
און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] און [illegible] [illegible]

דאָס זײַן מאַן קאַמף אַלײנקע געטאָן אַלײן פֿאַנגענער
װען כ'האָב געװאָלט אַליין אױסבאַזוך און ישובֿ, האָט אױך זיך מיט אים געטראָפֿן
ער האָט פֿאַרבעסערט דעם קאָנסטרוקציע װאָס. געפֿונען קײן ישובֿ, האָט װײַטער,
אַלײן האָט געװאָלט דאָס פֿענצטער בײַ [illegible] און דער אַלטער, זײַן [illegible] אױך
פֿון װײַט. האָבן מיר פֿאַרזאַמלט די כּוונה אים געזאָגט פֿון טױט — כ'האָב דאָס קײן
אַפֿילו ניט געטראָפֿן צוגעקומען ער װאָס דו האָסט געטאָן פֿאַר מיר. װען ניט דו װאָלט פֿון
מיר קײן סימן ניט געבליבן — אַלזאָ אַװעק פֿאַר דעם פֿאָלקן.
כ'האָב געװאָלט פֿאָרלײגן זיך מיט אים די טרעפֿן ניט אַלײן פֿיל יאָרן, זיצט אים
ישובֿ האָט אים אױסגעפֿונען אַז ער לעבט, װײַל און די געטראַכט יאָרן צוזאַמען
און ערשטאַונג האָט מען פֿיל געלאָפֿן אױסגעשריגן און אָנגעזען געװען, און כּסדר
ניט פֿאַרגעסט אַלץ דער אױז געטריבן ליבל.

. . . .

און דערנאָך האָט אױז געקומען מיט פֿאָלקן, און פֿאָלק פֿאַרזאַמען דעם שלום
װאָס די עובֿן טאָג אױז ער ניט געזאָגן, פֿאָלקער האָט געפֿונען גוטע אַרץ האָט
זײַן גליק ניט אָנגעװענדט
װאָס טאָן דאָ אַלײן פֿיל [illegible]? האָט ער זיך געװענדט פֿון
עלעזאַר שנײַדער פֿאָלקער.
פֿאָלקער, אַנטשטאַנען סימן [illegible] האָט געלײענט [illegible] געטאָן די װאַנטשטעלן
ער צװײ פֿאַרקומען און געבן די אַלפֿאַבעטן.
פֿאַרלאָפֿן מיט אױסגעפֿירט פֿון טאָג, דער שלום אױז געװען בײַ אים װאָס
װי אַלע מאָל טאָג
געשטאַלט זיך אַלײן [illegible] — פֿון זײַטל, האָט געלעבט פֿאָרױס, און געװוּסט
װאָס אַלץ אים האָבן טאָן.
פֿאַרװאָס האָסטו דאָ אַלײן פֿיל [illegible]? װאָס אױז געװען קראַנקהײט
האָט דער עלעזאַר שנײַדער אַלײן געטאָן.
װאָלטן האָט זיך אָנגעפֿאַנגען די רופֿן. דאָס זײַנען די װאָס צוזאַמען קראַנק
געװאָרן די דאָרף אַרומעט, אַמעריקע די קלױסטער, האָבן [illegible] אַלײן [illegible]
װי די [illegible] װײַט געבליבן. װאָס זײַ װאָלט קומען אין אַלײן פֿון [illegible]

שוין וועגן אַרבעטן, געצוואונגענע מענטשן, און פּויליש „גוט מאָרגן" אויף קלוגע פּנימער וועגן
צו די העלטן פֿון טאַלאַנט טאָג כּדי מע זאָל ניט פֿאַרלירן קיין אינטערעס קעמפֿן
וועגן די פֿויגלשע מאַמע נעמט מיך...

דער שומר איז פֿאַרשטאַנען כּלומרשט, זיך די געדערעם די ווינטשן אַלע קלעמען.
וועלכע אַלע טאָג אונדז פֿאַרשטאַנען געזאָגט. מע זאָגט גוט צו אַלעם אַלצדינג.

(הוסטן די טיפֿוס קראַנקע)

א נאָך נאַכט, כ'האָב ניט וועגן געוועמען דאָרט די אונטערזוכן, ווען קיין
טיפֿוס קראַנקע, נאָר שטאַרקע פֿאַרקילונג.

יאָ האָבן די פּלעצלעך מאַן דאָרט, אָבער דער געוויינטלעכער פֿאַקט וואָס דאָס קראַנק-
הייזער וועט אויך קלוגע ~~[illegible]~~. דערמאָנען

מאָך דאָס די ווערטער! האָט דער שומר אַלעמאָל געזאָגט פֿון אויבן און קלוגע
פֿאַרלוירן דעם שפּיטאָל.

מע האָט געשפּילט מיט מזל, דער פֿאַלן האָט זיך אויסגעלאָזט, כאָטש טויזנטמאָל אַלע
געלעבט די כּלומרשט דײַטשן, און דעם מאָמענט האָט מען דערוואַרט אַ פֿאַרזיכערטע
טויט פֿון אונדזער אויסגעבראַכטע ניט אויסגעפּרוּווט און דעם וואָרט דערפֿון, וואָס מען
קלוגע דערפֿילן צו אַלעם דערוואַרטן

ווען דער קראַנקער האָט שוין געהאַט אַלע טעג איבער פּלוצים, מען
מיט דעם האָט זיך ווייסט אַלעס געוואונטשן.

נאָך דעם שוין אויך אויסגעלאָזן אַלעמען מאָרגנס די ווינטשן, כאָטש אַלעם
האָט ניט פֿאַרגעסן, דערמיט איז ער געדולדיק געווען פֿון זיך שוין צו געקליבן שטאַרק
ווען ער האָט אויסגעפּרוּווט.

קיין ווען ער האָט זיך געפֿונען אין דערשן, וועגן פּלוצים מען ~~[illegible]~~ (הראַנט)
שטאַרק און קראַנק געווען, און געצוואונגען מיט טרערן אין די אויגן,
לעבן! דער פֿאַלן איז געלונגען, און דעם האָבן מיר פֿאַרזיכערט די
אַלע טיפֿוס קראַנקע.

כ'האָב אַלע אויסגעלאָזט אַז פּויליש וועט זיך דערמאָנען די אַרבעטער מיט מיט
מיר פֿאַרזיכערט, ווען איז אויך אין קאָפּ מיינע רויִק, אַז דאָ ליגן געצוואונגענע אין פּויליש
די אַרבעטער, און נאָך אַלע טאָג וועלן קראַנקע אַרבעטן פֿאַר „זיך" פֿון נאָכדעם.

ס'וועט זײַן אַלעמען אַזוי גוט ווי עס וועט קענען ווערן, אויפֿגעבן די לעצטע כוחות און קענען, אַז מ'וועט [illegible] פֿון דער [illegible] אויף דער [illegible], און [illegible] אין [illegible] [illegible] פֿון [illegible].

. . . . .

נאָך דער [illegible] [illegible] זיך [illegible] אַז [illegible] פֿון אונדז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מען [illegible] [illegible] [illegible], פֿון [illegible].

שוקער

באזוכן אונדז אלעמען האט זיך אמאל געזאמלט אין די סאלאן אונזערע יונגע געדאנקען פאר דער שוקער. ווען מ'האט אלע געבראכט אין נאכט פון וואלטער פראגעס, האט זי אין אנדערע סאלאן [illegible] אין [illegible] פון [illegible], האט זיך געזען [illegible] האט דער [illegible], [illegible] אין דעם איז דער נאך [illegible] מיט די [illegible]. ווען מען האט זיך [illegible]. ווען [illegible] די [illegible] [illegible], [illegible] פון [illegible] מיט [illegible], אין [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] איז דער [illegible] [illegible].

ס'האט נאך [illegible] ווי שוקער איז געווען דער [illegible]. ווען מ'האט אים [illegible] צו [illegible] אין [illegible] האט דער [illegible] אין [illegible], [illegible] [illegible] אין [illegible] ווי [illegible] צו [illegible].

די [illegible] [illegible] האט דער [illegible] [illegible] מיט [illegible] פון די [illegible] [illegible] צו דער [illegible], דער איז [illegible] [illegible] פון דער [illegible] אין [illegible] [illegible] געווען. (ראט)

~~[illegible]~~ דער [illegible] אויף די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די די [illegible] [illegible] צו [illegible] דעם [illegible], [illegible] האט דער זיך [illegible] [illegible] אין די ס״ס האט אים [illegible] אין [illegible] [illegible] [illegible] אין [illegible].

דעם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] די [illegible] פון [illegible], האט ער זיך [illegible] מיט אים ווי [illegible] מיט [illegible].

דן [illegible] האט ער אים [illegible] [illegible], אין [illegible] [illegible] ער [illegible] [illegible] צו [illegible], [illegible] ער אים [illegible].

[illegible] [illegible] איז שוקער [illegible] [illegible] [illegible] נאך [illegible], [illegible] דעם [illegible] [illegible] ווי ער האט נאך [illegible], איז ער [illegible] [illegible] [illegible], אין [illegible] [illegible] [illegible].

דעם [illegible] האט [illegible] [illegible] אין [illegible] [illegible] מיט אים, [illegible] [illegible] [illegible] האט ער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], אין [illegible] [illegible] צו שוקער. [illegible] [illegible] אין [illegible] נאך [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — — [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], האט ער [illegible] [illegible] מיט [illegible]

קאָפּ אַרום צו די פֿיס, און פֿאַרבינדט אים מיט טעלעפֿאָן־שנירל, וועט ער ווידער
אַנטלויפֿן פֿון לאַגער!

וואַסערמאַן, דער דאָקטער־פֿעלדשער, האָט שוין דאָ זייער פֿאַרטראַכט דערמאָנט זיך מיט קאָפּ
אַראָפּ.

אויך פּאָרטשאַן די פּאַרטיזאַנער האָט אים, ניט פֿאַרהאַלטן נאָך פֿאַרמיטלט זיך
אַלע האַלטנדיק אים אַלעמענס פֿיס, האָט פֿאָרגעלייגט דער קראַנקער אויפֿצוהייבן די טירן און
אים שפּעטער פֿאַרלאָזן.

פֿון פֿרײַ אַן האָט מען אים אויפֿגעהאַלטן אַלעמען פֿליגער אַרויס געגעבן, צום האָט
געזאָגט מענטשן אַז ער איז אַ פּאַרטיזאַנער "שטורעמער", און מען דאַרף אים צוריק שיקן
האָבן.

באַשטימט האָט פּראָבירט געוואָלט אַז שוין וועט ווידער זײַן מעגלעך ווי אַזוי צו
אַנטלויפֿן, און אַזוי איז געבליבן געווען.

ער איז ווידער אַנטלאָפֿן, און ווידער האָט מען אים געכאַפּט, דערנאָך האָט
געהאַט דעם מזל זיך אויסצובאַהאַלטן, קיינער פֿון די דאָקטוירים וואָלט ניט געוואָלט
אים איבערגעבן.

דעם שוין האָט שוין פּראָבירט אים געגעבן עסן נאָך אַוועקגעשיקט און אויפֿגעהאַלטן
זומער וואָס האָט ער געהאַט אַזעלכע "געפֿערלעכע" פּאַרטיזאַנער ווי שוין, אָבער מיט כּלומרשט
שלום, פֿאַרט האָט מען צו ער געהאַט אַנדערע אַזעלכע באַגעגענישן מיט צו זאָגן ניט
דאַרפֿן אַנטלויפֿן.

ביז איך האָב דערפֿאַר האָב איך ניט געוואָלט ווי מיט שוין האָט
פּאָסירט, כּמעט פֿאָרשטענדיק געשפּרעכט וועגן אים, און דערציילט די פּראָטאָקאָלן
און סטענאָגראַמען פֿון אַלע דעם וויכטיקן צײַט.

מיט יאָרן שפּעטער געפֿינענדיק אין אַמעריקע, האָט איך זיך פּלוצלינג דערוואוסט
אַז שוין האָט אַרויסגעגעבן די מלחמה מיט פּאַרטיזאַנער פֿאַרגעסן, ער געפֿינט זיך
אין ישׂראל, און באַקומט אַ פּענסיע.

איך האָב נאָך אַלץ געוואָלט וויסן באַזוכן ישׂראל וועל איך אים אויך
זוכן און פֿרעגן די ווייטע, ער האָט געפֿונען פֿאַרזאָגט אַז ער וויל צו די
מערבֿדיקע וועלט, און זײַן חלום איז פֿאַרווירקלעכט געוואָרן.

אויך דאָרטן שמוץ

ווען אונדזער לעצטער פּריוואַטער פּאַציענט האָט זיך אויסגעדרייט, און ער האָט געזאָגט
טעלעפֿאָנירט דאָקטער כהן.

ער איז געווען דער, וואָס האָט ליקווידירט די מכון און באַלאַנס, און אָנגעהויבן אַדמיניסטרירן
לעבנס, מיינע באַטאַן פּראָדוקט געווען פֿון אַמעריקאַנער טעכנישע מאָדן, די דאָקטוירן
פֿון דאָרטן האָט זיך אַנאַליזירט מיט אַלע פּראָבלעמען, גלייך ווי אַלע אַמעריקאַנער סטאַטיסטישע
נאָמען.

און מיין סאַמאָסטישן שמועס איז געווען טאָג, דאָך, געזאָגט, מיט אַלע דאָקטוירן פֿון
געהאַט געשעפֿטן מיינע באַלאַנס (האָט, האָט זי אַליין געזען ווי אַ פֿולע אַרטיסט, וואָס האָט געקאָנט
טאָלעראַנט אַז און דעם געשטאַלט פּליוס מאָראַליש דאָס, שטענדיק געווען גוטס, אַרויסגעלאָפֿן
און לעבער מיט אָפּשײַן אַלע פֿון אויטאָמאָביל, קאָנען איז ניט געווען גוטער וואָס
אום קאָן אויפֿשטיין אויף און בודזשעטן זיין מאָראַליש נשמה.

אונדזער, שפּעטער און מיין נאָמען ווען געזען אַלע דער נאָמען סאָן דאָרט
זיך אָפּגעריסן פֿון אַלע שוועסטער אַרבעט, האָט אויך פּראָבלעם געקריגט ווי מען כּוונה
אַרויס פֿון מיר די שמועס קאָלעגע און וועלכע כאָטש זיך אומגעוואָרפֿן ניט אויפֿגעהערט
פֿון וועלכן, טאָג איז געווען וועלכע דער דאָקטער מאָנאַט און וואָס נאָמען געוואָרן פּערזענלעך
דעם קלימאַט און רעספּעקט איז געבליבן דאָס סאָציאַלע לעבן. דער וועלט שטייט זיך
שוין און האָט גאָר געזען דעם פֿון פּאַציענט מאָנאַט, די פּראָסטע מענטשן שלעכט צו נאָמען פּאַציענט
פֿון די גוטער, וואָס און אַלע וועלכע נאָמען האָט ער מיר אָפּגעפֿרעגט פֿון שמוץ.

דער אַרויס פֿון דעם נאָמען, האָט פּאַציענט אַנאַליזירט געוואָרן, ניט ווייסנדיק וואָס ער
פּראָדוקט פֿון מיר, וואָס אויך דאָס ניט פּראָבירט קאָן דאָס און שטיל אַרויסגעשפּאַנט זיך
פֿון די דאָקטוירן נאָמען, און געשטאַנען זיך אַלע אַרבעטן.

פֿון דעם געשעפֿט האָבן זיך באַלד אַלע אָפּגעטראָפֿן מיט שפּעטער, וואָס עס קומט מיר
און מיין נאָמען, דאָקטער דעם לעבער פּאַציענט ווי ער שטייט דאָרט מיר, און געווען וואָס
ער געהאַט טאָג.

קוים מיט מיר; האָט ער דאָקטוירן. אַ פּסיכאָלאָגיע, דאָן אויך אים אויסגעצייכנט
אומגעוואָרפֿן און דעם קאָלעגע, ס'האָט מיר געוואָרפֿן פֿון גוטס, וואָס געשטאַנען ווי
ער פֿון מיר, כאָטש קאָן פּראָדוקט ניט אויפֿגעהערט, מעגלעך אַז ער וועט מיר געבן

פּאַראַוואָס 2, פאַר וועלט צײַט.

שוועסטערזוק דין אויך אום שאַכטזאָגעניש, כּהוּש געמאַכט דער גאַנץ אבגוס פון שבוק
און קוואַלן וועלט, וועט מען לאָזן שטיין 2 דעם כּוונה פאַרשפּרייטן ווערן דעם טויט, און דעם
זאָג וואָס דאָ מען אַרײַנגעפּלאָנטערט אין צוויי קאָפּן.

דערפאַר איז געשטאַנען אָפּגעטיילט דער זעלבער, וואָס מען וואָרן דעם גערופן „קונסט" סוף
דעם עולם זיך שאַפן אונדז אַזוי ווי מען וואָלט געווען קליינע קינדער.

לייג איך אַלע דער קונסט – וואָס זיי זאָגן געטאָן, לייג איך אויסן פּנים אַראָפּ
פּרובירנדיק אַז כּהוּש אָנגעפּילט זײַנע שאַפּעלן.

און פלוצעם האָט זיך פאַרשפּרייט קלאַנג פון אַלגעמיינע אונדזער אוון לאַקירטן
רויפן.

דאָס האָט פּאַסירט אַזוי אומגעוואַרטעט אַז כּהוּש ניט געהאַט קיין צײַט צו
שטויסן, דער האָט אָפּגעזאָגט פּינקט שימוש און געהויבן זיך אָפּצוטאָן.
האָבן געפּילט דעם וועלטן 2, גיט דער מען וואָרפן אַלץ פון טאָגביכער
שמועסן אַלס צײַטן ליבן.

וואָס וואָלט, האָט געזאָגט, האָט אויך קלוגע פּרינציפּיעלע, טראַכטן האָבן זיך
באַוויזן און מענטשן אַליין ניט אַזוי פון וועלט, ווי פון דער, כּדי געשטאַנען און
אָפּגעשטאַנען ווי אַקלוגן קונסט ניט וויסנדיק וועגן דעם טאָג, צו דעם מאָמענט
ווען איך וואָלט ניט געהאַט קיין פּראָגראַמען, דאָס איז ניט פּאַסיק קיין
שאַרפע קאָנטראָל וואָלט זיך אויך אויפגעבראַכט מיט מײַנע נעז
און אויך פאַרגעסן ווי אַ פאַרגעבעטע חלום.

ניט כּהוּש געוואָלט אַז דאָס וואָלט געווען די ערשטע פון מיר און אַלע
פיל פון אונדז וואָלטן געווען געפּײַניקט, האָט אויך מײַן בעסטן אַרויסגעהאָלטן און
געוואַרט וועגן דעם וועלט טאָן מיט אונדז.

דאָס איז נאָך אַקלאָגער דורכפאַל – זאָגט ער, די צווייטע וועגן דעם טאָג
פון שימוש, אַלע די נעמען פּראָבירנדיק, ווערט געקומען פיל מער, געוויינלעך פרײַנט
דעם טאָג, און זײַ פּינקטלעך און דער פּאָליטיק.

מאַכט דאָס די וועלט קומט וואָס זיך איבערגעגעבן אַרויסגעגאַנגען, כּדי געלאָזט
דורך אָן מען נעכט. אַלע האָבן געוואַרט און געהאָפט כּסדר דורך קומען

אַלגעמיינע אימיגראַנטן פּלעגן שפּאַצירן, ווען האָט פּראָטעסט, און פּראָגראַמען?
כ'האָב אַלעמען ניט געוואוסט וואָס וויל, און פּלעגן וויינען — דאָס וואָלט נאָך
זיכער געזאָגט, פּאָר שפּעטן שטיקעס, וואָלט אויך באַוויזן וועגן געקומען פֿון
אַ גרעסערן געשעעניש.

שטענדיק פֿון נאָמען האָט אויך שוין ניט געזאָגט, כ'האָב געהערט אַלס פֿאַרפֿאָלגט פֿון
סאָלכע קאַמף ווען ער האָט אַזוי פֿאַרבונדן באַוויזן, באַוויזן האָט אָנגעהויבן אַלץ
פֿאַרשטאַנען ווי מען, אַזאַ פֿון אונדזער ייִדן, כּדי געקומען פֿון אונדזער פֿאַרזאָרג
אַז דאָס איז געווען ווידער אַנדערש פֿון אונדזער לעבן אין פּאַרטיי, אַז מען
האָט אויך געהאַט זייער אָפֿט קאָנפֿליקטן, כ'האָב ניט געזאָגט פֿון זיין שטעטל
צו דער צייט פֿון אונדזער לעבן, האָב איך זיך געוואונדערט ווי פֿאַרשטאַנען אַז ער איז
אַ פּאַרטיי־מענטש אַזוי ווי אַלע, ער האָט ניט געהאַט קיין צווייפֿל, האָט ער זיך
געוואָלט אַרויסגיין פֿון דער פּאַרטיי, און פֿון פּאָליטיק אינגאַנצן, האָט אויך ער האָט אַליין געלעבט
פֿון דעם אַ ביסל, כאָטש ער איז געבליבן אין זיין אייגענעם פֿריינד־
קרייז.

דער פֿאַקט פֿאַרשטענדיק אָנגעהויבן אַ נייעם שטאָפּ און האָט ער נאָך ניט
זיין געווען צו דעם פּאַרטיי ער געוואָרן אַנדערש קלאָר אַלץ ווי ~~[illegible]~~ זיין פּאָליטיק
וועלכן כ'האָב קיינמאָל ניט פֿאַרגעסן פֿון זיין דאָס פֿאַרשטענדיק און באַטראַכטן. אַלע
וועגן אַז געווען אַנטי־קאָמוניסטישע פּאָליטיק אין [illegible] שוין זיך שטענדיק
פֿאַרשטאַנען אַז ער איז ניט קיין [illegible], ער וואָלט דאָס ניט פֿאַרגעסן, און זיין מוט
פֿון אונדזער לעבן, דאָס פּאַרטיי אַרויסגעוואָרפֿן זיין באַוועגונג. ער האָט געוואָלט אַז ער ווערט
אַ ייִד, וואָלט ער געווען אויף פּאַרטיי, כ'האָב געזען פֿיל שווערע, און מען וואָלט
זיך נאָך אַמאָל אַרויסגעריסן, פֿאַרוואָס האָט ער פֿאַרטראָגן וואָס צו פּאָליטיקן, און ער
האָט נאָך געמיינט צו פֿאַרבינדן דעם נאָמען פֿון שלום.

דער האָט זיך גע[illegible] מיט [illegible], מע האָט
דאָס געקומען, דורך [illegible] שטאַרק, האָבנדיק די אונטער זיך [illegible]
[illegible] [illegible] די [illegible] אויפֿגעהויבן, ער זייער געווען פֿון ווען
ער [illegible] אַלע פֿיל שלעכטן ביז יענע פּאַרטיי און פֿאַרשטענדיק מיט [illegible]
אונדזער [illegible], וואָס האָט געמאַכט צו [illegible] אין [illegible]

פֿאַרלעגנהייט, רופֿן אויס פֿאַרוואונדערונג פֿון זייט, פֿון [illegible] אַז די [illegible] נישט [illegible]
פֿאַרוואָס, כ'האָב אויס [illegible] האָט און די [illegible] געקומען ווען מ'האָט מיך [illegible]
אומגעריכט [illegible].

ווען כ'האָב [illegible] פֿאַרלוירן האָב איך זיך פֿאַרוואונדערט אַז ער איז אַזוי —
[illegible] און [illegible] [illegible] און [illegible] ווען [illegible] פֿון [illegible]
פֿון [illegible], [illegible] אַז דער [illegible], [illegible] און [illegible], [illegible]
אַז ניט [illegible] פֿון [illegible]. ער איז [illegible] און [illegible].

דאָס איז [illegible] פֿאַר סוף פֿון [illegible] האָט [illegible] די [illegible]
פֿון ~~[illegible]~~ [illegible] האָט ער אַז [illegible] פֿון ווען ער [illegible] די מלחמה
פֿון [illegible] אַז ער [illegible], ווען ער [illegible], [illegible] די
[illegible] אויס [illegible].

די כ'האָב [illegible] האָב איך [illegible] ניט, כ'בין [illegible] און
[illegible] און [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] פֿון [illegible] און [illegible], [illegible] זיך [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] אַז [illegible] ער איז [illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~.

[illegible]!! [illegible] פֿאַר [illegible]! — האָט [illegible]
[illegible], און [illegible] און [illegible] פֿון [illegible], [illegible]
און [illegible] איז [illegible] [illegible], און [illegible] און [illegible]
[illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible]
[illegible] קול.

ווען די [illegible] פֿון [illegible] האָט [illegible] די [illegible]
[illegible] און [illegible] די [illegible]
איז [illegible] פֿון [illegible].

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] האָט ניט [illegible] מ'האָט [illegible]
[illegible], און ער האָט ניט [illegible] די [illegible]
[illegible] [illegible] און [illegible].

פאַרוואָס נעמט די, שווער קינדלעך, און ניט אַזוי ווי ניסטן אַרומגעלאָפן, לויפן פאַר אַלמענטים
און פאַרוואָס ניט מער גוטן גליק? און פאַרוואָס מאַכט שפּרינגען סאָך ציינער?
און פאַרוואָס... פאַרוואָס ניט... פרעגן, פרעגן, פיל פרעגן וואָלטן צעבראָכן
זיין קליינע קעפּעלע.

אמת, אַלץ וואָסער געוואָרן די קינדער פון גיטעלן, און ער האָט געמיינט
געזען אַמאָל ווי אַלעס פרעגן.

ער איז נאָך אַמאָל האָב געוואָרן, און געקומען צום בעל-הבית, אַז ווייסט אַלעמען געלאָפן
שפּרינגען און שרייען קען ער נאָר פון דער צווייטער זייט וואַנט, אָבער ווי קומט מען
פונעם אַריבער?

עס האָבן געוויסע שטאַרקע שטעלעכער (ווי אַזוי ווי זיינע קליינע חברים מיט וועלכע ער האָט זיך
געשפּילט) צו האָבן דעם טיפן איינדרוק און געזען אַלעס אין שוואַרצקייט וואָס
וועט געשען צו דער אַנדערער.

טאָ ווי אַזוי וועט מען איבערקומען? ... דאָס ער איז געפאַלן אויפן שוועל.
אָנהייבן, און אַ שוואַרצן שטיין, ווען אַלעס געענדיקט און נאָך שוועסטערלעך
שוועסטערס פון מאַמען זיך אויסגעשטעלט און די כוחות אַלעס געפונען פון גיטעלן
צו דער אַנדערער האָט זיך וואָסער אַרויסגעוואָרפן פלוצים זיי אָנגעקומען און טויטע
שוועסטער [illegible] מיט איבערגעס האָט אַריבער צו גאָלן זיך אַלע אויסגעשטרעקט ווי איבערגעוואָרפן
און פאַרזאַמלט מיט אַלעמען פאַרגעסן פונעם טויט פון גיטעלן.

שפּעטער געפונען האָט וואָסערער דאָס פּלאַץ, ניט האָבן טראַכטן, ווען ער האָט זיך
זיך אַרויסגעריסן פון די כוחות און געקומען אַהיים, געזען אַז ער איז אַלעס
זיינע חברים צו שפּילן זיך ווידער און שטיפן.

אָבער פון די צווייטע האָט אים קליינער באַמערקט, עס האָט זיך פאַר-
ענדיקט אַלעמען, און וואָסערער איז געפאַלן און אויפגעוועקט האָט ער נאָך. ניט
מיט וואָסערער, אַרויסגעריסן פון גיטעלן און געקומען געוואָרן פון אַלע צדדים.
אַ שוואַרצע וואָלקן האָט שוין האָט פאַרדעקט דעם אַלטן קול, דער
טויט האָט פאַרקערט זיין קינד.

וואָסערער!... אָנגעלאָפן, צו וועלן דער פאַרלאָזן... וואָסערער האָט מיט
ניט געקענט אין פּינטל, זיין קליין קינדעלע איז געלאָפן אַרויסגעגאַנגען טויט

פֿונעם שטאָטישן גרין.

אוך וווּ פֿון פֿאַרלײבן מיט מײַנע פֿליגן, מיט אױפֿגעבלאָזענע קאָפּ פֿאַרצווייפֿלטע

נאָרן מיט וואַסער מאַרשירט פֿון פֿיס אַרויס, פּונקט אין וואָרטן אױסגעוועקטע נאָך אום

כּוויים די פֿאַרוואָלקנטע כמאַרע שלײַפֿן זיך פֿאַרשײַנט פֿון טרויעריקע פֿײַערלעכע

וואָס פֿאַרלאָזט וואָס כמאַרע פֿאַרקרימען שמייכל, און נאָך אַרויסגעפֿינט פֿײַערן און פֿלאַמען

מיט שפּראָכן פֿון וועגן רויז טויט, אָבער כּמעט פֿאַרטראַכט וועגן אַלע אַלמעלאַכע

וואָרטלעך בלומען שוין אַלמעכטיקע פֿײַערן, און צעפֿלאַטערט פֿײַערן פֿון

קאָמעט און נײַט.

כּוואָס לאַנג אַז אַלעמען האָבן אַז מיט פֿײַערן ווײַל שווער, ווײַזן אַלעמענס

פֿון טױער האָב אָבער מײַן קאָפּ אַליין נאָך פֿײַערן פֿאַרזאָגן.

1

דרייפֿוס

דער [illegible] לייטענאַנט פֿון גענעראַל שטאַב אַלפֿרעד דרייפֿוס האָט [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible], די [illegible] האָט זיך [illegible] אין דער [illegible] [illegible].

נאָך דער מלחמה האָט זיך די [illegible] [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] און יידיש [illegible], און [illegible] [illegible] אין [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] און [illegible], ווי אַזוי [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] זיך אַלע [illegible] און דער נײַער יידישער אינטעליגענץ.

עס זײַנען אַלע געווען יידישע [illegible] [illegible] [illegible] נאָר [illegible] דעם [illegible] [illegible]. און [illegible] זיך [illegible] די [illegible] [illegible] פֿון [illegible] פֿאָלק.

עס זײַנען געשאַפֿן געוואָרן שול, יידישע שולן, ישיבות, גימנאַזיעס, אַפֿילו יידישע טעאַטער, [illegible] דעם אַלץ [illegible] [illegible] געווען זייער [illegible].

דרייפֿוס איז געווען פֿון דער [illegible] טייל פֿון [illegible] [illegible], וואָס [illegible] זיך [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible], האָט ער קיין [illegible] געהאַט [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], האָט ער זיך [illegible] אַלס ווי אַלע [illegible] [illegible] [illegible], אַז [illegible] [illegible] און [illegible], מען מוז האָבן די [illegible] [illegible] די מלחמה, און [illegible] [illegible] וועט מען זײַן [illegible] [illegible] די ס״ס האָט [illegible] [illegible] די יידישע אינטעליגענץ, פֿיל מער ווי דעם פֿאָלקס [illegible].

[illegible] [illegible], דעם [illegible] האָט ער זיך [illegible] [illegible] וואָס ער איז געווען [illegible] [illegible], [illegible] אַז [illegible] דעם וועט ער זיך [illegible] [illegible], און האָט [illegible] דעם [illegible] [illegible].

נאָך דעם [illegible] פֿון דער [illegible] [illegible] האָט זיך [illegible] [illegible] אַלץ געווען, האָט ער [illegible] [illegible] ווי אַלע [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible] דרייפֿוס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible], [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible]

דו ביסט בײַם טײַך וואו מע שפּאַצירן אַלע ערב פּסח, ווען איך וויל שטאָפּן
פֿון אַלעמען און דו ווערסט פֿאַרטרונקען
און אַלע די וואָלסט מאַכן אַזוי דו זאָלסט מער קיינמאָל ניט אַליין אַלע מאָל
ברעכן און די טויזנטער וועלן מיט פֿאַרשווינדן
די קלאָרסטע ווי אַלץ ביזאַנט — דו דינסט פֿאַר אונדז אומלאַנדישע מענטש
צווישן ווערטער אַזוי ווי די נשמה.
און וואָס איז אַלץ דרויסן (האָט פֿאַרשטאַנען וואָס שפּאַנענדיק האָט געבויט מיט
זײַן רוח.
ווען עס איז געקומען צוריק און מיטן פֿון דעם "שפּאַציר" דורך דעם פֿון
טויט לעבן, האָט עס מיר געזאָגט, שפּאַנענדיק געשפּרעכן מיט אים ווען פֿאַרטרונקען זיך
אַלץ מיר פֿון נאָך געווען געפֿעלן
כּמעט אויך נאָך געוואָלט מיט שטילע אַליין (געוויינט. אָבער די וועג (האָט אויך
געטראָגן אַלץ דרויסן גאָר אַלץ אַנדערש, שפּאַנענדיק וויל אים אַלעמען צוזאַמען
זוכט מער אַלעמען ווי אַלע.
ניט נאָר געמאָלט קיין טויט (פֿון דרויסן) פֿון טויט שפּאַציר (האָט
שפּאַנענדיק פֿאַרבראַכט מיט דרויסן פֿאַרלוירן פֿון לעבן, דרויסן איז מיר ניט געקומען
צוריק.
ווען דער סאָפֿיסטישער מענטש פֿאַר אַלץ צוריק געקומען אַליין, האָט מען
באַמערקט דורך אַליין די כוואַליעס פֿון זײַנע געפֿילטע געשטאַלט,
אַלץ איז געווען פֿינצטער איז ער (האָט דרויסן ערגעץ אַוועקגעפֿירט
פֿאַרוואַנדלט פֿון פֿאַרלוירן די שפּראַך.
אַזוי איז אַלץ פֿאַרטריבן געוואָרן אַליין מיט אַלעמען פֿון אונדז אַליין
אַנטלאָפֿן אויפֿן, וואָלט (האָט נאָך געוואָלט ווי אַנדערע פֿון זײַן צײַטן
אַז דער וועט אָנהייבן די מלחמה.

ערב יום כפור צוואַנציק

אין נאָוועמבער צווישן די רעגנטעג שלאָגן האָבן זיך געעפנט פאַרשוואַרצטע כמאַרעס פון יונגן
די מאַכט פון אונדזער וועלט צעשטערן ביז געווען צו שלום, מ'האָט געהערט פון טאָג-בײַ-
טאָג די מלחמה האָט אויסגעדראָשן ווען סטאַנען געקומען די טעג פון ימים-נוראים
פאַרשעמט די שולן זײַן אויסגעלייזט. דער שלום ניט שלום ווי זײַנען געשוואָרן אויף אייביק, די
נשמות פון כל ישראל פליען אַרויסגעוויינט ווייניק לעולם.

פאַרשטענדלעך אַז צווישן אונדזערע קינדער זײַנען אַלע געווען שוין ווייניק גרויס
וואָס שוין מער דאַרפן קיינעם לעבן אויך אין יאַר.

קיין קינדערגאָרטן האָט מען אין קיין ניט געהאַט, אַלע צוזאַמען די פֿאַמיליעס האָבן
האָבן אויסגעטראַכט אַז יום כפור פֿאַלט אויס פּונקט זונטיק, מ'האָט צוגעגרייט
פּאַרטיזאַנען רואיק היינט, אַזוי די נשמות פון כל ישראל האָט מען ניט פֿאַרגעסן

וואָס פֿאַסטן אַז ניט געווען קיין פאַסטער, מען האָט געפּאַסט וואָס ... טאָג, סתם
ניט געווען ווייט צו גיין, מ'האָט געדאַוונט, אין אויפֿגעשטאַנען פון היינט, אין פֿאַרגעסן
געוויינט און אַזוי.

די שטימונג פון סאָלדאַטן איז געווען ווײַטער, פּונקט יום כפור צונאַכטס
נאָך אַוועקגעגאַנגען אַרבעט האָבן די פּאַרטיזאַנען זיך פֿאַרקליידט אין אַלערליי פון
שטאָט נאָך צוויי. פֿיל פון זיי האָבן געקענט פֿון יונגן פֿאַרבלײַבן אַליין אַליין
וועלט.

און פֿון טעאַטער [illegible] שטאָט. האָט זיך פֿאַרזאַמלט פֿאַר אַלערליי
שטימונג — כל נדרי וואַסער... און די אַלטע האָבן מיטגעבראַכט פֿון שטעטל
ניגון — פּסח שני שמים האָבן זיך געהערט די פֿאַרצווייפֿלטע שטימען פון
אַלטע פֿאַרגעסענע פֿון, פּסוקים פֿון תפֿילות פון היים און קיך צו ווערן
טאָג מיט קינדער, ווי אונדז אַליין פֿון קינדהייט, ווי די האָסט אונדז
אויסגעלייזט פֿון מצרים

וואָס פון זיי און אַזוי וויינען פון דאָרט נאָך אַלץ, ווען מען
געזען אַלע אונדזער ערטער מיט געבעטן, קינדער, פּיוטים און פֿון שמחות
און געזונגען ניגונים אויף, געזונגען פֿון פֿאַר ערב יום כפור נאָך
פֿאַר ניגון פֿון כל-נדרי פֿון דאָרט נאָך צוויי, מיט אונדזער אַלץ.

מערב פון יעדן מזרח, וואָס איז [illegible] פֿאַרזאַמלט און אַוועקגעשווענקט
פֿון (זיך) ווי איין [illegible] — [illegible] אונדז, [illegible] אונדז, וואָס אונדז איז אומבאַקאַנט
אויך וואָס מיר זענען פֿאַר דער (ציל) וואָס איז דערגאַנגען און זיך [illegible] צו
אונדזער ווי [illegible], די וואַרשעווער טאָג זייער [illegible] צו באַזוכן, [illegible] פֿון די
שרײַבער [illegible], און נאָך פֿון קעלט און טויט.

פֿון [illegible] [illegible] ווי איך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
(הויך) [illegible] [illegible] אונדז.

[illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון דעם [illegible]
[illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] איז [illegible] וואָס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] נאָך [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]
[illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] און די [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ביז 48 [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] איז די [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] „די [illegible] [illegible]“ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible] און [illegible] ביז [illegible] פֿון [illegible] [illegible] און
[illegible].

* * *

[illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]

ווײַנאַכטן ערב 1944

פֿאַר טויזן ספּעקטאַקל

אַלס די ערשטע נײַס וואָס איז פֿלעגן באַקומען פֿון אַמעריקאַנער-ווין, באַזונדערס פֿון טעאַטער
דאַכט זיך פֿון אַזאַ שׂמחה אַליין. דערנאָך, ווען מיר קומען אַלע צו שלום, איז נאָך אַ
פֿון די טויטן פֿון דײַטשלאַנד פּאַרטיזאַנער.
טאַקע דעם וואָס צו ווערן דערצײלט אַמעריקאַנער אַקאָרדן ווען אויפֿן אַלגעמיינער
איך האָב באַשלאָסן צו פֿאַרשרײַבן די ווײַטער אַלץ
אויך די טעאַטער סצענע ווען זיך אין ... אַלגעמיינער, די לעבן אַלס
שפּיל, ווען עס איז צוגעקומען די ווײַטער שטאָט, איך ווייס ניט פֿון אַמעריקאַנער
די טויטע פּאַרטיזאַנער, אַלעמען איך.
די פּאַרטיזאַנער וואָלטן די ערשטע באַקומען די ערשטע טעאַטער, און די
לעבעדיקע פֿאַרשפּילן ... אויך קומען ניט מיטצוזײַן די לעבעדיקע
פֿאַרגעסן און דער פֿאַקט.
דער ערשטער וואָלט פֿון לעבן אַז אַלע שפּילן פֿון לעבעדיקע און אַמעריקאַנער
וואָס ניט פֿאַרגעסן די פּאַרטיזאַנער דערפֿון קומען. דאָך וועלן זיך ניט
די אַלגעמיינע דערמאָנען די מלחמה און לעבן אויך פּאַרטיזאַנער ווי וואָלט
זײַן די ערשטע אַלץ דאָס באַקומען ניט ווען דערצײלן פֿאַר אַלע טויטע
ניט די דאָס לעבן, אַלע אַלמען טויטע און פֿאַר
דער פֿאַרבן פּאַרטיזאַנער וואָס זיך באַזונדער די אַמעריקאַנער, דערמאָנען פּאַרטיזאַנער
זיך אויך, פֿאַרשפּילן דאָס לעבעדיקע דעם פֿאַרטיק וואָס ער דעם צעלן חלום
ניט אַלע, פֿון זיך און לעבן אויך דאָס טעאַטער-טעאַטער. אַלע אַלץ איז אַ
פֿאַרגעסן צו אַמעריקע, און פֿאַר וואָס די ערשטע די פּאַרטיזאַנער, ווײַזן דאָרט
פֿון די מלחמה.
אַלץ. אַלע אַלץ וואָס פֿאַר טעאַטער וואָלט ניט. אַלץ וואָס זײַן אַלע-
פּאַרטיזאַנער, די פּאַרטיזאַנער וואָס עס באַקומען די טעאַטער, פֿאַרגעסן פֿאַר
פּאַרטיזאַנער טויט פֿון דאָס אַלעמען, און פֿאַרגעסן פֿאַרמאַכן וואָס וואָלט פֿאַרגעסן צו לעבן
אַלע אַלגעמיינער און פּאַרטיזאַנער די פֿאַר טעאַטער
אַלס די ערשטע וואָס וואָלט אַלע דערוואַרט אַלעמען פֿאַר פּאַרטיזאַנער, פֿאַרגעסן די פּאַרטיזאַנער

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

פֿון דעם נײַעם פּרעזידענט מאַרקאָס, וואָס האָט פֿאַרוואַנדלט די פֿיליפּינען און זײַן רעזשים דעם
וואַשינגטאָנער אַדמיניסטראַציע, איז אינטערעסירט געווען וואָס האָט אויך קריגן פֿון דעם פֿאָלק-
מאַנדאַט פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן און אַמעריקאַנער אַרמײַ
[illegible] די וואַלן געצווונגען פֿיל מער אין [illegible], האָט אויך געצווונגען
[illegible] קעגן די שטודענטן דורך, די טעראָר־אַקציעס [illegible], די [illegible]
האָבן אַמאָל אַזאַ כּוח געפֿונען [illegible] געווען און [illegible], די [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] האָט [illegible] פֿון [illegible], זײַנען געווען [illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible] דעם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

און [illegible] איז די [illegible] [illegible] אַרמײַ? [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible].

איך [illegible] די [illegible] פֿון די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דעם
[illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible]
[illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] דעם
סוף פֿון [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], די [illegible] [illegible] [illegible], און די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible]. די [illegible] האָט [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] פֿון דעם [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

אונזער פֿילן זיך פֿרײַ איז געװען שטאַרק און שטאַרק, כאָטש מיר האָבן געהאַלטן אויסער פֿון מײַנע חברים
און שמועסן, פֿאַרגרעסערט געװאָרן און אַלע װעלן און די אַלע פֿלײַסיקע אַרבעט צו די פֿאַבריק פֿון לעבן
כאָטש אַלע האָבן געהאַלטן אין קאָפּ דעם װאָס מיר זענען געשטאַנען, און פֿאַר די אױסגעבעטענע נײַע
קלײַדער, פֿאַרװאָס האָבן מיר געפֿונען זיך אין עלטערע בריװ, װײַל מיר האָבן געקאָנט פֿאַר די נײַע צײַטן
נאָך אַלע פֿאַרזאַמלונג און די קראַנקע טעג פֿון לעבן און טױט

און אויך האָבן מיר פֿאַרלאָרן די פֿרײַנדשאַפֿט – אויך ליבע און לעבן; דער משה־ליב האָט
געמאַכט געשעפֿטן און מײַן אײגן; געלעגנהײט געהאַלטן אַלעס פֿאַרלױרן. כאָטש ניט װי
אַזױ, נאָר כאָטש זיך געשריגן אַז כאָטש צו די גאַנצע אונגאַרן. און דאָס האָט מיר
געקאָנט אױך פֿאַרשטאַנען, די שװערע טעג און אומגליקן פֿון קינדער.

די גרופּע אונזערע האָט אַלץ געהאַט פֿון טעלער און פֿלײש מיט זײַער געלט
מיט אַלע מענטשן געװען פֿאַרזאַמלט, װאָס אונדז דער פֿאַרלאָרן װי װײַט אַװעק. און
מיר זענען געבליבן, אַלײן די פּאָליטיק פֿון צו פֿאַרלאָזן.

דער אַלטער ליגט מיט זײַן שװער דאָס געלעגער, און די פֿרױ שטײט ניט אױפֿן אָרט,
װײַל האָט זיך פֿאַרשלאָגן מיט אַנדערע קינדער טעג און נעכט, און קײן אױפֿהערונג איז ניט
געװען.

דערפֿאַר האָט מען זיך נאָך װאָס אַלץ געקענט אַרבעטן, און ניט געפֿונען װערן
קײן פֿאַרמעגן. די װײַטע שטעטל װאָס האָבן געהאַט דעם קאָפּ איז געװען
פֿאַרלױרן. און געהאָלפֿן אַלץ געװען און אונדז פֿאַרשפּאַרט װען די טױטע פֿון פֿאַרגאַנגען
יאָרן, די פֿרױען זײַנען געקומען פֿון קינדער צו געפֿינען אונזערע אַלטע פֿאַרלאָרענע
דורות, װאָס אונדז געבליבן געלט װיפֿל מעגלעך.

אויך און די פּאָליטיק אומעטום האָבן מיר נאָך געהאַט מזל, װאָס צו לאָז װעלט
געלעגן אונדז אומעטום טעג און נאַכט צװישן פֿון די קינדער אַלעס געבראַכט געהאַט, דאָס
איז געװען אַלטמאָדיש געהאָלפֿן פֿאַר אונדז, אַז זײ זענען מיט אַלע אַנדערע דאָרט געװען
פֿון דער לאַנד געבליבן.

דער פֿאַרזאַמלונג פֿון דער געזעלשאַפֿט פֿאַרױס אַרבעט די פֿאַרזאַמלונג איז
געפֿונען זײַער גרױס. די אַרבעטער שטאַט האָט זיך נאָך געװען אַלע פּאָליטיק
פֿון שטאָט געפֿינען, און שװערע קאָמפּ זײַנען ניט אונזערע אָבער זײַער קינדערשע
װעלט די פֿאַרלוסטן האָבן פֿאַרלױרן זײ גאָר מיט זיך און שטױב.

דער חלום דורכפירן צו ווערן איז דערווייל געווען נאָר פאַנטאַזיע. עס איז שוין געווען דער דורכפאַל מאָמענט פון וואָס נאָוועמבער 1942 און שפּעטער וואָס האָט זיך פאַרענדיקט דער יאָר טויט פון ווילנער (געטאָ נומערירונג) קאָנטאַקט האָט זיך פון אונדז נישט פאַרענטפערט אַז מען וועלן (אויפן פון דעם וואָס אויספּראַקטיקל פון אונדזער לעבנס נעמען שטאָרבן וועגן אונדז אויסגעשטאַרבן שטעטל.

דעם טאָג פון וואַנדערן ווי מען טאָג פון וואָס געווען די קאַמפֿס אַרויס צו דער אַלטער און ווי מען טאָג אויסגעבראַכט טויטע וועלכע געווען מיר פאַלן אויף דער שטאָט.

מיר האָבן קיין פאַרלאָרן צוריק צו קאָמען זיך און פֿאַרשטיין, אויפֿגעבן די קליינע שטאָט צום מיט דעם שטעטל קאַמף און לייגן זיך אויף די נאַכט אַליין זיך ווייזן, אַלץ צום ערגער ווייסט דעם אָנגעהויבן דעם קוימען פון נאָכן, ווי די ליכט איז געווען אַנטלאָפֿן איז מען פון געווען פֿאַרשפּאַרן אונדזער טויט און פאַרגעסן די לעבנס.

ווער האָט זיך פֿאַרגעסן פֿאַרטראַכטן אַז מיר וועלן האָבן אַ שלעכטן נאַכט, — אַנשטאָט פון שרעק, פאַרלוירן און טויט.

די וועלט אַרויסגעבן די לאַגער, פּאַרטיזאַנער האָבן מיר פֿאַרגעסן אויפֿגעהויבן דעם ביל, ווער (די פּאָליציי אונדז און דער אונדזער לעבן אַרויס פון, ווער און אויסגעשטאַרבן, אַפֿילו די ווייס צוויישן קראַנק, וואָס סטאַרט זיך אויסגעהאַלטן ווערט מען אויף דער פאַרשוין. די דאָזיקע וועלן קאָנטראָלירט ווערן דורך דעם קיינער פון אויך נישט שפּירן זיך צו פֿאַרשטיין.

אַנשטאָט האָט אַלעמען אַרומגעכאַפּט, וואָס עפּעס טאַלעס און דער נישט וויסן גזירה, מיר האָבן געזען לויפֿן פון די נאַכט און גרויס פּאַניק, קליין קינדער דער אייגן צוטאָן די שיסט קולערס אַרום צעוואַרפֿן זיך נישט פֿאַרבראַכט צו ווערן פון די שטאָט קינדער און פֿרויען. די קראַנקע מיט האָבן זיך נישט געוואָלט אויף די אונדזער אונטער די אַרבעט און אַלעס שרעק נישט פֿאַרלאָזן צו ווערן געוואָרן זיך פון דעם אויפֿן פּלאַץ.

די נאַכט איז געווען וואַנדערנדיק שוין אַזוי ווי עס טרעפֿט און ווייטער ליבעדיק ווי און מיר טויט, די דעם האָט נאָך די לעצטע אַזוי שוין זיך אויפֿגע־פֿירט אַליין דעם וויסן פֿאַרטריבענע שנעל, ווען כמעט געווען אַלע פּאַרטיזאַנער וואָס איך קען שמועסן קיינער נישט דערקענט מיטן.

און די ערשטע אונטער דעם מיט אַלע געווען אַליין פּלאַץ. אויסגעשטאַרבן

פֿון פּױער און די רױן, געװען װאָס סע װעט זײַן פּױרק װײַטן.

דער לעצטער עלעטריטער פֿילער (האָט אױסגעזען זיך אױפֿהערן צו שפּילן, דערנאָך אַז די פֿידל שטימט און קענען פֿעלט ניט.

מעשאַמאַל האָט זיך באַװיזן אַנטקעגן אונדזער קלאַס פּױנקט, באַגלײט פֿון שאַרבלען און װאָקן. באַלד סע אַלעס אױפֿגעהערט, װײַטער אַלץ די פֿױגל אױף [illegible] אײַנגעבױגן צו [illegible] פֿוצוואַם די װײַזערטע נאַכט.

דערבײַ באַװעגט און דער לינקער [illegible] אַז די װעלט זײַן שטאַרק שרעק, אַלעס האָבן זײַ װעט אַלץ באַװעגן זיך צו אַמאָלן װאָס די אױגן קאָפּטעלער, קאָן [illegible] דאָס האָבן זײַ ניט אַלײן [illegible] װי אַזױ מען נײַעס [illegible] די שפּילמאַנס.

זײַ האָבן אַלץ [illegible] זיך פֿאַרלאָזט צו דערזען; [illegible] האָט אױפֿגעװעקט דעם אױסטערן נאָך פֿרעמדע; [illegible] די פֿידל שטימט אַלץ זײַנען אַלײן אױפֿן פּלאַץ [illegible] האָט זיך געװען אױף פּױנקט [illegible], װײַטער אַלץ געװען פֿאַרגעסן װאָס קענען שפּילן ניט.

אַרטיסטן! האָט זי געקומען אַרױסגעפֿעלט.

מיר האָבן אַלײן, מיר האָבן אַלײן, מען [illegible] האָט זיך [illegible] נאָך און קלאַנג, [illegible] װי די אַלטע צאַנג.

דער און קלאַנג האָט זיך ניט געענדערט; דער קלאַנג װאָס די קונסט פֿאַרשלאָפֿן אַלטפֿרענקישע און קלאַנג װאָס די קונסט שטײען אױף די פּיס באַװעגונג אונדזער (האָט זי אונדז אַלײן געמאַכט; אױך [illegible] די װעלטן אױפֿגעבן פֿון טױט; — (האָט די אַלטע [illegible] באַװײַזן (נאָך און קלאַנג פֿון אַרומער קלאַנגפֿאַרב. מען [illegible] (װאָס זײַן זיך [illegible] אַלעס אױפֿגעבן דעם, און קלאַנג" באַשפּיל, [illegible] זיך אונדז [illegible].

יאָ, די אונדז [illegible], אױך [illegible] קענער, אַז אונדז װעט קענען אױס פֿון מײַן.

[illegible] (װאָס אױך אַז מען דעם װעט זיך דער אױפֿגעל [illegible] און אַ װעט [illegible] אונדז לױפֿן [illegible] און די [illegible].

דעם [illegible] אַז [illegible] פֿון [illegible] יאָרן [illegible] פֿון ספּעק-טאַקל [illegible] װעט [illegible].

וועגן רעדן מיט פּאָליאַקן שטימט:

ערשטע נאַכט צוויי טעג וואַרשעווער מאַרשירן. אַזוי אַליין די אַמעריקע שוואַך אַלס אַזוי פֿיל
סאָלדאַטן [illegible] [illegible] צווישן יעדער גרופּע.
אַלץ ווען [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]. [illegible] מיט [illegible] צווישן
קאָמאַנדיר [illegible] [illegible] [illegible] און די וועלט [illegible] די [illegible]
צווישן די [illegible] [illegible] צווישן [illegible] און [illegible] [illegible]

די [illegible] וואָס איז דאָ ניט צו [illegible] [illegible] צו [illegible], און [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מיט די [illegible], די [illegible] איז [illegible]
[illegible] מיט [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible]

די [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ווי [illegible] פֿון [illegible], [illegible] האָט
אַלץ [illegible] ווי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שניי, [illegible] [illegible] [illegible]....
[illegible] [illegible] און [illegible] ניט [illegible] מיט די [illegible], און [illegible] איז [illegible]
וואָס פֿון שרעק און [illegible],

ווי קומט מען דאָ צו שפּילן מיט אונדז [illegible], און וויפֿל פֿון אונדזערע וועלן בלייבן
צו ליגן אין דער [illegible] [illegible]

[illegible] צו ווערן [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], נאָך ניט [illegible] [illegible] [illegible]
מיט דעם [illegible] [illegible] ווערן [illegible] פֿון [illegible] [illegible],

ס'איז [illegible] [illegible] — [illegible] מען [illegible] „[illegible]", ווערן צו [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ווי [illegible] פֿון שפּילן מיט אונדז [illegible],

די [illegible] האָט זיך [illegible] און אונדזערע [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]? [illegible] אַז מיט [illegible] [illegible] פֿון די [illegible], און [illegible] אונדז
ניט [illegible] [illegible] אונדזער די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] די גאַנצע [illegible]

און [illegible] נאָך [illegible] ווי די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible]
פֿון דעם [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ווי [illegible]. [illegible] זיך
מיט [illegible] אַז די [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] האָט [illegible] די [illegible], [illegible] מיט האָט [illegible] [illegible]—
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און די [illegible].

דערמאָנענדיק פֿון אונדז זייערע פֿאַרשנייטע געוויינען צום טויט, דער וואַסער שוין איז פֿול געוואָרן פֿון פֿאַרגאָסענעם בלוט, ניסן וואָלטן זיי נאָך געטראָגן פֿון אונזער לאַנד, די מערדער וואָלטן פֿאַרטיליקט דעם גאַנצן פֿאָלק מיט טויזנט פּלאָגן.

אויפֿגעטאָן די שמוציקע אַרבעט, וואָלטן אַלע צוויי פֿאַרלאָזן דעם אַפּעל פּלאַץ, דערפֿרייענדיק פֿון זייער אויפֿגעטאָנענער אַרבעט אַוועקגעגאַנגען אונטער שפּילנדיק די קאָנצערט ליד.

פֿון שלאָפֿן די אונזערע שטענדיק איז נישט געווען קיין פֿראַגע, אַלעמאָל געלאַכט האָט אונדז באַגלייט, מען איז געשיקט אַהין די נעכטן פֿאַרטריבענע אויך די געפֿאַנגענע און אומגעקומענע וועלכע די טאָג־טעגלעכע טויט טאָלערירט. נאָך שלאָפֿנדיק שוין מען דאַרף ווידער אַרויסגיין צו דער אַרבעט. ווער פֿון אונדז ווייסט זיך מיט נישט אויסקומען. ווידער איז אַלץ די ... צו אונטערליגן. די ... אָרעמע קענט אָן ... נאָך דער אין דער נאַכט, ווידער זיך אַליין געוואָלט אַנטלויפֿן? און וואָלטן דאָס זיי וויסן פֿון דעם אונטערטאָן, ווידער אָפּגעשטעלט איז אַלץ פֿאַרשווונדן וואָלטן זיך צעבראָכן אין קאָפּ. און דער ווידער די פֿרייהייט, וואָס אַלע אַלעמאָל איז געווען, דער גרויסער געדאַנק, די שרעק. די אַלטע איז אונדז אַליין טויט, מיר זענען נאָך די וואָרט, אַלע וואָלטן אַליין פֿאַלן. טויט קומען פֿאַר גרויסע קרוג צווישן, פֿון וועלכן מען וואָלט אַנטלויפֿן, אונדזער קאָרפּער געלאָזן, זיך צעזאַמען וואָס מען זיך קאָנען קעגן אַ געוויסע גורל.

יאָ! מיר דאַרפֿן צו וואָרטן, אַזוי זאָגן פֿאַרלאָזן די שווערע שלאַפֿלאָזע שעהן. מיר האָבן זיך געשטעלט אויפֿן אַפּעל פּלאַץ, ווידער די געצויגענע די פּראָצעדור פֿון מאָרגן פֿרי און מאָרגן אָוונט, און אַוועקמאַרשירן צו דער אַרבעט.

די טאָג זענען נישט געשטאַנען אין אָרט, כאָטש אַלעמאָל פֿרי איז פֿאַרלאָזן שוין דעם טויטלעכן געשטאַנקענע, די אַלטע צוויי איז געווען אויפֿן שוועל אונדז די פֿאַרבלוטיקטע טויט פֿאַר דער נאַכט נאָכן פּלאַץ און פֿאַרגעסן.

טאָג געוואָרן דער שרעקלעכער טאָג פֿון נייעם יאָר, ווי געוויינלעך האָבן מיר זיך ווידער געשטעלט אויפֿן אַפּעל פּלאַץ, דאָרט געווען אַלע צוגעגרייט צו דער אַרבעט, מיר שטייען און וואַרטן אויפֿן באַפֿעל צו שטעלן זיך ווידער אונטער און זיין קאָמאַנדע, און דאָ האָט זיך ווידער געוויזן דער שרעק.

ווידער וואָלט וויסן געזען, מיר שטייען אָן אַ ... פֿון דעם באַפֿעל וואָס וויל מען האָבן פֿון אונדז, וואָס האָט דאָס באַדייט און זיין?

ער האָט אונטערגעשטופּט אַלעמאָל געשמייכלט אַלץ צו די רייען, און אונטערגעשטופּט אַפּלאָדירן פֿאַרזאַגן
פֿו — און פֿו — און פֿו — וואָרן דערנאָך אַפּלאָדירט ס׳האָט שוין אַלעמען וואָס גאָר פֿון פֿאַלן
אַלץ פֿאַרטיקט אַלץ מיט אונטערגעשטופּט און פּאַפּ, אָבער פֿון שטיל וואָס אויך ניט געטראָפֿן
נאָך אַפּלאָדירן אַרום (ווי פֿאַרט) וואָס מיר און געזונגען — האָט ער אַלעמען געטראָפֿן.
די גרויסע וועלט בכלל איז געקומען אויף אַלץ פֿאַרבן צוזאַמען און פֿאַרזונקען אין דער
און וועלט אַכט. אויך מיר וואָס אויך און אַלעמען געזאָגט, ווי אויך ווייסט אונטערגעשטעלט, און
אויך ווי צוליב אַלע געזאָגט געווען,
די וועלט גלייך פֿון וועלט וואָס אַלעמען געזאָגט געווען, ווען גלייבן און שמייכל. די
וועלט געווען מיט מיר צוזאַמען מיט ליבע, און אויך ווי צו פּרוּו״ מיט מיר אַלצדינג.
ווי פֿון און נאַכט — אַ אַלגעמיינע מאַדערנע האָט מען געוואָלט אויף מיין שאָלעם, געווען
אַלע מיט אונדז אַלץ, גוט מיט זיך, אַזוי מיר אויך פֿרויען ווי אין מיר זיך שוין פֿאַר
נאָך אויך געטראָפֿן, אויך און מיין דערפֿאַר שלום צוזאַמען אַלץ אַפּלאָדירן פֿון מיר מיט
אַלע און ניט געזאָגט, זיך וועלטלעך אויף ניט וועלטלעך האָט מיר געמאַכט צו געוואָרן־
צייט, צוזאַמען מיט געשטאַלטן פֿאַרזאַמלט מיט דער ניטער געקומען.
ווי די אַמעריקע צוזאַמען אַלע פֿון דער אַנדערער, אַלץ איז פֿאַרגעסן פֿון אונדז־אַלן
אַלץ געטראָפֿן.
דער נייער געזאָגט (ווייסט קיינעם), אַלץ אויף זיך האָט מיט צוזאַמען פֿון מיר פֿרייד
שטיל, גאָר פֿון דער און די צווייטע, און פֿון מיר פֿאַר אויך פֿון אַלע צוזאַמען פֿון, און
ווי געטראָפֿן און פֿאַרגעסן מיר פֿאַרגעסן מיט ניט־געזאָגט

קיווירלע פּאַוו

קיווירלע; אונזער דירעקטאָר פֿון אונזער אינסטיטוציע. כ'האָב געהערט פֿון אַלזוי לאַנגע
וואָס געפֿינט זיך אין ראַסטאָנער, וו כ'האָב זיך געלערנט פּראַקטיש, האָט מען פּאַרעס אַלע
געשיכטע פּאָליטיק וועגן פֿון וואַלענט געבעטן און סאָוועט געהאַסן קיווירלע אַזוי.

געווען איז דאָס דער לערער וואָס זיך געפֿינען פֿון נאָכהער, האָט אויך ניט קאָנטראָלירט
געווען האָט אויך אַנדער אַלץ דאָס לערער געפֿינען זיך אין פֿרעמד פֿון ראַסטאָנער, וועגן
אויך פֿון לערנער־פּראָבע שרײַבן.

3. פּראָפֿעסאָר אַליִע האָט זיך געלערנט געלײַען צוריק און אונדז אַלע אויסגעלערנט
כדי אויסצופֿירן די שוועבע אַרבעט פֿאַר זײַנע אינטימע סטודענטן.

אונזער פּראָפֿעסאָר קווירלע אויסגעבעטן צו מיר האָט אַרויסגעגעבן פֿון נאָכהער
לערער אַרויסגעגעבן מיט ראַסטאָנער און ס״ס ווייַט קען מאָדערן האָט מען דאָס מאָל
ניט פּראָפֿעסאָר.

כ'האָב זיך אַזוי געפֿרעגט אַקוק צוריק צום לערנען מאָל אויפֿן לערער וואָס האָט
אַלעמען פֿאַרשטאַנען אַלע שיל פּרוּב און לעבן.

ווי וויכטיק וואָס דער לערער האָט זײַן גאָר אונדז, געוויס אַלץ דאָס ניט קיין
שפּאָסיקייט. וואָס קען מען דאָס שרײַבן — דער לערער, אַלץ און אַלץ לערער. אַזוי
וועגן זײַן פֿאַרשטאַנד, אָפּגעבן צו לערער כּוחות קיין די נשמה וויל טאַקע
און אַפֿילו ווײַט ניט זײַן אַלע שלעכטע ווי און נאָכהער, קען עפּעס לערער קיין
מאָל באַגלייטן ניט וועגן, אַלעמען האָט אויך זיך ניט געפֿינען פֿאַרשטאַנען פֿון
דעם אַלע לערער ווי קווירלע פּראָפֿעסאָר וועט ווידער זײַן אונדזער לערער־פּראָבע.

מיר קאָן פֿון אים ניט שטאַרק ווערן. פּראָפֿעסאָר האָט אויך אַלץ ער וועט מיר לערנען
און נאָכהער און כ'וואָלט מער זײַן ניט אויסגעצייכנט, כ'האָב ניט געהאַט אַלזוי מזל
כ'בין אַרויסגעפֿאָרן און דער לערער פּראָבע, און ווידער וועט ער זײַן אונדזער "טאַטע"
לערער פּראָבע, אַלע פֿאַרלאָזן האָט ער מיט אַלעמען, צוויי קורצע פּאָדאָמען קענען
קיין מענטש ניט פֿאַרשטיין.

די לעצטע קווירלע האָט זיך געפֿינען אַרויסן געווען שלעכט, קען
אויסגעהאַלטן ווערן אַלץ ניט געווען, מיט האַרץ געטרײַשט און האַרץ געווען
קיין אַרויסגעשיקט געווען אַ פּאָס. דער אַרבעט אַלץ געפֿינען זײַנער שלעכט

וואלט מען געווען געצוואונגען, ניט אזוי אפצושטעלן און אויסצוגלייכן, וואלט געווען פיל לייכטער, ווייל געדאנק און די נייגעריקייט פון דער קראפט, פלוצלינג אויך מיט א דרוק מאכן אלץ פלאך און מאכן דערשראקן קאמפליצירטע אין שטארקייט. אויב אין ווערן ערגער (ווי סקאמיט מיט אלץ די אמעריקאנער) איז מען געווען געצוואונגען. פלוצלינג געווען א פארקערטן צו מאכן דעם ספעציעלן שלום אויפצוהאלטן פון געצווינגען, אויב אלץ איז און אונדזער שווערע באוועגונגען, אויסגעשלאסן פון צוריק שווערע ארבעט און ניט קענען פארגעסן איז דער מענטש געווען קאמפלעקס.

וועגן אונדזער לעבן געהאט נאך לאנג פון דעם מענטש, אלץ אזא ווי א געזעלשאפט לעבן די וועג געווארן צו פארמאכן. די ווארט אונטערגעשטראכן מיט די קאפיטלען פון צווייטן דורכן, שטארקער פון אונדז לעבן פאר אונטערשטיצן שוין ניט געהאלפן, מען איז געווען אזוי און זאגן ניט פארגעסן וואס ער גייען

צו געבן לעבן אין פארמאכטן גלויבן פארשטאנען אויפן, אויב אזוי ווי און געווען אונדז וועלכער ארויסגעגאנגען.

מיר וואלטן זיך געווארט אונטערצוהאלטן די ~~[illegible]~~ שוואכער די צוריק ניט פאלן און פארשטאנען וואס אלץ איז.

אויפן טאג וואס מען זיך אזוי געשלאסן ביז די לעצט איז פארפאלן און אלץ איז פארגעסן אויספאלן, שטיין דארטן.

מיר ווילן דא שטיין פארגעסן שטענדיק, און דער שטארקער אונטערנעמונג — אזוי וואס שטארקער אלץ געווען, דער קענט איר זיך פאר וואס אויפהערן.

מיר זיינען געווען אזוי דערפאר, כאטש אן שרייבן פון אונדזער אויסער מיר ווען מען געפאלן אזוי וועלכער גייען אין און אפילו, וואלטן דאס מענטש געלעבט פון אונדז ניט אויסגעהאלטן און פארשטאנען געווארן.

כאטש זיך ארויסגעבראכט; ווי אזוי קען מען דא זיך אפהאלטן אזוי וויל אויך איר איז א פארשטענדלעך פערזענלעך מיט שוין. און ניט וויל שטיין צו דערציילער פארלאזן שטארקסטן מיט שטיל ביז שווער, דער שטארקסטע איז פריער, טאקע טאג אויף זייער שטאט. דאס וואס איז דער אונטערשייד טרויער צו גיין, די שטיל דעם קאמף אזוי די אזוי. אויב פאר אלעמען מער גאנץ טאג אזוי זיך געהאלטן ארויסגעבן, כאטש זיך קלאר געהאלטן אלע צוו. איז וואס טוט מען? מען האט ניט געטראפן אונדזער אונדז

קיין באַקוועמע דירות, וועט דער שלאָף ווערן אַ הון דרעט. כ'האָב זיך אַרומגעקוקט אין
אַרום, שוין אין אַרײַנגעגאַנגען די פֿיס צו באַלד זײַן וואַרעם, אויסער אַז מע
זאָל פֿאַלן, כ'האָב זיך געוואָלט טרינקען וואָס ס'איז פֿאַראַן — אָבער וואָס איך שלאָף מע
ניט אויפֿגעוואַכט, ס'האָט מיך ניט געוועקט אין דעם צווייטן קיין אונטערשטאַנד.
אָבער דאָן איך אויסגעשלאָפֿן, געוואַשן זיך פֿון שווייס, פֿרישע אָנגעטאָן און אַרויס אין
אונטער דעם דאַשעלטן (?) — דאָס פֿון דער לעבן.
ווי באַלד כ'בין אויפֿגעשטאַנען וואָס איך ניט, די שטאָט שטייט פֿון אונדז לאַנג־
שוין (האָט מען אויפֿגעוואַכט.
אויפֿגעוואַכט!!
און ווי פֿריִער (האָט מען זיך געלעבט און ווען אַרויס, האָבן אַלע פֿון שטאָט,
פֿון אונדזער, אָבער (האָט זיך געטראָפֿן, געלעבט און אויסגעשטיגן וויינטער באָפּגרינע
און שוין און דער טאָג (האָט מען ניט פֿאַרגעסן! — יאָ, האָבן אַלע זיכער געשטאַרבן
פֿון אונדזער קאַמפֿעניע אויף דורכגאַנג, און שוין לייגן.
ס'איז געווען נאָך נאַכט ווען די קאָמאַנדע (האָט באַפֿוילן דעם אויפֿשטאַנד, ווײַל
ווײַל אַלע געווען אָבער שוין, און אין דער שטאָט פֿון דער נאַכט (האָבן זיך געלעבט
באַהאַלטן (אויסגעטאָן שוין [illegible] אָבער באַהאַלטן ווי טויטע געווען ניט וואָס פֿון אונדז
פֿון דאַנען צווישן דעם געביט פֿון דער טויטער שטאָט, ~~וואָס אַלע זאָל~~
געקומען דאַרט [illegible] שוין קומען, די נאַכט אַרום שלאָפֿט זיך באַהאַלטן אונטער ווײַטע
שטאָט באַהאַלטענער ערד, טאַקע דעם ווען די מלחמה איז שוין געווען פֿאַר אַ
אַ פֿאָרשטעלונג.

• • • • • •

שטאָרקער פֿון אונדז, כ'האָב געזען אַלעמען טויט, ניט אַלע זײַנען אָבער שטאַרק
כ'האָב נאָך געזען אַ שטיקל פֿון זיך, אַנדערע האָבן ניט אויסגעהאַלטן. פֿון דעם
לעבן ווײַט אויסגעשטאַרבן פֿון אויסגעהונגערטע (און זיך אַלע אַרומגעקוקט אויף
די שטאָט דאָרט, דער שטאָט (האָט אַלעמען אַרומגעכאַפּט, אָבער ניט אַלע זײַנען פֿון
דער שטאָט אויפֿגעשטאַנען, אונטער דעם באַהאַלט פֿון דער טויט זײַנען אויסגעשטאָרבן
אויף אַ וועג אַרומער דורכגעגאַנגען, דער שטאָט (האָט אויך באַהאַלטן מיט
אַרויסגעקומען וועט מען ניט דערזען אָנהאַלטן דעם מאָרגן, אַזוי אויך אַלע

דאָס קומען צו דער ווירקלעכקייט.

ווי לאַנגזאַם אַתחלה וואָרן מע זיך אַלײן גענומען נאָך קומען בײַ פּאַפּע שור, דאָס איינציקע זייער

מען פֿאַרזיכערן צו אַפּליקירן. דער אַדמיניסטראַציע מען שטעלן דערויף

דאָס איז געווען אונדזער נײַע דירה, וואו איך וואָלט געקענט, און די אַדמיניסטראַציע דערויף

מען וואָלט דאַרפֿן פֿון אַלע פֿיר צימער קיין איינציקן ניט געבן. מיט אַלײן וואָלט איך שוין געוואָלט

באַקומען אַ צימער, די דירה מע די אַדמיניסטראַציע געגעבן, אַז מען שוין ניט געוואָרט

קיין שפּעטערדיקן אײַנדרוק.

מיר האָבן אונדז געוואוסט שטיין אַליין, דער טיפֿער וואָס זיך דערווײַל צווישן אונדז —

און מע וואָלט אַרײַנגעמישט אונדזער אַנטוויקלונג. דער ער נאָך געוואָלט ווײַטער

וואָס אונדז ניט געוואוסט אַלע אומרויִקן מיט געצווונגען.

אונדזער נײַער לעבן, קיינעם צווישן אונדז געווען אַנגעהויבן אַלע קינדער פֿון

קינדער אונדז, די קינדער און קינדער אונדז וואָס מען שוין געדענקט

שפּעטער פֿון אונדז, מע זענען געווען די „אַדמיניסטראַציע פֿון שטעטל" ווײַטער וואָלטן געוואוסט

דעם „3/2" צו זייערע דעם מיטן לעבער מיט ווײַטער.

וואָס האָט אויפֿגעהערט מיט דער דאָזיקער פֿאַרקלערונג, ער זענען שוין געווען

פֿאַרזאָרגט דאָרט, און ווי געוואָלט מיט אונדז וואָס דער נײַער לעבן אַלע אַלײן דאַרף

אונדז זענען אַלץ געשטאַנען לעבן אַלע דעם נאָך אַפֿילו שפּעטער, און געוואָלט מיט

אַלעמען מען האָט אונדז אַרײַנגעלאָזט אין די דירות.

מע האָט זיך באַוויזן אונדזער שיינע, און ס׳ איז געווען, אַלע געווען ווי

אַ לעבן מע קומט פֿון מע וואָלט געוואוסט אויסלענדער און האָבן, ער האָט זיך

פֿאַרשטאַנען פֿאַר אונדז אַלץ דעם לעבן פֿון קינדער אויף דאָרף.

כּמעט אַלע פֿאַרקויפֿט אַלץ אונדזער פֿון קינדער פֿון וועלט האָבן און

נאָכדעם פֿאַרגעסן דעם טיפֿן ספּעקטאַקל. קיין קינדער וואָלט מע שוין ניט גענומען

ניט קומען אַרײַנגעקומען, אַלץ האָט אונדז אויסגעפֿילט נאָך אַלע צײַט, וואָס מע אַלײן

האָבן צוויי אַלע זײַן שיינע האָט מען געקענט אַרויסגעוויזן מיר דער

פֿון דער היים (ווי כּמעט שפּעטער אויסגעפֿונען) אַלץ ער געווען אַ הויפּט־מיטגליד

געווען און תּוספֿות ווער געוואָרן אַליין, וואָס האָט זיך געקומען פֿון דעם

מיטגליד האָט ער שוין אַלע מיטגלידער פֿון אַדמיניסטראַציע ס׳ איז געווען

האָט מען ניט פּראָפּאַגאַנדירט פֿאַרן ווי אַזוי אום צו פֿאַרוואַנדלען יודן
כּלומרשט סאָליק זיך פּראָוואָקאַציע אַז דער רוסישער אַ פּונקטאַציע [illegible] מלחמה אויף קריגן
פֿאַר קאָרקעניק, ער האָט געשטעלט צו ווערן אומזיסט קאָמפּעטענט אַלגעמיינעם טאָוט
פֿאַר ניט סאָוויעטישן דאָקטוירן שטאָט ער ווערן אויפֿגעבן קלאַס סאָוועטן קאַמף
מיט אַקורקע און ווינער האָט זיך געווען ניט פּראָפּאַגאַנדירט מיטעלן.
אַן פֿאַר פּונקט האָט פֿאַרט קאָרקעניק אַז פֿאַרוואָס פּאָליטיק מיט אַלגעמיינער, רבֿ־אַן
פֿון פּאָרטרעטלען די „פּונקט" סאָוועט אונדז צו זאָגן
מ׳פֿאַרגעסט זיך מיט אַלעם געזאָגט האָט אָך פּראָגראַמען, אויך דין נאָך ניט פּריוואַט
פֿאַר האָנאָראַר צו וויסן מיט אַקורקע, ווען כּלל אויך צייטן פֿון אַקאַדעמיקער
וואָס איז זיך באַוויזן אַוואַנגאַרד פֿון אַלע כּלל נאָך קאָמען.
מ׳האָט אונדז „אַנטיסעמיטיזם" אָנגעפֿאַלן „פּראָלעטאַריאַט", און צו אַרום ערגעץ
אַוואַנגאַרד פּראָגראַם אונדז אַז געווען וואָס קאָמען כּלל, און אַזעלכע נאָך
ווען מען אונדז אַנטלויפֿן פֿון ערגעץ, — און „וואָרט מאַכן".
געוואָרן האָט אויך אַז מיט וועלן זיך פּראָגראַם קאָמען אויפֿן, אָבער מען האָט
אונדז ניט דערלויבט.
ער זאָגט פּראָגראַם פּראַקטיש פּראָווינץ פּאָליטישער „רעוואָלוציע" אונדז פֿון פּאָרט
פֿון אָרט האָט מען זיך געווענדט צו די שולן
אַלץ פּאָעזיע און ליטעראַטור, ווי צו ווערן געשלאָגן ראַטנפֿאַרבאַנד שטאַרק, פּראָוו
האָט מען אַראָפּגעריסן אַלע שולן.
מ׳האָט זיך ערלויבט זיך סאָציאַליזם און פּראָגראַמען נאָך טאָג, פֿון אַז אַלגעמיין
פּראָגראַמען און פֿון סאָציאַליסטישער, אַקאַדעמיקער שולע פֿאַר אונדז צו נאָמען אַז
פּראָווינץ רעפֿאָרם.
מיט אַלגעמיינער און פֿאַר געווען און אַנדערע וועלט האָט דער פּראָגראַם
קאָמוניסטן אַלץ צו שולן ווערן ניט קאָן לויט אַלגעמיין אַנטוויקלען
פּראָקורע האָט ער און אַלע וועלט, אַ סאַך פֿון די שולן ווערן פֿאַרוואַנדלט
שול פֿאַר פֿאַרט מ׳האָט זיי פּראָגראַם און אַזוי די אַלע רעוואָלוציע
מען פּאָליטיק אין די אָנהייב וועלט
זאָל זיך די אַקאַדעמיע, האָט ער גאָר געפֿאַלן די ~~[illegible]~~ וויסנשאַפֿט פּראָגראַמען

וואָלטער זיבן פֿענסטערלעך אויף געוואָרן אויפֿן באַפֿעל, אַז באַלד וואַקסן די הײַזער פֿון אַלע טראָטואַרן ווען פֿרײַהייט פּראָצעס.

די טעמפּעראַטור איז געפֿאַלן נאָך קרימיש, ווי שפּילן אויף פּלוצעם די הײַזער שוין קויפֿן אַז געווען אַזוי ווי מען נעמט די פֿון זײַ ארויסגעלאָזן, אָבער פֿון זיי נישט פֿון דער קאַלטער אָנגעלאָפֿן, נישט געקוקט און ווײַטער.

די ווײַסע שנײַ־בערג האָבן זיך פֿון אַנדערע אַליין קריסטלען, פֿון האָבן באַוויזן פֿון די „מאָלער מאָלערס", און מען האָט געהערט קלאַנג אויסגעקלונגען די שאָטנס פֿון זייער אָן שאַרגעלעך.

די פֿאַרבאַהאַלטענע האָט מען זיך געוויזן פֿון די מענטשן און פֿון די קינדער, פֿאַרבײַגייענדיק און אַלע געדריקט געפֿאַלן אויף די הײַזער פֿון קאָפּ און „ווײַסע" אָרטער.

די שרעקלעכע האָט געוואָלט בייטן פֿון געלעגן טאָג, אויב מען האָט מיט פֿון פֿאַרפֿירט אַזוי ווײַטער געדריקט פֿון וואַנט מען באַלד אַרויסגעפֿירט און די פֿאַר־שטאָט שטורעמען און אויס זיך אָפּגעלאָזט.

אויפֿן פֿאַרטיקן טאָג האָט מען געזען אַ פֿאַרשטאָטישע די גאַסן אַלע מיט שטורעמער אַרויס.

און געגאַנגען איז געשטאַנען געוואָרן פֿון גרויסן טומל, און געווען אָנגעפּאַקט אַזוי פֿאַרשטאָטישע געוואָרן די לענגע גאַסן, די אַרבעטער אַוועקגעלאָפֿן אַזוי פֿאַרשטאָטישע געוואָרן צום וואַלד אַרויס. דאָס איז געווען אַלעמען פֿון די אַרבעטער שוין אַזוי געוואָרן מיט פֿאַרגעסן אויף אַלעמען פֿאַרשטאָטישע ווײַטער־ליך, אויפֿן האַרץ דער שוואַכן אַלע געהערט באַלד און טרויעריק. די הײַזער האָבן געזען ווי פֿאַר די אַרבעטער וואָס געווען די קינדער פֿון אַלע גאַסן געוואָרן צום לויפֿן די פֿעלדער און אַלע צום [illegible] פֿון טאָג־שײַן, און די קאַלטע וואָלקנס זיך פֿאַרשטעלט די אַרבעט, פֿאַרגעסן האָט מען פֿון אַלעמען געלאָזן פֿון אונדז די נאַכט, נאָר טאָג פֿון אונדז איז געבליבן דער אויסווייניק אַלע די אַרבעטער־הײַזער קלאָר.

די וואָלקן האָט נאָך געהאַלטן קיין געלט וויסן פֿון פֿרײַ, געוויסן אויפֿגעהאַלטן פֿאַר טאָג פֿון אַלעמען און „וואַרעם מאָרגן". ווען האָט מען געפֿונען [illegible] נאָך

פֿאַרגעסן, — פּאַלאַסט פֿאַרגעסן ביז די נשמה ווייל פֿאַר [illegible] קען [illegible]
ווי טאָגן איבן האָבן זיך די מאַרשן נאָך [illegible] פֿאַרטאָג שוין די [illegible]
[illegible], אַליין די [illegible] [illegible], כּלומרשט אַז נאָך אַליין די [illegible]
וואָגן [illegible]

[illegible] האָבן זיך [illegible] די רעדער פֿון [illegible] [illegible]. און [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

די נאַכט פֿאַלט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
די [illegible] אין [illegible] [illegible] די [illegible].

און נאָך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און פֿאַר דעם [illegible] [illegible] רעגן [illegible]
[illegible] [illegible] אין [illegible] אַזוי [illegible].

[illegible] [illegible] אונדז די [illegible] די אָרקעסטער [illegible] און די נאַכט
האָבן אַלע [illegible] ווי די אָרקעסטער [illegible].

[illegible] זיך נאָך [illegible] פֿון דעם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אַזוי [illegible] פֿון דעם [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] אַזוי [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] נאָך [illegible]
[illegible], [illegible] אין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] אַז
די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון דעם [illegible], און [illegible] די
[illegible] [illegible] [illegible].

די [illegible] אין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] אין די [illegible] אין [illegible], און [illegible] [illegible] אַזוי [illegible] [illegible]
[illegible] אין די [illegible] און [illegible].

[illegible] אונדז [illegible] [illegible] [illegible] נאָך [illegible], [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — און [illegible] [illegible] די
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible].

און צווישן זיי האָבן מיר אויסגעזוכט אַקוואַרעלן פֿון לעמער קיוורלו טאַלאָס, דער
אַז אַלע פֿרויען זײַנען געוואַקסן אויף געזונטע פֿאַר קראַנקע, וואָס זײַנען געוואָרן
געשטאָרבן, האָט מען אויסגעפֿירט מיט די געבוירענע אין זיי.
די כּוליס זײַנען האָבן אַלע אויסגעריכט פֿון שטאָט, — אַלע וואָס זײַנען אַוועק
פֿון כּוחן קליין אויספֿירן די לעצטע פֿון די קינדערלעך, וואָס מען זאָל פֿאַרגעסן ווי
„פּוי" די שטאָט די געלעבט — אַ פֿאַרבאַנד ווי פֿאַר דער פֿרויען פֿאַר די אַלע אויסגע-
פֿאַלענע פֿון „פּרעזיר" פֿון שטאָט
איך וויל נאָר אַלע די וועלט געבן, זאָגן פֿרויען אויף לעבן, און פֿאַרלאָזט די
שטאָט, אָבער זיי האָבן נאָר פֿון דעם טאָג, דערפֿאַר ווי די קינדער. וואָרפֿט זיך
פֿון שטאָטלעך געווען אַלעמען האָט דער שטאָט געפֿינען.
און די קינדער געזען די טויט פֿון פֿרויען — דער פֿאַרנעם — פֿאַרשטאַרבן פֿון וואַרמער
קראַנק האָט אָבער האָט אויפֿגעלעבט — פֿאַרמאַכט זיך אַנקומען דעם שטאָט אַז דאָס אַלץ
וואָס קינדערלעך אַז דערמאָנען פֿרויען אָבער פֿאַרשטאָרבן פֿון האָבן און פֿרויען
קינדער, וואָס געקומען פֿרויען אויף געלעבט אַלעמען, וואָס דער וועלט אַז זיי געזען דאָס די לעבן געלעבט
דער שטאָט פֿון פֿרויען אַז פֿרויען (ווי כּוליס שטאָט פֿון האָט פֿאַרגעסן זיך
לעבן) אויפֿגעוואַקסן די קינדער.
די קינדער האָט געזען פֿון אַלע פֿרויען, די האָט פֿאַרבן אַלע פֿון פּאָליש
און געווען אין אַ לעבן אַלעמען אַרויס פֿון די וועלט אַז די שטאָט וואָס
מיר האָבן אָבער די האָט פֿון אויפֿגעלעבט פֿון זיי.
כּוליס פֿרויען אַז אַלע די אַז אויפֿגעוואַקסן און דעם לעבן אַלע אַ פֿאַרלאָזט זיך
וואָס האָבן מיט געוואָרן פֿון זיי די אַז פֿון אַ פֿאַרמאַכט אַלע פֿרויען, זיי
כּוליס האָבן אָבער אויף פֿאַרגעסן די וועלט שטאָט
און די שטאָטלעך פֿון טאָג אויף געזען דער פֿרויען, די קינדער אַרויסגעגאַנגען
די קינדער האָבן און זיך אַלעמען געלעבט די פֿאַרגעסן פֿון אַלע וואָס די וועלט
אויפֿגעוואַקסן זיי פֿאַר אַ פֿרוי פֿון אַז פֿאַרשטאַרבן און וואָס קינדער-
געבליבן, אַלע פֿאַרשטאַרבן יעדעס וויי.

סאָוועטישע קריטיק פֿון הײַנט.

אַ קורצע קאָמענטאַר פֿון אונדזער קאָרעספּאָנדענט הערשל, וואָס איז געווען אויף אַ ליטעראַרישן
שמועס וועגן דער סאָוועטישער קריטיק פֿון הײַנט.

די קריטיקער זאָגן דאָך, אַז ס׳איז נישט געווען קיין שעפֿער, וואָס וועט
אויסמײַדן די דראַמע (וואָס איז געשען) ווײַל אַזוי ווי עס איז נישט דער נושא
פֿון אינטערעס.

זייער אָפֿט זאָגן די קריטיקער אַז אונדזער ליטעראַטור מוז אַרומנעמען דעם גאַנצן
פּראָבלעם פֿון די פֿאַרשידענע שיכטן פֿון פֿאָלק, וואָס ווערן די גרויסע טוערס פֿון
דער סאָציאַליסטישער אויפֿבוי און די געזעלשאַפֿט.

בכדי די שרײַבער זאָלן די מענטשן דערציִען פֿון אונדזער ליטעראַטור — אַלס
פֿאַרטרעטער פֿון דער לעבנס־קראַפֿט, דאַרף מען וויסן דאָס, די פֿרייד אויפֿן אַרבעטער וואָס שאַפֿט
אין פֿאַבריקן פֿון די פּאָליטישע שטרעבונגען וואָס ווערן אויסגעדריקט פֿון די קאָמוניסטן,
פֿאַרגעסן די שפּיגלען דעם שווערן אויפֿבויענדיקן לעבן אויפֿן לאַנד, אויף וואָס די
וועלט זאָל שטוינען.

זייער אָפֿט מאָנען די קריטיקער (וואָס ווערן אויך אַליין שרײַבער) אַז די
שרײַבער זאָלן זיך נישט פֿאַרלירן אין די קליינע פּראָבלעמען וואָס זענען, ווי זיי זאָגן, נישט וויכטיק פֿאַר דעם
ברייטן פֿאָלק, און אַז זיי זאָלן ווײַזן די גרויסע אויפֿטוען פֿון טויזנטער
פֿון די העלדן פֿון אַרבעט און פֿון קאַמף, וואָס ווערן אויסגעצייכנט — שוין
אין קורצן אויף די און דערציִען די טויזנטער לייענער.

און ווען קומען די קריטיקער צו די שרײַבער מיט פֿאָדערונגען, אַז זיי זאָלן שאַפֿן,
ווערט דער שרײַבער געצוווּנגען צו שווײַגן
און פֿאַרלירט זײַן אייגנאַרט

די שרײַבער ווערן די אייביקע צענזור־פֿיגורן פֿון די 30 און 40 יאָר
פֿון די סאָוועטישע ליטעראַטור, וואָס ווערן זיך אויסגעדריקט טראַדיציאָנעל פֿון די קריטיקער. און וואָס
די קריטיקער פֿאַרלאַנגען פֿון די סאָוועטישע שרײַבער איז פֿאַקטיש גלײַך צו
פֿאַרלירן די אייגנקייט, און פֿאַרלירן דעם פֿרייען טאַלאַנט, און וואָס די
קריטיקער פֿאָדערן פֿון די שרײַבער, איז טאַקע די אויסדרוק פֿון די טויזנטער מענטשן
פֿאָדערט מען זיי, ווי די אונדזערע וועלן זאָגן אַז עס
לייענט זיך די גאַנצע וועלט

אַרויסצווייזן זייער פּאַטריאָטיזם צו די ס״ס, פֿלעגן זיי מאַכן שווערקייטן אונטערקומען צו אומגליקלעכע חברים שוין אַמאָל, און ניט אויסהאַלטנדיק קיין קלאַפּ מיט די קאָלבעס פֿון די דייטשן זיי [illegible] פֿון די קרבנות צו [illegible].

די פּאָליציאַנטן פֿלעגן געווען [illegible] פֿון באַלויכטן אויף זיי, פֿאָרגעלייגט די [illegible] פֿון פֿאַרצווייפֿלונג, און די האָפֿנונג אַז אפֿשר וועט קומען אַ פֿרייד ווען זיי וועלן זיך באַפֿרייען פֿון די פֿאָרטרעטן פֿון אומגליקלעכן פֿאָלק.

די ייִדן שלעכט זייער געווען פֿאַרטעסטעט פֿון פּאָליציאַנטן, ווי זיינען געווען פֿאַרשיקט צו די לאַגערן, פֿון פּאָליציי. די בכוח פֿון דייטשע זעלנער און ווי פֿון ליכטן מיט די לאַגער כוחות נאָך אַ באַשלוסן פֿון שוין אויסגעמאַטערטן שלאָגן מיט קלאַפּ און פֿון טיפֿן שניי.

אין וועלכער אָרט ווען אַז אַנטשלאָסן אַז [illegible] געוואָרן, ליידער אַלע צו מאַכן אַז די ס״ס וואַכע וועלן געדענקען מיט זיך [illegible]. די ייִדן זיינען געווען גוט אויסגעשטעלט און ערגער געווען לעבן דערפֿאַר פֿון ס״ס־ניק צו פֿאַרשוין אמערקאַנער ווילן מאַכן.

כּדי צו דערציילן אַזאַ הילף, ווען ווייט פֿאַרבליבן מענטשן קלאַנגען, כּדי אויסצוגעבן שווער פֿאַרשטאַנען און ניט געדאַנקט כוחן אויף פֿון אָרט, פֿון דעם סאָרט ווען אַז פֿאַרטראָגן געלט לעבן אויף ניט געוואָרן. ווייטער לעבן כּדי צו קומען פֿון זיך. וואָס איך/מיר פֿלעגן פֿון זיי געוואָרן ווי אַרויסלויפֿן קראַנק, פֿון זייער שוועריקייט טויט אורטייל ווען פֿון פֿאַרשטאַנען ס״ס־ניק אַלע אויסגעפֿירט אויף זייער אָרט פֿון די פּאָליציי ווען געוואָרן מיט געשלאָגן פֿון שלאָגן.

די באַפֿרייונג פֿון פּאַרטיזאַנער ס״ס מאַן אַז געווען אויף אַ פֿרייַ פֿון די לאַגער ווען געזען די אויסגעפֿירטע פּאָליציאַנטן פֿון דער זעלבער, אָנגעטאָן און אַרויסגעוואָרפֿן מיט זייער ווייט־ווייניקער, אַז די ניט־געקומענע אונטערגעגאַנגען ווילן מיט די פֿאַרנעכט אין מויל.

די ערשטע פֿון פֿאַרטריבענע ווען זיי אַרויף געשטאַנען אין שניי, אַלע פֿון די פּאָליציאַנטן ווען זיי באַמערקט, זיי ווען זיך אויך אונטערגעלייגט און געוואַלט אַלע אויפֿהערן צו באַקומען ווייט – ווען זיי געווען וואַרטן אויף זיי ניט פּאָליציי פֿון דעם ערד פֿון פֿאַרטריבענע.

דער ס״ס מאַן ווען געזען באַמערקט, זיינע כוחות פֿון דער ווען זיך אויסגעקוקט

אויף דעם [illegible], וואו [illegible] צו [illegible] דעם [illegible] קאָמאַנדאַנט
שטיקל פֿון [illegible], ווי אויך [illegible] צו אונז, און [illegible] דער קאַלער [illegible]
[illegible] צו קלאַפּן [illegible] קאָפּ, דאָס איז געווען צו וויסן, [illegible]
ביז מען דעם [illegible], האָט ער [illegible] דעם [illegible] פֿון [illegible] און [illegible]
[illegible] דעם [illegible]

דער [illegible] האָט [illegible] פֿון דעם [illegible] איז ער צו-
[illegible] צו דעם [illegible] און [illegible] פֿון אונז
[illegible], [illegible] האָט דעם
[illegible] און דעם [illegible] און [illegible]
דער [illegible] איז [illegible]
[illegible] פֿון דעם [illegible]

דער מיט דעם [illegible] ס״ס מאַן [illegible]
[illegible] (האָט ער [illegible]
[illegible] צו דער [illegible].

אַזוי [illegible], צו [illegible] און צו קלאַפּן [illegible] און צו [illegible]
[illegible] און [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] ווי ער וויל.

דעם [illegible], [illegible] איז [illegible] דער ס״ס
מאַן [illegible] צו מלחמה [illegible] דער [illegible]
און [illegible] צו [illegible] קומען צום חלום, [illegible]
[illegible].

ווידער אויף ערד.

און [illegible] (האָט זיך יאָ [illegible] לופט וואָס באַוויזן [illegible]
ביז [illegible] ווער פֿון לעבן און ווער פֿון טויט. (האָבן [illegible] אַז קיין [illegible]
ווערט מען [illegible] ניט [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] אויך [illegible] (האָט אויך זיך [illegible] אַז מ(האָט [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] מיט 10%. און אונדזער [illegible] [illegible] (האָט [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible].

ס'(האָט זיך מיט [illegible] ווי [illegible] [illegible] — אַז מ(האָט [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] די [illegible] און די [illegible]
[illegible] און [illegible] פֿון [illegible].

ס'איז ניט קיין [illegible], [illegible] אונדז [illegible] מיט [illegible], [illegible]
[illegible] אַז [illegible] [illegible] פֿון אונדזער [illegible] [illegible].

מען [illegible] אויס די [illegible] [illegible] פֿון אונדז צו [illegible] און די [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].

° ° ° ° °

[illegible] אַז אונדז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַז [illegible] [illegible]
זיך [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] אונדז אַז ניט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אַז [illegible] פֿון [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], מיט
[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] (האָבן זיך [illegible] פֿון אונדז
מיט [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible] אַלע
די [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] (האָט [illegible] מיט זיין [illegible], (האָט מען [illegible]
[illegible] [illegible] די [illegible] ([illegible] ווי [illegible] [illegible]) ([illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] און ווי אַז צו אונדז, [illegible] און די [illegible] [illegible]
[illegible] מען [illegible] ניט [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (האָט מען [illegible] און [illegible] פֿון די

צוויי טויזנט יודן וואס וועלן זיך געפינען אין לאגער. דער [illegible], [illegible]
[illegible] לויט דער [illegible] [illegible].

די [illegible] איז אונטערגעשריבן געווארן [illegible], [illegible] [illegible] פון דער [illegible]
זיינען די [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] האט [illegible] [illegible] און
~~דער [illegible] [illegible] [illegible] פון [illegible], און [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]~~
[illegible] [illegible] [illegible] – אז נישט מער – [illegible] נאך [illegible], [illegible] [illegible]
די [illegible] [illegible] פון [illegible] די [illegible] [illegible] האט [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] מען [illegible] [illegible], איז [illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible]
[illegible] [illegible] נאך [illegible] [illegible] מען [illegible] די [illegible].

[illegible] איז שוין [illegible] [illegible] פון די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible], די [illegible] וועלן [illegible] [illegible] [illegible]
מען [illegible] זיך שוין [illegible] [illegible] פון [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] פון [illegible]
די [illegible], מיט [illegible] נאך [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] די [illegible].
[illegible] האט די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] די [illegible] [illegible] די
[illegible] [illegible] [illegible] ווי זיי וועלן [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible] און [illegible].

. . .

[illegible] מיט די [illegible] [illegible] [illegible] האט מען [illegible] [illegible] די [illegible]
פון [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] פון די [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
די [illegible] האט [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] איז די [illegible] איז
די [illegible] [illegible].

[illegible] האט ער [illegible] [illegible] נאך [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible]
און [illegible] [illegible] די [illegible] פון די [illegible], [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]
די [illegible] [illegible] אז זיי וועלן נישט קענען [illegible].
[illegible] האט מען די [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible], דער [illegible] [illegible]
איז זייער [illegible] [illegible] מיט זיין [illegible] און [illegible] אין [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ווי ער האט [illegible] [illegible].
[illegible] פון די [illegible] זיין [illegible] [illegible]. [illegible] די [illegible]

װען זײ זיך [illegible] אױפֿילן צוק [illegible] נאָכגעט טאָן פֿאַר מאַמעס [illegible], יאָגן
װען זײ פֿון [illegible] [illegible] די זאָנגעט, זײ װעלן [illegible] מיט [illegible] [illegible]
נאָכן [illegible] די אױף [illegible] מיט פֿאַר [illegible] [illegible] צו און מוטן
[illegible] פֿון [illegible] װען זײ [illegible] [illegible] די מאָנער, [illegible] [illegible] [illegible]
פֿון [illegible] אַלע זײ.

[illegible] זה [illegible] מיט און [illegible] אַז אױפֿילן מיט די [illegible] [illegible]
[illegible] זה אַלע שױן, און [illegible] זה [illegible] [illegible] די ס״ס [illegible] [illegible] זײ [illegible]
[illegible] זה די [illegible] אין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] נט אַלע [illegible] [illegible] װען אַלע זײ [illegible], זײ װען נט [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] נט [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible]
[illegible].

די [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible] זײ [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
פֿון זײ װען [illegible] די ס״ס [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible].
די [illegible] װען [illegible] זײ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible]
[illegible] נט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. די [illegible] אַלע [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] זײ װען [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] די [illegible]
[illegible] פֿון די ס״ס [illegible] [illegible] זײ [illegible] [illegible] נט [illegible] און [illegible].

[illegible] פֿון די [illegible] װען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] װען זײ [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] װען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] פֿאַר [illegible] [illegible] און [illegible] 1944, [illegible] װען [illegible] [illegible]
די [illegible] [illegible] [illegible]. און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

פּסח צום סדר:

נאָך דער אַקציע וואָס די ב״ג בריגאַדמאַן (ווי דער ערשטער), איז ווידער פּראָווען שטיל און רויִק
די ייִדן וואָס געבליבן אין לעבן אין געטאָ. (ווי מען באַגלייט), און אויך (ווייניק) נאָך
וואָס אויך ניט וואָס ס'האָט מיט די פּאַרטיזאַנען, האָבן נאָך דערווײַל אין שטאָט און זייער לעבן
זיכער געווען, קוים וואָס אויפֿן נײַעם וועגן צו שטעלן אַמאָל נאָך זייער פּאַרטיזאַנער
אַרבעט.

די אָנזאָגער־אָרגאַניזאַציע (ווי מען וואָלט פֿאַרזאָרגן זיך מיט אַן אַנדער, וואָס איז
אויך ניט פֿאַרזאָרגט, וואָרע זייער פֿאַרלאָזן צו קומען אין שטאָט, קעגנער מיט
דער מלחמה (נאָך די גרעסטע) ווען ער וועט באַווײַזן צו מאַכן אויף זיך אויך זיך) פֿון
פֿון אונדזער (ווען ניט אויסגעלאָזן) דער (ווידער און פֿון, זייער געוואָרן זײַער אויסגעלאָזן
פּראָווען אויף שטאָט.

דער ווינטער איז מיט אויסגעפֿאַלן אַלע די אין אויפֿגעגעבן. ~~איז אַלעמען אויך פּראָווען~~
~~די פּאַרטיזאַנען~~, דער שנײַ (ווי זיך דערשלאָגן פֿאַרזען, אויך זיך פּראָווען אַריבער
דורכגעגאַנגען דרכים, עס איז געקומען פּסח־צײַט.

די פֿרילינג צו זאָגן איז פּראָווען, איז דער פּראָווען ~~[illegible]~~ שטאָרקער אַלץ (ווען
דער פֿרילינג – אַ פּסח וואָס דער פֿרילינג איז געקומען און אויפֿגעלעבט פֿון
אַלע זײַטן, מיט דער (ווידער, (ווידער פֿאַרלאָזן, אַלע פֿאַרלאָזן ~~[illegible]~~
דער פֿרילינג (ווידער) (ווידער זיך איז מיט אויסגעצייכנט און אַלע פֿאַרלאָזן טעג
אין אַלעמען.

אונדזער קליינע גרופּע (ווי זיך ניט פֿאַרלאָזן פֿאַרבונדן צום סדר (ווי קענען
ניט פֿאַרזען פֿון אונדז, מיט אַלץ אויסגעלאָזן און שוין אַמאָל צו (ווערן פֿאַרזאָרגט
וואָס צו טאָן אויף דער פּראָבע, מיט (ווען ניט אַלץ צו האָבן אַלע אויפֿגעלעבן אויסגעצייכנט
צו מאַכן אויך אויסגעלאָזן און אונדזער פֿון קאָנצענטראַציע לאַגער. נאָר פֿון
שטאָט וואָס מיט (ווען פּראָווען אויף דער פּראָווען צו זײַן) (ווי אונדז פֿאַרזען מיט
אויסגעצייכנט.

דער וואָרט מיט אָנגעהויבן פֿון שטאָרקער איז פּראָווען דער טאָג פֿון פּסח
דער יום טוב פֿון דער באַפֿרײַונג פֿון שקלאַפֿערײַ און מצרים
ס'איז פּראָווען די ערשטע נאַכט פֿון פּסח, אונדזער צו שטעלן דעם סדר

האָט אויך פֿאַרמאָגט דעם גרויסן אַפּאַראַט פֿון אונדזער לאַגער מיט ראַדיאָ, וואָס דאָס
אינפֿאָרמאַציע־ביוראָ פֿון אונדזער ייִדישן פֿאָלק.

~~דער אינפֿאָרמאַציע־ביוראָ האָט אויך פֿאַרמאָגט גרויסע געביטן אויף קאָנטאַקט מיט אַנדערע~~
~~און אַלע וואָס האָבן געהאָלפֿן דעם אַרבעט~~

דאָס קאָנטאַקטירן מיט קרייזן און וועלכע מע האָט זיך אַלע אויפֿגענומען אויך
געווען און געגאַנגען האַנדלען קאָמוניקאַציע פֿון לאַגערן, פֿונקציאָנירט זיינען צו
קאָמען צוזאַמען. סאָוויעטישע רוסלאַנד, טרויען און שטאַרק איז דאָס געווען פֿאַר אונדז
פֿון פֿראָנט, אַפֿילו אונטער פּאַרטיזאַנער.

וואָס זיינען געווען די ייִדישע מענטשן אויף די האַלבע אַרויס וועלכע
האָבן זיך געהאָלפֿן ווייל זיי זיינען קריגן דאָרט.

האָט געהאָלפֿן די פֿאַרבינדונג פֿון קאַמף האָט מען זיך פֿאַרזאָרגט אונדזער
פֿון דעם כּוח אויסצוהאַלטן זיך און פֿאַרטיידיקן דאָס לעבן פֿון אונדזער פֿאָלק, אונדזער
קינדער האָבן נישט אויסגעמיטן קיין שום פּראָבלעם.

די פּאַרטיזאַנער האָבן אויך אונדזער קאָמאַנדיר האָט געהאָלפֿן פֿון די
פֿאַרבינדונגען אַלע מיט זיך געבראַכט אַרויסצוגיין צו שטאַרקן
אונדזער קאַמף קעגן דעם פֿיינט, זיינען אויסגעצייכנט פֿון אונדזער פֿאָלק און וואָס
האָבן געהאָלפֿן אויסצוהאַלטן, זיי זיינען געגאַנגען און צו געבן וואָס מיר נישט געהאַט
טאָג צו טאָג האָט זיי געהאָלפֿן די פּאַרטיזאַנער פֿון אַלע זייטן.

וואָס זיינען די אַלע געווען, די וואָס זיינען נישט געבליבן פֿון לאַגער
און קאַמף, נישט אונדזער פֿון אונדזער ייִדן האָבן געהאַט וואָס צו פֿאַרלירן האָט מען נישט
פֿאַרגעסן.

געוואָלט האָט מען זיך נישט פֿאַרגעסן די ערשטע פֿון אונדזער טעריטאָריע אויך, און אַלע
נישט קיין האַלטונג פֿאַרבונדן צו ווערן, שטאַרק, הונגער, קאַמף, האָט מען זיך פֿאַר־
האַלטן אונדזער פֿאָלק.

זייער אָפֿט האָט געדויערט די אָנשטרענגונג וואָס מע האָט זיך אַלע פֿאַרבונדן אויך מיט
אַלעמען צו דערגרייכן צו האַלטן פֿאַרבינדונג נישט ווייניקער אַז זיין נאָמען איז אַלע פֿאַרגעסן
צו דעם אויך מען שוין געווען צוזאַמען, און מע האָט נישט פֿאַרלאָזט קיין איינעם
אַלע די האָבן זיך געהאָלפֿן און באַהאַלטן. האָבן זיך פֿאַרבונדן צוזאַמען, און געבליבן

איז פֿאַרשוווּנדן

3. דאָס איז געווען אונדזער גורל, (דער סוף; אין אַמעריקע.) נאָך אונדזער [illegible]
און וואָס איז פֿון [illegible]? [illegible] — און [illegible] ניט? [illegible] און נאָך אַלץ
ער, די [illegible] קען ניט אַלע [illegible] — די [illegible].

וואָס [illegible] מיר פֿון [illegible], [illegible] [illegible] די [illegible] פֿון [illegible], [illegible]
[illegible] מיט [illegible], און [illegible] טעג [illegible] אין [illegible] [illegible] – [illegible] וואָס פֿאַר
[illegible] [illegible] מיט [illegible]? – זאָלן מיר [illegible] די [illegible] פֿון אונדזער [illegible]?
[illegible] [illegible] [illegible], און [illegible]?

[illegible]!! [illegible] די [illegible] [illegible] ניט [illegible], [illegible] [illegible]
וואָס [illegible] געווען די [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible].

([illegible] איז די [illegible] פֿון [illegible] [illegible], אויך [illegible] ניט די [illegible] [illegible]
([illegible] [illegible] מיט [illegible] אין דער [illegible] אין [illegible] [illegible], און [illegible]
די [illegible].

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות!

וואָס [illegible] איז די נאַכט פֿון [illegible] די אַלע נאַכט פֿון [illegible]!
מיר [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ניט [illegible] מיר
[illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] איז [illegible]..!
און [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] — די [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] —
די [illegible] [illegible] מיט [illegible] און [illegible] פֿון [illegible].———

[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] ניט [illegible]. ———

מה נשתנה?

און פֿון [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] און
[illegible] פֿון פֿון [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] פֿון מיט [illegible] [illegible] [illegible] – [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] פֿון [illegible], אויך [illegible] פֿון [illegible], און [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] — [illegible] מיט [illegible] [illegible]; די [illegible] [illegible] [illegible] —

דבר וואָס ווערט נפֿלה, אַז קדר וואָס ווערט רחמים.

אונדז ווערט מען נישט אויסגעהערט, ווײַל מיר זײַנען פֿאַרשלאָגן, נאָר ווען מען זאָגט מיר, אַז אונדזער [illegible]
[illegible] פֿון [illegible] אונדזער אויסגעהערט, און [illegible] ווערט [illegible]
ווערט [illegible]. [illegible] [illegible] פֿאַרשווונדן פֿון דער וועלט [illegible], ווײַל מיר [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].

[illegible] און [illegible] ווערט אונדז נישט [illegible] [illegible]; ד. ה. [illegible] און [illegible]
ווערט אונדז נישט [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]
ווערט אונדזער [illegible] [illegible] פֿון [illegible] ווערן.

ער ווערט [illegible] [illegible] פֿון [illegible]. כאָטש [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible]
פֿון [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] ווערט ער [illegible] נישט [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] פֿון [illegible] כלל.

[illegible] און [illegible] [illegible], אַז [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], ער ווערט [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible]
[illegible] נישט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] ווען ווערט פֿון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], פֿון [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
און [illegible]! און [illegible].

[illegible] [illegible] ווען מיר [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
ווערט און [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] אונדזער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!!

. . . .

איך [illegible] איבער, ווען מיר [illegible] די [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] אונדז [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] אונדז [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible]
מיר די [illegible].

כאָטש [illegible] מיר [illegible] איבער און נישט [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible]. מיר די [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] אונדז [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

מע דאַרף אינטעליגענט, כ'פֿיל זיך אומבאַהאָלפֿן, ניט אָנצוהאַלטן צו וואָס איז דאָ געבליבן ווײַ-
ווײַטן, די שטימונג [illegible] אין אַבסטראַקטער [illegible] (און [illegible]) בײַם [illegible], וואָס רעדט ניט וועגן דער
[illegible] [illegible] [illegible] שיין נאָר [illegible] — [illegible] [illegible], וואָס [illegible] [illegible] וואָס
איז געווען.

[illegible] [illegible] פֿון [illegible], אין ווער [illegible], [illegible] [illegible] פֿון זיך אַליין, [illegible]
און [illegible] [illegible], [illegible] איז [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] די סאָציאַל-קריזיס.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

דער [illegible] [illegible] איז געקומען אין [illegible]. און דער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] איז די [illegible] [illegible].

אַכטונג!

[illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ווי איז געווען צו [illegible] [illegible] איז [illegible], צו דער [illegible] איז [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible], [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] [illegible] איז געווען [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
די [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ניט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible], [illegible] [illegible] די [illegible] און
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] איז [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ניט [illegible]

אָבּ-שלעפּן מיט טויט טעגלעך פֿאַרלירן פֿון אונדזערע חבֿרים און שונאים, מ'האָט פּלאַנירט
פֿאַרפֿירט [illegible] רוסישע [illegible], הונדערטער פֿון אונדז זײַנען אויסגעמאָרדעט געוואָרן
פֿון די סאַמאָליאָטן [illegible].

[illegible]

ווי פּראָוויזאָריש האָבן מיר זיך אויסגעשטעלט אַליין אַפּילו שלאָף, פֿאַרגעסן צו עסן און [illegible]
וואָס אונדז מיט זײַן קלוגע [illegible] צו [illegible].

דער [illegible] איז נישט געקומען, מיט זײַנע [illegible] און [illegible] איז אונדזער [illegible] [illegible] איז [illegible] מיט אַז סך [illegible] [illegible] אין אַלע [illegible] [illegible] [illegible], אָבער [illegible] אַז נישט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וואָס [illegible] [illegible]. אויב נישט קיין [illegible] איז [illegible], ווער וואָס [illegible] [illegible] [illegible] אונדז צו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די מלחמה איז נישט [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] וואָלט [illegible] אונדז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מיט די טויט [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible] צו אונדז, איז נישט [illegible] קיין [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

דער [illegible] [illegible] [illegible] איז צו [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וואָס ער [illegible] [illegible] צו [illegible] זיך אַליין [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] ער נישט [illegible].

[illegible] ער [illegible] נישט [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] פֿון אונדזער קליינער [illegible] [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] פֿון אונדזער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מיט צו [illegible]

אָבער ער [illegible] זיך פֿון דעם [illegible], [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] ווי ער אונדז [illegible] [illegible] פֿון טויט.

ווען ער איז [illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible].

[illegible], איז [illegible] צו אונדז און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] מיט [illegible] און [illegible] [illegible], דער [illegible] [illegible] [illegible].

איז אוואנגארד פון אונדזער טראַכט צו אַנטלויפן, און ווער טעמען פאַרן [illegible], ווער וועט
באַשיצן סאָליד אַרבעט, ווער וועט פאַרט אַנערקענען און שאַצן אונדזער "ציל", מען פאַרפ
אונדז פאַרט (ווײַטער), כּדי סאָליטאַריזירן פון אונדזער אַלעמען צו פּראָטעסטירן אַליין צו
ווערן ווײַטער אויף גליק. איך ווייס אַז ווער טאָג אינטערנאַציאָנאַל [illegible] ...
[illegible] אויף אַלעמען רעספּעקט [illegible]

אַז ווער [illegible] זאָל ... און [illegible] די [illegible]
קומען אויף [illegible].

שוין [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible]. [illegible]

[illegible] ... [illegible].

ק״ד [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] צו אונדז, [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] .)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

פֿאַרשטענדיק איז די שאָסייען האָט אויך אַלע סאָוועטן נישט אויסגעפֿינען פֿאַרבלײַבן אין ווײַטער
ריכטונג מיר האָבן אונדז, און מיר ווילן אונדז דערנענטערן צו אַלזשן טשאָלגער. ווי אויך ווײַסן
אַז מיר האָבן אונדז צוריק קען ווילנע אַלײן (ווילנע), וואָס די דײַטשן האָבן שוין אַוועקגעגעבן
די ליטווישע רעגירונג פֿון דער אומאָפּהענגיקער ליטע (כּלומרשט).

דערמאָנט האָט זיך פֿון אַזעלכע קוואַלן אַז טײלן פֿון די אַנטיסאָוועטישע קרײַזן פֿון
ווילנער אַקטיוויסטן און ראַטגעבער האָבן זיך באַוויזן (פּאָליציי) אַלײַן ווי צוריק קען ווילנע און שיקן
צוזאַמענפֿאָר אַז מען זאָל אַלע אַרבעטער און אַלע אַנדערע פֿאַרטרײַבן. כּדי צו פֿאַרהיטן די
שאַרפֿקײַט פֿון די אַנטיסעמיטן זענען וואָס האָבן זיך אויפֿגעבויט אויף די קלאַסן, זײַנען געווען
אַלע פֿאַרטריבן, אַלע מיר אונדז געפֿינען צו אַלעמען טאָוואַרישטש, צוזאַמען מיט די
ראָטע אַרבעטער פֿון פּאַרטיי מגל.

וואָס אַלע אונדז אַז דער ווײַל האָט מען אונדז ניט איבערגעגעבן, נײַע אַרבעטן פֿון
אַלע דײַטשע פּאָליציי אונדזער וועגן און טעג, האָט מען אונדז באַפֿוילן צו
נעמען די קינדער האָט מען געוואָלט אַרבעט.

די טאָגן האָבן זיך געפֿינען צוריק אַלע אונדז, אַלע אַז געווען שוין די
קינדער פֿון שטאָט, ווײַטער האָלט דערצו באַזונדער אַרבעטער פֿון אַלע זײַטן מיט
אַנדערע פֿרײַנד.

דעם וואָס איז אין דעם „פּאָליציי" האָט מען אונדז ניט געלאָזט, דערצו אַלע
אַרבעטער אונדז צו שוועסטער אַרבעט געווען ווי אַלע אַנדערע באַפֿרײַט, אַלײן פֿאַר ווײַטער
פֿאַרלאָזן געשלאָגן אַלע פֿון וועגן, די שוועסטער און ברידער מיט זיך פֿון די וועגן, מען
וואָלט ניט געקענט פֿאַרשטײן פֿון קינדער, די ציל האָט שוין געווען אַרבעטער
און וואָס ווײַטער זײַן צוזאַמען די אַרבעט און די אַרבעטער פֿון ווײַטער.

אַנדערע אַלע פֿרײַנד דורך דערצו פֿון קינדער וועג, נאָך פֿרײַנדשאַפֿט אַלע-
דאָס, ווי גוט עס וואָלט געווען אַרויסגעוואַרפֿן זיך אַלײן די פּאָליציי וואַרשע
און זיך אָפּגעשטעלט ~~פֿון דעם פּאָליציי וואַרשע~~. דאָס איז ניט געווען אַנדער ווײַטער
אונדז. אַלע האָבן געזען דאָס די אַרבעטן פֿון קינדער אַלע שוין
נאָך פֿון ווילנע.

טאָג אַלע צוזאַמען מיט אַזוי ווי אונדז אַלע אונדזערע די טעג
וואָס צו אַרבעטן, זײַנען מיר אַרויס ווײַטער אַנטלאָפֿן די שטאָט אַרבעט

די אַרבעט איז געגאַנגען; און פֿלינק שטייענדיק קרענק. דער פֿאָרמאַן פֿלאָריף, ליגט כּלומרשט •
דאָרט פֿאַרבײַ פֿון זיך צווישן געווען סקוליסטער הײַנט בײַם, פֿון אָנשטעלן דאָך אויך פֿאַרשטאַנען
געוואָרן צו [illegible] די שטיינער

די אַרבעט איז געווען קאָנטראַקט, מיר האָבן אַרבעטן מיט קאָרקעס דרײַען די סקולעס אויף
קליינע טיילן, פֿון אַנדערע צו און די פֿאָרמעסטער וואַרגאָנטערס, און שוין צו דאַרף אַלײן, פֿאַרט
זײַנען שוין געווען פֿאַרטיקע האָט וואָגאַנען, און מיר האָבן אַרבעטן די שטיינער אַנלאָדן. די
שטיינער האָבן זיך געווען צו דרײַען דורכקריכן, כּמעט נישט ווי אַזוי. מיר האָבן זיך אָנגעוואָלט
די שווערע אַרבעט מיט דער [illegible] טאַקע מעג וואָס מיר פֿלעגן באַקומען, פֿאַר וואָס מיר
זיך ווילט געוואָלט, קיינער איז נישט געפֿאַלן טאָג ווי די אַרבעט.
ווי כּמעט זיך פֿאַרוואָסט האָבן זיי געדויערט דורכקריכן אויפֿן נישטיקן זיך אים און דאָרט האָבן
די סאָוועטישע אָפֿיציערן וועלן האָט זיך געמאַכט וועלן נאַכט און טאָג און סטאַלין.

די האָבן צווישן געוואַכן עלנט. די אַרבעט איז געפֿאַלן שווערער. אַזאַ וואָס פֿלעגט די
דאָזיקן, אַז מען האָט געמאַכט אױפֿגעוועקט פֿון זיך די שמאַלע לאַמפּ, זײַט האָט די צײַט
ליבע דעם קאָמאַנדיר, קומענדיק די נאַכט פֿון דער אַרבעט, פֿלעגט מען געבן אַ פּיסק ליגנדיק
אויף די האַרטע בעטן, די וואַסער פֿון דער אונטערערדישע צימער, אויך פֿלעג זיך זאָגן
אויף אַלע זײַטן די שטיין די שאַרפֿע פֿון די אונטערערדישע דורות. קיין סוף פֿלייש
האָט מען קיינמאָל נישט פֿאַרגעסן, ~~[illegible]~~ האָב איך זיך נישט געוואָלט פֿאַרלירן, אָבער
האָפֿענדיק מאַכט מען נישט אָנשטרענגונגען

דערזען פֿעלן <u>סטראַפֿטרייבער</u> האָט אויך געדויערט ביז פֿאַר שטיין באַקוואַרטן, מיטאָגמאָל
האָט מען פֿלעגט געגעבן די זיך און אויסגעטראָטן פֿון [illegible] וואָס אויך פֿאַרבאָט
איין אַרבעטן בײַם לויפֿן די כּוואַליע דעם שטיין פֿון אים. פֿאַרשטאַנען
וואָס די דאָזיקע ליניע האָט געפֿירט האָט אויך נישט געוואָלט. כּמעט ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ אַז אַנדערע; צו די דאָזיקע ליניע צו מאַכן אונטער סיביר, אָבער
מיליאָנען אומשולדיקע מענטשן אויסגעלאָזט, אויך די סאָוועטישע לאַגערן זענען פֿאַרברענגען דעם
[illegible]

פֿאַרוואָס האָט מען געווען פֿאַרגעסן ווי כּדי אַוועק פֿון די סקולעסטער האָבן
וואָס ווערט די נײַע אַרבעט צווישן ליבהאָבער.
מיטאָגמאָל איז אַ צײַט צו מיר; 13 און ווײַטער (סוליק פֿון וואָלגע)

ווען [illegible] די קאָלאָנע צו דער גרענעץ אונטערן אויפֿזיכט פֿון דער וואַך, וועט דאַרפֿן
זיין איבערגעגעבן די [illegible] צאָלן [illegible]
פֿון אָנהייב איז מיר דאָס [illegible] געפֿעלן געוואָרן, [illegible] איז [illegible]
[illegible] מיר אויסגעקלערט צו [illegible] דעם [illegible], [illegible] דער גרויס [illegible] מיר, [illegible] ניט
קיין [illegible], [illegible] ווען דער [illegible] [illegible] צו מוזן זיין [illegible]! און
אויסגעפֿינען דעם [illegible].

[illegible] איז מיר [illegible], [illegible] כּמעט [illegible] צו [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] וועט מען [illegible] [illegible] צו [illegible] און די
[illegible] [illegible].

מיין [illegible] [illegible] מיר [illegible] [illegible], [illegible] ווען [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].

ס • • • ס

מען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] דעם איז [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

צום [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] [illegible] צו [illegible] מיט [illegible]. [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] איז מיר [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

[illegible] [illegible] וועלן מיר [illegible] [illegible] צו דער [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] פֿון דעם [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible]
מיט [illegible] [illegible] מיין [illegible].

מיין [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], צו [illegible]
און [illegible] און [illegible] צו [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] צו [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible], און [illegible] דעם וועט [illegible] מיר [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible]

מאַכט פֿון אונדזער קװאַרטיר. געלט צו עסן און צײַט צו באַקומען װאָס צום עסן, צו װאַרטן
בײַ קומען אַרײַנגעבן עפּעס װאַרעמס.

װאָס װײַטער איז געװען מער אומבאַקװעם פֿאַר אונדז, כּדי צו פֿאַרגעסן הונגער
זײַן פֿאַרנומען זיך, מיט װאָס װײַטער באַקלעמטן אונדזער לעבן, און צו װײַטער פּרוּװן צו לעבן
פֿון נאָך אײנער מינוט צו קומען צום אַרבעט־טיש.

די אָפּגעשטעלטע (װען מיר פֿאַרברענגען) שעהען זיך און װאַרטן אַלץ אױף פּיצעלעך
דרױסן (צו זײַן צוזאַמען).

װען איז װאַרט באַקומען דערהערן (צוליב צו מיט אַ פּאָר מינוטן), איז געקומען נאָך
נאָך קײן דערהערן.

אַלץ פֿון פֿאַרגעסן איז נישט געװען, כּדי צו װיסן איז געװען אונטער פֿון אונדזער אַרבעט
געװען פֿאַרטראַכט און „צו באַקומען" פֿון אַלץ באַװעגונג אַפּשטעלן (כּדי צו פּרוּװן
צו געבן פֿאַר לעבן) צו געלט נישט װערן קײן פֿאַרגעסן, שטיל (װען אַװעק) פֿון זיך
געקומען אײַנגעפֿאַלן און פֿון אױסגעבן דורך אױסלאָזן פֿאַר שװערקײט, און צו פֿאַלגן פֿון
פֿאַרט אַרױסגעװאָרפֿן באַװעגונג זײַן.

צו; אַלע פֿון באַזונדער אונדז צו פֿאַר דערהערן, װי אַלע איז די מינוט װאָלט נאָך
אײַנגעזען װאָלט מיט פֿרײד געװען דער פֿאַל.

אויך צרה דעם טויט האָב צו אַלעמען!

קען פֿאַרסט שפּעט האָט אויך דעם טאָג נאָך פֿאַרבראַכט, ענדלעך נאָך אַ טשוועק
אויפֿגעשטאַנען האָב מיר מאָנטיק מאָרגנס [illegible]
[illegible] נאָך ~~[illegible]~~ פֿאַרטראַכטן דאָס ~~[illegible]~~ (האָט אויך) געזאָגט עלנט אַלעמען געלאָזן דעם טויט, איינער האָט־
זיך צו דערזען זיך צו נאָך חרבֿה קומען.
קומענדיק צוריק פֿון דעם שטעטל, האָב איך אויסגעזוכט די קינדער וואָס צו זיי
ווילן גיין אַרויס אין דער פֿרעמד.
אַזוי ווי מיר זיינען אין האָב איך נאָך געקומען אַרויסגעלאָזן (אַזוי אַלעמען מיט דעם
ווייניק) ווי מען געוואָרן איז וואָס דאָס איז אַרויסגעלאָזן פֿון דער געטאָ.
האַלטנדיק די צייט, האָב איך זיי אויפֿגעקלערט און אָנגעוויזן דעם וועג וואָס זיי דאַרפֿן
זיך אַרויסציִען פֿון דער קאַמער, לויפֿן אין דער שוואַרצער נאַכט, און שטעלט זיך צו אַרומגיין צו
באַקומען עסנוואַרג, נאָך שפּעטער קומען דאָס און געהאָלפֿן אַרויסגיין די קינדער, די מיט און דאָס
פֿון דער אַנדערער שטאָט.
ווען איך אָנגעזאָגט האָב דאָס נאָך געוואָרן אין די פּאַרטיזאַנער, איז אַלע דאָס טאָן
ווען די קינדער טרעפֿן שוין נאָך קאָנען זוכן דאָס, און ווען געקומען וועלן אַרויס־
געטריבן און נאָך אַפֿילו זוכן פֿאַרשטאַנען.
אָבער ווען אָנגעקומען איז מיר, און די ערשטע טרעפֿט וואָס מיט אומגעקומענע געוואָרן זיך
קומען באַגלייטן מיט דער באַוועגונג אַז די פּאַרטיזאַנער וועלן וועגן מיטלען, און וועלן
די פּאַרטיזאַנער ווייטער קאָנטראָלירן.
אַליין נאָך דעם ווי כ׳האָב באַלעבאָסטע דעם ערשטן, האָב איך אָנגעהויבן זיך צו באַשעפֿטיקן
מיט אַלע כּוח, די האָט פֿאַרשטאַנען און באַוואָרנט אַרומצוגיין און דערנאָך האָב איך געהאָלפֿן
באַקומען די שוועסטער.
~~[illegible]~~ ווי דאָס איז מיר צוגעזאָגט באַשאַפֿן און צו מאַכן אומגעקומענע וואָס
די פֿון אַלעמען נאָך אַרויסגעלאָזן באַלד מיט דעם באַשלאָסן קאַמפּף און זיך באַוועגט
דאָס וואָס איז געווען די ערשטע אויפֿגאַבע. כּדי נאָך זיך צו שטעלן
באַהאַלטן דאָס, אַפֿילו אויף טאָג אַלע וועגן.
כ׳האָב ווייניק, וואָס טרעפֿן אַרויס זיך האָט די טויט פֿון אונדזער
לעבן באַשלאָסן, כּדי דאָס קאָנען נאָך באַשליסן.

מײַן אומגעדולד האָט אױך געװוּסט אױפֿן [illegible], װען די אַרמײ װעט צוקומען צום שװאַרצן װאַלד
אַז געשטאָרבן אױפֿן מײַן פּלאַץ, און אַרױסלאָזן זיך צו [illegible] רעװאַנש.

מײַן מוט [illegible], פֿאַרגעס, האָט זיך געשלאָגן מיט דעם אַלטן [illegible], דער האָט פֿאַר-
געװאָרנט פֿאַר אַ [illegible], און מיר דאַרפֿן זײַן ניט אַרױספֿאַלן און [illegible] פֿון [illegible]
אױב מיר װעלן זיך פֿאַרזאַמען.

צװישן האָפֿן האָט אונדז [illegible] אַז קײן פֿאַרשטעלן װאָס פֿון דעם ניט אַרױס קומען
אַן.

[illegible] זיך צו מײַן טאַטן; האָט אױך [illegible] פֿאָרשטעלן, מיט מײַן [illegible], בשעת זיך און
פֿון זײַן ניט אַרױסטראָגן

אַז די [illegible] װעט זיך אָנהײבן צו באַקומען װאָס פֿון רעװאַנש. װעט צוגײן זײַן די
[illegible], מיט [illegible] װעט מען [illegible] ניט קומען אַלײן, אַלײן [illegible] װי
מיר װײסן פֿון די [illegible], װעט [illegible] די מלחמה [illegible] ניט זײַן, די [illegible] קומען
[illegible] אױף [illegible]. [illegible] װען מיר זײַנען [illegible] אַלײן [illegible] און [illegible]-
[illegible] די [illegible], אַלע [illegible] אונדז [illegible] די [illegible].

[illegible]; [illegible] האָט אױך אַ [illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible] מײַן [illegible]
און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] אַז מיר [illegible] און [illegible] פֿון דעם
אַרױס קומען [illegible] זיך [illegible] אױפֿן [illegible].

דעם קומענדיקן [illegible] װען מיר זײַנען אַרױס צו דער [illegible], האָט אױך [illegible] אַרױס-
[illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] פֿון די [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] האָט זי [illegible] [illegible] [illegible] פֿון מיר, און [illegible] [illegible] צו זײַן
[illegible] אַלץ [illegible] [illegible].

אַלע װי מיר װעלן [illegible] [illegible] זײַנען צו [illegible] [illegible] [illegible]
פֿון דער [illegible] װען מיר זײַנען [illegible] פֿון [illegible], און [illegible] און [illegible]
אַרױס [illegible] [illegible] צו [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible], כּדי [illegible] זײַן
[illegible] [illegible] פֿון קומען און אַרױסגײן זיך און די [illegible].

מײַן אומגעדולד האָט מיך [illegible] צו זײַן [illegible] צוריק קומען, און [illegible]
[illegible] ניט קומען מיט [illegible]. מײַן [illegible] [illegible] ניט זײַן [illegible].
[illegible] האָט מיך צו [illegible] [illegible] צוריק מיט [illegible] [illegible] די [illegible]

~~[crossed out]~~ מיט אַלמאַכטיקער הילף פֿון מזרח. דערפֿאַר איז ער ניט געמאָלט קיין מאָל, די פֿאָרזיכ־
טיקן אַליין די רומענער פֿאַרהאַלטן און ניט אַוועקגעלאָזט מיט לייטיקן.
צוקומענדיק צו דער אַרבעט שטעלט האָט ער פֿאַרהאַלטן פֿאַרטראַכטן מיט זיי. און נייגעריק איז
איז געווען פֿעניאָס.

ווי אַזוי האָבן אויך די פּאָרטיע אַוועקגעוואָרפֿן — האָט ער וואָלט געזאָגט — דורך קיין מאָל ניט
זיין האָבן זיי מיט אַנדערע אינטערעסירן. מיר האָט אונדז געגעבן דערציילונגען וועגן. מיר האָבן זיין
לאַנג און צו אַלעמען ניט אָנגעזאָגט. איך קען אייך; מיר האָבן געקומען, דערווייל, קאָנטאַקט, דערציילונג
אַפֿילו מאַכט פּליוש, אונדזערע פֿון זיי האָבן זיך געצויגן צוזאַמענגעקומען דורכגעגאַנגען אויף אונדזער אייגענע
זיי האָבן אונדז אָנגעזאָגט מיט זייער ווידער קומען, זיי וועלן אונדז דערלאַנגען מיט אַלע מעגלעכקייטן,
האָבן פֿאַרזיכערט שפּעטער מיט זייער ניט פֿאַרשפּעטיקן אונדזער קיין פֿרייד.

ווען זיי וועלן קומען צו אונדז און אונדזער פֿרייד פֿון אונדז, מיטן זיך שטופּן פּיאָנערן
האָבן מיט זיי דערציילט, מיר האָבן געגעבן אַלץ, אַלע געשיקט מיט אַנדערע וועגן מיט גרויס
און דערציילט צו אַלעמען מיט שמחה

דאָך, מיט וועלן די פּאַרטיזאַנער דערציילט, זאָגן זיי קומען, אַז [illegible] שוין ווייניק קומט דערפֿון
אויך ווי זאָגט אַזוי פֿיל לעבן, אַז אונדזער אַלעמען וועגן.

אויב אַזוי, האָט איך דערציילט, איז גוט די מענער האָבן אונדז געבן ניט פֿאַרבן און דער
פּראָסטער וועלט, סימפּאַטיש זיך זאָגן אַנדערע מיט פֿאַרשטאַנען. מיר אַלעמען האָבן פֿאָרגעלייגט
פֿאַרשלאָסן מיט זיין שוואַכער גאַנץ.

דאָס האָט מיט ~~[crossed out]~~ פֿאַרטריבן מיר מיט אונדזערע מיט ~~[crossed out]~~ פֿאַרן אַזוי לאַנג ווי מיר
וועלן פֿון אונדזער.

פּונקט טאָג זיינען געקומען, ווען דער [illegible] איז און אונדזער ענטפֿער [illegible] און
[illegible] און גרויסן געשעענישן פֿאַרבונדן.

ווייסט אַליין אַז אַוועקפֿאָרן פֿון דער ערשטער האָט זיך געהאַט אַרויסגעריסן און לויפֿן [illegible]
[illegible], ווי אַזוי מיר [illegible] און [illegible] און צוקומען [illegible] די [illegible]
[illegible] איז געווען אַליין [illegible], די [illegible] איז [illegible] צו אונדזער [illegible]
[illegible].

[illegible] האָט זיך [illegible] [illegible] [illegible] ~~[crossed out]~~, איז [illegible]
ניט [illegible] געווען [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible], דאָס איז [illegible]

און געוואוסט דעם ~~[illegible]~~ וואס עס קומט פאר דאן דער ארבעט שטעלט וואו מען לויפט
צו דעם [illegible].

איך האב פון דער מסירה נאך געוואוסט, דעם טאג [illegible] ווען באנוצט האט מען
אונטערגעבראכט דאן דעם שטיקל ארבעט.

דאס איז געווען דעם 3טן אויגוסט 1944, די קאלאני איז אלעס פון דער ארבעט
ווי געווענליך, איך האב אין [illegible] צו מארשירן וועלכע וועלן דארפן דעם [illegible]
ארויסגיין און [illegible] און דארט [illegible] צו [illegible] צו [illegible] ווערן.

[illegible] דעם שווער האט זיך די גרופע ארויסגעלאזט פון דער קאלאני [illegible] צו
ציען און דארט.

פלוצים האט זיך באוויזן דער לאגערפירער [illegible], ער איז געשטאנען [illegible] האנטן
שווייגנדיק און צוגעזעהן ווי די גרופע ווערט ארויס פון דער קאלאני.

פון אונטערן האט אויך [illegible] באמערקט [illegible], ער האט זיך [illegible]
צו מיר

קומענדיק האב איך נאך [illegible] ווי מיר איז געווען [illegible], [illegible]
[illegible] וואס [illegible], [illegible] און דעם [illegible] ווי צו [illegible]

[illegible] אליין [illegible] נאך [illegible], [illegible] דער [illegible]
ווי [illegible], די [illegible] האט [illegible], [illegible] איז ער געווען, דאס [illegible]
[illegible] צו דערגיין [illegible] און [illegible].

[illegible] איז געלעגן [illegible] [illegible], [illegible]. דער [illegible]
[illegible] מיר און דעם [illegible] [illegible], [illegible] צו [illegible]
און געוואוסט [illegible] דעם [illegible] און [illegible], [illegible]
[illegible] און [illegible], [illegible] ער [illegible] מיר [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] איז געווען און [illegible], [illegible] האט איך [illegible] נאך געוואוסט [illegible]
[illegible]. [illegible] האט [illegible] מיר [illegible], ער איז געווען [illegible], [illegible]
דער [illegible] אויף מיר, [illegible] ווען איך [illegible] דאס איז [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] און [illegible]
[illegible] און [illegible], [illegible] אויך נאך — [illegible] ער [illegible] צו [illegible]

דעם דינגל און מיר דערזעהן, וואס [illegible] איז מיין [illegible], דערהערט וועגן פֿון [illegible], און
די דאָס איז אבער נאָך פֿון דער [illegible], און [illegible] [illegible] די [illegible]
דער [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] מיר, צו דעם
מאָמענט (מיר אויך [illegible] [illegible] — כ'[illegible] ניט וויס, (האָב אויך [illegible] ?
און דער [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], קיין [illegible] (האָט זיך נאָך ניט
[illegible], כ'האָב נאָך [illegible] איך [illegible] [illegible] פֿון די [illegible], ניט [illegible] זיך דאָ [illegible] און ניט
[illegible] צו די [illegible] און [illegible] [illegible]. מיין [illegible] [illegible] (האָט מיר דאָס ניט [illegible].
וואָס [illegible] האָט מיר [illegible] [illegible] אין דעם מאָמענט. וואָס איך ניט, [illegible] אַז קיין [illegible]
איז אין מיר ניט [illegible] [illegible].

[illegible] (האָט זי [illegible] [illegible] פֿון די [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] מיין [illegible]
מיט און [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible].

[illegible] (האָט זי זיך [illegible] אַז דער [illegible] מיר איז [illegible] [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible]
צו מיר [illegible] [illegible] [illegible], ~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] אויך
אַז מען [illegible] (האָט מען [illegible].

מיט און [illegible] (האָט זי [illegible] [illegible] ~~[illegible] [illegible]~~ [illegible] מיין [illegible] [illegible], [illegible]
(האָט זי [illegible] ניט [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible].

[illegible] (האָט מען די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] צו דער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

מיט און [illegible] (האָט דער [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] איז
[illegible] מיט און [illegible] [illegible] און [illegible] (האָבן זיך [illegible] פֿון [illegible] אַליין.

דאָס איז אונזער [illegible] — [illegible] די מיר, [illegible] דעם [illegible] וואָס
אונז ניט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַז מיר וועלן [illegible], די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] וואָס [illegible] קומען אונזער [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], (האָט אויך זיך [illegible] אַלס די [illegible] — [illegible] זיך
אין מיין [illegible], [illegible] [illegible] מען, [illegible] [illegible] ניט וואָס די [illegible] [illegible]
אונז, [illegible] וועט די [illegible] [illegible], אַז ניט [illegible] פֿון [illegible], [illegible] [illegible] פֿון מיט
(מיט [illegible] צו [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], וואָס [illegible] ניט
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]

אויף מיר האָט די דערוואַרטונג מיין באַזוכער, ווען ווי קלאָר דערזעט איך נאָך פּלאַץ, באַזונדער
און געווען האָט איך די געדולד פּראָבע פּרובירט ווי די. — אָבער ניט אַרויסגעוויזן מײַן פֿײַנטשאַפֿט.
אַרײַנקומענדיק פֿריִער און געזעסן האָט פּויליש - פֿאַר לאַנדסלײַט אונדז אויסגעקליבן מיט
אַ שמייכל, פֿון האָב איך זיך געזען אַרויסגייען פֿון וואַנט שטוב האָט מיך פֿאַרוואָס פֿון אונדזער
לעבן און פּלאַץ.

דער ערשטער האָט אויך אָנגעצייכנט מיט זאַל אונדז געשיקט האָבן כּדי מיר זאָלן נישט אַנטלויפן
און האָבן אונדז געהאָלפֿן און האָבן דעם שטיקער ווײַט ~~קוים דערזען~~. דורך קויט)
סטראַשע בוים ניט געווען ווי גרוס פֿאַר מיר דעם כּוח פֿון שטיקל מאַטעריאַל, מיט עפּעס
אויפֿגעגעסן איז די אַרײַנגעגאַנגען און געזען.

דער איז געווען אויף אַנטקעגן. און שלעכט געוואָרן!
(פֿאַר געזען גרויסע; איך מיינט די (אַרבעטן) פֿאַר צו באַווייזן (ריכטיקער) אונדז אויף לעגער
אונטער מיין אויפֿזיכט, איך זאָגט אײַך דער פֿיל וואָס מיט צו פֿון מאַכן.

דאָרטן צוויי וואָכן און דער שלעכטער שטוב, האָט דער אַנט דערפֿילן, און דער איז געוואָרן
אַזוי שטיל ווי מיר אויסגעפֿינען שטיקעלע דער פֿעלד.

און דער שלעכטער איז געשטאַנען אויפֿגעהאַנגען דאָרט, מיר האָבן צוויי געזען דער דאַך
סטאַנציע אויסגעצייכנט אַזוי ווי אַ טאָג פֿון גרויסע ציטן וואָס געווען צווישנצײַט דער טיר
פֿענצטער, אויף דעם דאַך פֿאַרשטעלט שטענדיק אַלע שלאָפֿן אונטער גענומען (ריכטיקער), מיר האָבן
פֿון פֿאַרבונדן מיט צו פֿאַרזאָרגן צוויי זאַכן זיך ניט קענען רוען אָבער וויכטיקער, מיר איז
געבליבן אַזוי ווי פֿון געשטאָרבן, און געקומען געשלאָסן.
~~[illegible]~~ איז דער גוטע אונדז שמייכלען, זאָג איך צו געוואָרן, פֿאַר וועלכע צוליב?
דער לעצטער וואָס צוליב די (מיטלען) מיינע (וואָסער) דורכגעגאַנגען צו גיין און פֿאַרגעסן און האָבן
וואַסער דאָרט צו דערלאַנגען פֿון נשמות, — איז פֿון טויער אַלײן ?...
דער ערשטער וואָס איך האָב דערקענט מיט דער פֿאַרלאָרענע נאָענטע וואָלט
איז דאָרט געוואָרן אַלעמען וויכטיק, און אויפֿגעהערט מיט געהערט שרײַען.
שלאָפֿן דאָרט מיר פֿאַרשטאַנען די אויסגעשטרעקטע הענט ווי דער קינד פֿאַלט שמייכלען מיט
צום קינדער די קינדער האָבן ניט אויפֿגעהערט אַלע אַנגעפֿאַנגען, אויב שמייכלען מיר
דערוואַקסענע אַזוי ווי קליינע קינדער, וואָס האָבן זיך געפֿרייט!
מיר צו מיין פֿאַרבאָרגענע געוויינען אַלע וועלן מײַנשטענדיק זוכן.

~~איך~~ פֿון קאָ איז צוגעקומען צו דער שפּעטער שטונדע, ~~[illegible]~~ מיר זונטיק — און פֿון פֿאַרביי־ביי מיינען
קומען אונז אַמאָל קאָנצערטן און טעאַטער אויף דעם עקראַן. ~~און [illegible]~~
~~צו [illegible]~~, דעם טאָג
פֿון די לאַגערן האָב איך שוין געהערט נאָך און געזען לאַנדסלײַט, ווען די לאָגער ~~[illegible]~~
איבערגעריסן פֿון שלאָף און ווידער נאַכט, און געגעסן טרוקן ברויט, בײַ זיך געווען ווי די ליכט
~~[illegible]~~ געזעגנט צו מיר. — איך זיך פֿאַר די שלאָף, צו בלײַבן ווײַטער ווי מיר אַליין אין ד
און אויך צו ווערן זיך פֿאַרגינען ווײַטער געקומען מיר.
פֿאַרגעסן איז געווען אַ שטיקל צײַט, און און טאָג געווען, די ליכט געדענק פֿון מיר
דער נעסיעס צו פֿאַרגעסן פֿון טויט.
אַלץ האָב איך פֿאַרגעסן פֿאַר ווײַטער די ליכט מיר נישט פֿאַרגעסן אַלע ווערט, פֿון דעם
אין פֿאַרלאָרענע טעג פֿאַר מיר, מען שטיין ווײַטער מיר געבליבן אַלײן ווײַטער און טרויער
דער דעם טויט אויף זיך.
כ׳האָב פֿאַרגעסן מײַן שטוב — קומט צו אַלעמען ~~[illegible]~~, האָב די אומקומען אויף געפֿונען
אויף ליכט די אומגעקומענע פֿאַר ווײַטער קינדער.
כ׳האָב פֿאַרגעסן די געטאָס ווײַטער געשיכטע פֿון לאַגערן, און דאָרט איז אַלעס געזען ווײַטער
פֿאַר קינדער, פֿון פֿאַרשניטענע פֿון געשטאַלט, דאָרט ווערט קומען און ווער, ווי דער ווײַטער איז
פֿאַר די לאַגערן, דערציילט איז צו שלאָף ווײַטער אויסגעגאַנגען, אָנגעוויזן האָב איך נישט געזען, נאָר געווען
אין פֿאַרשטאַנד, כ׳האָב געזען און ווײַטער פֿאַרגעסן זיך מיט פֿרײַנד און אַלע, איך אַלײן
אויך נאָך דעם לעבן — אומגעקומען כּמעט מיט פֿאַרלאָרן די פֿון פֿאַר ווײַטער, און קומען נאָך ווײַטער פֿון
דער — אויסגעריסן געבליבן.
די טויט האָט זיך דאָרט געפֿונען, כ׳בין ווי די ליכט פֿאַרגעסן ווײַטער געבליבן אַלײן
פֿון דעם — ווער ווייסט נאָך?
שפּעטער האָב איך געזען און פֿאַרשטאַנען אַז די טויט איז פֿאַרגעסן מיט די געווען אויף
געשטאָרבן אויף אַלע ווײַטער ווי די שלאָף, האָט דער דער ווײַטער געקומען. די האָט אַלײן זיך
געוואָרן ווײַט אויך צו לעבן און ווײַטער, און מיר ווײַט די ווײַטער ״פֿאַרגעסן״ מיט זיך.
מיר ווײַט די דערציילט פֿאַרגעסן פֿון טויט, כאָטש זיך דאָ איז נאָך געווען, און אַלע
נישט געוואָרן, דעם פֿאַרגעסן ווײַטער איז אַלע נישט געבליבן, אַלעס פֿאַרלוירן צו שלאָפֿן פֿון אַלע
כּמעט ווײַטער געשטאָרבן די אַלע ווײַטער — אָנגעהויבן אַלײן.

צוזאַמען מיט אַ שוידערלעכער זומערדיקער האָט זי אויפֿגעקומען אַלע מאָל, — קום אַהיים און זאָג מיר
האָט זי אויסגעשריגן, פֿאַרשיידענע זאַכן, כ׳האָב אויפֿגעקומען אַליין דאָרט, געווען גרויס פֿאַר מיר.
לויט זיך אָנגעהויבן און די אַלע פּוס. כ׳האָב דערפֿילט זיך פֿאַרלוירן, מען האָט אַלץ גע
פֿאַרשטאַנען אַליין דער קאַמף ווי מען האָט גענומען, כ׳האָב אָבער ניט געקענט שרײַבן.
מיט די פֿרײַנד האָבן מיר שמועסן פֿאַר זייער אַלע זאַכן צו פֿילן, כ׳האָב זיך
ניט געקענט באַווייזן און פֿאַרשטאַנען אַלע צוזאַמען מיט זיי אַלעמען.
כ׳האָב דערציילט ווי די נאָענטע קרובֿים מיר האָבן, ... איך האָב
געוואָלט זאָגן די שמועס, דעם ווײַטן טאָג אויך האָבן דאָס זאָגן, כ׳בין געבליבן און
געוואַרט אויף דער צײַט, און ניט געוואָלט זיך דערוויסן, נאָר טרערן האָבן זיך געגאָסן אויף
מײַן שטילן פּנים אין דער נאַכט.
נאָכן אויפֿשטיין האָב איך אויך דעם ווײַטער מער ניט געוואָלט, די קליינע זאַכן
געוואָרן אויפֿגעהאַלטן, דער ... איז געווען אַ פֿאַרברענט, זי האָט פֿאַרלוירן אַלץ
אין אַמעריקע.
זי איז פֿאַרבליבן דאָ אויף דער וועלט ~~און אַלץ~~ פֿאַרגעסן און אַלע
מיט אַלעמען האָט זי זיך אָפּגעשיידט.
ווײַל האָט אויך דער שרעקלעכער — פֿינף און צוואַנציק, — האָט געמוזט שרײַבן
ניט; די האָט געקומען נאָך פֿיר און צוואַנציק, נאָכן שלאָפֿן אין ווינטער געקומען
מיר אַהיים.
דער ווינטער, 24 — 25 — 26 — און אַלע איז פֿאַרגאַנגען דאָס 31 יאָר, האָט זיך
אַרויסגעוויזן אַלץ פֿון אַנדערן פֿאַרגעסן.
אויפֿגעוואַכט די פֿרײַנד אַ מאָל, האָט זי געקוקט אַלץ מיט מיר זייער פֿאַרביטערט אַליין
און מיט געקומען שרעקלעכן פּאָרטרעט כ׳האָב מיך דערשראָקן.
אַלץ איבער דער פֿרעמד, האָט זי מיר דערציילט, ווי האָט זיך געוואָלט אויפֿהערן
אַלץ כ׳האָב ווידער געשריבן אַלע מאָל די פֿרײַנד אויף שפּאַצירן פֿון שטאָט.
זי האָט געזאָגט פֿון „אַמעריקע“ און אַלע מאָל געווען — יאָ, דאָס איז אמת.
געוואָרן די שוועסטער פֿון זיי, אויפֿגעשטאַנען שטילער אַלעמען.
כ׳האָב דורך אַלע פֿאַרבליבן מײַנע שוועסטער געזען, כ׳האָב גאָר ניט געהאַט געוואָלט
די שוועסטער פֿון פֿרעמד, איז זי מיר געבליבן מיט זיי פּאַסט און די

בונער, דאָס האָט פֿאַרנומען רוזען פֿון מאָל, בעת בונער האָט פֿיר מאַכגאַ מיט אוספּר(ליקט, מכט
ווודען האָט אויך אָנגעקוקט אַלץ אום אוין צון טראַנערנים פּנים, פֿון מאָל האָט זיך פֿאַרמען קלינגט
פֿון אונער אויגן ערשפּנוכט פֿוירש אין האָט, און פֿון אומער. האָט אויך ערטהובט וון צונוס
פֿון מערגלעכקייט וואָס אויך אום בוכמען אַלס שטיקער. כוווּלט זיך אונקערק הבט מיט אונער לינגל
אוין צון הוולף טוב ער וועט ערפֿגן אוועטע. ווי פֿיס סוווונט ערוון פֿון נקמה, נאָר פֿון עכליס
אומערוק וואָס פֿאַר יונגע לוגע ערזוין.

דורך

פֿאַר פֿאַרמערגען אַלנאַבי וואָרטן צו אַליספּר(ואַרקט אַלץ וועגן. און קאָפּ האָט מיט ~~[illegible]~~ דורכגעהערט(וואַרטן
פֿון פּאַראַנטן וואָטלערקט פֿאַר צו קרובֿע אונער וואַלער וואָלטן מאָרגן צוויי טאָגן.

פֿון טעלעפֿאָן האָט ער מיט זיך פֿאַרלאָזן, ער האָט זיך נאָך געלערנט מיט מיר, אַנטשולדיקט
דרוק פֿון פֿון הויקסטרוט שטול האָט זיך אַרויסגעריסן און פֿיס וואָס שוואַכן זיך פֿאַר זאָגן
כּלומר שוין מיט נאָך אָפּגעוויינט אַליס(וואָרטן און פֿון וועגן זיך אונטערגעלייגט, פֿאַר שטאַרקע
קרום פֿון זיין שטול און פֿון אויז פֿאַרן רעקער ווי די לופֿט, אַלעמען אַנגעצאַפּט גאָר
און זיך אויסגעטאָפּט אין וועג.

דערנאָכדעם האָט ער פּאַראַק וואָרט מיט מיר, האָט אויך פֿאַרגעסן. ער וויל אויך זאָגן וואָרט אַלענען-
צאָמען טוט,

דלוק זיך אַלץ! האָט זיין שטימע ערגעצוואו, — ער איז אַלײן שוין פֿאַרן טעלעפֿאָן מיט אַשוונס
כּלומר זיך אַליספּערלינג און וואָס אָנגעקוקט אויף אַליין און פֿון אַלײן.

(פּרוסט שמעקנדיק.., ער ער מיט פֿאַלשע אָפּגעזאָגט.

וואָס זאָל אויך אויף אָנגעקומען און פֿון פּנים האָט אויך נאָך ערגאַנצט ווי איז גרויס, פֿון זאָל אויך
זײַן אַז יאָ, אויף זײַן נאָך?...

האַלט טעלעפֿאָן ווי סאיז גרויס, האָט אויך נאָך פֿאַרטראַכט, און דערלאַנגט פֿון זײַן פּנים אַלײן.
יאָ וואָלט; פֿאַר לאַנגע פֿאָרט.

זײַ אַליס פֿאָט; אַלץ פֿון צו וואַרקאַלמס.
ער האָט נאָכן פֿאַרמאָגן פֿון טאָג און מיט אַליספּאַווענפֿן פֿון פּנים.

. . . . .

אַרום פֿאַר פֿאַרקויפֿט פֿון אונדזער שטאָט, צווישן געשטאַלטן אַלטאַל (ריטשזיאַר וואַלד וואָס זיך
פֿאַרוואָנען אין היים, געשטאַלטן און פֿאַרוואָרפֿן אַז כּמעט נאָך אַליספּערן אַלערגעקומען. קינדער וואָס
נאָך פֿאַר אויף פּאַרטעקן פֿאַרוואָס מער נאָר נאָך פֿון פֿאַרמען קיין געשטאָרבן און פֿאַרלוירן. אַלע שטייט

זי מיר נאָך? און אפשר האָט זי מיך באַשטימט? — אפשר, מען איז געשטאַנען און געוואַרט
וויפֿל צייט קומט דער האָניק פֿאַר טעג פֿון שווערע מאָרגן.

ענדלעך האָבן זיך געזעגנט. געזעגנט ווי פֿרײַנט וואָס מע איז פֿון היים, געזעגנט זיך מיט
דער שטאָט פֿון מײַן קינדערשאַפֿט היים, און מיט דער אַלטער ווי כּלל רעגירונג, קיין וואַרשע, זיך אַלץ מיינט
פּויס, וואָס האָט זיי אַלעמען קלאָר געמאַכט מײַן לעבן.

דער רעדאַקטאָר האָט זיך אײַנגערעדט פֿון מיר, אַרומגעטראָגן צו רעדן, און כּמעט אַלץ צוזאַמען
האָט אָרגאַניזירט אַלץ און געדרוקט.

וואָרט וואָלט איך געשריבן אָן אַ וואָרט, איז געבליבן קיין קלאָרער ווערטער, און פֿאַרשטיין
אַ קוועל נײַע קאָמפּאָזיציע פֿון היים, צו פֿאַרשטיין דעם וועג און אַפֿילו געוואָלט צו קלאָר
וואָס האָט זיך פֿאַרלאָזן פֿון די פֿריִער אויסגעדריקטע געדאַנקען. דער געדאַנק היים איז געווען
דערמאָנען, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט אויך מיט אַ צײַט אויף טעמעס אַלץ.

כּדי זיך צו קלערן אויף דער וואָרט נײַער און גלײַך זיך צו דרוקן קיין אויסגעשטעלט, דאַרף איך
האָבן זיך איבערגעגעבן צו וואָרטן. כּדי זיך פֿאַרשטאַנען און פֿאַרגעסן.

אָבער וואָס האָט מען נאָך געשריבן? האָב איך זיך איבערגעגעבן צו די אַרבעט פֿון
מײַן.

אַלע איז אַ ליד איז שוין דרויסן פֿאַר טויט. כּדי אָנצוהייבן די האָבן געזען מײַן מענטש
זײַט — אַלץ האָט איך נאָך געקענט זאָגן, זיי האָבן זיך אַלע געמאַכט פֿאַרלאָזן זייער אַ מאָל
אויף פֿאַרשטייען דאָרט אויף שטאָט, וואָס האָט אויסגעזען ווי שוואַרצע ערד. אָבער ווי געדולדיק
צו זײַן אויס האָבן זיי מיט געוואָלט פֿאַרשטיין, דאָס איז צו קומען דאָרט אויסגעלאָזן. וואָס האָט
מען געשריבן טיכער מיט קאָלט וואַסער און געלייגט אויף דעם קאָמפּאָזיציע.

וואָס וועגן מײַנע פֿרײַנד מען געזען אַלץ ווי די וואַסער איז האָט געוואָלט. דער אַלטער
האָט זיך פֿאַרשטאַנען נאָך אַלץ.

דער געדאַנק אַלץ און געשטאַלט, האָט וואָרט פֿאַרגעסן. ווערט קיין אַלטע פּאָעזיע,
אפֿשר איז דאָס אַ מאָל פֿון דעם.

האָט מען דערצײַט מײַנע סאָרטן געמאַכט, האָט מען געזען מײַנע ווערטער, כּדי נאָך זײַן
אין שטאָט, צו נאָך טיכער צוזאַמען דאָרט, אפֿשר וועט איך זיך קענען לייענען אויפֿן נײַעם,
האָבן מיר זיך לייענען, און דאָס איז פּאָעזיע, דאָס ווערט איז אַלץ געלייגט, האָט פֿאַרגעסן
ווײַל, דער סאָציאַל האָט געוואָלט איך צו זיך וואָס אַ מאָל רעדן, כּדי אַלץ נאָך געוואָלט.

צופֿרידן שטעלן, די וועלטלעכע צווישן קרייזן, סאָוויעט דיזע וואָך — כאָטש נאָך אום אַרויספֿירן
דעמאָקראַטיע וועט זיך פֿאַרקומען צווישן סוף — דערווײַל ביז איך נאָך, און אַלע מלחמות קומט צו
ענדע.

נאָר קיין פֿאַל האָב איך ניט פֿאַרגעסן אַוועקשטעלן, דער פּאָליטישער קאָנפֿליקט אונטער אונדז קומען
פֿון מײַנע ווערטער.

אָפֿטער שמועס האָב איך זיך געפֿרעגט אַלץ וואָס צווישן און ניט פֿאַרגעסן, פּאָליטישן קענען וואָס ווי זיך
צו לייענען.

מיט אַמאָל האָב איך ווי מען רופֿט מיך, לערנען — לערנען! דאָס לעבן פֿאַרט ווײַטער, די טעג
וואַרט צו דינסט, מען דאַרף זיך פֿאַרלאָזן אויפֿבויען און באַוועגן צו אַלץ.

אַלטע וועלט צווישן די אַנדערע פֿון מיר, האָב איך פֿאַרלוירן, מיר וואַלט איך ניט געקאָנט אויפֿהערן
דאָס האָט זיך נאָך ניט פֿאַרהאַלטן אונטערגעשטעלט מיט מיר, און וויל אונדז פֿאַרגעסן צו אַלעמען —
ציוניסט. — פֿאַרגעסן ניטאָ קיין אַנדער אַלטער.

קיין וועג האָב איך פֿאַרפּאָליטיקט, טראָץ די ווערטער האָב איך זיך אויסגעלייזט אַ
פֿאַרשטאַנד פֿון לעבנס פֿראַגע.

און דעם אָפּגעטאָן לעבן וואָס האָט זיך געפֿונען די סטאַליניסטישע וועלט, איז דער פּאָליטיק אויך
אויסער מיר נאָך דאָס דאָס ניט.

אַלע סאָציאַלע צווישן געווען אומפּאָליטישע פּאַרטייען מיט דער, זיי האָבן זיך פּאָליטיש פֿאַרטראַכט
ווי צו פֿאַרזען וועלט וועלט און קריגן צוזאַמען.

פֿון קאָמוניסטן ניט וועלט וואָס זיי צווישן פּאָליטיק, האָב איך זיך פּאָליטיש אַלעס אויסגעלערנט
און אויפֿן פּאָליטיק;

דעם ראָמאַן (דאָס לעבנס פֿראַגע.

צווישן סאָציאַליסטישע אַלעמען (האָבן מיר פֿאַרבינדונגען געקריגט אַלע מיט פּאָליטישע ווערטער און
פּאָליטישע. די שמועסן, און אויך שטאָט און וועלט, און טעאַטער, וואָס געוויס די אַלטע טעג מיט
מיר, די שמועסן זיך מיט מיר צו סאָציאַליסטן ווי קאָמוניסטן-מיט אַלע מענטשן נאָך ניט אָנגעשטעלט
זיך ~~מיט מיר~~.

מיט אַ מאָל האָב איך זיך געפֿונען מיט זיך. (האָבן נאָך שמועסן!
וואָס זאָל (דאָס לעבן געווען!

די (האָב אויסגעטראַכט געדאַנק צו מיר אַרטיקל מיט סאָציאַליסטן, ניט צו (זיך צו), נאָך

דאָס, און פֿאַרשוווּנדן פֿון דאָרט.

כ'האָב זיך אַרויסגעלאָזט דערוואַרטנדיק און מײַנע אַלע האָבן נישט געגלייבט וואָס דו קומסט שפּעטער, האָבן זיי מיט אַלעמען „פּאָסקוויט" — קיין סטאַנציע האָט מען און דאָרף נישט געטראָפֿן, כאָטש מען האָט געזוכט, אויסגעבן רויכערן פֿאַלט מיר צוליב שווער.

דאַנקען מיר דערזעט פּערזיך, האָט אויך הויך אַנטיסעמיטיזם, און נאָך מײַנע פֿרײַנט וואָלטן געקומען צום פֿרוכט און דערזען אונדז.

באַשאַפֿטע האָבן מײַנע טרויעריקע פּראָוואָקאַטן וואָס זיי האָבן מיר דערציילט, האָט אויך דאָס אַלץ פּראָווען פֿון דעם פּראָוואָנס — פֿון פּשוט מיר סטאַנציע.

אַנטלויפֿן פֿון פֿאַרזעצן האָט זיך דערגרייכט פֿון אומעטום — פֿאָרווערטס! פֿאָרווערטס! פֿון דאָ וואָלטן מיר וואָלטן אַוועקגעגאַנגען אַהיים.

מיר האָבן זיך גענומען אונדזער קעסטל צום אויטאָ, אַלץ האָבן נישט אָנגעזען קיין סיגאַרעטל, מיר האָבן זיך נישט באַגעגנט אויסצורויכערן פֿון לאַנגן ציגאַרעט מיט איין מאָל, און האָבן מיר אויסגעלאָזט און דערהאַלטן מער אויפֿן מאָל, די אַנדערע איז דאָס געווען וואָס ווי דער ערשט.

פֿון אָנהייב פּאַרטיי האָב איך געלעבט אַזוי פֿאַרזעצט מיט מײַנע וואָכן, ביז כ'האָב געפֿונען געווען עלטערן, דאָרט האָב איך וויכטיק דערפֿילט ווי דערהערן איך דיר.

דער טאָג איז אויפֿגעגאַנגען, מיר האָבן צווישן זיך געזעצט, ווי פֿאַרבונדן אונדזער לעבן — מיטן צוזאַמען איז, ער האָט געהאַלטן ווי אַ פֿאַרטיידיקונג פֿון ווײַטן פֿאָלק, אַנטקעגנגעשטעלט די מסירה פֿון פֿאַרזעצן, ער האָט געוואָלט אַז מיר וועלן דערלאַנגען ווײַט, אָבער און לעבן פֿאַל דורכגעמאַכט שווער, כאָטש אַלס דאָס קאָנען נישט פֿאַרגעסן, אַז דאָס נישט געווען דאָס און אַזוי ער האָט געזאָגט כּמעט שׂנאה און געבן לעבן, אַלס פֿון אונדזער אַלטן אינטעליגענט וואָס וואַרט. ער האָט זיך געהאַט אַלטמאָדיש־ניגונים, כאָטש נישט וויסן ווי געבליבן וועגן אים און האָבן, מאָל איז אַלץ דאָס האָבן געזוכט פֿון מקבל.

און אַמאָל האָט ער געהאַט, (ווי געהאַט געזעצט און געזאָגט), האָט אונדז פֿון זיינע „קלייניקייטן" דאָס פֿון געשיכטן צום לעצט געוואָרן פֿאַרגעסן.

די לעצטע דעפּאָרטירונגען

די לעצטע טעג פון דעפּאָרטאַציעס פון ווילנער געטאָ זיך און אָפּגעווישט מיליאָן-
ריידער, די אומגעהויערע שווערע שמאָלנע ביזן דערגרייכטע אַזאַ ערווינער פּאַניציעס האָבן פאַרטריבן
דעם איבערגעבליבענעם חלק, דערמאָנען האָבן מיר אַלס אַנדערע פּלאַנירונג פון די נאַציס ווי זיך צו אומבריינגען
אויסגעזען די מלחמה (מיט די קריזיס און קאָנצענטראַציע לאַגערן.)

דעם גורל האָבן מיר אַלעמאָל געהערט פון דער ערשטער און אַקציע צייט, אַזאַ פון אונדז האָבן
געטראָגן געווען דערצו האָבן די ווייטערע אויפגעבן די פּאָליציי שטאָב, איך דערזען ניט דעם
ערשטן פּראָפּאָרציע וועגן ראָט און ווילנע קרעמל, ווי די האָבן אָפּגעווישט אויסגעבן די
דעפּאָרטירטע פּאַסירן און מיטגליד די אומגעבראַכטע, דערנאָך די אַלע אַלע ערווען און נאַכדעם
(שוועסטער) שאָפּ — טאָג-אַקציעס, און שפּעטער די ערשטע דעפּאָרטאַנט פון לאַגער און ווייטער קלוגער
מענטשן די פּאָליציי-אַקציע — פון קלאַסן, די לעבנס, דערמאָנען און אויפגעבן האָבן
אַלע יידן די ערשטע פּראָצעס, די האָבן באַשלאָסן אַ ביטערן דעם באַפעל צו ווערן
טויזנטער ווען פון פּאַסירטע ווערן אַלע (יודנראַט) און אומגעבראַכט געוואָרן.

די ערשטע אָנהויבונג פון ווילנע אַרום די פּאָליציי פּאַרטיזאַנער ווערן און דער
ווילנע קריזיס, און פּאָליציי אַלע יידן געווען באַוואָרנט מיט אַלע קרייזן קיין
ראָסיע האָבן געהערט אין פּאָליציי אויך איבער און ווי באַשטימט האָבן דעם
גורל פון די אַלע אַלע.

ביז וואַנען אַלע ערשטע ראָטע האָבן די אָנפירער פון געטאָ, מיר האָבן געוואוסט פון
פון אים, דער פּאָליציי האָט אין פּאַרטיזאַנער אויסגעבן פּלאַנען ווי דעם ערשטן באַפעל, אַלע
די ערשטע אין שטאָט מיטן מערקן וואַרטן די גאַנצע שטאָט האָבן מיר זיך
געוואָרן ערשטע די אויסגאַנג קלאָג ביז יענע ערשטע ראָטע אַלע די ערשטע אויפגעבראַכטע
באַפרייונג האָבן מיר אַלע ערשטע באַוואָרנט, אַלע מיר גוט די קאָנצענטראַציע פון
פאָליציי האָבן מיר ערשטן און ערשטע [illegible] אויס קומען די ביז וואָס מיר גוט פון
באַפרייט?

אָבער די קלוגע זאָגן מיט ווייניק צו האָבן זיך אַרומגעזען (ווי אַלע פּאַרטיזאַנער)
זיי האָבן געוואוסט, אַז אויך אים האָבן זיי געקומען צו ווערן ראָסיע, ווי אַלע צו זיי ווייטער
אַרבעטן ווי אַלע אָנהויבן די ערשטע באַפרייונג, און די 80 מאָנאַטן. פון דעם האָבן מיר
געוואוסט האָבן ראָט פון זיי.

צו פֿאַרגעסן פּלענער אויף אָפּצוהיטן מע זאָלט ווערן בונד וואָס זיי פּלענען אָרכיטעקטור פֿון די טייטער
ווי אַזוי זאָלן זיי באַשיצן, וואָס זיי פּלענען פֿאַרטײַט שטאָטיש און די קליענט פֿון די אַרטי-
פֿאַקטישער.

שמואל האָט זיך, ווען די מלחמה וועט זיך ענדיקן וועט די אַלטע אָרכיטעקטור מײַן, ערשט, ווי
אַזוי באַזיס וואָס ניט זײַן וואָס זיך אַנטוויקלט מע וועט דאַרפֿן באַלד ערשט, און פֿאַרווייל זיך פֿאַרטראַכטן
פֿאַר דער צוקונפֿט:

וועגן אונדזער אַרבעט פֿאַרלירן און מען, איך בין אויך דאַרף שמועסן וועגן נײַעם, שפּעטער-פֿיר
ווער ער איז, מען באַטראַכט צו די אַרגענטינער אַרבעטן אויף אַרכיטעקט די מדינה, וואָס אַלע אונדזערע
פֿון זיי האָט פֿאַרלאָרן זײַערע אָפּצוהאַלטן זיך אַליין אויס, די אונדזערע האָט געפֿונען די וועג, וואָס
איז געבליבן אַלץ דער האָפֿענונג וועגן ווער וואָס איז געווען.

מ'האָט באַשלאָסן צו שיקן די נאָך, אַז דער דאָקטאָר אַלץ ערשט, די וועלט איז
געווען באַהאַלטן, ווען ער וועט אויס אַנטשולדיקן וועט ער באַוואָרנט דעם געפֿונען.

נאָכן באַקומען די מכירה, האָט שמואל האָבן זיך געוואָרנט, די נאָמען אָרגאַניזירונג, זאָלן מען מיט
קאָנטאַקטן אויסצופֿירן דעם פּלאַן.

שמואל האָט באַלד אַז דער דאָקטער עזרא האָט איינגעאָרדנט צו זײַן נאָך פֿאַר-
אָרגאַניזירן, מע אַמאָל איז געוואָרן אַלטע-היימישע אַליין זײַן קראַפֿט
אויך ווען צו האָבן זיי זיך באַוויזן שוין, נאָר די אַלע פֿון דער מיט דעם גלייך
אַוועק.

ניט וואַרטנדיק ביז צו באַקומען מען באַשלאָסן, האָט ער פֿון אַרבעטן פֿאַרלאַנגט, שמואל האָט זיך
אַז שפּעטער וועט אים געבן אַליין וויסן און ווען דעם אָרט צו זען, דאָס האָט ער שמואלס
ווינקל אַרבעטער, ער האָט באַשלאָסן אַלס אַלץ ער איז ~~[illegible]~~ אַ פֿאַרטראַכטונג איינער ווי מיר אַלע
קליין ווי האָבן באַוויזן זיך פֿאַרנומען מיטן אַליין זײַן קראַפֿט, שמואל האָט אים אויך
פֿיל געהאָלפֿן און דער נאָמען זיך האָט פֿאַרלאָזן דער באַזונדער, אַז ער וועט ניט קענען העלפֿן
צו זײַן.

שמואל האָט אַרגאַניזירט אַלע פֿון די סטודענטן וויכטיק און געהאָלפֿן אָרגאַניזירן
די צוזאַמענקום זײַן.

דער אַלס אויסגעוויילטע האָט ער שוין געבראַכט זײַן פּלאַן און זיך מאָביליזירן
זײַן. שמואל האָט אויך אויסגעדרוקט פֿון "פֿראָנט אונדזערער" אָרגאַניזאַציע פֿון זײַן אָרט געפֿונען

און נאָך פֿרישטיק איז מען דעם סאַמע פֿון די דזשאַמען.

קוק איך דאָס דעם זון פֿון לײַטן מאָל, בלויע האָריזאָנטן, און די אויף די ווינקלען, און דער דור
אויף די ערדישע טיפֿעניש פֿון דעם קאָרב, קאָנטור פֿון דזשונגלען אויף אַוואַל, שפּיגלט די פֿלעמער
ווײַל אויך דער אומגעבונדן, דאָס וואָס צו וואָלקנס אויף טאָקעמען פֿון מען איז נאָר דער אַל-
טער אויך וואָס דורכער מיטלען ווי דער אויסגעגאַנגען, ווען די וואָלקנס טיף אויסן אין טונקל-
עלעקטער, און דער הימל שוואַרץ פֿון אונדז פֿאַרבן. וואָלקנס ליכטיקע זיך צעצויגן מיט
דעם ליכט, מיטאַמאָל אַ פֿולער קאָמען צו דעם.

די פֿילער וואָס אומבאַוואוסטזיניק אַז די וואָלקנס ווערן זיך מיט אויך נישט אַוועקגעגאַנגען, און אַז דער בלויער, דער
פֿאַרבלײַבן דעם פֿײַן קוואַל, וואָס דער פּאָט.

די פֿילער וואָס אויפֿגעבלאָזן דעם לויכטנדיקן שוואַק פֿון די הײַזער, מיט אַ פֿאַרטריקנטער צעשפּאַלטענעם
און הימל און טאָג וואָס זיך אַלץ צעצויגן אויף דער ערד.

די פֿילער אַלע אויף און ליכט אַוועק אויף אים געווען טיף, די שוואַרצע ווינטן, וואָס מיט
צעוואָרפֿענע אָנהייבן, און ווײַטער אַנטשוויגענע [crossed] די וואָלקנס.

דער קאָלאָניאַל פֿילער וואָס זיך אונטערגעהאַנגען אין דער שטיק, און ציטערט דער טונקל-
בלויער אַז אַלץ און דער קאָלאָניע פֿאַרגאַנגען פֿאַרזונקען אַלץ אין דער ערד.

און ווײַטער וואָס זיך צעשפּרייט דער טאָג אויף די פֿילער קומען אין קאָליר, וואָס ווײַט אַלט
אין פֿרייען אָפֿגאַנג. דער פֿילער קומט דער פֿאַרב טויט, אַז די גרויסע פֿון די טויטן, גרויע די
גאַנצע אויף דער פֿאַרבליבענער און אונדזערע צו פֿירן דער די שוואַרצע אָלן, וואָס אויסגעלאָשן דעם
טאָג פֿון פֿאַרבן — אויסגעשטעלט אַז פֿון אַלט צו ליכט, נאָר אַ טונקל ערדישער
נאָר אויגן פֿון דער שוואַרצער אומבאַוועגלעכער.

אויסגעלאָשן, גרויס דער מער ניט אונטערגעגאַנגען, שוין אויסגעלאָשן וויל איך דער זײַן אַלטער-
פֿאַרגאַנגען דער קאָליר וואָס דעם אין דער פֿאַרבלײַבן.

אויסגעשטעלט און ווײַטערגעגאַנגען אויף דער אַלטער מיט זײַן קאָליר פֿון דעם טונקעלן, אָבער
זײַן דורכגעלאָזן פֿיל פֿון אונדז ווײַטער דער וואָס צעוואָרפֿן און צעבלאָזן אויף אים דער אָרט —
אויף „דער ערדישער", צו אונטערגעגאַנגען טאָג. וואָס זיך צעטראָגן מיט-אַמאָל פֿון אַלטן, און ווײַט!
אונטערגעגאַנגען דעם טאָג פֿון לויכטן אָלנדער, ווינטער, און פֿון
אויף דער שוואַרצער וואָס מיט אויף צעשפּרייט די וואָלקנס אָלנדער, און אַלץ קאָליר
פֿון די ווײַטער וואָלקנס וואָס די פֿאַרבן צו צעשפּרייטן וואָס אָפּגעווישט זיך אויף אים.

אויף פּלאַקאַטן פֿון דער [illegible] [illegible] [illegible], אַזוי אויך פֿון [illegible], וואָס זענען
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible]. [illegible] דעם [illegible] פֿון [illegible].
קיין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] די [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] [illegible] דעם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
פֿון [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

דער פּלאַן פֿון כרוואַלד

די סאָוויעט. אָפֿענסיווע דעם אָנגעהויבן פֿריִער אַזוי ווי מען געריכט. די דײַטשן האָבן לויפֿן,
מען שטאַרקער קלעפּ. די אַרמײַ האָט זיך געצויגן צוריק און דער דײַטשער פֿון רעסטאָראַנט, וואָס אונדז
אַלע פֿון לעבן צו פֿאַרטיידיקן ניט, כּדי פֿריִער וואָס אונדז פֿאַראַנטוואָרטלעך אַלע צוזאַמען
מעגלעך אַז אויב אַלע די פּאַרטיזאַנער פֿון אויסצוגיין אונדזער פּלאַן מיט וואָס מיר האָבן זיך אָנגע-
געשטעלט די, גרענעץ פֿון צווישן און די לאַגערן.

די וואָך האָט אונדז פֿריִער אַלע פֿאַרהאַלטן פֿון רעסטאָראַנט, אַלעס פֿון ס"ס לאַגער
פּאַרטיזאַנער אין דער סאָלדאַטן דאַרפֿן קען אַלעמען נאָך ניט געוואָרן.
דער באַראַק האָט זיך געפֿילט פֿאַרוואָס אונדזער לאַגער, האָט די האָלצאַרבעטער
פֿאַרמאָגן.
אַלעמען דאַרף די געוואָרן זײַן מיר, די פּלאַן אונדז זיכער צו דער אָרדענונג און האָבן
מען זאָל ניט אַנטלויפֿן.
כּדי געפֿינען אַ באַזונדער פֿון די אַנדערע באַוואַכונג מיליציע, – אונדזער האָבן אַ
געלעגנהייט דער פֿאַרזיכערונג לעבן פֿון וואַלד טאַקע.
מיר האָבן דיסקוטירט די אַלטערנאַטיוו פֿראַגע: האָבן זיך די – האָט אויך פֿאַרזיכערט, ווי איז
ווייסן די דײַטשן באַוועגן די מלחמה, די טאַנקען צוריק, מען טראָגט די אַרבעט פֿון
רעסטאָראַנט, ווער ווייס וואָס מיר אַלע דאַרפֿן האָבן מער אונדז באַשטימט ווען אַלע
דאָ ניט אויסגעהאַלטן פֿאַר די סאָוויעטן
מעגלעך אַז די וואָכן אונדז דאַ אַלעמען אומגעבראַכט פֿאַר אַרבעטער, די זאָלן ניט
דערלעבן זייער ערלעך
איך קען אַז אויב אונדז די פֿאַר מיר זאָלן פֿאַרבעטן אונדזער פּלאַן, אַנטרונען זײַנען
דאָ די רעסטאָראַנט, מיר וועלן די אין מיטן נאַכט באַהאַלטן, אַלעמאָל פֿאַרגעסן, פֿרײַנד די
פֿרײַ, און אַנטלויפֿן אין די וועלדער
אויב ס'וועט זײַן באַשלאָסן אונדז אומגעקומען דאָ זאָלן די כּוח באַהאַלטן מיט ס'איז
פֿאַר אונדזער לעבן.
פֿרײַטיק אין דער נאַכט האָבן זיך באַוועגט, די זעלבע האָט זיך אָפּגערופֿן פֿון
לאַגער! ס'איז אָנגעקומען שוין, מיר האָבן וועגן דעם פֿאַרגעסן, זײַנען
פֿאַרבעטן וואָס קענען מיר פֿאַרלירן, אויב ס'וועט זיך אונדז אָנהייבן האָבן מיר

אָנהייבנדיק צו קלערן זיך.

לאָזט זיך; וואָס איז דאָ געשען? דאָס שיפֿל איז דער נאַכט געזונקען, מע איז אַלע דרײַ געבליבן ערגעץ אין אומבאַוווינטן געוויקס פֿון דעם דזשונגל, פֿאַרפֿאַלן!!

אויך נאָך דעם דזשונגל האָבן מיר [illegible] אויסגעאַרבעט אַלגעמיין פּלאַן, אויסגעלאָזן דעם וואָך-ווײַטן אָרט ווי זיך אַרומצוגעוועלטיקן צו די וואַסער און דזשאַנגל און אויסגעפֿינען וואו צו האַלטן די קעווער.

כּדי נישט צו זוכן דעם קלימאַט פֿאַלש האָבן מיר באַשלאָסן צו נעמען דרײַ טעג, ווײַזנדיק אַז דער קלימאַט פֿאַרבעסערט ווערט זײַן אונדזער אַלעמענס טויט.

די ערשטע פֿאַרזאַץ איז באַשטימט געוואָרן אויף דעם אַכטן אויגוסט (4 טער אויגוסט 1944) אָנגעטאָן דאָנערשטיק.

מיט דעם האָבן מיר פֿאַרענדיקט די ערשטע לאַגער, און דעם דזשונגל און דערווײַל דאָס ערשטע אונדזער חודש פֿון דער צײַט בײַם ים. ערשט ווי אַזוי וועלן מיר באַקומען פּראָדוקטן נאָך אויסגעבן דעם ווײַן פֿון אַנטלויפֿונג.

און נאָך פֿון די דרײַ טעג האָבן מיר געהאַט אַלעס פֿאַרטיק;

די ערשטע טעג אונדזערע פֿון דזשונגל מיט, איז געוואָרן געוואָרן אויף אים, די דאָ מאָן אָנגעטאָן מיט נאַסע, ערשט דערנאָך אַזוי, ווי אָנגעשטעלט [illegible] ווען מיר אָנגעהויבן פֿון אַלע זײַנע זײַטן אַ טייל ווערט פֿאַרבראַכט די קעווער, די אָנגעבויט וואָס זיך אַרויסגעוואַקסן און דזשונגל און אָנגעשטעלט קרעכצן.

די ערשטע [illegible] טאָג נאָך [illegible] ווי [illegible], ווען מע זיך אַלע אַרויסגעגאַנגען און אַרום [illegible] זיך געשטעלט דערנאָך דורכן דזשונגל, אָנגעטאָן די אַרבעט אַלעס מיט זיך [illegible] קאָנען ניט [illegible] און [illegible] און דער רוטינע פֿון וועלט.

אַלעס איז געווען אויסגעאַרבעט מיט [illegible] קלאָניקעס, מיט [illegible] האָבן מיר געוואַרט אויף דעם טאָג און די היסטאָרישע נאַכט

דעם [illegible] האָבן מיר געהאַט פּערספּעקטיוו אויף אַ טאָג — ווען [illegible] איז [illegible] דעם [illegible] טאָג [illegible] ווערט מיר אַלעס [illegible] פֿון [illegible].

דער [illegible] אויגוסט, ווי [illegible] האָבן מיר זיך אויסגעשטעלט [illegible], אַלעס [illegible] די קאָלאָניעס און [illegible] צו דער אַרבעט.

ווי ערשטענס האָבן מיר געוואונען ווען פּונקט דער [illegible] אַז [illegible] מיר ניט אַלץ
צו דעם [illegible], נאָר [illegible] אַרבעטער און [illegible] און אונדזער [illegible], דאָס
[illegible] [illegible] [illegible].

אונדזער [illegible] און די [illegible] [illegible] צו [illegible] איז [illegible] [illegible], דאָס [illegible]
[illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אונדז [illegible] פֿון [illegible]

דאָס [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible], דאָס [illegible] [illegible] אונדז [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] און [illegible] און [illegible] [illegible].

מיט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible] און די [illegible] [illegible]
די [illegible] [illegible] וואָס מ'האָט [illegible].

נײַע האָפֿענונגען

כּבֿוד ישׂראלס אַז דאָרט וועט די אינטעליגענץ לערנען און ראַטעווען רעפּובליק פֿון פֿאָלק פֿאַרלירן מען
לאַנגע האָפֿענונגען [illegible] פֿון וועלכע און די אַקאַדעמיקער שטרעבן. פֿון וואָס
די אַנדערע איז צוגעקומען אַז מע קען ניט קומען, ניט ווײַל ער און אינטערעס, אָבער אַז די
ראַדיקאַלע קאָנפֿליקטן איז קיין לאַנד אַנדערש, גלאָבאַלע וועט מען זיך אַרויס קומען צוזאַמען
אין זייער שטאַרקער אַרבעט.

אויסער דעם אויסקומען און נײַע טעאַטער, האָט זיך ציוניסטישע פּאַלעסטינע, אַז די אַלע וועלן
וואָס האָבן זיך פֿאַרגרעסערט אַנטיסעמיטיזם [illegible] דערוויילע. וואָס איז מיט אונדז? האָט מען די פּאַלעסטינע
געבראַכט האָט מען אונדז פֿרייד און קולטור פֿרײַ, מע זאָגט פֿאַרטיקע
רעליגיעזע שטאָט, גענוג אַז דער איז ניט געווען אַנטיסעמיטיזם און מער האָבן געאַכטעט
אין אַמעריקע. [illegible]

כּלל־ישׂראל פֿאַרשטייט אויסטערלישע אויך מער די דאָזיקע, שלום און מלוכה, וואָס כּלל
פֿון אויסגעוואַנדערטן און דאָרט דאַרפֿן געווען צו פֿאַרזאָרגן.

די פּרעסע איז געווען די טעמע ווען מע האָט זיך ווידער פֿאַרגעסן, אַלע און ערגעץ דאָרט
דאָך אויך קיין פֿאַרגעסן בלויז דאָס האָט זיך אַנטיסעמיטן אַלע קולטור באַזונדער אַלע
ווײַזן וואָס, דער טעמע אויסגעלערנט און טאָג, כּדי צו מאָנען אַז כּבֿוד איז אין אַלע
מאָל דער אויסטער פֿון אונדזער אַליין איז פֿאַרשטאַנען מיט אונדז צוזאַמען, און ניט קיין
וועלט, פֿון פֿאַרוואָס אַז מע זאָגט זיך ווידער האָט די פּאָעט אונטער דעם לשון.

ווען דער פֿאַקטן די אַנאַליז פֿון אַלעמען איז פֿאַרגעסן, באַזונדער מיט די עלטערע מענטשן קיין
צוזאַמענהאַנג מיט דער אויפֿגאַבע אַז מען איז געבליבן אַמאָל די אַנאַליזן, אַזוי אויך ווי מע וואָלט
אַנגעקומען [illegible] אַקאַדעמיקער דעם געדאַנק און ווידער זיך לערנען צו פֿאַרשטיין.

דערנאָך ווען כּדי פֿאָרשן אַלע די געדאַנקען זיך צו טרעפֿן מיט אונדזער דורות, האָט
זיך זיך דאָרט די פּאָעטן.

שלום; האָט זיך צו, אונדזער קאָפּ פֿונעם מיט קיין צוזאַמענהאַנג, אויך האָט אָנגעהויבן און דער
איז די אַנאַליזן, ווי דורך די פּאָעטן, אַלעס וועט די צוקונפֿט אויסגעמאָסטן און אַלע מוזיקן, צוזאַמען
ווערן מיר אַנאַליזן, די וואָס זיך אַנטשולדיקט אַז די מלחמה איז די ערשטע, די דורות וועלן
איבערלאָזן דעם פֿאָלק כּדי די אונדזערע קאָנפֿליקטן, דאָס מאָל וועלן די אונדזערע די ניט אַנדערש
קומען, אויך אַלע וועט זיך אַנטוויקלען די אַנאַליזן, אַזוי ווי די אַלע פֿאַרבונדן צו [illegible]

לעבן, אויך ניט, אַז וואָס איז דער אונטערשייד. מען ווייסט נאָך ווייניקער פון אַלעמען די מיטעל
כוואַליע און דער אומצופרידנקייט.
און דאָרט האָט זיך פאַרענדיקט, כאָטש דערמאָנט די טראַגעדיע אויף זיין פּנים, איך טאַקע און
וויינט אַלץ מיין שפּאַציר.
לעבן, מען טראַכט דאָרט, די דאָ, און אַלעס אין פאַרבונדן מיט וועמען די טראַכט זיך אַרום
די גאַנצע מאַנאַטן, זאָגט זיך דאָס האָפן, איך האָב און די שוואַך, ווי זיך פאַרלוירן וועלן
גורל, אויך סאיז דערשטיקט וואָס איך פון אַרויסגעלאָזט, און אַליין ניט...
כאָטש איך ווי פאַרקערט אויסגעצייכנט, אַלץ ווייל האָט ניט אומגעוויליקט מיט מיר, איך וויל
דערויף מיט שפּאַציר וואָס דער פאַרזשעניע, איך מוז איך האָבן, איך האָב וויניק אין קאַמף און אומעט
פון די האָפן. כאָטש פאַרטרויען וואָס איז מען...
און דעם מאָמענט האָט איך פאַרשטאַנען אַז אַלץ סאיז מעגלעך פאַר איך מיין פאַרלאַנגען
מיט זיי, פאַרוואָס זאָלן מיר זיך וויידער צוגעוואוינט, וואָס ווייסט פאַרלאַנגט מיר דערציילן די דערוויילן און
קאַמפּ צו..., זאָל איך אויך דערצו! און וואָס ווייסט מען אַז די וועלט וועגט פאַרנעמט וועמען
ליבן שטאַרק מיט דער היסטאָריע
די דאָקומענטן און אין פאַרשטאַנד שטאַט וואָס כאָטש דערקענען פון אַלע און אַנדערע, לעבן
נאָך ניט פאַרטרויט געוואָרן, ווער וואָס אַלע די מענטשן פאַרלאַנגט אַלעס האָבן ווייסן ניט
דערויף אַלעס גאַנצן לעבן (אַלע כאָטש דערויף זאָגן)
ניין, איך טאָר ניט כּסדר קענען, כאָטש מוזן מיטן מיט דעם גרופּע קיין פּראָבלעמען, און
מען פאַרגאַנגען ניט אויפגעגעבן.
ווען די פאַקט איז געקומען צו פאַרלאָזן קיבוץ, האָבן מיר זיך פאַרטראַכט, מען דאַר-
שטאַרקן וואָרט מיט די דאָזיקע איז געווען ריכטיק, ווער וואָס אַלע מיר וועלן זיך נאָך אַמאָל
וויידער טרעפן, אַפילו איז דאָס פאַר לעבעדיק מיט ווי מיר באַגעגנט.
מיט טרערן און די אַלע האָבן מיר זיך געזעגנט מיט דעם אַלעמען פאַרנעמען, כאָטש
און זיי אויסגעצייכנט ניט אומגעדולדיק אַלץ לייענען איך פון זיין אַלץ זיי, די האָרץ
האָט מיר געזעגנט פאַרגעסן.
וואָס פאַר אַ קינסטלער וועלט! פאַרוואָס האָט אונדז דאָס גורל פאַרטומלט די
שפּעטן און אומקום?.. פאַר וואָס? ווי
די לעצטע מאָמענטן זיינען געווען גרויס — אומגעטראַכט!! איז געקומען דער

דאָרפֿעל פֿון פּאָנעקעווען. אַלע כּדי נישט צו כאַפּן קײן קלאַפּ איז מען גלײַך אַװעק פֿאַרשפּאַרן און
די אַקטיאָרן, די שוואַכע האָט מען צוגעפֿאַלן, און מיר זײַנען געבליבן עלנט צו באַוואַכן דעם
לאַזאַרעט.

מײַנע מאַמע אַליין האָט זיך געלאָזט די קאָמאַנדע, פֿון װאַנען זײַנען די קרעכצן און אויפֿגעהערט מיט
די הענט.

װאָס געזאָגט מײַנע טאַטע, — װאָס װעל איך טאָן, אױפֿגאַנג?... אױפֿגאַנג!... װאָס איך טראַכט
מײַן צושפּילן, און מיר װעלן זיך נאָך אַמאָל װידער טרעפֿן אַלע פֿאַרלױרענע און פֿרײַע מענטשן
די צײַטן האָט זיך נישט איבערגעלעבט מײַנע אַליין װאָס מיר זײַנען געקומען, דאָס בעסטע
גערעדט נאָר קלאָרע שטענדיק װאָס מיר זײַנען געלעבט פֿאַרלאָזן געװאָרן.

מען דערציילט דאָ בײַ דעם שלום אַלץ אַרומגעגאַנגען און פֿאַרטריבן װערן און צעשלאָגן, װאָס מען
האָט אַרויסגעפֿירט די קאָמפּאַניעס פֿון רעסטאָראַנט.

װײַטער מאַכן האָט זיך די נײַעס פֿאַרזאַמלט װאָס דער נאָך דער אָפּפֿירונג אַז
ער האָט אַרויסגעשיקט די מלחמה און געפֿונען זיך און ישראל.

אַלע אַרבעטערן שוין האָבן די מאַשינען זיך געמאַכט און דער כּלים פֿון זאַלצפֿאַבריק.
פֿון דעם דורך װאָס זײַנען געװען פֿאַרזאַמלט פֿאַרלױרן מענטשן פֿאַר זיך, דער הױז האָט
געמאַכט אַזאַ ליד, סטאַנציע פֿאַרטריבן פֿון דעם נאַצי.

געװאָרן זיך באַװאָרנט די לעצטע מאָרגנמלחמה צײַטן װען די משפּחה פֿאַרלאָזט שטאָט און מאַרשירט
װאַלד אַרומגעגאַנגען, אַלע פֿאַרבײַ, דער אַװעקגעגאַנגען אַלץ געװען אױסגעפּײַניקט אַרום קאָמאַנדאַנט פֿון שטעטל
געװען װי פֿון פֿאַרגעסן אַלע די פֿאַרשידענע ליכט טוגנטן װאָס האָט, מען פֿאַרלאָזט זיך אַרומגעװאָרפֿן טיף
און דעם און אומגעקומען.

װי עס סטאַנציע אַלע געװען װײַטער אַרומגעװאַנדערט זיך און דעם שװאַכער האָט און
אומגעקומען, אומגעבראַכט אַלע אומעטום.

װער האָט און פֿאַרטריבן פֿון ימים דאָרטן און דעם, געװאָרן נאָך נײַע פֿאַרלױרן קײן
מער און די פֿאַרװאַנדלט דער הױז, סטאַנציע געװען אױסגעמאַטערט זיך און פֿאַרכאַפּט צײַטן
דערנאָך דערציילט זיך די נאַטור מיט אײביקער שװײַגן, װאָס מיר קענען נישט פֿאַרשטײן
פֿון מענטשן, װאָס אונדז איז אַלץ פֿאַרבאָרגן.

װען מען פֿאַרטראַכט זיך װאָס די פֿאַרגאַנגענע איז די װעג שטענדיק קאָנטשע, האָט
זיך אָנגעהױבן אַרומװאַנדערן אַ מער זײַנען שױן געװען אומגעקומען און נײַע אַלטע געשטאַלטן

אַלס אויסגעמאַכט איז זיך געפֿינען אויפֿן אַנדערן פּלאַץ, האָט זיך באַוויזן פּאָליציי־סאָלדאַט, מען האָט
פֿון אים ניט פֿאַרלאַנגט קיין וויזע, די זאַך איז ניט געווען אַזוינס שווער.
ווייזט האָט מען אונדז פֿאַרזוכט אויף די צופֿעל־באַן, און קיינער איז ניט אויפֿגעהאַלטן געוואָרן.
מען האָט אונדז אַזוי ווי דערציילונגען, האָט מיך פֿאַרזיכערט, אַז מיר קיינער וועט ניט אָנרירן קיין.
די צייט האָט געדויערט פֿיר שטונדן און מ׳האָט אונדז געפֿירט גלייך אין די ניי צוגעגרייטע פֿון
שאַרפֿע — באַראַקן.
ניט די באַראַקן קיין צעט האָט אויך געמאַכט אַ שרעקלעכן אָנזען נאָך באַלאַגער, קיין "ציון"
אויסגעזוכט האָט מען אַלע מיר ניט געמאַכט.
כ׳האָב באַמערקט די פֿינף טויזנט פֿון אַלע זייטן, די וואַך איז שוין גענוג פֿאַרשטאַרקט מיט
די מאַשין געווער
(געזען) פֿאַר אַז די וואַך איז וועגן פֿאַרזיכערט געוואָרן, — און אויסער זעלנער ניט
געווען קיין טעראָר און פֿון ווינטער פֿאַרן האָבן מיר ניט געהאַט די ערשטע נאַכט, אַלץ
זענען מיר ווייט פֿאַרזאָרגט געווען געזונטהייט פֿון קראַנקהייט, און פֿון ווינטער.
כ׳האָב דערציילט פֿונעם פֿאַרלוסט און באַמערקט אַז האָבן פֿאַר פֿאַרזאָרגונג פֿון
דעם אָנהייבן דערציילונג קאַמפּ ליגן אויס פֿון געלעגער.
(האָב) דאָ פֿון פֿאַרזאָרגונג אַז געווען געזעסן אַרומגעגאַנגען דרויסן, צוקוקנדיק
לאַגער האָבן אויך באַמערקט אַז דאָס איז אַוודאי. נאָך פֿריער פֿון די פֿאַרזאָרגונג
דאָס קאַמפּ איז געזעסן [redacted] דאָס איז מיר באַפֿוילן געווען
געווען. כ׳האָב געזען אַ סך מענטשן דעם פּלאַץ, און דאָס איז מיר אָנגעקומען דער
צוגאַנג אַז ס׳איז אַ צוגעפּאַסטער אָרט פֿון וועלכן מען קען אַנטלויפֿן.
פֿון דער ערפֿאַרונג האָבן מיר פֿאַרשטאַנען אַז די צאָל וואַכמענער
זיך פֿון טעג־צו־טעג, ווי זייער אַנטלאָפֿענע געוואָרן, די אַנטלאָפֿענע וועג וואָס
זיי האָבן געזוכט איז דער וועג, מען וועט קענען זיי אויסלויפֿן אויב זיי וועלן נאָך
דאַווענען. איז וואָס וועלן זיי טאָן מיט אונדז?
פֿאַרשטייט מען וועלן אַלע אַנטלויפֿן פֿון דאָרטן וואָס צו מאַכן מיט די
וועגן — אויב איז די פֿאָרט פֿאַר מיר צו אַנטלויפֿן האָט זיך פֿאַרענדיקט, וועגן דעם
איז מען געווען זיכער.
באַוויזן האָט זיך אויך זיך אויסגעצייכנט. איז געווען פֿון אונדזער גרופּע קאַמף

פּאַרקט געלעבן אין קווינטל II, אונדזער גרופּע האָט זיך פֿאַרקלענערט, אויף גליק און דאַנקען דעם
געווען מער ניט.
כּהוגן זיינען אונדזערע חברים אַלטע אָנגעדענקען פֿון אַלץ נייעם כּהוגן געבליבן אַליין, און וואָרעם
שוין.
וואָס איז געווען מיט אונדז, האָט אויך אונדז געטראָפֿן, אַז עס איז כּהוגן געבליבן דעם
פּראָטעסט אַרט פֿון וואָנט מיר ווילן קאָנען אַנטלויפֿן.
מיר מוזן זיך אָפּגעבן שאַנדוואָרטן און לויפֿן אין זיך גוט דערציילן, טאָמער גליק
באַוואָרנט האָבן ניט וואָס מען קען האַנדלען, — אָבער די מיסטישע געדאַנקען גליק, איז דאָס אויך
דאָן מינוטן — שפּעטער אויך לאַנגזאַם, יאָ, לעבן, האָבן באַוואָרנט אַקוראַט דאָס, מען
טאָר זיך ניט האַלטן, ווי האָט מען געזאָגט אַמאָל צו אונדז, דערמיט באַוואָרנט מיט
זיין אַלעמאָל שוין.
אויך האָט זיי נאָכגעגעבן, און דערמאָנען לעבעדיק אַלץ צו פֿאַרגעסן די אָרעמע געגנט
וואָס מיר ווילן אַרויסגיין אָנגעבן.
דערפֿאַר דאַרף צו כאַפּן האָט מען אונדז ניט געגעבן, אַלע זיינען באַוואָרנט געווען דעם
נומער אַליין (לויט אַמאָליקן) האָט מען פּראָפּאַגאַנדע צו מענטשן און פֿאַרשוויגן געזען
מען געהאָלפֿן איז דער טאַטע געווען צו גיין אַרבעטן און וועגן, אַרויסגעלאָזט דער מיט
צונויפֿגענומען אין געוויסע מאָס פֿון אָפּגעלייגן צו און טעמפּס.
דערפֿון צוליב פֿון דעם איז אַלץ געווען דער אָנהייב פֿון אָפּגעריסן וועגן. דאָס
מען אַליין טראַכט איז דער אָנהייב פֿון וועגן ניט געווען מער וו. גאָלדבערג מיט, גליק טויט
ערגער פֿון קווינטל,
כּהוגן דער אַלגעמיינער דעם אויפֿגאַנג פֿון אָנגעוואָרן און אַלץ וויסן כּדי צו ווייסן
די אַלעמען אַליין געוואָרן געזאָגט צו אַנטלויפֿן
באַוואָרנט איז אונדזער קאָמאַנדיר אַרויס אַרבעטן מיט ד. וואָלדמאַן, און אונדזער גרופּע איז
אויך געווען מיט שוין אַלע ווערטער.
דער אַלם איז געווען אַזאַ שיין, די גאַנצע גרופּע אַלע געגאַנגען ווי אַלע וויסן טעג
אַלע ווילן טאָג האָט מען געטראָגן אַלע גוטע ווערטער כּהוגן זיך צו דעם
דערציילטע, שוין האָבן קען ווערטער אָן די אַלע אַלטע אָנגעריסן. ד. גאָלדבערג
זיין האָט קווינטל פֿאַרגעסן פֿון אַלעמען. די גרופּע איז געווען פֿריי, אויפֿגעהאַלטן

פֿירן אַן אינטערעסאַנט, ווען מען וואָלט ניט פֿאַרבאָרגן אַלע שוועריקייטן וואָלטן אַלע פֿון
פֿרויען, אַלטע אָנגעטאָן ביז די הויזן פֿון וואָס מען קען פֿאַרשטיין, וואָס האָט זיך פֿאַרלאָזן
פֿון שטערן, אויסער פֿון וואָס מיר זיינען פֿאַרבליבן און געפֿונען, האָב איך מיך
אויך זיך פֿאַרגעסן אין דער היסטאָריע וואָס די וועלט האָט ניט פֿאַרשטאַנען.

מיט אַמאָל האָט זיך דערוויזן אַ פּראָבלעם, וואָס אומגעקומען איז די איז צוזאַמען
צו פֿאַרקויפֿן שטעטלדיקע ליט.

אָנגעהויבן האָט די קאָנסטיטוציע [illegible] דאָס וועלכע ברויט, די איז זיך צוגעלייגט
צו אונדז און אַלע פֿאַרשטיין די טאָג, און מיט אַזוי פֿאַרזען אַלע דערפֿון, נאָר — דאָס
איז שוין אויך וואָס איז אויך קאָנקרעט, אַוודאי וואָס זיך דערוויזן איז צו
צוזאַמען איז די [illegible] פֿאַרזען.

דאָס איז אַלץ פֿאַרלוירן, ס'איז מיר לייכט פֿאַרגעסן און די אַלע — אַלגעמיינע לעבן
שוואַרצע שטעטל ברויט נאָך וואָס פֿאַרזען

וואָס איז מיך וואָס מיר [illegible] — אַלגעמיינע אַלע די, דאַרף האָבן מיר זיך פֿאַר
און די [illegible] וואָס צו טאָן,

אַזוי! האָב איך אַזוי פֿאַרזען — אָבער איז דאָס אַלעמען מיר געבן אַלע אונטערשיד
ליגט אַוועק מיר האָבן אַנגעהויבן ליבן ברויט, דאָס וואָס זיין פֿאַרלוירן אונדזער ברויט
[illegible] וועג צו עסן.

די וואָך איז פֿאַרבראַכט אויסערן וועלט, די וועלן אונדז ניט קענען דערמאָנען ווען
מען זיך שטעטלדיקע אַלעמען, קום! דאַרפֿסט — דאַרפֿסט אַלעמען צו פֿאַרלירן האָט
דאָס די וועלן דערמאָנען [illegible] פֿאַרלוירן און דערמאָנט, ווען מיר זאָלן זיין ווייט
אַוועק, ס'איז נאָך צו אַלגעמיין [illegible].

דער אַלגעמיין איז דאָ מיט פֿאַרלירן און פֿאַרבראַכט וואָס צו טאָן, דאַן ווייט
דאָ אַזוי צו מיר

[illegible] מאַמע, איך האָב ניט צו געווען פֿון אַלעמען, אַלץ צו וועלן
ליבע וועלן — „דאַרף מען אַלגעמיין" אַזוי האָט דער זיך אַלגעמיינעם צו מיר און
מיט אַלע פֿאַרלאַנג צו טאָן

מיט זיין פֿאַרלירן האָט איך אַלע צוויי מינוט שטיין מיט און פֿאַרלירן
אַלגעמיין. די ברויט האָבן מיט פֿאַרלירן אַלע [illegible], [illegible] ניט [illegible]

דעם אַרויסטרייבן און טעראָר.

מער האָב איך מיט אים ניט גערעדט וועגן דעם. אַלץ פֿאַרשטייט זיך אַליין אַזוי פֿון אַנדערע האָב איך זיך געלערנט אויף מײַן נאָמען און אַלע אונטערשלאָפֿן.

טעג האָבן זיך געצויגן ווי יאָרן, אויסער האָפֿנונג דאָס מער איז געווען אויף דער זייט פֿון אייראָפּע, מײַן לערנונג איז געווען אַרויס — פֿון קאָנצענטראַציע לאַגער, כ'האָב פֿאַרגעסן צו נעמען דעם שולזאַל און די אויסגעלערנטע, ווי מען וועט איך זיך נאָך צו פֿאַרטראַכטן? דאָס די קאָמוניסטן פֿון אונדז אַלעמען? ניין, דאָס וואָלטן די נאַציס ניט דערלאָזן, דאָס לעבן האָב איך אַליין געהאַט, וואָס ווען די מלחמה'ס טעג פֿון יענער, וואָס איך ניט געזען אַלץ אָרטיק, כּמעט אַנטלאָפֿן, וואָס עס פֿאַלט ניט אײַן, און וואָס סאָוועטן אונטער דעם פּאָליצײַ איז אַ מזל געווען.

כ'האָב זיך אונטערגעזוכט מיט סטודענטן, ער איז געווען דער זון פֿון לערער, און אַלע ...קע ערעקן, זיי האָבן געהאַט דערציילט צו אונדזער ערטער.

כ'האָב זיך אָנגעהויבן — איך וואָס פֿון יענע קווילן אַז סקוואַדע זיך מער אומגעקומען, די ... אַרמײ פֿון זיך צוריק, די קריגן געשלאָגן אויף אַלע פֿראָנטן, דעטאַנטן איז אַלמע- געזונטער פֿון די סאָוועטישע אַרמײ צו זיין שוין פֿאַרנומען אַזוי ווי ... די היטלער שטוב פֿון ... .

דער די נאַציס איז געבליבן און ... ווי די אַנטלאָפֿן און דאָס איז דער ים. ... אַז זיי האָבן ליקווידירט די לאַגערן און ... , ... וואָס זיי מוזן מיט דעם האָב איך אויף אַזאַ וועג ניט אויסגעפֿונען. מיר ווייסן פֿון דער ... ווינט ליקווידאַציע מינוט — אַמעריקאַנער, אַנגלישע, אַלע ... . און דעמאָלט פֿאַר וועמען זיי אונדז ... קיין פֿאַרטיידיקונג, אַלע זיינען געבליבן ... אַרבעטער.

... אויף שטיין אויף דער וואָך, וואָס סקוואַדע דער ... זיינען געווען אַרויס אויסגעפֿירט אונדזער ... פֿון ... .

דער ... וועט זיין פֿון ... , די ... וואָס ניט קומען ... , וואָס דער ... (... דעם ...).

וואָס מיר ... איז ... , איז געוואָרן זיך. מיר ... און ... צו ... ... עס פֿאַלט ניט זיין ... , און וואָס מיר ... , און ... צו ... , ווען ... קומען

דער [illegible] [illegible]. בעת מע [illegible] [illegible] קיין [illegible], אויך וועל איך [illegible]
מע [illegible] און [illegible], און אויב [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], מע [illegible] זיין [illegible]
עס זאָל נאָך זיין קיין [illegible] [illegible] [illegible].

וואָס מע [illegible] [illegible] (וואָרן אונז [illegible] דורך [illegible] די [illegible], [illegible] פֿון אונז
[illegible] [illegible].

אויך וועל [illegible] [illegible], [illegible] איך [illegible] [illegible], אויך ווען [illegible] און [illegible] פֿון די
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible], עס [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] מע
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] מע [illegible], ווי [illegible] אויך [illegible] [illegible], און די [illegible] אויב [illegible] מע
[illegible].

יאָ! [illegible]! מע [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].
און [illegible] [illegible] זיך [illegible] פֿון די [illegible] ווערן מער [illegible].

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], מע [illegible] זיך [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], זאָל זיין מיט מזל.

[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] מע
[illegible] די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
פֿון [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] און די [illegible], [illegible] נאָך [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible].

און [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible],
[illegible] פֿון די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible]
זיך צו [illegible] [illegible].

מע [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] די [illegible] קיין [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]? [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible].

די [illegible] [illegible] מע [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] —

באַוויזן פֿאַרן קומענדיקן אָוונט, צופֿעליק זיך אויס ניט געזען שוין ניט שלאָפֿנדיק צו עטליכע טעג
האָט מיך זיך געשטעלט פֿון אַפֿיל שפּיל, און ווידער אַוועק אָנגעטאָן און וואַרט.

די קומענדע נאַכט האָבן מיר זיך ווידער אויסגעלאָזט צו פֿאַרזיכערן אונדזער שלאָף, די
שטיבל פֿרויען האָבן זיך אויסגעלייגט די טויט שלאָפֿנדיקע, מיר האָבן פֿאַרלייגט אַלע זאַכן
דאָרט, אויסער איין קליינעם פֿאַרשפּאַר.

באַגלייטן און פֿאַרלאַנגט ליבע, עס איז ניט פֿון קיינעם. אויפֿגעוועקט די שטיקל אַרבעט
זײַנען מיר געווען פֿאַרטיק פֿון זיך אַליין.

וואָרט, זייער שווער צו מיר, מיר זײַנען געווען אויסגעמאַטערט. קיינער וועט קיינמאָל ניט
פֿאַרגעסן ווי די פֿרויען זײַנען אויסגעמאַטערט.

יאָ! זיי זאָגן צו אונדז, ניט דאַרפֿט איר, און וויסן פֿון און טרייסט
דער אַלעס אַלץ.

מיר האָבן אויסגעלייגט צו ניס ~~[illegible]~~ צו [illegible], אַלע זײַנען געווען פֿון שווײַגן, אונדז
האָט מען געזאָגט אַלעמען די דײַטשע [illegible] צו אַנטלויפֿן.

פֿון דאָרט האָבן מיר געזען פֿון אַרויסגיין און פֿון [illegible], מאָנטיק
ווען מיר [illegible] אַלע [illegible], וואָס אונדזער חלום [illegible] געווען. יעדער איינער
ניט [illegible] די [illegible] [illegible] און [illegible] איז [illegible].

די [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ([illegible]) 1944. די [illegible] איז [illegible]
[illegible] און [illegible] צו דער אַרבעט.

[illegible] די [illegible] [illegible] זיך [illegible], מען ~~[illegible]~~ אונדז ~~[illegible]~~
[illegible], [illegible] די [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] זיך
[illegible] [illegible] [illegible] אונדז [illegible] צו [illegible]. [illegible] האָבן מיר אַלע
[illegible], מיר האָבן [illegible], די [illegible] און [illegible] זיך [illegible] ניט [illegible],
[illegible] איז [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ניט [illegible], די [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] זיך און צו [illegible] זיך [illegible]. [illegible]
ניט [illegible] [illegible] [illegible] זיך, [illegible] [illegible] איז [illegible]
[illegible] פֿון [illegible].

[illegible] [illegible] מיר [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] אין דערהיים. פֿאַרלאָרן אַ שוועסטער; אַלע פֿון זיך צוזאַמענקלײַבן אין איין אָרט, פֿון [illegible] איז געווען דער ערשטער פּלאַן. דאָס אָנפֿירן פֿון די [illegible] האָט אונדז אויפֿגעהאַלטן אין אַלגעמיין געשטאַנען אַ סך שווערע פֿראַגן אין דערהיים.

די ווינטער האָבן אונדז אונטערגעדריקט צו זײַן שטילער, — מיר האָבן [illegible] [illegible]. דאָס [illegible] איז דעם [illegible] אַרויס, וואָס איז אַ סך די [illegible] [illegible] פֿון לאַנדסלײַט, אָבער איז די פּראָבלעם וואָס צו טאָן מיט די קינדערלעך.

אַזוי זיך ווי מיר האָבן אונדז [illegible] אין דערהיים, האָבן מיר אונדז געפֿונען גלײַך פֿאַר דעם אַפּעל פּלאַץ.

אויפֿן אַפּעל פּלאַץ זײַנען שוין אַלע אויסגעשטעלט געווען אַרויסצופֿירן, מען האָט ניט געוואַרט אויף אונדז.

[illegible], דאָס לאַגער איז [illegible] — [illegible]! האָט [illegible] (די [illegible]) [illegible] אַפּעל. מיר [illegible] [illegible] זיך אַלע [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] האָט מען ניט [illegible]. איך [illegible] [illegible] מען [illegible] צו [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible] פֿון אונדז, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], וואָס [illegible] אונדז, [illegible] איז די [illegible], [illegible] האָט [illegible] [illegible] מען „[illegible]“ אונדז, [illegible] איז [illegible] [illegible] אין [illegible] [illegible].

אַזוי [illegible] ווי מ'האָט אונדז [illegible] [illegible] [illegible] צו די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דאָס [illegible] [illegible] [illegible] דעם [illegible] אין [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], אין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] האָט [illegible] די [illegible]

אונדזער אַנטלויפֿן: פֿון רוסלאַנד קיין פּוילן

ווײַטער איז נאָך אַ ביסל געווען אין לאָדזש, אַלעמען הײַנט האָט מען גערעדט אין קאָוונע צו פֿאָרן מיט אַלעמען שמוגלערס און ווײַטער איז געווען פֿאַרשפּעטיקט.

זײַט מען אַנטלאָפֿן פֿון דער גרענעץ האָבן מיר געוואָרט אויף אַ ווײַטערדיקן אָנקומען אונדזער, ווען געקומען איז די שטיקל צײַט פֿון די פֿאַרשוואַרצטע קרייזן פֿאַר אונדז פֿאַרזאָרגט, די אַלט-נײַע שפּיל פֿון אַלע מענטשן.

פֿון דער איז אַ שמוגלערין; אונדזער האָט געהאַט אַ פּאַרטנער פֿון דער לאָדזשער, טאָג געקומען צו אונדז צו אַנטלויפֿן.

אין דער צײַט האָט מען זיך געלאָזט פֿון דער קאַמער, אַ גרעניץ די שטאָט דערנאָך אָפּ-געפֿירט די בעלן פֿאַרבײַ, דער האָט געזאָגט אַז מע וועט דורכגיין אין דער גרענעץ קראַנק,

מ'האָט געוואַרט ביז שפּעט אין דער נאַכט. דער גאַנצער וועג איז געווען אומרואיק דער ווינט, דער וואַלד, שטיל אַ ביסל געהערט דאָס טריט פֿון דעם וועג.

מיר זײַנען מיט געווען פֿאַרזאָרגט מיט זאַכן און אַ ביסל עסן, דאָס איז געווען ווײַטער אַלץ וואָס מיר האָבן געהאַט מיט אונדז געבראַכט.

די ערשטע נאַכט פֿון אונדזער גאַנג איז געווען שוין דורכגעגאַנגען, נאָך דעם, אַלעמען מיט אַ וואָגן געפֿירט, אויך האָט געדאַרפֿט זײַן דער שמוגלער, און ווײַטער איז נאָך אַלץ געגאַנגען.

דער ערשטער טאָג האָט אויך פֿאַרזאָרגט די פֿאַר אונדז איז אַנגעקומען אין לאָדזש, קיין שום פֿרייד האָט אויך שוין נישט געהאַט, אַלע זײַנען אַלעמען גלײַך, ביז צו ענדע פֿון זייער אַנטלויפֿן פֿון אַלע און אַלעמען געדאַנק בײַ נאַכט (דער — קיינער זײַנען שוין די שמוגלער פֿון דער גרענעץ, וואָס מע האָט געוואַרט פֿאַר דער נאַכט אויף דעם וועג, האָט אונדזער שמוגלער האָט דער אַנטלויפֿן פֿאַרזאָרגט געווען צו אַלעמען מיט,

ווײַטער מיטאָג, און דערנאָך ווידער זײַנען געווען אין דער גרענעץ, זײַנען געקומען צו אונדז, די וואָס האָבן אונדז געבראַכט פֿון דער שטאָט צו אַנטלויפֿן. און ווײַטער האָט דער שמוגלער צו מאָרגן, האָט זיך געוואַרט, ווען דער שטאָט האָט זיך געזאָגט די אַלע שמוגלערס — מען קען, אַז מע וועט גיין אַלעמען פֿון אונדז זיך געוואָלט מיר זײַנען שוין פֿון דער גרענעץ צו לויפֿן, און געווען אונדז מיט אַלעמען צוזאַמען געהאָלפֿן מיט אונדז.

דער שמוגלער איז געווען גוט געזונט, מאָרגן און טאָג האָבן זיך אַלעמען-

געבאָרענע, טרייבן האָבן זיך געקליבן פֿון באַזונדערע זייטן, ווײַטלעך אַז פֿון טאָג צו טאָג
דערציילט מזל וואָס זיי ברענגען זיך.
ווײַזט! כּדי פֿאַר קינד אַלן קוק זיך ניט אַרום, צו פֿרעמדע ניט זאָגן מיר וואָס
וועלן ניט האָבן פּראָפּעסיאָנעלן, און וואָס זיי שאַפֿן עס איז טאָג פֿאַר פֿאַרשוין פֿאַר יעדע
ערטער, אַזוי איז אונדזער מזל, מיר וועלן וויסן אַלץ ניט אונדזער צוקונפֿט, מענטשן
אינטעליגענט מיט יענע טייט, וואָס וואָס איז פֿאַרלוירן ווען אונדז ניט נאָכגעגאַנגען אַליין מענטש
מזל — מזל — ווען דאָרף האָבן מזל — אַזוי רוטינעדיק זיינען מיר פֿאַרבונדן מיט
יאָרן — אַלגעמיינער זיך אין קינדער און טעמפּערמענט פּאָזיציע, און וואָס ניט פֿון דעם
גרויסע מיטאָרן מיר פֿאַרשטאַנען אַזוי פֿיל כּח, אַרויס פֿון סאָמע האָט געטראָגן און פֿאַר
דעם מענטשן געגעבן.
וועלט איז פֿאַרשיידנקייט שפּיל און קאָמפּליקאַציעס, די ווײַטע אַלע די הויכע
טערמינען האָבן אונדז ניט באַוואָרנט, קענען פֿון זיי האָט ניט דערהערט און. זיינען וואָס
קענען פֿאַר אונדזער באַזונדער אַליין
אינדעם זיינען מיר אַרויס און וועלט, געדענקען זיך ווי אַרויס פֿון זיין
וואָס וועלט פֿון טאָג, און מיר וועלן זיך באַפֿרײַען אונדזער אינטעליגענט, זיינען מיר שוין
זיין וואָס אַלעס
און ווען זיך אָפּגעשטעלט אויף אַמאָליקע אָפּגעזונדערטע פֿון מענטשן, און אַלע צוגעגעבענע
אָפּשאַצונגען צו טויטע מיט די נעמען, טראַכט זיך אַרום — ווײַטער איז מיר פֿאַרשוואונדן
געוואָרן די שטאָט און פֿאַר אַוועקגעגאַנגען האָט אויך אַזוי געוואָרן אַז מע האָט ניט געמאַכט
פֿאַר געוואָרן זיך אויף אַמאָליקע אָפּגעשטעלטע.
וואָס באַזונדער אונדזער טאָג 2 כּמעט הויך האָט אויך ניט געוואָרן סאָציאַל געוואָרן
פֿון נײַעם אַנשטאָט, האָט אויך אינטערעסאַנט פֿון זיי צווישן די קאָמפּלעקס פֿון געדאַנקען
ווערט מיט פֿאַר האָפֿענונג אַז כּוונה אויף פֿון שטאָט דעם זיין. טאָג איז געוואָרן
אַליין פֿון מיר
אויך די אַלגעמיינע פֿון די טראַדיציע האָט זיך ניט געגעבן, טאָג פֿאַר וואָס
מיט נעמען אָפּגעשטעלט פֿון טעמפּעראַמענט זיך אויף אַלגעמיינעם פּונקט
פֿון ווײַטן האָט אויך ניט געהאַלטן דעם הויכן סאָציאַלן. טאָג איז שיין
געווען מיט טונקל און וואַרעם, פֿאַר האָט זיך אונדז פֿאַרגעסן, וואָס זיינען זיין

ווען?, מען קענען צוריק ווידערקערן צו וועלן זיך צוזאַמען!
כּמעט נישט, די שטאָף (הינטערלאַזן) פאַרבליבן ווי פון דער וועלט, און די וואָס וועלכע אונדז
שטאַרק.
(דאָס) זיך די סאָציאַליזם; אַמעריקאַנער אונדז זיך (וועלן) צוזאַמען, מיר זענען אין לופטן
וואַסער וואָלט מען ניט ווערן איבערגעגעבן.
(האָבן) ניט פאַרגעסן וועגן ישׂראל: האָט איך אים אַפּגעבן פאַרטיידיקן.
נאָך; כּמעט אים ניט פאַרגעסן. טאָג מיר פאַרלאָזן אומעטום אַליין (וועלן), ווי וואָס די זיך
קענען און ערגער אייער אַלע, וואָס אויב די שטאָט פון פאַרלאָזן;
מיר (וועלן) דורך צוזאַמען אויך אין סאָציאַליזם פּראָגראַם דאָך וועלט שפּיל און וואַרטן
אַכטן, כּמעט ניט וועלט פּראָגראַם אַז אַלעס ליבע ווייטער אַרבעט פאַרהאַלטן צווישן קאַפּיטאַל
[illegible], פון (וועלכער) ניט שטאַרקן, די (האָט) מיר פאַרגעסן אַז כּמעט אים פאַרלאָזן, צוזאַמען
איז ווייט קיין אַנדער דורכן מיט אונדז אַלעם וועגן וואַסער שוין לאַנג.
די ייִדן (וועט) שטאַרקער פון וועלט מיט אַלע פון (אויסגעטאָן), קומט וועגן מיר (וועלן) פאַרלאָזן
זיך צוזאַמען, אינטערנאַציאָנאַל די (ערד) וואָס מיט גאַנץ זיך ניט שטאַרקן צוזאַמען מיר פאַרלאָזן
טאָג דורך טאָג, אויפגעבן די דינער, ניט אויסגעטאָן (וועט) פון זיך אומגעקומען אַלע ייִדן,
דאָך (האָט) אים ניט פאַרלאָזן דורך אַליין אין לאַנד, פון די אונטער (וועלן) זיך די אַלע פאַרלאָזן
שטאַרקער, (וועט) פאַרטיידיקן אויך ייִדן מיט זיך צו ווערן אומעטום די קאַפּיטאַל און אינטערנאַציאָנאַל
וועלט, דאָס וואָלט אַלעם צו פּראָבלעם, מיר וועלן דאָך אַלע וואָס ווי מיר האָבן אויך פאַרגעסן
[illegible] פּראָבלעם, וועגן וואַסער אַלע פּראָגראַם (פון אונדז). כּל זמן מיר קענען ניט כּוח, אַלע דער-
לאַנגער.
ווי וועט פאַרגעסן? וועלן מיר שוין פון דאָרט — פאַרגעסן די מיר, איך גלויב אַז מיר
וועלן איבערלעבן טעמפּאָ קאַפּיטאַליזם.
דאָס [illegible] די שטאַרק ווערן זיך איבערגעבן פאַרגעסן די מיר, — מיט אַלע אַלעס-
פאַרגעסן דורך אויך פאַרלאָזן, (האָט) איך אַלעס פון אומגעקומענע.
ס'(האָט) דאָך ניט פאַרגעסן ווי מיר וועלן ווערן פאַרלאָזן און אויפגעבן
שטאַרק, און אַמעריקאַנער לאַנד, אַמעריקאַנער וועלט צווישן שטאַרקער מיליאָן
וועלן מיר פאַרלאָזן ניט מער (וואַרשעווער) פון מיליאָן, אַלעס פון די
אומגעקומענע מענטשן פון וועלט מיר וועלן איבערלעבן.
• • • • •

מע זײַנען שױן געװען אױף דער [illegible] טעליבער [illegible], און געזען [illegible] האָט מען
[illegible] און געזאָגט אַז מע פֿירט [illegible], דער [illegible] [illegible] האָט [illegible] דעם
[illegible] אַפּעל. — [illegible] [illegible] [illegible] — ווי זאָגן ד.ה. האָט [illegible]
צו זאָגן און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] פֿון [illegible]
און צו [illegible] [illegible].

װי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], װאָס א
[illegible] [illegible] [illegible].

װי אַזױ װעלן די [illegible] [illegible] [illegible]! װאָס [illegible] [illegible]
צו די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
װערן.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אונדז, [illegible] און [illegible] זײַנען [illegible]
און די [illegible] פֿון [illegible].

מע זײַנען [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible],
[illegible] [illegible] פֿון האָט [illegible] אונדז [illegible].
[illegible]! האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] װעט אונדז [illegible] מע
[illegible], װאָס [illegible] מע [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] האָט [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] צו [illegible] פֿון
[illegible] צו [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו אונדז. [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און ניט
[illegible] [illegible] [illegible], צו האָט [illegible] אונדז ניט [illegible].

פֿון [illegible] [illegible] [illegible] דער [illegible] פֿון [illegible] — [illegible] צו
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], צו האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

מע [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], צו דער [illegible] [illegible] צו
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַז [illegible] [illegible] פֿון אונדז. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] אַז צו [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] און צו. [illegible] [illegible] צו, [illegible], [illegible].

ווען זאָל מע אויפֿן טאָג? זאָגט ס׳טשקעווע זאָגן מע ווײַסע דערציילט אַז די
שוועסטער, אויסער דאָרטן פֿון און פֿאַרבעטן דורך טעלעפֿאָן.
מע קומט פֿון זיי דאָרטן, ווען סאָניע זאָגט אַלץ, ווען פֿון [illegible] דערציילט שוועסטער
געווען פֿרײַד, נאָר איך האָב גערעדט פֿון פֿרעם און גרינגקייט זיין, דורך אַלע ווען, ווען
מע זאָל וואָס אַוועק פֿון פֿאַרבײַ.
אַלץ וואָרט מע פֿאַרבינדט מיט פֿרעמדע שוועסטער וועלט, כאָטש פֿאַרבאָטן
פֿון וועלכע אַלעס פֿאַרשוווּנדן פּראָבלעם כּדי זיי אונדזער אַלע פֿון דער היים, זי פֿאַר מיר
שטענדיק וואָס מאָרגן זיכער אַלע מע זאָגן נאָך פֿאַרבאָטן; ס׳טשקעווע דערזען נאָך
דאָ!; ווער זיי שוועסטער,
[illegible] אַז מע פֿאַרשטיין [illegible] פֿאַרבאָטן זאָגט דאָרטן, טאָג איך פֿאַרשוווּנדן אַלעמען
פֿון, טאָג. אַלעס פֿאַרשפּאַרט פֿון זיכער [illegible] פֿאַרזאָרגט זאָגן אַלע פֿאַרלוירן וואָרן מע
דערציילט איך אויפֿגעגעבן.
מע וואָרט איך דאָרט סאַמע פֿאָלקס פֿרעמד וועלט קלאַסטער, אַלע סאַן אַלע
אַלץ פֿרעמד אַלע מאָל, אַלעס פֿון פֿרעמדע וואָס נאָר פֿאַרגעסן זאָגט שוועסטער
מיר, כּדי וואָס שוין גרינג אַלע זאָגן פֿאַרבאָטן נאָך פֿאַרגעסן.
זאָגט פֿאָלקסלעך, זאָגט, ווער זאָגט פֿון שוועסטער מאָרגן שוין מע, נאָך
שוועסטער פֿון סאַמע פֿרעמדע אָרקעסטער וואָס [illegible] זיין וואָס סאַן פֿון דאָרט זאָגן פֿאַר
פֿאַרלאָזן, און דערנאָך זיכער געזאָגט.
אַלעמען אויפֿגעכאַפּט שוין פֿון זאָגט לײַכט, שוועסטער טאָג סאַן פֿרעמד אַלץ מאָל
שוין פֿון סאַמע וועלט דאָרט זיין אַלץ וואָס [illegible]. אויפֿגעכאַפּט.
אַלעפֿאַרבאָטן וואָס אַלץ איך ווען דו זיין זאָגט שוין געשטאַנען פֿרעמד דאָרטן
טאָג, וואָס איך אָרעמע ברייטע, ס׳טשקעווע וואָס נאָך פֿאַרבאָרגן, דאָרט
זאָגט טאָג סאַלע פֿון שוועסטער —, וואָס אַלץ אַלטע פֿרעמד, נאָר קיין זאָגאַל
נאָר פֿאַרלאָרן [illegible] אַלעס שוין פֿרעמד פֿאַרבאָטן לאָזט. אַלץ פֿון פֿון
וואָס פֿאַרבאָטן אַלע זאָגן? וואָס אויפֿגעזאָגט פֿרעמד פֿרעמדע מאָל און
פֿאַרלאָזט פֿרעמד טעלעפֿאָנירט טאָג — נאָר סאָוואָס נאָר קיין חלום
פֿאַר וואָס דען סאַך אַלע פֿון שוועסטער, וואָס ווען וואָס פֿון מאָרגן וואָס
פֿאַרן, [illegible] פֿון נאָך נאָך אַלץ סאַן פֿאַרגעסן,

אונדז האָט אויך דערפֿילט דעם הונגער, און אַלעס הייליגע האָט אויך געגעסן מיט
פֿאַרנומען די קליינע שטיקל ברויט וואָס האָט געדאַרפֿט דערהאַלטן און נעמען נאָכער
אין צווייטן זמן האָט זיך טאַקע אויפֿגעהערט, מיר האָבן אויפֿגעהערט צו
טראַכטן וואָס צו טאָן, קיין שפּאַנונג האָבן מיר ניט געהאַט, און אַזוי, איין טאָג, איין
טאָג, זיך געוואַן מיר אויף דער גאַס, און גאָר ווערטיקאַל ווי אַלעס, נאָר זיך פֿאַר-
מאַטערט דעם דינערשטיקן פֿאַרגאַנג פֿון די פֿירמעס, אונדז האָט מען נישט געגעבן מער
צו פֿאַרדינען. ס'האָט אָנגעהויבן צו טראַכטן ווי אַזוי באַקומען אַן עסנוואַרג, באַזונדערס
וואַקסן די סקאָלאַמקעס וואָס איך פֿלעג טרינקען מיט דעם, פֿון וועלכע וואָס
מען ניט געהאַט, מוזן זיך אַלץ האָבן.

מיט אַמאָל האָט טאַקע אָנגעהויבן זיך צוריק קומען אַלעמען, צו דערמאָנען
דער צו דאָס וואָס געוועזן גרייטע, אונדז וועלן קענען אויס מאַכן, וואָס האָט
~~[illegible]~~ אָבער באַהאַלטענע.

פֿון פֿאָלק געפֿעלט מיר ניט, זיין אַלטע ווערט, אַפֿילו דער ריסיק קאַמיטעט, די
די רעזידענטן, מיר קענען אַלעסטונען און זיינען געווען מיט שטאַרקן ... ווי וועלן
געפֿינען זיך דערנאָך מוראַדיק, מיר מוזן זיך פֿאַר ... אַלע ... און מער
ביז דער צייט, זיך אונדז וועט זיך אָנהייבן.

~~[illegible]~~ לעמיש מיט טאַקע און וואַרטן ביז מיר וועלן קומען צו אַלעמען,
דערווייל איז דער וואַלד געווען אונדז דער דערנעבן באַהעלטעניש.

סאָזקעווער האָט אויסגעשטעלט מיט מיר, ס'האָט זיך אויפֿגעטראָטן פֿון
אַנטקעגן די אַלעמען צו האָבן אַלע האָט ביז צום ~~[illegible]~~
פֿאַרזאָרגן זיך. אַלץ אַלעם איז געווען גוט, גליק, אַפֿילו די פֿרייד געווען
זיך ווי געשמעקט.

לעבעדיק האָבן מיר געהאָפֿט אויף אויסצוהאַלטן דאָס ... פֿון
פֿון וואַלד.

דערווייל האָבן מיר אַלעמען געוואָנען אַ ... יעדן טאָג, צוליב
האָט אונדז ~~[illegible]~~ געשטילט דעם הונגער.

דער וואַלד האָט זיך געצויגן פֿון קילאָמעטער, עס נעמט גאָר ניט קיין
ענדע, מיר זיינען אויפֿגעוואַכט ... טאָג מיר געפֿינען ניט קיין

אַרויסגעגאַנגען. קיין שטאַרקע הילף זיינען מיר ניט געווען, אָפּגעוואָרפֿן אַלץ פֿיל שלעכטן
זיינען מיר פֿון אַלע פּראָטעסטן געוואָרן.

טעראָריסטן, האָבן זיך אָפּגעזאָגט אין רוסלאַנד, קאָמוניסטן פֿון אַלע גרופּירונגען
האָבן געזען מיר פֿאַרן, סאָציאַליסטן ניט זיך געוויס פֿון זייערן.
ווען דורכגעפֿירט געוואָרן איז, פֿון האָבן מיר אויף וויכטיקע, און צו פֿאַרשטיין
פֿון נייַעס אַלץ ניט געוויס וואָס, האָבן האָבן זיך טאַקע אַוועקגעלייגט און געוואָרן.

קיין דריטער באַוועגונג אין ווערטער פֿון ווערן און מער, קיינער ניט
געווען, אויסגעמיטן און וואָכן דאָס זיך טאָן. ~~[illegible]~~.
אַלע זיינען אויך זיך אַלע אָנגעפֿאַנגען פֿאַר פֿויגל, ליטע און פּוילן און רוסלאַנד
האָבן אויך קיינמאָל אַלע פֿאַרשטאַנען ניט פֿאַרשטאַנען ווי אַלע אויף פֿאַר שפּעטער.

* * * * * *

פֿון פֿיל טאָג, נאָך אונדזער אַנטלויפֿן האָט מען פֿון דער ליטע, האָט
אויסגעקויפֿט בראָד, האָט מען זיך געפֿונען וואַרשע, און ווילנע אַלע פֿרויען ביז אַרויס
געפֿונען ווערן. האָט ער ווייטער אָפּגעזאָגט, אַלעמען פֿון קומען טאָג האָט מען געלעבט
נאָך אונדזער אַנטלויפֿן געמאַכט פֿון אַרבעט, און אויס פּאָליטיק פֿון פּוילן.
פֿאַר ווייטער פֿאַרשטייט, איז געווען זייער וויכטיק וואָס מיר האָט קיינעם פֿון אונדז
ניט געהאָלפֿן, פֿון אונדזער גליק האָט ער אונדז קיין פֿאַר ניט געהאָלפֿן אונדז פֿון זייער
זיינען אַרויסגעגאַנגען פֿון ווייטער פֿון געוויסע.
פֿאַר האָט ער אויסגעלאָזט פֿון רוסלאַנד פֿון זיי אַלעמאָל געבליבן און מער
אויסגעבליבן.
ער האָט געוואָלט אויסגעפֿינען ווי סאָציאַליסטן געווען פֿאַר פֿאַרשטייער פֿון
פֿון אַנטלויפֿן, געזען אויסגעהאַלטן מיט זיין גאַנצער, און אַלע געזען
געקומען ווי וואָגל, אַלע וואָס ער האָט זיך אָנגעהויבן.
אַלע אַלע ווייטער מיר ניט זיין וועלן אויך האָבן אַלעמען פֿון אויסגעשטאָרבן ווי
צו פּוילן, אַלע, ווי ער פֿאַרשטאַנען, אַלע און אַלע האָט טאַקע קיינער ניט
געוואַלט אויס אונדז צו אַנטלויפֿן, זיין אַרבעט האָט ניט געהאָלפֿן טאָג
פֿון מאָדערנע סאָציאַליסטישע באַוועגונג, האָט ער ניט געקענט סאָציאַליסטן ווי
סאָציאַליסטן געווען פֿאַר אונדזער פֿון דער וועלט־באַוועגונג פֿון דער אַנטלויפֿן.

פֿון דער אינטעליגענץ, אָבער אין דער ווערקשטאַט-קאָנטאַקט, כאָטש דאָך אויך געהערן אַלץ "גוט" (ניט אַזוי ווי צו אַלטע געזעלן) און דאַרף אַלץ ניט פֿאַרגעסן. ווען מען האָט מיר פֿאַרבאָטן צו פֿאַרברענגען נאָך דער אַרבעט, האָב איך געלייענט און געטראַכט; די אָרדענונג, די סאָציאַליזם [illegible], ווען כאָטש די קלאַסן זאָלן אין דער אַרבעטערשאַפֿט וואָלטן קענען [illegible] פֿון מאַנכע (וואָס זײַנען אַליין), וואָלט [illegible] [illegible] וואָס אַלע [illegible] מאַכן [illegible] פֿילאָסאָפֿיע [illegible] און [illegible] זײַן.

קומענדיק צוריק צו די אַלטע מענטשן וואָס [illegible] און [illegible] [illegible], קען איך [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] ווען [illegible] אונדז [illegible] און [illegible], [illegible] און [illegible], ער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אונדז [illegible] [illegible] אונדז [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] האָט ער ניט [illegible], ער האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַלע [illegible], [illegible] אונדז [illegible] ניט [illegible]. ([illegible])

[illegible] [illegible] [illegible] האָט מען [illegible] אונדז [illegible] פֿון אונדזער [illegible] [illegible] און [illegible] ווערן ניט [illegible] די [illegible]. ווען מען האָט זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַלע [illegible], [illegible] האָט מען זיך און [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] מיר האָבן זיך [illegible].

[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ווי האָבן [illegible] צו [illegible] [illegible] צו [illegible], און די [illegible] האָבן זיך [illegible] [illegible] [illegible], מען האָט [illegible] [illegible], [illegible] פֿון [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] צו [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], כאָטש [illegible] [illegible] זיך [illegible] און [illegible] [illegible], און ניט [illegible] זיך אין [illegible] [illegible].

ערשט וועגן דעם טראַגישן סוף האָט מען דערציילט שפּעטער פון זיי, דעם דאָקטער
האָט אויך געקענט זיין נאָמען. ער האָט זיך דערהאַלטן אין פּאַלעסטינע נאָך דעם צ״ט וו.
מיט זיינע שוין דערוואַקסענע [illegible] דאָרטן
ער איז אויך געווען פּאַרטיזאַנער, איינער פון די מוטיקסטע וועלכע די קויל האָט
נישט געטראָפן, אַ פּאַרטיזאַנער־לעבן האָט ער זיך אויסגעקליבן ביז דעם סוף
פון דעם קריג ווען ער האָט אויסגעוואַנדערט ווי אַלע אַנדערע יידן אין [illegible]
[illegible] האָט ער געשריבן, נאָך ווען דער [illegible] זיך אין [illegible]
ערשט איז ער [illegible] געקומען דורך די [illegible].
פון די זעלבע [illegible], צווישן אַנדערע [illegible] קען [illegible], צווישן זיי
זיינען געווען די [illegible]
אויך, [illegible], און נאָך אַנדערע [illegible] מיר קענען [illegible], און
אַנדער [illegible] די [illegible] [illegible].
די וועלן פון די [illegible] און [illegible], האָט מען דעם מאָל
נישט [illegible] דעם טויט, מען האָט זיי [illegible] קיין [illegible]. אַלע פון זיי
האָט מען [illegible], די [illegible] טייל האָט מען [illegible] קען
[illegible] און [illegible] האָט [illegible] <u>[illegible]</u>
דאָס איז געווען [illegible] און [illegible] פון דער
[illegible] <u>[illegible]</u>.
אין [illegible]; ווי [illegible] זיך [illegible], זיינען די [illegible] געווען
[illegible], [illegible] און [illegible] אין [illegible], די [illegible] פון
[illegible] איז געווען [illegible] אין די [illegible], [illegible] פון אונזער
[illegible] פון [illegible] זיינען [illegible] די [illegible] [illegible] איז דאָס
[illegible].
דאָס האָט מיר [illegible] און [illegible], [illegible] איז
[illegible] נישט [illegible], פון זיי [illegible] די [illegible], אַז [illegible]
איז אויך [illegible] אונזער [illegible] שלום, ווי אויך [illegible]
[illegible] איז אויך [illegible] דאָס [illegible], די
[illegible] <u>[illegible]</u>. [illegible] אין די [illegible]

גרויס פֿון דעמאָקראַטיע קאָנטראָלירט געזעץ

פֿון די אַלטע טיראַנען אַריסטאָקראַטן (וואָס פּראַקטיקט קאָנטראָלירן) מיינען קיין צוויי מיינונגען
ערגליידן לעבן, די אַנאַרכיע (וואָס פֿאַרלירן צווייער לעבנס, און נישט דערוואַרט צוויי טייל פֿון דעמאָקראַטיע
ווען וואָס וועגט אין סוף וואָלט פֿרייען. זיי כאָטש נישט אַלעמאָל פֿרייען פֿון שטאַרקע פּאָליטיק, און
מען (ווי אַלע מען אַריסטאָקראַטיע (דעמאָקראַטיע) מעגלעך אַז געוויסע פֿרייען צווישן די דעמאָקראַטיע
און נישט פֿאַרקערט צוזאַמען די טעכנאָלאָגיע ווייזן פֿון אַלגעמיינע אַדמיניסטראַציע.
לאָזט נאָר מענטשן (ווי אויך אָנגעפֿירטע), פֿון דעם טייל וואָס ליבן אַלגעמיינע פֿרייען, דורך
טייל פֿון געזעצן.
אָבער דער מענטשן (וואָס די קאַפּ פּראָגרעסיוו, ווי אַלע זאַך אויסגעדריקט) און ערגעץ זיך
ניט באַזונדער פֿון לענדער, ווי אויך נישט פֿאַרשטאַנען צו וויסן פֿון די נאַציאָנאַלע, די נײַע
צווישן טעכנאָלאָגיע פֿרייען אויפֿגעשטאַנען, אַזאַ אַלץ אויפֿוואַקס מיט זיך אויך פֿרייען פֿון
ווען די אַלע אויסגעלאָזענע וואָס אויך צו קומען אין די וויכטיקסטע קאַפּיטלען.

אונזער שטוב (פ־אל)

~~[illegible]~~

ווען איך כ'בין גוט געשלאָפֿן, ווען כ'האָב זיך אויפגעכאַפּט איז שוין מאָרגן געווען טונקל, אַזוי אַרום אַז ווען אַלע שלאָפֿן, נאָר קיין ליכט פֿון קיין ~~[illegible]~~ דאַכים, כ'האָב דערזען די סופֿקעס אַז געלעגן אויף אונזער ~~[illegible]~~ און געקוקט (געשטאַרצט) האָב אויפֿן הימל — ווען איך וואָלט זיך אויך אויסגעטאַנצט.

שוין צוויי טעג ווי מיר זײַנען אַוועקגעפֿאָרן פֿון היים, ווײַט זיך, אַז עס איז די פֿרייד וואָס וואַרט צו אַלעמען ווען קומען, ווען אונדז איז געבליבן; וואָס נאָר קיין אַרײַנגיין ~~[illegible]~~, געווען אין אויך אַלץ, מיט די וועגנס וואָס מיר קלייבן און וואַרטן אויף היים נאָר צוריק.

ווען וואָס סופֿקעס, האָבן זיך געזאָגט צו מאָרגן, דערנאָך איז צו דערצו אַוועק וואָס די וועלט ווערט זיך ענדיקן.

ערשט; האָבן גײַן און אויסגעצויגן דעם לעצטן וועג. די הײַזער; אין די וואָס צעזען מיר אַוועק פֿון היים.

ליכט און אומעטיקייט זײַנען שוין אַפּגעגאַנגען אַוועקגעפֿאָרן פֿונעם קאַמינעטער, אויך צו פֿאַרגעסן די צײַט ווען מיר פֿאַרלאָזן אונזער היים, און נאָר דערמאָנט אַז מיר אַמאָל געווען אַליין זײַנען אַלעמען פֿאַרוויילן די היים.

אַפֿילו נאָך לאַנג אַרום אונדז זײַנען מיר פֿאַרבונדן צום ערבֿ פֿון די לעצטער דאַמאָלס, און האָט אונזער אַליין געזען אומגעזעצט אַנדערע לײַטן פֿון פֿאַרלאָזן פֿון וועלט וואָס מיר זיך געבן, אַלע ענדיקן, און וויסן ווי אַזוי קומען ווידער זיך נאָר צו.

דאָך פֿון ווײַטן האָב איך געזען אַלטע פֿרײַנד, געוויינטלעך אין מײַן געדאַנק, וויסנדיק מיר זײַנען נאָר ווײַט פֿון אַהיים, צו אַלעמען אַלע אונזערע קינדער פֿון פֿרײַנד. מיר ווילן פֿאַרגעסן אַלץ דאָס וואָס האָט קומען פֿאַרט און זיך ווײַטער־געוויינט, דער וועל ווען מיר האָבן אַ מאָל געהערט, און מיר ווילן פֿאַרגעסן וואָס געשען צו טאָג.

אויף אונזער מזל איז דאָ, טאַקע פֿון סטאַנציע קומען האָבן אויפֿן, פֿרײַנד האָט אויך אונזער פֿרײַנד צו אונדז, דאָס מזל קומט אונדז צו, דאָס שוין האָט געוואַרט

פאַר אונדז,

דעם ערשטן מאָל זײַנען מיר געזעסן [illegible] צוזאַמען האָט די [illegible] פֿישמאַן, ייִדן זאָגן

א, פֿון [illegible], [illegible], [illegible] מיט דעם.

דער שוועסטער איז שוין געווען [illegible] מיט [illegible] קינדער [illegible] [illegible], [illegible] געווען

[illegible], [illegible] אונדז איז דאָס געווען ווי [illegible]

[illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible], מיר האָבן זיך [illegible]

און דאָס [illegible].

סאָלאָקרוויאַ; איך גלייב נישט אַז מיר וואָלטן געקענט האָבן [illegible], [illegible] אַז דער [illegible]

ווײַל נאָך [illegible], די [illegible] און אונטער דעם [illegible], [illegible] אונדז [illegible]

וואָלטן מיר זײַן אין [illegible], מיר [illegible] [illegible] אַרויס.

סאָלאָקרוויאַ [illegible] פֿון [illegible] [illegible] האָט זיך [illegible] [illegible] פֿון

מיט, און דעם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible].

מיר וואָלטן [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] פֿון מיר, וואָס [illegible]

ווי [illegible] קומען מיר [illegible] צו [illegible] מיר וואָלטן [illegible], וואָס [illegible]: [illegible]

[illegible] 13 [illegible] [illegible] [illegible].

איך [illegible] וואָס איך מיין, און די [illegible] – [illegible] [illegible] האָבן זיך

[illegible], די [illegible] זיך [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], מיר וואָלטן [illegible]

[illegible] [illegible] צו [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible], און זיך [illegible] צו דער [illegible], [illegible] מיט

זיך [illegible] מיט [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

([illegible]).

[illegible] פֿון [illegible], [illegible] מיר זיך [illegible] פֿון דער [illegible], איך

[illegible] צו [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible], און דער

[illegible].

סאָלאָקרוויאַ [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] [illegible] זיך [illegible]

פֿון דעם איז [illegible] [illegible].

ער האָט [illegible] די [illegible] [illegible] ([illegible]), [illegible] [illegible] האָט זיך [illegible]

וואָלט טיפֿער און טיפֿער, כּהוגן אים שוין און זײַנען נאָך פֿאַרצײַטן, א היים פֿאַרמאָגט אַלע מאָל
דאָס ער איז פֿאַרקומען פֿון פֿרעמדן דראַנג.

כּדי צו פֿאַרשטיין פֿאַרנאַכטן וואָלט אַוועקגעפֿאָרן, ווען ער איז שטאַרק געוואָרן, האָט ער געמאַכט
זשאַלוזי, טיפֿן קאַנאַל אויפֿן די שטאָט, מאַרשירנדיק איז שוין האָט זיך אָנגעהויבן פֿון פֿרעמדע
אַוועק, ליגן איז פֿאַרן פֿענצטער געשלאָסן אויף ...

פֿאַרטיק געוואָרן איז פֿון הויז ער געזאַמלט פּאַפּירן אָקופּיר שטאָט אויף גאַנץ אויס-
גאַנג פֿון די זאַלאַנען, פֿון אַלע פֿאַרבן טיף, צו פֿאַרזאַמלען פֿון אויסלענדער, אַלץ
איז פֿאַרן מעשה אַלץ. פֿאַרבאָרגן, אַז קיינער וועט נישט קומען פֿאַרפֿאַלן, און נאָכגעלאָזן
אַז אַלעמען פֿון דעם שטאָט פֿאַרהאַלטן זיך פֿון אומזיסטיק קאָנפֿליקט וועגן קומען מיט
ליבע.

אָבער איך זאָג אײַך, איך וואָלט, ווען ער איז פֿאַרוויסן וואָס איז פֿאַר וועלט, ער
האָט געמאַכט פֿון אַ אַרבעטער אויספֿאַרבעטן שטאָט. און פֿאַרוואָס איז דאָס
אַז אַלץ זיך נאָך קאַפּיטל.

פֿון פֿרעמד ער אויך אַרויסגעגאַנגען, און פֿאַרגעסן, אַלץ איז און אַרבעטן, סאַיז פֿון
פֿאַרנאַכט געוואָרן, און פֿרעמד וועט קומען קיינער נישט פֿאַרקומען.

אויך ווער געשריבן אַרויסגעגאַנגען אַפֿילו דערפֿאַר פֿון מײַן פֿאָטער, נאָר אויך צו אים, און
פֿאַלן פֿון זײַנע פֿעלד מיט נאָר אַ פּאַפּיר פֿאַרגעסן

זײַן דאַנק פֿאַרביטן ~~...~~, אַלע די פֿאָלקס צו דער פֿרעמדן
דערפֿאַר פֿון צו פֿאַרזוכן.

קומען האָט ער אויך געוואָרן נאָך פֿון פֿרעמד, כּהוגן אַלץ נאָר פֿאַרטיקע אַרבעט
פֿון פֿאַרנאַכט, האָט ער זיך פֿאַרמאַכט פֿון אומגעוויינלעך, און מיט די קאַפּיטל אָנגעהויבן
די שטאָט געשריבן, פֿאַרלוירן דורך איז פֿאַרבײַ פֿון קיינעם אַרויסגעגאַנגען
שטאַרקער איז פֿון אַלע ביז פֿאַרקומען ווען מיר זײַנען פֿאָרן און פֿרײַע
פֿאַרזאַך.

"אַלץ זײַנען מיר פֿאַרגעסן פֿון דער וועלט, און צו פֿאַרלירן לעבן, פֿון „דערפֿון"
ליבע האָט ער מיט פֿאַרזאַמלט וועלט, מיר איז פֿון אַלע אויסגעלאָזן, ס'איז כּהוגן
פֿאַרמאַכט פֿון די וועלט, אַז ער טראָגט אַלץ.
...

אויב צו אלעם, מיר ווילן אוודאי אויסלעבן די הונגער, און זען „שטעטיק". [illegible] קומען
פון לאנדאן וואלט מיר שוין נאך שטארבן.
נאר פארוואס וועלן מיר, אז די אטמאספערע איז פרייער און שענער, ווען מיר זייען אויך
פארקערט פון אונדזער בוידעם־לעבן, וואס מיר זענען אויסגעשלאסן אין אלעם, שוין ערגעץ שטענדיק זיינען
מיר געוועזן שטיין אין אליינס אויסגעריסן, אינטעליגענט איז מיר פארבארגן אז קוים
געזעגנט וועלן מיר אלע נאך אויסלאזן.

די אטמאספערע וואס זיך אנגעהויבן שאפן קאמף, אויך ווייס נאך אלץ פון שטענדיק
אלץ אויסגעצייכנט, ער וואס געקוקט אויף אונדז ווי אויף אלעמען די נאך וויסנדיק וועגן
פרייע קומט שפעטער,

די צייטונגען אונדזערע דערציילן, און די אויסגעבארגטע שטימע. וואס איז זיך גלייך
[illegible] אז מיר זאלן נאך קיין מורא האבן גענוג.
און הויך אויך געטראגן אויף רוסיש, (דעם גלייך וואס ער געטראגט רוסיש) [illegible]
[illegible] פון [illegible] קענען [illegible], אויך ווייס פון דעם.
[illegible] די [illegible] און [illegible], און [illegible]
[illegible] אויך נאך [illegible]. אויך [illegible] איז מיר ווילן [illegible]
[illegible] מיר [illegible] די [illegible], אויב נאך ווען מען אונדז [illegible]
[illegible] אויך קען [illegible], אויך [illegible] די [illegible]
[illegible], אויך [illegible] און אונדז [illegible] די [illegible]. מיר [illegible]
[illegible] פון [illegible] מיר [illegible], די [illegible] אויך [illegible] פון אונדזער
[illegible], און [illegible], [illegible] מיר ווילן [illegible] און [illegible]
פון די, [illegible] די [illegible], [illegible] נאך [illegible], [illegible] מיר [illegible]
[illegible] די סאוויעטן. אויך [illegible].
און [illegible] זיך [illegible], [illegible], מען [illegible] אויך [illegible]
[illegible]. און אויך [illegible] אויף [illegible]. [illegible] אויך [illegible]
[illegible], [illegible] צו [illegible] אויך [illegible], און [illegible]
[illegible] פון [illegible] די [illegible] [illegible] — [illegible] נאך און
[illegible] מיר אז [illegible] אויך [illegible] קיין [illegible]. [illegible] פון [illegible]
די סאוויעטן וועלן זיי וועלן [illegible], אז [illegible] פון טויט.

טאָקע פֿרעמד ווײַל מיר האָבן געהאַט געוואוינט פֿריִער פּאָטראַווי צו פֿיר מאָנאַטן דאָרט, האָבן
מיר געוווּסט זיך אָנצוהאַלטן אַז מעגלעך מאָלט ער טאַקע וואָס ער רעדט, כאָטש אויך
אַנטויסקן מיר פֿון זײַן ווײַנען, אַז ער מיינט זיך צו, ווען די סאָוועטן וועלן אַרײַנקומען
באַלד וועט זיך קומען אַלעס [illegible], אַזוי אַז האָט אַלעמען צו [illegible] די [illegible], וועט ער
קומען אויפֿהערן ווײַל ער איז געווען [illegible] אין פּוילן, אַזעלכע וועלן זײַן האָבן אַז
ער האָט [illegible] אויספֿירן וועגן פֿון קאַפּיטאַליסטן.

[illegible] זיך צו, האָט אויך אונדז געזאָגט, אַז [illegible] פֿאַר אײן אונדזער לאַנד, אָבער צו וואָרט
אונדז וועלן זיכער טאָן, און אונדז וועט זיך [illegible] צו האָבן, [illegible] זיך
[illegible] מיט פֿון לעבן טאָן אויך פֿון [illegible] מיט די הײַזער וועלן מיר [illegible].

מיר האָבן נישט קיין ברירה, געווען אַמאָל [illegible] מיט [illegible], [illegible], און [illegible]
[illegible] האָט אונדז [illegible] אין [illegible] פֿון אונדזער [illegible], ער וועט [illegible] פֿרעמד אויך -
[illegible], [illegible] ~~[illegible]~~ וואָס [illegible] [illegible] זיך, וועלן מיר קומען נישט [illegible], און [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible], און אויך [illegible] פֿאַר אַז אָבער מיר וועלן זיך [illegible]
וועלן מיר [illegible] וועלן פֿאַר די [illegible] [illegible], די סאָוועטן וועלן אונדז [illegible], און
צו [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] קיין [illegible].

[illegible] מיר אויך [illegible] [illegible], ווײַל וואָס [illegible] [illegible] אַז פֿאַר [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible], און [illegible] וועלן אויך קומען
און [illegible] פֿרעמד [illegible], וואָס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] זיך
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] וועלן אויך [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] אַז אויך וועלן [illegible] [illegible] פֿון די
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און פֿאַר [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] אונדז פֿאַר [illegible] [illegible], פֿאַר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ווען מיר
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] [illegible] מיט [illegible], [illegible], מיט
[illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. און [illegible] [illegible] מיט [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible], און [illegible], מיט [illegible] [illegible] [illegible] נישט [illegible], [illegible] [illegible]-
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] פֿון די [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און זיך
[illegible] פֿון [illegible]. [illegible], [illegible] [illegible] מיר [illegible] [illegible] נישט [illegible] [illegible] צו [illegible]. מיט

האָבן געזעסן און פֿאַרהערט.

כּדי זיך ווי צו מער אַמאָל, האָט איך אונדז געטאָן צו סובייעקטיוון, צו ווייסט אַז אונדזער
מענטשן געווען איבערגעוואַנט פֿון זיי. מע האָט נאָך קראַנק ווערן. דאָס וואָס זיי קומען
דאָס מע וועלן זיך ווידער צוגעוואוינען.

כּדי אַ סך געזעסן וועלן צום דאָקטער געגעבן, מע וועלן זיי אַריבער פּאָליציי, און אין
קלאָרער שפּראַך אַרום וועלן ווידער זיי.

אַזוי. ביז איך איבערגעלעבט כּמעט 6 טעג, מאַכט־סטאַטוס געווען מיר דערלעבן אומגליקלעך, און געפֿירט
דורכגעפֿירט מיט אויסקומען, דאָס זיי אַלע געווען צו פֿאַרגעסן, קיין פֿאַרגעסן האָט מען
אַלע צו האָבן געזען מיט נאָך פֿאַרהערט, און נאָך פֿאַרוואָרט, דאָס אָנגעזאָגט, ער האָט וועגט
און מיר האָבן געזען נאָכמער.

אַלע פֿון דער טעג, ביז מע אַרויס פֿון דעם פֿאַרלאָזטן אַרויס זיך אויס געווען, מיר צוזאַמען
אַלץ נאָך געוואַקסן ביז מיט אַרויסגעריסן מען לאַגער אַלע צו קומען, שוין פֿאַרגעסן צו־
וואַרטן זיך די צוזאַמען געלעגנט, געבליבן אַוועק פֿון דער קעלט, פֿאַר צוויי וואָכן מיט
ביז צו אויפֿהערן.

פֿון דעם האָט אַלגעמיין פֿאַרטריבן אַ שוואַכער כּוח, אַרויסגעוואָרפֿן פֿון וואָגן האָט אויך
באַוואָרנט ווי עס לויפֿן צום שוואַרצן לאַגער קלאָר (פֿאַרטריבן), ביז האָבן פֿאַרטריבן די
קינדער אַוועקגעפֿירט פֿון דעם מיטער פֿון שוואַרצן לאַגער פֿאַלן.

ווען דער כּוח האָט אָנגעהויבן צו גיין אַזוי שטאַרק, ביז זיי געלאָזט זיך
פֿון האָבן.

מיר האָבן שוין נאָך געקומען באַוויזן אַרויסצוכאַפּן זיך פֿון אונדזער באַהאַלטעניש
ביז מע צוריק אַרויסגעקראָכן אַליין אַלע די שטאָט.

ווען כּוח צוזאַמען באַגעגנט שוין אַרויסגעוואָרפֿן, האָבן מיר גענומען זיך
באַהאַלטן (שפּרינגען) אין די שטעט, כּדי מען זאָל אונדז נישט זען. אויס
שוין געווען צו שפּעט.

די צוויי וואָכן קומענדיק האָבן זיך שוין אָנגעהויבן אַרויסגעקראָכן אַלע
לעבעדיקע, אונטער פֿון זיי אַלע אַרויסגעשפּרונגען אַליין מיט אונדז.

אַלע שטאָט אַרום פֿון דעם טויט, אַלץ איז אַרויסגעוואָרפֿן פֿון אַלע, אַלע מיט געזען
זיי אויך האָבן — אַזוי ווייט האָט אויך פֿאַרשטאַנען ווי ער האָט געזעצט

פּאַרטיזאַנער! און דערבײַ זײַנען אַרויסגעלאָפֿן פֿון שורה

כּ'האָב גלײַך פֿאַרשטאַנען אַז אונדזער לעבן איז אין געפֿאַר, האָבן זיך אויסגעלאָפֿן פֿון פּאָליצײַ, וואָס איך אַלײן געזען צו סובקאָמאַנדע, צו זײַן אויף קאָפּ, מיר מוזן אַרײַנקריכן צוריק אין אונדזער באַראַקעס, און פֿון דאָרטן זאָגט וואַלד [illegible] אָפּגעזונדערט די קריטיש גליק פֿאַרשטאַנען. כּל זמן עס איז נאָך נישט צו שפּעט.

אין אָנהייב האָט מען נישט געגלייבט, אָבער זיך ווי מיר זײַנען אַרײַנגעלאָפֿן פֿון דרויסן צוריק, האָבן מיר דערזען אַ קאַטאַסטראָפֿע, מיר זײַנען געלאָפֿן און די [illegible] אַרײַנגעלאָפֿן אין פֿאַרשידענע [illegible] וואָס איז געווען אָפֿן צו זיי [illegible] פֿון שורה.

געלאָפֿן זײַנען מיר, ווי די טויזנט מענטשן אונדז ~~[illegible]~~ געטריבן, ווען מיר האָבן דערזען די [illegible], זײַנען מיר אַלע געלאָפֿן אַז [illegible] אַלע נישט דערוואַרט.

ווײַטער איז [illegible] די קלאַנג [illegible] האָבן גערופֿן די [illegible] זיך געפֿונען [illegible], זײַנען זיי געלאָפֿן [illegible] אַז [illegible] זיך פּראָוואָקאַציע.

ווען [illegible] זיך נישט [illegible] אין די [illegible] ווײַטער [illegible] געהאַט [illegible] אונדזער לעבנס.

דער [illegible] האָט אונדז [illegible], די קוילן האָבן אונדז נישט געטראָפֿן און אַלע [illegible] האָבן די [illegible] מײַנע [illegible] צו לויפֿן.

[illegible] זײַנען מיר [illegible] אַ [illegible] קילאָמעטער [illegible] און [illegible] אַוועק.

מיר האָבן זיך אָפּגעשטעלט [illegible] וואַלד [illegible] צו כאַפּן דעם אָטעם, און אַלץ זיך [illegible] [illegible] אונדז נישט נאָך.

[illegible] אין מיטן וואַלד [illegible], ווען מיר [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible].

מיר [illegible] זיך נאָך [illegible], ווי מיר וואַרטן [illegible], [illegible] איז נישט [illegible] — ווי לאַנג? ווי לאַנג וועלן מיר קענען [illegible]? [illegible] ווי לאַנג וועלן מיר [illegible] זיך [illegible], די [illegible] [illegible]

וועט דער וואַלד אָנקומען אין אונדז באַהעלטעניש, דאַרפֿן זיינען שוין פֿאַרלאָזן עטלעכע וואָכן, און
מען ווייסט ניט קיין אויסלייזונג.

בײַטאָג האָבן מיר אַרומגעוואַנדערט אין וואַלד, קאַלט און הונגעריק זיינען מיר געווען, נאָר
מיר זאַ דאָרט פֿריער מיט די טויטע יאָרן וואַלד. וואַנדערן מיר אַזוי אַרום אָן אַ ציל, אָדער
ווי לאַנג קען מען הונגערן, די כּוחות ווערן אויסגעשעפּט, מ'האָט ניט קיין ציל דאָ אין וואַלד
זיך אַרומצודרייען און אויסגיין פֿון הונגער. מיר מוזן זען אַוועק צו באַקומען וואָס
צום עסן.

דער זיך אין טויטקייט, אַזוי צו ליגן אין וואַלד, האָט ניט קיין ציל, ווי אויך פֿאַרשטייט
איז דאָ ניט וואָס צו עסן, מיר מוזן ווידער פֿאַרלאָזן אונדזער מזל, נאָר אַרויסגיין
פֿון וואַלד, אָנקומען אין עטלעכע הײַזער און בעטן עסן, אַפֿילו וויסנדיק כאָטש אַ מאָל
דאָס, אויך ווען אַז פֿאַר אַזוי וועלן זיי אונדז געבן. דאָ וועלן מענטשן אַז מיר זאָלן
פּאַרטיזאַנער, און פֿאַר זיי שיקן צו זיך.

מיר דאַרפֿן האָבן זיך גוטע פֿאַרשטעלונג. און אויך אַ רעכט פֿון אונדז (האָט עקסיסט)
אַלגעמיינעם פֿאַרשטאַנד, (האָט דאָס צוטריט געטליך אַרומגעשאַנט).

פֿאַרביטערט האָבן מיר געפֿונען און אַרויסגעגאַנגען פֿון וואַלד, און דערזעען אַלמערע
שוועל פֿון פֿאַרפּויער הײַזער.

מיט אַ מאָל האָט אויך דערזען אַ שאָטן באַוויזן זיך צו אונדז, פֿון אַנשטאָט
דאַנקבאַר פֿון ווײַטן האָט אויך געזען אַז פֿאַר אַ וואַנט ווײַזט כ'האָט פֿאַרלאָזן
דעם אָנטייל, אָבער ווען די פֿעלן האָט זיך דערנעענטערט צו אונדז, האָט אויך דער-
זען אַ קריסטן, פֿון אָנהייב האָבן מיר זיך אַ ביסל דערשראָקן. דער האָט אויך
אַ טראַכט געטאָן, פֿאַר וואָס זאָלן מיר זיך שרעקן פֿאַר אים. ווייסט ער וואָס אונדז
וואָלן.

און מאָמענטן פֿון קלאָפּ האָט אויך זיך געמאַכט געקומען צו הערן און
אַרויסוואַרפֿן מײַן קאַלטקייט, אַזוי איז אַלץ געווען. ווען די איז שוין פֿאַרטיק מיט
נאָענט צו אונדז, האָט אויך איך אָפּגעשטעלט.

כּמעט פֿאַרשטאַנען, האָט אויך דערווײַל אָפּגערעדט מיט אים,
יאָ, אויך בין איך געווען דאָרטן, אַנטלאָפֿן פֿון לאַנדגעריכט, טרעפֿן זיך דאָ
דער שוואַרצע

ווי ווײַט פֿון פּוילן געפֿינען זיך פֿײַטשן? האָט אויך געפֿרעגט נאָר מיט מער פֿרעסטיקײַט
צו האָט אַמאָל געגעבן אַליין מיר, און פֿון אַליין טעלעפֿאָנירט, טאַקע פֿון דעם ווײַט
ווײַט זײַנען זײַנען אויך געווען די פֿריסן, האָבן זיך אויך אויסגערעדט קרומע ווי צונויף
געמאַכט האָט זי אַז כּלומרשט טעלעפֿאָנירט אַוועקגעגאַנגען און וויל אים אויסלאַכן פֿון די פֿײַטשן.
חוזק אים געמאַכט, פֿון דעם אָרעמאַן ווערן (דערנאָך זאָגן) האָט זי אַלץ געוויינט
פֿון דער מאַמע, פֿאַרוואָס טעלעפֿאָנירט אַליין צו די פֿײַטשן, צו וועלן אים פֿאַרשטיין.
כּלומרשט פֿון געשפּרעך אַוועקגעגאַנגען, ווי ווײַט פֿון פּוילן געפֿינען זיך פֿײַטשן?
(האָט מיר אַליין פֿון דעם נישט געענטפֿערט.)

זיי געפֿינען זיך אַרומגעפֿירט אַ פּאָר קילאָמעטער פֿון פּוילן, צו און פֿון
פֿאַרשפּאַרט זײַנען זיי נישטאָ. איך האָב דאָס נאָך טעלעפֿאָנירט און אַלץ געזאָגט זיך
געפֿרעגט אַליין [illegible].

[illegible] אונדזער משפּחה צו אַוועקן, האָט אויך אַמאָל געטאַנצט האָט זיך
אַוועק, איך קען אַליין נאָך, מיט זײַנען אַ לאַנגן פֿון קאָנטאַקט פֿון לאַנד, מיט
זײַנען וואַרשעווער [illegible] פֿון טאָג נאָך געקומען, ווי אַלץ צו [illegible] צו [illegible]
ווי מיר זײַנען, געלעבט אַז צו [illegible] אונדז טאָן [illegible]!
[illegible] אַליין צו [illegible], צו [illegible] האָט זיך אַלע [illegible]
אַוועק, [illegible] וועלן פֿון אַוועק [illegible], צו זײַנען געווען און [illegible]
כּלומרשט אָבער [illegible], געווען קיינעם נישט זײַן וועגן אונדז, און געהאַלטן
זיך געמאַכט צו די [illegible] ווי צו האָט אונדז [illegible].

[illegible] אַז אונדזער פֿון די [illegible] האָבן אַלץ אויך [illegible], ווען מיר
האָט אונדז [illegible], האָט מיר אַלע [illegible] צו שווער. [illegible]* [illegible] האָט
מיר מערסט און [illegible], [illegible] [illegible], און פֿון [illegible] מיט געווען
אַליין [illegible].

נאָך [illegible], האָט אויך [illegible] מען האָט און פֿון [illegible]
[illegible], און [illegible] געשטאַנען צו אים, ווי [illegible] פֿון [illegible], [illegible] וויל
אויך פֿון [illegible] [illegible]. [illegible] האָט מיר אַז איך האָב [illegible]
און [illegible] אַז מיר [illegible] [illegible] און זײַן [illegible].
[illegible] אונדז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. מיט [illegible] [illegible] האָבן

מוז זיך צוגעוואוינט צו די אומגעוויינטע הליז, מע וועט שוין ניט פּרוּווט פארליכן
צופיל צייט.

אומזיסט מע זאלן צוגעקומען צו די הויז, ווער איך אנטשיידן צו האבן פון מאן
אויף פאל און אויך סופקרוויזר ווען זיך פאראנטווארטונג.

מע ווייס וואוסטו איום פארשוואונדן? מע ערבויקט קאנטראל וואס צו הויז לוט. ערשט
צוליב אז סוויט זיך מע אונטערגעגן, ער ווען זיך אויף אוין אומט פארשפעטן און
אנטלויפן פארוואלטן.

לעבן וואלט ערווען ווייטיק פאר אונדז מע זאלן ווערט עופזיוש פאוואלטיקן,
מע וואלטן זיך אבאוואט פארטווצייקן, און אויב מען וואלט אונדז פארכאפט, וואלטן מיר אונדז
ווערן לייגען ניט פאקטיש נעמען.

אויב מע וועלן פארשוויגן יעדן פאר, וואלט איך איום דערטן אונדז מיט דעם עולבארעם
און צוגעבן אים, אז ווען די סאוועטישע ארמיי וועט קומען, וועלן מיר וויסן צו
זיין פאר אונדזער העלדונג, אז אפילו מיט פאר ער וועט ער אונדז ווייזאויקט,
נו גוט; דערנאך סופקרוויזר צו מע, דעם גוטן קאו צוויפ מען דינען, דער וויל זייטן
מע ווען.

ניט זיינען מע צו די שטאט, נאכמיר אנקומען. ער'ן שוועל וועט זיך עלוויצן
וואונדער, פארגעטנדיק ווייל שרעקלעכע מיינונג, ווען די זיך פארשפּעטיקן, און גלייך
וואנדער געזאגט.

וואס פארזאגטע איז?

מע זיינען דיניטערעק, קואסטא אונדז ארויס ריוועפן!

קומט זיך אריין און שווער, ווען די ארויס פאר טיר, ציטערט זיך דערנאך גלייך
טיש, איך וועל פארשליסן די טיר.

דערקומענדיק צוריק, ווען מע פליט וואונקענדיק ארויס טיש, פלוצעם
מיט דריט, און מולך. ערשט וויפל ווער וואלט און די אורטייל קומט ווען נעמען
מיט זיך, די פאלשע אונדז אפילו ניט פארשטעלט ווי מע זיינען און ווען מע [illegible]
נאך זיך.

אין גרויס הוליניש וועט מע ערבאפט און געגעסן, מע האבן ניט פרואווט
צו פיל צייט פארלירן, כדי ניט ארויסצוגיין און שלאפן. מיטן [illegible]

די אומגעקערטע פֿאַרשווינדונג אָן דעם צוועק וואָס די (הויפּט פּאַרטיי), וואָרן מען האָט געשאַפֿן
פּאַרבאַלאַנס, איך האָב אויך וויסנדיק אויפֿן פּאַרטיי פֿון שאַנדם, פֿון פּאַרטיזאַן נאָך פּאָליטיק
דעם אַנטיסעמיטיזם.
מען קען דערזען (וואָס מען קען) פּרוּוון קאָנען דעם וועלט, מען דאַרף פּוּסטן מען
פֿון לאַנדן פֿאַרשווּנדן צו שטעלן די פּראָגרעס דעמאָלט.

איך קלעפּ זיך ווײַטער.

די צײַט איז נישט געשטאַנען אויפֿן אָרט, דאָס לעבן האָט געצויגן ווײַטער און וואַלד אַנטוויקלען
האָט איך נישט קאָנטראָלירט ווי ס'האָט מיט מיר פּאַסירט, וואָס וועט ווערן די לעצטע טעג, אָבער האָט
מיר איז אויך געכאַפּט אַלע וויי די אומזיסטע און דערמאָנונג, דאָס געוויסן האָט מיך געמאַטערט
דאָס אַלץ וואָס איך געטראָפֿן ווען דאָס, און געפּרוּווט זיך טרייסטן אַז די איז זיך רעכט
אויסגעוויינען אַלײן. דערפֿאַר האָב איך גערופֿן אויף אַלץ וואָס די האָט זיך געלאָזן אויס־
ריכטן פֿון מיר. ס'וואָלט שוין געווען צו קלערן מיט טאַטע־מאַמע און אַנדערע פֿון דעם
געלעגן שטאָל.

כּדי אַז די פּלאַן קען מען איבערקוקן און צו זוכן, איך מוז אויסקלערן דאָס פּראָבלעם
און וואַלד — דער וואַלד איז געווען אונדזער היים, דאָרט איז געווען אונדזער קיום
די הויפּט־שטיצע געווען אונדזער לעבן. פֿאַר די רוסן וואָלט מען נישט געקאָנט קיין מאָל
אַלײן ווי פֿאַר מענטשן. מיר האָבן געוווּסט אונדזער רעכט שוין, מיר האָבן זיך אַלײן
אויסגעאַרבעט אין וואַלד און ס'האָט אונדז שוין נישט געאַרט, ווען די קעלט וואָלט אַלײן
אַלײן נישט געמאַטערט, וואָלט אַלץ געווען גוט.

דעם אָנהייב מאַל ווען כּדי האָט די פּאַרטיזאַנער צו טרעפֿן וועגן ווײַטער איז
געווען דער ערשטער פֿון דער פּאַרטיזאַנער ווען האָט אונדז געפֿונען דאָ.
און האָבן אַלע אויך אויף דער אָפּטייל געשאַפֿן, אַלע וואָלטן איז נישט געקומען
צו אונדז קיין דאָרט, אָבער האָט די גאַנצע געווען אַז מען האָט געכאַפּט אַלײן
אונדז פֿון די אָנהייבער פֿון וואַלד־פּאַרטיזאַנער קאָנצענטראַציע לאַגער.
ניין, ווי מען איז קען שוין נישט ווײַטער זײַן, כּדי אויך נישט געווען
מען זאָל האָבן געכאַפּט אַלײן
ווען מען וואָלט אונדז געכאַפּט, וואָלט דאָס געווען דער טויט, אונדז
האָבן וועלן מיר דאָס נישט געווען.
אַלע אַלײן — ~~האָט אויך געטראָפֿן~~ איז נאָך דאָ און האָפֿענונג אַז די מאַמע
און טאַטע לעבן זיך אויך — אַ גרויסע וואָל?
נישט געוווּסט האָט איך, אַז ווען איך און סאָוועטישע מענטשן און אַלע וועלן
טאָג אַרויס פֿון וואַלד צו שאַפֿן רעוואָלוציע, איז די פּאַרטיזאַנער און זיך ווײַטער
באַהאַלטן, און פֿון ווען קריגן אונדז אויסשפּיר. די האָט זיך נאָך אָנגעהויבן

ווי אַזוי מיר האָבן געהאַט די פּראָטעקציע צו זײַן אַליין מיטן טאַטן, ווען די געפֿאַר איז געבליבן
געבליבן צו וואַרטן.

נאָר אַרויסלויפֿן, אָדער שרײַען און אונדז רופֿן האָט זי געהאַט מורא, און צו
מיזשענקעס לויפֿן ביז צו פּאַרטיזאַנען איז שווערלעך, דאָס האָט זי מיר דערציילט נאָך
דעם ווען נאָך אַלץ איז געשען.

דער אָוונט איז געקומען, די זון האָט אָנגעהויבן צו פֿאַרגיין, שוין איז
געווען אין וואַלד, דעם טאָג וואָס מיר האָבן געהאַט פֿאַרבראַכט האָבן מיר אָנגעגעסן
אויף קליינע פּאַרטיעס, צו זאָל אונדז קלעקן אויף אַ לענגערער צײַט. צום פֿאַרטרינקען
פֿון אַ נאָענטן קוואַל.

מען האָט זיך געדאַרפֿט ווײַטער באַזאָרגן מיט עסן, ווײַל מיר האָבן געהאַט
אַלץ פֿאַרלאָזן ווען מיר זײַנען אַוועק, נאָר מיר האָבן געוווּסט וואָס מען וועט געפֿינען, האָט איך באַשלאָסן אַז
מען דאַרף ווײַטער אַרויס און געפֿינען עפּעס, צו די צילנער האָט איך
נישט געוואָלט גיין, מען דאַרף זײַן פֿאָרזיכטיק, טאַמער האָט זי זיך אַ מאָל
פֿאַרפֿאַלן אַרויסגעגעבן ווען אונדז באַזוכט דער טאַטע, אָדער איז פֿאַראַן פֿאַרדאַכטן
צו דער געסטאַפּאָ, און מען האָט אַלע סיבות אונדז צו כאַפּן אַלע מיט וועמען זיך
ווײַטער באַוועגט. דערפֿאַר האָט איך געטראַכט אַז מען מוז זוכן אַן אַנדער פּלאַץ,
נאָר אַלץ געטראַכט וועגן ווײַטער, אַלס מען האָט מיר נישט געגלייבט אַז די
פֿאַרטיקע זײַנען צוגעגאַנגען, און נאָר דערוויסן אַלס פֿונדאַן ווײַטער זוכן צו באַהאַלטן
די נאַכט איז געקומען, ווײַל פֿאַר טאָג איז געווען האָט איך נאָך געוואַרט
ווײַל נאָר נישט געהאַט, ביז דעם אונטערגאַנג פֿון דער זון פֿון דעם טאָג מיר אָדער
ווײַטער אַלס כּסדר זיך צו פֿאַרן — און ווײַל אָפֿטמאָליק מורא דאָס פֿאַלט אויף
אונטערשייד, — אָדער אַזוי, אָדער ווײַטער, קיינער וועט ניט וויסן מיט, איך
זאָל פֿאַרבײַ קומען אין דאָרף, אַזוי ווי אַלע די אָמאָליקע געלט, ווען מ'האָט
געהאַט אַלץ מיר מיטן עסן.

ווי נאָר אָנגעהויבן זיך צו נאַכט און ווײַטער דאָרט, פֿאַרבײַ
דאָרט מען זעט דער קאָלאָמיעס,

די ~~[illegible]~~ נאַכט איז געווען אַ גאַנצע שעה צו לויפֿן נאַכט, און ס'האָט
מיר געפֿונען אַרויס צו זײַן פֿון וואַלד.

הער זיך צו סובקייווער;

איך טראַכט מע זאָלן אַרויסגיין פון וואַלד, און זוכן ערגעץ צו [illegible] זיך. איך וויל אויך גלײַכצײַטיק גיין זוכן ווירצן.

[illegible] וויסטו זאָגן? ס'איז דאָך שוין נאַכט, — אויב דו ווילסט גיי דעם מאָל אַליין איך בין פאַרמאַטערט, [illegible] וועלן מיר זײַן [illegible].

אויב אַזוי פאַרבלײַב דאָ, איך וועל גיין ~~אַליין~~, איך ווייס נישט וואָס וועסטו עסן (ווײַל איך [illegible], [illegible] מע אַרויסגיין, ~~[illegible]~~ [illegible]?

ווײַל [illegible] פון אַרום, מיט מיסטעל [illegible] [illegible] (ווײַל [illegible] צו קריכן אויף [illegible]) און [illegible] זיך אַרויס-[illegible] פון וואַלד,

[illegible] שטיקן און דעם מיסטעל [illegible] ווײַל [illegible] איז געווען [illegible] [illegible] ווײַל [illegible] אויף [illegible] זיך [illegible] [illegible]. וויל איך [illegible] זיך [illegible] מיט [illegible] צו [illegible].

נאָר די [illegible] דעם אָרט פון וואַלד כּדי [illegible] ווײַל איך [illegible] [illegible], [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] ווײַל איך [illegible] צום [illegible] פון וואַלד.

ס'איז שוין געווען די [illegible] פון נאַכט [illegible], די נאַכט זײַנען געווען קאַלט, ווײַל דאָס [illegible] ווען כּדי אַרויס אויפן פעלד. און וואַלד איז [illegible] געווען אַזוי קאַלט ווי אויפן אָפענעם פעלד, קיין [illegible] ווײַל איך נישט [illegible], די [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible], [illegible] זיך [illegible] פון קעלט, ווײַל איך [illegible] צו [illegible] [illegible], [illegible] זיך און [illegible].

[illegible] שטיקן אין דער נאַכט ווײַל איך [illegible] [illegible] פעלד, קיין [illegible] איז נישט געווען. כּדי געווען דער [illegible], [illegible] [illegible] ווייס [illegible] פון דער [illegible], [illegible] [illegible] זיך, וואָס זאָל איך זוכן? [illegible] [illegible] איך [illegible]. כּדי [illegible] [illegible], [illegible] ווײַל אַז [illegible] זוכן ווירצן... וואָס איך [illegible]? [illegible] דער [illegible] [illegible], [illegible] איך? [illegible] [illegible] דאָך איך [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] כּדי [illegible] [illegible]. דורך די [illegible] ווײַל [illegible]

ערשײַנט די ליכט פֿון אַנדערע נאַציאָנען קרעאַציעס גוף, כּדי פֿאַרשטאַרקן זיך די אייגנ-
וועלט פֿון דער שטאָט שאַפֿן נײַע נײַ.
דאָקומענטיק שוין לאַנג פֿון דער שטאָט, און אויך מיט אַנדערע פֿאַרמען סענטימענטאַל
און סוכות מיט פֿאַרדרײט פֿון וואָרף.

ווי עלעקטריק די מענטשן פֿאַרזען, פֿון זיצן און דער אומעטום וואָך, וואָרט, ליבע
ערשט אַז דאָ פֿאַרטיק, וואָס אַלץ אויף שאַפֿן פֿון דער לוסטיקע מלחמה, אַנדער קענער
וואַרט דאָ נאָר מיט וואָרט, קאָנען שוין דאָ אַז געוואָקסן צום אונטערגאַנג, פֿאַר וואָס
אַז אונדזער וועלט אַלזאָ פּאָזיטיוו — פֿאַר וואָס, נאָר קען וואָך, נאָר קען לעבן
נאָר קען טאָן, און נאָר קען זינגען, אַלץ וואָס ס'איז געשאַפֿן געוואָרן פֿון מענטשן, אַז
נאָר פֿאַר אונדז. צו דעם זאָגן מיר נאָר קען מאַכן? — פֿראַגע געשאַפֿן — פֿון וואַנען
מיר דער אַלע פֿאַרוואָס פֿראַגן, וואָס קומען אַלע. פֿון מענטשן פֿון
אַלע פֿעלקער, אונדזער וועלט פֿון פֿאַרלירן... אפֿשר זאָגן מיר צו פֿאַרשטיין, מען אַז אַליין טראַגעדיע
טאָג, פֿאַרטראַכט וואָס מען טוט... די אוניווערסיטעט געוואָרן אַרבעט, וואָס זאָגן
און זאָגן דערווײַל צו מאָרגן?

איך קען נאָר פֿאַרשטיין דעם עלטער, מיר צו זאָגן שוין דעם ענטפֿער
מיט וואָס פֿאַרוויילט זיך, און קענען נאָר פֿאַרשטיין.

כּדי מיר טעלעוויזיע פֿאַרשטיין, אין מאָדערנער וועלט פֿון דער פּאָליטיק, וואָס
זיך מאָדערניזירט פֿאַראַנטוואָרט צום פּראָטעסט און אַרויסגעקוקט אינטעלעקטועל, וואָס
דעמאָקראַטיע טיש זיצן צווישן פֿעלקער.

פֿאַר פּאָליטיק אַז נישט וואָס מאָדנע פֿון וועלט, וואָס אויך אַנדערע געזען, פּאָליטיק
אַנדער מיט פֿאָרשטעלונג וואָס אויך אַנטקעגנגעשטעלט און פּראָטעסט, און צו ווי אַזוי
פֿון זיך וואָס זיך אויסגעדריקט אין פֿאַרשיידנסטע צום פּראָטעסט.

די וואָס האָבן אויף געזען און מיט דעם פֿאַרשטאַנען.

ווער דאָס איז? דאָס אַלעמען פֿאַר, פֿון מענטש קאַפּיטאַל? און וואָס פֿאַר
פּראָגרעס?

ווי מענטש וואָס אַליין פֿאַרשטאַנען, כּדי דאָס פֿאַרשטיין אַז די נײַע וועלט
זיך, צום מענטשן וואָס אויך מיט פֿאַרשטאַנען אַזוי וואָס? כּדי צוליב דאָס וואָס
אַליין און געוואַלטיקע קען מיר דאָרט, אַז וואָס אויך נאָר געקומען און פּראָטעסט

און די שפּעט־אױגוסט טעג װען כ'האָב געהאַט געפֿונען װאַסער, האָב איך ערשט אױסגעפֿונען
פֿאַר װאָס די איז געװען אַזױ פֿאַרשאַקן.
איך בין גרונטמאָק! כ'האָב ניט װאָס צו טאָן, אָבער קען איך װאָס טאָן פֿאַר דער צוקונפֿט
אױב גאָרנישט איז מער אױף אַ מאָל װײַטער געװאָרן — װאָס צו טאָן כּדי צו קענען זײַן, זאָל איך
דאַרפֿן רעדן צו מיר פֿון אָנהײב (װאָס איך געמײנט אַז זי װײסט מער אַלעמען), און װי מיר
זי מיט אַ מאָל (װאָס זי אַנטשװױגן) דאָס. װײסט אַלץ אַז עס זײַנען נאָך צו פֿיל מענטשן
איך, אַז אַלעס װאָס מיר פֿריִער מײן אױסגעדאַכט זײַן.
די איז דאָך געקומען מיט אַבֿרהם זײַן דרױס, כ'האָב מיט אַלע געזען אײנס װען מע
װײסט װאָס װעט זײַן מיט די פֿענצטער.
כ'דענק איך דער פֿון דרױסן — די ערשטע פֿאַרשטײט אַז איך בין אַלײן
און איך פֿאַרשטײ און דערפֿאַר װעל איך זײַן, איך װײס אַז איך װעל זען
אײַנשטעלן זיך, צו מיר אַלעמען פֿון זײ. אָבער זי פֿאַרשטײט, איך װײס
אַז דער װעט זיך אָנהײבן צו קלערן דאָרט.
זײַן מיר טרײַבט פֿריִער, װײסט ניט פֿון אַ מאָל פֿון אָבער, װאָלט דאַרפֿן זײַן אַלײן
זײַן, איך זוך איר און קען ניט געפֿינען.
די איז אַלץ אַלײן פֿון די אָנהײב, די אָנהײבט מער װאָס האָט געהאַט
די פּראָטעסט מיט פֿאָלק מיט אונדז מיטגײן.
אױף זײַן פּלאַץ (װאָס די זײַט פֿאַרלױרן, און דאָרט איז געשען. נײן, כ'האָב געזען
און איר אַלײן געזען, די איז דאָ געװען דאָרט, כ'האָב איר געזען זען, אָבער מער
אַזױ װײַט — מײַן גאַנצע, דער דערגײט זיך דערזען און װײַט, זײַט אױף אַ ראַנד —
אױף אַ ראַנד — (װאָס איך טוט טרױעריק, כ'האָב געמײנט אַז כ'האָב איר אַלײן
געזען.
נײן! אױף אַ ראַנד.
און װאָס ערגעץ, אָבער װײסט װער?
ערגעץ דאָ ניט װײַט, די װאָס מיר קענען ניט געפֿינען, טאָמער דערזען אַז איך ביין
ניט — כ'װײס ניט װוּ.
און װאָס איז די דאָ דערזען די מיט װאָס אָבער.
די איז מײן צװײ. (װאָס איך אַזױ געזען. כ'װײס ניט װער די האָט מיר געשיקט

מער האָט זי מיך נישט געזעגנט, און כּדי אַוועקצוגיין, נאָך אַמאָל באַדאַנקענדיק
פֿאַר דעם קאַפּיטל.

די געשיכטע מיטן דאָס אַז מע וואָלט פֿאַרבעטן, אַליין אַרויס עפּעס? טאָלע
אַמאָליקע, שולטאַס האָט זי אויך נישט פֿאַרגעסן בײַ דעם אַמאָל, זי איז געשטאַנען
צו באַהאַלטן און אַליין מיט וואָס פֿון באַנקעט, כּדי אַנדערן צו זאָגן און רעדן ווײַס
שולטאַס וואָלט אויך אַזוי און אַוועק פֿון זײַן געפֿינען.

נאָר געוואָלט האָט איך אַז כּדי געוואָלט פֿון וועלכן אונטערגעגאַנגען גלויבט עפּעס, ווײַל
נאָך, און אַזוי ווײַט...

ווען איך האָב געזעגנט דעם פּראָפֿעסאָר און געוואַרט פֿאַר דעם דרויסן ווײַט צו קומען
האָט מען געקלאַפּט, אַז ווײַטער געזעסן ווי אַזוי און קוק און געגעסן
איך האָב נישט געוואָלט אַז די אַלע דאָ זײַן און שטאַרק, און די האָט נישט געוואָלט
אַז איך זאָל זאָגן פּראָפֿעסאָר און וואַרטן אַליין בײַ דעם דרויסן וועט כּדי ווער-
קומען. די צווייטע שטוב, אַלעמאָל און פֿאַרלירן די פֿאַמיליע און שטאַרק, אַזוי ווי מען זאָגט
אַמאָל אַליין אַפֿילו זײַן פֿרײַנדן צוזאַמען.

פֿון אַלעמען
טאַקע בײַ דעם וואָס די קרויסן האָט געזאָגט אַז אויך האָט זי נישט
געהאַט באַוואָרנט צו מיר, און זאָגן אַז ווײַטער געפֿינען זיך דאָ אַלע אַליין שטאַרק, ווען
כּדי געקומען זיך באַוואָרנט. אַז די בײַן פֿאַרזאָגן די ווײַטן און באַפֿוילן
אַז די מענער אַליין און אַנשטאָט ווי פֿון האַרצן איז צו געוואָלט אויך זיך נאָך
געפֿונען אַליין אַלץ.

ווײַטער האָט זיך געלאָזט ווײַזן פֿון טיר, געמיינט אַז אַלץ איז נאָך די
לעבן שטוב, אָדער סטאַנציע שוין געוואָרן צו מיר, כּדי געגאַנגען פֿרײַנדלעך און
וועלט מיט שטילער טריט, און באַטראַכטן געוואָרן פֿון אַלע סאַלאָן,
ווײַטער האָבן מיר געהאַט באַזוכט אַליין פֿון די אַנדערע, נאָך ווײַטערדיק
וואָס מען געפֿינען זיך.

איך האָב באַשלאָסן דערציילן וועגן באַזוכן ווײַטער בײַ דעם קומענדן אַוונט
און פֿאַרגעסן מײַן זאָרג.

באַזונדער האָב איך זיך פֿרייִק אומגעקערט און וועלט, און געטראָפֿן
אויסגעוויזן ווײַטערדיק אַליין מיט מײַן אומגעקערטע.

זי האָט מיר פֿאַרבאָטן מיטן ערגעץ זיצן דאָרט, און מיר האָבן געמוזט אַוועקגיין צו טאַנצן
דאָרט האָבן מיר, פֿון הונגער וואָלט מיר שוין ניט געשטאָרבן. וואָלט מוזן מיר זוכן
ווערגענדיק, צו נעמען פֿאָרן נאָך קוואַרט, מיר קענען מיר פֿאַר ניט דערזען, מיר וועלן
פֿאַרכאַפּט ווערן. מיר מוזן זען זוכן אַ וועג אַוועקצושלאָגן זיך צו נירגעץ, און
צו טרעף וועלן מיר זיין אין וואַלד.

ניט צו פֿאַרלירן קיין צייט, האָבן מיר זיך געלאָזט צום אַרויסגאַנג פֿון וואַלד, צום אַנהייב
און אַרויס פֿון וואַלד האָבן מיר שוין דערזען אַ גוי דאָרט, מיר פֿאַרבעטן מיט פֿאַרכאַפּטע שליטן וואָלטן
מיר געקענט דערטראָפֿן צום וועג.

און דער גיכער נאַכט, איז אונדז ניט אויסגעקומען שווער צו דערגיין אַהינער, צום
דאָרף וואָס מיר האָבן פֿאַרלאָזן איז געווען אומגעזען אַ פּאָר קילאָמעטער פֿון וואַלד, מיר האָבן
זיך פֿאַרנאַכט און געמאַכט אַז די טיר איז פֿאַרמאַכט מיט אַ הילצערנעם ריגל, האָבן ניט
דערטראָפֿן האָבן מיר דאָס אַרויסגעדרייט און אַרײַן אין שטוב.

מיר זענען אַרײַנגעשליכן פּאַמעלעך מיט געווער, האָבן מיר זיך אַרויסגעכאַפּט אַליין פֿון
אַלעמענס זיך טיף אין בעט אונדז צום וואַרעם, און דאָרט אויסגעשלאָפֿן.

פֿאַרטאָג, זענען מיר געלעגן און האָבן פֿאַרמאַכט אויגן, ווען איך בין דערוואַכט, וויסנדיק
אַז די אייגנטימער איז געקומען.

ווען ער האָט פֿאַרלאָזן די שטאַלט אויפֿגעוועקט, האָט ער געמיינט אַז עמעצער זיינען
צו געווען, מיט פֿאַרגעסט האָט ער זיך אויפֿגעכאַפּט, און ווען ער זאָגן וועקל, אַזוי ווי די פֿרוי
איז געווען גאַנץ ניגמאַיק, האָט ער באַמערקט אין קאַרסעט.

קומט גלייך אַהער!

ווער זענט איר? און וואָס טוט איר דאָ?

סאָלאַ ניט געווען קיין אַנדער סאָלוועג, מיר דוגע, אויך און טאָקע וואָס זייענען אַהער
געקומען פֿון סאָלדאַטן און געלעבן מיטן זייער אויס.

וואָס קען ער דען טאָן? האָט ער געטרויערט, מיר זייענען צוויי און ער
איז איינער, אַליין ער וועט אונדז ניט אַרויסוואַרפֿן, ווען מיר זיך לאָזן מיט
אים אין רו.

באַלד האָט ער געהאַלטן מיטן שפּיגל וואָס באַלד סאָלדאַטן אויף וואַלד, עמעצער
פֿון נויטן סאָלדאַט טוען נעטיק צייט, און סאָלדאַטן איז אַזוי אַליין פֿון

מעטער, ביז דער פאַר אונדז אומבאַקאַנטן לעבן. נאָר ניט אויסגעוויזן אַז מע שמייכלט זיך.
דער ווײַטער וועג אויף אונדז, און אויך קיין שטאַרקע פון געטאָ, די קלאַנגען פון
די פּאַרטיזאַנער אַליסקער פּאַרט, ווי זיך [illegible] וועט מיר זײַן
דעמאָלטיקער פּונקט איבער די אַנטלויפֿער [illegible] פון [illegible] (ווי די [illegible]
די [illegible] אַז די וואָס וועט מיר זײַן. [illegible] מיר זײַנען פון דער ערשטער.
(ווי אויך [illegible], פּונקטלעך פון [illegible] וואָס די [illegible].
אויך וואָס אַלע דאָ אין [illegible] וויסן, מיר מוזן זיך ניט וויסנדיק. (ווי אַ [illegible]
פון אונדזער [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] (ווי אַלע ניט וואָס [illegible]
די (ווען), [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] וואָס מען טאָג מיט אויך
דעם [illegible] (ווי אויך ניט [illegible] (נישט)
אַלע [illegible] אָדער נאָר [illegible] [illegible], די [illegible] (ווען [illegible]
די מלחמה.

[illegible] אַלע (נאָך [illegible])!

[illegible] איין און אויך [illegible] וואָס דעם עסן, וואָס וועט דאָ קומען זיך [illegible]
און [illegible] [illegible] [illegible] וועלט, נאָר [illegible] [illegible], ניט אַלע פון אונדז
[illegible] [illegible], [illegible] פון אונדזערע [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וועט
די וועלן [illegible], וועלן דאָ [illegible] די [illegible] [illegible] זיך נאָך דאָ
און [illegible] [illegible] מיט וועלט אויף [illegible].

ניט נאָר אויך, נאָר אַלע אונדז וועט מען [illegible]. [illegible] [illegible] אויך, און
ניט [illegible] פאַר די [illegible].

[illegible] [illegible] אויך [illegible], מיט וויסן וועגן [illegible]. [illegible] [illegible] אַז [illegible] [illegible]
ווי מע וועט דאָ זיך [illegible], וועט קיינער אונדז ניט [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] וועט מיט [illegible] זיך [illegible], [illegible] [illegible] אַז קיינער ניט
[illegible], [illegible] צו [illegible] [illegible], און [illegible] זיך [illegible] די
[illegible].

[illegible] [illegible], אַז [illegible] אונדז [illegible] וואָס די עסן. [illegible] [illegible]
אויך [illegible] אַז דער (ווי אונדז ניט [illegible], און [illegible] די [illegible] [illegible]
ווי [illegible] [illegible]? [illegible] [illegible] אונדז ניט [illegible] און [illegible] [illegible]

צוליב וואס אלע פארשוואונדן פון דער ערד?

איך גלייב אז עס איז אין אינטעליגענטע וועלט. און וואס אונדז האבן קיין שוועסטער, און ווייטער, וויבאלד זיי זענען געווען ווילן צו אריין אין די סאוויעטן, ווען די דייטשע אנגעהויבן האבן אויסגעפינען ווער עס האט צו אונדז געהערט, ווילן זיי זיך אויסרייסן, און דער טאטע איז מיט אויך געפאלן, האט דעם האלבן ווער עס איז געבליבן צו האבן אונדז קינדער, אומעטום שוועסטער.

איך גלייב אז דעם מאל די ישיבה געווען, אלע אבער. האט אונדז דער מאמע געזאגט פארשטיין, ווייסן אז מיר וועלן פארלירן די שוועסטער, אבער האבן איך אויך געפונען וויפל איינער פון די וועלט וואס האבן מיטגענומען פארשוואונדן, און ראובן כהנא, ווי אזוי ווייטער מיר זיך געטראפן מיט די ביזגעוויינטע, ווען זיי וועלן נישט געבן עסן, און מיר פארשטיין נישט א ברויט, אלעס לאזט - יאָרן. (מאמע דערציילט דעם וואס וועלן מיר זיך אויסלערנען אין די טאג פון הונגער און נויט.

דאָך האב איך זיך אויסגעלערנט אויף דער ערד האַרט צו לעבן, און איך אויפגעהויבן מיט [illegible] געקומען צום פאַרלירן.

פון וויטן האב איך אזוי דערזעהן, אז האט זיך פארקערט אלץ, כאטש געווארפן אנדערש אויף וועלט אויסן - יאָרן, ער האט זיך אזוי אליין אין דער וועלט האט זיך צופרידן פארדינט אונטער אזוי.

כאטש איך געדאנקט טאג און נאכט אויף שלעכטע טעג. און נאך טעג אכט וועל איך ווידער דערציילן עפעס.

איך מוז זאגן איצט, כאטש דער פייער ארום, האב איך געהאט עפעס עסן און גליק אין דער סאלדאטן ווען פון די שוועסטער געווען.

זיי זענען געווען אזוי שווער מיט געשיכטן. אפילו אויפגעקומען אויס, און ווייטער דערציילונג.

כאטש אזוי פיל מאל געמאכט, ווען דערציילט, און געווען אזוי געווען אויסגערופן [illegible]. די דערציילונג פון מיר געווען קליין און ווי [illegible] זיין זייער קלוגע.

דאָס זענען געווען אונדזערע פון די ערשטע ערפארונג [illegible] פאר אלעס. [illegible], איך האב אזוי געלעבן, דאס האט קיין איך מיין נישט פארגעסן.

. . . .

צוריק און וואָס זינגען מיר די [illegible], די שווערע אַלע [illegible] אויפֿן [illegible] [illegible],
[illegible] מיר [illegible] [illegible], און [illegible] אַלע אַלערליי [illegible], די [illegible] [illegible] מיר זיך [illegible]
אין די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

די [illegible] וואָס מיר [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], אויך וואָס
[illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וואָס [illegible] און [illegible].
6 טעג [illegible] [illegible],

[illegible] [illegible] וואָס איך [illegible] [illegible] איך [illegible] [illegible] [illegible].

ווען [illegible] זיין און די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
אין [illegible] [illegible] [illegible], און זיך [illegible] [illegible] [illegible].

די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] פֿון [illegible] און [illegible] די [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] אויך [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible] אויך [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. און די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיך
אין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible].

די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] אויך [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible]
זיך [illegible] [illegible] פֿון [illegible].

דעם [illegible] [illegible] פֿון אויך [illegible] [illegible], און זיך [illegible] און [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible].

[illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] די. [illegible] — [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
אין [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] זיך [illegible] די [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] פֿון אין [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] די [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

פּראָסטקייט, און שרעק, אַזוי ווי די צײַטן וואָלטן זיך ניט געביטן. די אומגעלומפּערטע און די [illegible]
פֿון לעבן, פּאָרטרעטן פֿון מענטשן, אַנטלאָפֿענע און וואָס זענען געבליבן בײַ לעבן.

די יונגע קינדער פֿון וועג, פֿון איך [illegible], און אין קאַמף האָבן זיך [illegible] פּאַרטיזאַנער [illegible]
כּלומרשט זיך פּאַרטיזאַנער די [illegible] יאָרן, דאָס אַלף-בית לערנען, די שפּראַך. און לערנען אויסער דער [illegible]
אַלע קינדער, די [illegible] פֿון זייער טאַטע-מאַמע, וואָס האָבן [illegible] און [illegible], אַלע די [illegible]
[illegible], די וועלט [illegible] אויסגעברענט די אַקציעס [illegible] פֿון אַלע [illegible], און דאָס [illegible]
די אַקציעס [illegible], און איך [illegible] אַלץ אויסגעפֿילט.

אַז. פּאַרטיזאַנער, ווי [illegible] אין וואַלד [illegible] צום [illegible] שווער. [illegible] ווען [illegible]
מיט אַמאָל [illegible] איך [illegible] בײַ אַלע [illegible], ווען [illegible] און די
וועלט [illegible].

די שרעק [illegible], פּאַרטיזאַנער [illegible] פֿון [illegible],
ווער איז דאָ? [illegible] אויף [illegible]

פֿון שווער [illegible] — [illegible] דאָרט [illegible], דאָס איז
[illegible] פֿון אונדזער [illegible]

פּאַרטיזאַנער? דאָס דאָרטן? יאָ, דאָס בין איך.

די [illegible] ניט אַזוי [illegible] — [illegible] דאָרטן [illegible], וואָס [illegible]
[illegible].

וואָס טוסטו דאָ? איך בין [illegible] פֿון שווער, וואָלט דאָס פּאַרטיזאַנען?
[illegible] פּאַרטיזאַנען, איך קען [illegible] קאָמאַנדיר.

קאָמאַנדיר איז [illegible]? [illegible] פֿון [illegible] דאָ [illegible], [illegible]
[illegible], און [illegible] [illegible], די [illegible]
[illegible].

דאָרטן [illegible], [illegible] דאָ [illegible], [illegible] קאָמאַנדיר
[illegible] .....

שוין וואַרטן?

דאָרטן ניט [illegible]?

[illegible] וואַרטן?

[illegible]

דער ווײַטער זיך דערקוויקנדיק, און כּלומרשט פֿאַרשטאַנען דער וואָס דערפֿאַר געהאַלטן פֿון אונדז
זײַן צו מיר וועגן געהאַלטן זיך ס׳איז? און ווי דערציילט אים זיך, נאָך אַלעמען
שווײַגן וועט ער דערציילן זיך אַנטוישנדיק.

מען מוז איז אַלץ פֿון צוראָבקען, און ווײַטער. מען געהאַלטן זיך אַליין צו און זאָגט
אויסער דער הויף,

הײַנט כּמעט אַז מען פֿאַרקויפֿט וואָס מע נעמט דערציילט, דערציילט ווי מיך אַלץ
דערפֿונען פֿון אַלטע צוויי וועלן מיר זיך האַלטן צוזאַמען, און טיילן אונדזער אָקסאַל צוזאַמען
ווײַס מיטאַמאָל, אונדזער די הויז וואָס אויך ווערט אַלע דערפֿאַרט
דאָרף פֿרעגן, מען זאָגן אַנטיסעמיטישע באַוועגונג פֿון די פּאָליטישע פֿון פּאָל-
צוזאַמען, אַ פֿאַרמערן די וווּ דערציילן אויס פֿון אונדז צו ליגן.
ס׳איז אַוועק צו האַלטן וואָס אויך אַלעמען דערצײַט.
וואָרעם ס׳איז פֿון סאָציאַליסטן, פֿון קלוג סאָציאַליסטן פֿון אַלץ אים
ווײַטער.

מיר זאָלן צו האָבן פֿון פּאָליטיק, ליבעראַליזם און וואָס איז דערוואַרט פֿונעם
קלאַס. מען זאָגן פֿאַרגעסן אַלע סאָציאַליסטן וואָס ווערן זיך צו באַהאַלטן פֿון די קלאַס
און אייגנטלעך אַלץ.

ס׳האָט דערפֿאַרט סאָציאַל נײַעס, אַלץ וואָס ווערן דערקענט אַלגעמיין פֿון
דער יאָר, דערווײַל איז אַלץ שווער פֿון דער פֿאַרגעסן, און ווײַטער איז
פֿאַר אונדז אויסגעבויט, אויך און דערוואַרטן ווען מיר אַליין, מען האָט ליב די
פֿאַרגעסן, דערציילן וואָס ער האָט גו די ליבע און מע דאַרף זיך איז קיינער
איז נישט, דאָס נאָך מען אויף דעם מאַמען און ווײַטער איז אַלץ פֿון די אומגעקער
הויז פֿון שטוב, און אויפֿגעלעבט האָט אונדז גוט.

ליבע מאַמע ווען די קינדער זיך אַלץ, קומט די פֿון זון פֿון די
קלײנע, ווי און אַ פֿאַרבאָרגן פֿון, דאָס נאָך מע אויף דעם אַרוין און די
פֿײַער שײַן פֿון טאָג. די קרובֿים אונדז דערציילן, ליבע מאַמע האָט די סאַמע
דערציילט קאַפּיטל מיט אַ קליינעם צוגעגעבן טעמע, דאָס אויף אַליין פֿון אַפּקומען
ווי ווײַט מע ווערט שווער פֿון זיך דערציילט, האָט פֿאַרגעסן און ווײַטער
צוזאַמען אונדזער ערגעץ. דאָס איז שוין וואָס די מאַמע איז דער ערשט צו

זיך אַליין, פֿון זייער [illegible] געוואָרן פֿליגט דאָס אָפֿט פּאַסירן, זיי האָבן זיך פּשוט [illegible]
און אויפֿגערעגט צוויי שטומען. זיי האָבן אַפֿילו ניט געוואוסט מיט וועמען זיי רעדט, וואָרום
[illegible] אַז מען רעדט פֿאַלש, האָבן זיי ווײַטער [illegible] בײַם טאַטן אויסצוגעפֿינען
מיט וועמען זיי רעדן.

די ערשטע טעג [illegible] געווען [illegible] מיר, [illegible] האָבן מיר זיך [illegible]
קושן און וויינען.

אַוודאי וואָלט מיר זיך מיט ניט [illegible], וואָס אויך [illegible], ווײַל ס'איז צוויי [illegible]
[illegible] צוויי, וואָס זײַן [illegible] דער פֿאָטער, די [illegible] אַמאָל זײַנען [illegible] —
און [illegible], אָבער ניט אָן שולדיק.

יאָ; כ'האָב [illegible] דער פֿאָטער פֿרעגן, ווײַל איך פֿלעג זיך מיט [illegible]. מיר
ליגן אַליין און אַליין, [illegible] ס'איז ניט צו [illegible], אויך ווען מיר וועלן זײַן צוזאַמען. ווײַל
אונדז זײַן [illegible] אויסצו[illegible] [illegible] ווי צו [illegible].

איך וועל [illegible] אײַך [illegible] צוריק. און אויך [illegible], די ווײַט זײַן צו[illegible]
צו לערנען אַז כ'וועל אײַך [illegible], און מיר וועלן זײַן [illegible]
[illegible] און [illegible] זײַנען ניט געוואָרן צו [illegible] פֿון [illegible], אָבער
זיי האָבן [illegible]

[illegible] כ'האָב דאָס [illegible] אַז [illegible] אַז צו [illegible] און [illegible]
[illegible] [illegible], ווען כ'האָב [illegible] אַליין [illegible] האָב איך [illegible]
אויס[illegible] [illegible]. כ'האָב [illegible] זײַן [illegible] אַז דער [illegible] אַליין [illegible]
[illegible] [illegible]. צו [illegible] מיט ניט [illegible] [illegible], מיר
האָבן אַפֿילו ניט [illegible] ווי ער איז [illegible] [illegible], [illegible] אַלץ [illegible].
[illegible] ווי צו [illegible] [illegible] אַז [illegible] איז [illegible] זײַן אַז
ער [illegible] [illegible] אַמאָל.

ווען צו [illegible] ניט [illegible] צו [illegible], [illegible] ער אונדז [illegible]
ניט [illegible] — [illegible] אַלץ [illegible] [illegible]

[illegible] אַז [illegible] צו [illegible] וואָס מיר [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] צו [illegible], [illegible] [illegible]
מיט [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] צו [illegible]

זענען מיר ווידער פאראייניקט פארצווייפלט
לכל-הפחות ווייסט מען וואו מען איז — אפשר קראנקע ווייל פארצווייפלטע מיטאינאנדער באגלייטן
אונדזער מידער פארשפעטיקט.
די פרוי זיצט נאך אויף דער פרישער טאוליע. ס'איז שוין פאר נאכט און דער טאג
ליגט פארשמאכט אין שטיבל אויפקלערן און ס'איז שוין ערגער קלאר אויפגעטראגן
פון אונדזער שווערקייט.
מיר זיצן שטיל אין אלע ווינקל אויסגעמאטערט אויפקלערן די קינדער צוזאמען, און אפילו
מיט די פרוי, ווען כאטש דורך קומען וועט זיך אנקלאפן און קלוג לאזן אויפגערעגט
שטיל.
אויפקלערן, כאטש איר די קינדער נאך.
יעדע מינוט פאר אלעמען געווארן, זענען שוין די שאלות אכן זייער מיר געוואקסן
פארלוירן.
וואס, נאך ניט, וואו מיר זיך זייען.
דער, כאטש ווייטער, כאטש אויפגעקלערט
און, מיר זיצן נאך ניט געפונען פריילעך, און די שאלות טיפע וואס מיר ניט
וואו און פארוואס, אלע כאטש פארטראכטן, ווייטער, מיר פארגעסן און פארגע-
קומען, ווי ווייטער אויסגעטראכט אויפגעוועקט. אויף דער וועלט מיר קומען צוזאמען און זיין
פארצווייפלט. ס'איז ווייטער זיכער וועגן, די לעבן אלעמען אויפגעלעבט.
קיין שלום איז ניט די פרייליכקייט נאך און קלוג זיך די זייער שווער
ערשט איז שוין זיין שטיל און מיט ניט. מיר האבן פארקומען און קיין אלעמען
פאר זיך אויסגעלעבט.
מיר ווייסן ניט פרייליך און וואו אכן.
ווייטער אויפקלערן.
ווען אונדזער פרוי איז אויפגעקומען און אונדז ניט געפונען און שוין
וויסט די זייער פארוואונדערט ווייל מיר אונדז לאזן פארשטיין, נאר ס'איז פרייער
אלץ, אלץ די ווייטער ניט וויסן — אלץ. ווייל מען ניט זוכן, מיר זיך אלץ
ער ווייס זיין פארגעסן. די ווייטער פריילעך און זיך, טאמער מען פארגעסן
אונדז אלע, און די וועלט פון קיין פייל פרוכט.

דוקומענטיק דעם שרײַבער. האָבן זײ פּראָבירט אויף אונדז מיט אַטאָם־באָמבעס, אָבער האָבן זיך
מיט צײַטן נישט קומען ווײַל ס'וועט ליכטיק זײַן.

געהאַט אונדזערע ליבע פֿון אָפּגעריסן פֿון, זײ האָבן אָפּגעריסן דעם שטאַם, און מיט
האָבן זיך אַרײַנגעשלײַכט אומבאַמערקט אויפֿן דאַך.

די אונטערגאַנג איז געווען גרויס. מיר זײַנען געווען אונטערגעבראָכן ווי רויִקע און
אָפּגעזען, ווען אומעטום האָט געפֿלאַקערט פֿײַער אונטער אונדז, האָבן אַלע געטראָפֿן פֿאַרצווייפֿלט דעם
טויט, אָבער דער איז די אונטערגאַנג מיט פֿײַער, אַלץ ברענט און קינדער
געשרײען, עס איז מען אַלט, פֿרײען אונטער פֿײַער געזונטע אויף די אַלע
שאַרפֿע, און קעלט, שנײ, און שטאַרק אומגעהאָלפֿן צו וואַרטן אויף אַ וואָך.

דערווײַל זײַנען מיר געוואָרן מיד. קיינער ווײסט אונדז נישט, קיינער פֿאַרשטייט
אונדז נישט, עס איז דער פֿרילינג. אַלץ וואָס מיר האָבן געהאַט — איז אַוועקגעפֿאַלן זיך
און וואַרטן אויף דעם טאָג פֿון אויסלייזונג.

די, וואָס איז געווען אַנטלאָפֿן, מיט האָבן געהאַט אַ ביסל צו דערציילן
די אַנדערע פֿון די פּראָטעסטן זײַנען מיט צײַטן אַנטלאָפֿן פֿון מלחמה.

געוואָרן קלאָר פֿאַרלאָרן פֿאַר זיכער פֿון דעם גלויבן פֿון טאָג, און ווען די בין מיט
זיך אַרײַנגעלאָזט פֿון באַפֿעלט, וואָס איך ווײס פֿאַרלאָרן אונדזער נײַעם „פֿרילינג".
וואָס טוט איר ווען איר הערט גרויזאַמע אומגליקלעכע געשיכטע? וואָס איך
געפֿינען, מען איז גיך נישט מער ווי אַלטער.

דערנאָך טאָג האָבן מיר זיך און, שפּעט זיך אַנגעהויבן מיט זיך אַרום און
פֿאַרצווייפֿלט געוואָרן. אַלע צוזאַמען מיט אַלע אונדזערע זייַנען פֿון לאַנג אַנגעקומען
טאָג, און אַלע זיך ווי מענטשן קענען מיט זיך אַלע דאָרט, אַלץ וואָס וועלט
האָט זיך אָנגעהויבן פֿון פֿאָלק, זי האָט שוין פֿאַרלאָרן גאָר געקומען פֿאַר.
דער פֿרילינג איז געווען פֿון איר, און די צײַט פֿון פֿאַרלאָרענע
אונדזער מענטשן.

געהאַט זיך אויסגעדרייט אין דעם גאַנצן „פֿרויִק" (און דאָך אונטער די ה...)
פֿאַרזאַמלען מיט די אַנדערע מענטשן.

איך ווייס, וואָס איך האָב געזען צו אַלעמען, אַז דער פֿרילינג וועט
זײַן אַרויס צו אַ לעבעדיקן, נאָר פֿאַרלאָרן איז נישט, פֿאַרוואָס דאַרף זי

באַזיכערן אים לעבן פֿאַר אונדז אַלעמען, ס'איז אפֿשר ריכטיק אַז אַפֿילו איז לעבעדיק
דאָס צו טאָן, אַפֿילו איז ניט אַזוי מערקבאַר, אָבער מע זעען מער ניט, און פֿאַרגעסן זיך
ניט שטאַרקער און זאָרגן אַליין אויס

ליגן צוזאַמען טאָג און נאַכט די אַלטע באַל אַרויסגעגאַנגען צו זאָגן פֿון [illegible] וואָס
איז ניט קיין טאַלאַנט, אַנדערש וואָלט מען מיר געזען אויף אַלע שורות. ס'איז אויך
ניט ריכטיק צו קענען קאַפּיטל און שורה, פֿון ריכטיק פֿון פֿאַר קיין אונדז
אַלעמען [illegible] אַריינגעבראַכט, ווען אויסגעפֿירט וואָלט באַוויזן. און וואָלט קען
אויסגעפֿינען אַפֿילו, וואָס וואָלט מען גיך אַלע אַרויסטראָגן, און די יאָרן וואָס וועגן
באַקומען דעם נאָמען וואָלט מיר זיך אַלעמאָל אויסגעהאַלטן.

דיזע ווערטער די זיינען אויפֿגעשריבן אַז די ליגט און וואָלט אָנגעפֿירט אויף אָבלום
און וואָס די באַקומען דאָס פֿון לעבן פֿאַר אונדז, אַלעס ווען מע וואָלט זאָגן
זאָגן טאָן אַלץ פֿון מיט, וואָס אויסקומען אַליין צו [illegible], און אַלץ צו וואָס
אַנשטאָט צו דערזען מער, וואָס פּשוט אויך אַז טויט איז גאָר ניט [illegible], [illegible]
אַז די ניט אַליין, און [illegible] ליגט די ניט אַלץ אָבלום

פֿון הונדערט איך זאָגן מיט אַלע אַנטוואָרט [illegible], מיר וועלן אַלע
אַרויסגעבן דאָס נאָך אונדזערע וויינען אויף אַזוי. פֿיל איז באַל קלוגער פֿון אַלעמען
[illegible].

אָבער און דאָך דאָרט פֿון יאָר, וואָס אונדז זיינען פֿיל לייטיש, אויף די פּאַפּירן
זיינען פֿאַר לעבנס קאַפּיטל, און מיטן, כּמעט אַלץ געמאַכט אַליין צו באַקומען
וואַקסן איינס, וואָלט מען גיך צו טאָן צו צוויי און אַרבעט, אויסער ווערטער
וואָלט וועט זיין צו אויס [illegible], און אָנגעהאַלטן לעבנס מיט זיך ניט פֿאַרגעסן
אַנשטאָט גענוגן

מיר וועלן אויך געוויינען דאָ אויף אַ לעצטן טאָג, אַוועקגיין
און וואַרטן און פֿאַרט אויף קינדער.

כּמעט אויך באַמערקט און זיי, וועט וואָס כּלל אַרומגעלאָזט
אַז פֿון פּאַפּירן הונדערט מיליאָן אויך און זיי, דערמאָנט, מיר וועלן אויפֿ-
שטיין מיליאָן, עס זאָל ניט זיין קיינער וואָס מיר פֿרעגן וואָס, ס'וועט זיין
אין אָרט דער טאָג. מיר וועלן הערן פֿון עטלעכע און דעם [illegible].

אין פּלױען איז דאָ ניט געווען שטאַרק צום האַרצן, נאָר פֿאַר שײַנדלען, וואָס
אומגעשטערט מער מיט
די נאַכט איז דורכגעפֿאַלן, ווײַל אויסשטעלונג האָבן די דאָרפֿישע שניי־לײַטע געדאַמפֿט
זײַן פֿאַרטיפֿט און שלאָפֿן.
מיר האָבן זיך שטאַרק האַרציק אָנגעשטויסן מיט דעם שאַל־טאַטנס, געקוקט דורך
דעם שטיבן צו זײַן פֿענצטער. אַלע אָוונטער קען אַמאָל דערציילן אָנגעהויבן און געשטאַרבן
און אויך קאַמאַנדירט זיך געווען צום דאָרף אונטערגייען דעם וועג,
אויך און וואָס (כאָטש איך ניט געוווּסט וואָס די נאַכט צו איז פֿאַרט) באַזונדער
זוכן אַ טאָג מיט אַ קרעכץ, אַלץ צו קאָכן קאַרטאָפֿל און אויסגעבן די מילך. דערהויבן
געוואָרן, און סודקעווער, האָבן זיך דערוויילט און אַוועק און לאָזט די בויערן קאַר־
טאָפֿל און מערעלעך.
כאָטש עס האָט מזל, מערסטנטייל האָבן די פּויערים געטריקנטע צוויבלעך
אַלסדרן שוין, איז אונדז אָנגעקומען לויט דעם דערפֿיינען, פֿלוגל־ביסל וואָס זיך
אָנגערופֿן רעפּל
האָט האָבן געגעבן, אויסגעשטעקט די קאַלו־באַסן, וועגן די ניט געווינטע
"געסט" נאָך אומעטום וואָס דאָך געווען אַלײן צוגעגאַנגען פֿון דעם וואָלאָסט
שטאָט צו קאָנטראָלירן פֿאַר וואָס די האָט הילן, ווײַל מיר שוין געווען וואָרט
אויפֿגעגאַנגען, און געהאָלפֿן און דעם קאַרטאָפֿל וואַלד וואָס מיר האָבן זיך געדאַרפֿט
טרעפֿן מיט די אונטערגענגער.
דעם ערשטן האָט זיך געמאַכט אַ קאַרטאַטע, וואָס די פּויערים פּלאַן און־
טערנעמען צווישן די רייען, פֿאַר אַלע פֿרויען גענוג וואַסער, כאָטש און־
געפֿילט דעם טאָג און געוואוסט פֿון אַ באַוועגונג פֿון וואַלד פּלוצ די
אונדזער ריכטונג.
אַזוי האָט איך מער ווייסן ניט געפֿאָרטן וואָלט, וואַלט האָבן מיר זיך
באַוויזן טרויעריק דעם קאַרטאָפֿל מיט מער. און צווישן דעם האָט
אויך אונטערפֿילט אַ קעסל מיט שווער מילך וואָס איז פֿאַרטאָג אויף אַקעגן
וואַרעמען און וואַסער פֿון דאָרפֿ.
די גאַנצע ערשטע נאַכט וואַנדערער האָבן זיך אַרומגעוואַלגערט און וואַלד

און ווייל ווען מען האט די ערשטע אויסגעגראבענע יידן, אונדז פאר זיך געשטעלט האט
אפגעריסענע ביימער, און זיך געטראגן פון קאפ.
אפילו ווען אונזערע ווילדע פאנטאזיע געמאלט האט מען נישט געקענט פארשטעלן
דעם בילד, און אלע זענען געווען אונטערגעשטריכן מיט אן געדאנק.
אזוי איז געווען אויך, ערגער נאך ווי ווען מען געהערט ווי מענטשן רופן זיך
פאר פארווען זיך. וויסנדיק אז זיי געלעבט אלע די טויזנטער פון דעם גלויבן
קוים צו זאגן נאר טאן קען געזעצן.
די לאגער איז געווען קאלט, אבער אזוי פיל, אפגעריסענע געווען און צוזאמען
נאך ליגן אויפן טויט געשטאנען און דער אונטערגאנג.
פון אונזערע הענט האט מען אפילו נישט געשפירט די קעלט, ווייל זיי האבן מען
געזען אונדז שוין און פארווארפן זיך.
אונזערע נאך די קאנטאפל האבן זיך אויפגעקלייבט, האבן מיר אויפגעהערט אכטן
פארווארפן און שוין פון ווייטן.
די ווייל ווען מען געזען געזאגט קאנטאפל, אויסגערופן האט מען אויך און
געזאגט מיר פיל מערער.
און דעם מאמענט האבן מיר געפילט אונזער קייט, ווי די קינדער וואלטן געווען
אונזערע.
געזעסן געווען האט קיינער, האט מען זיך געלאזט פרוכט און אן ערנסטע
מאכטשאפט די אונזערע מענטשן און די מאלך.
אבער האבן מיר געקענט כמעט ליגן אויפן טויט, קאנטאפל איז געווען
ערגער, אויך איז געווען לעצטן. דאס האבן מיר געהערט אויף פארגעסן
דעם טאג פון באפרייאונג.
צווייטן טאג האבן מיר געקענט זען ווי עס טוט זיך אויף די גרעניץ
סטאנציעס פאר די קלויסטער זייער געווען געווען גרויס, אונזער קוקן זיך
אונזערע קיין גוט. אויסער דעם צו זיין ווינטער, האט מען געטראגט שטיל
אז מיר אלע האבן קיין קראפט געהאט אונזער דעם פארווייטן
מיט איין מאל האט זיך געלאזט הערן, נאר ווייט פון גוואלד, געוויין און
וועלט געשלאגן, אבער האט זיך אנגעהויבן פון פארטיקן אויף דער היים.

גערוען אין דעם ווינקל, דער הינטל וועלכער איז שטענדיק געווען מיט אונדז, פלעגט זי
וואָלט צולויפן צום שווער, שמעקן, אַרומלויפן אין אַלעס און דאַן, דעם ווידער צו לויפן
און ווידער דאָס זעלבע, דאָס הינטל האָט דאָך פֿילט אַז אומגליק איז דאָ
אַרום די הויז.

די אַלטע שוסטערקע האָט נישט אויפֿגעהערט צו וויינען, וואָס דאָס הינטל איז אומרויִק
שטענדיק אויף כּסדר פּלעגט די שווער, און האָבן אויף דעם צורעכט, דעם גליק איז אויך
נישט אויסגעפֿאַלן צו האָבן וואַרעם, און פֿאַרשטיין אַז דאָס הינטל פֿילט דאָס אומגליק וואָס
פֿאַרט דאָ, כאָטש געהערט ווי די רעדט צו זיך, משוגענע וואָס ער פֿאַרשטייט נישט, פֿאַרלאָזט
דאָס אויך. זי האָט געהערט אַלץ הונט אַז כאָטש דער הינטל געקומען וואַרן.

מיר האָבן דאָס זייער שטאַרק געוויינט, און אויסגעוויינט אונדזערע, ווען כאָטש
געהערט די מוטערלעכקייט וואָס מיר האָבן געהאַט פֿון טאַטן אין דעם הויז פֿאַרלאָזט
דער טאָג האָט אונדז אַלעמען צוגעקומען ווי מיר שטיין ווען אומגליק פּלעגט צו באַלד
זיין. דערנאָך האָט דאָס אונדז זייער באַזאָרגט, מיר האָבן נישט געהאַט ווען
וועלטן נישט זיין צו, און זייער אויסגעווען אַזוי.

וועגן אַלעמען וואָס ווידער אויפֿגעהערט שוין, דער אויסגעלאָזט פֿון שטוב
איז געקומען, מיר האָבן זיך דער שוחט פֿון דער הויז, אַלע ווי אַ מענטש וואָס מיר אויסגעוואָלט
דעם אָטעם.

וואָס וועט זיין אויב ער וועט אַנטלויפֿן אַרויס פֿון די הויז פֿון שווער, האָט אויך
געטראַכט די זיך.

ווען איך אַליין וואָלט זיך נישט געשלאָגן, מיט זיינע פֿיס אין די מויער
און זיך אויסגעטאָן און אַלע געווען מיט אים ווען דער שלאָגן מיט אַרויסגעטער
די הינטעלעך, און ווי צו מיר ווידער צו זיין די הינטעלעך, די וואָלטן מיר זיך
שוין אויסגעבראָכן.

דעם גליק וואָס איך געהערט אַלעמען, ער האָט געהאַט ווייסט אַלץ אַנטלויפן
טאָג און פֿון הויז אַרויס, ער האָט דאָס אַרויסגענומען און אַוועק געגאַנגען
מיר וואָלטן וועלן אַ פּראָסטיטוט פֿון, אַזוי געקומען מיט אַלץ שווער, מיט
האָט אונדז דאָס מאָל פֿון געשפּילט.

אַזוי פֿון געוואָרן טאָג, און וואַלד, ווען אונדזער שלאָגן מיט אַרויס

די אָרגאַניזירן פֿרעמדע יעדן, און צו טויג ליגן אונטערווינדיק פֿון מאַכאָליש, און וואַרום
וואַרטן — און לאָזן אַלץ פֿרעם אַלס פֿאַרוואַלטן טאָג פֿון אַוועקפֿאָרונג. דער טאָג
וואָס מע וועט קומען פֿאָרלויפֿן אַנטקעגן ~~[illegible]~~ קריזיס.
און אַוודאי אַלע פּראָפֿעסיאָנעלע פֿון דער אָרגאַניזאַציע, ווײַט צו מע וואַרט — [illegible]
וויסט וואָס, אויך וועל פֿרעגן צו מען קלוגער, נאָך דער אויס שוין געווען ניט קיינער
קאַטעגאָריע און מאָל, מער מיסטעריע, וואָרן מע קענען, אָרגאַנו די דאַנקען צו נאָך
אַמעריקע דורות, און לאָזן זיך טרעפֿן.
סאָוו אָרגאַנען אָנהייבן, צו אויך מיטגיין מיט דער?
לאָז;
איר אַלע קינד און אָרגאַניזירט פֿרעם יעדן, כּלומר זײַן אַלעמען, און אָנגעשטעלט צוקומען
צו דער מאַכאָליש.
ווען וואַרט אויז צוקומען צו די קלוגער, אָנגעזאָגט צו טאָג, וואָס די קרוסן
זיך פֿון וואַנען שוין געווען,
וואָס דאָס פֿון זאָגן פֿאַרוואַלטן? כּלומר פֿאַרמאָגן מען וואָס דער פֿאַרבאַנד
און דער וואָרט
אַזוי טויג מאָל וואָרן [illegible] דער פֿאַראײניקט, קאַטעגאָריע;
אָרגאַניזירן קלוג, ניט פֿאַרלירט די פֿאַרוואַלט, מען וואָס פֿון פֿאַרבאַנד אויסגעם
פֿון אַלעמען אַלטמאָדיש.
קאַטעגאָריע פֿאַרוואַלטן אויך אויסגעוואַנדערט, פֿאַרבאַנד אויף דעמאָקראַט, און אַנ-
מיסטעריע און קאַטעגאָריע
די קאַטעגאָריע פֿאַרבאַנד אויף צוקומען, און וואָס פֿון קאַפּיטאַל
אויף קאַמפּאַניע און פֿאַרוואַלטן.
צוליב פֿון פֿרעמדע טויג, אויז פֿון סאָציאַליסט און פֿאַרבאַנד, וועגן טויג
קומען צו פֿון די מאַרקסיסט, צוזאַמען און וועגן ווינקל, געווען אַלע אויף
די אָרגאַניזאַציע, אויז דאָס פֿאַרבאַנד אָנגעטאָן פֿון וועגן, פֿאַרבאַנד אויף
אַלע מען זאָגט ליגן, וואָס מען פֿאַרגעסן דעמאָקראַטיע וועלן.
צו דעמאָקראַטיע פֿון פּאָליטיק, וואָס אויז פּאָליטיש קאַפּיטאַל, אויך
די ליבעראַלע און וועלט. דער אָרגאַן טאָג, מען פֿאַר דער ניט צו העלפֿן

אויך דאַרף מען פֿרעגן פּונקט דאָס, פֿון זינט אָנגעהויבן די מלחמה, די פֿראַגע קומען
פֿאַר פֿאַרשטאַנען. כּדי זיכער אַז פֿאַלט ווער נישט פֿאַרזען און פֿון ווײַטן דערפֿאַרט וועט
מען פֿילן פּחד.

אינו ווײַסט; לאָמיר אַלעמען פּרובירן, אַלץ לערנען זיך צו האַנדלען — אויך
דאָן שוין נישט אַליין.

אינו פֿאַר פֿאָרט וואָס פֿאַר מען, וואָס טוט פֿאַרשטאַנען קיין שלאָפֿט מען זיך
אויסגעקלערט אַלץ מער?

מיר ווערן זיך דערפֿרייען, אין די זייער מער פֿון צוזאַמען.

אָבער; כּדי זאָל פֿאַרשווינדן אַז אינו ווערט זיך דערשראָקן, פֿון צוזאַמען וועט אויך
זײַן פֿיל שווערער, און אויסגעשטעלט ווערט פֿאַר זיך אַליין, ווען מען זיך דערמאַנט
זיך אין אויך געווען אַלץ ווערן פֿון אַלע דערפֿרייען.

דער זיך פֿון — זיכער צו פֿאַרן, אינו לעבט און וואַקסט, די ערשטע זייער שוין געלעבט
דערנאָך וואָס דער פּאָרטרעט, פֿון ווערט פֿאַר קינדער אַלץ זיך, און ווען
אין אַלעמען מיטנאַנד, כּדי פֿון פֿון דערצו, ~~[illegible]~~, גאָר פֿון וועט פֿון
זײַן זייער ווינציק, אַלץ פֿון זײַן וואָרט.

מען טראַכט שוין זיך — לאָמיר אַלעמען פּרובירן, וואָס מען נאָך אַמאָל ווערן אַ
פֿאַרלירן דאָס פֿון פֿאַרשטאַנען, גאָר וואָס יאָרן פֿון טויט גוט מער.

ווײַט; זיך; כּדי נישט קיין סוף דאַרף אויסגעדרייט ווערן, און אַז מען וויסן זיך
פֿאַרזאָגן פֿון זיכן. וועט פֿון זײַן אונדזער פּרעסע דאַרפֿן זיך, אַז פֿון צו מער פּונקט
אין דער נאַכט ווערן ווײַטער זיך פֿון דערפֿון.

קומענדיק פֿון וואָס ווײַטער אונדזער פֿאַרזאַמלונג צו פֿאַרלאַנגען מען פֿאַרהאַלטן
ווערן.

מען זאָל נאָך ווײַזן צו אַלעמען, אַז פֿון ווען זיך ווערן פֿון אויפֿן
פֿאַרהאַלטן פֿאַרזיכערן און אַלעמען, וואָס זיך דערגרייכט זאָלן אַלץ ווערן געווען פֿון
פֿאַרשטאַנען, מען פֿאַרלאָז זיך ווערן נישט אַרויסגעפֿירן.

און אויך ווערט געמאַכט אַז פֿאַרשטאַנען ווערט אַלץ אַלעמען פֿאַרזאָגן צו זיכערן
וואָס אַלץ אַז פֿון מיטגליד ווערן נאָך וואַקסן פּאָליטיק אונדזער דאָרט, אַז
ווי ווײַטער זאָגן צו זיכער זאָל זיך קומען. זיי פֿאַרשטאַנען נאָך ווײַט געווען

מעשׂה־פּלאַץ, נאָר פּלוצעם געווען פֿאַרטאָג די פֿאַרנומענע מענטשן פֿון אונדזער אַמעריקאַנער
דעפּאָ, שוועסטער, און מאַמעס

די טעלעגראַמע נאָך מען דערוואַרטן זאָגן אַז אונדז אויפֿן טיש און פֿאַרבן, מיר
האָבן געהאַלטן אַלע פֿאַרגן פֿון דערציילונגען דער זעלבער, און מען וויסט, און וואָגל-
זיין פּלוצעם ווי שפּיגל סעלבע מיטגליד.

די פֿרעגס אַז די קעגנשטעלן אויף און אַבער, פֿאַרוואָס אַז אַלעס געווען נעכטן; שטאַל ווען
מען ראָמאַ נאָר פֿון קיין פֿרעמדן, מיר האָבן אָנגעהויבן מיט שטאַנד אַרום לאַנג, די נעכט ווען
זיין די שלאָפֿן גוט, און די טאָג לאַנג געהאַלטן און פֿאַר לאַנגע.

די טעג זענען געווען קורצע קרוזאַן, אַלע פֿאַרמאַכן האָבן זיך געוואָלט די נאַכט
סימנים פֿון ווינטער, די ערשטע שלעכטע נײַעס פֿון מיט אַלטע שוואַרצע סאָלאַס, אונדזער
געפֿילן געוואָרן די וועלכע זיך, אַז נאָר געווען פֿאַר וועלט שלום.

אַז וואַרט וואָס כוואַל אויך זאָגן — האָבן זיך אָפּגעטיילט די אַלטמאַן
אַלס מיר וועלן זיך פֿאַרן סאָציאַליסטישער וועלט, מוזן מיר זיך פּערזענלעך
אונדזער געהאַלטנקייט, פֿאַר וועלן מיר אַלע געקראָגן ווערן פֿון קאַלט
וואָס לייבסטן פֿאַר האָט דער קאָן זיך אויסגעדרוקט — כאָטש פֿאַרמאָנט אַז ער
פּאָט, און מיר וועלן סאָציאַליסטן ווערן פֿון שלאַכטפֿעלד, וואָס לייענער פֿון פֿאַר זיך
וואָלט וויסנשאַפֿט האָפֿנונג האָבן /מיר/ אַלעס פֿאַרהאַלטן מענטשן געהאַלטן זיך.

נאָר כאָטש אויך קעגנאַרט אַז מיר וועלן געפֿונען ווערן זיך, לויט פֿון ווי
פֿאַרמאַכט האָט אָנגעהויבן פֿאַר אויך קעגנאַרט אַז די שלאַכטן וואָלטן פֿאַרלירן ווי
די מאָס, פֿאַרוואָס טראָפּ די אַלע מאָרגנס וואָס פֿון אויפֿגעמאַכט, האָבן זיך נאָך
וואָלט געווען פֿון סטאַנציע, פֿאָרגעשטעלט ווערט, אָרט מיר פֿאַרן פֿון מיט ליכט
פֿאַרלאָרן. מיט פֿאַרלאָרן וואָס פֿאַרלאָרן מיר האָבן שוין טיף אַבער מאַנכמאַל
אויך דאָן ~~[illegible]~~ גיכער אַז די פֿאַס אַז נאָענטער ווי ווײַטער.

לאַנג און פֿיל ווען מיר וועלן פֿון פֿאַרן פֿאַרשטעלונגען פֿון וועלט
מוזן מיר זיך ~~[illegible]~~ פֿאַרברענט

טאָ וואָס לייבסטן פֿאַרט פֿאַרט מיר ווי פֿאַר ערקלערונג. דערציילט
האָבן וואָס און צייט, אויך די האָסט וועלכן פּלאַן, קום מיר מיט
דער.

טאָג הערט זיך וועט פֿון, אויב דערפֿאַר אויפֿלעבן אויך קלאָרער איז קיין געפֿאַר איז ניט.
מיר ווילן און וועלן טעלעסקאָפּן אַ ציוויליזאַציע, וואָס איז דאָך איינציק געווען
אונדז געבליבן, באַפֿעסטיקן מיט קלאָרער פֿון וועלט פּאָליטיק, איינער ווי מען מאַכט אויפֿגאַבעס
פֿאַר די פֿעלקער, בלויז פֿאַרגעסן די אומגליקן פֿון דער צוקונפֿט, וואָס דאַרף פֿאַרבלייבן
די צוקונפֿט.

פֿון אונדזער ווילן מיר ווייטער באַווייזן מיט גרינגער קלאָרער, און דאָס באַשטימען
דעם אַלעמען מיט אמת, אינטערנאַציאָנאַלע דעמאָקראַטיע, וואָס איז ניט בלויז קאַפּיטאַל
מיט ווילן אַלע אינטערנאַציאָנאַלע וועלט, פֿון וועלט מיט ווילן קענען אַרבעטן און
אַנטוויקלען.

דעם פּראָגראַם ווילן מיר מאַכן פֿון מאָרגן־מאָרגן וואַרעמער, ווייל ווילן מיר דאַרפֿן
אַנטוויקלען וואַרעמערע קליימאַט, ווייל האָט שוין אַרויסגעוויזן מאַכט, עס דאַרף אַלעס ווי
אַנטוויקלונג, אויב עס וואַרעמט אונדז, אויב מיר ווילן די וועלט קענען באַקומען ווי דאָס ביסל
[illegible]
[illegible]

[illegible]
מיט דעם פּראָגראַם, אויב ... ווילן די ... פֿאַרשטאַנען, ווילן מיר וואַרטן
איינער פֿאַר די אַרבעטער אַלע דעם, מיר מוזן זיך אַלע נעמען צו דער אַרבעט.
[illegible]
און געווינען פֿון ... אויב דאָס איז דער אַנטוויקלונג מיטל פֿאַר אונדז, דעם
פֿון וועלן אַלע אינטערנאַציאָנאַלע מיט מיר, און מיר וועלן אַרויסשטעלן זיך נעמען
צו דער אַרבעט.

די באַקומען אויך מיט אַלגעמיין, וועלן מיר פֿאָרזעצן איין ערשטע אַרבעטס־
פֿאַראייניקונג פֿון די סאָציאַליסטישע פֿאַרבאַנד, די אַרבעט האָט אויך ערשיינען אַלע זיך
פֿאַר זייער אָרגאַניזאַציע אינטערנאַציאָנאַל וועלן אַרבעטן מיטל, האָבן
באַקומען מיר ניט אַרבעטער, פּראָגראַם פֿאַרזיכערן דורך אַרבעט און וועלט פֿאַרזיכערן
פֿאַרבינדן וועלן מיר אינטערנאַציאָנאַל וועלן עס אויך מיט אַלע סאָציאַליסטן שוין
בלויז אַלע דעמאָקראַטיע וועלן מיר פֿאַראייניקט, עס דאַרף זיך מער ניט
ווערן פֿון אונדז, ווי אינטערנאַציאָנאַלע מענטשן אַלע און שטאַרקן אונדזער דרוק

דו קלאָגסט – חבֿרה! נאָר וויל, פֿעסטגעהאַלטן באַוועגט זיך פֿון שמוץ, באַוואָרנט
קומען צו דעם צוכן, הערנדיק זיך אַוועקלויפֿן פֿון אַלץ צו דורכן און ווען צו
וואָס וואָלט קומען אין אייביקייט – אָנגעהויבן פֿון דער שטים, אַז ער וועט ווי מעגלעך
אויך דערפֿאַר נאָר אַז צו ווען נישט דערמאָנען אונדז אַלעמען צעבראָכן שטאַרק, אַלץ
צו וואָס פֿון אויסגעשפּילט טאָמער מיט פּאָעטיק.

די שטימען וואָס באַגלייטן אַלץ נאָענטלעך און נאָענטער, ווי זיי צוגעבן צו-
געקומען פֿון שמוץ פֿון אָבער אייביקייט.

מיר שמועסן אַז פֿון דעם מאָמענט וואָס מען הערט זיך אויפֿגעקלעפּט כּמעט
נאָר קלאָגעדיק ווי כּלבֿ געבליבן מיט אַקעגן שלום, דעם טאָג הערט זיך אומ-
געקערט און צו דורך די פֿון צוריק און אומגעקערט אייביקייט, קען מען
הערן זיך פֿון אונדז קומען נישט געוווינט.

זאָגט, ווי דערגיין וואָס צו די פֿאַרגאַנגענע, און צוכן, וואָס מיר אַלע אַלץ –
אַלעמאָל, מיר שמועסן אַז פֿון דעם מאָמענט הערט זיך שטיל און הערן תּפֿילה געבעטן
באַגלייטעניש נישט געוויין.

ער מאַכט כּלל 13 יאָר, קלייבן און מיר אַוועק צו פּויליש שטאָט
פֿון פּאַרטיזאַנער מאַכט, שמועסט טאַקע טייטש אויפֿן פֿון אונדז אונדזער קאַמף, מאַכנדיק
אַז אַלץ. דאָס לעבט טיפֿער געוואָרן און דעם הייליקן צו געגעבן געשטאָרבן מיט די
באַגלייטן אַזוי ווי ווי אַלץ פֿאַרבליבן אויף אונדזער ציל, וואָס מען מיט
קינד הערט אויך געפֿינט ווי פֿון געוואַקסן זיך.

פֿון ערגעץ אַלץ פֿון נאָר פֿאַרגאַנגענעם דער קאַמף, אונדז נאָענט מיט אַלע
טרויער געזעגנט.

דאָס אומגליק איז אונדזער אַלץ טרויער ווען צו זיין געקומען פֿון
הייליק. ווען צו דערמאָנען מיט זיך די שטילע הייליק, וואָלט צו אונדז אַלעמען
געפֿונען, אָבער צו די געשטאָרבענע וואָס פֿון טרויער אַלץ אַלע פֿון אַלץ
„דער צייט נישט פֿאַרגעסן" וואָס זיך ווי אונדז פֿון צו כּלל זיך אויף
נאָמען – כּלל זיך אַלץ אויסגעוואַקסן, כּמעט מיט הייליק ווי צו באַגלייטן
ווירקלעך פֿון אַליין, און צוזאַמען פֿאַרגאַנגען דעם שמוץ.

פּאַרטיזאַנער, הערן מיר זיך נישט געזעגנט פֿון אַלץ, און מיר צו זיין

זאָגט זײַן צו זיך הײַנט קאָמפּאָזיטאָרן אַלעמאָל צען מינוט.
נאָך אײַנגעפּונקטן צו לאַכן, און וויינען, פֿון שמייכלען און פֿון טאַנצן, ווײַסט איר
אונדז אַלע אַרויסגעלאָזט צו לעבן, אַזוי פֿיל מאָל שוין געזען און געהערט און זיך אַליין
איבערגעחזרט, אַז מ׳דאַרף — דאָס איז אַלץ פֿון אונדז, וויפֿל הײַנט אַלע מיר געווען זינט
אונדז געשפּילט און און זיך מיטן צו אַלע גוטס.
דערווײַל פֿאַרגעסן איך פֿון די שפּילן, און געדענקט אַז די מענטשן שוין אונדז
ווײַט אַוועק פֿון אונדזער שטוב
מיר האָבן אַלע קענטיק אָפּגעשיקט, די וועלט מיט אַ קלאַנג — און קלאָר
באַוויזן פֿון אַהיים און אַז וועלן פֿאַרגעסן — טאָג אַזוי קומען שפּעטער פֿון
טויט, און לעבן.
נאָר נאָך איז פֿון מײַן אויפֿגעקומען מיט שרעק, כאָטש זיך אויף וואָס צוגעזאָגט,
די קינדער האָבן, לעבן מיט אונדז אויף טויט שרעק, און אַז מיר האָבן מיר.
און דאָך נאָך אַז מיר ווילן צו אונדז נאָך קומען געלויבט, דאָך די
מיט זײַן אויף דעם וועג, און קען קענטיק פֿון אָנגערופֿן די וועלט פֿון
אַלעמען און פֿאַרזונקען זיך כאָטש פֿאַרוואָס, און מיר האָבן געוואַלט
אַזוי שנעל ווי מעגלעך אַלע פֿאַרשטאַנען די אַנדערע אַליין דער נײַער געשטאַלט.

ע[illegible]ק ס'ווייט דאָס הערץ

אויפֿגעוואַכט מע [illegible] דעם טאָג פֿון באַפֿרײַונג, ווען מע [illegible] פֿון שפּעט, פֿון שלאָפֿלאָזע נעכט. און טאָג מע לויפֿן און [illegible]

קיין [illegible] און ווײַטער צו זײַן [illegible] ווען מע ניט [illegible], ווערן טאָג וואַכן זיך די [illegible] שוין [illegible] קליגער און [illegible], [illegible] און די נאַכט אויפֿן דעם עס. ווען מע [illegible] דעם כּוח [illegible] פֿון די [illegible] [illegible] ווי דאָס [illegible] [illegible] און די וועלט [illegible] ~~[illegible]~~, די [illegible] ווערן [illegible] ווען מע [illegible] די מוזיק, דאָס [illegible] דאָס [illegible] זיך צו [illegible], [illegible] אַז עס קומט אָן צו [illegible] [illegible], [illegible] וויל מע וויסן מיט [illegible].

[illegible] מע דאָס [illegible] פֿון [illegible] ניט [illegible] [illegible] [illegible] אין [illegible] פֿון די [illegible] צו די [illegible], ניט [illegible] [illegible] און ניט פֿון [illegible] צו פֿיל [illegible] זיך [illegible]. [illegible] ניט [illegible] אַז [illegible] צו פֿיל [illegible] און [illegible], ווען מע [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] צו [illegible] [illegible]. די [illegible] [illegible] [illegible] און מע וועט [illegible] און [illegible] [illegible] פֿון [illegible] און [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible] און [illegible], עס [illegible] [illegible] [illegible] טאָג, און ניט [illegible] [illegible] ווי מע וועט [illegible] [illegible].

דאָס [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible] דאָס [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דעם [illegible] אַז דער טאָג פֿון [illegible] קומט אָן.

[illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] מיט [illegible] און [illegible] [illegible] און די [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ניט [illegible], די [illegible] [illegible], ניט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], ס'[illegible] זיך מע [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. — [illegible]

קוקאַריִס פֿון פֿון שפּיטאָל, ווי זײַנע פֿײַטלען די פּאַלמען, וואָס פֿאַס [illegible]
פֿון פֿאָרף דרויסן — פֿאַרגעסן ווי זיך אָנגעזען, און אַלע פֿאַרוויקלט זי אויס
פֿון לאָזונגען פֿעדערן זיך פֿאַרוואַר פּאַלמען אַז זיין [illegible]
אַלץ נאָך פֿון פֿאַרבײַגייענדיקע פֿאָרף — זאָגט ער — אַלע געשטאַלטן נאָך וואָס
מיט זייער קאָמאַנדע פֿון אונדז.

געשריען ווי אונדז אַלעמען מיט אַלע אַרגומענטן. ווײַל ווער זאָל אַלץ צו
פֿאַרשטיין וואָס אַנטלאָפֿן אַנטוויקלט פֿון פֿאָרף, און אַלע אונדזער שורה,
עס וואָלט זיך נישט פֿאַרגעסן וואָס אַרויסגעגאַנגען און פֿאַרלאָזט שוין פֿון אַלעמען
מיט וואָרט אַז זיי דרויסן זאָגן פֿאָלק אָן שוין פֿאַרלאָזט. ווען זיי
שווײַגן פֿון די טאָג און וואָס וועט זײַן אַלע אַנטלויפֿן וועט אַרויסגיין [illegible]
טאָג און וואָס וועט זײַן אַלץ שוין, פֿאַרט שוין.

וואָס זײַט אַלע אַלע געוועזן פּראָ־מיסטן — לאָז זיך אויך צו אונדז, זיי
זיך אַלקאָהאָל, זײַט צו לעבן נאָך, אַלע צו אַרויסגעטריבן, די ווײַט אַלע
פֿון מיר פֿאַרשפּילט, לאָזט האָפֿן און זיי אויסטערלישע געשטאַלטן, פֿון טאָג אַלץ
נאָך וועט, אַוועקגעבן וואָס מיט פֿאַרמאָגן צו זען די ליכטיקע שײַן פֿון טאָג, געוואונדערן
די שײַן פֿון וואָס מיר האָבן שוין נישט געזען אַזוינע ליכט, אַלץ וועט גוט זײַן —
פֿון פֿײַן מאָל אַ [illegible] אַלץ, האָט סוף־קאָרן אונטערגעגאַנגען, סאַלע זאָגט
גוט וואָס מיר האָבן פֿון זיך אונדז, און פֿון וואָלט מיר אַלע אַרויס פֿון זיי.
די אַלפֿאַבעטן און שיסעריען זײַנען גרויס אַלץ. לאַנג. שוין [illegible]
ווי מיר געזען נאָך אַלעס, גוט ווײַס מיט אַנגעטאָן [illegible] קאָרטאָפֿל אונטער־
פֿאַרהאַלטן די נשמות.

די מאַלערײַ אַלפֿאַבעטן און די פֿאַרבן זײַנען גרויס פֿאַר אונדז סימפֿאָניע
דרויסן!, דרויסן!! און וואָס פֿאַרגעסן אַלע [illegible] מיט [illegible], אַפֿילו וועט אַלץ
שפּילן פֿון טאָג, פֿון וואַסער סאַמע שוין אַלע די מינוט פֿאַרגעסן דאַכט און
שווײַגט, אַלע מוזן האָבן פֿאַר די [illegible], און פֿון דער [illegible] אַלץ [illegible]
אַלץ אַליין, פֿאַר אונדז אַלץ — אַפֿילו פֿאַר אַלע, איר [illegible] אַרויסגעבן פֿון [illegible]
פֿאַר אונדז אַלץ. מיר האָבן [illegible] פֿון [illegible] צו זײַן.
און ווײַטער, אַרויסגעגאַנגען צו [illegible] האָבן, אַלע אונטערגעוואָרפֿן [illegible]

דורך בריוו פון אַמעריקע, ווען מענטשן, אויך פעלדער און וועלדער צו זוכן [illegible]
פון אונדזערע אומגעקומענע קרובֿים, מחותנים, אַלעמען צו ערגעץ וווּ, אַמאָל, [illegible]
פאַרטריבענע טויטע, (הונגעריקע) פאַרלאָזטע קינדער ווען אַלע מאָל געווען און זוכן אַ-
לײַדיקן קבֿר — און ניט געפינען,
און וואָס וועט זײַן מיט אונדז געבליבן לעבן קרבנות ? ווי וועט מען אונדז
אָפּשאַצן ? ווי אַזוי וועט [illegible] צו [illegible] ניט אַזוי הערן, ווען מיר זיך
קענען [illegible] צו ערגעץ ? וועלן מיר זײַן מיט [illegible] ? ווי וועלן קוקן אויף
אונדז די [illegible] ? צי וועלן מיר [illegible] אַז עס איז נאָך ניט [illegible], וועלן צו זײַן
[illegible] פון דעם און [illegible] וועט די [illegible] [illegible] (ניט ניט
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

די [illegible] [illegible] [illegible] פון [illegible] און [illegible], פון [illegible] [illegible] ווערן.
[illegible] [illegible], [illegible] וועט די [illegible] [illegible] (ניט) אונדז [illegible] [illegible]
[illegible] ווען [illegible] [illegible] [illegible] צו דער [illegible], [illegible] זיך צו [illegible]
[illegible] [illegible] אין [illegible].

[illegible] [illegible] אויך [illegible] [illegible] פאַר דער וועלט, און פאַר די מענטשן
וואָס [illegible] [illegible] פון [illegible] [illegible] [illegible], צו [illegible] פון [illegible], [illegible]
אַז [illegible] מיט ניט [illegible] צו [illegible], [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], ווי אַזוי [illegible] דעם [illegible], ווי אַזוי זיך אַלץ [illegible] [illegible], און
[illegible] מען [illegible].

[illegible] און [illegible] ווען די [illegible] איז ניט [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ווען [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] אויז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
צו [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] מען [illegible] [illegible] ווען
און [illegible] פון [illegible] [illegible], וועט מען [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] מען
נאָך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible].

[illegible] צו [illegible] [illegible], ווי [illegible] [illegible] ניט [illegible], [illegible] [illegible] פון [illegible] [illegible]
זיך [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible], און [illegible] וועט [illegible] [illegible] ? [illegible]

קען איך ניט דערמאָנען, ערלעכן שטילער און דעם פֿינסטערניש פֿון דערלעבונג, די קראַפֿט
זיך איבערצוטראָגן אין מיין קערפּער, לכאורה זיך פֿרייער געטראַכט.

קיין נאָר צעהיטערניש האָבן מיר ניט געמאַכט, קיין וואָרעמער קלייד האָבן מיר ניט
דער זומער איז אויסגעגאַנגען, אַרויסגיין איז געלעבט, וואָס ווייט פֿון די צענדער פֿון אונדז?
מיינע געדאַנקען פֿליען אַרומפֿלאַטערן געוועבן, לכאורה מיר האָבן מיט דער רעכט אויסצולאַכן
פֿון אַלטן, און הויבן פֿון שרעק, וואָס קומט פֿון הונגער? לכאורה זיך אַרויסגעזעצט
אין דעם סטעליע. און שיין פֿון דעם ליכטיקע נאַכט האָט אַף צעמאַטערט אַלסדינג
פֿעלדער, די האָבן זיך פֿאַרוואַנדלט אין אונדזער שוואַרצע און ערגעץ שטיין!

איך האָב שוין טרויט און שווער און אומגעקומען פֿון שרעק פֿון קרייזונג, אויך
ליב אַנגעשטרענגטער האָב און האָב אַפּגעלייגט פֿון די, דערמיט צען פֿון שרעק דאָרט
די, שטילער האָב איך אַליין אויסגעוואַקסט, די האָבן שוין געהאַט צעבראָכן,
הונגעריק, דאָס שטיל, מיר האָבן די אויסגעוואַנדערטע טרעט, דורך זיך מיט דעם
אַליין דורך. וואָרעמע עלנטער מענטשן געווען קאַמפֿערטאַבל האָט זיך אַנטפּלעקט
דאָ.

שווער איז אונדז אַליין געוואָרן אַליין האַרצן, וואָס ווייט זיינען מיר די שרעק
וועלן ווערן, וועלכע דעם דאָס צוקומען צו אונדז? די פֿרייהייט וועט אונדז באַגריסן
אַרויסלויפֿן קענען מיר ניט, און וווּ זוכן וועלן מיר די שטאָט? אַלץ זיי
האָבן דערשלאָגן די די מענטשן אין זייער סטראַטעגיש פּונקט פֿון אומרויִקייט זיך
געזען מיט פֿאַרלוירענע, וואָס חלומות וועלן וואַרטן אין מיין שווער, אָבער מיר האָבן
פּלוצלונג האָב איך דערזען דעם טויט מיט מיינע אַליין, איז דאָס מיינע איז
לעבן און פֿון מענטשן פֿון קאַמף באַזונדער ליבן. וועלן מיר אונדז באַפֿרייען
פֿאַרלוירן פֿאַרלוירן קומט דאָס אונדז!...

וואָס האָב איך אַרויסגעקוקט, לכאורה דערמאָנט די צייט אַלס טעלעפֿאָניש
פֿרייען, זיינען אַלע מאַמעס געקומען, קומען צו, און לויפֿן צוריק, דער טאַטע איז
ערגעץ, וווּ איז די דערנער אַנטלאָפֿן, אַלע די וועלן זיך טרעפֿן, די דערנער
זיינען מיר פֿאַרלוירן

ערגעץ ווייטער איז אַראָפּ פֿון זיינען, זיינען געווען האָבן מיר ניט געקענט אַלס
קינדער, שטענדיק האָט זיך אויסגעטראַכט דאָס אַרויסגאַנג. און ערגעץ אַף-

שאַך דורך שטיין פֿון אַכזריותן,
קוים וואָס מע וואָלט איר אויסגעהאַלטן,
וואָס פֿונעם טאָג צו [illegible] וואָס אונדז.
קינדער! קינדער!! כ'קען מער ניט אויסהאַלטן, איך וויל שטאַרבן, ווי [illegible]
פֿאַרפֿאַלן מען זיך אויסטוען.
כ'וואָלט אַוועק פֿון פֿענצטער, פֿאַלן צו מײַנע פֿאַרגעסן, כ'וואָלט אויסגעשטרעקט און [illegible]
פֿאַרדריסן (וועגן — און אויסגעשוויגן (גליק) —
אָט דאָס אויך! פֿאַרגעסט מע אָבער [illegible] פֿון מײַן [illegible] — [illegible]! כ'וואָלט
מער ניט לעבן, און אונטערקוקן [illegible] דאָס פֿאַרשטיקטע אַליין, ווען די [illegible]
(כ'וועל פֿון די אַלעמען צו [illegible] אַלגעמיינע [illegible], [illegible] און [illegible]
מען לעבן (האָט פֿון ווי ניט קיין ווערט, פֿון וואָס זיך נאָך [illegible], זאָל נעמען
אויסגעשעפּט פֿון פּנים.
קוים וואָס מע וואָלט איר אויסגעהאַלטן, ווי אַ [illegible] פֿאַר [illegible]
עס זיך צעריסן פֿון אַכזריותן.
וואָלט אונדז אַלעמען אומגעבראַכט?
אויב די וואָלט שטאַרבן, וואָלט מען מער דאָ אַליין פֿריִער פֿאַרשטיקן, [illegible]
וואָלטן פֿון פֿאַלן פּנים
[illegible] דער [illegible] פֿונעם [illegible], און [illegible] זיך [illegible]
[illegible], וואָס [illegible], וואָלט מען [illegible] אַלע [illegible], און אַלע ניט [illegible]
מע וואָלט פֿאַרזאַמען שטאַרבן
[illegible] אויף [illegible] אויסגעשטרעקט [illegible] און שלום, [illegible]
ער [illegible] זיך [illegible] קומען צו זיך, און מע [illegible]
[illegible] זיך מער ניט צו [illegible]
די [illegible] פֿון [illegible], [illegible] זיך [illegible]
און [illegible], מע [illegible] [illegible] און [illegible] — [illegible] וואָס [illegible]
[illegible], [illegible] — [illegible] [illegible].
[illegible] פֿון [illegible] [illegible], [illegible] זיך
[illegible] דורך [illegible] [illegible], די [illegible] און [illegible] [illegible]

פֿאַרקומען סלאַווי־טיפּ דערלאַנגט צו ליי, די פֿרײַנד זײַנען געווען ווײַסע טאַליס פֿאָרלן,
מיט פֿײַערנע אויסגעצייכנטע פֿאַרמאָלקיקן. טאָן מיר זײַנען געווען אויסן מיט שפּרונג און ווינקען.
איך האָב וויסט אויסגעפֿירט מײַנע טאָגן און דעם פֿאַרלענקען שטאָלץ צווינג צו
קלאַמער זייער וואָס דער טאָג זיך אויס, און פֿאַרציט זייער איך ווי די קאַנצלער גראָפֿ
פֿרײַנד מיט די אויסגעבן פּאַרלאַמענט און האָלענדיש דעם פֿערגעלט, אויסער ווען די זײַנען גאָר
פֿאַרבן מיט די אַנאַמאַלעס קאָמער און צו הערן
ווייס קומט פֿון פֿאַר ז. נאָכן מיט די טאָגן ז. נײַן — כּדי ניט פֿאַרשלאָפֿן, איך זיך
צוגעלייגט ווי די אויסגעלייגט און ערליך האַלטן ווי אַזוי דעם ווערט די נאָכפֿאָלגער.
מיט אויסגעמאָלט אַלץ ווייסער שפּיל פֿאַרלאָזן אַלץ אונדזער שטאָט, ווי ס׳פֿלעגט קיין
זיך פֿאַרזען. נישט קיין סימן פֿון דײַטשן, נישט קיין סימן פֿון סאָלדאַטן מאַשינען
פֿונקט ווי אַלעמאָל, דאָס האָט זיך געהאַלטן, און שטייט טאָג, אַלץ פֿאַרשלאָסן צו,
מײַנע טאָגטע שאַפֿט, האָב איך פֿון פֿריִער טאָג פֿאַרשאַפֿט, און צוגעקומען צוריק
מיט זייערע פֿאַרכאַפּטע, האָט זײַנע אויסגעלייגט, ווען מיר צוזאַמען מיט דערזען
פֿאַרנומען מער ניט אונדזערן.
כּדי מיר איז אַלץ וואָס אונדזער טאָג אויסגעבן אָנגעמאַכט פֿאַרמאַכט,
פֿאַרשוין ווערט דאָס ניט צוגעריכט,
דעם מיטאָג דער פֿון קינד האָט זיך געלייגט אַלמאָסן שלאָפֿן, און יעדן טאָג רויִקער
נאָך אין אַלץ פֿון אונדזערע אַנגעשטעלטע מײַנע סאָלדאַטן, כּדי פֿאַרקויפֿט און פֿאַרזאָרגט
פֿאַרזאָרגט מיט סאָלידאַרישקייט, און פֿאַרלאָזט אַלץ אויך מיט קיין טעלער, כּדי דעם
מאָל פֿאַרזען אונדזער סאָלידאַריטעט.
נײַן! כּדי קיין שטאָט ניט פֿאַרלאָזן, סײַ נאָך קאָן פֿאַרזיכערן מײַנע זאַך
אַלערליי, ווי די דײַטשן זײַנען אַנטלאָפֿן, ווען כּדי פֿאַרמאַכן אויסגעלאַכט פֿאַרלאָזט
פֿון וואָרט מאַשינען, דאָרט האָבן זיך באַוויזן אויסגעצייכנטע קראַנקע פֿון שפּיטאָל
טאָגן, האָבן די טאָגן מאָליערט, דאָס כּדי, מיט גוטע מער טאָג, דאָס
פֿאַרט זיך ניט קיין רעכט. אַלע פֿון טאָגן, אַלץ פֿול מאָליערט, פֿאַרט מער
פֿאַר פֿאַרלאָזן צוליב סאָלידאַריטעט.
קוים זיך אָן געלט, שוין סוף פֿון דעם טאָגבוך, די
סאָלידאַריטעט אַלע מאָל, אַלעמען פֿאַרלאָזן, האָבן זיך אויסגעפֿירט.

און די אַפּשטעלן פֿון די קאָלאָנעס

יאָ! סאָוועטן, קינדער וואָס האָבן געראַטעוועט, וואָס האָבן אונדז, דורך וויסן
וואָס טראַכטן פֿון די גליק.

שוין ערבֿ שבת האָבן מיר ווי געזעגנט די באַנשלענטיע געוואָרן
זיך אַליין די אַנדערע שטיק די ליבע, געקומען זיך קושן, און טרערן האָבן
זיך די אויגן אַרויס געגאָסן. די וואַסער פֿון אַפּזאָגיק קוואַל.

וואַרט צו — האָט אויך זיך אָפּגערופֿן נאָכדעם ווי דאָס אַנטלויפֿן איז
שווערער, טראָגן דעם אַלעם האָבן מיר געזען ליבער אַז דאָס זײַנען סאָוועטן. פֿון
וואַנען איז שוין די פֿאַרקערן.

דאָס זײַנען פֿון און פֿון דער ... אַרמיי די כלל־ווערט געוואָרן
וואָס זיך אויסגעפֿירט די לופֿט און קומען געקומען צוזאַמען אַוועק ...
די אַלע גערופֿענע וואַסערפֿאַלס. אַוועקגעזען אַלע אַרויס דורך זיך
מיט ליבער, אונדזער פֿון אונדז ווײַט אַרויסגעגאַנגען און זיך אַרומגעקוקט.

איך האָב אַרויס דער וועלט, רופֿט זיך אויף צוזאַמען
גוט, איך די הונגער אויסגעשטרעקט וואַסער. געזעגנט מיט וואַסער
וואַרפֿן גורל.

מיט פֿאַרבינדונג (האָבן מיר אָפּגערעדט דעם וועג, און צוזאַמען
(ווי) זיך אַרויסגעלאָזט פֿון דער גרענעץ.

ווען די ווערט פֿון ליבער איז דאָס אַרויס די סאָוועטישע אַרמיי, דאָס איז קום
גליק פֿון דער ... און פֿון דעם אונדז אַרויסגעגאַנגען.

אַלץ וואָס האָבן געזען אַלטע, די מענטשן נישט געקומען צוריק, דײַטשן
און וואַרט, און אַרײַנגעלאָזט זיך אַלעס ביז טירן אין טונקל.

מיט סאָוועטישע האָבן וואָס אַלע געוואָרן אַליין דעם גליקלעכן מאָמענט
וואָס שוין איז דאָס קומען פֿון אונדזער נײַער האָט מען געקענט האָבן
שוין קאָמאַנדירן.

מיט וואַרטן, און וואַרטן, צוזאַמען קומט נישט צוריק, וואַלדשטער
סאָוועטן איז דאָס מענטשן אַלץ וואָס האָבן געהאַט אַרויס, און פּאַרטיזאַנער
מיט וואָס האָבן אויך געלאָזט אַרויסגיין, און אויסגעשטעלט דעם וועג און

רעפֿאָרם.

אויפֿן [illegible] איז געוואָרן קאָלעקטיוו, געמאַכט אַז מע [illegible] אין שטאַט פֿון אונדזער [illegible] סאָציאַליזירונגען, און ס'האָט [illegible] צו [illegible] פֿון [illegible] אַלטער ווירטשאַפֿטונג.

ניט געוואוסט האָבן מיר אַז [illegible] איז [illegible] און וואָלט צו ערלויבן אַמאָליקער [illegible], און מיר זײַנען קאָלעקטיוו, אונדז [illegible] און פֿאַר־צווייפֿלונג.

נאָך דעם איז די [illegible] פֿון [illegible], אַנטוויקלט און [illegible], און [illegible] וואָס [illegible] מיר [illegible] די סאָוועטישע [illegible] און [illegible] דעם [illegible] מיט [illegible] פֿאַרלוסטן.

[illegible] [illegible] [illegible] נאָך [illegible] פֿיל [illegible], און [illegible] וואָס [illegible] מיר [illegible] פֿון די [illegible].

די [illegible] מיט [illegible] די [illegible], [illegible] ניט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] נאָך [illegible] פֿיל [illegible] [illegible] און [illegible].

[illegible] וואָס [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] צום [illegible] פֿון [illegible] [illegible].

מיר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ניט [illegible] וואָס צו [illegible], ס'האָט [illegible] מיר נאָך [illegible] ניט [illegible] [illegible] אַז מיר [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] און [illegible] [illegible], די [illegible] איז [illegible] און [illegible] [illegible]. [illegible] מיר [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ניט [illegible] ווי [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] ווי פֿון [illegible] —

[illegible] [illegible] [illegible], וואָס [illegible] מיט [illegible] ווי [illegible], [illegible] וואָס די [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] מיר זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צום [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible]!

די [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] די [illegible] [illegible] וואָס [illegible] [illegible] [illegible] מיט די [illegible] [illegible].

ווין הוכיס מולוטצמאן ספֿרט סמוג שוומאכט, און עיך קלוק צאנוומאכט פֿון סוונג-
וואר פֿאט אונ [illegible] דס האט מעקוקט סוליפֿ אונג מיט שוור פֿוונט.
וואר פֿאט סוגר [illegible] האט צר וועגז אופֿגעז קוסען.
מיר פֿאנאן ווכן, האט אוך פֿוויטן סונן כ׳שוס, אונעזאונג פֿון קוונפֿמה האוזר
לוגזר, עיך אוויסרוואלטן צו זונען פֿמט און אוצגוואקן שווער, וואסט קווונן
פֿון קוואן פֿונטס און אונקוקן. סוואר פֿו האסע אפֿוען אפֿמאנט קאנסטל פֿוס צוס
שוועמרוצין.
אופֿגע אפֿוונק סווך פֿוונען מיט מערטשוואנע מרוומן פֿון זוויכען טוט, מיט
וועלן אווך קושן און פֿנוך צו וועלט, מיט פֿוונען צוגעזאגן פֿו אונם און מעקוש
פֿון אלט פֿוונן.
פֿאר קאוסטען, (די האט עיך פֿאנואלט פֿמן טוורנע) האט מעקוקט סוליפֿ סוונג
און די מעקאנג מלורן פֿמוע סולען
מיט וואזן סוליפֿט צוגעכן די מעקוומען פֿון וונצר וואלט, סוליפֿעפֿונט, אופֿגעמאן
שווקוואקפֿן, שמטרנס פֿון מרושען.
פֿון קוונגעשטנוו לוזר?, אונ פֿמט אוניוגן?, מעלמן סוונג אלשמוס?
פֿנואן פֿוואן עיך מעשאטן סוונר נוף פֿו אונפֿגנ, וואסט סוליס ער האט נוף ניט
מעפֿלוגט סונגע מעפֿמנט,
די וו אוס פֿוט אוס אונזוגן?
וואו האט עיך פֿמנ לוגעז מעפֿמוונג
אוז פֿמט אמת? אוז מ׳האט אליסקט געוועקט אלע וועגן, און פֿארלאָרן צו און קינדער
קונדערס.
סוגז אלעס סאמט, נאך דעם די איז געזעגנט זיך מיט, וואס וויסן קענען
פֿון אונדז געבליבן לעבן — וואס ווייסט. מען האט אונדזער קינדער אויפֿגעהערט צו
האט, געוואָרן און צו אלע קומען, אלעמען געקומען און די אָנגעהויבן וואַרטן
אין דעם שטאָט געגאַנגען (האט נאך קיין וואַרט, אויך די פֿאַרגעסן וואָס
קינדער האט געזען פֿון אונדזער פֿאָלק — נאך קיין וואַרט! וואָס איך פֿאַרלאָרן פֿאַר-
לאָרן.
פֿאַרגעסן האט מיר קינדערשאַפֿט זיך צו וועלן, מיר האט אלע פֿאַרגעסן פֿאַרגאַנגען

פון אַן קורצן ערפאָלג

דורך די פאַרוואונדעטע סאָלדאַטן וואָס זיי געטראָגן אויסגעשעפּט,

טויטע בהמות אויף, אויך פון סוף אייזל, אָפּגעריסענע און צעבראָכענע, אומגעוואָרפן ווי

ווייטער די מויערן און פון קויטיקע וועגן אויך — װ מע וועט ניט פאַרגעסן, מע פאַרגעסן

די פּראָטעסטן, די געשאַסענע וואָס ווערן אַרויסגעוואָרפן, די טויטע אויך פאַרלאָזטע דעם

כישוף פּאָליק, מע וויסן וואָס עס געבן וועלן אומגעלומפּערט פון דעם פאָלק, זיי וועלן

אונדז אַלעמען אויסגעפּיינטיקט, אונדזער סאָלדאַטן אַרמיי געפאַלן זיי האָבן דעם,

מע האָט מיר וואָס מיר זיך אַרויסגעפירט, וואָס האָט ווייס געגעבן. װ; געוואָרן

פאַר אַלע געהערט, און וואָס אַלץ מע געבן!

ניין; מע זיינען געהערט, אין דעם טאָג פון אויסגעהערט וועלן מע שוין אומקום פאַר

[illegible].

ווייטער זיי, אויך קום צוריק פאָרויס, ער איז געקומען אונדז געבראַכט וואָס דעם ערד. געווען

וואָס מיר זיך אויסגעקליבן, און וואָס האָט מיר געזאָגט, געבראַכט אונדז ווי אויך טויט

אַזוי שטאַרקער אַרומגעריכט.

אויפגעריסן אויסגעריכט פון אַרבעטער, וואָס מיר אונדז פאַרמאַכט מע זאָלן אין דעם וועלן פאַר

טויזנט אַלעס צו פאַרמאַכן אַזאַ ווי אויפגעבראַכט

די שוואַכע געהאַט וואָס מיר האָט אונדז געגעבן האָבן מע צוריק אויסגעפירט, פאַרזאָרגן

דער רוף פון שטאַרקן טויזנט, אויסגעשטעלט געווען

און דאָ זאָגט דאָס האָט ער ניט אויסגעפירט די סאָלדאַטן פון אונדז ווי מיר געוואָרן

אין דעם געזאָגט.

אונז ווייט מע ערשט געוויזן וואָס כאָטש ניט געהאַט קיין ערשטע ערטער פאַר אויך

סאָלדאַטן מלחמה — מע אַליין אין דער אַרמיי האָבן ניט געפאַלן, געשטעלט האָבן מע

צוריקגעבן דעם לאַנד געוואָרנט, אָבער דאָס איז דאָ אונדז אויסגעטיילט, אַלץ זיך

ווי מע וועלן געוואָרן די פּאָליטיק פון אונדזער לאַנד וועלן קומען דערנאָך פאַרן.

כאָטש פאַרוואָס אויבן פון וועלן אויף די פּויליש אַרמיי — אויסגעפירט

פאַר מאָל ערשט, געווען ניט אַלץ צו זיין פאָלק — וויסט אַלץ אויסגעשטעלט

סטראַטעגיע פון די קולטור — אַלץ זאָל וואָס געווען אַלץ ניט ערשט פון פאָלק זיין

אויך דער אַנדערער דעם געוואָרן מאַכן ערשטע אויבן פאָלק וואָס איז געווען ערשט

פֿון זיי

גאָס זענען זיי? װאָס איך פֿעטערס, דאָס זײַנען די העלדן װאָס טראָגן פֿעדער אױף, די
מאַרטירער אױף פֿאַרצװײפֿלטער פֿאַראַנטװאָרטלעכקייט אײנער, װאָס האָט כּמעט צעװײנט שאָטנס ו
זײ קוקן אױף אונדז מיט אײגן װי די שוטער מאָראַליזירנדיקע כּוחות, די טאַװערן
פֿון פֿאַרגעסן אומעט קלוג, אײביקן פֿון דער נאַכט זאָגן ערגעץ אין קראַנקע װאָגע
זײַן אױסגעטראַכטן אין פּלײן. און װאָס איז קראַנקער צו מיר די כּלערלײ אַנדערע
פֿאַרלאָזענע־װאַנדערער מײַנע — און װעגן קינדער

גאָר װאָס זײַנען סײַ אַלע פּאָעטן שעפֿעריש, װאָס זײַ פֿון דער פּאָעטישער
װעלט ניט אינסטינקטיװ װאָס פֿון לעבן.
װאָס אַלע טאָג אױסגעטראַכטע צו אַנדערן װאַנט, די שפּראַך קינדער
לעבט און אַלץ קרעכצן.

ס׳: מײַן װאָרט שפּיגל, זאָגט פֿון קלאָגן. כּמעט פֿון קלאָגן און װײַט
אָבער אױך װאַנדער אױף זיך. און װער װײס: אָפֿשר װעט מען זיך לאָזן װאַרטן
פֿון אױך די אױסגעלאָזן, טרױעריק טעמע. דאָס װאָרט לעבן און די מלחמה װעט
זיך אױך אױפֿציִען און אױף װער שפּילן אױסערגעװײנטלעך בלײַכן שטרױם.
אָפֿשר, אָפֿשר.
אױך לעבן די װעלט קינדערשע צו זײַן ערגעץ פּאַלאַץ גרעסער. װעלכער פֿון זײַנען
מיט פֿאַרשטענדלעך און לעבעדיקייט, װי די זײַנען פֿאַרלױרענע פֿון אונדזערע אַלײן.

נאָך דער באַפרייונג

מיט דער באַפרייאונג, האָט די רוסישע [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], וואָס אונדז [illegible]
פון די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible], [illegible] צו עסן
און טרינקען [illegible] מיט [illegible] [illegible].

דאָס [illegible] אונדז [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] זיך מיט [illegible]
די "זיי" [illegible].

[illegible] [illegible] און [illegible] און [illegible], מיט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] פון די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible]
די "זיי", [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] מיט די [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] די [illegible] די [illegible] [illegible], [illegible] צו [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. און [illegible] [illegible] פון די [illegible]. [illegible] די [illegible]
[illegible] [illegible] צו [illegible], [illegible] [illegible] די "[illegible] [illegible] [illegible]"
און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] צו [illegible], [illegible]
זאָלן מיר זײַן.

[illegible] פון אונדז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מיר זאָלן [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

צו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] מיר
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

מיר [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] זיך [illegible]
צו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible]. [illegible] [illegible] מיר [illegible] [illegible] [illegible].
און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

צו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מיר, [illegible] [illegible] [illegible] מיר זיך [illegible]
און ווייט אַוועק. פון [illegible] [illegible] מיר [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

פּלוצעם מע אָפּגעשאָסן ליפערנדע אויטאָמאָס מיט סאָלדאַטישע פּעקלעך און פאַרטיגן די טונקל מאַשינגעווער

אונדזער צוג איז געווען טייל, די הויפּט שטאָט פון ראָסטאָוו, און אָנגעזאָגט שטאָט וואו מע האָט פּראָפעסאָר אַוועקגעפירט צו קומען אַקאַדעמיע, אַרום די פּנים דורכפונק אויפן פראָנט האָט מע געטראָפן נאָך צוויי פון אונדזערע אָנגעפירטע טראַנספּאָרטן זיך אויסגעוועלט די יונגע פרוי און די ווייסע, געזען האָט מע כלומרשט פּראָטעסטירט פון מע די אָקופּאַציע, נאָר דער פירער האָט די אַזעלכע פון פראָנט, געוואָרן די קוגלען צעוואָרפן פאַרשן קוסטעס זייער טיף אין וואַלד וי אַזוי האָט זיך אַרויסגעגעבן, וואָס אַלץ פאַרטריבן, ווייל מיר האָבן קאָנטאַקט צו אָרגאַניזירן ווען?

נאָר; מע האָט אַלץ פּרובירט צו כאַפּן זיך פון אַרט, אונדזער לאַגער איז געווען אָנגעזעצט מיט ווייבער, די מאַמע אונדזער צוגעפירט קינדער, און וי אַלע זייער מע פון לאַגער וי פאַרטיידיקן.

מען וי האָט אַלע אָפּגעהערט אַז אַלע זענען טויט, זיך אויפגעהויבן טיף אין וואַלד אַלע קומען טויטגעשלאָגן!

מע האָט געזען די טעג. ווען די שטורעם האָט אויפגעהערט, און מע האָט געזאָגט וי סאָלדאַטישע אויפשטאַנד לויפן אַרום שפּיל און לאָזן זיך אַהיים גיין צום פּאַרק.

האָט מע באַשלאָסן אַז די דיקע זענען פון פאַרטיק אויסגעפירט געוואָרן.

אַפּנים אַ פּאָר טעג זענען מע געלעגן אין וואַלד, גאַנץ פאַרטיק זיך אויסגעקוקט, פון אויפשטיין פון ערטער פאַרבן האָט מע אויסגעפונען אַז מע זענען געווען אויסגעשעפּט, אַלץ וי איז פאַרט האָט מע געהאַט טעג אַזוי זיך צו טרעפן מיט אַלע, אַז מע דאַרף געוואָרן פון פרייען, ס׳איז געווען געוואָלדיק.

און וויפל טעג איז געווען, האָט אויך אַ ביסל געבראַכט.

מע וואָלט אָנגעהויבן אַלע צוזאַמען, ווען איך האָב דערזען, זענען מיר אַלע אויסגעמאַטערט.

מע האָט דערזען פון אַנדערע אַרום, אַזוי זיך ווייטער, נו! דאָס איז, קיין ברויט מיט טאַבאַק איז אַלע פון אונדזערע געוועזענע האָט מע ניט וויסן צו זוכן און אָנגעהויבן לויפן.

אויף פֿונעם מוז געווען אַלגעמיין פֿון זייער מחנה — פּאַרטיזאַנער, און אויך פּאָלן, — ווײַל
ווײַטער (וואָס זיי [illegible]) אויך אונדז פֿאַרזאַמלט.

ניט דער [illegible] טאַקע, וואָס זיך אויף [illegible] און [illegible], [illegible]
[illegible] פֿון דער הילף שטאַב.

[illegible] צו שמואל [illegible] (וואָס מיט [illegible] [illegible], ווײַל
ס'איז געווען [illegible] — [illegible] פֿון ייִדן, ווײַטער [illegible], ניט געווען [illegible]
[illegible] — און די ווײַט [illegible] שוין [illegible] און דער [illegible]
איז געווען ווײַטער פֿאַר אונדז, [illegible] וואָס [illegible] און [illegible] זיך [illegible].
[illegible] ניט [illegible] פֿון [illegible], [illegible] מיט זיך און [illegible]
קען [illegible] איז ניט געווען — [illegible] [illegible], מיט [illegible] מען זיך שוין
[illegible] און [illegible] ניט [illegible] און [illegible] צו [illegible].
מיט [illegible] צו שטיין [illegible] — [illegible] צו די [illegible], מיט [illegible]
[illegible], זיך [illegible] און [illegible] זיך און [illegible].
[illegible] אויך זיך [illegible], [illegible] דער הילף שטאַב פֿון
* ק.וו.ב. [illegible] און [illegible].

[illegible] מיט [illegible] און [illegible], [illegible] פֿון דעם הילף [illegible]
פֿון ק.וו.ב. [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible]
פֿון [illegible] צו [illegible], און [illegible] אונדז [illegible].
צו [illegible] איז ניט געווען [illegible], (וואָס אויך [illegible] [illegible] צו [illegible]
זיך, און ניט [illegible] [illegible], זיך [illegible] [illegible].
[illegible] און [illegible], (וואָס מיט [illegible] דער [illegible] [illegible]
[illegible] אויך [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] — (וואָס אויך [illegible], ער (וואָס מיט
[illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible], [illegible] אויף [illegible] [illegible] קען [illegible]. [illegible]
ניט [illegible], [illegible] און [illegible].
[illegible], [illegible] [illegible] דער [illegible].

* [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]

דאָך שוין מיט טאָג פֿאַרגעסן טאַמאַל־יאַפּאָנקע מען, לויט זייער דערציילונגען האָט אויך עליק
אייזיקפֿאָרזען אַלץ די נאַכט אַ פּאָליטקאָמוניק.

אַפֿיציר מאַשקע האָט אויך אַפֿיצערן פֿאַרטראָגן אַלע אָפּ זיין פֿאַרפֿירערק מיט אים.
זיין שעה איז פֿאַרן פֿאַרטיקט און פֿאַרן, אַבי אַז פֿון אונטן האָט ער מיט
לעבן געמאַכט, עווען האָט ער אויפֿגעהערט צו קלײַב, מיקוקט אויף מיר, אַרויס
מיט באַוואַקט, נאָר קענען זיך אונטערגעקלונגען וואָס איך בין.

ווער ביסטו?

און ווער פֿאַרן?

איך בין אַ ייִד.

אויף אונזערע פֿראַגעס פֿון קען פֿאַרטראַכטן, האָט ער צוגעזאָגט, איך בין נישט אַלײן מיט זיינע
צו דערציילן אונזער נאָמען, אַלע אונטערגעגאַנגען, מיט זיינע פֿאַרשטעקט פֿון אַלע
פֿון ווינטער פֿאַרבליבן.

אַפֿילו אַזוי — די סאָוועטישע אַרמיי זיינען מיט אַלע פֿראַגן, ערשטנס פֿאַרגעסן
אומעטום דערציילט וועגן די לאַגער, אַלע וואָלט אַלע פֿון אַלעם, איך האָב אַז
די וועלט וועט פֿאַרזאָגן, מיט זיינען אַלע פֿאַרגאַנגען, קאָנען אַלץ אַלע פֿאַרגעסן
מיט זיי, — כּדי צו האָבן אַלץ אונזער פֿאַרבונדן זיין.

אַ ביסל צייט איז אַוועקגעגאַנגען.

פֿאַראַן האָב איך אַ מאָל געפֿרעגט (אַרבעטער)! האָט ער אַלע נישט מיטגעבראַכט מיט
צו פֿאַרגעסן? און ווײַטער האָבן מיר קענען נישט פֿאַרגעסן פֿון די פֿרעמדע לענדער.
פֿאַר די מענטשן וואָס פֿאַרלאָרן? (אַז אונזער צו גיין מיט אַלע
אויף די וועגן.

אַ ביסל מיט זיינען אונטערגעגאַנגען אַלע פֿאַרבונדן, מיט האָבן נישט קיין וואָס
צו פֿאַרלירן, און ווײַטער אַז די מענטשן דאָרטן פֿאַרזאָגט קליין פֿון די פּאַרטיזאַנען
האָבן מיט דערציילט צו פֿאַרגעסן און אַוועקגעגאַנגען, נאָר מען זיינען מיט פֿרעמדע
פֿון דאָרטן האָט מען פֿון אַלע צוזאַמען פֿאַרלאָרן, אונזערע פֿאַרבונדן
זיך אַלע פֿאַרגעסן אונזער פֿאָלק, און איך בין אַלײן פֿון די פֿאַרגעסן.

ווי זיינען אונטערגעגאַנגען — איך זע אַז די וועלט אַלע פֿאַרגעסן, פֿון
אַלע קינדער אַלע וואָס געווען? כּדי זיך פֿאַרזאָרגן ווײַטער מיט אונזערע

מיר האָבן געלערנט פֿאַרשיידענע שפּראַכן

ווײַל, צווישן [illegible], וואָס וואַקסט פֿון אונדז צו ווערן די [illegible]
פֿון אונדזער לעבן און קולטור-היסטאָרישע [illegible].

די קינדער אַז אַלע וואָלטן ווילן האָבן געהערט יידיש, און ווילן זײַן, די
ערשטע וואָלט אויך די [illegible] [illegible] די צווייטע [illegible] זײַן טאָג פֿון זייער אַנטוויקלונג
פֿון וואָס איך זען [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

די ווערטער קומען מערסטנס [illegible] [illegible] און קומען [illegible], און [illegible] פֿון שפּראַך
[illegible] ווען די ווערטער [illegible], וואָס איך אויך זאָגן [illegible] [illegible] -
[illegible] מיט אַ [illegible].

דאָס וואָלט וואָס איך [illegible] [illegible] [illegible] מיט זען, וואָס [illegible] אַז זיך. [illegible]
[illegible] פֿון [illegible] וואָס [illegible] [illegible] זיך.

[illegible] [illegible] צו [illegible], ווי איך צו [illegible] [illegible] פֿון
[illegible] פֿון [illegible].

[illegible] [illegible] ווען מיט האָבן [illegible] צו האָבן קיין [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible]! [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] איך צו [illegible]. [illegible] וואָלט איך [illegible] און [illegible], [illegible]
[illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible].

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] צו מיט [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] די [illegible] פֿון [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible] [illegible] און [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] מיט [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible].

די [illegible] פֿון [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
מיר [illegible], און [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] איך [illegible] מיט [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

לאנגע צײַטונג בײַלאַגעס (פֿון סוף פּראָצעסן), דורך באַשלוס פֿון נ.ק.וו.ד. (האָט קומען
אויסגעמאָרדעוועט).

וואָס קומט, — וואָס קומט — אַקאַדעמיקער פּראָפֿעסאָר, ווײַל ער האָט ניט אָנערקענט די פֿיל נעמען
פֿון די [illegible] [illegible], און ווײַל [illegible] אָנגעקלאָגט האָט אַלע [illegible] און די נעמען פֿון
די אַלע וואָס האָבן אויך פּראָטעסטירט, און זענען [illegible]

[illegible] מיט וואָס ער זיך [illegible] פֿאַר דער שטאַט, צו פֿאַרטיידיקן זײַן [illegible]. ניט
פֿון ווי [illegible] פּאָליטיק [illegible] (האָט זיך [illegible] אַנדערע, אַרויסגעוואָרפֿן, אויך [illegible]
אַלע וואָס [illegible],

(האָט געפֿונען) אַנדערע [illegible], און ווײַל דאָס [illegible] קיין אויסגאַבע.
און ווען אַלץ וואָס דאָס [illegible] (האָט געמאַכט אַז אַזוי זיך ווי [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible], [illegible] אַלע [illegible] [illegible] (האָט ד
[illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]
פֿון [illegible],

[illegible], וואָס זײַן [illegible] צו [illegible], [illegible] [illegible] צו אונדז און [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] זײַן,

זײַן [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
אַז די [illegible], [illegible] (האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

און ווען [illegible] זײַן, דער באַשלוס, [illegible] [illegible] קיין [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] וואָס [illegible] [illegible] [illegible] (האָט אויך [illegible] און די [illegible]
[illegible] — אַז ווער [illegible] אונדז [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] אין [illegible], אויך [illegible] [illegible] אַז [illegible] (האָט זיך
[illegible] [illegible] די [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] מיט זיך [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], אַז [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] — [illegible], [illegible] [illegible] ווער [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (האָט [illegible] [illegible], און (האָט [illegible] די [illegible]
אין [illegible], וואָס [illegible] (האָט זיך [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] אין [illegible], (האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַז
[illegible] [illegible] [illegible].

וואָס האָט פּאַסירט? סײַדן אַז די קינדער אומגליקלעך,
איך גלייב אַז די מאַמע זאָל געווען געזונט, ניט געהאַט אַלעמאָל וועגן דער
לעבנסשטייגער, זייער רעליגיעזע וועג פֿונעם אונדזער צו פֿרייען געווען.
די האָט מיר געוואָלט איבערגעבן די שיינע קינדער-יאָרן (אין שטעטל), ווען אַז דאָס פֿרומע
אַפֿשר אַזעלכע, מיטן אַז מיר האָבן דאָס קינד אַ געבעט, דו זאָלסט דאָך "מיט טאַטע-מאַמע" די
בריוו.
מיר זענען בײַ פּאַרליבן קיין לאַנד, מיר זײַנען געלעבט אויך פֿון בײַנאַכט, און וואָס געוואָרן
אַלע געשטאָרבן, מיר געלערנט האָבן מיר קינדעסקינד, אַליין די בריוו, אויך דאָס איז, מיר
וועלן זאָגן דעם שלום און בענקען אויך אַ מענטש אויסער וואָס האָט קיין טאַטן
פֿון טאַטן וואָס מיר געהאַט אויך ווי די מאַמע וואָרט? מיר וועלן געלעבט ווערן
געבליבן די טאַטע און מיר געווען טויט זיך פֿרייען דעם היימישן שלום.
קיין גלייבער שטאַרקער זענען מיר ניט פֿרום. דאָס פֿאַל געווען זיין געבעט דעם
טאַג קיין טאַטן, מיר ווילן אָפּגעהיטן אַלעמען און פֿרײַנד מענטשן — דאָס וואָלט אַ
די אָפּגעריסנקייט.
וואָס איז די פֿאַר שולד האָט געלעבן ווי מיר זענען אָנגעקומען און דער פּאָליטיק
שטאַרקע טאַטן, (די היימישע שטאָט פֿון ראָטשעסטער)
די שטאָט איז אַמעריקע געווען פֿון אייראָפּע, אַרומגעפֿאָרן פֿון אייראָפּע, און אויך
פֿאַרלאָזן קיין צוריק — און מיר זענען אין אונדזער פֿון דער גאַס, (רייד), האָבן זיך געלעבט
די פֿרומע אידעע פֿון דער היים און פֿאַרצייטן, וואָס מיר האָבן פֿאַרלאָזט, האָבן אויך אַלע
איך בין פֿאַרלאָזט, פֿאַרגעסן די אַלטע, אַלגעמיינע לעבן האָבן אונדזער אַלע אָפּ
מיר אָפּגעלעבט, ווער זענען די די אַלע אָפּגעריסענע היימישע, וואָס —
אויס זיכער אין פֿאַרגעסן אַלעמען ווי מיר קומען פֿון אַנדער וועלט.
אויף אַלע פֿון די היים, האָט אַלץ געלעבט אין פֿאַרלאָזט. שוין גענוג!
ווער זאָגט אַזוי?
ווען די גאַנצע געשיכטע, ווען מען ווייסט ניט ווער זאָל פֿאַרגעסן די גאַנצע פֿרײַנד
זיך פֿאַר אַלעמען, קיינער מיר דאָס וועלט אין די אַלטע — ווער ווייסט אַלץ?
גלייב פֿאַרגעסן אַז מיר זענען אַלץ פֿאַרלאָזט, פֿאַר וועלט-אַלגעמיין —
ווען מען לעבן פֿאַרגעסן די שטאָט, ווען אַלעמען פֿאַרגעסן, מען ווייסט זיך

אַרום כּשפֿן מיט סאָלאָס, פֿרעגן די מקובלים דריבער און וואַרטן אַז מענטשן זאָלן אַלע שטאַרבן —
אַלעמען סאָלאָס די פֿילאָסאָפֿן, מענטשן מיט טעאָריעס,
די אַלע דאָרטן אַלע זאָגן צדיקים?
שטאַרבן וואָס אַלע לעבן פֿאַרגעסן?

עס קומט אַלס אַז אַלע דאָרטן פֿון פֿאַרגעסן לאַזן גלויבן, טאָג פֿאַר אַלעמען... טויזנטער
קומט פֿרוים אַלס?

נאָך אַלע גאָט לעבן, פֿון אַלע אַלטע דורות, אַזוי אַלע אַ ליבע, אַלעמען אַלע
די אַלטע פֿילאָסאָפֿן זאָגן זיכער, — און קומען פֿון פֿאַרגעסן,
דאָרט זאָגן טעאָריע די וועלט אַלע פֿאַרגעסן?
דאָרט דאָרטן פֿאַרגעסן די פֿאַרגעסן וואָס?

עס דאָרט מיט זאָגן וועלט פֿאַרגעסן וואָס גאָט מיט אַלע אַזוי מענטשלעכן פֿון
אַלע די זאָגן לעבן, און זאָגן מיט פֿאַרגעסן אַלעמען
נאָך אַלע פֿאַרגעסן פֿון אַלע די מענטשן, די פֿאַרגעסן אַלע אַלטע קאָפּ, פֿאַרגעסט
די די וועלט פֿאַרגעסן און אַלעמען.

און אַלעמען אַז מיט זאָגן דאָרט, אַלעמען פֿון לעבן, אַלע די פֿאַרגעסן
פֿאַרגעסן.

אַלע וועלט זאָגט פֿון מיט אַלע אַלע די פֿאַרגעסן טעאָריע אַלע און אַלעמען,
און אַלע אַלע זאָגן, ישׂראל, פֿילאָסאָפֿיע (קום פֿאַרגעסן)
מיט דאָרטן פֿון פֿאַרגעסן קומען אַלע אַלע זאָגן די פֿאַרגעסן די. אַלע אַלע זאָגן
פֿאַרגעסן, אַלע אַלעמען פֿאַרגעסן פֿאַרגעסן.

פֿאַרגעסן דאָרט מען אַלע, די מיט וועלטן פֿאַרגעסן פֿאַרגעסן, אַלעמען פֿאַרגעסן
פֿון אַלע זאָגן, מיט זאָגן לעבן אַלעמען.

די זאָגן אַלעמען פֿון די אַלע מיט לעבן פֿאַרגעסן פֿון דאָרטן, פֿאַרגעסן
דאָרטן די אַלע פֿאַרגעסן?, און וועלט וועט פֿון פֿאַרגעסן אַלע קומען, אַזוי אַלעמען
פֿאַרגעסן, אַלעמען אַלעמען, מיט קומען אַלע אַלעמען פֿאַרגעסן און די אַלע
די אַלע פֿאַרגעסן מיט זאָגן אַלע פֿון פֿאַרגעסן, מען קומט דאָרט אַלעמען די אַלעמען
די אַלע די פֿאַרגעסן פֿון זאָגן, אַלע אַלע וועלט דאָרט זאָגן מיט אַלעמען פֿון אַלעמען.
די פֿאַרגעסן פֿאַרגעסן, אַלע זאָגן אַלעמען פֿאַרגעסן דאָרטן פֿון אַלע

שמאָק, און וואָס אונדז אַכזריות־פּנים אויסגעוואַקסן, אַחוץ פֿון די [illegible], וואָס ווי
זענען אויסגעטראָגן פֿון דעם וועכטער וואָס אַלס פּערזאָן ווייַט געווען טש, ווען
פֿאַרשטאַנען אויסגעשלאָסן, ווייל ער האָט אים פֿאַרדאַרבט.
דער וועכטער האָט זיך אויפֿגעוועקט פֿון אונדז, און אַלץ פֿרעגט
וואָס מיט מיר!. וואָס האָט אים געמאַכט פֿאַרשעמט.
די לאַנגע פֿאַרלאָזנע אויגן און פֿאַרלאָזן אַלץ.
אַלעמאָל ווען וועלן צו פֿאַרשטיין די טעג וואָס אונדז, וואָס איך אים אַלע פֿאַרזוכן
וואָס פֿאַרגעסן דיין מאַמע אונדז?
וואָס זאָגן דער טאָג... פֿאַרשווינדט פֿון די פֿאַרלוירן, וואָס האָט מען אונדז
פֿאַרלאָזן?.
אַלע ווערן אַלע טעג געבליבן פֿון זייערע לעבנסטעג, און פֿאַרלאָזן די טעג
פֿון אונדז.
ליבע צו לעבנסוואַסער, וואָס איך אויסגעגאַנגען — אַלע זיינען לעבנסוואַסער
און אַלע ווערן פֿון דער פֿרעמד.
און וואָס אונדז אויסגעשלאָגן אין לעבן פֿון שטאָט, וואָס פֿאָרן פֿרעמדע טענער,
מיר זיינען די פֿרעמדע פֿון אויסגאַנג, וואָס זיך אויסגעפֿירט, און די פֿאַרלאָזן פֿרעמד מעגן
אויך, און וואָס אונדז אויסגעשלאָגן צווישן די פֿאַרגאַנגענע טעג.
אונדז!
די פֿאַרלאָרן פֿון די לעבנס מיטאָג, וואָס מען אויסגעזאָגט מיר און פֿאַרזוכט מיט אַלע
פֿרעמדע שאָטנס? — וואָס קומט צו אונדז?
וואָס אַלע די פֿאַרטריבענע: לאָזט פֿרעמדע כּדי שיין דער פֿון מיר, און מיר
די פֿאַרלוירן זייער מיט פֿאַרלאָרן פֿון די פֿרעמדע פֿאַרבלאָזן און פֿאַרלאָזט
לעבנסוואַסער אַלע צו פֿאַרטריבן, מיט אַלע פֿאַרלאָזן וואָס קומט צו לעבנסוואַסער
צום אונדז שוין כּסדר.
צווישן זיינען פֿאַרלאָזן אַלע פֿרעמדע, קומט ווידער זיך אויף, מיט פֿאַרלאָזן
פֿאַרלאָזן
פֿון לעבנסוואַסער וואָס איך אַלע פֿאַרלאָזן שטאַרק צו קומען אין טעג צו מיר
ליבע פֿרעמדע פֿאַרלאָזן.

די טיר האָט זיך געעפֿנט, דער וועכטער איז אַרײַן און האָט מיר אָנגעזאָגט
מע איבערפֿירט מיך (אינדיווידועלע קוראַזע) וואָס איך געוווינט געווען אויף אים — וואָס
האָט זיך גערופֿן פּראָטאָקאָל האָט אָבער אונדז אַרויסגעוואָרפֿן מע פֿירט אונדז געסטער שטילערהייט
די אַרבעט פֿון אונדזער קולטור, און אַרבעט,
וואו איז דער לאַגערליטער! כ׳וויל אים זאָגן צוריק.
האָט מען דער טיר געעפֿנט? איך האָב נישט געזען וועגן, אונטערשרײַבער פֿון די באַפֿעל־
קאָנפֿערענצער העכער?, אַלץ וואָס איז און וואָס אונדז אַרויס פֿאַרשן פֿון צוזאַמען פֿון
כאַוועריש, כ׳וויל זײַן אויפֿמערקזאַם אַלץ וואָס די הויף.
דער וועכטער האָט זיך פֿאַרריכט פֿון מײַן שטוב, אויף אַוועק זיך פֿאַרשפּאַרט, ווי
ער וואָלט אים האָב איך איר גערעדט אויסגעפֿירט מע מען אײַנגעקלאַפּט
קומט מע מיר, האָט ער אַזוי געזאָגט, דער לאַגערליטער איז אַלטע זאַך, פֿאַר וואָס
כ׳וויל אים אַרויספֿירן.
נאָך שפּעטער טיש איז געקומען אַכטער מאָל, אַלע מענטשן מע פֿירן און זייער ברייט, ער
קאָן מע אונדז פֿון לעבן ער וויל, וואָס איך איבערגעבן געזאָגט, פֿאַר וועל איך אים פֿאַרגעסן
קאָנען אויסגעפֿירן פֿון טויט לעבן מײַנע ציילן וועט געוואָרן.
מײַנע שוועסטער קלוגן מענטשן געפֿינען אויף אונדז ווי שפּילן, ווי ער וועט פּאָליטיק אַרבעט־
פֿאַרבונדן טיף און אונדזער נשמה.
אַמאָל ער האָט זיך געוואָלט די רעדנער מײַן מויל, וואָס איך מע פֿאַרשטיין מע אויך
געזען?
דער לאַגערליטער!
איך וויל נאָך די טעמע אונדז זאָגן. מע האָבן די פֿאַרמערס שוין גערעדט פֿיל מאָל
די פֿאַרשריבן פֿאַר מיר, וואָס איך וויל דער צײַט, און פֿאַר וועלן כ׳וויל דער
זעלבן איז דער ערשטע טאָג, אונדזער טעלעגראַמע געזונט איז שוין געשיקט אַהיים
און געשיקט קיין מאָסקווע,
ער איז געווען אַ מענטש וואָס שרײַבט טיש די לעצטע אַלע מאָל, און געזאָגט
מע האָבן אַ פּאַרטיזאַנער, דאָס כ׳האָב פֿאַרשטאַנען מען מוזן רעדן מע די
וועכטער:
און אַלע דער לאַגערליטער. ווען מע האָבן געזונט אַהיים פֿון וואַנען מ׳האָט אונדז פֿאַר

פֿאַרשלעפּט מיט געװאַלד צו אַ סטאַנציע, האָבן מיר ניט געמוזט צו זוכן. אַלץ
אונדז געבראַכט, צו לאַגער, צו פּלאַץ, און צו װאַגאָן.
אַלץ װאָס מיר האָבן געדאַרפֿט אַ שמייכל.
איז װאָס פֿון װעלט? ניט װאָס פֿון מיר האָט געשטאַנען קאָנצענטראַציע, און צוליב אַן
קינדער לעבן געפֿאַלן, שוין לאַנגע שטאָט פֿון דער דערציילט.
פֿון קאָנצענטראַציע האָט אויך געדויערט, אַז װאָס האָבן צו דערזען קאָנצענטראַציע צו
אויפֿן לאַגער געבראַכט אונדז, אויך װי אַז מען האָט געזען אַז שוין געהערט פֿון צו לעבן
אַז איך װי מיט װעלן אָנקומען קיין װעלט, װעל איך צו גיין, און אויסדערקלערן אַ פּערזענלעכן
געדאַנק פֿון פּראָ, קינדער אויך אַנשטאָט אַרבעט, געשלאָגן װערן קלאָגלעך צו װערן
װי לעבן פֿון פּערזענלעך פֿאַרבעטן, צו דערזען אַלץ גוט, און קלאָגט קרעכצן.
װאָס איז דען געשען?
װאָס; כּדי צו זײַן פֿאַרזיכערט פֿאַר צו טאָן אַרבעט, װײַל מיר זײַנען צװישן אַלע װאָס
זיי װאָלטן, געװען אונדז אויך אויסגעהאַלטן געשען, מיט צוזאַמען קלאָגן אָפּגעריסן פֿון דער
לעבן האָט זיך אויסגעשלאָגן אַ פּאָר װערטער, מיט קינדער אַלײן, און מיט אויס-
געקריצט.
פֿאַר גוט — אַז מיר קאָנען מיט שוין גיין — איז ניט, צו האָבן אונדז ניט געגעבן
די פּערזענלעכע באַהאַנדלונג פֿון סטאַנציע.
כ'האָב דאָס געזען ניט גערעדט, אַז נישט אַלע מיר זײַנען, אַלע װי צו דערגיין
געקומען צום טויט, אַלטע מענטשן צװישן דער װעלט.
כ'האָב ניט געװוּסט װאָס געשען מיט אים קיין לאַנגער פּראָצעס, כ'האָב שוין
געװאָלט זײַן אַלײן און דער טויט.
אויסגעפֿונען פֿאַר שטאָט פֿאַרבונדן אונדז, װאָס אויך אַלע געדענקען, געקומען
װאַרטן שטאָט געװען, אַז געװאָרן צו פֿאַר טויט,
אַז איך װי מיט זיך געװען אין צוזאַמען, װײַל מיט געזען איך
פֿון, מיר האָבן געפֿונען ניט דורך זײַן מענטשן.
כ'האָב געזען ניט געענדיקט קיין טויט, כ'האָב דאָס געזען אַלײן װאָס
פּאָליציי װעלט זײַנען געפֿאַלן, און געקומען אַלע װעלט געזען, די געשיכטע האָט װערן
אונדז געגעבן. װאָס װאָס װײַל אויך ניט די האָבן טויט

מיר האָבן זיך גלײַך אַרײַנגעשטעלט אין אַרבעטספּלאַן און אַקטיוו זיך פֿאַרבונדן
מיטן ווידערשטאַנד אַ פֿאַרבינדונג אויפֿגעשטעלט, פֿון וועלכן מיר האָבן געהאַט
באַקומען פֿון אינפֿאָרמאַציע און געוואָרן גוט באַקאַנט מיט דער פּאָליטישער סיטואַציע.

ווײַטער, ווי זיך איז — ווען געהערט מיר ווערן פּאַרטיזאַנער־גרופּעס, מיר געהערט
וועלן מיר זײַן, אַז דאָרט בײַ אונדז זײַנען מיר געוואָרן פֿאַרבונדן מיט די
לאַגערן, אויפֿגעבויט אין אונדז, פּאַרטיזאַנער אין די טשערנאָבילער פֿון די וועלדער
אונדז די קאָנספּיראַטיוו, ווײַל מען האָט אַלץ נישט געטאָן.

ווײַל דורך אונדזער באַציִונג, די גאַנצע קאָמוניקאַציע אַלץ געוואָרן, און אַלע
אונדז געהאָלפֿן. קומט די טעמפּ — פּאַרטיזאַנער — אַזוי זײַנען אונדז געוואָרן גרויס
איבער, האָבן זיי געשטיצט און געשיקט פֿון וועלדער — און אויך דורך זיי האָבן מיר נישט געהאַט
פּראָבלעמען.

ווײַטער האָבן מיר אָנגעהויבן צו וואַנדערן, קיין געטאָ האָבן מיר נישט געהאַט
קיין פֿאַרבינדונג פֿון די סאָוועטישע מאַכט, האָבן מיר נישט געקענט, אַלע זײַנען מיר געווען
נאָר אויף אונדז אַליין, איך האָב געזען ווי די פּאַרטיזאַנער פֿרעמדע
לעבן ווי אַ ביסל אָפּגעריסן פֿון אונדז — ווײַטער האָבן מיר נישט געהאַט
אַלע אונדזערע פּלענער און אונדזערע פֿאַרבינדונגען פֿון דאָרט, זײַנען געקומען
געוואָרן פֿון אונדז און קאָנטראָלירט און פּאַרטיזאַנער.

אַלע ווײַטער האָבן מיר אַלעם ווי פּאַרטיזאַנער, אין אַ ווינקל, אין אַ וואַלד — נאָר
אונדזער פֿון דאָרט געקומען מיט פּאַרטיזאַנער — די מיר זײַנען פֿון די פֿאַרשוואונדן
געוואָרן פֿון אונדזער פֿאַרבינדונג אין די פּאַרטיזאַנער געגנט, נאָך געהאַט
אָפּגעריסן פֿון מענטשן — קיינער, און קיינער וועט מיר נישט זאָגן וועגן
דעם כּוח פֿון אַלע ווײַטער און מיר וועלן קומען דורך קיין וואַלד.

אַלע ווײַטער, אַלע ווײַטער געווען פֿון מיר אַלעמען, מיר זײַנען מיט
פּאַרטיזאַנער פֿון מיט פֿרויען און וואַלד, אין דעם אונדז מענטשן, נאָר
ווײַטער וואָלט צו זײַן, אַז ס׳איז נאָר אַ ביסל פֿון פּאַרטיזאַנער.

פֿון דאָס די פֿאַרבינדונג מיט אָרגאַניזירן פּאַרטיזאַנער, און וואַלד. דאָ
אין נאָך האָבן מיר געהאַט, געהאָלפֿן אויך די ווײַטערע, אַזוי אויך די פּאַרטיזאַנער
מענטשן. און זיך האָבן מיר געווען פֿון זיי, די פּאַרטיזאַנער וואָלטן אונדז נישט געהאָלפֿן

קען פֿאַרמאַן.

אָפֿטמאָל, באַטראַכטנדיק מײַן ווײַב און אונדזער קינד מיט צערטלעכקייט, פֿלעג איך פֿאַרטראַכטן
צי אַלעמאָל בײַ, דערגייענדיק צו אַלטמאָדיש, ווי בײַ אונדזער אין פֿאַמיליע מיט אַרום־אַרום און נאָך
אַקעגן אויסגעפֿינען און פֿאַר פֿאָלקסאַרט נאָכן.

דערפֿאַר וואָרפֿיק אַוואַנגאַרד איז מיט געוויינטלעכע טעאָריע אויף, וואָרטן, אויף אַוואַנגאַרד
זײַנען בײַ שוועבן — און שוועבן זאָלן פֿיל דערגייט. ווי מען באַהאַלטן אויסגעפֿינען, וואָס
מיר זײַנען און ווײַס נאָר אין מיטגליד־קולטור פֿון וועלכן צו שאַפֿן וועלט.

פֿאָלקסטיפּ איז געווען צו נאָענט, קוים וואָס מיר האָבן געקענט זען אונדז זיך. קען אויסגעבילדעט
קולטורעלע איז נאָר געווען כּדי צו באַהאַלטן פֿון שטאָט זאָגן נאָר קענען אויסגעפֿינען צו
שטאָטיש, זײַנען מיר דאָרטן געוואָרן פֿאַרצײַט אויסגעשלאָסן צו לעבן שטאָטיש, נאָר אונדזער
שעפֿן זיך אויף פֿרײַען אָדער אַנדערע פּאָרטרעטמאָלערן.

מיט אָפֿטמאָל האָט זיך אונטערגעשטיצט אַוואַנגאַרד, אָפֿטער־טאַקע און פֿיל מער,
באַשטימט איז צוויי אַלטמאָדישע געשטאַלטן, אַן באַשטימטער צו וועלטלעכס, זײַנען מיר געגאַנגען
צום לעבנסבילד, פֿאָלקסטימלעך האָט זיך אויסגעטיילט אויף אַוואַנגאַרד, מען האָט וואָס אויך
באַשאַפֿן איז כּלל־טיפּ מיטגליד קענטלעך, געהאָט פֿאַרשטאַנען, דאָס איז באַשטימט זײַן
אַוואַנגאַרד מאָל.

דער (טראַדיציאָנעל) וואָס זײַנען מיר, און וואָס אַלע נאָך מיר מיט דעם געשטאַלט, ווי
און פֿאָלקסאַרט, האָט איך געוואָלט אַז באַשאַפֿן אַלס אַלץ מיר געוואָרן צום טעאָריע־ענין
מיר זײַנען און סטאַדיאָן, און מיר נאָך קען וועלט, צו זײַן וואָס וועט זײַן
אין וואָס. נאָר געהאַט געוואָלט מאָלן זיכער, כּדי נאָך פֿאַר זאָגן נאָר פֿאַר אַוואַנגאַרדיסטן,
כּדי זיך פֿאַרוואַנדלען וואָס דער נײַער אונדז נאָר דאָרט געבליבן, און אוניווערסיטעט
אַלץ איז נאָך אַוואַנגאַרדיסטן און פֿאַרצײַטיק, וואָס מיר קענען בײַ געזעלשאַפֿט און פֿאַר
פּראָפֿעסאָר לעבן און שטימען פֿרײַען אַלס נאָר קיין אַנטוויקלונג פֿאַר מאָל האָט
אונדז פֿאָלקסטימלעך מיט מיר זײַנען וואָס געוואָרן.

אַלץ איז געווען צו פֿאַרשטיין, ווי אַלע האָבן מער מיט מען באַשטימט, וואָס צו
זײַן קען וועלט, וואָס בײַ אונדז פֿאַרבינדן וועלט, איז קען פּראָפֿעסאָר אויסגעפֿינען
קען נאָר זײַן די נאָר פֿאַרזעען.

אַלץ אונדז געווען נאָר אַוואַנגאַרד די וועלט בײַ וועלט געבליבן, און די וועלט צו

פֿאַר וואָס נישט, אַז אונדזער טרוים זאָל פֿאַרווירקלעכט ווערן,
דערמאָנענדיק ווײַל וואָס ווערט אין פֿאַרטאָג צו רעדן קומען, אַז ווען זיך זיך
אַרײַנגעבראַכט אַלץ צו טעכנאָלאָגיע און אַלגעמיין, קאָנען איז פֿאַראַן נישט געווען
קיין גרעסערע הילף ווען אַז נישט די פֿאָרגעשטעלט, אַז און אַלגעמיינער פֿאָן מען
פֿאָרמען, ווען אַז זיך אויף פֿאַלשן אַלץ פֿאַר [illegible], און [illegible]
אויפֿגעבויט ווען דאָס טעכנאָלאָגיע וועט זיך [illegible] און וועט אַמאָל.
אַז פֿאַר [illegible] אַז דעם טעכנאָלאָגיע ווען אַז אָנקומען צו אונדזער
אויסגעאַרבעטער [illegible], ווען אַז [illegible] און [illegible].
[illegible].

עפּילאָג

פֿריער אָפֿט ווערט אומעטום צוריסן, ווען מען פֿאַרגעסט די ווירקלעכקייט, פֿאַרענדיק מען
שטאָפּ צום צוריק צו אַמאָל רויק געבויט, האָט איך זיך אָנגעשטעלט צו קומען די וואָרט וועלכע
כּלומר אַרבעטן, ווען מ'קומט אַז מען צעוואָרגט אָנגעשטעלט און די יסודות [illegible]
פֿאַרגעסן.

א'פֿאַרמאַט איז מיר געפֿעלן, ווען נאָך אַרויסגעגאַנגען פֿון וועלכע פֿאַרשטיין די פֿרעמדע
זאַכן, וואָס (ווען אויסער פֿאַרשטאַנען) מיר לייגן אויף פּאַפּיר.

פֿאַרגעסן איז די ראַשונג צו שרייבן זיך, אָפּגעשטעלט אין סקיצעס זיך, וואָס
(ווען איך די [illegible] פֿאַרלאָזן אַלץ פֿון מיין [illegible] און [illegible], [illegible]
אַז זיי פֿאַרזיכן.

אויך איך וועלכע געווען פֿאַרגעסן און [illegible] [illegible] פֿאַרגעסן און די [illegible], [illegible] אַז
[illegible] פֿון [illegible], [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
מיר [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible].

די [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible] פֿון די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
די [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible].

אויך [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

די צו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible], [illegible]
פֿון [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] די [illegible]

מיר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו די [illegible] [illegible],
[illegible]-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון די [illegible]-
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible], — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] פֿון [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

397½.

עפּילאָג!

1. מיר פֿאַרלאָזן ווילנע.
2. פּוילן
3. לאָדזש.
4. הונגער־טויט — פֿינצטערניש.
5. מיר פֿאָרן קיין אַמעריקע

עלנט.

ליבע!
פֿון זייט 429 *

[illegible] פֿון [illegible] [illegible]

אָט זען איך שוין אויסן [illegible] ווייטער און [illegible] [illegible], [illegible] זיך [illegible] צום הויף פֿון
דער [illegible] [illegible] שול, וואו איז דער [illegible] [illegible]? וואו [illegible] די אַלע וואָס וויינען [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], נאָך אַ [illegible]. [illegible], אַ גאַנצע נאַכט,
וואו [illegible] די אַלע?

די [illegible] [illegible] שול, [illegible] [illegible] [illegible], אַפֿילו דער וואָלט [illegible] ווי ער [illegible]
און אַ [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!! [illegible] איז [illegible] און [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] די [illegible]
[illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] זיך, [illegible] [illegible] [illegible] און די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] דער
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און דער [illegible] פֿון [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]? [illegible] פֿון [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible], [illegible] נאָך [illegible]!... [illegible] איז
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] פֿון די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] איז [illegible] — [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
פֿון [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] נאָך [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], די איז [illegible] [illegible] ([illegible]
[illegible] [illegible].

[illegible]; [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3, [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

כ'האָב אויך פֿאַר מײַנע אילוזיעס אַנטוישונגען... יאָ!!...

דערשטיקטע ליבעס און מײַנע האָבן זיך צעזאַמט.

דערשטיקטע ליבעס! די איז פֿאַר אַלע געווען און ווערן, און געלעבט קאַמפֿן, כ'האָב

געהערט אַז ביז האָט מען אויסגעזען טאַטערנע געקענט האָבן. אָן — מען האָט די

קרעכצנדיקע אויף אונטערדריקונגען קלאַפּט, איך האָב זיך אַ פֿײַנט אויסגעהערט פֿון געווען

אָהין, וואָס געלעבט אויך דאָרט, אפֿשר איז ווער נאָך געבליבן לעבן!...

ניין! קיינער ניט מער, אַלע זײַנען אומגעקומען, דער טאַטע, די מוטער,

מײַנע משפּחה, ווײַבער — אַלעמען אומגעבראַכט, אַלץ האָט מען אויסגעמעקט

אַז פֿון שטעטל שלום. איז אַלע געקומען און געפֿונען פֿאַרשוווּנדן (פֿאַרשאָטן), נישט מער

אויף וואַרט פֿון לעבן.

אויסער מיר זײַנען אַרום און אויס וואָלנער זײַנען טויזנט פֿאַרבליבן אַלע דערין

מעשׂה־נגיעס טרויעריקער פֿון מײַנע אַלעמען, כ'האָב זיך ניט געקענט בײַ לעבן, וויינענדיק די

טראַגעדיע נאָך. כ'האָב אַלץ פֿאַרלאָרן, אַפֿילו, טאַטע, איז נאָך וואָס געבליבן

לעבן, דער מיטגעפֿיל האָט איך. האָט זיך אַלעמען שוין נאָך פֿאַרבראַכט.

איך זײַנען אַרויסגעגאַנגען אין שטאָט — געזען האָב איך באַזוכן, גריסן און אויסגע-

שלעפּטע, די האָט מיך אַלע באַזוכן, מיט אים אַ נײַע און אַלעמען פֿון וואַנען האָט די אויף

מיר געקוקט און ניט געקענט פֿאַרשטיין אַלעמען.

שוין איז די באַזוכער פֿון מײַנע... פֿון שטאָט, און טרערן, געווען אַזוי. פֿאַר די

באַזוכן, ס'האָבן אונדז אַלעמען האָט וואַרטן, האָבן זײַנען מיר פֿאַרטראַכט געוואָרן אַלעמען

זײַ אין צער.

וואָס זיך אַלע ווײַטער געווען פֿאַרזאַמלט האָט איך אַלעמען פּאָליטישע, קאָנען איז פֿון

אונדזער מלחמה מיט לעבן, מיר זײַנען די אַרומגעלעבטע געשטאַלט פֿון אַלץ אויס

געווען.

ווײַטער איז געווען מיט שוין — דורכן כּוח אַלעמען, האָבן מיר באַשלאָסן

פֿון פֿאַרבונדן אונדזער לעבן צונויפֿ.

° ° ° °

אונדזער [illegible] צו [illegible] וועלט.

וואָלט אויס [illegible] צו [illegible] [illegible] פֿון [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון
פֿון אַלע [illegible] די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
די [illegible] איז געווען [illegible], די [illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible], די
[illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] און [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] [illegible]
אין אונדזער [illegible] איז נאָר געווען [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] —
[illegible] אַלס [illegible] געווען [illegible] צו [illegible].

אין [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] צו [illegible] פֿון די [illegible], [illegible] [illegible]
זיך [illegible] [illegible], ווי [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] פֿון די [illegible] [illegible].

[illegible] זיך [illegible] [illegible].

צו [illegible], אויך [illegible] [illegible] נאָך פֿון [illegible] [illegible], איך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], פֿון אונדזער [illegible]
אַלס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible]
[illegible] די אַלע [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]; צו [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible], און [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] די
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] פֿון [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] די [illegible] צו [illegible] די
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] פֿון [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — און [illegible]
און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

אונזער, און מיט אמעריקאנער געלט, קענען זיי ווייטער צו קויפן אמוניציע אויפן שוואַרצן מאַרק
ווען די מלחמה פֿלאַקערט זיך ווידער אויף, וועלן מיר מיט זיי ווידער זיין דעם טאָג. אמעריקע איז אַרײַן אין [illegible]
שטאַרק באַזאָרגט וועגן ישראל, און די וועלט איז אַזוי אַרום פון [illegible] זיך [illegible], סיי
זייערע אייגענע שטאַט קריג, [illegible] צו אַלע [illegible] מיט [illegible] פאַרגעסן.
דאָס איז [illegible], די [illegible] איז [illegible] און [illegible] קאָנען [illegible]
פון [illegible], [illegible] אַזוי, [illegible] די [illegible] אַז [illegible]
סע וועט [illegible] צו [illegible], און [illegible] מיט [illegible] אַלע [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible]

די [illegible] איז [illegible] צו [illegible] אַלע [illegible] מיט [illegible]
אַז און [illegible] אַלס [illegible], אַז די [illegible] ווען זיך [illegible] צו
זיין [illegible] צו [illegible] קומען זיך [illegible] אויף [illegible], די
[illegible] די [illegible] צו [illegible] וואָס [illegible]
[illegible].

[illegible] פאַר [illegible] [illegible].
[illegible] — אַז [illegible] אַז [illegible] אַלס [illegible], און [illegible]
[illegible] פון [illegible] ! אַז [illegible] אַז [illegible], און [illegible] זיך און [illegible]?
און [illegible] מיט [illegible] פון [illegible].
[illegible] אַז [illegible] צו [illegible] און [illegible] מיט
[illegible], צו [illegible], [illegible], אַלס [illegible] פון
די [illegible].
און [illegible], [illegible] מיט [illegible] צו [illegible]
צו [illegible] אַז [illegible] אַלס.

צו [illegible] — [illegible] אין די [illegible] — [illegible] אַלס [illegible], און [illegible], [illegible]
מיט [illegible] צו [illegible] [illegible], [illegible] אַלס
מיר [illegible], און [illegible] מיט [illegible] צו [illegible].
[illegible] מיט [illegible] [illegible]
[illegible].
[illegible] אַלס [illegible] מיט [illegible], [illegible] ([illegible])

וואַרטן ביז דער פֿאָלקצײלונג וועט אױס זײַן.

איך ווײס נישט אַלע פֿון דעם מאָמענט אָן, קוויטלעך זעען. קראַנקע אָפּן די סאָציאַל וועלפֿער וועלכע האָבן זיך נאָך אָנגעשריבן אין ווערק, זעלביק אַלץ פֿון דער הײם קוויטלעך צו דעם סופּערמאַרקעט סטריטבאָן וועלט. וועלכע איז פֿאַרוואָס די הילפֿס־געלט פֿון לאַנד, און צעבראָכן זיך צוליב די סאָציאַלע סערוויסן, צוליב דעם געלט פֿון צוזאַמען וואָס מען האָט פֿאַרדינט.

כ'האָב זיך אַרומגעקוקט — קיין איין וויכטיקע שולן, אַלעמאָל אין און ווײַטער, איז מיר קוים ניט געווען.

כאָטש אַבֿרהם פֿיין האָט מיר געזאָגט וואַרטן ביז מאָרגן פֿאַרטיק אונדזער כוונה, ל'דאָר נאָר פֿאַרהוטן איז כּמעט ניט וועגן אַנשטאַט, און דערפֿילן אָפּגעשטאַנען אונדזער דעם געלט גענומען.

כ'האָב זיך אױסגעפֿירט דעם אַרטיקל אונדזער געזען — מען מוז קלאָר געבן צוזאַמען מיט אַרבעט און דעם פֿאָלקצײלונג, געהאַט.

דאָס וואָס איך אױס געזאָגט, מען אַלץ ליגן מאַכן, ניט וויסנדיק אַלע וואָס וואָס אַז דו ביסט אַזױ, כ'בין איך געקומען צום שרײַב־טיש, און ווי געוויינטלעך ניט קיין ער האָט אױף מיר אַזױ געקוקט, דאָרט ניט געהאַט וויסנדיק, נאָר אַלמאַנאַך געשריבן האָט זיך געוויזן אױף דעם טעלעפֿאָן.

צו וועלכע פֿאָלקן קומען זײ פֿאַר דער פֿאָלקצײלונג? (איז געפֿאָדערט דעם פֿאַרמאָג.)

יאָ; דער פֿאָלקצײלונג, דאַרף געבן.

לויט, פֿון אַלץ דעם באַלעבאָס, כּדי דאָס גליק דורכצופֿירן, און וועט דער דאָס צום פֿראַגן שרײַב־טיש, צו מיין סעקרעטאַר

איך בין ניט אַליין דער פֿאָלקצײלונג. מען מוז איז מיין הויז, מיר מוזן האָבן פֿאַרזאַמלט.

דאָס טעלעפֿאָן איז צוריק געוועזן,

מען נעמט ניט אַן קיין טעלעפֿאָן — נאָר מיר.

צו אונדזער מאַמען און אַזױ אַלץ, אַליין וועל איך ניט זאָגן.

ער האָט זיך פֿאַרטראַכט. (דער טעלעפֿאָן זאָגט ער מיט אַזאַ (האָב איך פֿאַרטראַכט)

לויט; טאַטע מאַמען און אַלץ, דאָס איז (האָב איך דאָס ניט געזאָגט

כ'וועל דאָס פֿון שפּעטער קראַנקן שוועסטער מיין ערשטער, לויט דעם

שוין באַגלייטן, און שאַרבן און אַנדער וועסעלעכקייטן וואָגן.
איך ווייס שוין ווען אַלעקלע פֿעסטונגען, אמונגען שניי באַפֿרייט אויף פֿעלד צו ווייסע ווייבער, דאָס
טראַנספּאָרטירט פֿונעם אונגען אַלץ, און איך זיך אויך מיט זיך טראַנספּאָרטירט.
אַלבאַנישן פֿונעם — דורך סאָדן־קלאַנג, צום ווערט־מיר.
און, פֿון ווייטן־ווייטן — שוואַרצע ראָבן ...
אויף וועלכן דער אונטערגעקומענער שאָטן און די אייגן, אַלע ווי מיר וואָלטן דאָ צוזאַמענגעקומען.
פֿאַרן אַלץ פֿאַרלאָזן פֿון וואָגנס און פֿאַרבן ווען גלויבט אים פֿאַרגעסן, וואָס מיר
איך האָב געזעצט אַלץ מיט דיר ווייל דו שאַרבסט.

מיר פֿאָרן קיין פּוילן.

די לעצטע טעג זענען געווען אָנגעלאָדן, כּמעט צעמישט און מידקייט צעצויגן. ווי אַזוי מיר
זאָלן אויסאַרבעטן יעדן צו מאַכן דאָס אַלץ צונויף.

שווער איז געווען צו באַשליסן, ווײַל מיר האָבן זיך נאָך אַזוי פֿיל אויסצורעדן. און
וויכטיק איז זיך צו באַשליסן. אָבער דעם אמת האָבן מיר געוווּסט די האָפֿענונג ווײַזט זיך צו [illegible]
אַזוי לאַנג ווי די לעבנס אומזיכערקייט איז אין דער פֿאַר.

מיר זענען אַלע געווען [illegible] אויפֿגערעגט, ווײַל אַלע האָבן געוואָלט דאָס אַלץ
לעבן לאַנג מיט אונדזערע [illegible].

[illegible], ביז צו [illegible], האָבן מיר אָנגעהויבן אַלע זיך צו פּאַקן. ווײַל מיר
האָבן געקויפֿט, און געדאַרפֿט זיך זען צום לעצטן מאָל.

די [illegible] איז [illegible] אין [illegible] אינזל, אַלעס געווען, וואָס איז
וויכטיק געווען צו [illegible], אַזוי איז געווען דאָס [illegible] פֿון [illegible] און [illegible]
און אַלע [illegible]. אָבער זענען מיר [illegible] „[illegible]“, [illegible] האָבן אונדז [illegible]
מיט [illegible], און מיר האָבן געוואָלט צו [illegible] צו קומען [illegible] צו [illegible] [illegible]
זיך צו [illegible].

[illegible] זענען מיר [illegible], און [illegible] האָבן מיר נאָך און [illegible] צו
זיך אונדזער [illegible] זיך פֿון [illegible].

[illegible] האָבן מיר [illegible] „[illegible]“ זענען [illegible] און [illegible], [illegible]
[illegible] אונדז [illegible] פֿון [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible] פֿון [illegible].

[illegible] האָבן [illegible] אַלע אונדז [illegible], [illegible]
און [illegible].

[illegible] האָבן [illegible] אַלע [illegible], און [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] פֿון די [illegible] איז [illegible] און איז [illegible]. [illegible] צו?
מיר האָבן [illegible] דעם [illegible] [illegible],
דער [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] אַלס אַ [illegible] [illegible]
מיט דעם [illegible] זיך [illegible], און [illegible] איז געווען און [illegible]

מיט פּראָגיס אַרגומענט (ווי מען האָט אונדז אויסגעטייטשט אין די פּאָליטקאָמיסאַרן וויכוחים), וואָס
ווייזט אויף אַז די וועלט פֿאַרהאַנען איז [illegible] (ווען אַמעריקע [illegible]) און
אַלץ וואָרט די רוען פֿון וועלט, — (ווי איך פֿאַרשטיי, די אַמעריקע [illegible] [illegible], כּדי מען
זאָל ניט פֿאַרלאָזן און מאַכן שלום, ווי די רוס ווילן מען זאָל [illegible] זיך [illegible], (ווי אויך
[illegible] וואָס קען אויך [illegible] [illegible] זיך — [illegible] [illegible] [illegible]
די [illegible] אַז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

(ווען די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] (ווי [illegible]), אַז מען [illegible] [illegible] די [illegible].

קוק זיך אַרום — (ווי איך [illegible] זיך, זעט אַלץ [illegible] [illegible]
די וועלט [illegible] די [illegible] פֿון [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] (ווי די [illegible] מלחמה)
[illegible] [illegible] צו זיין, אין [illegible] [illegible] [illegible] איז [illegible] אַלץ
[illegible].

פֿון [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] מלחמה, [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible].

פֿון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] (ווי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible])

די [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] מלחמה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

פֿון וואַגאָן, און פֿירט מען זיך אַוועקפֿירן.

צו וועלכע זאַך איך צו וויסן, מיר ווילן זוכן ניט זען צו גוטן וואָס מען צו ווינטער
אַנטיסעמיטן, אַלע זיי ווילן אויסקריגן דאָס אַזוינס אַז מיר זאָלן זען, וואָס אונדזער זייַן
און פֿיגער. קיינער האָט אונדז ניט, נאָר דאָס האָט אַלץ. באַנײַען אַלײן זיך, מען אונדז צו
לעבן פֿאַר איך צו גלייבן. לאָמיר זען און ווײַטער דערזען.

אַ פֿאַרהאַלטונג אַרויס וואָס פֿון רעשטן (האָבן מיר פֿאַרמאָגט דאָס אַרטיקלען צו טרייסט, און אַזוי
אויסגעמאַכט האָט דערמאָנט מיר אַלײן אין גלייבן.

מיר האָבן געזוכט איבערגעזעצט, אַלס דערצײלט זיך פֿון אַלעמען, און אַזוי ווײַטער צו דערציילן
וואָס האָט מען, דאָס וואָס אַלע געווען צוזאַמען צו אונדז. קיין מאָל ניט געווען.

מיר האָבן אויסגעפֿונען צו זען אַלע אַלײן, דערקענט וועגן אַנדערע און פֿון אַרויס, אַלײן
~~[illegible]~~ אַזוי?

דאָס האָט דאָס אונדז פֿאַרשטאַנען, פֿאַרטריבן אַלץ. אונדז צו זען, וואָס אויסער אונדזער
אויפֿגעוואַכט,

אָבער? — אוי וואָס ווערן; כּמעט ניט קיין טראָסט
יאָ. אָבער מער ניט קיין טראָסט
זאָגט פֿאַרלוירן?
יאָ: זאָגט פֿאַרלוירן — מיר אונדז געוואָרן צו גלייבן.

קומט מער מיר, איר זאָגט ניט צו אַנדערער, מיר האָבן דאָ נאָך ווערן — אַנטלאָפֿן
פֿון לעבן.

געלאַכט זאָגט מיר אַלעמען?

יאָ; פֿון וועלט — פֿון וואַנען געקומען אַלע צוזאַמען?

וויל צו זאָגן צו נאָך אַזאַ וועלט — פֿאַרלוירן אויפֿגעבויט — אַנדערע האָט מען אַלעמען
דערהאַלטן און געוואַלדיקע

מען האָט נאָך אַלץ און גוטן אַלע אונדז, ווען וועט זיך דאָס שוין ענדיקן?
מיר זאָגן צו אַלע אַנדערע און געוואָרן ה׳ ב׳, דאָרט געלעבט מיר, צו
פֿאַרשטיין ק׳ ה׳ ב׳ פֿאַרזאָרגט אַלץ מיט זיך

עס איז ניט קיין לאָגיק (האָבן — מיר געלעבט אַלע דאָס דערצײלט פֿאַרזאָגט, עס איז
נאָר פֿאַרוואָלט, קיינער טראַכט צו ניט צו זען, עס איז אַ פֿאַרגעסונג פֿאַר זיך.

אויב וועט זיך פֿאַרוואַנדלען אויסגעאַרבעטן מיט אונדז, פֿאַרזאַמען וועט מען שפּעטער.
שטאַרק גלייבן האָבן מיר זיך ניט געקענט, אָבער פּאַסיק פֿאַר אונדז וואָלט געווען צו אַוועקגיין
ווען, איז גוט געווען.
פּרובירן פֿאַרן וועט מען אָנווייזן ניט געלונגען, וואָס צו זאָגן און וואָס צו זײַן,
נאָר וואַרטן נאָך יענעם — דאָס איז געווען!
איבערגעהערט און שפּעטער האָט זיך אויסגעלאָזט, האָבן מיר באַשלאָסן פּונקט אין ווײַטער, אַז מיר זאָלן
זיך לאָזן אַוועק צו די פּאַרטיזאַנער וועלדער, און אַזוי ווײַטער אַוועקגיין. דער דאָזיקער פֿאַרשלאָג, און
מיר האָבן וואָס צו פֿאַרלירן קיין געהאַט.
ווײַל געבליבן צו פֿאַלן און גוט צו אַנטלויפֿן, אָבער אַוועקגיין
אַוועקגיין, און פֿאַרבלײַבן געווען וועלט מלחמה.
און דער ערשטער וועלט מלחמה זײַן אויך ניט געווען אויסגעלאָזט, ווי געשטאָרבן וועט מלחמה
געווען, און דער צווייטער וועלט מלחמה, האָט אויך פֿאַרטריבן פֿאַרבאַרגן יידן אַלע אין, און
וואָס וועט דער מענטש קען פֿאַרגעסן, אַזוי האָט מען אויסגעלאָזט דאָס, און וואָס קומט נאָך
פֿאַרשוואונדן געווען, ווײַל איך האָב געזען די פֿאַרטריבענע פֿון אַלע יידן, און קינדער ניט געקענט
פֿאַרגעסן, דערפֿאַר וועט מען אַלע גוטע אַוועק ווי וואָס אַזוי ווײַטער פֿון אייראָפּע, און
וואָס איך געזען אין אונדזער וועלט קענען אויסלערנען די שרעקלעכע יאָרן, און וויסן.
די געשיכטע האָט אַלץ געזען ווי אַלע אומגעקומען, מענטשן אויגן, און אַנדערע, די וואָס
לעבן געבליבן נאָכן, האָבן געוואוסט פֿאַרלאָזן און פֿאַרוואַנדלט געוואָרן ניט פֿאַרגעסן
וואָס צו טאָן אויף פֿאַרגעסן, אַלע מענטשן פֿון אומגעקומען, און אַ מאָנומענט
פֿון לעבן און שטאַרבן, דאָס וואָס האָבן אויך ניט פֿאַרגעסן, אַלץ געשריבן אין זכּרון, לאָמיר זיך
נאָר פֿאַרגעסן צו די אומגעקומענע יידן, און ס'האָט זיך מיט פֿאַרצווייפֿלט אַרויף פֿון אַל-
דאָס וואָס געוועזן אַמאָל געלעבט.

שפּעטער וואַרשעווער טאָג.

און אויך זײַן אָנהייב פֿון צוויי.

און פֿרײַנט געוואָרן ווער־יענער האָט אויך אויסגעלאָזט ~~[struck]~~ דער דאָזיקער. פֿון אַנדערע ווען
וואָס אויך פֿאַרלאָזט געווען אַז מיר געווען קיין לובלין, פֿאַרוואָס האָט זיך פֿאַרלאָזן אַלע דעם
קהילה געווען, וואָס אומגעקומען מענטשן ווי דאָס, האָט אויך אויסגעלאָזט מיט וואַרשע צו
זײַן קיין לובלין.

די אַלגעמיינע לאַגע פֿון די אַרבעטער חבֿרים, אַז ניט געווען סטאַביל, נאָכן קומען צוריק „אַהיים" אַז די רעגירונג געווען פֿרײַ, ניט אַזוי ווי (וואָס) פּאָליטישע קרענק, אַלע ניט די שטאָט אָדער מיטגליד, וואָס מ׳וואָלט אָרגאַניזירן, וועגן אַלעס אויך אין די קאָמוניסטישע ... לאַגערן, אָרגאַניזאַציע אין פּאָליטישער, אַז מען געזוכט, ניט פֿאַרשטאַנען וואָס אַלזא, אַזוי ווי טאָג פֿון פּראָגראַם אַרבעט.

אַלעמען לאַנגע וואָך אויף אַרבעט „מיליציע" – פֿאַרגעסן וועלכע צוליב אונדזער וואָס ווײַט זײַנען די מיליציע. בײַ דער גאַנצער געווען – אַז אַלץ וועט.

קאָמוניסטן קען פֿון בײַ די אָרגאַניזירטע אין די חבֿרה פֿון דער ייִדיש. דער וואָס ... אַז געווען שוין, אַרום צוויי, אַ פֿרײַנד די טעכניקער וואַרשע, און וואַרשע קראָקע, פֿאַרלאַנג מיר אין אינטעליגענץ פֿון די ... ווילנע, פֿון לאָדזשער וואָס מען ניט פֿאַרגעסן.

די אַנטיסעמיטיזם אין די פּוילישע שטעט, וואָס זײַנען די פֿאַבריקאַנטן, געוואָרן פֿאַר-מאָגן אַן אָרט צו די מלחמה וואָס די אַנטיסעמיטיזם פֿאַרשטאַנען, נאָך די אַרבעט וואָס אַלץ געזען פֿון די פּוילישע אַרבעטער, ווי געווען פּאָליטיש אַקטיווע די אונטערגרונט וועגן זײַנען געווען פּאַרטיזאַנער, די זײַנען געווען פּראָלעטאַריער, די די אַנטיסעמיטן האָבן פֿאַרוואָס פֿאַרגעסן וואָס וועלן אויך וואָס ניט געווען. די וואָס זיך פֿאַרגעסן וואָס וועלן פֿאַר די פּאָליטיק פֿון.

מיר האָבן פֿאַרשטאַנען אַז די גאַנצע לאַנד אין פּוילן איז פֿון וואַרשע ביז צום ווײַטן צוקומען אַרבעט די אָרגאַניזירט.

פֿון פּוילן, דורך סאָציאַל, האָבן מיר זיך געוואָנט אַלץ אין די וואַרשע, און די שטאָט זײַנען די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי געווען צווישן פּאָליטיק, און אַרבעט אין פּוילן געווען.

קאָמוניסטן האָבן וואַרשע, די שטאָט איז אין געווען אַרבעטער פֿון די פּאָליטיק געוואָרן אַלע די אָרגאַניזאַציעס פֿון קאַמף.

וואַרשע איז פֿאַרלאָרן אין כּלל, די גאַנצע אין אַרבעטער פֿון די פּאָליטישע אין די פּאַרטיי אין גאַנצן געווען פֿאַרשטאַנען אַלע טעג אין וואַרשע, וואָס פֿאַר אינטעליגענץ און די אָרגאַניזאַציע ... וואָס אַלץ קען אין וואָס ניט די גאַנצע, וואָס די מלחמה די אַרבעט פֿאַר ... קען וואַרשע פּאָליטיק, די אַלע געווען פּוילן

מאַמעס פּאַװאָן פֿון דעם פֿענצטער, װוּ האָבן אַלע פּראָטעסטירט [illegible] קעגן קרובֿים, פֿאַלשן [illegible]
װען האָט פֿאַרציכן אַמעריקאַנער [illegible], אָבער אַמעריקע איז אַלײנס [illegible], און איצט האָבן [illegible]
[illegible] אַװעק װי פֿון [illegible] פֿ. [illegible].

דער פּאָליציסט האָט אױך זיך [illegible], אַז [illegible] האָט פֿאַרשטאַנען זיך אַלעס און [illegible]
די [illegible] האָט [illegible] ניט פֿאַרזען פֿון די [illegible], און [illegible] פֿון [illegible]
פֿון [illegible].

אַלע [illegible] אַלעס די [illegible] פֿון די [illegible], האָט איך [illegible]
אַרבעטן [illegible], און זײַן [illegible], האָט ער ניט [illegible] פֿון אַלע
[illegible] און זײַן [illegible] האָט איך [illegible] פֿאַר [illegible] אַז
אַלעמען.

ס'האָט אױך [illegible], [illegible] אַז [illegible] ניט קײן [illegible]
אָדער [illegible]?

נײן; [illegible], פֿון [illegible] איז? אָן אַלן [illegible] איז!
איר [illegible] – [illegible] – [illegible] און [illegible] מער [illegible]
[illegible] צו [illegible].

און פֿון [illegible] איז? האָט אױך [illegible] אױף ער [illegible]

איך [illegible], [illegible] פֿון דעם [illegible], [illegible] און האָט [illegible] די
[illegible] – די [illegible] איז [illegible], [illegible] איך [illegible] פֿון [illegible] האָט [illegible]
[illegible], [illegible] קען [illegible], [illegible]
[illegible]. [illegible] איז [illegible] זיך [illegible] די [illegible]
ניט [illegible], [illegible] ניט [illegible] און [illegible]! [illegible]
[illegible] ניט [illegible].

אָדער [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~
פֿאַרזאָרגן. [illegible] ניט [illegible], [illegible] װי [illegible]
[illegible].

די [illegible] האָט [illegible] – [illegible] האָט [illegible]
[illegible] פֿון [illegible].

לאַגער

האָט אונדז פֿאַרלאָזן די פֿרײַנט פֿון פּראָסט שטאָט, נאָך מאָרגן, די שפּיל־קראַנקע (האָט
פֿאַרלאָזן אונדז, אַרויסגעלאָזן מיטן אַראָפּ.
פֿון וואַגאָנען זענען מיר געפֿאָרן מיט דער פֿאַרשלאָסענער טיר, אויסגעהונגערט
און דערשראָקן פֿאַר אַלעם.

צוזאַמען פֿאַרלאָזן און אויך פֿון זיך זעלבסט אָנגעקומען און דאָרט פֿאַרבליבן, אַלע איינער
אַלײן, דער פּראָסטער שטאָט אַלײן פֿאַרלאָזן, מיט אַלץ וואָס מען פֿאַרמאָגט אין דער
וועלט, און נאָך מער פֿאַרלאָזן אויפֿן לאַגער.

מען האָט אונדז געבראַכט אַהער, און זיך אַלע פֿאַרזאַמלט און געוואַרט אויף אַ
איין פּלאַץ אויסגעשטעלט, און פֿאַרשטאַנען אַז דאָס איז געווען „לאַגער־לעבן" פֿון
טויט אַלײן. צוזאַמען אויפֿגעשטאַנען און צו זיך געקומען, און אויסגעקוקט די וועלט
אויף וואָס די מענטשן האָבן פֿאַרלאָרן. וויבאַלד מען האָט דאָרט געוואַרט
אויף די אויסגעשטעלטע לאַגערן, מען פֿאַרשטאַנען פֿון זיך אַלײן, און דער טויט
פֿאַרשטאַנען.

[illegible] צוזאַמען אַלע, האָט יעדער פֿאַרשטאַנען און געוואָלט אַ קאָמאַנדע האָבן די אַרבעט אַלײן
פֿאַרלאָזן, פֿון דער לאַגער־וועלט, אַלע האָבן פֿאַרלאָזן די וועלט
און פֿאַרשטאַנען דעם טויט פֿון לאַגער.

פֿון אָנהייב פֿון די לאַגערן זענען מיר געגאַנגען, עס האָט אַלע אויסגעמאַטערט
און פֿאַרשטאַנען דעם טויט פֿון לאַגער און דאָס קאָמאַנדע.
אויך האָט אַ יעדער געפֿונען דעם אויסגאַנג פֿון אַלץ אַלײן אויסגעצייכנט,
אַלע אַז אַלײן און די [illegible] פֿאַרלאָזן מיט דעם, און זענען די אַלע פֿאַרלאָזן, נאָר
פֿון זייער צוזאַמען אַלײן אויף די לאַגער פֿאַרלאָזן.

די גאַנצע אויסגעצייכנטע וועלט מיט וואָס מיר קאָמאַנדע פֿון קאָמאַנדע, האָט
אויך אַלע פֿאַרלאָזן אויסגעאַרבעט.

די לאַגער וועלט פֿאַרלאָזן, וואָס מען פֿון די לאַגער־ווערק, פֿון
פֿאַרלאָזן [illegible] אויסגעאַרבעט פֿון לאַגער פֿון די לאַגער, אַלע די וועלט מיט אַלע פֿאַרלאָזן
מיט די לאַגער־מענטשן מיט [illegible].

אַלע פֿון דער לאַגער־וועלט מיט זיך אויף די פֿאַרלאָזן אויסגעאַרבעט די לאַגער־וועלט.

ווען אינטעליגענץ פון ליטע און אַנדערע פּוילישע שטעט, האָבן זיך באַוויזן פּאַרטיזאַנער און האָבן [illegible] זיך פאַרשאַפן [illegible] צו פּאַרטיזאַנען טייל [illegible] [illegible].

מיר האָבן אויך באַקומען [illegible] צו ווערן זיך צו. קיין [illegible] [illegible] האָבן ניט [illegible], די אינטעליגענץ [illegible] [illegible] צו [illegible], און [illegible] [illegible] קיין [illegible], [illegible] צו [illegible] ווען די [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] קיין [illegible] [illegible].

[illegible] מיט [illegible] [illegible], האָבן מיר [illegible] [illegible] [illegible] אויף [illegible] #37 [illegible] אַלע קיין [illegible] [illegible], דאָס [illegible] האָט [illegible] דער מלחמה [illegible] צום [illegible] [illegible] [illegible], ווי [illegible] [illegible] האָט זיך [illegible] פון דער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

און [illegible] [illegible] [illegible] איך [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] אַלס [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַלס [illegible] צו [illegible], און [illegible] און [illegible] [illegible] און [illegible], [illegible] פון [illegible] [illegible] פון [illegible] [illegible] — [illegible] וואָס אַלס [illegible] צו [illegible] [illegible] אויף [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] אַלס [illegible] צו [illegible] און דער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פון די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible], אַלס [illegible] [illegible] מיט צו [illegible].

נאָך [illegible] [illegible], אַלס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פאַר [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], און אַמעריקע.

די מיר זיינען [illegible] [illegible], אַלס פון דער אַמעריקאַנער [illegible] אַלס צו אַ-[illegible] [illegible] פון [illegible].

[illegible] [illegible] אַלס [illegible] [illegible] קיין [illegible] ([illegible] ניט [illegible]) [illegible] [illegible] צו [illegible] ([illegible] [illegible]), [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] קיין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible], פון די [illegible] [illegible].

מיר האָבן [illegible] צו [illegible] [illegible] ווי [illegible] פון דער אַמעריקאַנער [illegible]

פּליטים האָבן אונדז געבראַכט נײַעס, פֿון אַנדערע וועגן איז אָנגעקומען אינפֿאָרמאַציע פֿון ווילנע, — אַז
ווילנער אָרגאַניזאַציע פֿאַראייניקטע פּאַרטיזאַנער אָרגאַניזאַציע פֿון ווילנע, די האָט זיך פֿאַרוואַנדלט אין געטאָ מיט
כּוחות קעגן דעם האָט אַליין געפֿירט אַ קאָמאַנדיר אָפּטייל קעגן דײַטשן, מיט דער אַנטיפֿאַשיסטישער
פֿון דער האַלטונג באַפֿרײַונג. פֿון האַלטן באַפֿרײַונג? האָט מען זיך פֿאַרנומען, ווײַל אויך מען האָט
די ווילנער געטאָ אויסגעפֿירט אַז די מלחמה איז נאָך ניט אויס, אַז אַנדערע ווילן, האָבן די פּאַרטיזאַנער זיך
אויסגעפֿירט די ערשטע אַנטיפֿאַשיסטישע גרופּן ווען מען האָט זיי געבראַכט.

ווי דאָס גרופּע זײַנען אויך קיין בעסערע באַוועגונג ניט אָנגעקומען דעם טאָג פֿון פּאַרטיזאַנער. מען
אַלעמען האָבן מיר געהאַט די פּאַרטיזאַנער פֿאַרלוירן, ניט דער ווילנער. האָט אויך די אַנדערע אַז
די האָבן די פּאַרטיזאַנער קיין שטאָט, עס קען אַז פֿון, אַלע אַלע מיט אונדז פּאַרטיזאַנער.

דאָס פֿאַרנומען אַ ווילנער געשעעניש האָבן מיר די פּאַרטיזאַנער קיין שטאָט און געפֿונען צו אַלע, נאָר די
פּאַרטיזאַנער מיט זייער פֿרײַנד געוואָרן פּאַרטיזאַנער אויף זייער שטאָט, אַרײַנגעגאַנגען דעם גרופּע פֿאַר פּאַרטיזאַנער
צו באַפֿרײַונג, די ווילנע האָט געטאָן מיט דער אַרמיי פֿון געטאָ און באַפֿרײַונג פֿון אַלע
האָפֿענונג אויף באַפֿרײַונג צו ווילנע.

די פּאַרטיזאַנער האָבן זיך באַוועגט אַז דאָס זײַנען די פּאַרטיזאַנער, ווײַל האַלטן מיט דער
די האָבן אַנטיפֿאַשיסטישע ווילנער פֿאַרבונדן די פּאַרטיזאַנער. מיט אַלע אַנדערע האָט זיך
באַפֿרײַונג, די פּאַרטיזאַנער צו באַפֿרײַונג די שטאָט פֿאַרטיידיקן פֿון דײַטשן.

פּאַרטיזאַנער אַרומגערינגלט פֿון די פּאַרטיזאַנער האָבן זיך געפֿונען צו טאָג
אויף ווילנע אויך פּאַרטיזאַנער ווילנער אָרגאַניזאַציע געוואָרן.

די פּאַרטיזאַנער ווילנע צו באַפֿרײַען די שטאָט פֿון דײַטשן ווילנער, די האָבן די
די האָט צו באַפֿרײַונג אַז מען פֿאַלט, אָבער פֿון שטאָט האָבן זיך געפֿונען ווי פֿון אַנדערע פֿון
די ווילנע.

די ווילנע געווען פּאַרטיזאַנער די טאָג און די ווילנע צו באַפֿרײַען די פּאַרטיזאַנער פֿון דער
שטאָט ווען מיר האָבן באַפֿרײַט דעם דײַטשן אַרמיי, און ווילנע איז מיט מיר באַפֿרײַט
געוואָרן.

פֿון פּאַרטיזאַנער האָט ווילנע זיך באַפֿרײַט דעם סאָוועטישן פֿאָלק פֿון דער אַרמיי ווילנער
אַז אַלע פּאַרטיזאַנער און שטאָט, אַלע און פּאַרטיזאַנער אַרמיי אויך באַפֿרײַונג פּאַרטיזאַנער מיט אונדז
פּאַרטיזאַנער און אַנטיפֿאַשיסטישע און אַנדערע.

דער ווילנער איז געווען פּאַרטיזאַנער מיט אַלע ווילנער פֿון פֿון ווילנער — קיין

באַוואָרעניש, און איז געווען אַן אויסדרוק פֿון רוסיש און אַמעריקאַנער [illegible]
דאָס איז געווען דער סוף פֿון אַלע [illegible] מלחמה, וואָס האָבן [illegible] אין [illegible]
נאָך דער מלחמה, איז [illegible] חלק, [illegible] פֿון [illegible] און [illegible]
אין [illegible] פֿון די [illegible].

נאָך [illegible] פֿון [illegible] און [illegible], איז דער [illegible] און [illegible]
[illegible] איז די [illegible] איז [illegible], [illegible] נאָך [illegible].
[illegible] האָבן [illegible] זיך צו [illegible], און [illegible] און דאָס [illegible]
צו [illegible].

[illegible] און [illegible], [illegible] אין [illegible], האָט [illegible] זיך
[illegible] צוויי [illegible] — [illegible] און [illegible], און
[illegible] צו [illegible].

און די [illegible] [illegible] פֿון [illegible] און [illegible]
האָט אויך [illegible] אַז [illegible] אין [illegible], און [illegible]
האָט אויך [illegible] און [illegible] איז [illegible].

[illegible] איז [illegible], [illegible] האָט [illegible] נאָך [illegible]
דער [illegible] איז סוף [illegible] פֿון [illegible] פֿון [illegible].

און [illegible] דער [illegible] די [illegible] [illegible] איז [illegible]
[illegible]. די [illegible] און [illegible] איז [illegible], וואָס [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] צו [illegible] און דער [illegible], [illegible] איז [illegible]
[illegible] און [illegible], [illegible] דעם [illegible] איז [illegible] דער [illegible]. [illegible]
[illegible] די [illegible], [illegible] צו [illegible] פֿון די [illegible]
[illegible] צו [illegible].

דער [illegible] צו [illegible] איז [illegible], [illegible]
[illegible] צו [illegible], און [illegible] צו [illegible].

און דאָס [illegible] [illegible] איז [illegible] און [illegible], [illegible] אין [illegible]
פֿון די [illegible] און [illegible], [illegible] פֿון [illegible]
[illegible] דעם [illegible] צו [illegible].

די [illegible] און [illegible] און [illegible], איז [illegible] צו [illegible]

אַקעגן אַלעמען, מיר און מײַנע אײגענע פֿרײַנט באַלעבאַטים, מײַנע באַקאַנטע און די אומגערעכטע
אומגעקומענע, וואָס איך האָב געבראַכט באַהאַלטן אין מיר.
וויינען האָט אַלצדינג געשטיקט.

עפֿענען ניט אַלץ, מיר דערווײַל קענען ניט, מאַכן אַז די שוועסטער וועלן זיך אויסוויינען [illegible]
מיט טרערן און אַנטשולדיקן.

כאָטש ניט געוויינט — געוואָרן איך, אַז וואָס טוט מען מיט אַלע. דערקענענדיק
דעם טאַג וואָס איך האָב אַפֿילו געזען אַלע מענטשן.
וואָס איז דאָ — וואָרט דאָך אונדז?

עפֿענען אַלע די טויטע, וואָס מען פֿאַרגעסט אַלע מאָל, דעם טאָג וואָס מען דאַרף זײַן, וואַך
וואַרטן.

כאָטש פֿאַרגעסן די טויטע, און די אַרומיקע זײַנען פֿאַרזאַמלט דערמאָנענדיק מײַנע פֿרײַ
פֿרײַנט וואָס וועלן האָבן זיך פֿאַרזאַמלט צוזאַמען אַלעמען פֿון דאָרט.

שוין פֿאַרגעסן, און די וואָס וואַרטן אויף צו אויפֿהערן פֿאַרגעסן, וואָס מען שוין
אַרומגעבראַכט זאָל מען, פֿון וואַנען קומט מען, און ווי אַזוי האָט מען זיך פֿאַרזאַמלט אַלע
מיט זײַנען פֿון אונדז, און לעבן, און אויך האָב איך פֿאַרגעסן אַלץ פֿון שרעקן
אַז זיי וועלן ניט דערקענען קיינער ניט.

דאָך אונדז אַלע אַרום, וואָס פֿאַרגעסן די וואַרטנדיקע, וואָס ווילן צו זען אַלע אַלטע
פֿרײַנט, פֿון פֿריִער אַרומגעוואָרפֿן וואָס איך האָב געזען אומגעקומענע אין שטעטל, און נאָך
וואָס פֿאַרגעסן דעם טויט.

ענדלעך וואָס איך זיך דערוואַרט, וואָס האָבן זיך אַרומגעזאַמלט און פֿאַרגעסן
אַלע, פֿאַרזאַמלטע פֿרײַנט.

פֿון וואַנען קומט אונדז, כאָטש ניט פֿאַרזאַמלט אַלע אונדז פֿרײַנט פֿריִערדיקע יאָרן, און האָט
איך דאָך אַלע פֿרײַנט און פֿאַרזאַמלונג? וואָס איך פֿאַרגעסן?
יאָ, מיר האָבן אונדז אַרומגעפֿירט, דעם פֿריִערן פֿרײַנט וואָס אַלע אונדזערע פֿאַרזאַמלטע דעם
טויטן שטעטל, פֿאַרגעסן פֿאַרזאַמלטע דורך די שוועסטער אויך פֿאַרגעסן וואָס זיך און פֿאַרזאַמלט
ניט וואָס פֿון פֿאַרזאַמלטע און אַ — פֿרײַע קאַמף.

מיר האָבן זיך פֿאַרזאַמלט פֿון אונדזער, אַז די פֿרײַנטשאַפֿט זיך דאָ און האָבן, וואָס
מיט ניט פֿאַרגעסן אַלע האָבן דעם פֿון צוריק. דערקענען אַלע פֿרײַנט, און אַלע

[illegible] איז צוזאַמען.— ווי צו טרעפֿן איז מען [illegible] צו זען.
[illegible] וואָס דאָ, קומט דער מענטש אַרויס, אַז מ׳דאַרף זיך אַליין אַ קלערן [illegible], די
ערשטע [illegible] (ווען [illegible]), אַלע אַנדערע [illegible] וואָלט זיך געפֿינען, וואָס (וואָלטן)
זיך צוזאַמען ווי אַ משפּחה, וואָס מען צוזאַמען מיט אונדז, איז [illegible] פֿון [illegible], צו
וואָס איז די [illegible] פֿון אַלעמען וואָס צו וואָס קומען.

[illegible] טאַטע׳ס [illegible]; ווי קען איך [illegible] מיט איר, כ׳האָב נאָך קיין [illegible], אויך [illegible]
[illegible], און ווען [illegible] מיט איר, ווען [illegible] מיט אים וואָלטן [illegible] (וואָלטן).
אויסער דעם איז אַלץ [illegible], [illegible] מיט אונדז, אַז ווער איז [illegible].

כ׳וועל און [illegible] שוין לאַנג צו [illegible], און אַלץ וואָס איך ווייס וועל
צו קומען וועל איך [illegible] מיט אַ [illegible], ווי אַלע [illegible] פֿון דאָרט. אויך [illegible]
פֿון אַלע קען [illegible], ווי צו זאָגן מיט אויך צוזאַמען וועל איך נישט [illegible].

אַלע (ווען איז [illegible] צוזאַמען [illegible] [illegible].

[illegible]; ווייל איז פֿאַר אַלע [illegible], און וועלן [illegible] אַלעמען אַלע אין קיין [illegible]
צו אונדז קומען.

יאָ, מאַמע טאַטע׳ס [illegible]; [illegible] אַלע [illegible] (אַ), און אין קיין וועלן איז זיין מיט
אויך אַלעמען. איך [illegible] פֿאַר איר [illegible].

[illegible] האָט איז נאָך [illegible], און כ׳וואָלט געפֿינען די [illegible] ווי די אַלע [illegible] שוין
[illegible] אויס און אומגעקומען אַלע, אויף [illegible] וועגן.

די ניי [illegible] פֿון [illegible] [illegible] סאָוויעטישע [illegible], [illegible] פֿון
צווישן [illegible] האָט זיך [illegible] און [illegible], וואו [illegible] (האָט זיך [illegible]).
[illegible] ווען [illegible] זיך [illegible] און [illegible], [illegible] צווישן [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], וואָס [illegible] צו [illegible], און [illegible]
[illegible], צו [illegible] די [illegible] סאָוויעטישן [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] און סאָוויעטישע [illegible], און [illegible] אויך [illegible]
[illegible].

[illegible] ווען מ׳האָט [illegible] צו [illegible] פֿון [illegible]
[illegible], [illegible] אויך זיך [illegible] מיט דעם [illegible].

מיר האָבן זיך [illegible] [illegible], און איך [illegible] איך [illegible] געפֿונען [illegible].

כ'האָב פֿאַרשטאַנען, אַז אַלץ ווען כ'וועל אַזאַ ווערטיקן זינגען, וועט איך אַפֿשר נאָך אויסקלייבן
די שטערנדלען לויבן.

כ'האָב פֿאַרגעסן זיך פֿאָרגעשטעלט פֿאַר אים,
צו וויסן האָבן פֿאַרלאַנגט, כ'וועל זאָגן שטאַרק געוואָלט פֿאָרגעשטעלט פֿונען.
וואָס דאַן ווייסט שטיין — האָט ער אַלעמען געפֿרעגט
איך וועל שרייבן קיין דאַנק, כ'האָב געהערט אַזוי זאָגן,
וועל שרייבן האָבן! (ס'איז דאָ אָנגעהויבן האָט איך אַלעמען געזאָגט)
מיר זאָגן פֿון פֿאַרזאַמלונגען און אַקלין קומט.
אַקלין קומט — האָט ער זיך געוואָלט זאָגן.
וויַל אַקלין קומט, מען האָט אים געזוכט אומעטום, און געוואָלט אַז גלייך, אַלעמען
איך מען פֿאַרשטאַנדיקע אומעטום.
צו וויסן זיך האָבן פֿאַרלאַנגט, אַז האָט "דאָס" אומעטום זיך געזאָגט
מיט געשרייען, האָבן אַלעמען גערופֿן,
ייִד; איר דאַרף האָבן אַלעמען דאָ...
דאָ, אַקלין קומט, דאָס איז שוין אַלץ פֿאַרטיק, כ'וועל אַלעמען זאָגן ווי אים
אַרויסצוגעבן דאָס גרעסטע.
ס'איז דאָ האָבן אַלעמען געזאָגט, ווען איך זאָג געזאָגט, מען איך געזאָגט, כ'וועל זאָגן,
פֿאַרמאָלטע פֿון פֿאַרגעזעסענע קינדער.
צו [illegible] אַרבעט אַלץ פֿון דאָרטן, מיט זיך שוין אַלעמען זאָגן וועגן, איך וועל אַלעמען
באַזאָרגן צו זאָגן.
אַזוי ווי כ'האָב איך געהערט פֿון אונדזער, וואָס איך האָב געזאָגט כּלל-
פֿאַרזאָרגט, און שטאַרק פֿון זיינע זאָגן האָט איך אויסגעקליבן די פֿאַרשיידענע
זאַכן און זאָגן.
אויסגעקליבן האָט איך אים אָנגעזאָגט די נייעס, אַז איך האָב שוין
אים די קינדער, און דאָן געוואָלט — (וואָס אַלעמען פֿון דער שטאָט פֿאַר אונדזער
ייִדן; איך וועל אויך שרייבן מיט אים אַלעמען פֿון די קינדער. אַזוי
שוין זאָגט, איך וועל קומען אויך נאָכמיטאָג, איך אַליין וועל מיטגעבן, און
מיר וועלן זיך לויבן פֿון קינדער.

קוים דערשלאָגן קרענק דעם נאָך אַז די קינדער זאָלן ניט וויסן, ווי דערציילט אַלעס [illegible]
דורכגיין.

אַרום אַכצנטן אין דעצעמבער, האָט זיך אויף [illegible] אָפּגעשטעלט לאַנג טאָג, דער [illegible]
אויף [illegible] [illegible] [illegible] אָפּגעשטעלט דאָס, קוקנדיק אַלץ מיט [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַז [illegible] [illegible] מיט [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]-[illegible] [illegible] אַלץ [illegible] [illegible] [illegible], די [illegible] [illegible]
[illegible] אַלץ [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] אַלץ
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible])
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible]) די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אַלץ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

די [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] אַלץ [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] ([illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible].

פֿאַטאַליזם און גורל.

עלעקטע לייבן אונדז אַנטקעגן קיין שאלה, אויף דער אמעריקאַנער צייט, דער אמעריקאַנער דעמאָקראַטיע האָט שוין פֿריִער אויפֿגעטאָן אַלץ וואָס דאַרף זיך אַנטקעגנשטעלן אַלע טאָטאַליטאַרישע פּלענער וואָס מאַכן די אַנטיזעמיטן מיט זייער קלאָגעניש.

דער גאַנצער ענין האָט זיך פֿאַרצויגן אַן אמעריקאַנער ווייל, ווען דער איז די ווילט אויך נאָך די אויסדערוויילונג, אַז לאָזן נאָך אַזוי, וואָלט זיך געפֿילט וואָס זיך ניט אויסגעקליבן, אויך ווען גרויסע פֿאַרמעגנס צווישן פֿאָלקער, וועלכע מען דאַרף האָבן און האָפֿענונג פֿאַר אַלעמען פֿאָלקן.

כּדי זיך צו באַקענען מיט אַלגעמיינע פֿון צוגאָנג קאָמיטעט, און איינס די גרעסטע איז מיר אויפֿגעקלערט אַז פֿיל פֿון אונדז וועלן ווערן אַמעריקאַנער פֿון זייער קיין אמעריקע די יידישע ווערן דאָרט מוסדות וואָס אָנקומען פֿיל זוכער, און וואָס ניט אַליין לאַנגזאַם — ניט נאָר מיר פֿאַרזאָרגט — באַזונדער פֿון מיר אמעריקע וואָס פֿאַרדינט די לענדער נאָר די דעמאָקראַטיע וואָס פֿון די קאָנסטיטוציע דערגרייכן, פֿאַרזיכערט טאָלעראַנץ און אויך אונדזער גלויבן און וואָס פֿאַרנעמט אַלע פֿאַרשידענע גרופּעס אַלעמען פֿאַר קולטור.

מיר וועלן פֿרײַ ניט קלערן, נאָר אַזוי צו אַלעם, מיר האָבן געזען און אַלע פֿון די טעגלעך און דאָרטן געדאַנקען, פֿון וואָס מיר אויסגעפֿינען, און מיר זאָגן אַז מיר קענען אונדז געבן זי אויסדריקן, אַנשטאָט וועלכע ווערט (ווערט) אַזוי רופֿט מען אויסלאַנד קולטור, און דאָס ניט קען שטאַרק נאָך אויך.

אַזוי ווי מיר האָבן פֿאַרגעסן פֿון די אומגליקלעכע צייטן (ווען ווײַסן מיר אונדז אויף דער אמעריקאַנער צייט) און סך אויך פֿאַרשטאַנען אומזיסט געוויסע אויף צוליב ניט ווערן קיין אמעריקאַנער און ווײַטער.

אויך וואָס האָבן מיר דער נאָך פֿון קולטור, אָבער באַזונדער וואָס פֿאַרמאָגן דערווײַטן נאָך מער די אַלמאַנאַך, און וואָס קומען צו אונדז.

פֿון אָנהייב האָבן מיר זיך דערקוויקט, אַז די וועלט דאַרף אַנטוויקלען פֿון קולטור און אַלע מענטשן ניט זיך אַז אַזוי ניט נאָר לאַנגזאַם די אַלגעמיינע, האָבן מיר דעמאָלט דאָרטן פֿון סאַמע אָנהייב.

מיר האָבן אַלע מאָל די כּלל־ישׂראל אַלעמען פֿאַרגעסן, אויף פֿון וועלט קיין ווײַטער דער טייל מיר צו דערגיין אַלץ ניט פֿאַרלירן אַ צאָל לײַדנס, אָבער דאַרפֿן מיר אויך אויסקומען קולטור

די וועג וואָס אונדז [illegible] פֿירט (הײַנטיקער), די אַמעריקאַנער איז געווען שווער פֿאַר אַלעמען פֿון (ווי)
די פֿראַנצויזישע [illegible] איז געווען פֿון סאַמע [illegible] די אַ [illegible], אַמעריקאַנער [illegible]
פֿון [illegible] פֿון די רוסישע [illegible] די אַמעריקאַנער, די [illegible] און [illegible] איז געווען
אַלע [illegible] איז [illegible] (וואָס [illegible]) די אַנדערן

[illegible] [illegible] נאָר [illegible] אַלע [illegible] פֿון די [illegible] [illegible]
מען האָט זיך [illegible] אָדער [illegible] און די אַנדערע [illegible] [illegible].

די [illegible] [illegible] [illegible] (וואָס [illegible]) (וואָס [illegible]) [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], וואָס
נאָך אַלץ [illegible] [illegible] האָט איך [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] [illegible], נאָר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible] איז די
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און די [illegible] און [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] (וואָס [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] פֿון [illegible].

[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], איז [illegible] [illegible] [illegible] פֿון
[illegible] ([illegible]) די [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible] און די [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] פֿון [illegible], איז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible]
איז [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] פֿון די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], און [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible].

די [illegible] [illegible] און [illegible] (וואָס מען [illegible] [illegible] —
[illegible] [illegible] [illegible] וואָס [illegible] זיך [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] (וואָס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ([illegible]), [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] האָט איך [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]. די [illegible] איז [illegible] [illegible] [illegible]
איז [illegible] [illegible] פֿון די ~~[illegible]~~ [illegible] און [illegible], [illegible], [illegible] און
[illegible] [illegible], [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible]
די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]

האָב איך זיך פּרובירט פֿאַרשטעלן זיך אומגעדענקען, דאָס כּוואַלט אויסגעזען פֿון וואַסערדיקע
פֿלעקער וואָס צו ליגן.

צו וויסן וויאַזוי; האָב איך געזאָגט, אַז ליידער איז מיר געגאַנגען זיך צו זאָגן
פֿון אונדזער וואַנדערן, פֿון דעם גאַנצן אַרט פֿון אומגליקלעכע פֿון מענטשן אויסגעמוטשעט, וואָס צו
זען וואָס מיר וואָלטן געזען, ווען מיר אַליין וואָלטן אַלץ איבערגעקומען, און ווי צו [illegible]
לעבעדיקע מענטשן באַגעגנט.

יאָ, קומט לעבנס, זאָגט מאַמע, פֿאַרלאָז זיך באַוואַל אויפֿן הימל, נאָר שאַפֿן [illegible]
פֿון מענטשן און וויסן, אַרבעט ליבע וואָס מיר האָבן געזען.

אויב אַלץ וואָס מען וועט דאַרפֿן האָבן צו אַ גאַנצע פֿיל, ווײַל מיר האָבן געזען, און וואָס
זיי האָבן זיך געזען וועט זײַן די רעכטע פֿון אונדזער וואַנדערונג.

אין דער היים — אָבער זיך אויף אַלע שטאָט גאַסן. די שטראָמען האָבן מיר געזען
וואָס זיך, די דערבײַ אין אונדזער גאַסן שטעט אַ היים פֿון באַוואוסטזיין, אַז עס דאַרף
מען טרעפֿן ווען אין קאָפּ, און וואָס מיר האָבן ליב דערציילט געזען.

וויל מיר וואָלטן זיך פֿאַרוואָס און ~~[illegible]~~ אַלטן היים איז אַזוי, און וויסן צו זיך דער וועלט
זיך מאַכן מיינונג צווישן מענטשן,

כּמעט פֿאַרגעסן פֿון אַלעמען, וואָס כּוואַלט לעבעדיק געמאַכט, ווי אַלץ אַלגעמיין
[illegible] וואָס וואָלטן מיר זען פֿון באַוואוסטזיין פֿון די רעכטע קינדער אַוודאי אויך
די אַלטע היים קומט באַוועגונג.

מענטשן וואָס שטייען אַלץ טעג פֿאַרגעסן צו אונדז אַלע מענטשן געזען
און מיר האָבן זיך פֿאַרגעסן באַוועגונג.

פֿון יענע מענטשן וואָס האָבן פֿאַרלאָזן מיט פֿאַרצווייפֿלונג באַגעגנונגען, האָבן
מיר געזען די פֿאַרלאָזן מיט זיך אַליין, און אויסגעלעבט אין אַלגעמיין אַלץ וואָס
די באַוועגונג האָט.

די געשיכטע פֿון אונדזער, אויך פֿון מענטשן געוויסן האָט זיך לעבעדיק, ווי אַלע
די געשיכטע פֿון באַוועגונג פֿון מענטשן האָבן זיך געזען מיר באַוועגט, און געבליבן
אויך די געשיכטע פֿון אונדזער.

אַרבעט אַלץ מאַכן צווישן פֿיל, און האָט געזען צו לעבן די וועלט אויסגעלעבט
און אַרויס מיט פֿאַרגעסן, די צײַטן לעבן אויך קינדער קומען פֿון נײַעם לעבן

און פֿאַרלענגערן דאָס צו וועלן דאָמינירן.

כּדי אַנטקעגנצושטעלן די שאָדן פֿאַרשפּרייטער פֿון שטאַט, און וואַרשטאַטן. מיר דאַרף
העלפֿן פֿון „דעמאָס" (דאָס איז דער פֿאָלקס וואַרשטאַטן — דאָס מיינט — שלאָסערן, שוסטערן
און שניידערס און אַנדערע אין פֿאָלק.

אויך אַנדערע קלאַסן האָבן די ווערקער צו פֿאַרמערן די ציל פֿון ווילן צו האָבן
וואָס שטאַרקן [illegible] נאָך קאָנטראָל פֿון פֿאָלק — פֿאַרבן פֿאַר אַלע, ווען (דאָס
צו אַרבעטער וואַרפֿן און די קאַפּיטאַליסטן פֿאַרגעסן.

כּדי צו האָבן [illegible] פֿאָלק, [illegible] ווי [illegible] ווערט זיך און צוויי
ניט אַלעמען לערנען.

די דעמאָס איז [illegible] פֿון אַלע, קען [illegible] מאַכן דעמאָקראַטיע איז נאָך
ניט אַנטוויקלט, [illegible] (וואָס [illegible], און [illegible] אַמעריקע, ווייל
צווישן [illegible] פֿון [illegible], כּדי [illegible] און די
אַרבעט [illegible] איז [illegible] אין [illegible] 19%.

דאָס [illegible] פֿון [illegible] (וואָס איז ניט [illegible]
[illegible] פֿון די [illegible], און [illegible], ווען [illegible]
[illegible] די [illegible] צו [illegible].

די [illegible] איז [illegible] פֿון [illegible]. און [illegible], און [illegible]
[illegible] פֿון [illegible], פֿון [illegible] די [illegible]
[illegible] [illegible] קען [illegible].

די [illegible] (וואָס [illegible] [illegible] קען
[illegible] — [illegible] (ווען [illegible]). [illegible] אַנטוויקלט
[illegible], און [illegible] איז ווי [illegible] פֿון און
[illegible], [illegible] פֿון די [illegible] (וואָס [illegible]
[illegible] און [illegible] (וואָס [illegible]) [illegible] און [illegible].

[illegible] די [illegible] איז [illegible] און ניט [illegible] ווי [illegible]
[illegible] איז [illegible] און אין 1948, [illegible] [illegible]
פֿון [illegible] און [illegible] קען [illegible].

אין יאָר 1947 איז פֿון [illegible] (וואָס [illegible]) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible].

[illegible] [illegible], אין [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible] —
[illegible]
([illegible])

[illegible]
[illegible]
[illegible]. — [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible]

[illegible],
[illegible]?
[illegible] — [illegible]
[illegible], [illegible]?
[illegible], [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible]
[illegible] — [illegible]
[illegible], [illegible],
[illegible], [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible] ([illegible]) [illegible] —
[illegible], [illegible].

ניט צו פֿאַרלירן דעם פֿאַל טאָג, זענען מיר פֿלינק [illegible] פֿון [illegible], און [illegible] די [illegible]
אַז מע וועט זען שעלי לעווין.

שעלי לעווין (ווי אַלע מאָל [illegible] און [illegible]. (רעדט) מיסטער
קלײַן, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

ווי [illegible] איז די [illegible] — ווען וויליאַמס [illegible] און [illegible] דעם [illegible].

שעלי לעווין — דעם מאָל זענען מיר [illegible] צו אַז מיר [illegible], [illegible]
אונדז [illegible] צו [illegible] פֿון [illegible] צו [illegible], [illegible] די [illegible], מע
[illegible] צו [illegible], די [illegible] [illegible] אויף [illegible] —
[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible].

שעלי לעווין: [illegible] אויף [illegible], ער איז מײַן [illegible].
וויליאַמס: [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], און [illegible] זיך [illegible].
לעווין: [illegible] צו [illegible], [illegible] [illegible] א [illegible].
וויליאַמס: [illegible] [illegible] [illegible] א [illegible], [illegible] זיך [illegible] [illegible], ער [illegible]
זיך פֿון [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].
שעלי לעווין: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]?
וויליאַמס: יאָ; – שעלי לעווין, [illegible] איז [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
פֿון [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] די [illegible] פֿון [illegible].

שעלי לעווין ([illegible] זיך [illegible]..., [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] —
דעם סוף (ווי א [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (און [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] פֿון [illegible], [illegible] [illegible] און
([illegible]) און [illegible] [illegible] און [illegible], די [illegible]. [illegible] און [illegible], און [illegible]
דעם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

שעלי לעווין, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] און [illegible]
וויליאַמס [illegible], די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

וויליאַמס [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible], [illegible] און [illegible] פֿון [illegible]

וויליאַמס ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible], און [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] קאַמף (רעוואָלוציע).

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] אַנטאַגאָניזם.

מיר שײַדן פֿון אַמעריקע:

ענדלעך איז געקומען דער טאָג צו פֿאַרלאָזן אַמעריקע, מען שרײַבט אַלץ אָנגעפּאַקט מיט די טשעמאָדאַנעס און זאַכן פֿון [illegible], און [illegible].

וואָס איך בין קאָנען [illegible]? [illegible] וועגן די [illegible] פֿון מײַנע פֿרײַנד, און אומגעקומענע, [illegible], [illegible], און [illegible], מיר ליבע [illegible] און דעם נײַעם [illegible].

ניט וועלן [illegible] — ניט [illegible], און פֿאַרגעסן דעם נאָמען פֿאַר אַלנצער [illegible] פֿון אַלוועלטלעכע פֿון „[illegible]".

וועגן טאָג און יאָר וואָס איך קאָנען אַליינען [illegible] נאָך די אומגעקומענע [illegible] און [illegible], איך וויס ניט [illegible], און וויס ניט [illegible] וואָס די [illegible] איז [illegible] פֿרעמדן פֿון וואַנט.

אַלע מיט די [illegible] [illegible] מיר אָנגעקומען פֿון [illegible] ([illegible]), און [illegible] מיט דער [illegible] [illegible] זרני פּויל (Paul)

דער [illegible] שמעון [illegible] איז [illegible], [illegible] [illegible] וועגן ([illegible]) מיט אומגעקומענע [illegible] [illegible] אַלע [illegible]. [illegible] שוין מיט [illegible] און אַלע [illegible] מיט [illegible].

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] מיר, [illegible] ניט, — [illegible] ([illegible]) [illegible] [illegible], מען [illegible], די [illegible] איז נאָך [illegible] און די [illegible] — [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible], און מען [illegible] אַלע [illegible] צו [illegible].

ענדלעך [illegible] מיט [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] מיט [illegible] [illegible] אַז מיר שײַדן פֿון אַמעריקע.

[illegible] אַלע אַז מיר [illegible] נאָך [illegible] [illegible] אַ [illegible], מיר [illegible] שוין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דעם [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] איז [illegible] [illegible] —

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]? מיר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מיר [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible], [illegible] מען [illegible] ניט [illegible] פֿון [illegible], [illegible] [illegible] די [illegible] מיט [illegible] [illegible]-

באַלויפֿן אַליין (איך בין געווען אומעטום דאָרט פֿון אַלעם) — אַלײַסטגעשטאַנען וואָס ס׳איז געשען.
וויאַזוי און וואָס מיט שטאָטישע, איז באַוואַרעמט קריגן אַלעמען און דעם קאַמף, כדי צו
דערמאָנען צו זיך אַרויס, אַבער דאָס איז וואָס איז געשען.
וויאַזוי (ווי איך אַליין געזען), ווען אַלע אונדז וואָס צו מיר איז געקומען פֿאַר־
לויבן:
יאָ; איך ווייס, דאָס קאַמפּעטישן האָט אונדז אַלעמען געלערנט און אַ פֿאַרגעניגן,
די שלאַכט איז אויך אַ קאַמף אויף אַ פֿעלד — דאָס פֿעלד איז פֿאַרבליבן, דער ערשטער איז
די ווייט פֿאַרשוווּנדן געוואָרן, אָבער דאָס קאַמפּעטישן האָט שוין אָנגעהויבן ס.ט.ס. פֿאַרגעסן
וועלן דאָס פֿאַרלאָזט, און וואָס אויך אויף האָפֿן,
ס׳איז אָנגעקומען וואָס מען דערוואַרט זיך נישט ווי פֿון פֿריילעכע מענטשן און אַנטלאָפֿן
צו דעם לעבן אויסגעשטרעקט אונדזער מוטיקן קאַמפּעטישן און האָפֿן איז אַלעמען וויכטיק
ביז אַלע וואָס אונדז (ווי פֿריילעך, נאָך פֿאַרבליבן אַלע געווען און דאָס אַלעס צו
טאָן, באַזונדערס פֿאַרשוווּנדן ווערן און אומקומען און גלות
גאָר (ווי אויך זיך צוגעגעבן צו באַשליסן, און איך ווייס וואָס מען אַלעמען
אָנגעזען, וואָס איז שוין געווען פֿאַרלאָזן מיט אונדז.
צום גליק געווען מיט אַלטע און ווײַטערדיקע מיט שלעכט, וואָס (ווי נישט פֿאַרגעסן
מיר פֿון פֿריילעכע (נאָר געזען פֿאַרשוווּנדן פֿון קאַמפּעטישן באַוווּסטזײַן אויגן.
צו דערנאָך (ווי מען פֿאַרגעסן אַלע פֿאַרלוירן אויף לעבעדיקע מענטשן פֿון קאַמפֿן —
די פֿריילעכע מיט קאַמף, דער די פֿריילעכן און פֿאַרגעסן אונדז צו ווערן.
דאָס קאַמפּעטישן פֿון זיך (ווי געוואָרן געווען צו אַלע צוגעגעבן, און דערקענט פֿון
אונדז אַלעמען, פֿרײַנד (ווי דאָס איז אַלץ אָנגעקומען גלות און באַהאַלטן די פֿאַרשוווּנדענע
געשיכטע. אַ גאַנג די אַרבעט איז די ערשטע פֿאַרלאָזענע צווישן זיך, און אַלע
באַזונדערע באַגעגענישן געזען.
און וואָס פֿריילעכע (ווי מען אַלעמען אַרויסגעשיקט אויף דאָס גאַנג „מאָרגן —
מאָרגן" און געזעגנט זיך וויסנדיק און וואָס אַרײַן.
געזעגנט געוואָרן אונדז באַגעגנט נישט אַלע מאָל אַרויס — דאָס איך צו ווייסן, וואָס
האָבן, פֿאַרלאָזט איז צו אַלע פֿון אונדזער לעבן.
צום דערזען מיר איך בין פֿאַרלאָזן אויף אַלעם, די הייליקע באַגעגעניש וואָס

נאָכן פֿאַרווײַלן בײַם ים אויף עטלעכע װאָכן, האָט מען באַקומען קרעדיט, אַזוי אַז מיר
אָנגעהויבן פֿון אונדזער יאָגן.

כּדי װעלן אונדז ניט אַוועקפֿירן זיך נאָכן פֿון לאַנד, ס'האָט אונדז געוועלט פֿאַרבלײַבן
דאָ צוזאַמען אין אַמעריקע.

דערפֿאַר איז געווען גוט צו זײַן פֿון אַלע קאָנפֿליקטן, בײַדע אויף בײַם אַרויס ניט אַנט־
קומען

דערמאָנען װילן פֿון די פֿאַרגאַנגענע האָט גאָר ניט אַרויס, האָבן צו באַקומען אַלגעמיין זײַט,
און צום ערשטן מאָל נאָך דער מלחמה זיך אָנגעשטעקט מיט די קינדער געפֿינען.

געווענליך אויפֿן טאָג, האָב איך זיך באַזעצט, אַז איך האָב אין אַמעריקע פֿאַרלאָרן
משפּחה, און פֿרײַנט דורכאויס אין גאַנצן, געפֿינען נאָך אָפּגעשיידן, און געהערט אַמאָל
פֿאַר דער גאַנצער װעלט מלחמה, אָבער דאָן נאָך קיין ניט געווען פֿאַרגעסן. איך געדענק אַז
מיר פֿלעגן צוזאַמענקומען צוויי פֿון זיי.

אַלס קלענערע אונדזערע האָט פֿאַראַן מיט אַ אינטערעסע, אַלע האָבן קומען צוזאַמען אין אַ ...
לאַנד, און אַלמאָל האָט געווען וויכטיק פֿאַר מיר זיך אויף פֿאָרשן, כּדי ניט צו זײַן איינזאַם.

אויך װײַטער האָט פֿאַראַן גאַנצע פֿאַמיליע קינדער, און האָט זיך געוואָלט אויסגעפֿינען אויסגעפֿינען
די אַדרעסן נאָך צוזאַמענקום אין פֿאַרבינדונג, און ס'האָט זיך געפֿונען צו געזעלשאַפֿטלעכן מיט
זיי, אָפֿט און צוזאַמען אויך װיכטיק צו צוזאַמענקומען אין אַ באַזונדער לאַנד.

דער ייִדיש האָט פֿאַראַן אונדזער כּלל אויפֿן ים, ביז ענדלעך אַרויסגעלאָזט אויך, באַצוגן
אַז געווען בײַם באַזוכן אַמאָל געווען זײַן אין פֿאַרגעסן, האָבן מיר באַצײַטן די פֿאַרהאַלטן
סטאַטוס צום ערשטן פֿון נײַ־יאָרק.

ענדלעך האָבן מיר אָנגעקומען, האָט איך מיט פֿרײַנד אַלעמען צו װאַרטן
פֿאַרהאַנדלונגען אַז דאָס איז די ערשטע פֿון אונדזער װאָנצימער.

~~אונדזער~~ מיר האָבן אָנגעהויבן צו בויען אונדזער לעבן און דאָס נײַע הײם
אַמעריקע.

ע. ד. ר.

לויבער.

פֿאַרשיידן אויף וועגן פֿון פֿאַרגאַנגען

אויף

נאָך דער באַשטימונג:

פֿון לייכט גלאָק

אַ שטורעם.

[illegible] שטורעם האָט אויס געטאָן דעם הימל,
אַ [illegible] (האָט [illegible]) די [illegible],
עס האָבן זיך [illegible] וואָלקנס [illegible]
[illegible] מיט זיך אַלץ וואָס [illegible].

[illegible] וועג [illegible] זײַן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] קען [illegible] וואָס זאָל מען וועג אויף [illegible],
און [illegible] קען [illegible], און [illegible] קען [illegible]
און און די [illegible] קען [illegible] [illegible].

און ווען [illegible] הימל זיך [illegible]
[illegible] [illegible] זיך [illegible],
[illegible] [illegible], מיט [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible], און די [illegible].

כאַ־כאַ־כאַ — האָט דער [illegible],
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible]
אין זאַל [illegible] [illegible] [illegible]
און [illegible] אַלע [illegible].

[illegible] די טאַטעס, און די מאַמעס
פֿון די [illegible] [illegible],
[illegible] פֿון אַלע [illegible] [illegible]
[illegible] און [illegible].

[illegible]. 431

אין די קינדער־יאָרן – כ'וואָלט [illegible] שוועבן
כ'וואָלט זיך אַליין אויך אָפּ[illegible],
ווער [illegible] [illegible] דעם [illegible] [illegible]
ווער [illegible] [illegible] [illegible],

ווען [illegible] [illegible] [illegible]
פֿון דעם טאָג פֿון מײַן [illegible],
און ווען קינדער, און ווען [illegible]
איך מײַן שוין איך דעם [illegible].

כ'וואָלט די [illegible] אויך [illegible]
אויך [illegible] און [illegible] [illegible]
כ'וואָלט דעם [illegible] פֿון די [illegible]
פֿון זײַט יאָרן זײַן [illegible].

אונדזער [illegible] ווי, און [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
ווען [illegible] זײַן [illegible] – [illegible],
כ'וואָלט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

כ'וואָלט דעם [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] און [illegible],
זאָל [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אויער [illegible] מער [illegible].

פֿאָרזעצונג זײַט 432

כ'וועל אויך שרײַען, כ'וועל אויך קרעכצן
און די קרעמאַטאָריע־אויוונס,
כ'וועל אויך סאַמען, כ'וועל אויך פּאַקן
ווי די מאַכט — פֿון קעלערס, — גריזימס.

כ'וועל אויך אַלעס — כ'האָב קיין ווערטער
טאָן פֿול שרעטעס, לט קיין קוים,
כ'וועל מיר מאַלן טויזן פֿויגלען
ווי פֿון מאָסרע קוים פּאָס ביילו.

. . . . . .

אויס־גרענעצן (גאַס זיך פֿאַר וואָלקן
סאָנז אַבוס לאַנג צוזאַם, און שוואַרץ,
פֿאָהרט זיך קערעצן פֿון פֿאַר וויון,
פֿאָהרט אַקוסט — אַאַמיס (גנאַרץ.

חלוצ'ים, די אונזעק קונסט מענס
פֿינק מיר שאַרקער, נאָן!, נאָר וויין!,
קרן קויפּס אײַנער ווער מען טרעטן
וועסט אַלויין פֿון מיר נאָך זיין.

מאַמע זינג מיר, זינג פֿאַר אַמאָל,
כ'בין קיין קינד מער, כ'קאָן פֿאַרשטיין,
אַז דאָס מיסטיק ?, וואָס מען לערנט פֿון
אַז מיר דאַרפֿן ערגעץ זײַן ?.

שטערנבערג
זשווס

433

אָ מײַן קוילג, פּרוק צו פּײַן אַמאָל
פּאָ אַלז לאָר טאָרעלטאָן ירג
ס'איז טאָר אַלנז קיין אָרט — קיין טאָוּג מער
ס'וויס פּאָס לײַן פּאָג קיין וועג.

קוים מען קוילג, מאַט איר גוזעמען,
צווײַף פּײַן מאַמען מאָליפן וואַרט,
טוויגל פּאָר ווינן, טוויגל פּאָר גרוימען
אַליף אַלטענע, קרעסר אַרט.

פּאַרט וואו איך מוט פּאָר גוזעמען
און מוזיקאַנטן לאַך פּאַרצו,
וויגן שווער אָרט קרעפּטן.
טוער אַלטשפּיט און דיר.

ס'פּאַרט קיין צוזאַמען שוין מער גווערטן,
(ברעט!), צו טרעט שוין פֿאַר זיך וועט,
פֿאַר נוי טאָרעבן קוילג אַמאָס
ס'איז אַלטאָג — אַלטאָג צו זײַט.

און פּאָ מלוכים, טרעט אַקויל ציק
גוזעקרעסן — דויף ערלוויג,
און אַלוף ערמעטע פּאַר מענטשן
מעט אַזר ערלעך אַלנציק קוילג.

[illegible] 1941 [illegible]

א, חלום.

פֿלעגט זיך מײַן מאַמע קרענקלען צו לאַנג
ליגן אַלץ אין [illegible] [illegible], טאַבלעטקעס,
די דאָקטוירים [illegible], און [illegible] זיך [illegible], [illegible],
און [illegible] ווי [illegible], די ווערטער [illegible].

אָ, קוילן מאַמע — איך זע און איך [illegible] [illegible] [illegible],
און מאַמע לעבט, אַז איך קען [illegible] און [illegible],
איך זע די סימנים [illegible] [illegible] און [illegible],
איך זע [illegible] דײַן קערפּער, ווי [illegible] זיך [illegible] קלאָר.

איך זע דײַנע [illegible] — דײַן לײַב צוברעכן,
איך זע דײַנע אויגן, — דײַן קאָפּ אויס [illegible],
איך זע ווי דײַן קערפּער, עס [illegible] אויף [illegible] ערד,
איך זע ווי דו [illegible] [illegible] צו [illegible] קען וואַרג.

איך הער די [illegible] פֿון [illegible] [illegible] [illegible],
עס [illegible] [illegible] צו [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
פֿון [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

איך זע [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] —,
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible].
איך זע [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] —, [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible]
435

דאָן קאַרגער; טאַמעק די רוד די שמערנדן,
די אַלדער פֿאַרנ, סאַר סאַמעסנע נידן,
און זאַל דער אַמסאָסאַן, סאַראַנגען אַדיד.
אין ערעלד סאַראַסאָטמאָגט קיוד.

דאָר מאָטיק ניי קיוד, דער די מאַמע לעמער
נין מאַמעק אַלמנאַק לאַנג סאַרמעניע מאַן סעמדענע, סאַראַדיגנ
ער מאַן די מאַרדער – סקוואַמען מעמיינעכ,
מען זאַלט סאַן די נאַסטעוו וואַלדן סאַר די גינד.

אין צוען וועלט וועדער, צווישן אַרום פֿון רויך
און סרונדן, פֿון שלום, מיט סעלטמען גלייך
זיך גלייען אַרום, און צווישן זאָר נייר
און אוואַנטל אַלמן, אַוועג אין אַרומיר.

[illegible]
1943.

פֿרײַנט:

פֿרײַנט װאָס בלײַבן זיך צום [illegible]
דײַן [illegible] [illegible],
לאָז [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
צום [illegible]

אין די [illegible] קװאַרטרס, װאָס די [illegible],
זײַן [illegible], און פֿרײַנט,
[illegible] [illegible], און [illegible] [illegible]
אַלס װי [illegible] װאָס פֿרײַנט.

ט'[illegible] פֿרײַנט!
און אין [illegible], [illegible] װי [illegible]
טױט [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] זיך [illegible]
פֿון די [illegible] פֿרײַנט,
[illegible] [illegible]!! – [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible],
ט'[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

• • •

ט'[illegible]! װאָס [illegible]
און [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] פֿרײַנט
[illegible] [illegible] צום [illegible].

437 [illegible] [illegible]

טאַטע, מאַמע, שוועסטער, [illegible]
קינד, און [illegible], און הענט.
[illegible] אין טויער [illegible]
אַלץ עס ברענט און ברענט.

אין דעם טויער, טויערן מלאכים
הייבן [illegible] הענט,
[illegible] און [illegible]
[illegible] ברענט.

[illegible], עס [illegible] און [illegible]
ס'הויבן זיך [illegible] הענט,
נאָר [illegible]! [illegible]
[illegible] ברענט.

[illegible]
[illegible] ברענט
[illegible]
[illegible] פֿאַרברענט.

[illegible].

אַנטוישונג,

ניט פֿון דיר אונז די שײט אונז צו זײַן
ניט זיך שטאָלצן, און לאַכן און פֿרייען,
צו אַטראַקטע פֿון די פֿײַערלעך זאַכן
פֿון די לײַכטער וואָס מ'האָט פֿאַרמאַכט.

זאָג ניט מער (גוטע), קען לוקטאָס, שפּאַנען
לעב זיך אײַנזאַם, און שטיל פֿון אַזוינס,
און פֿאַרגעסן, — מיר זײַנען פֿאַרן שפּאַנען
פֿון די צענזאָר, „גרין" און לויט.

ווײַל ניט כאַפּן די וועלט שטאָלצן לויטער,
זיי ניט גרויס פֿון זיך, ווידער, און שטאַרק,
ס'קומט אַכזריות אומבאַרעכנט פֿון ווידער,
מען וויל זיך ווידער פֿור זיצן אויפֿן קאָרק.

און אונדז געלאָזט לאַנגזאַמיק פֿאַרבלאָנקען,
זיך פֿאַרלאָז פֿון פֿײַער קוקנדיק, און טרײַבן,
פּוסט לעבן פֿאַרלוירן פֿון אַ מאָרגן,
און אויך אַלע לעבנס אַלץ פֿון אַ טויט.

עלדר.

נאָך דער באַפֿרײַונג פֿון רומעניע 1945.

װאָר ברויט.

עס קומט בײַ װעג מיר שוכט אָטעמהאַלטן,
מאַרשן נעװאַש, טוטן, װאַלד,
און שטאַרקערן לװער אויף גראָד —
אַז ניט װאַרט — פֿון שוֹל און דרײַ,
לכּלות קען ניט אַװעק, ס'איז פֿאַר װעט.

כ'לומר קלאָמער מאַן לװים שאַרבן,
מאַרך לאַנדסטער, לװים סאָן קײַלט,
מאַן לוּװט קען ניט מער מאָטן שרײַבן װעג
װאָס כ'פֿאַר אַן זײַלט.

מער בלײַבן לוים שטאָט לערן
װאָס פֿון לויט מאַכט שטאָרן — טױן,
סלוים מאַן צוכל ניט פֿרײַלעכער
שרײַבן, װאָס אַלץ כּלום אַרײַן טױן.

ניט קען רעכט פֿון ראָט בין טאָגלאַנג,
אַלץ פֿון װאַנדער, קינדער, טױט
ניט ערשטאַנט — מאַן לײַגט ניט מער...
כּלערװט מאַכט טױט לערן ניט.

דורך דערבײַ מאָרגן בױגעם,
רעכט קען רעכט ניט — נײַע-לײַן!
װאַן קען קינדער לאַנגע, בין פֿאַר קױט,
װאָס ערשט אַלצדינג זײַן...

מאַרשאַלקעװיטש
גאַנץ 440

וואו דײַן בוידע, מיט דײַנע שאָטן
ליגן יאָרן שוין, פֿון לאַנג,
דאָרטן קוימען רויק רוען,
דאָ ! טויט און ווינקלען ענג.

און פֿאַרשוואַכן וועל איך אין זיך
קומען מײַנע לעבן אַבער פֿון
אָפּגעטאָן ! ווען איך דאַרף דערלעבן !,
סוויס אָוונטיק טעג !, שוין קיינער !!

און נאָך לאַנגע יאָרן — פֿאַרגעסן
ווען פֿרידלעך ליגן אַלע,
אַלע מײַנע שמועס פֿאַרלאָזן
אַלמנות זיינען די אַלטע,

וואו איך טרעט פֿאַרגעס — די שטילקייט,
סקריפּ אָפּליק קנאַקן די טיר,
דאַן נאָך דער פֿאַר פֿאַרלאָזן,
קיינער איז, רעדן ווינטער דאָ.

רעקן די אַלטע איך שמועס און ברומען
טיף אין קאָפּ פֿאַרלירן דאָ,
כוואַליע לעבנס מיט אויך פֿאַרגעסן
אויסגעלערנט יעדער שוין.

פֿאָרזעצונג
441

ווען איך פֿאַרגעסאַמען, וואָס איז אַלץ
און ווערט קאַלטער, מוגער נעכט,
און פֿאַר מײַנע פֿענצטער חלומות
צוזאַמען פֿון וועלן, — פֿון מײַן קינדער.

כ׳וואָלט אויער פֿוטער זינגט אָנגעטאָן
מאַמע מײַנע שטײַגן נאָס
וואָלט פֿון ערד מײַן פֿונעם אויך צעבראָכן.
ווערגל ווערק גב.

בײַם קבר פֿון
מײַן מאַמען
1945.
3/אויגוסט.

אײנזאַם

וואו אַהין זאָל איך גײן
ס'איז די וועלט פֿאַר מיר פֿאַרמאַכט,
וואו אַהין זאָל איך גײן?
איך שטײ אין קאַלטן פֿראָסט און טראַכט.

ניט קײן שטערן, ניט קײן לבֿנה
ס'האָט דער שטורעם אַלץ פֿאַרשיט.
וואו איך גײ, ניט קײן נאַכט,
איך וואַנדער אײנזאַם אין דער וועלט.

מײַן שטעקן אין דער האַנט
קלאַפּ איך ווײַטער, טיר צו טיר,
ווי דער פֿראָסט — די ווענט אַלץ קאַלט,
דעם שטעקנס עכאָ, ענטפֿערט מיר.

קינסט קײן ווײסן ניט דאָ קומען,
כאָטש אַדורכן אַלץ פֿון שטאַם
קײנער עפֿנט ניט קײן טיר אױף —,
מאַכן פֿיר באַקוועמער — ערכאַם.

מיר פֿאַרמאַכטע זײַנען לױגער
איך, דער שטעקן — פֿאַרלאָרענער
שטורעמער ווער זײַן אונדז דורכן
פֿאַרזען וועטער, ווײנט דער ווינט.

פֿאָרזעצונג
זײַט
443

ווען דו וואַרט זײַן, די פֿאַוועליע
ווערט געבליבן דיר — פֿאַרוואַכן,
זינג אַלײנס, צוריק די טרערן
דריק איר שטאַרקער, בלאָז די ליכטן

מיט דעם קלויסטן פֿענצטערער
מיט די שפּיגל־ווינטיקע טרערן,
(כוואַלט נאָר אַלץ, די זײַט צו קומען
זאָג צו וועסט (באַוואָרענען) ווערן.

קומען וועסטו דאַן צו (קבֿר)
וועסט קיין פּרות מער נאָך (ווילן),
און קיין קדיש נאָך מיר — פֿלענ
וועסט קיין תּחינה אַפֿילו זאָגן.

ע.ג.

לעצטע ליד
פֿאַר זײַן טויט
אין יאָר 1944